

A VILÁG MAGYARSÁGÁÉRT

ÍRTA
HALÁCSY DEZSŐ

48 MŰMELLÉKLETTEL

BUDAPEST
A SZERZŐ KIADÁSA

VITÉZNAGYBÁNYAI
HORTHY MIKLÓSNAK,
Magyarország kormányzójának
SZÓZATA
a világ magyarságához

„Azt üzenem a külföld magyarjainak, hogy ne tekintsék magukat a magyarság ezeréves fájáról lehullott leveleknek, amelyeket messze sodort a szél, hanem legyenek fajuknak csupán?nás talajba átültetett friss hajtásai, akiket a közös emlékek és a kultúra erős gyökérszálai fűznek a régi hazához.””

(A Magyarok Világszövetségének 1929-ben megtartott I. Világkongresszusa alkalmából a külföldi magyarokhoz, intézett államfői beszédből. Lásd a Magyarok I. Világkongresszusa kiadmányának 19. oldalán.)

E könyvet a XX. század legnagyobb
viaskodása, a második világháború idején
irtam és adtam ki.

Ez időben adóz gyűlölettel tombolt
a harc, pártokból folyt a vit, légitá-
madásokból világvárosok dőltek romba,
trónok rendültek meg.

Letérsismeretem szavára hallgattam,
amit az a legvéresebb hitzdelém
közepette hallat fogtam.

Teljesíttem írói hivatásomat,
hogy embermilliók pusztulása idején
is a drága magyat vit himelésit, a
magyaroság összeropót, a világ magyat-
paimat egy síkhatót, nemrehiinte
felemelésit hirdessem.

Budapest, 1944. január havában

Halász Dertő

„A világon szétszórt magyar mécsek együtt hatalmas tűzben egyesülve lobognak föl és a tűz ezt a fogadalmat égeti lelkünkbe kitörölhetetlen betűkkel:

*Át égen, földön, folyón, tengeren,
rögön, hanton, koporsó fedelén:
szeretlek mindhalálig, nemzetein!”*

A címlapot, színes világtérképet és a fotomontázsokat
Szűcs Pál grafikus-művész tervezte

A fényképfelvételeket a Magyarok Világszövetsége
múzeumi képanyagából és a külföldi magyarság
ügyeivel foglalkozó intézmények
gyűjteményéből közöljük
hozzájárulásukkal

*Minden jog a szerzőé,
a fordítás és a kivonatos nyomás joga is*

Szerkesztésért és kiadásért felelős: Halácsy Dezső
Nyomatott a Magyar Hirdető Iroda rt. nyomdájában, Budapest — 34090
Felelős üzemvezető: Megyeri Béla

ELŐSZÓ

írta: PERÉNYI ZSIGMOND báró
a Magyarok Világszövetsége elnöke.

Hazát a külföldi magyaroknak! Ezt a célt szolgálja ez a nagy tehetséggel, imponáló szorgalommal, széles látókörrrel megírt munka. Halácsy Dezső, mint a Magyarok Világszövetsége alapító tagja, mindig figyelemmel kísérte a külföldi magyarok éleleit és jól tudja, hogy élhetnek bár a világ bármelyik részében, második hazájukban csak laknak és Magyarországon vannak — otthon!

Ez a könyv mindenekelőtt tükörképét adja annak, hogy a Magyarok Világszövetségével az élen mind a hatóságok, mind a társadalmi szervezetek féltő gonddal kísérik a külföldi magyarok életútját a világrészek porában, ma már az óhaza nyilvántartja minden fiát, éljen a világ bármely részében. A külföldi magyarok jól tudják, hogy idehaza nem hiába kopogtatnak a magyar szívek kapuján, az ő gondjuk a mi gondunk, az ő örömük a mi örömünk, mintahogy érzésben ők is összeolvadnak velünk. Jó volt összefoglalni a gondoskodás programját és a külföldi magyarok felé fényes bizonyítékok a könyvnek azok a fejezetei, amelyek a különféle szervek munkálkodásáról számolnak be.

A határon belül élő magyarok nemcsak megnyugvással látják, hogy az óhaza mindent megtesz az öt világrészben szétszórt gyermekeiért, hanem megelevenedik előttük a külföldi magyar kolóniák élete, látják a világ magyarjai munkáját és büszke öröm tölti el a lelküket, ha azokra a szép eredményekre gondolunk, amelyeket idegen kultúrákban értek el. Nemcsak mi dicsekedhetünk el velük, hanem második hazájuk is elismeréssel adózik kivételes értékű munkálkodásaikért.

A Magyarok Világszövetsége már régen harcol azért, hogy Budapesten felépítse a Külföldi Magyarok Házát, melyben helyet találnának mindazok az intézmények, melyek a világ magyarságáért dolgoznak és ahol otthon, igazi otthon lel az a külföldi magyar, aki fáradságos nehéz útvjáról hazatér egy pillanatra pihenni.

Ezért örülök nagyon Halácsy Dezső kitűnő könyvének és meg vagyok győződve arról, ha a külföldi magyarok érdekében megindított mozgalomnak sok olyan buzgó és tehetséges munkatársa lesz, mint ő, a Magyarok Világszövetsége hazafias álmai valóra is válnak.

Tetteket a világ magyarjaiért!

A szerző előszava.

Herczeg Ferenc egyik kitűnő művében a következőket írja: „Akiket az Isten megáld, azok nem a szó, hanem a tett emberei. Csak egy nagy, egy szent, egy megváltó dolog van a csillagok alatt: a tett!” Valóban a szó még nem minden. A szó negatívum. A tett pozitívum. A szó művészei, az írók is csak akkor cselekszenek, akkor kapcsolódnak bele tevőlegesen a társadalom éleiébe, tehát csak akkor nevezhetjük írásukat lettnek, ha ez a nemzet vagy tágabb értelemben a népek életét előbbre viszi. Helyesen írja Voinovich Géza „Az irodalom és a háború” c. cikkében: „Az irodalomnak mindent számba kell vennie, amit az élet létrehoz, hogy megmutassa és megismertesse a világon minden írói tárgy s felszólítja az írókat, hogy tolmács legyen. Szükség van olyan irodalomra, mely megnyitja a szemeket és lelkeket arra, hogy az élet komoly s a holnap komorabb lehet a mánál. A mostani óriási erőfeszítés után kimerültség és szegénység következik — az élet munkára szólít és jaj a nemzetnek, mely lélekben fel nem készült rá, ki nem veszi belőle részét.” Igen, az íróknak tettekre kell sarkalnia nemzetét, megnyitni a szemeket és hivatásából kifolyólag kötelessége népének megmutatni a cselekvés mikéntjét. Az írói mű is csak akkor számít cselekvésnek, ha az ebből kisugárzó szellem hatni tud a nemzetre és e hatás cselekvésekben csúcsonyul ki. Sajnos, nem azokat az időket éljük, amikor gondtalanul elmerenghetünk szépirodalmi tárgykörök felett, hanem a betűnek is a nemzeti közösség elsőrendű életcéljait kell szolgálnia. Ezért határozottam el, hogy szépirodalmi meditáció helyett a nemzet egyik legégetőbb kérdéséről, a külföldre szakadt magyarság sorsproblémáiról írok könyvet. A könyvet tettnek szántam és letteket hirdetek minden szavammal. E könyv, — mely világhatalmazat közepette íródott — csak akkor éri el célját, ha a nemzet valóra is váltja mindazt, amit az író forró lelkével meghirdetett. Tudom, nehéz dologra vállalkozunk. Arról van szó, hogy végre-valahára a világon szétszórt magyarságot egységbe kova-

csoljuk és az egység külső kifejezéseken felépítsük a Külföldi Magyarok Hazát. Ezek tetteket és még hozzá nagy tetteket kívánnak. De az idők komolyságához híven legyünk cselekvő, építő emberek. Egész férfiaknak való cél a majdnem semmiből nagyot teremteni. Amikor tehát tetteket hirdetünk a világ magyarságáért, cselekedeteink ne abban merüljenek ki, hogy ősi magyar szokásból azt is elgáncsoljuk, aki tiszta szándékkal cselekedni akar. Azt az energiát, melyet irigységre, torzsalkodásra, pártütésre pazarolnánk el, állítsuk a nemzeti ügy szolgálatába és álljunk be az építőemberek táborába.

Millió és millió lelket megmozgató ügy, melyet szolgálni akarunk. Kimondhatjuk: a nemzet felemelkedése vagy hanyatlása függ ettől. Megboldogult nagy írónk, Surányi Miklós 1928. június 5-én vezércikket írt a Nemzeti Újságban „Magyarok Világszövetsége” címen. A felelős író lelkiismeretével gyötrődik a kérdésen és többek között ezeket vetette papírra: „Mit kerüljessük a dolgot? — rólunk magyarokról van szó, egy apró, árva, Európába csöppent szigetecskéről, amelyet szláv, germán és latin tenger ölel körül olyan borzasztó dagályával a hullámozó vizeknek, hogy Istennek valóságos csodája tudta fenntartani ezer éven át. Most vegyük ehhez azt, hogy az amúgyis kis nemzet egyharmadrészben idegen iga alatt görnyed (ezt 1928-ban írta Surányi!), s kb. egynegyed részben széjjel szórva él a világon Bécsben, Németországban, az Egyesült-Államokban, Braziliában és Kanadában, — nem csoda, ha vannak német történelempolitikusok, akik olyan jövőt jósolnak nekünk, magyaroknak, mint az ősi brittek, piktek, baszkok kihalt fajtájának, amelyek felszívódtak az erőteljes angolszász vagy latin népszervezetekbe.” így ír Surányi 1928-ban és ezt a könyvet írjuk 1944-ben. Azóta kerekén 15 esztendő múlt el és a magyarság helyzete, világpolitikai beállítottsága, területi beosztása megváltozott ugyan, de a magyar erőviszonyok, fajtánk szétszóródottsága keveset változott. Ma is elmondhatjuk, mint oldott kéve, széthull nemzetünk. Ma is, mint 15, 20, 30 évvel ezelőtt a világ minden pontján magyar jajszó hallatszik, magyar sóvárgás száll az ég felé, magyar vágyakat és kéréseket hoz haza a posta idegen földrészekről. Surányi vezércikke óta megalakult ugyan a Magyarok Világszövetsége, de hajlék nélkül, a külföldi magyarok otthona nélkül, bérelt helységben végzi ez a Szövetség sziszifuszi munkáját. A szó elhangzott 15, 25, 30 évvel ezelőtt is, hogy milyen jó és szép volna a külföldi magyarok összefogása, egyesületekbe való tömörítése, de tetteket, az egész nemzet egyetemét megmozgató építő cselekedetet keveset láttunk. Szeretném felrészni a lelkeket, harsona hangon belekiáltani a világba: most már haladéktalanul építsünk! Surányi Miklós is így kiált fel kitűnő vezércikkének további soraiban: „A diagnózist mindenki megcsinálta már; de a terápia irányában eddig alig tett

valaki egyetlen lépést is”. Feljajdul a lelkem, hogy évtizedek múltak el nagy írók önkínzó kiáltásai, figyelmeztetései óta és mi még jóformán semmit sem tettünk. Mert azt nem nevezhetjük cselekedetnek, hogy néhány gyűlést rendeztünk, hölgykoszorú díszes dekorációjával teadélutánokat adtunk és a süppedő fotójökben a párolgó tea mellett olykor-olykor talán néhány okos szót is mondtunk a külföldi magyarságról. Ezek nem cselekedetek, még akkor sem, ha a külföldi magyarság ügyeivel foglalkozó tiszteletreméltó testületekbe dísztagokat választottunk be. Majd ha a magyar hazafiak áldozatos filléreiből a budapesti Dunaparton ott tornyosul a hatalmas vár, a Külföldi Magyarok Háza, akkor elmondhatjuk, már tettünk valamit. De addig igazat kell adnunk a kitünő publicistának, Nyisztor Zoltánnak, amikor ezeket írja: „Azoknak, akik ma parlamentben, közéletben és társadalomban annyit dörögnek a magyarság régi vércsapolása és új faji megmentése körül, azt ajánljuk, hogy a terméketlen vádaskodások és acsarkodások helyett lépjenek be az egyesületekbe (értjük a Magyarok Világszövetségét és a Szent László-Társulatot), mert a legtöbben e szájhősök közül még nincsenek benn és egy fillérral vagy könyvvel sem áldoztak a külföldi magyarság javára és azt az időt, amit eddig az ügynek mit sem használó beszédeikre fordítottak, használják fel ezentúl tagok verbuválására és mecénások megszervezésére. Mert a határok egyszer újra úgyszólván megnyílnak, de ha ez a két intézményünk: a Szent László-Társulat és a Magyarok Világszövetsége újra csak koldus marad, a külföldi magyarság problémája megoldatlanabb s talán reménytelenebb is lesz, mint valaha!” Ime, halljuk az írói lelkiismeret szavát? Milyen folytatólagosan, szinte megszakítás nélkül ébresztgetik a nemzet lelkiismeretét íróink. Amit Surányi mondott 15 évvel ezelőtt, ugyanazt mondja, csak más szavakkal másfél évtizeddel később Nyisztor Zoltán. Hirdetem továbbá én is minden időben és alkalommal: cselekedjünk, cselekedjünk és cselekedjünk! Én is érzem, átviharzik a lelkemben, amit Herczeg Ferenc mond: „csak egy megváltó dolog van a csillagok alatt: a tett!” Váltsa meg tehát a világ magyarságát a mi nagy tettünk, hősi cselekedetekkel kápráztassuk el a szemeket és indítsuk meg a szíveket.

Szükségünk is van a cselekedetekre. Ismét Nyisztor Zoltánt idézzük, amikor a külföldi magyarokról irt egyik nagyszerű cikkének eme szavait juttatjuk az olvasó emlékezetébe: „Az utolsó években anynyi őszinte és műacsarkodás folyt a kivándorlás kérdése körül, hogy igazán itt volna az ideje, hogy a hozzá nem értő, oktalan és haszontalan kifakadások helyett a dolgok háttéréről a fátyolt fellebbentsük és a közeli vagy távoli megoldás lehetőségeit megtaláljuk. Csak éppen saját véreink széthullásáról és visszaszerzéséről nincsenek terveink,

elgondolásaink és intézményeink.” Majd cikkének további részében így ír Nyisztor: „Amíg egy kérdésnek, egy megvalósítandó eszmének csak szónokai és rajongói vannak, addig semmi sem történik; de mihelyt egy intézmény, egy szerv veszi a kezébe, az ügynek már gazdája, fóruma, illetékessége és cselekvő ereje van. A Magyarok Világszövetsége a háború végén még óriási súllyal eshetik latba a külpolitikában és a belpolitikában egyaránt.” Valóban ilyen nagy súlyú szervezetté kell kiépítenünk a Világszövetséget, de hogy minden külföldi magyar érezze ennek a világszervezetnek a hatalmát és áldásait, erősítsük inég, adjunk hajlékot a Magyarok Világszövetségének!

A belföldi jószándékú megnyilatkozásokon kívül nézzük most, mit kíván a külföldi magyarság. Deák Miklós, a berlini magyarok egyik vezetője többek között ezeket írta haza, nyílt levél formájában a „Nagy-magyarország” hasábjain: „A külföldön élő magyarságnak már régi kívánsága, hogy otthon meghatározott, könnyen és mindenkor elérhető központi hatóság foglalkozzék az ügyeivel. A jelenlegi helyzet ugyanis az, hogy a külmagyarsági ügyek több hazai hatóság munkaterületei között oszlanak szét aszerint, hogy milyen természetű az illető kérelem, javaslat, stb. Feltétlenül szükségünk van olyan magyar hatóságra, amely otthon gyűjti össze a külmagyarsági ügyeket s azután ügykör szerint juttatja el a különböző hazai hatóságokhoz s állandóan szorgalmazza az ügyek elintézését. — Kívánságunk tehát az, hogy a külmagyarság egységes megszervezése minél előbb meginduljon! Talán ma még el sem tudják Otthon képzelni, mily hihetetlen tekintélyt és súlynövekedést jelentene az ilyen egységesen fellépő és dolgozó magyarság nemcsak a saját ügye, hanem általában — magyar ügy szempontjából. — Azt hisszük, hogy a külföldre szakadt magyarság egyeteme nevében mondhatjuk ki tömör és mégis mindent magábafoglaló kívánságunkat: Gazdát kérünk!”

Megnyugtadjuk a külföldi magyarságot, a „Gazda” már megvan, mégpedig a Magyarok Világszövetsége személyében. Csak háza nincs a gazdának, hajléka, ahová befogadja az elárvult magyarokat, ahol istápolhatná, ahonnan intézhetné a külföldre szakadt magyar milliók sorsát. Ezt az otthont akarjuk felépíteni, hogy az egységes szervezetnek olyan mentsvára legyen, ahol védelmet kaphat minden külföldre szakadt és hazatérő magyar. Ezért hirdetjük meg a szóvirágok helyett a tetteket, ezért készült ez a könyv is, melyet ha műfaj szerint akarnók osztályozni, nem nevezhetjük szépirodalmi vagy rendszerező tudományos munkának. Az író nem is erre törekedett. Ellenben e könyvet, mely azért az írásművészei eszközeivel és tudományos tájékozódással készült, a nemzetpolitikai művek közé számíthatjuk és úgy vegyük számba, hogy harcoss könyv, védő és támadó fegyver a magyarság kezében. S hangsúlyozzuk, e könyv megálmodója és írója nem azért hajolt éjszakákon és hajnalokon

a papiros fölé, hogy szavakat gyártson, mert szóáradatból elég volt! Ma nagyon drága a papiros és valóságos művészet, hősi erőfeszítés könyvet kiadni. Csak az írásért önmagáért, a könyvkiadás sportjáért nem lenne célszerű, ma ennyi erőfeszítést tenni. Jelen esetben az író többet akar, mint írni. E könyvével nagy nemzeti mozgalmat kíván elindítani a külföldi magyarság érdekében. Hogy mennyire fontos e könyv írójának vágya, azért idézi oly körültekintéssel kiváló hazafiak, írók, közírók, statisztikusok, államférfiak megnyilatkozásait a külföldi magyarságról. E könyv írója hosszú évek óta szemét rajtatartotta mindenem, ami a külföldi magyarság érdekében történt, feljegyezte és megjegyezte a szavakat, melyek külföldi véreink érdekében elhangzottak. Nem azért idézünk, hogy a szavakat szaporítsuk, hanem keresztmetszetét akarjuk adni a lélekéből feltörekvő vágyaknak, s különböző helyről és időben elhangzott kívánságoknak. Tehát ez a könyv nemcsak egy magábanálló és egyetlen író kiáltása a világba, hanem millió és millió magyar lélek vágyának tolmácsolása. A vágyak nagyok. A kívánságok gejzirként törnek felfelé. A létünkről van szó. Széthullott véreink megmentéséről. E könyv irányt akar mutatni. Lehet, hogy e párszáz oldal egy nyugtalan írói lélek megnyilatkozása. De a nyugtalaniságból, a betűk tengeréből százszor és ezer-szer ezt érezték ki testvérek: cselekedni, építeni, tenni kell, mert elpusztulunk. Az író idegeiben érzi ezt és munkájának legnagyobb díja az lenne, ha e könyv útmutatásai és a Magyarok Világszövetsége eddigi tervei alapján mielőbb felépülne a Külföldi Magyarok Háza. Adja Isten, így legyen!

Budapest, 1944. január havában.

A szerző.

I. RÉSZ
GONDOLATOK, TERVEK, JAVASLATOK
A VILÁG MAGYARJAIÉRT

Budapest, 1944. január 2.

HALÁCSY DEZSŐ

Főtisztelendő Uram !
Kedves Barátom !

Tudatában vagyok annak, hogy a mai vérzivataros időkben mindenekelőtt a jóságos Isten segítheti meg a világon szétszórót magyarságot. A Mindenható segítségén kívül a felemelkedéshez természetesen szükséges a mi rendíthetetlen akaratunk és munkásságunk. De a munkát is Istenhez küldött fohással kell kezdenünk. Csak így lésszen áldás minden törekvésünkön.

A világ magyarságáért írt imádságomat idemellékelve megküldöm Neked, kedves Barátom. Azzal a kéréssel teszem ezt, hogy Te mint az egyik legmagyarabb szerzetesrend tagja, valamint rendtársaid, minél többször imádkozzátok a világ magyarjainak üdvösségéért és boldogulásáért. Tudom, hogy a ferencesrend nagyon mélyen belépődött a magyarság szívébe és e rend minden egyes tagja igazi barátja a magyar népnek. Eszembe jutnak a nagy történetíró, néhai Márki Sándor szavai: "A Ferencrend mindig együtt sírt és együtt vígadtott a nemzettel, mikor pedig a nemzet tetszhalott volt, virrasztott álmai felett." Nem mulaszthatom el itt idézni a nagy ferences püspöknek, P. Uzdóczy Zdravec Istvánnak eme szavait: "Ami a magyar történelem, az a magyar franciskánus: viaskodás, szenvedés, örömtelenség, sírás, véres halál. Es minél nagyobb a magyar sírása, annál nagyobb a franciskánusnak szerepe." Kétségtelen, a magyar ferenceseket mindig ott látjuk, mikor a magyar nemzet a megpróbáltatás napjait éli. Gondoljunk csak a tatárdúlásra, Kapisztrán Szent János lankadatlan, győzelmet kivívó küzdelmére a török ellen, Tomori Pál hősi halálára Mohácsnál, II. Rákóczi Ferencnek számkivetésében is vigaszt nyújtó ferences gyónatójára, Gasparich Kilit mártíromságára a magyar szabadságharcban. Mindezek a nevek és események ferences hősiességről és a magyar haza iránti szeretetről tanuskodnak.

Ugy érzem tehát, a legjobb helyre küldöm lelkemből-lelkendezett imádságomat, amikor Főtisztelendő Atyám azzal a kéréssel fordulok Hozzátok, hogy a ferences kolostorokban a formákat szemelőtt tartva minél többször imádkozzátok el a magyarságért. Talán az író szavaival és a Ti állhatatos lelkületetekkel lecsititek az Egk Urától az irgalmat, megbocsájtást és boldogságot a magyar nép számára. Különös öröömre szolgál, hogy ezt a levelet Hozzád intézhetem, Főtisztelendő Uram, akit személy szerint nemcsak, hogy barátomnak tisztelhetek, hanem köztudomású, hogy Te hőslelkű, önfeláldozó és önzetlen barátja vagy a magyarságnak. A régi magyar ferences hősöknek és mártiroknak méltó utóda vagy, aki saját életénél is jobban félti nemzetét.

A Mindenható Isten áldjon meg kedves Barátom

Nagyságos és Főtisztelendő
P. Ambrus Máté úrnak,
ferencrendi áldozópap,

B u d a p e s t .
Belvárosi Ferencesek.

mély tisztelettel:

Halácsy Dezső

Halácsy Dezső levele P. Ambrus Mátéhoz.

Fohász a világ magyarságáért.

Ég és Föld Ura, Mindenható Isten, népek Atyja, nemzetek Gondviselője, Hozzád fohászokunk. Magyar véreinkért, a világban szétzóródott népünkért, a mi testvéreinkért könyörgünk, hogy ők egyek legyenek velünk most és mindörökké.

Mennyei Atyánk, egyszülött Fiadat, Jézus Krisztust küldted le a földre, hogy megmutassa a szenvedés útját és a kereszti diadalát. Halál után a feltámadást. Ez a mi utunk is, küzdő, hősi győtrelemben életért kiáltó magyaroké.

Jézus arcán mi valóban megértjük a szenvedés vonásait, töviskoszorúzza fejére a hit erejével tudunk feltekinteni, mert a hit a mi erőforrásunk.

Ezer éve állunk őrt a népek tengerében a hit és az igazság elvével s az ezredéves küzdelemben megfogyatkoztunk. Nagy birodalom helyett kis ország maradtunk, testvéreink milliói szétszóródtak a világ négy égtája felé. De így is, a lélek feszítő erejével és diadalt kivívó tettekkel nagy nemzet akarunk lenni és maradni. A „lelki értékek nagy nemzete” dicső címére pályázunk.

A kereszti és a kard hős férfiai és az irgalmasság, szívjóság dicsőült asszonyait akarjuk továbbra is adni a világnak. Mint ahogy vitézeink és szentjeink évszázadról-évszázadra mentették át és emelték hősi cselekedetig a magyarságot, aként akarjuk mi is a következő századokra átmenteni, testben és lélekben erőssé, megdönthetlenné tenni a magyar nemzetet.

Ezért könyörgünk Hozzád, Urunk, Istenünk, ezért kérjük, mentsd meg számunkra azokat a véreinket is, akik idegen földeken és égtájakon élnek, küzdenek, szenvednek és meghalnak. Sokan a földi életben málnem jöhetnek vissza az ősi hazába, de engedd, hogy a haló poraikat is hozza vissza a szél, hogy a miriádnyi test-porszem nagy energiaforrás legyen a széthullt nemzet számára.

Mindenható Istenünk! Vértólam önti el a világot, háború és béke a magyarság ezredéve alatt szakadatlanul váltja egymást, melyben több

a háború, mint a béke. S ha béke van, Krisztus békéje kevesek szívében él hitvalló bizonyágtételként. Ezért fogyatkozott meg, ezért ment világgá a magyar, ezért siratjuk és hívjuk haza millió és millió testvérünket.

Urunk, Istenünk, kegyes jó Atyánk, megrendül a szívünk a mérhetetlen szenvedés láttára. A gonosz szellem már tobzódik a bűnben és valamennyi népre méri pusztító csapásait. Itt nincs irgalom és nincs kegyelem. Antikrisztus kérlelhetetlenül szembenáll Krisztussal.

Nagy káoszt teremtett a világon a Gonosz, de mi mégis ebben a fel dútságban a rendet keressük és szeretetet szerelnők kisugározni magunkból. A magyar nemzet megérti más népek baját is és nagy átfogó öleléssel mindenkit magunkhoz akarunk ölelni, aki az igazság és a szeretet útját keresi.

Vigasztalás Istene! Mi a világ minden szenvedő lelkéért imádkozunk Hozzád, s kérjük, áraszd áldásodat minden népre, valamennyi nemzetre. S mégis, amikor kitarjuk szívünket határtalan szeretetre, a szétszórt magyarokért esedezünk mindenekelőtt. Mert az évezredek vérfolyamba talán mi adtuk a legnagyobb veradót, a mi háborúink voltak a legveszesebbek, a legáldozatosabbak, a mi békéinket megcsúfolták, a mi nyugalmat, a békés szent nyugalmat nekünk soha meg nem adták.

Jóságos Istenünk, a vad harcbán, az élet túlekedésében megfogyatkoztunk, szétszórdtunk, számunkat tekintve kis nemzet lettünk, kifosztottak és megaláztak. Csoda-e tehát, ha a világ magyarjaiért ég a lelkünk, ha minden egyes lélekért, a világ bármely zugába elvetődött magyarért remegünk, imádkozunk, könyörgünk Hozzád Urunk, Istenünk? Csakis a Te irgalmaddal, atyai jósággal menthetjük meg a világ nagy harcában, szakadatlan tusakodásában véreinket.

Könyörgünk Hozzád, népek Atyja, tégy igazságot valamennyi nép között. Emberek milliói azért néznek egymás felé gyűlölettel, mert szívükből hiányzik a szeretet és az igazság törvénye helyett a barbár erőszakot alkalmazzák. A világon szétszórt magyar nép is sokat szenved kis és nagy nemzetek harcai, vetélkedései miatt. Igazság Istene, add, hogy a magyarnak ne kelljen felőrlődnie a nemzetek harcában.

Könyörgünk Hozzád, a szenvedés Királyához, hogy a világon szerte szórt magyarok hősi elszántsággal, férfias keménységgel tudják elviselni az élet ütéseit. Kevesen vagyunk Uram, a véres csatákban, a hétköznapi idegtépő őrlőmalmában nagyon megfogyatkoztunk. Mentsd meg és tartsd meg, Uram, tehát azt a néhány millió magyart, akik szerte a világon élnek és új életekért felelősek.

Könyörgünk Hozzád, a magyarok jóságos Istenéhez, az ezeréves nemzet Védelmezőjéhez, hogy a világ valamennyi magyarja boldog embernek is nevezhesse magát a nemzet üdvére és a többi jószándékú nép örömére. Áldd meg Mindenható Atyánk a magyart! Ámen.

Kedves Barátom!

Századok messzeségében élő, köd-
-mároló barát társaim, mikor szívükbe márt
tollal megírták a legendát, egy-egy fohs
írták annak végére.

Te nem legendát írtál ebben a könyv
hanem a Világ Magyariságáért kiálltál.
hogy szavadat Isten is meghallja, Fohs
írtál könyved első lapjaira.

Köszönöm, hogy elküldted nekem a
Fohs-ot. En is és minden magyar barát is
közünk a Világ Magyariságáért. Engedd m
hogy a formák megtartásával imakönyved
vehessem.

Isten áldjon meg Téged, áldja meg mir
munkádat, amelyet magyariságunkért végezel.

Magyar testvéri szeretettel köszönt

Budapest, 1944. jan. 3.

P. Ambrus Máté

Elmélkedés Julián barát budavári szobránálNapjaink rohanásában, az élet-halálharcban, a robot és a küzdelem szünetet alig-alig ismerő erőfeszítéseiben olykor álljunk meg néhány pillanatra és elmélkedjünk. Az elmélyedés és befelénzés új lendületet adhat életünknek. Megerősödhetünk és bizakodóbbak lehetünk, ha tudunk, merünk és akarunk lelki dolgokkal is foglalkozni. Különösen akkor szárnyal az emberi érzélem, ha elmélkedéseinkben olyan erőforrásokra bukkanunk, amelyek csakis előre és felfelé mutatják meg nekünk az utat. A magyar nemzet szerencsés tekintetben, hogy vannak példátmutató nagyjai, nagylelkei, akikhez gondolatainkkal menekülhetünk a nehéz időkben. Mert e nemzetnek, mint összességnek is szüksége van arra, hogy útmutatást keressen azoknál a nagyoknál, akik már nem élnek, de életük munkájával örökre emlékeztetéssé tették nevüket. Ilyen erőforrásunk Julián barát, akinek budavári szobránál sok minden eszünkbe juthat, amiről ma keveset beszélnek, de amelyről beszélt maga Julián barát, ha róla emlékezünk és vele elmélkedünk. A világon szétszórt magyarok jutnak eszünkbe, ha a hős, szent domonkosrendi szerzetes budavári szobrára felnézünk. És ha gondolatainkat tovább szőjjük, feltéllen meg kell hajolnunk Julián barát heroizmusa és nagy áldozata előtt, melyet a külföldön élő magyarságért hozott. S ugyanekkor valami önvád felét is kell éreznünk, mert kicsiny a mi tettünk az egyszerű barát csodálatos hősiességéhez képest, amit lángoló lélekkel és törhetetlen akaratral végezvitt' messi Ázsiában a magyarságért.

Jellemezzük néhány szóval, ki Julián barát és mi az ő örök érdeme. Mindenekfölött Istennek felkent igaz katonája volt, aki mindent, ami e világ hiúságaihoz tartozott, elhagyott és a magyarságnak odaadta mindenét, ami benne a lényeg: a lelkét. Csodálatos életerő lüktetett ebben a rajongó, szent emberben. A szobor, amely a várban, a Halász-bástya északi oldalán, a régi pénzügyminisztérium és a Ferenc József Intézet épülete között áll, Antal Károly szobrászművésznek ez a mesteri alkotása is Julián barát hősi erőfeszítését örökíti meg. Társát, a roskadozó, haladkló Gellért barátot kézenfogva vonsozolja, viszi magával mindaddig,

amíg a célhoz nem érnek. Közben Julián bizakodva és nagy hittel mutat a messzeségbe a kitűzött irány felé, amit ha megtörve is, de el kell érniök. Julián szent domonkosrendi szerzetes, aki a legelső európai Ázsia-kutató és egyben a legelső keleti hittérítő volt, aki az Ural lábánál 700 évvel ezelőtt megtalálta elszakadt véreinket, IV. Bélától kapta a megbízást, hogy három társával együtt keresse meg Ázsiában a magyar Őshazát, a Magna Hungáriát. A cél: az ottmaradt magyarok keresztény vallásra való térítése. A sok viszontagsággal küzdő szerzetes egyedül érkezett meg az Ural lábánál akkor még élő magyarokhoz. Julián barátot őseink szeretettel fogadták, annál is inkább, mert nyelvét megértették. Magyarországra való visszatérése után újabb feladattal indult el a többi távoli magyarhoz azzal a fontos üzenettel, hogy jöjjenek segíteni Magyarországnak a tatárveszedelem ellen. Ez a vészkiáltás már nem juthatott el az őshazába, mert Julián sem térhetett vissza Ázsiába. Eltűnt. Az utolsó ténykedése Julián barátnak az a terjedelmes jelentése volt, amelyet a pápához írt, figyelmeztetvén őt a közelgő tatárveszedelemre. Ezzel nyomaveszett a magyarság és a kereszténység egyik legnagyobb díszének és hőségének, az első Kelet-kutatónak és hittérítőnek. Ki tudja, milyen mártírsors jutott osztályrészül azért, hogy mert vállalkozni nagy tettekre. Chólnoky Jenő egyetemi tanár mondta róla, hogy: ha valamelyik nagy nyugati nemzetnek, lett volna fia és nem magyar, akkor a világ egyik legnagyobb felfedezőjének, utazójának ismerték volna el. Fájdalom, a pogány-tatárveszedelem elsodorja a magyar nemzet egyik leghívebb fiát, aki a hazai földről ment idegenbe a magyarok megtérítésére, ellentétben Gellért püspökkel, aki idegenből jött hozzánk hittérítésre.

Csodálatos a lélek ereje. Amit lélekkel alkottak, az évszázadokon keresztül is hat és példát mutat. Julián barátot elsodorhatta a pogány áradat és bár elmúlt azóta hét évszázad, mégis tudjuk, későbbi nemzedékek, hogy ő élt, alkotott, magyar lelkeket mentett meg, a keresztvíz hintette magyar fejekre messzi Ázsiában, az őshazában. És a 700 év előtti hős szerzetesnek ma szobra van Budavárában. Áll a szobor és alatta elmélkedésre kényszerülünk. Mert nem elegendő, ha Julián barát szobrára úgy tekintünk csupán, mint a nemzeti kegyelet és hála bronzba öntött remekművére. Így csak hideg szobor marad. A hős szerzetes szobrának intésnek kell lennie a nemzet számára, hogy a határokon túl is élnek magyarok, akikre gondolnunk kell. Törödnünk kell velük azzal a rajongással, kitartással, heroizmussal, ahogy Julián barát sietett Ázsiába a magyarokhoz.

Ha Julián barát budavári szobra alatt elmélkedünk, elsősorban csodálattal és tisztelettel kell adóznunk ennek az egyszerű, hétszáz év előtti szerzetesnek lelki nagyságáért. Gondoljunk arra, hogy hét évszázaddal ezelőtt mennyire kezdetlegesek voltak a közlekedési viszonyok és

milyen körülményes s nem utolsósorban veszélyes volt Európa közepéből Ázsiába eljutni. S ha ehhez hozzátesszük, hogy valaki akkor felfedező, kutatóútra indult egy másik világrészbe, tisztába vagyunk a vállalkozás nagyságával. Julián barát mindezt vállalta a kereszténységért, a magyarságért. Sokszáz mérföldet gyalogolt, nélkülözött és szenvedett a célért. Társai kidőltek mellőle, de ő szívós kitartással ment az Ural felé, hogy a keresztség szentségében részesítse az ottani magyarokat és hírt vigyen nekik IV. Béla magyar királytól. Egy ember, egyetlenegy lélek százakat mozgatott meg és meggyújtotta Ázsia rengetegeiben a magyar együvé-tartozás szent lángjait. Julián barát szobra alatt eszünkbe jut, hogy a mai civilizált világ is nagy vadon, amelyben szétszórva él Európától Ausztráliáig és Ázsiától Amerikáig a magyar. Százerek élnek Szent István birodalmának határain túl. Ezeknek a magyaroknak is szükségük lenne mai Julián barátokra, akik elviszik az óhaza üzenetét. Az élet kemény megpróbáltatás elé állítja azokat a magyarokat, akik messzi földeken, idegen országban keresik megélhetésüket. Sokszor a munka robotjában nyögnek, vannak, akik a csúcsok felé lendültek, de mind egyik abban, hogy a lelkük kíván valamit, amit csak az édes haza, az örök haza adhat. Ezt a valamit egyedül mi, a Kárpátmedencében élő magyarok adhatjuk távoli véreinknek. Igaz, hogy korunk gigászi harcában, szövevényes akadályaiiban majdnem nehezebb eljutni távoli magyarjainkhoz és öneik mihozzánk, mint Julián barátunk 700 évvel ezelőtt Ázsiába. Mégis vállalnunk kell Julián barátok hitével és fanatizmusával a nagy nemzeti szolidaritás megteremtését. A testvériséget kell belekiáltanunk a világba, hogy meghallja az a nagyon távoli magyar is, aki most valahol Afrikában, Ausztráliában vagy Amerikában gondol régi, soha el nem felejthető hazájára. Természetesen nem elegendők az érzések. Cselekedetek, talán hősi tettek kellene. A külföldi magyarságra még kevesen gondolnak idehaza. Néhány rajongó, hívő magyar és a hivatalos nemzeti politika tereli rá a figyelmet távolba szakadt véreinkre. De a magyarság nagy tömegei még nem érzik át eléggé, hogy az is a mi testvérünk, aki tőlünk idegen földre kényszerült kenyeret keresni. Még sokan nem tudják, hogy minden egyes magyar, ha ennek vallja magát, erősíti a nemzetet, éljen itt e hazában, vagy távoli országban. A nemzet fogalma nincs határokhöz kötve, ez a lelkek egységében, erejében, összetartozandóságában és szent hűségében rejlik. Bár minden magyar olyan rajongással tekintene a külföldi magyarság felé, ahogy Julián barát sietett az ázsiai magyarokhoz, akkor egyetlenegy lelket sem veszítenénk el odakint. Nem elegendő, hogy az idegenbeszakadt véreink még talán beszélnek a magyar nyelvet. Csupán ez, nem teszi őket magyarrá. Az egyetemes magyar lelkiséget és a kereszténységet kell nekik is vallaniok, hogy velünk egyik legyenek. Ha azután ez a nagy

magyar lelki egység megteremtődik hegyeken és óceánokon túl, akkor nem kell félnünk orvtámadásoktól. A magyarság ereje az egész világra kiterjedő lelki egység megteremtésével hatványozódik és megdönthetetlen lesz.

Nem irodalmi kedvtelés, hogy kiragadunk egy nevet a történelemből és arról írunk. Hacsak a névért magáért íránk, ez meddő munka lenne. A név, mely foglalkoztat minket, tartalmat is ad életünknek, meghatározza célkitűzéseinket. Különösen az olyan név, mely hét évszázad távlatából ragyog felénk. Nem ok nélkül ragadjuk ma ki a történelmi nevek közül Julián barát nevét. Szükségünk van az ő példájára. A világ magyarjai, külföldön küzdő véreink ma nagyon egyedül érzik magukat. Vágyakoznak a mi szeretetünkre és kézfogásunkra. Julián barát hitével és törhetetlen akaraterejével tekintsünk minden külföldi magyarra. Lélekmentésről van szó. Isten is velünk lesz, ha tudjuk kötelességünket.

Hány magyar él a világon?

Nem az a célunk e sorokkal, hogy unalmas és fárasztó statisztikai adatokat sorakoztassunk fel, hanem a statisztika segítségével a magyarságra vonatkozó tárgyilagos tényeket kívánunk bemutatni, mert ezáltal emelni, erősíteni, szilárdá akarjuk tenni a nemzeti öntudatot. Magyarország tragikussorsú miniszterelnöke, néhai Teleki Pál gróf a népszámlálás főcéljaként a nemzeti önismeretet jelölte meg. Mit érünk minden törekvésünkkel, ha nem ismerjük önmagunkat, hiányosak történelmi és földrajzi ismereteink, nincs fogalmunk például arról, hogy milyen a magyarság elhelyezkedése az öt világrészben. Ha komoly erőtevéző akarunk lenni a népek küzdelmében, mindenekelőtt azt kell tudnunk, hogy a harchoz hány katonánk van, hány magyar tesvérünk él a világon. Nem szabad túloznunk e téren, csakis a tiszta igazságot ismerjük meg és ismertessük el másokkal is. Nem szabad azonban kisebbségi érzésbe sem esnünk, mert a népek számbeli rangsorában nem az utolsó vagy az utolsóelőtti helyet foglaljuk el. A magyarság az európai nemzetek sorában — lélekszámot tekintve — a tizedik helyen áll. Ez azt jelenti, hogy Európában a magyarok lélekszáma több mint a belgáké, az íreké, a hollandusoké, a portugáloké, a svédeké, a dánoké, a finneké, az észteké, a letteké, az albánoké, a svájciaké, a cseheké, a szlovákoké, a szerbeké, a szlovéneké, a horvátoké, a görögöké és a bulgároké. Az itt felsorolt népek közül nem egy kis lélekszámmal is nagy nemzetnek tekinthető véghezvitt cselekedeteik, hősi kiállásuk, kultúrájuk és civilizációjuk után ítélve. Az 1941. évi népszámlálás adatait és az azóta bekövetkezett természetes szaporulatot figyelembe véve, a magyarság világlétszáma közel 14 millió lélek. Ebből 11,367.342 magyar él a mai Magyarország területén, míg 2 millió magyar található a világ különböző földrészein és államaiban. A mai Magyarország lakossága túlnyomó többségben 77.5%-os arányban magyar anyanyelvű és habár tekintélyes számban élnek más anyanyelvűek is az ország területén, azoknak egyik csoportja sem éri el a magyarságnak 20%-át. Jelen esetben azonban nem is a nemzetiségekhez való arányszámunk a lényeges kérdés, ezt a kis kitérést

csak azért említettük, hogy dokumentáljuk: a közel 80%-ban magyar-ajkú Magyarország milyen vonzóerőt jelenthet a külföldi magyarságra. Ea a különböző földrészekben szétszóródott 2 millió magyar azt látja, hogy az ősi hazában közel 12 milliós egységes magyar tömbre támaszkodhatik, bizonyosan nagyobb lesz az önbizalmuk és magyar öntudatuk.

Minden okunk megvan, hogy számontartsuk valamennyi magyar testvérünket, bárhol is éljen a világon. A magyarság létszáma a honfoglalástól kezdve nagyon váltakozó volt. Végzetserű elhelyezkedésünk Európában az oka annak, hogy ma csak 14 millió a magyarság világlétszáma és nem 40 millió. Komoly statisztikai és valószínűségi számításokkal tudósaink rámutattak arra, hogyha a magyarságot nem pusztítja a sok háború, Magyarországnak ma ugyanannyi lakosú országnak kellene lennie mint Angliának, Franciaországnak, vagy Olaszországnak. Nagy vércsaplás történt itt a Kárpátmedencében az elmúlt századok folyamán. Csak megrendült lélekkel olvashatjuk a magyar történelmet és ha tudunk a történelmi tényekből következtetni, könnyen megállapíthatjuk, hogy miért csak 14 és nem 40 millió a magyarság mai létszáma. Vessünk rövid visszapillantást a múltra, hogy tanulságot merítsünk a jövőre.

A külföldi magyarság ügyeinek egyik legelismertebb szaktudósa, vitéz Nagy Iván dr., valamelyik nagyszerű tanulmányában a következőket írja: „A XV. század közepén Corvin Mátyás királysága idejében, az akkori Magyar Birodalomban 5 millió volt a lakosság száma. A fennmaradt adóösszeírási ívek tanúsága szerint 80—85% -ban magyar volt a Kárpátok medencéjét kitöltő népesség. A lélekszám pedig azt jelenti, hogy abban az időben Magyarországnak ugyanannyi volt a lakossága, mint Franciaországnak vagy Angliáé. Az azóta eltelt öt évszázad folyamán ennek a két országnak népessége 40 millióra növekedett, míg a magyar földön a világháború előtt tartott utolsó népszámláláskor, 1910-ben csak 21 millió volt a népesség lélekszáma, közülük 52% volt csak magyar anyanyelvű. Pedig, ha összehasonlítjuk a magyarságnak és a franciáknak természetes szaporodási arányát, a mérleg feltétlenül a mi javunkra billen. Mi volt tehát az oka, hogy a Mátyás király idejébéli túlnyomó magyar többségből a századok múlásával nem egy negyvenmilliós magyar birodalom alakult ki a dunai térben, hanem a magyarság az általa államává szervezett és ezer esztendő óta fenntartott ország területén ennyit veszített népi erejéből?”

A Nagy Iván által feltett kérdésre a történelemmel válaszolunk. Amikor Krisztus születése után 896-ban őseink, Árpád vezérlete alatt elfoglalták az őshazát, egyes történétírók százezerre, mások félmillióra becsülik a honfoglaló magyarság létszámát. Az Árpádházi királyok alatt a magyarság szaporodása nagyon kedvező volt. A magyar nyelvterület

PESTI HIRLAP

Indítsunk nemzeti mozgalmat a világ magyarjaiért

Írta: Halácsy Dezső

ÚJ MAGYARSÁG

A világ magyarjainak székháza

Julián barát nyomdokán

Nemzeti Figyelő

Indítsunk nemzeti mozgalmat a világ magyarjaiért

Írta: HALÁCSY DEZSŐ

LÁTHATAR

JELENKOR

"Törődjenek többet a világ magyarjaival"

Beszélgés egy olaszsal a robogó vonaton - Ötvilágórsz magyarjáról

Írta: Halácsy Dezső

NAGY-MAGYARORSZÁG

Beszélgés a világ magyarjairól báró Perényi Zsigmond

A Szent István Évben megalakul a Magyar Nemzeti Propaganda és a Külföldi Magyarok

Magyar nemzeti propaganda és a külföldi magyarok

KÉPES VASÁRNAP

A VILÁG MAGYARJAINAK SZÉKHÁZA

ERDELYI SZEMLE

Elmélkedés Julián barát budavári szobránál

MAGYAR KISEBBSÉGI SZEMLE

BARÓ PERÉNYI ZSIGMOND VILÁG MAGYARJAIRÓL

Mentsük meg véreinket! István Évben megalakul a Magyarok Világzövetsége

NEMZETI KALENDÁRIUM

Ein „Haus der Auslandsungarn“

Erfüllbare Hoffnungen

Magyar Lloyd

A világ magyarjainak székháza

MAGYAR KÉRESK- ÉS PÉNZÜGY

A fiatalság és a világ magyarsága

Délamerikai Magyarok

BRIDGEPORT

Die Zeit

Ujságmozsák Halácsy Dezső cikkeiből, melyeket a különböző hazai és külföldi hírlapokban és folyóiratokban írt a külföldi magyarságot.

mindjobban kiszélesedett és III. Béla király uralkodása alatt már átcsapott a Dráva és a Száva vonalán. Nagy Lajos korában a magyarság létszáma már megközelíti a 3 millió lelket. Ez a szám az akkori Európa erőviszonyai között rendkívül sokat jelentett. A dicsőségesen uralkodó Mátyás király korában Magyarország lakossága elérte a 4–5 millió főt. Ennek 80–90%-a tiszta magyar lélek volt. Ez nagy erőt és hatalmat jelentett akkor Európában, ha figyelembe vesszük, hogy ugyanebben az időben Anglia lakosainak száma alig közelítette meg Magyarország népességének számát, Németországnak csak 9 millió volt a lakosa, Oroszországban pedig csupán 2 millió lelket számláltak. Figyeljük most Mátyás uralkodása óta történt eltolódásokat. Anglia lakosainak száma 1940-ben 48 millió, Németországé 80 millió, Oroszországé 180 millió, Magyarországé a visszatért részekkel együtt 15 millió. Különösen feltűnő az elmúlt évszázadok óta a szlávok előretörése. Ez a kérdés a magyarság szempontjából nem közömbös. A „Magyar munkásifjú” 1943. május 1-i számában a következő statisztikát fekteti fel olvasóinak: „A szlávok 1810-ben Európa lakosságának 34.7 %-át (65 millió), 1910-ben Európa lakosságának 41.7%-át (187 millió), 1930-ban Európa lakosságának 45.6%-át (226 millió) jelentette, 1960-ban a szlávok lélekszáma meghaladja majd a 303 milliót. Ekkor érnék el a számítások alapján a szlávok Európa létszámának 50.8%-át!”

Mátyás király felejthetetlen, fénytársztó uralkodása után a leg súlyosabb megpróbáltatások érik a magyar nemzetet. A nagy király halálával megkezdődik a nemzet mérhetetlen vércsapolása és szomorú hanyatlása. Kezdődött 1514-ben a Dózsa-féle parasztlázadással, majd 1526-ban a mohácsi síkon a nemzet legjobbjai pusztultak el és amikor kezdetét vette a 150 évig tartó török rabiga, a nemzetet megtizedelték a hódítók. A másfélévszázados török hódoltság alatt minden eszközzel pusztították a magyar nemzetet. Az 1720-as népszámlálás már nagyon szomorú számot mutat: ebben az időben Magyarország lakosainak száma 3 és félmillió és ebből magyar anyanyelvű alig 2 millió. A török veszedelem után közismert az 1848–1849-es szabadságharcnak nagy véráldozata. Majd jött az osztrák önkényuralom, az 1914–1918-as világháború és a trianoni szégyenbéke. 1914-ben a világháború kitörése idején 21 milliós Magyarország állt Európa közepén és ebből a 21 millióból közel 52% volt magyar anyanyelvű. Az első világháború újból a magyarságtól kívánta a legnagyobb véráldozatot. Ennek bizonyítására elég, ha szó szerint közöljük a Nemzeti Újságnak 1941. július 5-én következő címfelirattal megjelent cikkét: „A világháborúban Magyarország áldozta a legtöbb vért”. A figyelemreméltó cikkben a következőket olvashatjuk: „Rendkívül érdekesek azok a német statisztikai adatok, amelyeket most tettek közzé az egyes országok világháborús elvesztéséről. Az össze-

hasonlítás alapjául annak megállapítása szolgált, hogy ezer 20—45 éves férfira 1914. és 1918. között hány hősi halott esett. Szomorú dicsőségünk, hogy a világháborúban résztvett országok listája élén Magyarország áll az első helyen, a legmunkabíróbb fegyverforgató férfilakosság arányához képest Magyarország áldozta a legtöbb vért. Tizenhárom háborús ország sorrendje minden ezer 20—45 éves férfira eső hősi halottak száma alapján így fest:

Magyarország	187
Franciaország.....	182
Ausztria.....	166
Németország	155
Románia.....	118
Bulgária.....	113
Olaszország.....	101
Nagybritannia és Írország.....	88
Újzeland.....	73
Ausztrália	60
Kanada	33
Belgium.....	25
USA	3

1914—18 között a 20—45 éves férfiak átlagos békehalandósága Magyarországon ezer lélekre számítva évenként 8.5 lélek volt. Az első világháború 4 esztendeje alatt tehát ez az átlag 32.4 halottnak felel meg. E szerint Magyarország számára a férfiak véráldozata tekintetében minden háborús esztendő nem kevesebb, mint 6 évnek felel meg. A négy háborús év alatt annyi emberéletet áldoztunk, amennyi egyébként csak negyedszázad alatt pusztult volna el. Ilyen arányban egyetlenegy más állam sem szenvedett vérvesztéséget. Közvetlenül Magyarország után Franciaország következik, amelynek vesztesége csak egy árnyalattal volt kisebb, mint a miénk. A Németbirodalom vérvesztése már jelentősen elmaradt e két első államé mögött, aminek oka kétségtelenül az az emberanyagkímélő hadvezetés, amely a német hadviselést már az első világháborúban is jellemezte. A német vérvesztéség minden háborús év alatt öt békeévnek felel meg és a négy háborús év 20 esztendőnek a férfiak elhalálózása tekintetében.

Románia, Bulgária és Olaszország kb. egy szinten van 118, 113 és 101 férfivesztéssel. Románia és Olaszország később lépett a háborúba. Romániát gyors megszállása is megkímélte a nagyobb vérvesztéstől. Olaszországnak véres frontja volt, de aránylag rövid. A háborús véráldozat Nagybritanniában háromszorosa volt a békehalandóságnak, Új-Zélandban két és félszerese, Ausztráliában kétszerese. Kanada hábo-

rús vesztesége már nem volt több a békebeli halandóságnál (a férfiakat itt inkább a mezőgazdasági termelésben és az iparban vették igénybe), Belgiumé pedig még kisebb volt, nyilván azért, mert az ország hamarosan megszállás alá került. A világháborút eldöntő és annak hasznát leginkább élvező USA, ezerből mindössze 3 férfit veszített el, ami nem több egy influenza-járvány áldozatainak számánál és arányánál. A német statisztikának érdekesek azok az adatai is, amelyek kimutatják, hogy Magyarország egyes részei milyen mértékben szenvedtek a háborús veszteség következtében. Kiderül ezekből az adatokból, hogy a véráldozat terhe legelső sorban a tiszta magyar vidékekre hárult, idesorolva a németlakta hegyes területeket is. A világháborúnak legelső vérszolgáltatója tehát kétségtelenül a magyar nemzet volt.

Ugyebár ehhez nem kell kommentár. Csak a szívünk szorul össze. A történelem tanúsága és a statisztikai adatok alapján könnyen magyarázatát találjuk, hogy miért nem vagyunk ma európai nagyhatalom, mintahogy Mátyás király idejében azok voltunk. Minden évszázad vért és emberéletet kívánt tőlünk, tehát a XX. század legnagyobb vérfürdőjében, a második világháború idején különös gonddal kell vigyáznunk minden magyarra. Holott itt is kivettük részünket az önvédelmi harcból és újból csak drága magyar emberleteket áldoztunk fel.

Tartsunk most seregszemlét a világ magyarjai felett. Hány magyar él a világon és milyen ennek a magyarságnak az elhelyezkedése az egyes országokban, földrészekben? Legcélszerűbb, ha ehhez vitéz Nagy Iván dr.: „Öt világrész magyarsága” című kitűnő kézikönyvéből idézzük az adatokat.

A világ magyarságának részletes megoszlását az alábbi táblázat mutatja:

A magyarság világlétszáma:

1943. év végén.....13,655.000
(kiszámítva az évi természetes szaporodás arányszáma alapján.)

Ebből:

Magyarországon.....	11 504 000
Utódállamokban.....	2 211 000
Egyéb államokban	940 000

1930. k ö r ü l :

<i>Ország, terület:</i>	<i>A magyarság száma:</i>
Magyarország.....	10,440.489
(Trianoni határok közötti Magyarországon	
1930-ban: 8,001.112, visszacsatolt Felvidé-	

ken 1938-ban: 883.615, Kárpátalján 1939-ben: 57.562, a visszacsatolt erdélyi és keletmagyarországi részeken kb. 1,125.000, Délvidéken: 360.000, bukovinai székelyek: 13.200.)

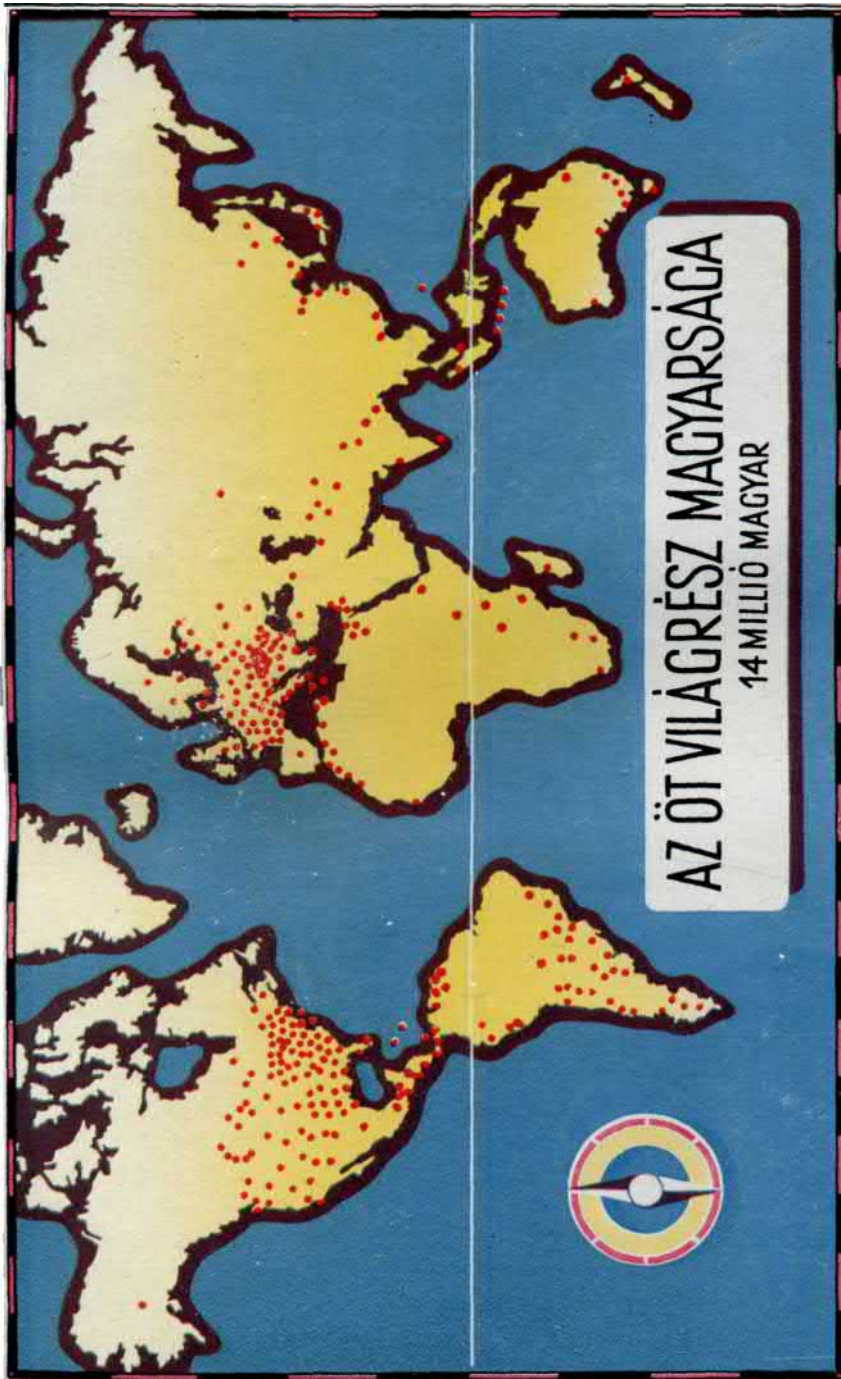
Belgium	4.522
Bulgária	3.000
Dánia	131
Észtország.....	23
Finnország	45
Franciaország	40.000
Görögország.....	239
Horvátország.....	110.000
Írország	8
Jugoszlávia (Bánság).....	116.000
Lengyelország (a felosztás előtt).....	1.000
Lettország.....	74
Litvánia	8
Luxemburg	179
Málta	32
Monaco	89
Montenegro	17
Nagy-Britannia.....	2.000
Németalföld.....	2.826
Németország.....	50.250
(Egykori Ausztriában 18,076 (1934), Csehszlovákiából átesetolva kb. 10.000, egykori Csehország területén 8.214 (1930), egykori Morvaország és Szilézia területén 3.213 (1930), Danzigban 212, régi Németbirodalomban 10.436 (1934).	
Norvégia	49
Olaszország	4.590
(ebből Fiume kb. 2.000 lélek)	
Portugália	73
Románia	661.800
Spanyolország	197
Svájc	1.427

<i>Ország, terület:</i>	<i>A magyarság száma:</i>
Svédország	108
Szlovákia.....	90.000
Európa többi része.....	49
Oroszország (háború előtt).....	6.300
Törökország (európai és ázsiai rész együtt)	1.830
Japán	37
Holland-India	115
Ázsia többi része.....	850
Dél-Afrika.....	150
(Délafrikai Unió 108, Nyugat-Rodézia 12, Mozambik 7, Tanganyika 4, Délnyugat- Afrika 4, Madagaszkár 4.)	
Egyiptom.....	1.000
Észak-Afrika.....	1.900
Amerikai Egyesült Államok.....	580.000
Argentína.....	10.000
Brazília.....	50.000
Kanada.....	50.000
Kuba	4.000
Mexiko.....	304
Paraguay.....	120
Uruguay	3.000
Amerika többi része.....	700
(Chile 170, Hawaii 144, Peru 96, Panama 94, Alaska 39, Venezuela 29, Columbia 15, Honduras 8, Guatemala 3, Costa-Rika 2, Trinidad 4.)	
Ausztrália	325

1930. körül összesen: 12,230.602

Az itt felsorolt és a tudós alaposágával kidolgozott adatok lehetőleg csak a magyar anyanyelvűekre vonatkoznak s az 1930. körüli hivatalos népszámlálásokból származnak. Az 1941. évi január 31-i állapotnak megfelelően végrehajtott népszámlálási adatok figyelembevételével megállapíthatjuk, hogy Magyarországon közel 12 millió magyar anyanyelvű ember él, az egész világon 14 millió a magyarság létszáma. Természetesen 1930. óta a beállott területi változások következtében a magyarság elhelyezkedése egyes államokban létszámszerűleg némileg változott.

Lelkes magyar orvosok és nemzetpolitikusok 1942-ben kiadták a jelszót: 20 millió magyart! Rákosi Jenő 30 millió magyarról álmodozott. Statisztikusaink kiszámították, hogy 40 millió magyarnak kellene lennie ma Európa szívében, ha nem pusztítják a nemzetet végzetes háborúk. Mindezekkel a számokkal szemben ténylegesen csak 14 millió a magyarság összlétszáma és a századok nagy véráldozataiért megkaptuk díszes jelzőül: Magyarország a kereszténység védőbástyája. S kérjük: mi lenne Európával, a műveit Nyugattal, ha ez a 14 millió sem lenne? Magyar szempontból, de Európa érdekében is elsőrendű kötelességünk ezt a megmaradt és reméljük növekvő 14 millió magyart számontartani, istápolni, felemelni. Gondoljunk tehát féltő szeretettel külföldre szakadt véreinkre, mert a nemzet nagy erőtartálékait nemcsak az itthoni magyarság adja, hanem minden egyes testvérünk, aki idegen földön is magyarnak vallja magát.

A MAGYAROK VILÁGSZÖVETSÉGE ÉS VITÉZ NAGY IVÁN DR. ADATAI ALAPJÁN RAJZOLTA SZÜCS PÁL

Indítsunk nemzeti mozgalmat a világ magyarjaiért.

Minden magyar lelket számon kell tartanunk, bárhol is éljen a világon, ha erősek akarunk lenni. Vétkes és káros nemtörődömség lenne megfélelkezünk a külföldi magyarságról. Darányi Kálmán 1937. november havában nagyszabású rádiószózatot intézett a külföldi magyarsághoz. Többek között a következőket mondotta: „Ha végigtekintünk a külföldi magyarság múltján, büszkeség és öröm tölt el bennünket. A világnak úgyszólván minden részéhez fűződik valamilyen magyar név, magyar tett, magyar alkotás.” Valóban a külföldön élő magyarság becsülettel helytállt és egyik legértékesebb rétege a magyarságnak. Érdekünk és kötelességünk idegenbeszakadt véreinkért minden lehetőt megtenni. Nem szabad, hogy elveszenek és elkallódjanak azok a magyar értékek, amelyek más nemzet számára is hasznosak tudtak lenni és csak a megélhetés miatt hagyták itt az ősi és örök hazát. Indítsunk tehát nemzeti mozgalmat a világ magyarjaiért! Mentsük meg véreinket, kovácsoljuk egységes tömbbé a külföldi magyarságot. Nem érdektelen ezt most hirdetnünk, amikor kis és nagy nemzetek a megújulás útját keresik. Ma, amikor kialakulóban van az új világ, minden életképes nép számontartja és összegyűjti erőit. Nem ok nélkül nyugtalanít minket az a gondolat, mi lesz a külföldi magyarsággal. Nemzeti megmozdulás, összefogás[^] tettek még most megmenthetik az örök magyar nemzet számára idegen földön élő véreinket. Kétségtelen, hogy a Magyarok Világszövetsége áldozatos munkát végez ennek érdekében. Sajnos, azonban szerény eszközökkel, szűk keretben, sokszor csak nagy anyagi nehézségek árán képes a Világszövetség ezt a missziót betölteni. Hatalmas és világokat megmozgató feladat, amely a Magyarok Világszövetségére hárul, de a magyar társadalom nagy része nem is tudja, hogy ezt a feladatot csak néhány lelkes ember hősiessége igyekszik megoldani. Láng lobog ezeknek a férfiaknak lelkében, de a magyar társadalom nem veszi észre ezt a lángot és a Magyarok Világszövetsége a társadalomtól nem kap elég támogatást. Két kicsi szoba, szerény, nagyon szegényes költségvetés s az egész világra kiterjedő munka, ez a Magyarok Világszövetsége kerete.

A magyar társadalom eszméljen rá, hogy ezt a munkát támogatnunk kell erkölcsiekkel és anyagiakkal. A külföldön szétszóródott magyarok milliói várják, nagyon akarják a mi testvéri kézfogásunkat. Milyen legyen a magyar társadalom támogatása? Mivel segíthetünk a külföldi magyarságon?

Minden magyar adjon legalább egy téglára valót, hogy felépíthessük a Magyarok Világszövetségének székházát. A külföldi magyaroknak ez a budapesti központi háza erős vár lehetne, ahová betérhetne minden hazatérő magyar. Ez a központi székház helyet adhatna mindazoknak az intézményeknek, amelyek a külföldi magyarok érdekét szolgálják. Itt lehetne elhelyezni a Kisebbségi Intézetet is. Ez a székház ma még magyar álmom, de valóság lehet, ha a társadalom tud és mer erre a célra adni. A nemzet oltárára helyezünk minden olyan adományt, amelyet a Magyarok Világszövetsége székházának felépítésére adunk. Tanuljunk a németektől, olaszoktól, angoloktól. Németország ott tartja szemét minden külföldi németen. A német külügyminisztériumban a külföldi némettség szervezeteinek főnöke van, aki még 1937-ben a következő felhívást intézte a világ minden részében élő némethez: „Hitler kancellár rendelete — mondja többek között ez a felhívás, — amellyel a külügyi hivatalban a külföldi szervezetek élére főnököt nevezett ki, olyan tény, amely az egész külföldön élő némettség szempontjából történelmi jelentőségű. Nem volt még német kormány, amely ilyen világos módon kifejezést adott volna külföldön élő polgáraival való összforrottságának. A nemzeti szocialista birodalom a nagy forradalom negyedik évfordulóján olyan fordulópontot teremtett a külföldön élő némettség történetében, amelyet minden német gondolattól áthatott férfi és nő és minden német ifjú a külföldön hálatelten és boldogan fog üdvözölni.” Ha tehát nagy nemzetek ilyen komolyan veszik külföldre szakadt véreik sorsát, annál inkább elmaradhatatlan ez olyan nemzetnél, mint a magyar. Kevesen vagyunk és minden megmentett magyar lélekkel erősítsük a nemzet testét. Zsigovits Béla, aki sokat foglalkozott a külföldi magyarok lelki gondozásával, amikor évekkkel ezelőtt hazajött amerikai tanulmányútról, ezeket mondta: „Az Egyesült-Államokban az első generáció, amelyik kivándorolt, magyarul beszél; a második már csak törli a magyar nyelvet, a most születendő harmadik generáció minden valószínűség szerint egyedül az angolt fogja beszélni.” Rövidlátás volna részünkről ezzel nem törődni. Igenis, meg kell mentenünk a második és a harmadik generációt a magyarság számára. Szervezetlenül és csak ötletszerűen erről azonban szó sem lehet. Egyedül hatóképes és elismert szervezet erre? a Magyarok Világszövetsége. S mivel ez a Szövetség hivatott a kérdéseket tervszerűen megoldani, ezt a Szövetséget kell erőssé tennünk. Nékám Lajos még évekkkel ezelőtt egyik felsőházi beszédében ezeket

mondta: „Nagyobb súlyt kellene vetni a külföldön élő magyaroknak Kultúrközösségünkbe való megtartására.” Nehéz és megpróbáltatásokkal teli esztendők múltak el Nékám Lajos felsőházi felszólalása óta. A Magyarok Világszövetsége ma épp olyan szegény, mint volt, amikor ez a felsőházi felszólalás elhangzott. Tehát, hogyan lehetséges az, amit Nékám Lajos kívánt? Csak úgy, ha a magyar társadalom felismeri a Magyarok Világszövetségének szent hivatását és segíti a Világszövetséget. Legyünk áldozatos lelkek, érezzük át nemzeti sorsközösségünk minden teendőjét és adjunk, adjunk, minden lehetőt odaadjunk azokért, akik Magyarország határain kívül is magyarnak vallják magukat és velünk akarnak menetelni, a mi érdekeinkért kívánnak odakint is dolgozni.

Érjen, forrjon a gondolat: indítsunk nemzeti mozgalmat a világ magyarjaiért! A nemzet minden tagjára kötelező tudomásul venni azokat a feladatokat, amelyek boldogulásunkat segítik elő. Aki híve az itt felvetett gondolatnak, nemcsak kötelességet teljesít, hanem a szívét is megmutatja. Hisszük, hogy Magyarországon van még szív, erő és szent akarat, mely egységes hatalommá kovácsol bennünket. Magyar a magyarért és minden magyar Európáért. Így lesz mindörökre becsületünk és helyünk a világon.

Vasúti beszélgetés egy olasz hazafival az öt világrész magyarságáról

Még 1938. nyarán történt, amit most leírok. Bevezetőül megjegyezni kívánom, hogy azóta az itt közölt számszerű adatok a világpolitikai helyzet alakulása következtében lényegesen megváltoztak, melyekről e könyv más fejezeteiben szólok. A történet a következő.

Vonatra szálltam Balaton vidékén. A fülkében, ahol helyet foglaltam, csak egy ember ült. Jőidéig a Balaton szép vidékét szemléltem, majd újságjaimat vettem elő. Amikor közben útitársamra pillantottam, láttam, hogy ő olasz lapokat olvas. Gomblyukában fasiszta jelvény. Biztos voltam benne, hogy olasz. Amikor később lapjaimat letettem, útitársam tiszta magyarsággal így szólt hozzám:

Szabad az újságokat, uram?

— Parancsoljon — feleltem. — De engedelmet, én azt hittem, hogy ön olasz.

— Igen, olasz vagyok, — válaszolt útitársam legnagyobb csodálkozásomra, tovább is magyarul, — de jól beszélem az Önök nyelvét. Most magyarországi honfitársaimat jöttem meglátogatni. Hogy ilyen jól beszéllek magyarul, annak az a magyarázata, hogy több, mint egy évig Budapesten tanultam a magyar nyelvet. Kimondottan azért, hogy valamikor hasznára lehessenek a Magyarországon lakó olaszoknak. Mert mi összetartunk és a világ minden részén lakó olaszt számontartjuk. Az olasz kormány igen sokat foglalkozik az idegenbeszakadt testvérek sorsával. De az olasz hazai társadalom is sokat költ külföldön élő honfitársaira. Viszont a világ egyetlenegy pontján sincs olyan olasz, akinek ne lenne valami kapcsolata hazájával. A fascio az egész világra kiterjed és szemmel tart minden olaszt. Azután itt van nálunk a Dante Szövetség, amely az olasz kultúrát hivatott terjeszteni. Igen, Uram, én is egyik szerény munkása vagyok ennek a mozgalomnak. Már beutaztam az egész világot, hogy a világ olaszainak egységét én is ápoljam. Utazásaim alatt egyúttal tanulmányozom, hogy más nemzetek mit tesznek külföldön élő testvéreikért.

Hátha tanulhatunk és még újabb módszerekkel segíthetjük a külföldi olaszokat. Nagyon tanulságos a külföldi németek felkarolása. Minden országban külön egyesületbe tömörülnek érdekeik megvédésére s az óhazából állandó támogatásban részesülnek. A mi Mussolinink és Hitler vezér sokat tett ezen a téren is. De szabad kérdezni, hogy áll ez az ügy önöknél? Hisz úgy tudom, hogy Önöknek is sok honfitársuk él idegenben. Csak egy aktuális példát említek. Abessziniában, amikor az olasz követség a harcok idején védelmébe vette a magyarokat, kitudódott, hogy milyen számosan vannak ott is magyarok! S igen értékes magyarok! Remélem, van valami szervezetük Önöknek is a világ magyarjainak védelmére.

Először a meglepetéstől nem tudtam, hogy mit feleljek. Örvendtem is, meg nem is, az én olasz útitársam nekem szegezett kérdésének. Mit tagadjam, fáj nekem ez a kérdés, de így is boldog voltam, hogy a világ magyarjainak sorsáról beszélhetek oly valakinek, akit érdekel ez az ügy. Hisz, mint tollforgató embernek, már annyiszor forrt bennem ez a téma, csak sohasem volt „időszerű” erről írni. Viszont a kérdésnek azért nem örültem, mert nem sok jót mondhattam az én izzólelkű olaszomnak.

— Van nálunk is egy állandó szervezete a világ magyarjainak, — feleltem. — Ez: a Magyarok Világkongresszusának irodája. Sajnos, be kell vallanom, hogy ez az iroda alig 10—12 ezer pengő évi költségvetéssel dolgozik és ez bizony édes-kevés hétmillió külföldön élő magyar ügyeinek eredményes képviselőjére.

— Ugyebár, 14 millió az összmagyarság létszáma? — kérdezte az olasz.

— Nagyszerűen van ön tájékozva Uram, — feleltem. — Igen, közel 14 millió a mi népünk világlétszáma. S ebből nem egészen kétharmad van itthon, azonban a magyarság egyharmada széjjelszóródott a világ minden részébe. Tehát nem lehet közömbös miránk nézve sem, hogy mi lesz ezzel az egyharmaddal.

— Mégis, mit tesz a Magyarok Világkongresszusa a világ magyarjaiért?

— Az iroda vezetői és irányítói dicséretreméltó, sziszifuszi munkát végeznek, hogy nagyon szegényes eszközeikkel is eleget tehessenek magasztos hivatásuknak. Összeköttetésben állanak a szélrózsa minden irányában szétszórott magyarsággal, leveleznek velük, magyar hírlapokkal és könyvekkel látják el külföldi testvéreinket. De képzelje csak el Uram, hogy mily csekély összeg ehhez az a párezer pengő, amely az iroda rendelkezésére áll. Még egy kisebb üzletnek is nagyobb a forgalma. Úgy értesültem, hogy még a Magyarok Világkongresszusát, a nagy összejövetelt azért nem tudták eddig megtartani, mert nem volt erre pénzügyi fedezet. De most augusztusban hosszú, 10 évi várakozás után mégis meg-

tartják a Magyarok II. Világkongresszusát és ekkor megalakítják a Magyarok Világszövetségét.

Szegények vagyunk Uram, ezért kellett erre is 10 évig várjunk.

— Tudjuk, hogy a trianoni Magyarország szegény, — felelte olasz barátom, — de mégis mindezek hallatára, amiket mondott, a szívünknek össze kell szorulnia. S azt mondom: fel kell rázni az egész magyar társadalmat, határokon innen és túl a cselekvésre. Csak a tett, az összmagyar-ság megmozdulása emelheti ezt az ügyet az érdeklődés homlokterébe. Csak a nemzeti áldozatkészség változtathat azokon a kicsinyes kereteken, amely nem lehet elégséges a világ magyarjainak összetartására. Gondoljunk csak arra, hogy a világ magyarjainak száma 14 millió! Mily erő és hatalom volna ez a hatalmas számú embertömeg, ha egységbe tudnák tömöríteni.

— Nagyszerű igazságokat mondott Uram, — feleltem olasz útitársam lelkes szavaira. — Nem várhatunk mindent az államhatalomtól. A világ magyarjainak ügyével az egész magyar társadalomnak foglalkoznia kell. Ez érdekünk és kötelességünk. Ha a nálunknál sokkal nagyobb és népesebb Olasz- és Németbirodalom különös súlyt tud helyezni az anyaországtól elszakadt testvéreik megmentésére és összefogására, nekünk, megcsónkított, kirabolt kis nemzetnek annál inkább kellene gondolnia azokra a milliókra, akik a trianoni határokon túl élnek. Mert a sorsközösség legmelegebb érzésével érzem, hogy nem lehet mindegy az itthoni 8 millió magyarnak, hogy mi történik azzal a másik 6 millió magyarral, aki hegyeken és tengereken túl keresi megélhetését. Csak egy számot mondok Uram. Budapest után a román Bukarest a legnagyobb magyar város, ahogy odakint mondani szokták, mert 200.000 magyar lakik benne. S hányszor feltettem magamnak a kérdést, hogy mi van a többi százezerrel és millió, millió magyarral, akik Amerikában, Afrikában, Ausztráliában, Ázsiában, az óceánok szigetein és a világ különböző zugaiba széjjelszóródtak. Oh, sokan kerültek el messze-messze tőlünk, mert a csonka föld kicsi föld és nem nyújthatott minden dolgos kéznek kenyeret, gondtalan megélhetést. Bizonyosan ők is, távoli véreink sokszor hazavágynak és boldogok, ha olykor a rádió és az újságok magyar szót és hangot visznek el hozzájuk.

— Látom, hogy lelkesedik ezért az eszméért Uram, — jegyezte meg olasz útitársam. — Ugyanaz a tűz hevíti Önt, mint engem. Egymásra találtunk. Brávó! Gondolja csak el, mily erőt és hatalmat jelentene a világban szétszórt magyarság, ha lenne egy hatalmas szervezete, amely összefogná. Kár, hogy nem író, vagy hírlapíró Ön, hogy erről írhatna.

— Amint öhajtja, közíró vagyok, — jelentettem ki olasz barátom nagy meglepetésére. — S éppen azért, mert eszmék harcosa vagyok, én is érzem, hogy halaszthatatlanul szükség volna a Magyarok Világszövet-

ségére, amelynek székháza, mint valami bátya, a világ minden magyarjának védő otthona volna. S itt a robogó vonaton, a véletlen szerencsés találkozás emlékére megfogadom Önnek, hogy írni fogok erről.

— Missziót teljesít, ha ezt megteszi, — szól az olasz úr. — De nem elég, ha Ön ír, cselekedni is kell. Az Önök, — íróemberek — feladata felvetni az eszmét, de az eszme önmagában még nem tett! Ez az egész nemzet feladata. Szinte hihetetlennek tartom, hogy nem akarnák mindnyájan a magyarok erőteljes világszervezetét. Vagy elég erősek ahhoz, hogy a 6 millió magyar testvérről elfelejtkezzenek?

— Nekünk minden egyes emberre szükségünk van — feleltem, — nemhogy milliókról könnyedén lemondjunk. A veszedelem, ami állandóan fenyeget, a bajaink, amelyek sohasem akarnak elmúlni, közismertek. A ránk nehezedő fájdalom jobban nyomja lelkünket, mint valaha. Megcsonkított testtel két malomkő között őrlődünk. A germán és a szláv tenger hatalmas erőfeszítéssel készül a nagy leszámolásra. Nekünk pedig még a sziklánál is erősebbnek kell lennünk, hogy Európa szívébe beékelve történelmi hivatásunknak meg tudjunk felelni. Az európai eszmét a Duna-medencében mi vagyunk hivatva képviselni és megvédeni. Tehát erre fel kell készülnünk. Eltekintve a testvériség eszméjétől és az érzelmi szempontoktól, már csak ezért is meg kell teremtenünk a Magyarok Világszövetségét, illetve a meglévő szervezetet naggyá, erőssé és hatalmassá kell tennünk.

— Mind életrevaló gondolat, ami mondott Uram, — felelte az olasz. — Csak érvényt is tudnának szerezni ezeknek a gondolatoknak. Mert ne felejtse el, hogy amióta a mi Duce-nk a magyar revíziós követelések legnagyobb szószólója lett, Önök a világerdeklődés első vonalába kerültek. S mennyivel kedvezőbb képet nyer Önökről a világ, ha tudja, hogy 14 millió magyar szétszakíthatatlan egységbe tömörült. De mondjon még valamit a határokon túli magyarságról.

— A megszállt területi magyarok érdekében működik Budapesten a Kisebbségi Intézet. Sajnos, a Kisebbségi Intézet minden jószándékú igyekezete mellett sem tudhatja most kifejteni azt az erőt és tevékenységet, amely a kisebbségi magyarok érdekében feltétlenül szükséges. Ezért nagyszerű volna, ha a világ magyarjainak szervezetébe Kisebbségi Intézet is helyet foglalna. A nagyobb szervezet révén a kisebbségek képvisellete is nagyobb lehetőségekhez jutna és a mainál még hathatósabb tevékenységet fejthetne ki. Az elszakított magyarság sorsával így intenzívebben foglalkozhatnának és nem kellene félni a lélekhasadástól, amely sajnos, a részekre darabolt magyarság társadalmában már-már megnyilatkozik.

— Szomorú, amit most legutóbb mondott, szólt legteljesebb együttérzéssel az én olaszom. — De mondja csak kérem, van a Magyarok Világszövetségének székháza?

— Sajnos nincs, — feleltem szégyenkezve. — Csak két kicsi szobában intézik a világ magyarjainak ügyes-bajos dolgát. Pedig érezzük, hogy hajlékot kellene adni a Magyarok Világszövetségének, hogy berendezkedhessek és kiépíthesse hatalmas szervezetét a szélrózsa minden irányába. A világ minden részéből évenként legalább egyszer össze kellene hívni a magyarság képviselőit a közös vágyak és teendők megbeszélésére. Tehát meg kell teremteni a Magyarok Világparlamentjét. Erőt jelentő tényezővé kellene tenni a világ minden magyarjának szervezetét, amely hatni, cselekedni, alkotni tudna az egyetemes magyar érdekekért.

— Oh, milyen jól tudják Önök, hogy mit kellene tenni, — szólt udvariasan, de kis éllel útitársam. — Látja, mi olaszok, már régen cselekszünk és most is cselekszem. Ez a vonat is azért robog velem Budapest felé, hogy az ott élő honfitársaim kezét megfoghassam és valamit tehessek értük boldogulásukra. Önök is törődjenek többet a világ magyarjaival, meglátják, érdemes!

Vonatunk befutott Budapestre. Útitársamtól meleg kézszorítással elbúcsúztam, ő ment az ő olaszaihoz s én egyedül maradtam gondolataimmal. A véletlen vasúti találkozás élményeivel és tanulságaival. Ekkor jobban éreztem, mint valaha, hogy mennyire szükségünk van egymásra. A világ minden egyes magyarjára.

Bár rezdülnének meg a magyar lelkek a földkerekség minden fészkeiben és zugában a nagy összefogás dicsó gondolatára.

Hazatelepíthető-e minden külföldi magyar?

A kérdésre röviden és nyíltan így fogalmazhatjuk meg válaszunkat: *nem* telepíthető haza minden külföldi magyar, de mindent el kell követnünk, hogy aki haza akar térni, az akadályok ellenére is visszatérhessen az ősi hazába. Egyik legnehezebb feladatunk a külföldi magyarság hazatelepítése, illetve visszavándoroltatása, de minden akadály ellenére is ezt elsőrendű nemzeti feladatnak kell tekintenünk. Helyesen jegyezte meg Antal István, nemzetvédelmi propagandaminiszter, 1942. augusztus 15-én a Julián emlékünnepeken mondott beszédében: „Oda kell irányulnia minden igyekezetünknek, hogy a világ különböző részein szétszórt testvéreinkel felkutassuk és amint az lehetségessé válik, a történelmi hazába visszahozzuk. Szándékunk határozott és komoly voltát a bukovinai és horvátországi magyarok intézményes visszatelepítése bizonyítja. Ennek a törekvésnek megvan a tárgyi lehetősége. Céltudatos földbirtokpolitika és megfelelő művelési módszerek bevezetésével földünk bőséges kenyeret tud adni az egész világ magyarságának.” Kétségtelen, legalább húsz millió magyarnak lenne helye és megélhetése Magyarországon, mégis erre a kérdésre, hogy hazatelepíthető-e minden külföldi magyar, nemmel kell válaszolnunk. Ne áltassuk magunkat ábrándképekkel, hanem szedjük össze erőinket és tegyünk meg mindent azokért, akiket hazahozhatunk, de cselekedjünk azok érdekében is, akik nem telepíthetők haza. A Magyarok Világszövetsége azért létesült, és azért lesz ennek a Szövetségnek létjogosultsága mindörökké, mert mindig lesznek kivándorló és visszavándorló magyarok, akiket össze kell fognunk, akiket haza kell segítenünk, de a Szövetségnek azokra is gondolnia kell, akik soha nem jöhetnek már vissza Magyarországra. Nagyon bonyolult kérdés a világon szétszórt magyarság hazatelepítése. Sok százezer külföldre szakadt magyar lélek lelki vívódásaival, anyagi körülményeivel, függőségi helyzetével kell itt számolnunk. Ezer és ezer életsors, új életforma megbotgatásáról van itt szó. Mégis a hazatelepítéssel foglalkoznunk kell, mert ezt napirendre tűzték, mert ezt kívánják komoly nemzetpolitikusok és legfőképpen így kívánja a nemzet érdeke. Csak egyről ne feledkezzünk

meg cs ezt ismételten hangsúlyozzuk: minden külföldi magyart nem hozhatunk haza és ezért két irányba építsük ki a Magyarok Világszövetségét. Az egyik vonal a hazatelepítendő magyarok felé, a másik a végleg kintmaradó testvéreink felé irányuljon. Azt a következtetésünket, hogy nem telepíthető haza minden külföldi magyar, nagyon sok illetékes megnyilatkozásból vontuk le, amelyekből itt később idézünk is. Az egész kérdést aként kell kezelnünk, hogy a magyarok nagy világszervezetét, a Magyarok Világszövetségét minden időkre meg kell tartanunk, ki kell építenünk, hogy a hazavágyó magyarokat hazasegítsük, a kintlévőkkel pedig ennek a szervezetnek a révén állandó összeköttetésben maradjunk. Tehát számolnunk kell minden magyarral, akár haza tud jönni, akár nem. A Magyarok Világszövetsége hivatalos lapja, a Nagymagyarország 1941-ben megjelent egyik számában a következőket írta: „Egyre lebben sürgetik idehaza a külföldi magyarok visszatelepítését. Nem könnyű kérdés ez és olyan megoldást kell találni, hogy a visszatérő magyarok aránytalanul jobb helyzetbe kerüljenek, mintahogy idegen környezetben éltek.” Kordás Ferenc, aki a hazatelepítésnek fanatikus apostola, a Láthatár egyik számában így ír: „A visszavándorlásnak s méginkább a tömeges hazatelepítésnek csak akkor van értelme, ha ez a külföldi magyarság számára anyagi, erkölcsi, szellemi és kulturális felemelkedést jelent, amit egyszerűen így fogalmaz meg az amerikai magyarság: hazamegyünk, ha érdemes hazamenni!” Valóban csak akkor érdemes külföldi véreinknek hazajönnie, ha jobb életfeltételek közé kerülnek, nagyobb kenyeret tudunk nekik adni és lelkileg is meg tudnak itthon nyugodni. Ahhoz, hogy a külföldi magyarság hazatelepítéséhez a jobb életfeltételeket megteremtjük, mérhetetlenek a kötelességeink és nagyok a teendőink. Ugyanakkor gondoljunk arra is, hogy mindig lesznek olyan magyarok, akik még a nagyobb falat kenyérért sem jöhetnek haza, mert az újhazában ezerféle érdek és gyökérszál tartja vissza őket. Itt hamarjában idézzük példának okáért egy amerikai magyarnak, a Budapesten megjelenő Szabadság-hoz írt, 1941. január havában repülőpostával érkezett leveléből a következő részletet: „Akadnak szép számmal az Egyesült-Államokban is magyarok, akik szívesen hazamennének, de visszafogja a magyart — a gyermek. Ez utóbbi csoportnál azonban nem szabad túlzásba esni! Az Egyesült-Államok magyarságnak nagyobb része régen vándorolt ki, megszokott kint (a megszokás pedig zsarnok úr), ezek legtöbbször már régen amerikai polgár is. A kint nevelődött gyermek, — ha jó magyar érzésű is, — alig tud már máshol megszokni, mint Amerikában. A gyerek sokakat horgonyoz örökre Amerikához, különösen ha már elhelyezkedett ott, kenyeret keres, vagy ott nősült meg, ott ment férjhez.” Íme, ez csak egyik szempont ahhoz, hogy mindig maradnak szerteszórt magyarok a világban,

akikkel törődünk kell, akik, — habár örökre kint is maradnak — kitűnő követői, védelmezői lehetnek a magyar nemzetnek, az egyetemes magyar ügynek. Oh, nagyon sok más szempont is közrejátszik, hogy miért nem jön minden magyar testvérünk haza. A jobb elhelyezkedés, soha be nem gyógyuló seb, aminek okáért kimentek, szövevényes üzleti érdekek és egyéb más okok miatt maradnak végérvényesen az újhaza lakói, állampolgárai magyar véreink.

Miért nem jönnek haza? Miért nem lehet minden egyes magyart hazatelepíteni? — tesszük fel izgatottan és némi aggodalommal magunknak ezeket a nemzet húsába vágó kérdéseket. S amikor feleletre várunk, eszünkbe jutnak a különböző megnyilatkozások. Sokszor egészen rejtélyes, máskor pedig teljesen érthető a külföldi magyarság lelkivilága, lelkük útja, amíg eljutnak addig a döntésig: maradjanak-e vagy visszatérjenek, íme, egy példa: „Ismerünk olyan jómódú amerikai magyar családokat is, — írja Kordás Ferenc a Láthatárban — akik néhány évvel ezelőtt egyénileg hazautaztak, visszavándoroltak, itthon 40—50 hold kitűnő magyar földet vettek, mégsem tudtak tovább ittmaradni 5—6 hónapnál, akkor itthagytak mindent és visszamentek Amerikába. Miért? Azért mert a külföldi magyar elsősorban magyar testvéri lelkületre, faji és nemzeti közösségben élő nép megértő szeretetére vágyik s ezt várja az óhazától, nemcsak az anyagi előhaladást. A külföldi magyarok nagyrésze még a legalaposabb propaganda hatására sem jönne haza, még akkor sem, ha itthon magasabbrendű anyagi és szellemi életnívót tudna is kiharcolni magának, mert egész egyszerűen: nem akar, megszokta már az Újvilágot, gyermekei, üzleti érdekei, stb. száz szállal odakötik s így nem jöhet.”

Vessünk számat egy másik megnyilatkozással. Máthé Eleknek „Amerikai magyarok nyomában” c. kitűnő könyvében olvashatjuk: „Nehéz volna pontosan megmondani, hogy azok, akik nem gyűjtöttek kis pénzt Amerikában, miért nem akarnak hazajönni. Talán ingyen, megdolgoztatlan ajándéokra nem áhító, szemérmes és úri magyar természetük az oka vagy még 25—30 év után sem gyógyult be teljesen az az otthon kapott seb, amely miatt a vándorbotot kezükbe kellett venniök.” Ugyancsak Máthé Eleknek mondotta Kecskeméthy József, az eastchicagói gyülekezet fiatal lelkésze, többek között: „Nyugodtan merem állítani, hogy a magyarsággal szemben való érzéseikben a második nemzedékbeliek közelebb állnak az óhazához, mint az első nemzedékbeliek, akik közül igen sokan megbántottan, nehezen gyógyuló sebbel jöttek el hazulról. De a második nemzedékbeliek sokkal jobban szétszóródtak. Életük felszívódik Amerika angolszász nemzeti közösségébe és ők maguk is kénytelenek hozzá hasonulni azokhoz az életformákhoz, amelyekről egzisztenciájuk kialakulása függ. Ezeket hazavinni és nagyobb számmal

otthon letelepíteni egyszerűen lehetetlen. Megtartani, sőt öntudatosakká tenni magyar érzésüket nagyon nehéz, de nem lehetetlen. Az persze, nem a mi dolgunk, hanem egyedül a tiétek, hogy eldöntsétek, érdemes-e erre a munkára vállalkozni. Mert nem csekély áldozatkészség kell hozzá!” Hirdetjük, érdemes minden olyan munkára vállalkozni, mely emeli külföldi véreinkben az első, második, harmadik és további nemzedékekben a nemzeti öntudatot. Még akkor is vállalkozunk erre a feladatra, ha „nem csekély áldozatkészség kell hozzá”. S e sorokon keresztül üzenjük Kecskeméthy Józsefnek, az eastchicagai gyülekezet fiatal lelkészének és magyar társainak, hogy változatlanul gondolunk rájuk, rendületlenül dolgozunk értük, cselekszünk és építjük a jövőt. A nagy áramkör a világ magyarjainak összefogására végigfutott az egész földtekén, az áramkör bezárult és a körben mindenki benne van, akit megérintett a magyar összetartozandóság árama, aki magyarnak érzi magát. Áldozathozatal, áldozathozatal! Ezt hirdetjük e sorokkal is, ezért kiáltjuk világgá: építsük fel a világ magyarjainak megsegítésére a Külföldi Magyarok Házát. Ebben a házban azután rendszeresen dolgozhatnék oly hivatal, mely hazahozná a külföldi magyarokat, átsegítené őket a nehézségeken, átmenetileg még otthonuk is lehetne e Házban. Ha megvalósítjuk a ma még csak álomképként lebegő gondolatot, ha felépítjük a Külföldi Magyarok Házát és ebben megszervezzük a külmagyarság érdekeit szolgáló hivatalokat, akkor már nem kell jó magyaroknak feljajdulniuk, mintahogy ezt Kozma Ferenc dr., a párisi magyarok egykori lelkésze tette, amikor imígyen ír a Nemzeti Újság 1941. évi március 6-i számában: „Miért kell oly sok derék magyar embernek külföldön élnie s maradni, maradni akkor is, amikor a honvágy felsír a lélekből, amikor oly szívesen jönne haza. Megéreztem, milyen keserű sors a magyar sors idegenben és ígéretet tettem arra, hogy idehaza szóban és írásban hangot adok meggyőződésemnek, hogy minden magyarnak otthon a helye. Otthon a helye! S ez fontos politikai és gazdasági szempontból. Fontos magyar nemzeti szempontból is! Külföldön száz meg száz magyar gyermek kallódik el idegen népek tengerében, ezer és ezer asszony idegen férfinak terít asztalt s idegen kényszerül tanítani az ő magyar testéből fakadt idegen állampolgár gyermekét. Tízezerszámra idegen érdekek jármát cipelik derék magyar munkásférjak. Hát a magyar élettér nem igényli a minél több munkát, a minél több tudást? Olyan nagyon telített a mi nemzetgazdaságunk, a mi kultúránk, hogy könnyen lemondhatunk oly sok friss tehetségnek, munkásnak az energiájáról, izomerejéről, küzdelméről, alkotóerejéről, gondoskodásáról? Annak a sok magyar vas- és fémipari szakmunkásnak, aki elismerésreméltóan állta meg helyét a Fives-lillei gépgyárakban, a Renault-, Peugeot-, Citroen-autógyárakban, nem volna elhelyezkedési lehetősége a magyar gazdasági gép- és fegyver-

gyárakban? Az a magyar cipész, szabó, aki jelenleg „talán” dolgozik Parisban, nem kaphatna munkát, rendelést idehaza, ahol télvíz idején is sok gyerek hiányosan öltözve, lyukas cipőkben jár az iskolába? Miért kell a magyarnak Saint-Etienne-i, Pas-de-Calais-i szénmedencékben fejteni a fekete gyémántot, amire itthon is oly nagy szükség van? A roubaixi, tourcoingi, északfranciaországi textilgyári, a lyoni, grenoblei selyemgyári munkásainknak nem juthatna munka Sárvárott, Pest környékén a létező vagy elindítandó textiliparban? Az a szatmári, szabolcsi, pozsony- és nyitrai megyei földmunkás, akik közül néhányan panaszkodtak nekem az artoisi, picardiai, Champagne-vidéki galambdúc-lakások miatt, a fekete magyar földön nem tudná megmunkálni kenyérét?”

Érezzük és tudjuk mi ezt már, amiről a jó magyar pap, Kozma Ferenc ír. Ha nem is telepíthető minden magyar vissza az ősi hazába, de hazahívjuk azokat, akiket lehet. E munkában legelői a m. kir. kormány jár. Ingyenes nagytömegű, kollektív hazatelepítési akciót kezdeményezett és az 1940. év november 15-én tartott történelmi minisztertanács határozata alapján 177 évi önkéntes számkivetés után Bukovinából hazatelepítettek 13.600 magyart, mintegy 7 község népét. Majd Boszniából hívták haza 4 veszélyeztetett község magyar lakosságát és lankadatlan erővel készülnek a további hazatelepítési tervek. Bonczos Miklós, a nagyvilágban szétszórt véreink hazavándoroltatásának kormánybiztosa az ősi röghöz megtért családokat üdvözölve a következőket mondotta: „itt az ideje, hogy minden magyar összefogjon, megérezze, bárhol él a világon, itthon szükség van rá, s tudja, minden csepp magyar vérre igényt tart ez az ország”. Az ősi haza méltó és kitüntető fogadtatásban részesítette a bukovinai Istensegíts, Fogadjisten, Józseffalva, Hadikfalva és Andrásfalva 13.600 magyarját. A hazatértek 53.000 hold kitűnő bácskai földet kaptak rajtalévő 24 faluval. Ennél a csoportos hazatelepítésnél valóban sikerült az az óhaj, hogy külföldről hazahozott magyarok jobb helyzetbe kerüljenek, mint éltek odakint.

Amikor arról beszélünk, hogy hazatelepíthető-e minden külföldi magyar, feltétlen állást kell foglalnunk amellett, hogy azok a nagy tömbben élő magyarok hazahozhatók, akik elnyomatva, szegényen és egymástól elszakíthatatlanul élnek távol hazájuktól. Gondolunk itt elsősorban a Havasalföldön és Moldvában, a román ó-királyságban sýnlódó magyarokra. Számuk 250—300 ezer lélekre becsülhető. Milyen erőtartaléka ez a magyarságnak! Közismerten szívós, dolgozó, edzett, az élet harcaiban sok vihart kiállt nép ez. Ha haza tudjuk őket hozni, a nemzetiségi területeken nagy missziót teljesíthetnek a magyarság megerősödése érdekében.

Amikor hazatelepítésről és vissz a vándorlásról beszélünk, legyünk tisztában e fogalmak lényegével. Sok szó esik ma erről, és csak úgy fog-

lalkozhatunk egy kérdéssel, ha ismerjük annak a meghatározását. A legtalálóbbr definíciót a visszavándorlásra és a hazatelepítésre talán Kordás Ferenc adta meg, melyet íme szószerint idézünk: „Mi a visszavándorlás és mi a hazatelepítés? A visszavándorlás a külföldre szakadt magyarságnak az a szabad elhatározásából fakadó törekvése, amely szerint önként elhagyja külföldi lakóhelyét (újhajóját), pénzzé teszi vagyonát, beszerzi a szükségét iratokat, állampolgárságot stb. s mint magyar állampolgár egyénileg új életet kezd Magyarországon. A visszavándorlás egyéni elhatározásból származik, mint ahogy a kivándorlás is az volt annak idején; így különösebb közösségi szempontok nem játszanak benne szerepet, mert a visszavándorló, ha jönnek látja, hazajön, ha nem látja jönnek, ottmarad. Visszavándorlás mindig volt, de legtöbbször annyira szórványos, hogy ezt inkább nevezhetnénk visszaszivárgásnak. A visszavándorlásnak ez az egyéni, családonkénti megoldása mindezekig meg is felelt a kor követelményeinek, a magyar ember természetének, valamint belső politikai adottságának. Az idő azonban igen nagyot fordult, s ma százszorosán érték minden külföldi magyar, aki még hozzánk tartozónak érzi magát, ezért sokkal nagyobb szeretettel, gondoskodással és intézményes segítséssel kell felkarolnunk a külföldi magyarság ügyét, mint eddig tettük. Úgy látszik, ma mindenben a nagytömegű, fegyelmezett, szakszerűen irányított kollektív megoldásoké a jövő s az egyéni visszavándorlás ma már nem elegendő. Így érkezünk el a második kérdéshez: a visszatelepítés vagy még szebben mondva: a hazatelepítés kérdéséhez. A hazatelepítés a külföldi magyarság nagy tömegekben való visszavándorlását jelenti. Tehát ez is visszavándorlás, ez is egyéni, önkéntes szabad elhatározásból származó, de elülről szakemberek által irányított, alaposan meggondolt és kitervezett, szinte tudományosan kidolgozott és államilag keresztülvitt kollektív visszatelepítést jelent. Erőszakkal ugyanis senkit sem lehet visszavándoroltatni, mert abban nem lenne köszönet.” Íme, ez a gondolkodó ember meghatározása. És mi a gyakorlat? A kapott útmutatások alapján cselekedjünk. Akit haza tudunk hozni, segítsük haza. Amikor az életnek ezt a leckéjét így feladjuk magunknak, nem mulaszthatjuk el a kitűnő publicistát, Ajtay Józsefet idézni, aki egyik vezércikkét ezekkel a szavakkal fejezi be: „Át kell, hogy hasson mindenkit annak felismerése, hogy az Európa védelmében elszenvedett rendkívüli veszteségeink pótlására most már mindent el kell követnünk éppúgy a gyermek- és családvédelem, a szociális gondoskodás, mint a hazatelepítés céltudatos és szervez intézése terén is. A Kárpátmedencét — miként az Árpádok, Nagy Lajos és Mátyás király idejében történt — minél fokozottabb mértékben kell betöltenünk nemcsak szellemileg és gazdaságilag, de magyar faji szempontból is. Csakis így teremthetjük meg állami és nemzeti jövőnk vihartálló, szilárd alapját.”

Amikor azon gondolkoznak a nemzet legjobbjai, hogy hazatelepíthető-e minden külföldi magyar, arra is gondolnunk kell, hogy a jövőben lehetőleg ne menjenek ki újabb tömegek külföldre. Évekkel ezelőtt az egyik napilap hasábjain felvetették ezt a kérdést: Hogyan kereshette a magyar munkás a maga élet- és tudásszínvonalának emelését a haza keretein kívül? Ma már a hazafias érzésű munkásság is tudja, hogy „itt élned s halnod kell”. Ennek adott kifejezést a fent idézett cikkekre válaszképpen Steuer György dr., a keresztény magyar munkásmozgalmak egyik legrégebb és legérdemesebb volt vezére, amikor ezeket írta: „Most eszmél rá a magyar munkásság, hogy nem a nemzettestből kiszakadni készülő osztályöntudat, hanem a minden magyarokkal együttélni akaró nemzeti öntudat kiépítése lehet csak az ő igazi megváltása”.

E sorokból, melyet a külföldi magyarság hazatelepítésének és megmentésének szenteltünk, sugározzék ki nagy-nagy szeretet munkástömegeink felé és kérjük őket, ne vesszenek el a nemzetköziség útvesztőjében, ne kívánkozzanak soha el e hazából, maradjanak szerves, egészséges részei a magyar nemzettestnek.

Amidőn afölött töprengünk, hogy hazatelepíthetünk-e minden külföldi magyart, három szempontra kell figyelemmel lennünk: az első, hogy nem tudunk minden magyart hazahozni, a második, hogy az egységes nagy tömbben élő magyarokat hazatelepíthetjük, a harmadik, de nem utolsó szempont, hogy az itthoni magyarokat igyekezzünk magunknak véglegesen megtartani. Mind a három irányban dolgoznunk kell. Akik kint élnek és nem térhetnek vissza, azokkal állandóan ápoljuk kapcsolatainkat; a hazatelepíthetőket mielőbb mentjük át az ősi földre; az itthoni magyarokban — munkásban és értelmiségiben egyaránt — Pedig oly magasra hevítjük a nemzeti öntudatot, hogy a világnak legnagyobb viharja se tudja őket tőlünk elsodorni messzi idegenbe.

A külföldi magyarság és a második nemzedék.

Az egyetemes magyarság jövője érdekében legfőltettebb gonddal az idegenbeszakadt véreink második nemzedékét figyeljük. Arról a magyar nemzedékről van szó, mely idegen országban született már, habár szüleik magyar anyanyelvűek, Magyarországon születtek, sőt sok esetben magyar honpolgárok. Idegen földön napvilágot látott második nemzedék magyar szüleiktől az óhaza iránti hűséges érzéseket kapja, a szülői otthonban a magyar nyelvet is hallja, de mégis igen gyakran ennek az idegen földön született magyar nemzedéknek nem egy kiváló fiát elnyeli az idegen világ tengere. Még az is megtörténhetik, hogy a magyar földön született szülők elhaláloznak, esetleg az élet valahová messi szodorja őket gyermeküktől. S ekkor mi lesz azzal a lélekkel, akit magyar anya hordozott a méhében szíve alatt? Isteni akarat, hogy ki milyen nemzet fiának szülessék. Ez rendeltetés. Magyarok születni hivatás. És jöhet az élet minden megpróbáltatásával, érhet bennünket a legviharosabb meglepetés, elsodródhatunk a világ bármely pontjára, akkor is magyarok vagyunk. A különbség csak ott van magyar és magyar, ember és ember között, hogy egyik hűségesebb, kitartóbb, szilárdabb, igazabb, mint a másik. Az egyiket a legnagyobb vihar sem rázhatja meg, ellenben sokakat elsodorhat a népek tengerárja. Mi, magyarok, Szent István népe, nem vagyunk olyan sokan, hogy könnyedén kiengedhetnők a nemzeti közösségből azokat a véreinket, akik idegen népek sokaságában majdnem elvesznek. Ha nem szenvedte volna végig a magyar nemzet a török, a tatár pusztításait, ha nem lett volna Mohács és Trianon, akkor talán ma nem kellene olyan féltő gonddal számotartanunk a külföldi magyarság második nemzedékét. Fájdalom, Mohácsnál a magyarság nagyhatalmi pozíciója dőlt meg a szerencsétlen kimenetelű csaták után. Gondoljunk csak el, ha Hunyadi Mátyás király Magyar Birodalma zavartalanul virulhatott, fejlődhetett és élhetett volna a további századokban, akkor ma nem 14 millió magyar lenne a világon, hanem legalább 40 millió. Hosszú évtizedeknek milyen nemzeti erőfeszítéseire lesz még szükség, hogy számbelileg is jelentős néppé küzdhessük fel magunkat. Ezért nem cél-

talán és meddő kísérlet a külföldre szakadt magyarság második nemzedékének megmentéséről írni, beszélni, cselekedni.

Állításunkat és a második nemzedék érdekében történő felhívásunkat alátámaszthatjuk Máthé Elek közlésével „Amerikai magyarok nyomában” c. könyvéből: „Ha csak Amerika kapui újra meg nem nyílnának, — írja Máthé Elek — az Európából átvándorolni kívánó tömegek előtt, amit teljesen valószínűtlennek kell tartanunk, 20—25 év múlva az egész amerikai magyarság a kint született második nemzedék tagjai közül fog kikerülni”. Könyvének további lapjain így ír: „Milyen gonoszul és lelkiismeretlenül elhagytuk és elhanyagoltuk őket. Több százezernyi vérünk-ből származott magyart, férfit és asszonyt, akiknek magyar lelkét, magyar érzéseit az évtizedeken át tartó, soha ki nem elégülő, de azért ki nem vesző, sőt a legtöbb esetben el sem halványuló honvágy nemessé edzette, mint ahogy a tűz edzi nemessé a fémeket.”

A második nemzedék sorsát két irányban ápolhatjuk. Az egyik az anyaország, az óhaza feladata, a másik vonalon pedig a külföldi magyarság első nemzedéke köteles gondozásba venni a második nemzedéket. Idehaza egyes hivatalos szervek részéről ezirányban történtek figyelemreméltó cselekedetek. Legtöbbet a Magyarok Világszövetsége tett a második nemzedékért. Sajnos, ennek a kiváló szervezetnek szegényesek az eszközei ahhoz, hogy még többet tegyenek. A magyar társadalomnak kellene intenzívebben bekapcsolódnia a Világszövetség áldásos munkájába, hogy a külföldi magyarság második nemzedékét teljes mértékben felkarolhassuk. E soroknak nem célja az, hogy gyakorlati tanácsokat adjon, mert a teendőknek teljes tudatában van a Magyarok Világszövetsége. A külföldi magyar ifjúsággal való rendszeres magyaryelvű levelezést, a második nemzedék magyar sajtótermékekkel való ellátását, a külföldi új magyar generáció magyarországi tanulmány útjait és még sok egyebet a Magyarok Világszövetségének köszönhetjük. A baj ott van, hogy a magyar társadalom legnagyobb része tájékozatlan a Világszövetség nagy nemzetmentő missziója felől és nem támogatja eléggé a magyarság eme egyik legfontosabb szervezetét. Pedig a külföldi magyar ifjúság megmentése az egyetemes magyarság számára elsősorban a Magyarok Világszövetsége munkájától függ. Ezt az áldozatos munkát kötelessége támogatni annak a nemzeti társadalomnak, mely jobb jövőt vár maga számára is. Nem elég a hangzatos, felpántlikázott nemzeti jelszavak mögé bújniuk, mert kongó üres szavak és nagy pózok még nem mentettek meg egyetlenegy nemzetet sem. Lázás tettek kellenek és bátor, áldozatos kiállás nemzeti terveink, céljaink megvalósításához. A hazai magyar társadalom tehát gondoljon mindenkor a külföldön élő második generációra. Itt ugyancsak a kitűnő és lelkes Máthé Eleket kell idéznünk, aki New-Yorkban résztvett egy március 15-i ünnepi banketten. Ezen a második nemze-

dék nevében az egyik fiatal ügyvéd szólalt fel, melyről Máthé Elek a következőképpen emlékezik meg: „Angolul beszélt a szónok és szavai-
ból sok keserűség érződött. Szeretnének ők valóságosabb kapcsolatokat
teremteni és fenntartani szüleik hazájával, — mondotta a szónok, —
hiszen a vérségi kapcsolat erős kötelék, mégha a második vagy a har-
madik nemzedékbeli magyarok közül sokan olyan házasságból származ-
nak is, ahol a szülők közül csak az egyik magyar. De eddig kevés gondos-
kodást, kevés törődést éreztek az óhazái magyarság részéről. Hiányoztak
és ma is hiányoznak olyan közösségi megnyilvánulások, amelyek által
magyarságuk tudata jobban megmaradhatna. Hivatalos kapcsolataik
nekik, akik már amerikai állampolgárokként születtek, a magyar diplo-
máciai képviselőkkel nincsenek, de neki — már mint a szónoknak —
az a véleménye, hogy mozgékony, minden hivatali merevségtől mentes
magyar külügyi szervezet sok jót tehetne és sok régebben elkövetett hibát
helyrehozhatna.” Máthé Elek „Amerikai magyarok nyomában” című
könyvének további fejezeteiben a következőket írja a második nemzedék
megmentése érdekében: „Ha komolyan meg akarjuk tartani azokat az
értékeket, amelyeket az amerikai magyarság jelent számunkra, nem sza-
bad megfélelkezniünk ezekről a szétszóródott, a második vagy a harmadik
nemzedékben teljesen asszimilálódott és amerikaivá lett magyarokról,
sőt tudatos munkával fel kell keresnünk és össze kell gyűjtenünk őket.
A magyar nyelv nem-tudása ennek a kérdésnek végleges megoldásánál
nem lehet akadály. Magam is számtalan olyan németnevű amerikai férfi-
val és nővel találkoztam, akik egy szót sem beszélnek már németül, pedig
a német könnyebben megtanulható és tanulás szempontjából hozzáfér-
hetőbb nyelv, mint a magyar. Mégis éppen Pennsylvania nyugati részei-
nek nagy német települései, Altoona és Steubenville környékén a németül
már nem beszélő, de német származásukat meg nem tagadó amerikaiak-
nak minden városban megvannak a maguk külön szervezetei.”

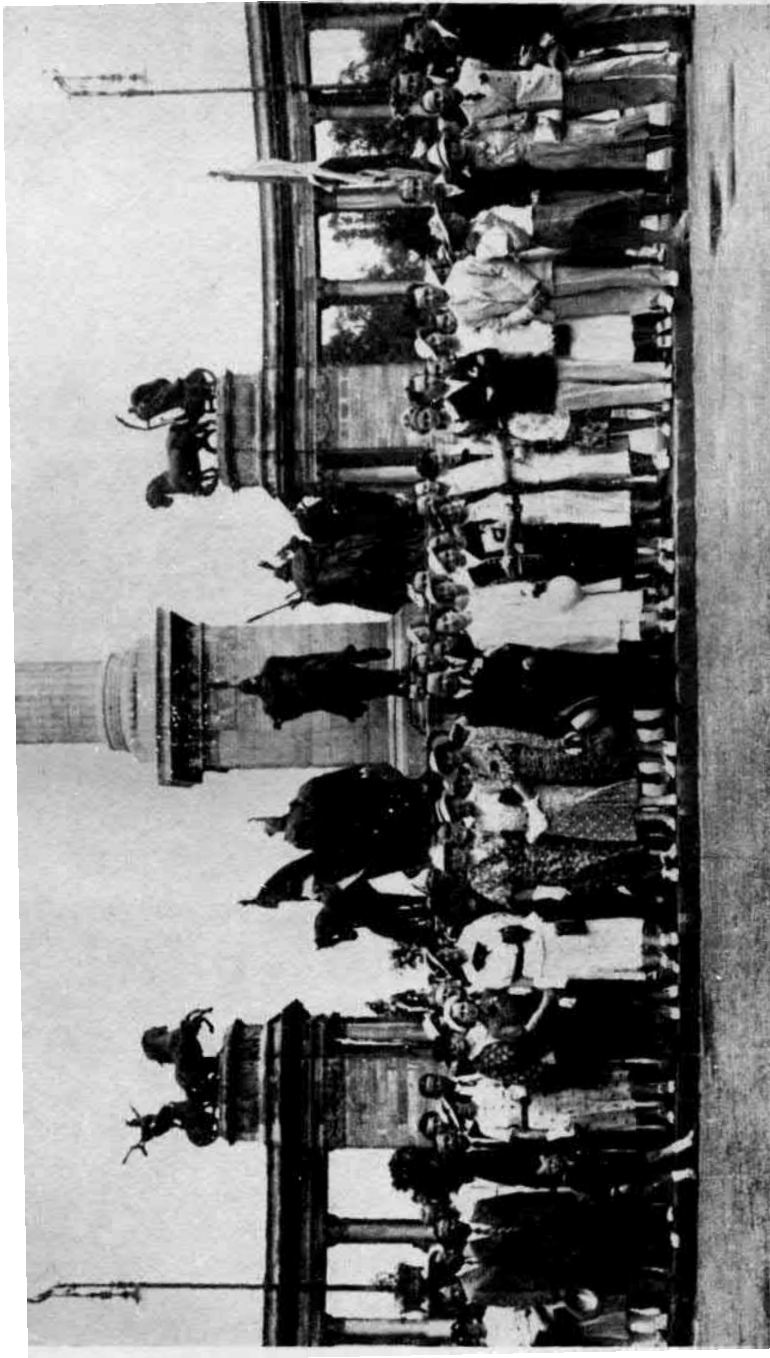
Az idegen földön élő magyarságnak is nagy feladatai vannak az
utána következő nemzedék érdekében. Nem igazi és hívő magyar, ki
veszni hagyja idegen népek tengerében fajtáját. Az ilyen ember nem
gondol nemzetére, az országra, ahonnan származott, nem veszi számí-
tásba az örök magyar életet. Szerencsénk, hogy odakint sok hű és igaz
magyarunk él, akikre építhetünk és számíthatunk. Ezekre, akik lelkük
legmélyén hordozzák a szülőföld emlékét, akik boldogok, ha magyar
szót, magyar zenét hallgathatnak, akiknek szeme fénylő csillag, ha gyer-
mekük magyarul szólal meg, ezekre a véreinkre méltán számíthatunk.
Meg kell tehát őket keresnünk, hogy egyesült erővel, okos realizmussal
meghatározzuk további magyar nemzedékek fennmaradásának feltételeit
és lehetőségeit. Háborús időkben ez nehezebb feladat, de nem lehet olyan
háború, mely gátat tudna vetni az igaz magyar lelkek hegyeken és ten-

gereken túli összefogásának. Az óhaza és az újvilág között a magyar lelkekből kiindulva épüljön meg az a csodálatos szivárványhíd, mely összeköti a legtávolabbi magyart is egymással. Az idegenben élő magyarság, ha tudja, hogy idehaza meleg szeretettel tekintenek feléje, bizonyosan a legnagyobb hálával és viszonszeretettel fogadja a szent, magyar szolidaritást. Odakintről pedig sok ösztönzést, új gondolatot és tervet kaphatunk, hogy mi volna a legcélravezetőbb a második nemzedék fennmaradásának érdekében. A külföldi magyarság felé is a legjobb és leg-hivatottabb összekötő szerv a Magyarok Világszövetsége, az idegenbe-zsakadt magyarság érdekképviselete.

A második nemzedék megmentése és megtartása kétségtelenül az egész magyarság egyetemes érdeke. Nemzeti törekvéseinknek sikerét nagyban elősegítheti a szervezett és szemmeltartott második generáció. Még 1928-ban Surányi Miklós így ír erről: „Semmi sem fontos, csak az, hogy megmentjük azt a második generációt, amelyre szükség lesz akkor, amikor Magyarország régi határainak visszaállítását világ gazdasági és világbéke érdekekből nemcsak a magyarok, de egész Európa követelni fogja. Hogy követelni fogja, az történelmi bizonyosság, ez még akkor is bekövetkezik, ha mi magyarok egyszer ellanyhulnánk és kifáradnánk a revízió követelésében. De jaj lesz nekünk, a mai generációnak, ha nem gondoskodunk arról, hogy a revízió megtalálja azt a második generációt, amelyen Nagymagyarország újra felépülhet. S itt az egész téma tragikus lényege; ha nem gondoskodunk a második generációról, akkor elszivárog a vérünk, homokrétegek temetik el fiaink és unokáink magyarságát s a szláv, germán, latin tenger hullámai átcsapnak azon a kis szigeten, amelyre rá lehetne építeni a második Nagymagyarországot.” Surányi megérzését, írói intuícióit bizonyítja az élet. Példaképpül idézzünk két második nemzedékbeli magyar megnyilatkozásaiból. Az egyik amerikai magyar leány, aki hallgatója volt a debreceni Nyári Egyetemnek. Petró Elzáról van szó, aki 1939. évi nyári egyetemi írásbeli dolgozatában többek között ezeket írta: „Az Egyesült-Államok egyik keleti városában születtem s mint new-yorki lakos ismertem meg az iskolát és embereket. E nagy világvárosban mégis magyar voltam és magyarnak éreztem magam. Egyetlen vágyam csak az volt, hogy személyesen is lássam azt az országot, amelyről szüleim annyit beszéltek, és amelyről én is igyekeztem többet tanulni. Három évvel ezelőtt a Magyarok Világkongresszusa állandó szervezeti irodája által ajándékozott pályadíj révén sikerült ez a kívánságom. Azonban a rövid ittlétem csak növelte a „honvágyamat”. Nem tudom miért, talán egyszerűen azért, mert magyar vagyok, vissza akartam jönni Magyarországra. E nyáron ismét édesanyámmal sikerült visszajönni szeretett második hazámba s mint ösztöndíjas Debrecenbe jöttem a Nyári Egyetemre.” Dolgozatának további részében így ír Petró

Elza: „Amíg iskolába jártam, gyakran kerültem vitába valamelyik tanárral egy Magyarországról való téves felfogás miatt. Három évvel ezelőtt, amikor rövid itthoni látogatásom után meglátogattam az Alma Materemet, felkértek, hogy Magyarországról — bizonyos adatok tekintetbevétele alapján — tartsak előadást. Az elmúlt hónapok alatt egészen mostanáig a csehek olyan hatalmas propagandát csináltak, hogy annak az amerikai közönség teljesen bedőlt és teljesen együttérez velük. Ennek következtében tehát szükséges, hogy Magyarországról olyan véleménnyel legyenek, amely beláttatja az amerikaiakkal, hogy a magyar egy ezeréves történetét átélte, kulturális nemzet, melynek lépése és tette becsületes igazság. Ezért fontos, nagyon fontos, hogy mi, akik itt jártunk, odaát terjesszük Magyarország ismertetését. Felesleges volna itt fejtegetni, hogy ez mennyire és miben lenne hasznára Magyarországnak. Hiszen az nagyon világos, hogy egy világhatalom jóindulata és jóakarata milyen szükséges az egyre változó történelmi világban.” íme, egy második nemzedékbeli magyar leány hazaszerető lelkének tükörképe. Az ilyen külföldi magyar leányokat soha nem veszíthetjük el. Lássunk egy másik példát a földteke európai részéből. Stégmár Boldizsár levelet írt Kozma atyához, a párisi magyarok hazaköltözött lánglelkű papjához. A forróhangú, hosszú levélből hadd idézzük ezt a néhány sort: „Az időnként megjelenő fényképek, plakátok és leírások ébresztették fel bennünk a honvágy bizonytalan érzését. Nem volt honvágy, mert sohasem láttuk ezeket a tájakat, de vágytunk utánuk: annyira elevenen éltek bennünk. Vágytunk megismerni a Petőfik, Dobók és Zrínyiek leszármazottait. Akikben azt hittük, élnek az ő erényeik. Úgy képzeltük, itt élnek még régen kiveszett, ősi erények. Talán egy magyarosított ókori Görögországot álmodtunk, ahol minden férfi sudár, izmos és olyan szép, mint egy antik szobor. A nők pedig erősek, karcsúak és mégis gyöngédek, mint a testvérek, így lobogott bennünk hatalmas tűz gyanánt Hazánk elvont fogalma.” Ugyebár elég ennyi is ahhoz, hogy kijelentsük: vétket követnénk el, ha elhanyagolnánk a külföldi magyarság második nemzedékét. Isten és emberek előtt felelősek vagyunk értük. Hazavágyó lelküket ápolnunk kell, hogy az édes haza képét mindörökre megőrizzék.

Mentsük meg véreinket! Ez a felkiáltás főként arra vonatkozik, hogy mentsük meg a külföldi magyarság második nemzedékének lelkét, nyelvét és hitét. Nagy mértékben tőlünk, a mi akaratunktól függ, hogy hány lelket sikerül megtartanunk és visszahódítanunk messzi idegenbeszakadt véreink közül az örök magyar nemzet számára.

Amerikai magyar zárándoklat egyik második generációs csoportja az óházban.

Az óhazai magyarság és a külföldön születeti második magyar nemzedék

„Hier scheint jeden Tage die Sonne, aber anders Wie in Berlin”. Azaz: Itt minden nap süt a nap, de másképen, mint Berlinben, — írta Csirkovics Inge édesanyjának Berlinbe magyarországi nyaralásából, amikor a magyar kormány áldozatkészségéből az Országos Gyermekvédő Liga horányi Izabella-üdülőtelepén tölthette vakációját. Valóban, itt nálunk szép Magyarországon máskép süt a nap. Gondoljon tehát az óhazai magyarság mind gyakrabban arra, hogy az újhazai második nemzedékre, a mi földünkről elszakadt véreinkre, minél többször süssön az édes haza fölött ragyogó nap. Ezért az óhazai magyarság erősen fogja meg az újhazai második nemzedék kezét. Hiszen a külföldről rövidebb-hosszabb időre hazatérők lelkéből ellenállhatatlanul tör felfelé a vágyakozás az óhaza iránt és akik odakint kénytelenek maradni, azok is vágyakozó szeretettel tekintenek igazi hazájuk, Magyarország felé. „A magyar haza a mi otthonunk, — írja egyhelyütt Valkányi Alice, északfranciaországi szociális gondozó. Ez az érzés és gondolat hatja át minden külföldről hazajött kis magyar gyermek szívét, ez tükröződik szemünkben is, amikor örömteljesen ránkmosolyognak.” Látjátok, testvérek, mennyire, milyen szívből jövő szeretettel velünk éreznek, hazavágyódnak, visszat tekintenek az itthagyt hazára. Az óhazai magyar társadalomnak elsőrendű kötelessége az idegenbeszakadt második nemzedéket felkarolni. Kezdjük ezt elsősorban az ifjúságnál. Idegen országokban és földrészeken élő magyar véreink második nemzedékét mindenekelőtt az óhazai fiatalság biztosíthatja a nemzet számára. Ifjú lélek közelebb jut az ifjú lelkekhez. Könnyebben értik egymás szavát és közös a sorsuk a jövőt illetőleg. Idehaza is, odakint is egyformán vár az élet küzdelme az ifjúságra. Az óhazai és az újhazai fiatalság, ha nem is egyenlő eséllyel, de halaszthatatlanul átlépi egyszer az élet kapuját. S azután csak olyan jövőt és boldogulást vívhatunk ki magunknak, családunknak és nemzetünknek, amilyen volt az elhatározásunk és akaratunk az elindulásnál. Ha egy-

mással szembenéz a hazai és külföldi második nemzedék és egymás tekintetéből megéri egymást, akkor a magyarság jövője biztosítottnak látszik. Ezen a téren mind az óhazái, mind az újhazai fiatalságnak kötelességei vannak. Kölcsönösek a teendők. Nem mulaszthatjuk el itt idézni egyik lelkes magyar testvérünknek, Kováts Tibornak sorait, amikor a magyar ifjúság külföldi szerepéről és feladatairól értekezik: „A magyar ifjú első és legfontosabb kötelessége az, hogy a külföldi közvéleményben Magyarországról egy új, egészséges kultúrtudatot honosíttasson meg. Adatokkal, szóval, bizonyításokkal meggyőzze az idegent a magyar életképességről és nemzetünk létezésének politikai fontosságáról. Lerombolni a trianoni tévhitet és azt a benesi „igazságot”, hogy mi vagyunk Európa legösszeférhetetlenebb népe, s mint ilyenek, mi okoztuk az 1914-es világháborút. Félrevezetett bíráink nem tudták, hogy a világháború előidézésében nincs részünk. Nem eszméltek rá, hogy mi védtük meg a művelt nyugatot a török hódítások ellen és azt sem vették figyelembe, sőt terhünkre írták, hogy rajtunk törtek meg a bolsevizmus hullámai. Ezeket a tévhiteteket, amelyek a külföldi közvéleményben hitelt nyertek ellenünk, eloszlatni — s ugyanakkor új, igaz és valódi egyéniségünket bemutatni, erre a figyelmet felhívni — csak igen fáradságos és kitartó munkával lehet. — Ha kellő felkészültséggel, munkánk tiszta irányvonalát látva kezdünk feladataink megoldásához, akkor első és legfontosabb követelmény a „magyar ifjúnak”, mint olyannak helyes külföldi beállítottságban való bemutatása. Az általános intelligenciával rendelkező, idegen nyelveket beszélő, alkalmazkodni tudó, keresztény magyar ifjú képe váljon közismertté idegen országokban. Az ilyen ifjúnak asszociációkapcsolatai is szinte kifogyhatatlanul gazdagok. Minden ürügy jó neki, hogy hazáját aktuálissá tegye, minden eseményt ki tud használni számára. A kapcsolatszövésnek mestere s ehhez egyéni rokonszenveség is kell, s csomó emberi jótulajdonság: engedékenység, a kellő pillanatban határozottság, elnézés másokkal, szigor önmagával szemben, emberismeretből származó életbölcse ség és optimizmusból táplálkozó kitartó türelem. Hideg fő és meleg szív — mondanák a romantikusok. Szerénység és győzelmi tudat, az a meggyőződés, hogy ha nem is tombolunk Európa homlokán, azért nem vagyunk az utolsó nemzet sem. Tanulni és dolgozni, ez az új Európában az új Magyarország lehetőségének záloga; szellemi harcunkkal hazánknak kultúrnívót biztosítani a nemzetek rangsorában, munkánkkal pedig becsületes magyar kenyerünket megkeresni. Nem kívánni mást, csak ami a vér és szellem jogán minket megillet. De ragaszkodni ahhoz és harcolni azért, ami magyar, az igazság makulátlan fegyverével, de ha kell, kíméletlenül!” így ír Kováts Tibor, — aki maga is sokat volt külföldön — a Láthatár egyik számában. Minden szavát aláírjuk. Kövessük útmutatásait. Kísérjünk figyelemmel egy másik meg-

nyilatkozást. A szintézis úgy lesz teljes, ha a lelkekből feltörekvő és kikíváncozó vágyakat egységesen, tárgyilagosan és több oldalról mutatjuk be. Ebből látjuk azután, hogy a magyarság világösszefogása, a második nemzedék megmentése nem költői vagy közírói ábránd, hanem a magyar lelkek olthatatlan vágya.

Magyar Lajos, aki hosszú éveken át a külföldi magyar élet forgatógépében élt, a Nagymagyarország 1943. évi november 15-i számában gyönyörű vezércikket írt ezzel a címmel: „Mit kíván a magyar nemzet külföldön élő fiaitól?” A cikk gondolatmenete a legnagyobb magyar, Széchenyi István tanításaiból indul ki és különösen érdemesnek tartjuk útmutatásul a következő részeket itt is szösz szerint közölni: „A kivándoroltak a külföldi idegen környezetben valahová kellett tartoznia és ez a valami magyar ember számára csak a magyar haza lehetett. Ezért kellett a magyarságnak világviszonylatban való szerves összefogására, egybekapcsolására a külföldi magyar közszellemet kialakítani. Hogy ebben a nemzetmentésben kezdeményezést és kivitelt illetően a Magyarok Világszövetsége milyen történelmi értékű munkát végzett, azt majd a szélnek eresztett kivándorlókat számonkérő magyar utókor fogja megmondani!” — „A külföldi magyar közszellemnek arra kell törekednie, hogy nemzetünk minden egyes tagját a nagy magyar eszmei közösségbe, a magyar nemzeti összetartozandóságba bevonja. Úgy műveljük a külföldi magyarságot, hogy az az összefogás értékét felismerje, és hogy meglássa a széthúzás, az elszigetelődés veszedelmét. A magát a közösségtől, az áldozatos külföldi magyar közélettől távortartó egyén a nemzet számára majdnem elveszett!” Magyar Lajos vezércikkének további részében így ír: „A külföldi magyar kényesen vigyázzon arra, hogy honfitársát megbecsülje, az erős a gyengébbet támogassa és az elesetten segítsen. Ha a honfitárs akár anyagilag, akár erkölcsileg megbotlott, tévedett, ne előlegezze neki mindjárt az erkölcsi kivégzést, ne törjön felette elhamarkodottan pálcát és ne tegye számára lehetetlenné a kibékülést és reparálást és ne zárja el előle a társaséletbe való visszatérés útját”. — „Egy magyar kolónia csak akkor lehet értékes eleme a befogadó ország társadalmának, ha szorgalmas anyagi törekvése mellett a saját kultúráját megbecsülve, megfelelő műveltségű színvonalra törekszik és — csak a kivándoroltak összefogásából adódható — rendezett társadalmi életet él. A viszonyosság alapján azután elmondhatjuk, hogy a magyar nemzet számára sem jelenthet nagy értéket az olyan kivándorolt, aki új otthonát, vendéglátó gazdáját nem becsüli meg. Hisz a külföldi magyar feladata elsősorban az, hogy kifogástalan és példás magatartásával, tökéletes tudásával, korrekt alkalmazkodásával az új otthonban nemzetének, fájának, faja képességeinek, jellemének tükré legyen. A jó külföldi magyar közszellem egyik fontos feladata, hogy a magyar — bárhol

éljen, bármilyen társadalmi körben munkálkodjék is, — a körülötte folyó életet figyelje, hogy abból minél többet tanuljon és lássa, a magyarról mit írnak, mit mondanak. Ha a külföldi magyar idegen könyvet, újságot a kezébe vesz, vagy filmet megnéz, vagy beszédet hallgat végig, akkor pillanatra álljon meg a magyar vonatkozásoknál és figyeljen fel arra, hogy miként is vélekednek hazánkról, népünkről vagy az egyes magyarról. Ha téves állítással találkozik, akkor igyekezzék művelt nemzet fiához illő tapintattal és udvariassággal orvoslást keresni”. Ime, Magyar Lajosnak lélekből és magyar érzületből fogant soraiból minden külföldön élő magyar tanulhat. Életigazságok ezek és elvitathatatlan gyakorlati feltételek ahhoz, hogy a külföldi magyarság második nemzedéke örökre magyar is maradjon. Olyan magyarok, mint a fent idézett Magyar Lajos, aki nemcsak neve és keresztlevele, hanem lelke és szíve szerint is magyar.

Az óhazái magyarság és az újhazai második nemzedék közötti kapcsolatokat, — különösen békés világban, — a fiatalságnak egymással való rendszeres levelezésével ápolhatjuk. Ez egyik kitűnő eszköze a második nemzedék magyar lelkének megmentésére. Az óhazából idegenbefutó levelekből odakint majd megérzik, hogy nemcsak gondolunk rájuk, hanem törődünk velük és számontartjuk őket. Egyúttal a második nemzedék az óhazái ismereteket gyarapíthatja a „hazulról” kapott levelekből és talán még értékes szellemi és üzleti kapcsolatokat is teremthetnek. A külföldi magyar fiatalsággal való levelezést elsősorban a Magyarok Világszövetsége kezdeményezte, eszközeivel elősegítette és ma is a Világszövetség ennek az akciónak leglelkesebb patrónusa. A Magyarok Világszövetsége iskolákat kért fel és szervezett be, hogy vegyenek részt a külföldi magyar ifjúsággal való levelezésben. Különösen Vánkos igazgató, a rákoskeresztúri iskola vezetője értette meg és tette magáévá a Világszövetség intencióit. Az ő segítségével ennek az iskolának növendékei a párisi magyar iskola növendékeinek levelekkel és képekkel díszített albumokat küldöttek. A hatás odakint megkapó volt. A hűség kedvéért íme idézzük a Parisból kapott leveleket. A Magyarok Világszövetsége elnöke, Perényi Zsigmond báró ezeket a sorokat kapta: „A párisi magyar iskola gondnoksága köszönettel nyugtázza 1943. február 9-én kelt levelét, mellyel a rákoskeresztúri állami polgári iskola szép ajándékát juttatta el hozzánk. Ez és az ehhez hasonló áldozatos gondoskodás, mellyel Nagyméltóságod bennünket ismételtelen kitüntetett, nagyban megkönnyíti gyermekeink magyar iskoláztatását. Nagyméltóságodnak, valamint a Magyarok Világszövetségének további áldozatos támogatását kérve, maradunk mély tisztelettel és magyar testvéri üdvözléssel: Lengyel Paula, az iskola vezetője, Binder Károly, m. kir. főkonzul, elnök, Nagy Lajos gondnok”.

A rákoskeresztúri m. kir. állami polgári iskola igazgatóságának a következő levél ment: „Hálával és köszönettel vettük szíves küldeményüket. Véle nemcsak gyermekeink munkáját könnyítik, de a mi szülői szívünket is meghatották; jólesik tudnunk, hogy az anyaország magyarsága gondol ránk, törődik velünk és nem hagy el e válságos korban sem. Kérjük a tekintetes Igazgatóságot, tolmácsolják köszönetünket kedves tanítványaiknak is és mondják meg nekik, hogy a párisi magyar gyermekeknek nagy örömet okoztak, amiért ezek boldog ragaszkodással szeretik őket. Tisztelő megbecsüléssel a párisi magyar iskola-gondnokság nevében: Lengyel Paula, az iskola vezetője, Binder Károly m. kir. főkonzul, elnök, Nagy Lajos gondnok.”

A kis magyarok a következő levelet kapták Parisból: „A Rákoskeresztúri M. Kir. Állami Polgári Iskola IV. osztályainak. Kedves Magyar Testvéreink! A párisi magyar polgári iskola növendékei nevében hálával és szeretettel köszönjük meg szép ajándékokat, mely a Magyarok Világszövetsége közvetítésével jutott el hozzánk. Bizony igen megörültünk a díszes füzeteknek annál is inkább, mivel a papír most fölöttébb drága lett Parisban. De talán még hasznos irkákna is jobban tetszettek' nekünk a gyönyörű magyarországi fényképek s azok példás keretezése, izléses magyartárgyú rajzaitok és a pompás album. Sajnos, bennünket annyira lefoglal iskolai munkánk, két iskola növendékei vagyunk és két nyelven tanulunk, hogy nincsen időnk hasonló ajándékkal viszonzni kedvességeteket. Ígérjük azonban, hogy gyűjtünk nektek franciaországi emléktárgyakat, melyek megkönnyítik majd földrajztanulástokat. Ezeket alkalomadtán eljuttatjuk hozzátok, sőt reméljük, hogy magunk vihetjük el. Abban bízunk ugyanis, hogy a nyári szünidőt otthon tölthetjük és akkor nem mulasztjuk el, hogy elmenjünk Rákoskeresztúrra és személyesen is megismerkedjünk veletek. Igen örülnénk, ha esetleg továbbra is kapcsolatban maradhatnánk s ha esetleg tartós barátság alakulhatna köztünk. A megismerkedés alkalmát remélve és várva magyar testvéri köszöntéssel üdvözl benneteket a párisi magyar polgáristák nevében: Lipták Margit, Nagy József, Héberger Magdolna. Paris, 1943. május 13-án”.

Nézzünk most a másik világtáj felé és vizsgáljuk meg, hogy az óhaza és Amerika magyar ifjúsága miként szándékszik egymásnak kezet nyújtani. Erre az egyik legszebb példát a ciszterci rend pécsi Nagy Lajos gimnázium Faludi Ferenc Önképzőkörének vezetősége adta, amikor elhatározta, hogy közvetlen kapcsolatot létesít az amerikai magyarság második generációjával. A Magyarok Világszövetségéhez írt levelükben elhatározásukat a következő sorokban indokolják meg: „Mint a jövő magyar nemzedék kialakítói és sorshordozói felelősséget érzünk minden elveszett magyarért. Már pedig nem tekinthető-e magyar szem-

pontból elveszettek az, aki levetkőzi nyelvét, magyarságát? Vájjon nem ez a folyamat figyelhető-e meg az amerikai magyaroknál? Őket megállítani a lejtőn a mi hivatásunk! Kötelességünk is, mert jóvá kell tenni elődeink helyrehozhatatlan vétkeit. S mint Bessenyei a XVIII. században, mi is a nyelv segítségével szeretnők őket felrázni tespedésükből s szeretnők bennük kialakítani az öntudatos magyarságot. Szemünk előtt lebeg: nyelvében él, vagy bukik egy nemzet! Levelezést folytatnánk egy vagy több amerikai magyar iskolával vagy önképzőkörrel. Könnyű, de értékes stílusban megismertetnők velük a magyar irodalmat, történelmet, földrajzot, a nagy magyar gondolkozókat. Esetelnők előttük az égető magyar problémákat, vagyis adnók nekik mindazt, amit minden művelt, elsősorban minden magyar embernek tudnia kell rólunk. Később elküldenők egymásnak jelesebb önképzőköri dolgozatainkat, hogy szellemi termékeinket kicserélhessük és felhívnök figyelmüket a ma magyar irodalmára”.

Íme, ezek tények és örvendetes bizonyságok, hogy már kialakulóban van az óhazában és az újhazában egyaránt az új fiatal lelkeség, mely megtermékenyíti a magyar jövőt. Olyan új generáció figyel egy mást odakint és idehaza, amelyik elsősorban nem önmagára gondol, nem az ént helyezi előtérbe, hanem a közösség szolgálata, a magyar nemzeti szolidaritás az eszményképe. Ennek a szebb jövőnek, a hegyeken és tengerekentüli összefogásnak azonban tárgyi alapot is kell adnunk. Nevelnünk, tanítanunk kell a fiatalságot a külföldi magyarság ismereteire. Eszközt, fegyvert kell adnunk kezükbe, hogy minél tökéletesebben eléghessék ki egymás tudásszomját.

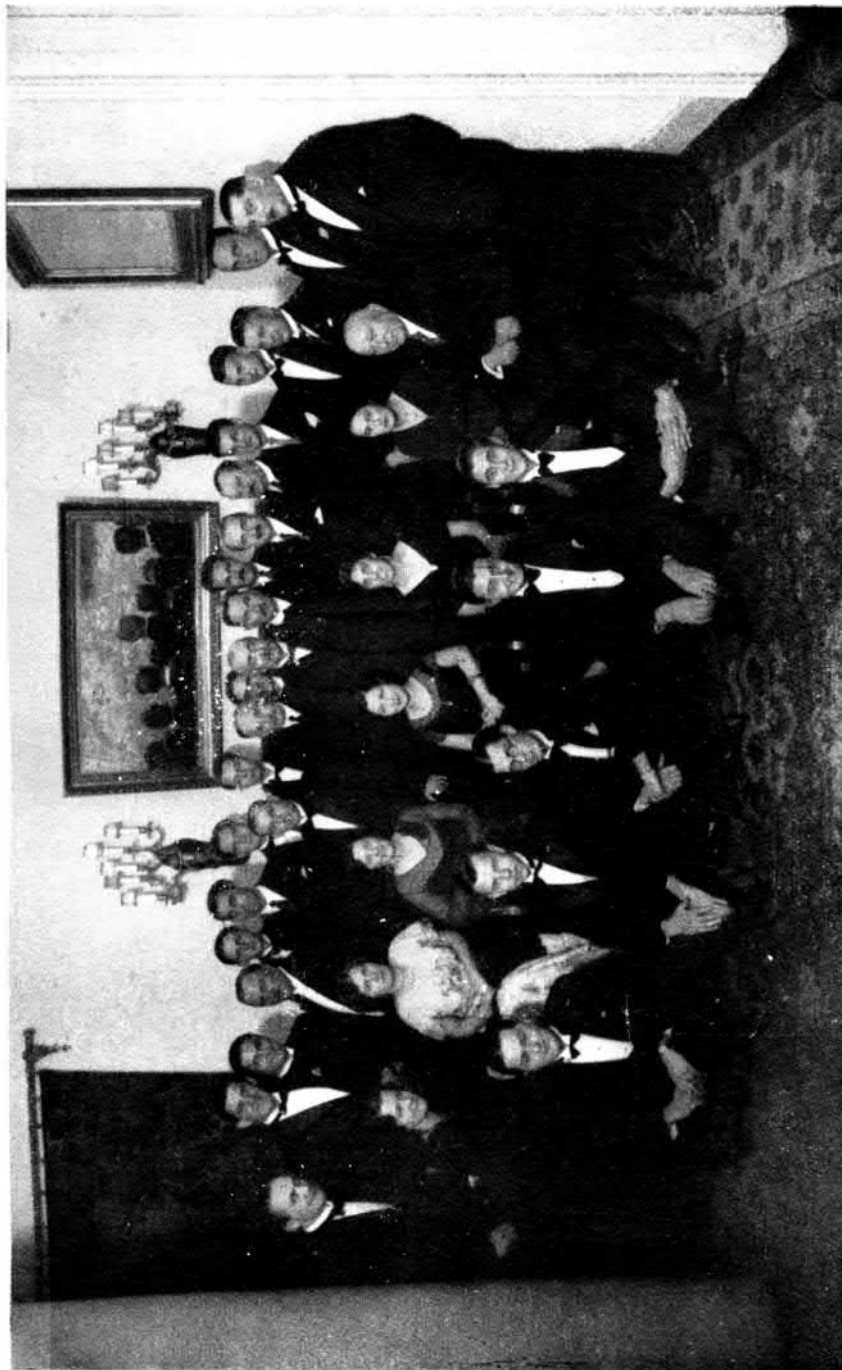
Örömmel és meglelégedéssel adunk itt hírt, hogy a magyar iskolák tantervébe belekerültek a külföldi magyarok és az iskolákban ezentúl tanítani fogják a világ magyarságának kimagasló érdemeit. Egyik kiváló pedagógusunk, Móznér János iskolafelügyelő, kitűnő kézikönyvet írt e célra. Erről az örvendetes eseményről a Nagymagyarország adott hírt, amikor 1942. szeptember 15-i számában a következőket írta: „Régi kívánságunk teljesült: a külföldi magyarok belekerültek a tantervbe. Hosszú évek óta dolgozunk azon, hogy a társadalom figyelmét a külföldi magyarságra irányítsuk, de addig komoly eredményt nem érhetünk el, amíg a magyar ifjúságot nem tudjuk megnyerni a nagy nemzeti gondolat számára. Már a Magyarok Világkongresszusán felmerült az a kívánság, hogy az iskolai tantervek anyagába állítsuk be a külföldi magyarságról való tudnivalókat. Ez végre most sikerült. A néptanítók pedagógiai kiskönyvtára adja ki ú. n. „Aranykapu” vezérkönyv-sorozatát, amelynek az a célja, hogy a tanerők a tantervet feldolgozva kapják kézhez, vagyis a tanítók tanítója ez az elmésen szerkesztett könyvsorozat. Most látott napvilágot a „VIII. osztály” számára készült „Földrajz”, amelyet Móznér

János iskolafelügyelő írt. Ennek a könyvnek 34. oldalán kezdődik a külföldi magyarok ismertetése, és az 55.000/1941. sz. tanterv és útmutatások révén most már a magyar ifjúság a külföldi magyarság térfoglalását végigkíséri a történelem folyamán. A bennünket érdeklő fejezet címe: „Magyarok a nagyvilágban, számuk helyük a népek sorában, érvényesülésük, sorsuk”. Ez a híradás mindenesetre megnyugtató, de még csak jószándékú kezdet. Az eredmény attól függ, hogy Móznér János oktatási vezérkönyvét a tanítók és tanárok milyen hatással alkalmazzák és a magyar ifjúság ebből mennyit jegyez meg magának. Az eszközt, a kitűnő fegyvert kezünkbe adták, éljünk és harcoljunk tehát vele. Mindenesetre üdvös lenne Móznér Jánosnak ezt a kitűnő vezérkönyvét külföldre is kiküldeni az ottani magyar pedagógusoknak.

Amikor az óhazái magyarság feladatait vázoljuk az újhazai második nemzedékkel szemben, nem mulaszthatjuk el itt újból hangoztatni, hogy mielőbb fel kell építenünk a Külföldi Magyarok Házát és itt, ebben az épületben az óhazában tanulmánygó, külföldről hazajövő ifjúságunknak diákotthont kell berendeznünk. Legyen hajléka, fekvőhelye, élleme, meleg tanulzóháza annak az ifjúnak, aki messze idegenből jön haza tanulmányait elvégezni. Ezt nemcsak mi szeretnők, mi javasoljuk idehaza, nemcsak mi elmélkedünk e fölött. Odakint is így gondolkoznak, újhazai magyaroknak is ez a hő vágyuk. A Washingtonban székelő Amerikai Magyar Református Egyesület vezetője, Borsy-Kerekes György a következőket mondta Máthé Eleknek, amikor Amerikában találkoztak: „A magyar nyelv rendszeres és a mostaninál sokkal felkészültebben végzendő tanításával könnyen el lehetne érni azt is, hogy sokan a második nemzedékhez tartozók közül, akik talán éppen azért, mert csak egyik szülőjük volt magyar, gyermekkorukban nem tanultak meg magyarul, de érzületben és gondolkodásban magukat a magyarsághoz tartozóknak érzik, felhasználják a kínálkozó lehetőséget és igyekezzenek megtanulni magyarul. Még fontosabb lenne, ha a magyarul már nem beszélő, de tehetősebb családokból származó és magasabbfokú tanítatás után kívánczó fiatalok nagyobb számmal és könnyebben mehetnének haza Magyarországra egyetemi tanulmányok végzésére. Az egyetemi oktatás Amerikában nagyon drága. A legtöbb amerikai magyar, még ha jelentős jövedelme is van, alig remélheti, hogy fiát orvosnak, mérnöknek taníttathassa ki valamelyik amerikai egyetemen. De ha hazaküldhetnék fiukat 4—5 esztendeig tartó otthoni egyetemi tanulmányokra, aránylag elég sokan akadnának, akik elő tudnák teremteni azt az évi 300—400 dollárt, amellyel fiukat Magyarországon némi állami támogatással orvosokká, mérnökökké kiképeztetnék vagy más olyan főiskolai jellegű képesítést adhatnának kezébe, amelynek Amerikában is hasznát vehetné. Évenként 100—150, sőt esetleg többszáz egyetemi hallgatót

Detroitban is megalakítottam az „Overseas Clubot”. Ez magyarul: „Tengerentúliak Társasköre”. Pittsburghban alakult meg az első fiók még a múlt nyáron. Eddig még csak egy gyűlésünk volt, de nagyon szépen megjelentek. Láthatom, hogy mégis néhányan össze akarnak tartani, azok, akik otthon voltak. A célja ennek a társaságnak, hogy megszervezik azokat az amerikai magyarokat, akik otthon voltak és azokat, akik szeretik a szülőhazát, és hogy a magyar nyelvet életben tartjuk. A gyűléseinken csakis magyarul szabad beszélni. A pártoló tagokkal meg akarjuk ismertetni Magyarországot természeti szépségeit”. Eddig szól a levél, mely minden írói megnyilatkozásnál ékebben bizonyítja, hogy Nagy Károly kitűnő gondolatot vetett fel a külföldön született második nemzedék magyar érzéseinek megtartása érdekében. Az elvetett mag jó talajra hullt és már érleli gyümölcseit. Igaz magyar érzés sugárik a fent idézett levélből, de meg kell jegyeznünk, hogy ez a leány is, mint a többi amerikai magyar, hazafiúi érzelmei mellett jó amerikai, törvénytisztelő honpolgár.

Az óhazái magyarságnak szeretnie kell a külföldön született újhazai második nemzedéket. A szeretet csodákat művelhet. Nem is lehet szeretet és megindultság nélkül gondolni külföldi fiatal véreinkre, amikor kezünkbe kerül egy-egy levelük és e sorokból határtalanul árad a hazaszeretet. Sok levél közül tanúbizonyiságul az olvasó elé tárjuk ezeket a sorokat, melyeket még 1941. őszén ugyancsak a lelkes Gallovics Mariska írt Amerikából, Detroitból: „Ma van Szent István napja, — írja a kedves magyar leány — és gondolataim mind otthon vannak. De szerettem volna csak erre az egy napra ott lenni Pesten a többi ünneplő magyar között. Három évvel ezelőtt olt voltam és szívdobogva néztem a körmenetet. Soha nem láttam életemben szebbet. Este a Gyöngyösbokrétát láttam. Felejthetetlen volt. Most érzem igazán, hogy milyen meleg fészek ez a magyar haza, amelynek mi vagyunk a messzeszálló madarai”. Azok a magyarok, akik ilyen leveleket tudnak haza írni, megérdemlik minden pártfogásunkat, szeretetünket és hitünket öbennük.

Budapesten tanuló amerikai magyar főiskolások egyik hátaadási ünnepsége.

A fiatalság és a világ magyarsága. Még 1937. július havában az egyik budapesti napilap hasábjain
figyelemreméltó cikket olvashattunk Lukinich Imre dr. egyetemi tanár tollából. A már évekkel ezelőtt megjelent cikk gondolatait még ma is magamban hordom, s állandóan készültem arra, hogy a Lukinich Imre által felvetett problémát kiszélesítve, új gondolatokkal, tervekkel bővítve, megfelelő időben újra feltárom. Lukinich Imre „Az ifjúság legnagyobb problémájáról” írt és különösen a következő sorok ragadták meg figyelmemet: „Intézményesen kell a fiatalságot ránevelni arra, hogy ne csak a maga bajjaival és ne csak a maga sorsának jövőjével foglalkozzék, hanem érdeklődjék minden olyan kérdés iránt, melynek köze van a magyarsághoz, bárhol lakják is és igyekezzenek együttérezni a világon szerteszéledt magyarsággal. Óriási jelentőségű volna, ha ennek a világon szerteszórt magyarságnak egy szíve és lelke volna, hogy a magyarság egyet érezzen és egyet akarjon mindenütt. Ennek a kétségtelenül rendkívül tehetséges és becsületes fajnak lelki egysége sokat pótolna és valószínű nagy hatalom lehetne. Erre azonban az első lépést nálunk kell megtenni.” Nem tudom, hogy hány magyar lélekben keltettek visszhangot ezek a bölcs gondolatok, de úgy érzem, szolgálatot teszek, amikor ennek a nemes megnyilatkozásnak a nyomán a fiatalság sürgős szerepét és elsőrendű kötelességét hangoztatom a világ magyarságának összetartásáért folytatott munkában. Ma ez fokozottabban közirói feladat, mint volt bármikor. Valóban történelmi napokat élünk, súlyos és nagyjelentőségű válságon és változáson aegy keresztül egész Európa, sőt az egész világ. Magyarország ebben a világvajúdasban komolyan számításba jövő tényező. A történelmi végzettől kijelölt helyünk sok mindenre Teőtelez minket. Helyt kell állnunk ott, ahová a sors rendelt és meg kell maradnunk Európa szívében. Örök a mi nemzetünk s nagy az örökség, amit apáink ránk hagytak. Kétségtelen, hogy a nemzet örök élete csak úgy biztosítható, ha a fiatalság lángolva hisz a nemzet jövőjében és ezért a jövőért tud komoly áldozatokat is hozni. A magyar ifjúságnak már oly sokszor elszavalták, hogy „Ti vagytok a jövő”, de kevésbé mondták meg,

mit jelent ez a jövő. Cifra szavak között legtöbbször elsikadt a lényeg. Sok volt már a közhely és kevés a cselekvés. A tettekézség. A jólelkű és nemes szándékú magyar fiatalság is meghallgatta az olykor-olykor elhangzó szónoklatokat, de ami ma már sok ifjú szívében él, nem vált valósággá. A világ magyarságának egységes megszervezése még ma is szép álmok egyikét, a világ magyarjainak egységbefogását erőteljesen hirdessük. S ehhez az építőmunkához egy táborba hívjuk az ifjúságot. A magyar fiatalsághoz, — akié a nemzet minden jövő kincse, értéke, nagysága, — szeretnénk szívünk szerint szólani. Az idő megérett arra, hogy az egész világra kiterjedő, nagy, nemzeti egységet hirdessük. Ma a világ minden népe, amelyik megújhodni akar, számontartja, összefogja fajtestvéreit, bárhol is éljenek a földtekén. Napjainkban, amikor oly tragikusan pusztulnak ei értékek és annyi számtalan ember marad a csatamezőn, minden egyes lélek számít. Hát hogyne volna sokszorosán fontos, a világ bármely csücskében élő magyar testvérünk. Fordítsuk tekintetünket kifelé, határainkon túlra is, s a fiatal magyar nemzedékek lendületével és akaratával mentsük meg véreinket. Mi legyen tehát a magyar ifjúság szerepe ebben a munkában?

A világ magyarsága a legutóbbi, 1941. január 31-én megtartott népszámlálás adatait figyelembe véve kereken 14 millió. Ebből a mai Magyarország területén él. közel 12 millió magyar anyanyelvű lélek, a többi a mai határokon kívül. Tehát 14 milliós nép vagyunk, középhatalom az európai nemzetek sorában, lélekszám szerint a tizedik helyen állunk. De, hogy meg tudjuk állni helyünket, erősek és megingathatatlanok legyünk, soha nem hagyhatjuk számításainkon kívül azokat a magyarokat, akik mai határainkon túl élnek. Kezdje a fiatalság ott, ahonnan minden nagy dolog elindul, a lelkében. Ha megújul a fiatalság lelke, akkor már könnyebben jut el annak felismeréséhez, hogy nem lehet közömbös számunkra ama magyar testvérünknek a sorsa, akit a kenyérgondok külföldre kényszerítettek. A megújhodott lelkű fiatalság szívében lángol, véreben tüzel a magyar sorsközösség érzése és nem hagyhatja nyugton az a gondolat, hogy elkallódhatnak magyarok százezrei külföldön, ha nem törődünk velük. A magyar fiatalságnak akarnia kell mások bajával törődni, és tudnia kell a segítség célszerű módját is. A magyar ifjúságnak egyesülnie kell a világ magyarságáért. Itt nem lehetnek klikkek, pártok, klubok, csak egy szempont vezérelhet minket és pedig a Magyarok Világszövetségén keresztül összefogni az ifjú lelkeket. Ez a gondolat már érik a szívekben. Mint örvendetes jelenséget idézzük a Sárospataki Ifjúsági Közlöny 1941. évi március havi számából Berecz Árpád th. cikkéből a következőket: „Az utóbbi időben fokozott mértékben foglalkozik a hazai ifjúság a külföldre szakadt magyar testvérekkel.

Örömmel kell megállapítani, hogy nemcsak megismerni igyekszik távolban élő véreit, hanem rögtön a cselekvés mezejére is lépett. Igaz, hogy sokan csak hangzatos frázisokat ismétletnek, de ugyanakkor vannak olyanok, akik komoly előzetes tanulmányozással igyekeznek a leghathatósabb segítséget nyújtani. De ebben a nagy érdeklődésben egy veszélyre is rá kell mutatnom. Ma igen sok ifjúsági egyesület, társadalmi egyesület, stb. külön-külön indítja meg az ő saját megmentési vagy visszatelepítési mozgalmát. Ennek az eredménye pedig az, hogy vagy teljesen rosszul lát a munkához, amely esetben helyrehozhatatlan kárt tehet, vagy annyira szétmorzsolódik az erő (ha helyes irányban munkálkodik is), hogy aligha lehet valami látható eredménye.” Ezután az ifjú cikkíró felveti a gondolatot, hogy meg kellene alakítani a Magyar Ifjak Világszövetségét, mely a Magyarok Világszövetsége kebelén belül működne, mint autonóm testület. A gondolat elismerésre és dicséretreméltó bizonyítéka annak, hogy él az ifjú magyar szívekben a vágy a világ magyarjainak az egységbefogására. Nézetünk szerint azonban felesleges volna külön ifjúsági világszövetséget alkotni, mert ez a korosztályok széttagoltságát és az öregek s ifjak bizonyos elhatárolását jelentené. Felesleges már azért is új, ifjúsági világszövetséget szervezni, mert elismerten működik és tölti be hivatását a Magyarok Világszövetsége, amelynek kebelén belül helyet foglalhat ifjú és öreg egyaránt. Legfeljebb arról lehetne szó, hogy a Magyarok Világszövetsége szervezzen ifjúsági alosztályt, megfelelő és végrehajtható munkatervvel. Ebbe a munkatervbe gondolnók beleilleszteni az iskolákban minden évben megrendezendő Külföldi Magyarok Napját. Ezen a napon minden iskolában az osztályfőnökök egy óra keretén belül ismertetnék az ifjúsággal a külföldi magyarság helyzetét, értékét és a velük való összefogást. Vagyis már a diák az iskola padjaiban tanulja meg értékelni a külföldi magyarságot és a magyar sorsközösségnek ezt az érzését is ismerje meg. Lehetséges volna talán az is, hogy a Külföldi Magyarok Napján minden diák anyagi erejéhez képest, adjon néhány fillért a Magyarok Világszövetsége Székházának felépítésére. A külföldi magyar gyermekekről pedig az ifjúság a külföldi magyarok napján egy-egy könyvajándékkal emlékeznék meg. Íme, ezek csak hirtelen jött gondolatok, de számtalan jócselekedetet lehetne végezni idegenbeszakadt véreinkért, ha rendszeresen és szervezeten dolgoznánk értük.

Az ifjúságnak az idegen országokban élő és a tengerentúli magyarság problémáján kívül fokozottabban kell foglalkoznia a szomszéd államok történelmével és a területükön élő magyarság sorsával. Öröndetes a pécsi Kisebbségi Intézetnek ezirányú munkája, melynek kiadásában jelenik meg a Kisebbségi Körlevél. A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetének folyóirata, a Kisebbségvédelem

is értékes és figyelemreméltó munkát végez. A Láthatár c. folyóirat pedig tág teret nyit a kisebbségi kérdések tárgyalására. Az ifjúság vegye tudomásul, hogy már vannak szervezetei és sajtótermékei a kisebbségi kérdéseknek. A magyar fiatalság vegye igénybe ezeket a lehetőségeket és rendszeresen, elméleti és gyakorlati formában foglalkozzék a szomszédállamok területén élő magyar véreinkkel. Ez szent nemzeti misszió és szerves része a világon szerteszórt magyarság nagy kérdéseinek. Ne legyen a világon egyetlen kis zugocska sem — akár a szomszédállamokban, vagy akár messzi Ausztráliában, Afrikában avagy Amerikában, — amelyről ne tudnók, hogy élnek-e ott magyarok s milyen a sorsuk.

E sorok írója is az aktív ifjú nemzedékhez tartozik. Korosztályban a harmincasokhoz. Talán ezért is jegyezte meg olyan jól Lukinich Imre dr. egyetemi tanár évekkal ezelőtt írt cikkét. Nem ötletszerűen, és nem ok nélkül írtunk itt néhány gondolatot az ifjúságról és a világ magyarságáról. Egyik legfontosabb programunk ezt a kérdést állandóan felszínen tartani, és határozottan hirdetni. Lelkünkben ég a vágy, hogy a magyar társadalom, de főleg az ifjúság mielőbb felismerje a világ magyarságának nagy kérdéseit. Hihetetlenül kevés történt még ezért, ha számbavesszük azokat a sürgős feladatokat, amelyek megoldásra várnak. Csodálatosan kevesen is foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel, pedig nagy szervezetre, sokfelé tekintő szemre van szükség. Szégyenkeznünk kellene, ha erre ráérnénk. Inkább haladéktalanul lássuk a tetteket.

Hívjuk a magyar ifjúságot, új erők álljanak munkába, akik a fiatalság lendületével és szent hitével alkotni tudnak. Nehéz ma ilyen, lelkeket felrázni akaró szavakat leírni, mert korunkban elkoptatták a szavak jelentőségét. Heroizmus helyett cinizmust mutatnak, a lelkek lendülete helyett ernyedtséget látunk, hit helyett hitetlenséget. S a szavak, amelyek kifejeznék a legszebb emberi erényeket, hitelüket veszítették. Mégis küzdünk és bizzunk abban, hogy küzdelmünket majdan siker koronázza. Hinni kell az ifjúságban, a romlatlan ifjú lelkekben és hinnie kell az ifjúságnak is az eszményekben. Magyar ifjúság! Testvérek! Egyik legéletrevalóbb eszményünk: a világ magyarjainak összefogása. Ebben az eszményben van realitás és van idealizmus. Mindkettőre szükségünk van, hogy nagyok lehessünk. S létezik-e, élhet-e a mai sorsdöntő időkben magyar, aki nem akarná a nemzet nagyságát és felemelkedését?

Az északamerikai magyarság sorskérdései.

Prohászka Ottokár mondotta 1917-ben: „Van a meggyengült Magyarországnak még egy hatalmas támasza, van a harctereken elszivárgóit vérnek vérpótló forrása s ez az amerikai magyarság!” Valóban, a szociális érzéséről és izzó magyar lelkületéről közismert nagy püspökünk helyesen látta az északamerikai magyarság sorskérdéseit és visszahatásait az óhazái magyar életre. A magyarságnak egyik leghatalmasabb és legegységesebb tömbje él odakint, a földteke másik felén, akikre mindig számíthatunk, de akikre nekünk is itt az óhazában gondolnunk kell, kötelességünk törődni sorsukkal és amennyire erőinkből telik, az északamerikai magyarság sorskérdéseit meg kell oldanunk. Meg is érdemlik ezt a törődést, mert számtalan esetben adták tanúbizonyságát az óhaza iránti hűségüknek, hazaszeretetüknek, rendíthetetlen magyarságuknak. Az ő szubjektív érzéseiken felül azonban nagyon sok reális cselekedettel segítettek az óhaza magyarságán és segíthetik Magyarországot a jövőben is. A Magyarok Világszövetsége egyik Amerikába szóló rádióüzenetében a következőképpen jellemezte az északamerikai magyarságot: „Az amerikai magyarság istenes és emberséges magyar gondolkozással megtalálta azt az utat, amelyen haladva, egyik oldalon nemesveretű magyarságáról, másik oldalon pedig fogadott hazája iránti teljes mértékű hűségéről fénylő tanúbizonyságot tehetett, s a magyar névnek, a messze tengerentúl becsületet szerzett.” A Magyarok Világszövetsége üzenetében egységes az egész magyar társadalom. Minden óhazái magyar elismeri az Újvilágba költözött magyarság érdemeit. Egységesek vagyunk abban is, amit a Magyarok Világszövetsége elnöke, Perényi Zsigmond báró oly sokszor hangoztatott, hogy: az óhazából elköltözött, kivándorolt magyar lélekben és cselekedeteiben maradjon mindenkor hű az óhazához, de legyen törvénytisztelő és becsületes polgára az újhazának. Ezt az állításunkat és szüntelenül hangoztatott nézetünket egyik publicistánk így fejezte ki: „Mindig arra a magasabb lojalitásra igyekeztünk emelni az amerikai magyarságot, hogy tartsa meg szeretetében

az óhazát s az óhaza emlékeit, a magyarságból való eredettudatát ültesse át gyermekeibe is, de sohasem úgy, hogy az újhaza állameszméjével ellentétbe kerüljön. Hiszen ezt magunk sem tűrhetnénk idehaza s ez a nyíltság és becsületesség gondolatával homlokegyenest ellenkező lelki-állapotot teremtene, pedig a magyarságnak ezek a legszebb jellemvonásai.” Igen, ezt így gondoljuk mindnyájan idehaza, de ezt a gondolkodásmódot követik és ezt a felfogást vallják északamerikai testvéreink is. Bizonyosságul hadd idézzünk egy amerikai magyar levélből, mely a második világháború első esztendeiben érkezett Amerikából Magyarországra. „A helybeli magyarság részéről csak azt írhatom, hogy jól vagyunk, — szól eként a levél — ámbár a világesemények hatása valamennyire minket is érint, amely abból is észlelhető, hogy a magyarság mintha jobban megértene egymást és kissé szorosabban összetartana. Számos egyesületünk gyűlései és mulatságai látogatottabbak mint azelőtt. Még a második generációs ifjúság is kiveszi részét a magyar származásának. Különösen érdekesek és meghatóak a magyarnyelvű műkedvelői szereplésük. Szóval mindnyájan amellest, hogy hű amerikaiak vagyunk, megmaradtunk jó magyaroknak is.” Valóban így van. Tengerentúli testvéreink hű amerikaiak és jó magyarok. Ez nem lelki kettősség, hanem az élet által parancsolt törvény. A becsületesség és a tiszta lelkeség törvénye.

Sebestyén Endre, akiről igazán elmondhatjuk, hogy ismeri az amerikai magyarokat, — évtizedeket élt közöttük, lelki gondozójuk volt — eképen jellemzi egyik írásában északamerikai testvéreinket: „az amerikai magyarságot, azt az amerikai magyarságot, amely ezt a nevet valóban megérdemli, egyetlenegy érzés hatja át szülőhazája iránt, s ez az érzés nem más, mint a leghűségesebb szeretet érzése.” Az amerikai magyarok szívéből, — az igaz magyarok lelkéből — nem is lehet kitörölni a szülőhaza képét és a világnak bármilyen rendszere vagy izmusa nem nyomhatja el bennük a fajtestvéreik iránti szeretetet. Szavak és írói megállapítások helyett döntő bizonyítékok e tétel mellett az életből vett példák, megtörtént események. A Nagymagyarország 1942. augusztus 15-i számában a következő figyelemreméltó hírt közli: „Érdekes vendége érkezett a Magyarok Világszövetségének. Több mint öt esztendei amerikai tartózkodás után meglátogatott bennünket P. Kiss Szaléz ferences atya, aki az amerikai magyarok üdvözlét hozta. A ferences atya néhány héttel ezelőtt még Amerikában volt és így a legmegbízhatóbb híreket hozta az amerikai magyarokról. Elmondotta, hogy a kinnlévő magyarok túlnyomó többségben lelkes szeretettel és hűséggel viselkednek szülőhazájuk iránt. Megünnepezték a Szent István jubileumi évet, a boldogságtól könnyeztek, amikor visszatértek az elszakított ország-részek, jelentős összegeket gyűjtöttek a „Magyar a magyarért” mozgalom számára. P. Kiss Szaléz 9 magyar társával, 800 némettel, 125 olasszal, 6

bolgár és 4 román állampolgárral érkezett haza az Egyesült-Államokból és mielőtt visszatért volna, ellátogatott Bethlenembe, valamint New-Brunswickba, ahol különben 3 évig mint plébános működött. Kiss Szaléz atya kitűnő újságíró, a Magyarok Vasárnapja c. katolikus lap egyik szerkesztője, amelyet mind az első, mind a második generáció számára, tehát magyarul és angolul szerkesztenek. Állandó napirenden tartották a magyar kérdéseket és még a mostani válságos időkben is szembehelyezkedtek az ellenséges propagandával és bátran kiálltak a magyar igazság mellett.” Ugyebár az ilyen és hasonló hírekhez nem kell különösebb közírói méltatás, az amerikai magyarság cselekedetei önmaguktól beszélnek. Minden tettük, megnyilatkozásuk azt bizonyítja, hogy megérdemlik a velük való törődést és bünt követnének el az egyetemes magyar nemzet ellen, ha az amerikai magyarság sorskérdéseit elhanyagolnánk.

Vizsgáljuk meg most az amerikai magyarság számarányát, helyzetét és a legfontosabb kérdések megoldásának mikéntjét. Erről a kérdésről köteteket lehetne írni, mi azonban itt röviden és lényegében kívánjuk megvilágítani e tárgyat. Szekfü Gyula azt írja egyik tanulmányában, hogy „az Északamerikai Egyesült-Államokban 600 ezer magyar él, jelenleg a magyar népnek legnagyobb kisebbségi csoportja, mely idegen államokba szorult, még hozzá nagyon távoli államba.” Máthé Elek, aki közvetlenül a második világháború kitörése előtt járt kinn Amerikában, a következőket írja az amerikai magyarság létszámáról: „A 600 ezer főnyi amerikai magyarságot önmagában is nagyfontosságú nemzeti kisebbségnek kell tartanunk, függetlenül az 1938. előtti sokkal nagyobb számú felvidéki, erdélyi és délvidéki magyar kisebbségektől. — A helyzet úgy alakult, hogy az 580—600 ezer főnyi egyesült-államokbeli, sőt ha a kanadai, legújabb becslések szerinti 85—90 ezer főnyi magyart is hozzászámítjuk, közel 700 ezer főnyi Észak-Amerikában élő magyarság legnagyobb nemzeti kisebbségünké lett.” Végeredményben itt tehát 700 ezer magyar fajtestvérünk sorsáról van szó, akik töretlenül, hűségesen állanak mellettünk és akiknek sorsproblémáival szüntelenül kell foglalkoznunk. Mielőtt ezt a kérdést tovább tárgyalnók, szögezzük le határozottan: az északamerikai magyarság sorskérdéseit a hazatelepítéssel nem oldjuk meg. Mert igaza van Szekfü Gyulának, amikor így ír: „Egy romantikus álomról le kell mondanunk: az amerikai magyarok tömeges hazahozataláról.” Ugyanezt a nézetet vallja Kosáry Domokos, fiatal történészünk, aki a második világháború kitörése előtt járt Amerikában és a Magyar Szemle 1942. évi január havi számában számolt be tapasztalatairól és élményeiről. Kosáry nyíltan és határozottan kimondja a reális valóságot: az északamerikai magyarságot sem egészben, sem legnagyobb részében hazahozni nem lehet. Szekfü Gyula Kosáry Domokosnak ezt a határo-

zott kijelentését a következőképen elemzi: „Kosáry szerint, ha a hazatérés technikai lehetősége megnyílnék s azt jól szervezett hazatelepítési akcióra fel tudnánk használni, akkor sem tudnánk többet, mint a hat-száztezernyi magyarság két-három százalékát, kerek tizenhatezer lelket hazahozni. Nem pedig azért, mert a kivándorolt első nemzedék lassanként elhal, a most felnövekedő második és harmadik nemzedékben pedig a magyar élet a nyelvvel együtt elhalkul, előbb-utóbb egészen elhallgat. Ez a sorsa az angolszász Amerikába vándorolt minden idegen nemzetiségnek s Kosáry rámutat arra, hogy az amerikai magyarságot nem lehet tisztán hazai szempontból, az amerikai fejlődésből kiszakítva szemlélni. Az „olvasztó kemence” hőfokának a magyar sem tud ellenállni s aki az ottani érzelmes találkozásokról s azok cigányzenés, budai kiskocsmás vagy margitszigeti hangulatából az ellenkezőre következtet, az megint illúziók rabja. De ez nem jelenti, mintha az amerikai magyarokról le kellene mondanunk, csak azt, hogy egészen más, nehezebb és bonyolultabb módszereket kell alkalmaznunk a lelki kapcsolatok érdekében. Tudomásul kell vennünk, hogy ottani magyarjaink immár angolnyelvű amerikai civilizáció teremtményeivé váltak s ehhez képest angol nyelven, a magyar kultúra igazi értékeivel kezünkben kell hozzájuk közelednünk. — Itthon magyar múltunk a döntő, Amerikában az angolszászok múltja és hatalmas jelene. Az eltérés megdöbbentően nyilvánul meg a nyelv szerepében: nálunk a nyelvhasználat a primer, döntő jelentőségű kérdés, a magyar nyelv, az anyanyelv fogja össze a magyarsághoz tartozókat, s minden más csak nemzeti kisebbség lehet, azaz nem magyar nemzetiség. Nálunk a „nyelvében él a nemzet” soha nem detronizálható tény, Amerikát illetőleg azonban Máthé Elek kénytelen megállapítani, hogy a tizenkilencedik századeleji magyarság e híres jelmondata nem egyetemes érvényű követelmény. Ha csak a magyar nyelv tudásához kötöm az amerikai magyarság fennmaradását, a most még félmilliónál nagyobb tömeget alkotó magyarságnak harminc, legfeljebb negyven év múlva meg kellene szíínnie és nyomtalanul be kellene olvadnia az angol nyelvi egységbe. Fontos tehát, hogy sikerüljön az amerikai magyarok között előbb két-nyelvű, majd tisztán angol nyelven működő, de működésükben és célkitűzésükben továbbra is magyarnak megmaradó szervezeteket létesíteni. Persze ez nem azt jelenti, hogy a magyar nyelv közömbössé, könnyű szíívvvel elmellőzhetővé vált Amerikában.” Tudósok és gyakorlati szakemberek megállapításai alapján itt érkeztünk el ahhoz a kérdéshez, hogy miképpen tartsuk össze, biztosítsuk az egyetemes magyarság számára az amerikai magyarságot. Kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy ezt nem tehetjük kizárólag a magyar nyelvvel, hanem kétnyelvű, magyar-angol missziót kell teljesítenünk. Mi, akik hirdetjük a nagy magyar összefogást, a magyar nemzet fogalmát nem köthetjük kizárólag országghatá-

Az óhazai magyarok Kossuth-záróközlése Amerikában 1928-ban.

rokhöz és a magyar nyelv tudásához. Ez a tétel megfelel a szentistváni gondolatnak is. Nagymagyarország a szellemi Magyarország, melynek fogalmába beletartozik az egész világ magyarsága, határokon innen és túl, akár beszélük a magyar nyelvet, avagy sem. A fontos csak az, hogy ez a szellemi Magyarország közösnek vallja és vállalja történelmünket, irodalmunkat, szokásainkat, törekvéseinket és vállalja kitűzött nemzeti céljainkat. Ezt teszi az északamerikai magyarság is és ebben az értelemben szervezi meg társadalmi életét, eszerint hűséges egyházához és ilyen gondolatokkal küldi iskolába, — lehetőleg magyarnyelvű iskolába — gyermekét. Különbön is az amerikai magyarságnak nagy erőforrása a magyar egyház, a magyar iskola és a különféle magyar egyesületek. Ezeket mind saját erejükből tartják fenn és ezzel is fényes példáját nyújtják a magyar összetartásnak és hűségnek. Amikor az északamerikai magyarság sorsproblémáiról beszélünk, gondoljunk arra, hogy mily sokat segíthetnénk az ő iskoláinknak, egyházaiknak, egyesületeiknek, ha az óhazából minél több magyar- és angolnyelvű könyvvel, újsággal, folyóirattal látnánk el őket. A második nemzedékbelieknek célszerű lenne magyar szellemiséget sugárzó angolnyelvű könyveket küldeni.

Az amerikai magyarság életében és a közös magyar ügy szolgálatában nagyon sokat tehetnek az amerikai magyar nők. Elsősorban ők nevelik az új magyar nemzedéket, részben ők vállalják át a férfiak gondjait, ők hordozzák szívük alatt a jövődőt. A helyzet kulcsa önáluk van. Az amerikai magyar nőnek magyarabbnak kell lennie a leglángolóbb lelkű óhazái magyar asszonynál is. Boldogan állapíthatjuk meg, hogy az Újvilágba költözött asszonyaink és leányaink kitűnően helytállnak. Számtalan példát hozhatnók fel erre. A sok közül Sebestyén Endre tapasztalatait idézzük, aki szemtől-szembe állt az amerikai nővel. „Kevés idő kellett ahhoz, hogy az amerikai magyarok ráeszméljenek arra az igazságra: bármilyen vonatkozásban szemlélik életük folyását, jó az asszony a háznál, — írja Sebestyén Endre. — Bámulatosan rövid idő alatt a magyar nő bevonult, mint tevékeny tényező az egyházi, egyleti életbe, társadalmi megmozdulásokba, sőt még a politikai tevékenységek arénájába is. És elmondhatjuk, hogy e bevonulás rendjén bámulatráméltó fejlődésen ment át. Ma már az amerikai magyar élet épületében a nők oszlopos erőt képviselnek. Nem egyszer megoldanak simán, fennakadás nélkül olyan problémákat, amelyekkel szemben a férfiak már készen állnak a megfutamodásra. A rengeteg óhaza felé irányuló segítő akcióban nagyszerű szerepet tölthettek be a munkára mindig készen álló magyar asszonyok és leányok. Hasonló az eset minden vonatkozásban is. A pittsburghi egyetem magyar termének megteremtésében az oroszlánrész a nőket illeti. Ugyanezt el lehet mondani a reformátusok nagyszerű szeretet-intézményéről, a Bethlen Otthonról is. Az egyházak élete holt-

pontra kerülne, ha kivennők abból a nők munkásságát. Különösen a harmincas évek depressziós gyászévtizedében volt ez szembetűnő. — A depresszió nagy pénztelenségében nem jutott egyházi fizetésére. Az asszonyok magukra vállalták a munka végzését. Hétről-hétre 2—2 asszony gondozta a templomot és iskolát. Ha valami berendezés elavult, a férfi szeme meglátta a hiányt, s az asszonyok lelke nem nyugodott addig, amíg az ócskaság helyére vadonatúj dolog nem került. Közvacsorák, műsoros estélyek tartásával hasznos társadalmi tevékenységet fejtenek ki az egyházak. Ezek rendezésében és megtartásában valósággal remekelnek a mi asszonyaink. Ha közvacsoráról van szó, először is összeadnak mindent, amiből azt elő lehet állítani. Azután házról-házra járva eladják a belépőjegyeket (jaj annak, aki nem vesz!). Megveszik ők maguk is pontosan a jegyeiket. Elkészítik a vacsorát, felszolgálják azt, s a késő esti órákban elmosogatnak, feltakarítanak s mennek haza — boldogan. Mikor a templomban a lelkész kihirdeti az adományokat és jelenti, hogy a Női Egylet egy közvacsora rendezésével ennyi és ennyi szeretetadományt juttatott az egyház javára, csillog a szemük az örömtől s újra — boldogok. Az egyházak bazárokat szoktak tartani az ősze beálltával. Ennek megrendezése szintén az asszonyok munkakörébe tartozik. Évente egyszer bejárnak minden üzletet, amelyben az év folyamán vásárolnak és adományokat gyűjtenek. Adományokat adnak ők maguk is, versenyezve egymással abban, hogy szegénységből ki tudhat többet adni. Elrendezik a bazár minden dolgát. A begyűlt dolgokat vagy elárúsítják, vagy ha ez nem sikerül, megveszik ők maguk — másodszor. Hogy mi lenne az egyházakból a nők odaadó munkássága nélkül, azt nehéz elképzelni. Lehetetlen volt meg nem látni azt is, hogy ezeknek a tevékenységeknek végzése közben maguk a nők is hatalmas benső átalakuláson mentek át. Amilyen mértékben munkálkodtak és áldozatoskodtak egyházuk javára, olyan mértékben lett drágább és becsesebb számukra az egyház és a templom. A haragosok megbékéltek egymással: hogy békességben dolgozhassanak együtt az egyházért. Ha akadt közöttük olyan, aki talán rátartóságával próbált a többinél jobb lenni, ezt türelmesen elnézték az — egyházért. Lassanként megtanulták azok, akiknek ezt meg kellett tanulniok, hogy azok, akik a Női Egyletben testvéreknek szólítják egymást, testvérek kell hogy legyenek cselekedetben és valóságban is, mert így kívánja ezt az egyház érdeke, hogy ne is szóljunk arról, az Úr Jézus Krisztus is erre tanította az embereket.” Kétségtelenül így van. Igaz testvérek a mi amerikai testvéreink. A katolikusok és protestánsok egyaránt. S ebben az amerikai nőé az első érdem. Ezért az óhazái magyarság, különösen nőegyleteink építsék ki fokozottabban kapcsolataikat az amerikai magyarsággal. A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége ilyen értelemben már példát mutatott.

Az amerikai magyarság sorsproblémáinak megoldásában elsőrendű szerep jut az Amerikai Magyar Szövetségnek, mely az ottani magyarságnak politikamentes érdekképviselője. Az Újvilág magyarságának ezt a Szent Szövetségét nagyra kell értékelnünk. Testvéri együttérzéssel figyeljük minden megnyilvánulását. Magyar-Amerikának ezt a hivatalos szervezetét még 1907-ben Clevelandban alapították és azóta a Szövetség állandóan működött. Az idők követelményeihez híven 1939-ben az Amerikai Magyar Szövetség központi irodát állított fel Washingtonban. Ezt megelőzőleg a toledo-i magyar plébános lelkes felhívást küldött híveikhez, melyből közöljük a következő részletet: „Szemünk egyszerre tágranyílik, mert elevenünkbe vág a beismerés vádja, hogy félszázad után is annyira szervezetlenek vagyunk, hogy halálosan komoly magyar kérdésekben — azok világvonatkozásaiban is oldott kévét jelentünk, amelyet a szélvihar tetszés szerint szórhat szét. Egységes táborba kell tömörülnünk, leküzdvé a turáni átkot, félre kell tenni a közönyt, önzést, nemtörődést, amely évtizedek óta igézi magyar fajtánkat a dermesztő szervezetlenségbe. Magyar Testvérek! A világtörténelem mostanában úgyszólván napról-napra változik! Országok támadnak és tűnnek el. Elsősorban az Úrnak szolgái, a magyar templok papjai kötelesek átérezni, hogy itt a felébredés ideje, s a pásztor hívó szavára együtt kell lenni, hogy követhessük szívvel-lélekkel a kivándorolt magyarság vezéreit. Szülőhazánk sorsa parancsolja ezt nekünk! Itt a tizenkettedik óra, hogy mi, amerikai magyarok, készen álljunk arra az időre, amikor segítségére lehetünk elhagyott hazánknak.”

Íme, ilyen lelkülettel újították meg szövetkezésüket az amerikai magyarok, hogy segítsenek egymáson és segítségére lehessenek elhagyott hazájuknak. Nézzük most, mi ennek a Szövetségnek lényege és célja. Az Amerikai Magyar Szövetség egyesít minden becsületes amerikai magyart osztályra, felekezetre, pártállásra való különbség nélkül. Háromszázezer magyar fizeti be a Szövetség fenntartásához szükséges dollárokat. Különösen a Verhovay Segélyegylet, a Református Egyesület, és a Bridgeporti Szövetség áldozatkészségéből tudja ez a Szövetség hivatását betölteni. Természetesen az elnökségében képviselőket kapott minden jelentős amerikai magyar intézmény és több mint 50 amerikai magyar lap.pī központi iroda három főirányban fejti ki tevékenységét. Elsősorban az amerikai magyarság személyi ügyeit szolgálja. Másodszor az amerikai kormány — képviselő útján — az öreg amerikaiak polgárosodásának egyszerűsítését vitte keresztül és a nem amerikai polgárok törvényes védelmét szorgalmazta. Harmadik tevékenysége felvilágosító munka, mely abban nyilvánul, hogy az angolnyelvű sajtóban pontos felvilágosításokat adott és ad azokról a történeti tényekről, amelyeknek elhallgatása az amerikai magyarság érdekire sérelmes lett volna vitat-

hatatlan tény, hogy az Amerikai Magyar Szövetség a magyarságnak nagy szolgálatokat tett a külföldi közvélemény helyes felvilágosítása tekintetében. Gondoljunk csak arra, hogy az amerikai sajtóban a megértő és jószándékú cikkek egész sorozata jelent meg a Ruténfölddel és Erdéllyel kapcsolatban. Ezt mind a Központi Iroda közbenjárásának köszönhetjük, mert az amerikai lapok szívesen fogadják felvilágosító közleményeiket. Ne felejtjük el itt feljegyezni, hogy a New-Yersey állam kormányzója március 15-ét hivatalos „Magyar Napnak” jelentette ki és ezt ugyancsak az Amerikai Magyar Szövetség hatásos tevékenységének köszönhetjük. Ha ilyen „szent szövetség” áll őrt odakint a magyarság védelmében, akkor nem kell félnünk attól, hogy akik a „független magyarság” nevében nyilatkoznak és mint államfők kötelező ígéretet mernek tenni odakint, hogy a magyarság ügye veszendőbe megy. Az igaz magyarok még Észak-Amerikában sem hagyják magukat félrevezettetni. Sorskérdéseik megoldását nem szerencselovagokra bízák, hanem saját józanságukra, ítélőképességükre. Mi pedig idehaza minden tettüket megértéssel figyeljük és készülünk arra, hogy a majd Budapesten felépítendő Külföldi Magyarok Házában az Amerikai Magyar Szövetségnek is megfelelő tér jusson.

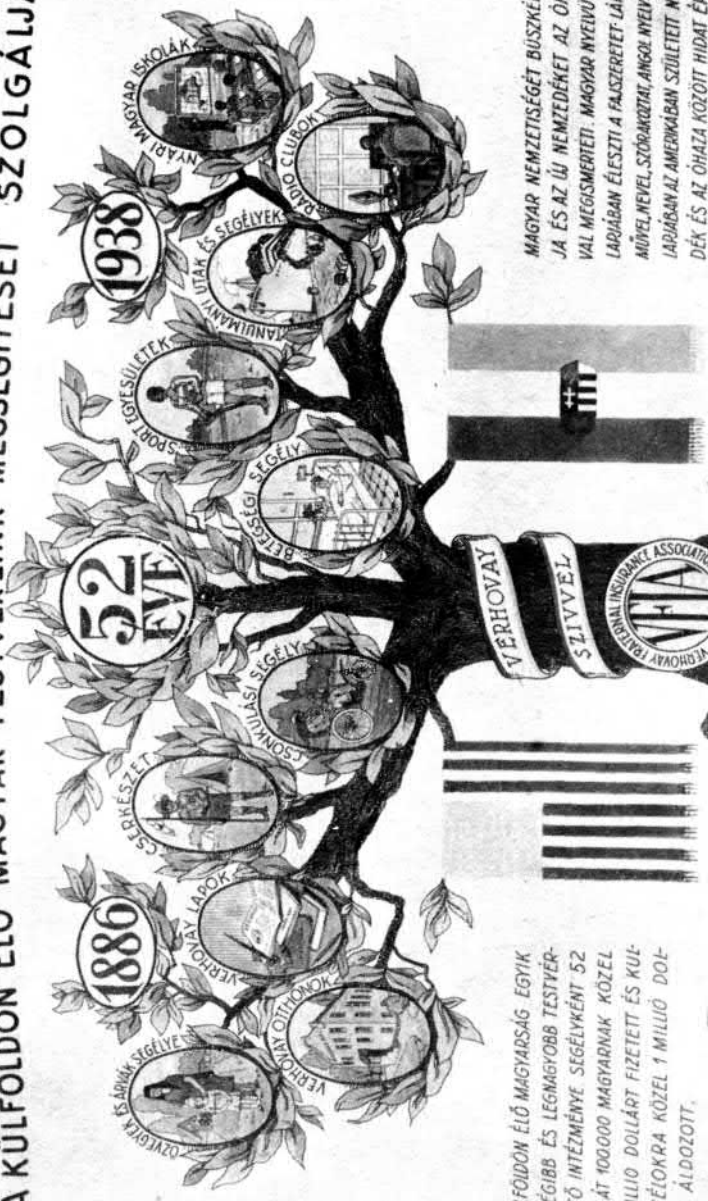
Amikor az északamerikai magyarság sorskérdéseit vitatjuk, nézzünk meleg szeretettel Kanada felé is. Ezen az óriási területen közel 100 ezer magyar testvérünk él. A kanadai magyarok első letelepedése az 1900-as években kezdődött. Azóta kemény harcot folytatnak az étellel. Százezer magyar viaskodik, küzd és harcol a mindennapi kenyérért hazájától sok ezer kilométerre. Ővelük szemben sem tehetünk mást, minthogy kimélyítjük kapcsolatainkat. Hazatelepítésükről szó sem lehet. Hordósy Iván, voll IBUSZ igazgató öt évet töltött Kanadában hivatalos kiküldetésben, mint a m. kir. belügyminisztérium kivándorlási főosztálya által Winnipegben létesített Kanadai Magyar Bevándorlókát Védő Iroda igazgatója. Hordósy egyik beszámolójában a következőket írta: „Határozottan merem állítani, többéves tapasztalataim után, amelyeket hivatásomnál fogva is kellett, hogy megszerezsek a tengerentúli magyarság egy jelentős része között, hogy a tengerentúlon letelepedett magyarság visszatérésére ne számítsunk. Akik ott vannak, azoknak legnagyobb része ma már olyan körülmények között él, hogy számtalan kapocs, gazdasági, szellemi, stb., köti őt az új-haza földjéhez. Beszéltem több olyan kanadai magyarral, akik látogatóba visszajöttek Magyarországra azzal a gondolattal, hogy esetleg itthonmaradnak. Valamennyi visszatért és pedig azzal, hogy már nem tudná beletalálni magát az otthoni viszonyokba, mert a régiek közül senki sincs, akit ismerne, új generáció nőtt fel, és ha a falusi kistemplom, a községháza, az iskola, a kis erdő berkei ugyanazok is, amilyenek hosszú évekkel ezelőtt voltak, az emberek mások és ő maga

is más lett az új környezetben. Visszatért tehát oda, ahová az élet új hulláma vetette és többé nem kívánczik vissza Magyarországra. Másik nehézség, hogy még ha visszatelepítésről esetleg szó is lehetne, az amerikai magyarok többnyire csak azokban a községekben, falvakban szeretnének letelepedni, ahol valamikor éltek. Ez pedig szintén majdnem áthidalhatatlan nehézségekbe ütköznék.” Tehát nem jöhetnek haza. S nézzük most, miképpen kerültek ki. Hordósy-Iván erről így ír: „Voltak ismeretlen emberek, akik ügynököket küldtek a románok által megszállt magyar területekre és a román kormány segítségével adatták el az ottani magyarság földjeit és házait, hogy azután Kanadában jóformán semmit érő földeket vásároltassanak velük. Ezeknek a szerencsétleneknek legnagyobb része tönkrement. Még az boldogult talán legjobban, aki fillér nélkül érkezett Kanadába és akit saját nyomorúsága kényszerített rá, hogy a leghetetlenebb viszonyok között is valamilyen egzisztenciát teremtsen magának. Az első magyar letelepülők főleg Saskatchewan tartomány területén és a későbbiek Manitobában és Albertában telepedtek le. Egyébként ezeknek a tartományoknak nagyságát azzal szeretném jelképezni, hogy például Saskatchewan területe kb. nyolcszor akkora mint a régi osztrák-magyar monarchia, lakossága pedig 1929-ben 800.000 volt. Kanada ipari részein, keleten Quebec-ben, Ontario-ban a magyarság már ugyanazt az életet élte — jóval kisebb arányok között — mint az Egyesült-Államokban. Ez a magyarság sokkal kevésbé volt olyan mértékben, mint a Nyugaton, ahol a harmadik generációtól is láttam játszani a János vitézt szép magyarsággal olyan magyar gyerekektől, akik soha életükben nem látták és valószínűleg nem is fogják látni Magyarországot.” A kanadai magyarság szervezkedik és lelkükből kitörőlegesen ápolják az édes magyar haza emlékét. Nagy viszontszeretetet érdemelnek. Tartsuk jól számon őket. Amikor a Külföldi Magyarok Házában a világ magyarjainak látható egységét is megteremtjük, gondoljunk rájuk. Ha kezünkbe vesszük a Kanadai Magyar Újság képes naptárát, számtalan bizonyítékát kapjuk a kanadai magyarság óhazával való együttérzésének. Ebből megtudjuk, hogy például a kanadai magyarság lelkesen megünnepelte Horthy Miklós kormányzó 20 éves országlásának évfordulóját. Számontartanak minden kanadai magyar testvért. Figyelik egymás életmegnyilvánulását és állandóan ébresztik egymás lelkében az óhaza iránti hűséges szeretetet. Hajtsuk meg az elismerés zászlaját a kanadai magyarság előtt.

Az északamerikai magyarság sorskérdéseit egyedül ők nem oldhatják meg. S valljuk be, amennyire szükségük van öneik mireánk, az óhazái magyarságra, annyira mi is számítunk rájuk az élet küzdelmeiben. A világküzdelemben. Tehát kölcsönösen egymást kell segítenünk, kéz a kézben építhetjük a magyar jövőndőt. Az amerikai magyarság erőfeszítésein

kívül ne várjunk mindent a magyar államtól sem. A kormányzat amúgyis minden lehetőet megtesz véreinkért. De ezenfelül többet kíván és érdemel az amerikai magyarság. Elvárja — és jogosan — az óhazái magyar társadalom segítő készségét, testvéri összefogását. A társadalom tevékenysége ilyenkor nagy tétel a mérleg serpenyőjében. Hívjuk a magyar társadalmat és Sebestyén Endrével együtt mondjuk: „az amerikai magyar kérdés megoldásához elkerülhetetlenül szükséges az, hogy az egész hazafias magyar társadalom átérezze a megoldás keresésének parancsoló voltát, az amerikai magyarság ügyét szívébe vegye s az amerikai magyar probléma megoldásának tevőleges munkása legyen.” Cselekedjünk e bölcs útmutatás szerint.

A KÜLFÖLDÖN ÉLŐ MAGYAR TESTVÉREINK MÉGSEGÍTÉSÉT SZOLGÁLJA

MAGYAR NEMZETISÉGET BÚSKÉN VÁRJA ES AZ ÚJ NEMZEDÉKET AZ ÓHÁZÁVAL MEGISMERTETI. MAGYAR NYELVÜ HETILAPJÁBAN ÉLESZTI A FALSZERTEF: LÁNGJÁT, ADÓVEL, NYELV, STÓRAKORTAI, ANGOL NYELVÜ HETILAPJÁBAN AZ AMERIKÁBAN SZÜLETETT NEMZÉDEK ÉS AZ ÓHÁZA KÖZÖTT HIDAT ÉPIT.

A KÜLFÖLDÖN ÉLŐ MAGYARSÁG EGYIK LEGNAGYOB B TESTVÉR-SEGÍTŐ INTÉZMÉNYE. SEGÉLYKÉNT 52 ÉVEN ÁT 100.000 MAGYARNAK KÖZEL 10 MILLIO DOLLÁRT FIZETETT ÉS KULTURÉLOKRA KÖZEL 1 MILLIO DOLLÁRT ALDOZOTT.

VERHOVAY SEGÉLY EGYLET

• KÖZPONT: PITTSBURGH, PA. U.S.A. • FIOKOK SZÁMA: 4-42. • TAGLÉTSZÁM: 40.000. • VAGYON: 4 MILLIO DOLLÁR. •

Tekintsünk a délamerikai magyarság felé.

„Mi itt őrtállunk, míg tudunk, s hazafelé tekintünk az óceánon át: de vájjon Ti, igazi végvári hősök vagytok-e s átfut-e a szemetek a távol-ságon át Brazília felé, a brazíliai magyarok felé?” — írta az óhazába Sao Paulo-ból 1940 június havában Kordás Ferenc, Julián-tanító. Válaszunk: szemünk szüntelenül Brazília felé tekint, szívünk a brazíliai magyarokért dobog, lelkünk teljes szeretetével őérettük akarunk cselekedni. Számon tartjuk Brazília ötvenezer magyarját.

„Olyan árvák vagyunk ebben a Babiloniában, megérteni a magyar fájdalmat, a magyar gyászt senki sem tudja — miért?! Mert nem tudunk panaszkodni. Fájdalmunkat szívünkbe zárva, magasra emelt fővel — egy szebb és jobb remény érzetével hordozzuk”, — írja Csekadin János és neje egy másik délamerikai államból, Argentínából. A kiváló művész, Pataky Kálmán kapta ezeket a sorokat 1942-ben, de mintha az egész nemzet lelkiismeretéhez szólának e megrázó szavak. Délamerika valamennyi magyarja hasonló érzülettel viseltetik az óhaza iránt, lelkükben mélységes fájdalmat, örök nosztalgiát hordoznak, de emelt fővel és mélységes hittel bíznak önmagukban és — bennünk. Perényi Zsigmond báró egyik Dél-Amerikába szóló levelében, — amikor a jaraguai magyar telep 50 éves jubileumát ünnepelte, — többek között ezeket írta: „Én mindenkör azt hirdettem, hogy a külföldre került magyarok hűséggel viseltesse-nek az ország iránt, amelyben élnek. Megértem tehát teljesen, ha gyermekeik és unokáik már ott érzik magukat otthon. Igyekezzenek azonban beléjük nevelni ahhoz a szülőföldre való ragaszkodást is, ahol őseik valamikor éltek és igyekezzenek bennük a brazil hűség mellett a magyar lelket is megőrizni!” A brazíliai, argentinai, uruguay-i magyarok valóban a Magyarok Világszövetsége elnökének tétele szerint értelmezik az óhazához való hűségüket és kötelességeiket az újhazával szemben. A magyar név becsületéért ők már számtalan áldozatot hoztak, kemény megpróbáltatások között álltak helyt, rendíthetetlenül magyarok maradtak, tehát többszörösen megérdemlik délamerikai testvéreink, hogy sorsukkal, jövőjükkel érdemlegesen foglalkozzunk.

Braziliába vándorolt honfitársaink élete mindegyik külön-külön valóságos regény, izgalmas történet. Mint minden kivándorló élettörténete. Köteteket lehetne írni azokról a hősi erőfeszítésekről, melyeket hallani lehet kivándorolt véreinkkel kapcsolatban. A sok életregény közül ragadjunk ki egyet, egy igaz történetet és ebből láthatjuk, milyen előre nem látható küzdelem juthat ki annak, aki elhagyja az anyaföldet, a hazát, mely mindig csak egy lehet. A Budapesten megjelenő Új Nemzedék 1936. június 14-én a következőket közölte: „Megrázó levelet hozott a posta tengerentúlról, Braziliából, Sao Louisból írja Fekete Ferenc magyar misszióspap, aki így kezdi levelét: Kedves olvasó, ki rendes kerékvágású hétköznapi csendben rányitottál e cikkre, örvendj, hiszen vasárnapod is van és csak rajtad áll, hogy lelkedben ünnep legyen. De ha egyszer Magyarországtól elszakadott honfitársad sóháját hallanád!... Oh, akkor, akkor, hacsak hagymán és kenyéren is élnél a hazádban, nem hagynád el soha! Mert itt tudod meg, mit jelent Magyarország, amit hazánkul a jó Isten adott... Ezekután elmondja, hogy egy braziliai kórházban meglátogatta Császár nevű honfitársunkat, aki elbeszélte neki mérhetetlen szenvedéseit és azt: miért került kórházba? Az idegeket tépő történet úgy, ahogy Fekete Ferencnek elmondta az egyetlen megmenekült áldozat, a következő: öt társával rohant végig az Amazon hullámain. Ezen a széles, nagyon széles folyón, amelynek a partja ködbe vész, mintha tengeren járna az ember. Cserekereskedés, termények, bőrök vásárlása volt a dolguk. A csónak felé állandóan lomha krokodilok nyújtották a fejüket. Ezek rajzanak, hemzsegnek a folyóban. Hangjukat egy-két próbálkozás után egészen jól utánozza az ember, annyira megszokja! Otromba fejük egyre-másra bukkan fel közvetlenül a csónak mellett. Nagyon veszedelmesek, könnyen felfordítják a csónakot. Ilyenkor az ember kezében nemcsak evező van, de kés, meg balta is. A kés és a balta nem csupán védekezésül, hanem azért, hogy a hínárban a folyó szűkebb részén utat vágjanak. A csónakot egymásután kapja el az orkánszerű vihar, amely az Amazonon pillanatok alatt keletkezik. Az ő csónakjukat is forgatni kezdte az orkán és belerántotta egy ilyen óriás örvénybe. Alig múlt néhány perc és már csak ketten küzdöttek a hullámokkal, a többi négyet elnyelte az Amazon. A parttól akkor ötven méternyire voltak. A kórházi ágyon már nem tudott visszaemlékezni: hogyan vergődött ki az örvényből, hogyan érte el egyetlen társával a partot? Félönkívületben viaskodott a kavargó vízzel, a vízbe lógó karvastag indákkal, a zúgó orkánnal. A másik viaskodó elvesztette eszméletét és Császár megragadta a karját. Maradék erejével vonszolta a part felé. A szerencsétlen ember már akkor tele volt vízzel és fuldokolt. A ruhát teljesen leszakította testükről, valósággal lemarta a megdühödött víz. Végre! Végre! Talajt érzett a lába alatt. De akkor következett az új veszedelem: egy hatal-

mas megtermett fekete krokodil — a legveszedelmesebb amazoni fajtából! — mászott utánuk a szárazra és nála nem volt semmi, de semmi, ami még csak fegyverhez hasonló is volna! Maradék erejét összeszedve, félig élettelen társát karjánál fogva vonszolva menekült, menekült Császár a fővényen a krokodil előtt. De a fekete krokodil nyomon követte! Erre ledobta társát, aki öntudata végső fellobbanásában azt hitte, hogy Császár martalékul dobja őt a krokodilnak és elvesztette egészen az eszméletét. A magyar ember kétségbeesetten nézett körül segítség után. Az utolsó pillanatban, amikor a krokodil már csak két méter távolságyira volt és tátogatta a torkát, hirtelen mentőötlele támadt: lehajolt a parti homokba, belemarkolt és teljes erejével a krokodil szemébe vágta a fővenyt. Gyorsan *egymásután kétszer-háromszor*. De a krokodil *nem tágított!* Újra belemarkolt a homokba és most már — alig egy méter távolságból, ereje végső megfeszítésével — úgy vágta szemén homokkal a szörnyeteget, hogy az egészen elvakult, majd visszaroht a víz felé. Császár azután leroskadtt a földre. A vízzel való birkózás és az idegizgalom teljesen kimerítette. De látta, hogy társa milyen állapotban fekszik a homokban, feltámadtt benne az életmentés ösztöne, megragadta a szerencsétlen embert, fejtetőre állította, hogy kijöjjön belőle a víz, mesterséges lélegzést próbált és néhány perc múlva bajtársa meg volt mentve. Nyolc napig éltek ezek után étlen-szomjan, ruha nélkül a homokos szigeten, kitéve a maláriát oltó szúnyogok folytonos csípésének. Éjszakára homokba ásták magukat, hogy a halált hordozó vérszomjas repülő-bogaraktól megmeneküljenek, de az arcukat így is dagadtra csípték. Megkapták mind a ketten a szörnyű mocsárlázat! Élelmük e rettenetes szenvedések alatt nem volt más, mint a szigeten gyűjtögetett nyers tojás. Végre, 8 nap múlva egy arra vetődő hajó felvette őket, de már akkor a mocsárláz teljesen leverte lábáról mind a kettőt. Meglátogattam Császárt a kórházban. Ott, kórágán mesélte el nekem a szörnyű kalandot. Megkérdeztem tőle: mit kívánna? — Egy kis füstölt szalonnát — felelte a beteg magyar — meg kenyeret, amit az anyám süített. De úgy-e ezt hiába kérem, ezt nem adhat a főtisztelendő úr? — Mikor a földi küzdelmekről ráirányítottam tekintetét az égre, szomjas lélekkel itta az ígét ajkamról. Magyar hazája édes nyelve volt ez, amelyet magyar pap ajkáról hallhat. Könnycsepp gyűlt a szemébe és némán szorította meg a kezemet.”

Valóban megrázó rémregény-fejezet ez az Amazon partjáról, melynek mártírjai, áldozatai és hősei magyarok. Igaz, hogy nem minden magyarnak kell Braziliában krokodilokkal és az Amazon vad hullámaival viaskodnia, de a kivándorolt ember életében sokszor még ennél is nagyobb küzdelmet kell folytatnia — lelkiekben. A lelki sebek és a lelket ért ütések sokszor jobban fájnak, mint a test sebei, mint a fizikai fájdalom. Mi, írók ezt nagyon jól tudjuk. Ezért keressük a lelki közösséget

idegenbeszakadt testvéreinkkel, ezért kiáltjuk világgá: mentsétek meg lelkeinket! Idegen földeken bolyongó magyar lelkeket. Az óhaza és az újhaza magyarjai között lelkekből kiindulva, lelkekhez beérkezve aranyhidat akarunk építeni. Ezen a hídon át kívánunk közlekedni a dél-amerikai magyarság felé is.

A legújabb becslések szerint Braziliában ötvenezer magyar él, ebből huszonötezer Sao Paolóban, ezernél több Kióban. A többiek pedig kisebb magyar telepeken, mint például Rákóczi falván, Boldogasszonyfalván, Árpádfalván. A városokban a bevándoroltak megszokott életét élik a kivándorolt magyarok. Az ország belsejében, a telepeken pedig kávé, rizst, babot, burgonyát, gyapotot, vattát termelnek. Némelyik magyarnak hatalmas kiterjedésű birtoka van. A Nagy-Magyar-Alföld humusza helyett, a brazil föld kemény rögeit törik és verejtékükkel öntözik mindenre elszánt, küzdő magyarok. Az élet más munkaterületén is kitűnően helytállnak délamerikai testvéreink és eredményeikre büszkék lehetünk. Kupp Géza, aki éveket töltött Dél-Amerikában és egyik legkitűnőbb szakértője a délamerikai kérdéseknek, a következőképpen jellemzi dél-amerikai magyar testvéreinket: „A magyarságnak igazán nem kell szégyenkeznie a délamerikai magyarok szereplése miatt. A magyarokat általánosságban jó munkaerőknek tartják és meg is becsülik őket. A dél-amerikai magyar intelligencia szívesen látott vendég az előkelő brazil és argentin körökben.” — Ha fájó sebbel is mentek ki sokan messzi Dél-Amerikába, ha az élet megtörte, vagy keménnyé is edzette kivándorolt véreinket, a magyar nevet és becsületet soha meg nem csúfolták, inkább magasra emelték a mi zászlónkat. Ezért nekünk, itthoniaknak is nagy a felelősségünk velük szemben és halaszthatatlanok a kötelességeink. Igazolásul közöljük Kordás Ferenc, Julián-tanító 1940-ben eme haza írt sorait: „A brazíliai magyarság még nem olvadt be a brazil nemzettestbe, tehát még nem elveszett magyarság, úgy hogy minden erőnkkel azon kell lennünk, ne hagyjuk benne a magyar lángolást lelohadni!” Tehát nem veszek el a magyarság számára, mit tegyünk, hogy meg is maradjanak? Feleljünk erre saját lelkiismeretünk szerint és cselekedjünk aként, ahogy a Julián-tanító tudott cselekedni, amikor még kint volt Braziliában.

A mi lelkiismeretünk azt súgja, hogy mentsük meg a brazíliai második nemzedéket. Kordás Ferenc a nemzet lelkiismeretéhez fellebbez még odakintről, Sao Paulo-ból küldi haza ezt a kérdést: „Meg lehet a második nemzedéket menteni? ... Lehet, de nem itt, hanem Magyarországon. — Mert egyszer mégis megértjük azt, hogy a magyar élet értelme csak a Kárpátok között bontakozhatik ki számunkra.” Bár adná a Mindenható Isten, hogy valamennyi külföldi magyart és velük együtt a brazíliai második nemzedéket hazahozhatnók, de valljuk be önmagunknak, nézzünk szembe a tényekkel: a hazatelepítés, valamennyi külföldi

magyar hazahozatala, hogy ismét Szekfű Gyula szavaival éljünk, — romantikus álom. A fennálló helyzet, az adott tény ez: Braziliában ötvenezer magyar él, az évek múlnak, gyermekeik nőnek, felnőnek, haza nem tudnak jönni. Mindezek ellenére meg kell őket mentenünk, a magyarság számára meg kell őket tartanunk és akiket egyszer majd talán hazahozhatunk, minden eszközzel segítsük vissza az óhazába. De akik odakint vannak, azokkal mi legyen? Mit tegyünk értük? Küldjünk ki közéjük olyan, — a hivatást szentül és felségesen értelmező — tanítókat, amilyen Kordás Ferenc, aki Braziliából való hazatérése után többek között ezeket mondotta beszámolójában: „A brazíliai magyarok fokozott igyekezettel, nagy szorgalommal dolgoznak a kiválasztott munkaterületeken, kávéültetvényeken, saját szántóföldjükön, ipartelepeken. A magyarban benne van az ősi virtus, ez hajtja, űzi. Mindig különb akar lenni a más fajtától. És ez így is van rendjén. Ez tulajdonképpen az igazi magyar hivatás: mindenütt és mindig a legtöbbet, a legértékesebbet adni, magából kitermelni. Életmódjuk szerény, de annál összetartóbb, egységes, egymást támogató. Az idősebbek még vágnak haza. Ez természetes is. Akik a magyar róna búzavirágos tájain, a hegyi bércek kies vidékein születtek, ott láttak napvilágot, azok hogyan vágyódnának haza. Az első mese, az első kis dalocska minduntalan szívdobogást okoz, valahányszor a magyar rögre, a magyar falvak harangjainak hívó szavára gondolnak. Nem így az új-nemzedék, akik Brazília párás levegőjű tájain láttak napvilágot, akik édesapjuk esti beszélgetéseiből, édesanyjuk dalaiból, történetekből ismerik csak a drága magyar földet, a világ legszebb hazáját. Azonban ezek is vágyódnak csupa kíváncsiságból, csupa érdeklődésből is, mert nap, mint nap hallanak Magyarországról, nemcsak a szülők beszédeiből, d’í a rádió hullámain keresztül magyar újságokból, sokat pergetett hanglemezekről.” Kordás Ferenc ezután így nyilatkozott tanítótársának Kerek Györgynek a brazíliai magyar ifjúság iskoláztatásáról: „Magyar gyerek, hacsak mérhetetlen messzeségre nem szakad az iskolától, rendes oktatásban részesül. A testvéri együvértartozást azzal erősítettük, azzal tettük szeretetteljessé, hogy a szülőket, gyermekeket bizonyos időközönként saját lakóhelyükön, családi körükben kerestük fel. Braziliában minden látogatás szinte ünnepszámba megy. Ilyenkor esik szó a magyar földről, a magyar hírekről, sóhajtozásról, honvágyról. — Új módszer szerint tanítottunk játszva, sokat kísérletezve, kirándulással, szemléltetéssel karöltve. Természetes, két nyelven: brazilul és magyarul, úgyhogy az ifjúságot bizony nagyon igénybe veszi a tanulás, az iskola. De hála Istennek, a magyar gyermekek ezt is bírják és zokszó nélkül végzik a munkát. Megacélozzák őket a magyar hősök, magyar kiválóságok élettörténete, költők, írók, zeneszerzők ízig-vérig magyar alkotásai, művei. Az iskolából

kikerültek mind egy táborban vannak. De a nemzetiségek egymásra is utaltak. Igazi művelődés, szórakozás csakis így lehetséges. Ami a felnőttek között ilyen értelemben történik, az nem más, mint népművelés, a magyar kolóniák kultúrájának emelése, elmélyítése: a felebaráti szeretet igaz gyakorlásával. Sao Paulo-ban, — ahol működtem, — Népfőiskolai Magyar Szemináriumot nyitottam. T. i. az ösztönös fel-fellángolást, amely minden nemzetiségű kolóniában megnyilatkozik, hamar elfűjja a szél. Azonban az öntudatos magyarránevelés, annak elmélyítése, az itthon maradottakhoz való ragaszkodás csakis ilyen szemináriumok keretében biztosítható. A saopaulói népfőiskolai szeminárium a sportklubai magyar fiatalok önképzőköréből alakult 1938-ban. Néhány évi eredményes vezetés után, amikor már vezetőket is termelt ki ez a szerény kis csapat, az iskolán kívüli népművelődési előadások helyett a Brazíliai Magyar Segélyegylet följánlott helyiségében megszerveztem az első népfőiskolai szemináriumot. Az egylet könyvtártermében minden hét szerda estéjén összegyűlt 18—20 derék magyar ifjú, felnőtt ember: nap-számosok, gyárimunkások, szakmunkások, kisiparosok, akik a baráti összejövetelen felül tanulni is akartak.” Ezt csak egy ember mondotta, egyetlenegy külföldön működő tanító szíve szerinti cselekedeteit mutatuk be, és ez az egy ember ezeket mozgató meg, magyar lelkek ezrei- ben élesztette a lángot, melynek fénye még a ködön is átvilágít az óhazába. Gondoljuk tehát el, ha egy ember ennyit tud tenni, milyen nagyszerű eredményeket tudna felmutatni a magyar társadalom, ha lettekkel bizonyítaná be szeretetét és lángolását a külföldi magyarság iránt. Különbön a brazíliai magyarság öntudatát és összetartását Magyar Lajos hűségesen jellemezte, amikor a Nagymagyarország 1944. évi február 15-i számában így ír: „Mindenki dolgozott a kolónia magyar sikeréért. Ennek az önfeláldozó törekvésnek motorja az a kolóniális öntudat volt, ami a saopaulói magyarságot az utolsó másfél évtizeden ál mindig jellemezte. A kolóniában a nagyobb áldozatkészség és az odaadóbb munka érdekében mindig a magyar összetartozandóságot és az öncélúságot hangoztatták. Így is nevelődött a sao paulói magyar. Büszke volt magyarságára s azért öntudatosan áldozott, de a kolónia szelleme jellegzetesen a sao paulói magyar szellem volt. A kolónia vagyonszámba tagjai segítettek, támogatták a szegényebbeket. Az öncélúság azt jelentette, hogy a külföldi magyarság nem várhat mindent a hazától, amelynek amúgy is elég gondja van a nehéz viszonyok között élő népe fenntartásában. Csak így, csak ezzel a szellemmel lehetett a kolóniával nagyot alkotni s csak így vált az lehetségessé, hogy az itthoni nagy segélyező akcióinkra ezer és ezernyi saopaulói magyar küldte el évente — bárha nem is óriás összegeket, de — erkölcsi hasonlattal mondván — a bibliai szegényasszony annál értékesebb két fillérjeit. A kolóniának ezt a kész-

Braziliából Argentínába (Leguizamón) áttelepített magyar családok.

ségét nem mindig értették meg. De változatlan igazság maradt, hogy a külföldi magyarnak hazai nemes célokra való adakozása annak szívét, érdeklődését közelebb hozza az édes hazához. A haza pedig, bármennyire civilizálódjunk is, mindig a legszebb eszmény marad.” Ha ilyen brazíliai magyar emlékeket idézhetünk fel, akkor bizonyosak lehetünk afelől, hogy a brazíliai magyarság brazil állampolgári hűsége mellett szívében-lelkében mindenkor jó magyar marad.

„Gondolatok az erdélyi anyákra!, — adta ki a jelszót annak idején a Délamerikai Magyarság és az argentinai magyarok százával küldték adományait a magyar követséghez, az erdélyi menekültek felsegélyezése javára. Czetz 48-as honvéd-tábornoknak, az argentinai katonai iskola megalapítójának és első igazgatójának sírján minden évben, halottak napján piros-fehér-zöld szalagos koszorú van a magyar kolónia kegyelete jeléül. Miért? Mert magyar ember volt, és Argentínában tiszta lángként lobog a magyar fajtestvérek iránti szeretet, akkor is, ha idegen földben nyugvó magyar ember sírhalmára kell virágot tenni és akkor is, ha az üldözött erdélyi anyákról van szó. Nézzük, kik ezek az argentinai magyarok, hogyan kerültek olyan mérhetetlen messzeségbe az óhazától, mit érdemelnek ők és mit várhatunk tőlük. Egyik becslés szerint 40 ezer magyar él Argentínában és erre a 40 ezer magyarrá büszkék lehetünk. Különösen sok munkás van odakint, főleg ipari munkások. Azután óriási területeken sokszáz meg ezer kilométerekre szétszórva egymástól élnek a mezőgazdasági munkások. A városokban, főleg Buenos Airesben telepedett le a közmegbecsülésnek örvendő magyar értelmiség. Jelentős vezető állásokat töltenek be magyar emberek Argentínában és munkásságukkal jó hírnevet szereztek a magyarságnak.

Miképpen került ki Argentínába a magyarság zöme? Erre Czobor Tmre: „A Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda 20 éves története” c. munkájában ad feleletet, melyben „Argentínai kivándorlás” című fejezetben többek között a következőket írja: „Az 1920-as évek második felében európaszerte dúló gazdasági válság és munkanélküliség, mely elsősorban a földműves tömegeket sújtotta, hazánkban is, különösen a szegénysorsú törpebirtokos, és földnélküli napszámostömegekben felébresztette a kivándorlás gondolatát. Az érdeklődők tömegesen fordultak főképpen a délamerikai járatokat fenntartó olasz hajóstársaságokhoz, de eredménytelenül, mert a magyar kormányzat a délamerikai köztársaságokban fennálló primitív munkaviszonyokat nem tartotta alkalmasnak arra, hogy oda akár kisebbarányú kivándorlást is megengedhessen. Végül is azonban 1928-ban, részben a magyarországi munkanélküliség hatása alatt, részben az Argentínából kapott többé-kevésbé megnyugtató hírek következtében a m. kir. belügyminisztérium elhatározta, hogy kísérletképpen lehetővé teszi kisebbszámú kubikus és földműves csoportok

Argentínába való kivándorlását. Ekkor történt ugyanis, hogy a „Ferrocarilleiro S. A.” argentinai vasútépítő vállalat megkeresésére az olasz hajóstársaságok tervezetet nyújtottak át a magyar kormánynak, amely részletes és előre megállapított bér- és munkafeltételek mellett kívánta lebonyolítani a magyar földmunkások kivándorlását. A magyar kormány kisebb módosítások után elfogadta a tervezetet és így az 1928-as és 1929. években kb. 800 magyar földmunkás vándorolt ki Argentínába. — Az argentinai kivándorlással kapcsolatban meg kell még emlékeznünk a magyar kormánynak egy másik kezdeményezéséről. Ugyanis ebben az időben a magyar mezőgazdasági élet is komoly válságban volt, így a magyar kormány megfontolás tárgyává tette, vajjon a mezőgazdasági munkások téli munkanélküliségét, — amikor is a munkások rendszerint felélik azt, amit nyáron keresnek, amely közel féléves inaktivitás nemzetgazdasági szempontból is rendkívül káros, — nem lehetne-e az olasz és spanyol kormányok mintájára eltüntetni? Ugyanis a spanyol és olasz kormányok már évek óta megindították az ú. n. „fecs kemunkás-akciót”. A mezőgazdasági munkások, miután Spanyolországban vagy Olaszországban elvégezték az aratást, hajóra ülnek és Dél-Amerikába utaznak, ahol november végén kezdődik meg a mezőgazdasági munkálatok főszezonja. Az 1926. és következő évek folyamán Mussolini megnehezítette az olasz földművesek kijutását, ezáltal Argentínában aratás idején erősen megnőtt a munkáskereslet. Ez a tény és a Magyarországon egyre súlyosbodó téli munkanélküliség arra készítette a magyar kormányt, hogy behatóan foglalkozzék a „fecs kemunkás-akcióval”. Ennek eredményeként 1929. év október havában kísérletképpen Argentínába egy száz főből álló aratócsoport kibocsájtását engedélyezte a földművelésügyi minisztérium a minisztertanács hozzájárulásával. A csoport tagjait a buenos-airesi m. kir. követség segítségével helyezték el nagyobb gazdaságokban. A hazai mezőgazdaság fellendülése, az itthoni munka- és bérvizonyok javulása azonban feleslegessé tette a további ilyen kísérleteket annál is inkább, mert ez az akció sem elégítette ki a hivatalos körök várákozását, miért is a magyar „fecs kemunkás-akció” a következő évben már nem nyert megismétlést.” Ez a hiteles beszámoló tiszta képet nyújt arról, hogy miképpen kerültek ki az első világháború után magyar testvéreink Argentínába. De vetődtek, hányódtak oda sok ezren más úton-módon is, még az 1914-es világháború előtt, mint ahogy ezt Pataky Kálmánnak írt eme levéltöredék is bizonyítja: „...nagyon régen, régen nem hallottam magyar éneket és muzsikát, ezt csak azért írom, mert elképzelhetik, aki már 1886-ban itt voltam Argentínában”, — írja Julianna Turányi Nagy Hegyesi.

Argentínába kivándorolt magyarok lelkéből ugyancsak feltör a honvágy, az óhaza iránti szeretet és az örök vágyakozás minden iránt, ami

magyar. Ebben ők sem különböznek a világ többi részébe kivándorolt magyartól. Minden magyar ember, gyermek, nő, férfi egyaránt, ha külföldre úzi sorsa, kitörölhetetlenül szívében hordozza az édes haza, az örök haza képét és a messzi hazáról álmodzik még éjszakákon is. Sőt a magányos éjjeleken rajzolódik ki legtisztábban és legégetőbben, sajnó fájdalomban minden magyar szeme előtt a Kárpátok koszorúzza haza. S ekkor minden megszépül a kivándorolt vagy önkéntes száműzetésben élő magyar előtt, még az is, ami otthon fáj, amiért elhagyta az óhazát. Ezeket az érzéseket és álmokat a vándormagyarok egész életükön át hordozzák lelkükben. Az érzések sokszor kitörnek a lélek mélyéből és számtalan esetben ez hazaúzi a külföldi magyart. Aki pedig nem tud hazajönni, — nem tud még akkor sem, ha bármennyire szeretne is, — az idegen földön sírjába viszi magával az olthatatlan vágyat. Pataky Kálmán, aki a magyar dalt vitte el az argentinai magyarok közé, számtalan levelet kapott a magyar lelkek hálájából. Minden írói érzékeltetésnél tisztábban tükrözik vissza ezek a levelek a kivándorolt magyar lelkületét. Némelyik levélben már-már alig tudják magukat magyarul helyesen kifejezni, de a magyar lelkület kisugárzik. A lélek vetülete egy ilyen levél, íme olvassátok:

„Jelen pillanatban hallgattuk végig a magyar rádió-órát, ne gondoljátok, hogy többszámban írom, — szól ekként a levele Juan Suki y su senora Isabel Mühl-nek. — Magyar egyedül én és a feleségem vagyunk itt Rivason, de azért a magyar órán jelen volt 25 argentinai is, akiket én hívtam meg a magyar rádió-órára, én tolmácsoltam nekik. Büszke voltam és merem állítani, hogy nagy örömömről szolgált ez a rövid 60 perc visszatekintés a megcsonkított magyar hazánkra. Mint jó magyar, üdvözetem adjátok át Patakynak. Pataky honfitárs adj át az óhazának egy lelkes magyar sóhajtást. Te hazamész, én itt maradok, hogy meddig? Azt az Isten tudja, meleg üdvözetem add át a jóknak és a rosszaknak, a pesti utcáknak, a hat gyönyörű hídnak, amely Budát Pesttel összeköti. A Gellért-hegynek, amely a szerelmeseknek búvóhelyet nyújt. Az újság rikkancsainak, amelyek Budapest reggeli csendes óráját felzavarják. A pesti színészeknek, öregeknek, ifjaknak, egyszóval mindenkinek, Pataky honfitárs: egy ölelés a szép magyar hazának, melynek mi itt az idegen országban nevet keresünk. Idáig kevés magyar merete megmondani, hogy ő magyar és miért? Mert cigánynak ismernek bennünket. Egy becsületes magyar ember ezt nem teszi, hanem hirdeti a magyar igazságot, a magyar jószívet, igyekszik nagy és széppé tenni magyar hazánkat, azt a földet, amelyet joggal bírunk. A magyar nép ne keressen ellenséget, de a magyar nemzeti lobogót becsülettel megvédeni tartozik. Egy órával ezelőtt 25 argentinai éltette velem: Viva la patria

Hungaria.” A Mindenható áldja meg az ilyen magyarokat. Isten segítségén kívül mi pedig öleljük magunkhoz az argentínai testvéreket. Ugyanilyen szeretettel nézzünk egy másik délamerikai állam, Uruguay felé, ahol ugyancsak néhány ezer magyar él, de őket is számon kell tartanunk. Egyetlenegy magyar lelket sem hagyhatunk ki a nagy seregszemléből; éljenek bár a világ leghatalmasabb államában, avagy a földteke legkisebb zugában.

A délamerikai magyarok tisztában vannak hivatásukkal, őket nem kell erről kioktatni, mert magyar hivatástudatukról ők maguk tettek tanúbizonyságot. Az egyik délamerikai magyar egyesület, a Rosariói Magyar Kultúr-Egyesület elnöke a külföldi magyar egyesületek és a külföldi magyar ember hivatását a következőkben fejtette ki: „Sokan még az itt élő honfitársak közül sem tudják felértékelni azt a nagy munkát, amit az ilyen kis egyesületek, mint a mienk is végeznek el a magyarság idegenbeszakadt tagjai között. A vezetőket sem a politizálás, sem a hiúság nem vezeti akkor, amikor a magyarság minden tagját egy nagy családdá akarjuk olvasztani, hanem csupán azért dolgozunk, hogy hazánk kultúráját, népünk erkölcsi értékeit itt az idegenbe is megőrizzük és azt az itt született gyermekeinkbe is beleplántáljuk. Különösen ma van szükség a magyar összetartásra, a nehéz és vészteljes időkben, amikor nem tudjuk, hogy mit hoz ránk a holnap, amikor innen a távolból aggódó szívvel tekintünk a vérbeborult Európa felé (ez a beszéd 1941-ben hangzott el), amelynek egyik sarkában a mi kis hazánk húzódik meg, ahol rokonaink, testvéreink, barátaink élnek, ha ugyan életnek lehet nevezni azt a keserves kinlódást és borzalmas nélkülözést, amit a háború zúdít rájuk. Különösen most kell összetartanunk úgy, mint soha. E nagy megpróbáltatásban dolgozó emberiségnek az emberszeretet magasztos eszméjét kell hirdetni a magyar jövőbe, de egy szebb jövőbe vetett reménységünk hitét és vágyát minden honfitársunkba be kell oltanunk. Össze kell tartanunk a magyar egyesületeket, nagyobbá, melegebbé, a künnélő honfitársak olyan kultúrotthonává kell tennünk, ahonnan kisugárzik az igazi magyar hazafiasság. Az a hazafiasság, amely nem akarja a háborút, ahol az emberek közötti békéért emeli fel a szavát. Ez a kicsiny csoport is tagja a nagy magyar családnak és azért kell dolgoznunk, hogy szülőföldünket még egyszer viszontlássuk, ahol jólét, szabadság fog uralkodni.” Íme, ilyen lánggal lobog a magyar érzés messze földrészeken, sok óhazái magyar tanulhatna külföldön élő véreinktől. Itt meg kell jegyeznünk, hogy Boglár Lajos dr.-nak nagy érdemei vannak a braziliai magyar élet konszolidálása körül. Boglár Lajos dr. kb. 15 évig a sao paulói magyar konzulátust vezette és valóságos atyja, lelkes védelmezője, melegszívű istápolója volt a braziliai magyarságnak. Boglár Lajos dr. mindig arra tanította a braziliai magyarságot, hogy Brazília

felé teljesítsék állampolgári kötelességüket, Magyarországot, az óhazát pedig szívükből soha ki ne zárják.

A délamerikai magyarságnak szentelt sorainkat talán azzal fejezzük be méltóképen, ha ideiktatjuk vitéz nagybányai Horthy Miklósnak, rendkívüli követünknek és meghatalmazott miniszterünknek, volt brazíliai követünknek 1944. év hajnalán elmondott újévi rádióüzenetéből ezeket a tiszta szívből fogant szavait: „Az új otthont nyújtó hazákkal szemben vállalt kötelezettségeiteket magyar becsülettel és hűséggel teljesítétek. Dolgos és derék polgárai legyetek minden délamerikai államnak, amelynek kötelékében éltek és kenyereteket megkeresitek. De emellett soha ne felejtkeztek el származástokról és a Dunavölgyében élő magyar népről, amely kényszerűségből vagy szegénységből, de mindkét esetben fájdalmasan bocsátott el benneteket új hazátokba”.

A buenos-airesi Magyar Segélyegylet Szent István-napi ünnepélye, 1931. augusztus 20.

Magyar nemzeti propaganda és a külföldi magyarok

A nemzetek életében a propagandának ma mind nagyobb a jelentősége. Ennek fontosságát nem hideg elméletek határozzák meg, hanem az élet kemény követelményei. Korunkban bármely állam berendezkedését tekintjük, kisebb-nagyobb mértékben helyet kap a propaganda. Magyarországra vonatkoztatva igazat kell adnunk Markos Bélának, a Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala igazgatójának, aki még 1939-ben az Országos Nemzeti Klub egyik előadásán többek között a következőket mondotta: „Nekünk magyaroknak soha nem volt olyan égető szükségünk céltudatos és a legapróbb részletekig kidolgozottan megszervezett nemzeti propagandára, mint ma: befelé az egységes magyar nemzeti öntudat megerősítésére, — kifelé nemzeti létünk biztosításához szükséges külföldi közvélemény megteremtésére”. A XX. század lüktető és sokrétű, mondhatnánk bonyolult államberendezkedése és társadalmi felépítése nélkülözhetetlenné is teszi az államok éleiben a propagandát. A hírverés, propaganda a sajtó mellett a másik nagy hatalom, mellyel milliók lelkére és értelmére hatni lehet. Ezt a tételt felismerte a világ valamennyi számottevő hatalma, de még kisebb országok is a propaganda erejére támaszkodtak. Sőt az 1914—18-as világháború után olyan államok is keletkeztek, amelyek csak a propagandájuknak köszönhették létrejöttüket. Gondoljunk itt az egykori Csehszlovákiára. Ez az ország kiváló propagandistákkal rendelkezett (Benes és társai), akik a hírverés minden eszközét alkalmazták, hogy maguknak új, nagyobb országot teremtsenek. Az itt most mellékes, hogy igaz ügyre avagy politikai huncutságra használták fel propaganda-képességüket, de bizonyos eredményeket értek. Ha már akkor létezett és működésbe léphetett volna a jól szervezett ellenpropaganda, bizonyosan nem érték volna célt. Mert a propagandának is megvan a maga küzdelme, harca és ez a propaganda-háború. Ebben a viaskodásban az győz, aki az igazság érveivel harcol és aki minél érthetőbben, a tömegek számára minél kézzelfoghatóbban sorakoztatja fel érveit. Az igazságot bele kell harsogni az emberek fülébe és minél szemléltetőbbé kell tenni. A tömeg sokszor vak és bizony a fal-

nak viszik, ha nem nyitja ki a helyes felvilágosító munka, a nemzeti propaganda a szemét. Ennek az állításunknak alátámasztására itt ugyan-csak Markos Bélát kell idéznünk, aki „A propaganda és az igazság” című előadásában így szólt: „A háborús propaganda a békés propaganda folytatása, más, vadabb, gyilkosabb eszközökkel, az igazság helyett bizony sokszor a rágalommal és a tudatos hazugsággal. Láthattuk, hogy sem az eszmei, sem az üzleti, sem az idegenforgalmi propaganda nem érhet el sikert igazság nélkül. A politikai és nemzeti propaganda sem lehet azonos a hazugsággal. A tudatosan hazug, ferdítő propaganda egy élet-halálharcoktól, háborúktól terhes történelmi kor betegsége. Az egészséges korok és egészséges társadalmak átütőerejű, sikeres propaganda-tevékenysége továbbra is az lesz, amelyik az igazság, meggyőző-dés, és megbízhatóság útján halad”.

A propaganda rendkívüli jelentőségét különösen a nagy államok ismerték fel. Ez vonatkozik bármilyen berendezkedésű államra. A tengerentúli legnagyobb hatalom, az Északamerikai Egyesült Államok az elnökválasztástól kezdve a legkisebb politikai korteskedésig mindent a propagandára építenek fel. Külön fejlett technikája van ennek a propagandatevékenységnek. Alkalmilag tekintsük meg az egyik amerikai lap fényképfelvételeit az elnökválasztást megelőző propaganda-hadjáratról. Olyan propaganda-eszközöket használnak itt, amiről az európai ember nem is álmodott. Németországban és Olaszországban a propaganda-minisztériumok legfőbb irányítói a nemzeti propagandának. Tehát minisztert és államtitkárokat kapott ezekben a tengelyállamokban a propaganda. Magyarországon is felismerték ennek jelentőségét. Ezért a helyes közvélemény kialakítása, a nemzet tájékoztatása, valamint a magyar ügy megvédése céljából a m. kir. kormány a második világháború idején nemzetvédelmi és propaganda-minisztériumot állított fel. Az a nagy nemzeti egység, vasfegyelem és rend, mely például Magyarországon minden háborús küzdelem mellett tapasztalható, nem utolsósorban a helyesen vezetett propaganda-minisztériumnak köszönhető. Nagyvonalúság és előrelátás jellemzi az állami propaganda-hivatalokat. A nemzet lelkiismeretét tartják éberen, amikor valamit cselekszenek. Ezek az államok azonban kifelé is őrködnek és mindenre vigyáznak, ami az ország érdekében való. Az egyes államok propaganda-minisztériumai nemcsak a belső egységet, fegyelmet és nemzeti szellemet igyekeznek biztosítani, hanem messzebbre néznek, országuk határain áttekintenek és szemmel tartanak mindent, ami a nemzet érdekében való. Azután már az ő ügyességüktől, felkészültségüktől függ, hogy milyen propaganda-eszközöket alkalmaznak a cél érdekében.

Amikor nemzeti propagandáról beszélünk, nagyon vigyázzunk, hogy ezt ne tévesszük össze a kereskedelmi élet reklámtevékenységével. Mert

e kettő között rendkívül nagy a különbség. A nemzeti propaganda a lelkek megnyerésére indul, a nemzet érdekeinek megvédését tűzi ki célul, a kereskedelmi reklám (melyet sokszor tévesen propagandának hívnak) pedig árucikkek eladását, minél nagyobb kelendőségét célozza. Ugyebár ez két, merőben különböző dolog. A kereskedelmi reklám ismérve, hogy a beavatatlan is azonnal látja: ez reklám. Lehet hatásos, de akkor is reklám. Lehet jó vagy rossz, de azonnal tudjuk, hogy célja a hírverés, az áru kelletése. A propaganda azonban, az államok, a nemzetek propaganda-tevékenysége nem ölthet magára semmiféle kereskedelmi jelleget, mert a nemzet lelkét nem lehet áruba bocsátani. Ez a propaganda tulajdonképpen csak akkor jó, ha nem is vesszük észre, hogy propaganda. E fogalmat tulajdonképpen a nemzet érdekeinek kell alárendelnünk. Tehát az ország, mely korunk legnagyobb küzdelmében győztesen akar kikerülni, nem nélkülözheti a nemzeti propagandát, mert ez is egyik hathatós fegyver a győzelemhez. Ennek azonban láthatatlan fegyvernek kell lennie. Számoljunk azzal is, hogy majdnem valamennyi állam birtokában van e fegyvernek. Még ha csak talán védekező fegyver is, de alkalmazzák azt. Könnyelműség lenne tehát, ha Magyarország, melynek léte örök harc, figyelmen kívül hagyná a nemzeti propaganda alkalmazását. Hangsúlyozzuk, itt nem teóriákat akarunk felállítani, hanem a való élet követelményeit hirdetjük, hogy létünket biztosítsuk. Elméletekkel és mély bölcseségekkel vagy méginkább álbölcseségekkel tele vannak a könyvtárak és ezeket leginkább el sem olvassák. Ma nem értünk rá a port letörölni az ilyen bedohosodott könyvekről, hanem az élet parancsoló szükségleteihez kell alkalmazkodnunk. Bármilyen feladatot is dik-táljon az élet üteme, azonnal meg kell oldanunk. Ilyen sürgetően fontos feladat a magyar nemzeti propaganda kiszélesítése, nagy távlatokban való művelése és ennek a munkának értékelése. Legyünk rugalmas és cselekvő emberek, korszerű magyarok, mert soha többé nem szabad megtörténnie annak, hogy hazug propagandával megcsonkítsák az ezeréves Magyar-Birodalmat.

A magyar nemzeti propaganda fontosságát arra illetékesek már felismerték. Ennek a propagandának érdekében sok figyelemreméltó intézkedés történt eddig. Mint már jeleztük, hazánkban is működésbe lépett az a nagyhatalom, melyet a nemzet érdekében való propagandának nevezünk. Annál jobb, minél inkább nem vesszük észre a tömegek, hogy propaganda-tevékenység folyik a magyar lelkek megmentése érdekében. A lényeg a fontos, és az eredmény a döntő. Ez a magyar nemzeti propaganda megszervezi a belső frontot. Az eszközökben lehet válogatni. Nemzeti irodalom, jó magyar sajtó, művészi igényeket is kielégítő rádió-előadások, a szépérzékre is ható falragaszok és számos egyéb forma, lehetőség adódik a nemzeti propaganda érdekében. Egység és fegyelem

a nemzet életében, ez a fő. De e nemzeti egység megteremtésén és a nemzeti lélek éberentartásán kívül vannak más feladatok is. Sokszor védekeznie és támadnia kell a nemzet érdekében való propagandának. Ide tartozik a külső hazugság-hadjáratok leszerelése. S mindenekelőtt ide kell sorolnunk a világban szétágazó érdekeink megvédését. Ennél a pontnál kapcsolódik bele a magyar nemzeti propaganda a külföldi magyarság érdekeibe.

Kitűnő gyakorlati tanácsot közöl a külföldi magyarság körében végzendő propagandára vonatkozólag Bíró Sándor, amikor a Nagymagyarország 1941. évi június 1-i számában így ír:

„Amerikai egyetemeken eltöltött éveim alatt szoros kapcsolatban állottam a magyarsággal is. Figyeltem életüket, szemmel tartottam problémáikat s csodáltam azt a hősiességet, melyet az egyházak, iskolák s egyesületek folytatnak a magyarság fennmaradásáért. Erőm és alkalmam szerint én is kivettem e munkából részem. Ekkor láttam, tapasztaltam, hogy mennyire magukra maradtan harcolnak a magyar bástyák őrtállói. Egyedül a Magyarok Világszövetsége küldözget leveleket, építgette a kapcsolatokat s minden amerikai magyar megmozdulást lehetősége szerint szemmel tartott s ha tehetné, segítette. Áldásos munka volt ez, de alig több mint egy korty víz a szomjas embernek. S ezt azzal magyaráztam, hogy kicsiny a keret, kevés az anyagi fedezet, hogy ily nagyszabású munkát megfelelő tempóban vihetne, illetve irányíthatna a Magyarok Világszövetsége.

S ez annyival inkább szembetűnőbb volt már akkor számomra, mert volt alkalmam látni más nemzetiségek törekvéseit is. New-Havenben (Conn.) egy olasz fiúcsoporthoz voltam egy évig a vezetője. A fiúk családi környezetét, problémáikat sűrű látogatásaimból jól megismertem. E családok legtöbbje beletartozott egy-egy politikai jellegű club-ba, vagy fraternity-be. Óhazájuk viszonyairól, politikai irányáról tájékoztatták itt őket. Érezték, hogy óhazájuk gondolat reájuk s szemmel tartja őket. Az iskolák amerikaosították őket, az egyház nem törődött nemzeti érzéseikkel, de e társulatok mindent pótoltak. Hasonló irányítást kaptak otthonról a németek is, talán még gondosabban s erősebben, mint bármelyik más nemzetiség.

Egyetemi fakultásomon (Yall.) rajtam kívül még két európai tanult: egy skót s egy német. Az előbbinek nem volt propagandára szüksége, de a német annál több anyaggal rendelkezett. Hasonlóképpen egy japán is. Ez New-York-i konzuljától mindig kapott hazájára vonatkozó filmeket s szívesen mutogatta a fiúknak, kik Yall diákok lévén, azóta már valószínűleg vezetőállásokban vannak, vagy rövidesen azokban lesznek. Ily körülmények között szinte tőlem is elvárták, hogy mutassak valamit Magyarországról. Fiú-clubom követelte is ezt. Írtam ebben az ügyben

az illetékes tényezőknek. A válasz az volt, hogy éppen akkor anyaggal nem rendelkeztek. Ami szegényes képanyagom volt, azt a lelkészi parókiákon kaptam s legtöbbje a Magyarok Világszövetségétől jött. Így az a meggyőződésem alakult ki, hogy a Magyarok Világszövetsége a többi nemzetek szerveihez képest szűk keretek között mozgó, nagyon szép munkát végző, kevés eszközzel munkálkodó intézmény. — Itt csak mellékesen jegyzem meg, hogy a külföldre készülő fiainkat nem volna szabad idegenben élő magyarjainkra és saját helyzetünkre vonatkozó anyag nélkül kibocsátani.”

A világon szétszórt magyarságot soha nem hagyhatjuk el. Ők a mi vérünkéből való vér, nemzeti közösségünk elszakíthatatlan részesei. A tengerentúlra és bármely más idegen országba szakadt magyarok sokszor jobb magyarok, mint mi. A magyar nemzeti propagandának ezeket a külföldi magyarokat is figyelembe kell vennie, de ezekre az idegenbe szakadt véreinkre építhet is. Kettős tehát a cél. Elsősorban a propaganda erejével kapcsoljuk hozzánk elszakíthatatlan kötelékbe a külföldi magyarságot. Másodszor a már beszervezett, velünk szívvel-lélekkel egy nemzeti hitvallást valló magyart felhasználhatjuk az egyetemes magyarság érdekeinek külföldi képviselőjére. Így minden egyes idegenbe szakadt magyar testvérünk szószólója lesz a magyar igazságnak. Ha a magyar nemzeti propaganda, ez a lélekmentő akció hatást ér el az ország határain kívül élő magyarságnál, akkor hiába szervezkednek odakint idegen zsoldban álló renegátok és emigránsok, holt vizekre eveznek. Sőt a nemzetnek megvetettjei szembetalálják majd magukat a külföldi magyarság szervezett hatalmával.

Kérdés most már, milyen szervezet alkalmas arra, hogy a külföldi magyarságot a propaganda-eszközeivel egységbe forrassza. Szerencsések vagyunk, hogy ez a szervezetünk is készen áll a legkomolyabb munkára. A Magyarok Világszövetségére gondolunk. Kitűnő ennek a testületnek felépítése és nagy szolgálatot tett eddig is a magyarságnak. A magyar társadalmat azonban el kell marasztalnunk, amikor a Magyarok Világszövetségéről beszélünk. Alig-alig vett eddig tudomást a magyar nemzeti társadalom arról, hogy van egy csodálatosan felépített szervezetünk, mely sokkal többre hivatott, mint gondolnánk. Emeljünk vádat magunk ellen, hogy eddig talán azt sem tudtuk, hogy létezik-e egyáltalán a Magyarok Világszövetsége. Sietve-siessünk helyrehozni a mulasztottakat és kapcsolódjunk bele minden hívő magyar a Magyarok Világszövetsége munkájába. Ez a Világszövetség a magyarok szent szövetsége és millió-millió magyar létéért harcol. Ennek a Szövetségnek leand egyik legnagyobb feladata, hogy a nemzetvédelmi és propaganda-minisztériumon kívül a magyar nemzeti propagandát a világ minden részébe kiterjessze. Minden magyar, aki a Magyarok Világszövetségét segíti, a külföldi

magyar propagandát táplálja és erősíti. A Világszövetségnek az egész világra kiterjedő tevékenysége kialakíthatja azt az arcvonalat, melyet majd nem lehet megdönteni hazugságokkal és nemzetközi intrikákkal. Hatalmas, az egész világ magyarságát behálózó szervezetet irányít a Magyarok Világszövetsége. Ehhez a munkához hívjuk a magyar társadalmat, mert a Világszövetségnek közkatonákra van szüksége. A nemzet önmagát erősíti, ha életképes szervezeteit felkarolja. Meggyőződéssel írhatjuk, hogy a magyarság egyik legnélkülözhetetlenebb szerve a Magyarok Világszövetsége. Teljes megnyugvással bízhatjuk erre a szervezetre a magyar nemzeti propagandát a külföldi magyarság felé, hogy odakint is megálljt kiálthassunk az aknavetőknél, az összeesküvőknek, a magyarság ellenségeinek. Megingathatatlanok leszünk, ha idejében felismerjük teendőinket és nem hanyagoljuk el értékeinket. Még nem késő. Cselekedjünk.

Tiszta magyar irodalmat a külföldi magyaroknak.

Minden tizenkettedik magyar Magyarország határain túl él és a nagyvilágban szétszórt magyarság szomjúhozza a magyar betűt. Könyvet és tiszta magyar irodalmat adjunk külföldön élő testvéreink kezébe, hogy ne felejtsek el édesanyanyelvüket és mindennapi kenyerük mellett legyen meg nekik a mindennapi lelki táplálékuk is. Magyar véreink, az ezeréves hazától elszakadt lelkek, akik idegen népek tengerében viaskodnak az étellel, minden óhazái magyarnál jobban megérdemlik a magyar könyvet. Idehaza is kell a magyar betű, a tiszta magyar irodalom, de nálunk nem olyan esemény és életszükséglet, szinte mondhatnók létkérdés a jó magyar könyv, mint külföldi véreink körében. Ami nálunk szórakozás, odakint életmentés a könyvet illetően. „Ha egy kiolvasott magyar könyvet, újságot, folyóiratot küldtök egy brazíliai magyar ifjúnak, egyháznak, egyesületnek, iskolának, — írta haza egy külföldi magyar, — sokkal többet használtak vele a magyar ügynek, mintha a Nemzeti Múzeum lépcsőjéről szavaljátok bele a süket fülekbe, hogy Ti odahaza milyen jó magyarok vagytok!” Igen, itt is, mint minden magyar ügynél szavalatok helyett tettek kellenek. Ezek a tettek majd hálát fakasztanak a magyar lelkekben. A magyar betű, a jó magyar könyv, mindenhol elvégzi feladatát. Szent hivatását. Bizonyosággal olvasuk el Rusznyák József hazánkfia Németországból a Magyarok Világszövetségéhez küldött leveléből a következő részletet: „Mélyen tisztelt Magyarok Világszövetsége, — írja, — a küldött könyvet megkaptam és hálás köszönetet mondok. A könyvet nemcsak én olvastam el, hanem valamennyihez hozzájuttattam honfitársaimat is. Csupán csak egy baj van a könyvek körül: nagyon felébresztették bennem az amúgyis szűnni nem akaró hazavágyódást. Sajnos, egyelőre csak vágyálmaimban lehetek odahaza, mert a jelenlegi helyzetem nem engedi meg az újabb vándorlást, mert bizony nagyon költséges így családotul együtt országról-országra vándorolni. 1937-ben vettem vándorbotot a kezembe és kis családommal együtt reményekkel eltelve indultunk Belgiumba, ahonnan a háború szele sodort Németországba. Mindenünket otthagytuk és másod-

szor kellett újra kezdeni életünket. Legjobban szerettem volna hazajutni, de ez több oknál fogva nem volt lehetséges. Nagyon sokszor eszembe jut Petőfi mondása: „Bár maradtam volna benne végig, de az embert vágyai vezérlik”. Most még egy újabb kéréssel fordulok a tisztelt Szövetséghez. Három gyermekem van, s a legidősebb most töltötte be a hatodik évet és az ősszel iskolába kerül. Nagyon szeretném, ha anyanyelvünket helyesen megtanulná és ezért kérném, ha lehetséges részemre az első elemisták olvasókönyvét elküldeni. Szeretnék a gyermekkel idehaza kissé foglalkozni és a magyar nyelvtan rejtelmeibe bevezetni szeretett gyermekemet. Még egyszer köszönetet mondok a könyvekért, amelyek nemes szórakozáshoz juttattak és amelyek, habár kis időre is, elfelejtetik velem a most dúló idők nehézségeit”. Íme, ebből a levélből is láthatjuk: a magyar könyv a külföldi magyar emberek igaz barátja, segítőtársa és vigasztalója. A külföldi magyar érzésvilágában kitörölhetetlenül benne él a magyar könyv utáni vágy. Mi itthoniak, óhazái magyarok, törekedünk arra, hogy ezt a vágyat, a lélek szomjúságát kielégítsük. Nem elegendő ezt a hivatalos szervekre bízni. Itt a magyar társadalomnak is kötelességei vannak. „Gondoljunk mindig a külföldi magyarokra és ha valamelyik magyar író szép munkájában gyönyörködtünk, — írja a Magyarok Világszövetsége egyik felhívásában, — áldozzunk azzal a magyar irodalomnak és magyarságunknak, hogy a könyvet jutassuk el a külföldi magyaroknak. A Magyarok Világszövetsége akkor lesz igazán boldog, amikor szép könyvtárakat indíthat útnak a magyar szórványokhoz”.

A Világszövetség valóban mindent elkövetett már eddig is, hogy a külföldi magyarok minél több könyvet, folyóiratot és újságot kapjanak. Irattárában betekintésre mindenkor megtalálható annak a sok ezer könyvnek jegyzéke, amelyeket elküldöttek a világ minden táján élő magyarokhoz. Ebben a tevékenységében a magyar társadalom hathatósan segítette, de még nem kielégítően. Sajnos, a világ minden részében vannak olyan magyarok, akik nélkülözik a jó magyar olvasnivalót. A magyar könyv nem juthatott el mindenhová, mert aránylag kevés jutott belőle a külföldi magyarságnak. Nyisztor Zoltán például 1941-ben külföldről levelet kapott és abban az egyik magyar kolónia panaszkodik, hogy nem tud jó magyar könyvekhez jutni. Ezen ugyan segített azután a Magyarok Világszövetsége, de vajjon hány hely van, hány magyar telep, ahonnan nem is jut el hozzánk a segélykérő szó. Intézményesen kell megszervezni, hogy a külföldi magyarság könyveket és még hozzá válogatott könyveket kapjon. Tiszta magyar irodalmat! Itt fel kell elevenítenünk a Magyarok Világkongresszusán elhangzott ama életrevaló indítványt, melynek lényege ez: minden könyvkiadó a két köteles, hivatalos ingyenpéldány mellett szolgáltatson be még egyet a külföldi magya-

rok számára. Ha számításba vesszük, hogy Magyarországon évente több ezer könyv jelenik meg, ezen az úton-módon a külföldi magyarok rendszeresen, évről-évre sokezer ajándékkönyvhöz jutnának. Célszerű lenne, hogy a kiadók a megjelenő könyveket először a Magyarok Világszövetségéhez küldenék be, ahol bizottság bírálná felül, hogy a könyvek tömegéből mit szabad és mit érdemes külföldre kiküldeni. Mert az ajándékkönyveknél is tartsuk szem előtt: tiszta magyar irodalmat a külföldi magyaroknak! Válogatás nélkül ne küldjünk ki könyveket, mert ezáltal esetleg többet árthatunk, mint használunk a magyar ügynek.

A jó magyar könyvért való vágyakozás és kérelem a világ minden részén nap-nap után felhangzik, az óhajtás a magyar szellemi termékek után a külföldi magyarok lelkéből fel-feltör, bárhol is éljenek. „Az óhazaiak többet törődjenek a kinti magyarság magyar szellemi igényeivel”, — mondta Reményi József Amerikában Máthé Eleknek. S nem ok nélkül. Ezt is megvilágítja Reményi József Máthé Eleknek, amikor így nyilatkozott: „Említetted Miss Brown üres polcait könyvtára magyar osztályában és az agyonolvasott köteteket. De Miss Brown jóakarata és magyar olvasóival való törődése a kivételek közé tartozik. Tudtommal más magyar közkönyvtár egész Clevelandben nincs és mi az a néhány száz, legfeljebb egy-másfélezer kötetnyi könyv Cleveland 60 ezer főnyi magyarságának! Hány olyan amerikai város van, ahol egyenként több ezer magyar él és soha senki még csak rá sem gondolt, hogy magyar könyvekkel ellássák őket. De ha már hazulról kiinduló minden kulturális program hiányzott is idekint, az amerikai magyarság körében legalább néhány gazdagabb és tehetősebb magyar könyvkiadó cég gondolhatott volna rá, hogyha még bizonyos áldozatok árán is, de lehetővé tették volna az amerikai magyarságnak, hogy ne ajándékképpen, hanem pénzért hozzájuthasson legalább a legmaradandóbb értékű, új magyar könyvekhez. Bármerre fordultam meg a kinti magyarság körében, állandóan hallottam a panaszt, hogy lehetetlenség még New-Yorkban is hozzájutni az új megjelenésű magyar könyvekhez”. Ezen csak jól megszervezett intézményes akcióval lehet segíteni. A Külföldi Magyarok Házában, a Magyarok Világszövetsége vezetésével és ellenőrzésével külön könyvosztálynak kellene működnie, mely összegyűjtené, kiválogatná és a világ minden részébe a magyarokhoz eljuttatná a magyar szellemi termékeket.

Amikor azt hirdetjük, hogy a külföldi magyarság kezébe tiszta magyar irodalmat adjunk, gondolunk elsősorban a magyar remekírókon kívül az élő magyar irodalomra is. Szándékosan nem sorolunk fel itt neveket, mert nem akarunk részrehajlónak tűnni, de összefoglalva azt kívánjuk, hogy minden magyar író könyve jusson ki külföldre véreink kezébe. A „magyar író” fogalma alatt azokat az igaz tollforgatókat értjük, akik nemcsak magyarul írnak, hanem magyarul éreznek és hamisít-

hatatlan magyar szellemiségei sugároznak ki írásaikból. Sőt, az ilyen feltevések mellett az is magyar írónak számít, aki idegen nyelven fejezi ki a magyar lélek vágyait, álmait.

A külföldi magyarságnak szellemi táplálékkal való ellátása nemcsak magyarnyelvű könyvek ajándékozásában merülhet ki. Gondolnunk kell a második és harmadik nemzedékre, azokra a magyarokra, akik már jobban tudnak például angolul, mint magyarul. Ezek számára magyar szellemiséget sugárzó angol- vagy másnyelvű könyveket kell adnunk. Ugyanekkor a külföldi magyarság és az itthoni széles magyar néprétegek számára hozzáférhetőbbé kell tennünk a külföldi magyar irodalmat, különösen az amerikai magyar irodalmat. Ez az irodalom nagy neveket és kitűnő műveket hozott felszínre. „Amerikában egész légiónyi magyar író vette tolla hegyére az amerikás magyarok életregényét, — írja az egyik lap hasábjain az Öreg Amerikás — s ezek irodalmi mértékkel mérve is olyan színvonalig magasodtak, hogy méltán érdemelték volna komoly fejezetet az egyetemes magyar irodalomban, ahonnan csak azért felejtették ki őket a historikusok, mert könyveik, — regényeik, elbeszéléseik, költeményeik — Amerikában jelenvén meg, elkerülték figyelmüket. Az amerikai magyarság életét, szenvedélyeit, örömeit, szenvedéseit, idegenben való bukdácsolásait vagy honvágyát sok szép és igaz regényben, elbeszélésben, költeményben szedték prózába és versbe”. Íme, ezt az irodalmat is tegyük külföldi véreinknek hozzáférhetővé, de segítsük a külföldi magyar irodalmat, a külföldön élő magyar írókat többek között azért, hogy műveiket az óhazában is hozzáférhetővé tesszük. A magyar szellem áramlását indítsuk el hazulról kifelé és odakintről hazafelé. Valóságos csereakció induljon a magyar könyvvel. Amit odakint termeltek, alkottak, hozzuk haza, mutassuk be közönségünknek azokat a műveket, melyek magyar ügygel foglalkoznak és mi adjunk ellenértékül tiszta magyar irodalmat. Például, milyen értékes és érdekes lenne, ha többek között eljutna hozzánk, sokezer példányszámban, könyvalakban az a 156 költemény, mellyel annakidején Amerika, az amerikai írók és költők üdvözölték Kossuth Lajost, a nagy szabadsághóst. S mily értékgyarapodást jelentene, ha az óhaza magyar olvasóközönsége kézhez kaphatná a külföldi magyarság küzdelmeit leíró regényeket, elbeszéléseket. Ezeknek egész sorozata jelent meg.

Azt az állításunkat, hogy a külföldi magyar irodalom angol nyelven is szolgálhatja a magyar ügyet, igazolja Sebestyén Endrének következő megnyilatkozása, amikor a Nagymagyarország hasábjain, egyik cikkében így ír: „Babérkoszorús kitüntetésre tették érdemességüket azok az amerikai magyar tollforgató emberek, akik legyőzve hihetetlen nehézségeket, meghozva sokszor emberfeletti áldozatokat, nem egyszer vérrel verejtékezve, szembenéztek a rengeteggel és a sivatagban oázist építettek,

a jégtáblákra virágos-kerteket plántáltak. De babérkoszorús kitüntetésre tették magukat érdekesekké azok az egyszerű amerikai magyarok is, akik megnyitották szívüket és hajlékukat az írott magyar szó kopogtatásának s lehetővé tették azt, hogy a magyar művelődés ékes virágai Amerika földjén is nyílhassanak. Az amerikai magyar lapoké, magyar egyházaké, magyar egyesületeké az oroszlánrész abból a nagy teljesítményből, amely itt szemünk előtt feltárul. Együttes munkájának köszönhető az, hogy ma az amerikai magyar irodalomról beszélhetünk, s hogy ennek az irodalomnak sok értékes terméke megszülethetett. Viszont egyszerű amerikai magyarok névtelen seregeié az érdem azért, hogy a tollforgató emberek kezéből nem esett ki a toll, s a magasbatörő elmék gondolataiból magyar életet építő írott betű lehetett. Meg kell emlékeznünk arról is, hogy amíg az amerikai magyar irodalmi munkások serege eredményekben gazdag munkát végzett el az amerikai magyar életszínvonal felemelésében, ugyanakkor becsületet szerzett a magyar névnek a művelt amerikai társadalom szemében is. Az amerikai magyar irodalom ma már nemcsak magyar nyelven szólal meg, hanem hirdeti a magyar elme kiválóságát angol nyelven is. Vannak kiváló magyar íróink, akik ma már angol nyelven írnak, s vannak olyanok is, akiknek munkái angol és magyar nyelven íródnak meg”.

Minden hívó magyar, aki tollat vesz a kezébe, — akár az óhazában avagy új hazájában veti papírra lelkéből lelkendezett sorait, mégha idegen nyelven szólal is meg, — gondoljon arra, hogy a betűvetés nagy felelősség. A betű épolyan eledel, mint a manna, melyért még a sivatagba is elmennek az emberek, hogy kielégítsék lelkük szomját. Ha a külföldi magyar nagy sivatagnak érzi a világot, a magyar könyvhöz nyúl. Ezért ne csak tudjuk, hanem érezzük felelősségünket és adjuk ki a jelszót: tiszta magyar irodalmat a külföldi magyaroknak!

A hazai sajtó szerepe a külföldi magyarság életében.

Az óhazái sajtónak elsőrendű kötelességei vannak a külföldi magyarság érdekében és jelentős szerepet játszik idegenbeszakadt véreink életében. A hazai sajtó nagy összefogó kapocs lehet a világban szétszóródott magyarság között s mivel ezt tudjuk, vegyük figyelembe a sajtó teendőit külföldön élő véreinkért. Számtalan kivándorolt magyarnak talán egyetlen szellemi tápláléka, vigasztalója és útmutatója a magyar újság. Ebből merít erőt az új küzdelmekhez, az óhazából jött hírlapokból kap tájékoztatást magyar ügyekben és a hazai lapokból tudja meg, vagy legalább is szeretné megtudni: gondolnak-e odahaza a külföldi magyarokra. Tehát a magyar hírlapirodalomnak és minden munkásának éreznie kell, hogy a lapot nemcsak a hazai újságolvasó közönségnek szerkesztik, hanem külföldi véreink is kíváncsiak arra, mit írnak idehaza. Szerkesztőinknek továbbá tudniuk kell, hogy lapjaik idegen országokban élő testvéreink kezébe is kerülnek és ezeknek az embereknek életében az újság, a Magyarországról jött lap nagy esemény. Természetesen az óhazában szerkesztett hírlapok és magyarnyelvű folyóiratok csak rendezett viszonyok között juthatnak el külföldi véreinkhez és minden erre vonatkozó megállapításunk csak a békés viszonyokra vonatkozik. A háború: vis maior. Viszont mi nem a háborús évek kényszerült helyzetéről beszélünk itt, mert a tilalmi idők, a háborús korlátozások csak átmenetiek lehetnek. A nagy távlatokba állított magyar kérdést, — bármilyen vonatkozású legyen ez, — nem lehet röffel mérni, araszos gondolkodással elintézni. A hazai sajtó szerepét a külföldi magyarság életében rendezett és békés viszonyokra értjük és e sorokban ezt is tárgyaljuk. Ez azonban nem zárja ki, hogy a magyar sajtó, ha a határsorompókat le is zárják, ne foglalkozzék az adott körülmények között legnagyobb szeretettel külföldi véreink sorsával. A feladat tehát ez: békében állandóan, háborúban a lehetőségekhez képest napirenden kell tartania az óhazái sajtónak külföldi testvéreink legégetőbb sorskérdéseit és a hazai társadalmat tájékoztatnia kell idegen országokban élő magyarok helyzetéről.

A magyar sajtó, amennyire mód és lehetőség volt erre, eddig is fog-

lalkozott a külföldi magyarság ügyeivel. A jövőben azonban a sajtónak ezt a tevékenységét ki kell szélesítenie. Célszerű lenne, ha a hazai sajtó híryanagában elsőbbséget biztosítana a Magyarok Világszövetsége sajtóosztályától, illetve sajtóbizottságától kapott közleményeknek. T. i. a külföldi magyarságról tájékoztatást a m. kir. külügyminisztériumon kívül elsősorban a Magyarok Világszövetsége adhatja meg. A sajtó pontos és körültekintő kiszolgálására pedig helyes lenne, ha a Külföldi Magyarok Házában külön sajtóirodát létesítenének. Ez rendszeresen látná el külföldi magyar cikkekkal és híryanaggal a hazai és itthoni hírekkel a külföldi magyar sajtót. Ez a gondolat nem új. Felvetette ezt már a Magyarok II. Világkongresszusán Walkó János, a bridgeporti szövetség főtitkára, aki a következő javaslatot nyújtotta be a kongresszushoz: „Bizza meg a kongresszus a Magyarok Világszövetségének elnökségét, hogy megalakulása után alkossa meg a Szövetség keretében állandóan működő sajtóbizottságot külföldön élő magyar hírlapírókból. A Világszövetség Sajtóbizottságának kötelességszerűen mindig arra kell törekednie, hogy a világ közvéleményét állandóan felvilágosítsa egyrészt a külföldi magyarság nehéz helyzetéről, másrészt a hazai magyar viszonyokról mindig tárgyilagosan, magyar érdekeknek megfelelően, az egyetemes magyar nemzeti célok állandó szemelőtt tartásával.” A Magyarok Világszövetsége Sajtóbizottsága a II. Világkongresszuson elhangzott javaslat óta megalakult, mi csak azt óhajtjuk és szorgalmazzuk a jövőt illetően, hogy a majd megépítendő Külföldi Magyarok Házában ennek a sajtóbizottságnak is megfelelő irodahelyiséget, kiépített szervezetet és nagyobb hatáskört biztosítsunk. Itt említjük meg, hogy ennek a sajtóosztálynak keretén belül szerkesztőséget és kiadóhivatalt kellene szervezni kizárólag a külföldi magyarság érdekeit szolgáló képes hetilap részére. A Nagymagyarország, mely jelenleg a Magyarok Világszövetsége hivatalos lapja, nagy szolgálatokat tett eddig és tehet a jövőben is a külföldi magyarságnak és a külföldi magyar érdekeknek. Mivel azonban ez a lap a Magyar Nemzeti Szövetségnek is hivatalos orgánuma, valamint szűkreszabott terjedelme miatt nem elégítheti ki teljesen a külföldi magyarokat és nem nyújthat bőséges, mindenre kiterjedő tájékoztatást a belföldi magyarságnak.

A Magyarok Világszövetsége hivatalos közlönyén kívül a magyarországi napilapoknak és a szaksajtónak is évről-évre az eddiginél részletesebben kellene foglalkoznia a Magyarok Világszövetsége közgyűlésével és mindazoknak az intézményeknek a üléseivel, melyek a külföldi magyarság szolgálatában állanak. Ugyancsak minden alkalommal meg kellene emlékeznie a sajtónak a Julián-ünnepségekről, a külföldi magyarok karácsonyáról, a „magyar napok”-ról és minden olyan eseményről, mely idegenbeszakadt véreink sorsával foglalkozik. Ezenkívül színes riportokban

kellene bemutatni a hazai olvasóközönségnek a külföldi magyarság életét, hogy ezáltal a magyar társadalomban állandóan éberem tartsuk az érdeklődést külföldön élő testvéreink iránt. A sajtónak ez a szerepe, sajtószolgálat magasztosabb értelemben vett nemzetpolitika, hasznos nemzeti misszió, mely hatványra emelheti a magyar társadalomban a sorsközösség és az együvé tartozás érzését. Ha a sajtó élesíti a tüzet, a hazaszeretet és a testvéri szeretet szent lángját, a magyar ember a másik magyar embert majd megtanulja jobban becsülni. Az itthoni magyar társadalom pedig még inkább méltányolja külföldi véreink küzdelmeit, idegen földön elért, kiharcolt eredményeit. S talán azt is elérjük, hogy az ő hazái magyarok ismeretek birtokában megfontolják, hogy külföldre vándoroljanak. Végeredményben mégis az a célja a magasabb nemzetpolitikának, hogy minél több magyar itthon maradjon, elsősorban magyar emberek népesítsék be a Kárpátmedencét. Akik pedig egyszer eltávoztak, kénytelenek voltak kivándorolni, a hazai sajtó szeretettől lángoló betűin keresztül érezzék idegen földön is magukat magyarnak, mindig csak magyarnak, a magyar hazához tartozó testvérnek, honfitársnak.

A sajtó nagyhatalom. Ez a már közhelynek számító, számtalanszor hangoztatott mondás, megcáfolhatatlan tény. A nagyvilágban ez a nagyhatalom a magyar ügyet jelentős rangra emelheti. A magyarországi sajtó helyes és megdönthetetlen magyar sajtópolitikával kiépítheti a világon szétszórt magyarság lelki egységét. Szétszakíthatatlan szent szövetségét. Magyar lelkeknek ez az egységbetartása, összekovácsolása megteremtheti a szellemi Magyarországot, melynek egyedei közös sorsot vallanak és vállalnak akkor is, ha szétszóródva élnek a világon.

A külföldi magyarság és a külföldi magyar sajtó.

Sao Paulo-ból 1941 karácsony havában írta haza egyik hűséges honfitársunk: „Hogy mit jelent a külföldi magyar sajtó, azt igazán csak mi érthetjük meg, külföldi magyarok. A magyar szó manna minden külföldi magyar lelkének, lobogó tűz, amely lángjával lelkeket gyújt fel, örök kapocs, amely minden magyart összeköt, éljen a világ bármely részében is.” Ezek a sorok valamennyi külföldre szakadt hívő magyar érzelmeit fejezik ki a magyar betű, az igaz magyar sajtó iránt. Nekünk, óhazái magyaroknak is át kell éreznünk, hogy a külföldi magyarság életében mit jelent a külföldi magyar sajtó. Tekintetünket ne csak a hazai sajtótermékekre irányítsuk, hanem kísérvük figyelemmel a külföldön megjelenő lapokat, segítsük törekvéseikben és hassunk oda, hogy a külföldi magyarság hírlapjaiból, folyóirataiból hamisítatlan magyar szellemi táplálékot kapjon. Már nagyon-nagyon régen, még 1879. június 15-én jelent meg „Magyar Amerika” címmel a megindítás időrendjét számítva a második magyar amerikai hetilap első száma. A lap alcíme ez volt: „Magyarhon és Amerika művelődési érdekeinek szentelt hetilap”. A lap irányelveit a szerkesztők a vezető cikkben így határozták meg: „A Magyar Amerika akar egy hatalmas, virágzó, boldog Magyarországot; akar egyetemes jólétet minden magyarnak, bárhol lakjék is; fel akarja a szép magyar irodalmat segélni azon magaslatra, mely azt megilleti; megismertetni a nagy kiterjedtségű amerikai elemmel hazánkat, nemzeti gondolkodásmódunkat, kultúránkat s egyéb szellemi s anyagi előnyeinket, ellensúlyozva a rosszakaró szomszédok ferdítéseit. Új hazánkról viszont oly képet akarunk olvasóinknak adni, mely az igazinak megfelelő legyen, nem ámitva a világot olyan hírekkel, melyek érdekesek ugyan, de nem igazak.” Ez a több mint félévszázaddal ezelőtt meghirdetett program irányelve lehet valamennyi külföldi magyar lapnak.

Mit értünk a külföldi magyar sajtón? Semmiesetre sem azokat a külföldön megjelenő magyarnyelvű lapokat, melyek távol állanak a magyar eszményektől, a magyar szellemiségtől. Nem célunk, hogy itt a külföldön megjelenő lapok névsorát adjuk és elválasztó vonalat húz-

zunk, hogy ez pl. magyar lap, amaz pedig csak magyar nyelven megjelenő, idegen érdekeket kiszolgáló sajtóorgánium. Tehát nem névsorolvasást tartunk és nem osztályozunk. A külföldi magyar sajtó teljes bibliográfiáját megtalálhatjuk a Magyarok Világszövetségénél. Egyedül ez a Szövetség hivatott címszó szerint és nevek felsorolása mellett tájékoztatást és hiteles adatokat adni a külföldi magyar sajtóról. E soroknak kizárólagos célja, hogy irányt mutasson és a közíró, — aki e könyv megírására vállalkozott, — kötelességszerűleg meghatározza a nemzet érdekében a külföldi magyar sajtó feladatait. Mert külföldi magyar hírlapirodalomnak sem lehet más a feladata, mint az óhazái igaz magyar sajtónak: az egyetemes magyar nemzet szolgálata.

Külföldi magyar sajtó alatt azokat az idegen országokban megjelenő napilapokat, hírlapokat, folyóiratokat értjük, melyeket tiszta magyar érzületből alapítottak, megcáfolhatatlan magyar szellemben szerkesztettek és minden körülmények között, — még viharban is, — helytállanak a magyar érdekekért. Szükségszerűségből megjelenhetik az ilyen lap esetleg más nyelven is mint magyarul, de mindig csak magyar szellemben. Erre számtalan példát találunk a külföldi magyar hírlapirodalomban. A külföldi magyar lapok szerkesztői munkásságukban, — bármelyik országban, — irányadónak vehetik az Amerikai Magyar Hetilapok Szövetsége alapszabályaiból a következő tételt: „A Szövetség feladata: a trianoni revízió érdekében megindult, vagy megindítandó mozgalmak legmesszebbmenő támogatása; az amerikai magyar intézmények és általában az amerikai magyarságot érdeklő megmozdulásoknak erkölcsi és anyagi támogatása, védelme; a polgárosodás serkentése; a magyar lapok erkölcsi és anyagi támogatása; a segélyre szoruló amerikai magyar újságírók anyagi támogatása; a Szövetség tagjainak védelme; a magyar irodalom ápolása és a magyar szellem ébrentartása.” Ez az. A magyar szellem ébrentartása! A külföldi magyar lapok élesszék a szent lángot, melyet magyar véreink szívükben kivittek magukkal külföldre. A láng lobogjon szüntelenül, olyannyira, hogy haza is világítson. Szüntelenül kell éreznünk idehaza, hogy odaát, hegyeken és tengereken túl nem veszett ki a magyar érzés, a magyar lelkeség, az óhaza iránti szeretet. Tudnunk kell, hogy érdemes még őértük dolgoznunk, építeni a szivárványhidat az óhazái és az újhazai magyarok között. A külföldi magyar sajtó hű tükörképe lehet a külföldi magyarság érzésvilágának és egyik legjobb informátorunk elszakadt véreinkről. Ugyanekkor külföldi testvéreink a magyar szellemben szerkesztett és jól összeállított külföldi lapokból otthonról pontos tájékoztatást és magyar szellemi táplálékot kaphatnak.

Különös szeretettel és melegséggel kell megemlékeznünk a külföldi magyar egyházak által kiadott és szerkesztett hitbuzgalmi lapokról és egyházközségi értesítőkről. A világ valamennyi államában, ahol magya-

rok élnek, Isten igéjét hirdető lelkészek, lelkipásztorok is mentek ki testvéreink közé és legtöbb helyen lapot is alapítottak. Vegyük akár a katolikus avagy a protestáns egyházakat, mindegyikük a lelkivígasz mellett a magyar szót és a magyar betűt is elvitte, széthintette külföldi magyarjaink között. Ez a tevékenységük a magyar egyházi lapoknak egész díszes sorozatát eredményezte. Nagy súlyt és erőt jelentenek ezek az egyházi sajtótermékek a külföldi magyarság életében. Hitelveket, buzgóságot, keresztény lelkiséget hirdető olvasmányok mellett az egyházi lapok elsőrendű magyar ügyet is szolgálnak. A magyar nyelv fennmaradása, ápolása körül hervadhatatlan érdemeket szereztek. Ugyanakkor Krisztus tanításai mellett az óhaza iránti hűséget és szeretetet is hirdetik. A külföldi magyar egyházi lapokat a magyar nemzet lapjainak is tekinthetjük, s az egyházak elismerésén kívül megérdemlik a nemzet háláját is.

A külföldi magyar sajtó kapcsolatait a jövőben még fokozottabban ki kell építeni az óhazával. Ez ennek a sajtónak is érdeke, de fontos az egyetemes magyarság szempontjából is. Legcélyszerűbb lesz majd a Külföldi Magyarok Házában a sajtó-osztály keretén belül oly szervet létesíteni, mely bekéri és állandóan figyeli a külföldi magyar napilapok, hírlapok, folyóiratok, egyházi lapok híryanagát és publicisztikai megnyilatkozásait. Ugyanakkor ez a sajtó-osztály hiteles óhazái híryanaggal és elsőrendű cikkekkel láthatja el külföldi lapjainkat. Erre azonban több személy beállítása szükséges, illetve a sajtó-osztályon a sajtófőnök mellett több sajtóelőadót kell majd kinevezni. Viszont csakis így és ezen az úton-módon lehet alapos és körültekintő, mindenkit kielégítő munkát végezni.

Mielőtt a külföldi magyar sajtónak szánt sorainkat befejeznek, három irányban kell köszönetet mondanunk azért, hogy ez a sajtó ma is él és virul. Hálátelt szívvel köszönjük a külföldi magyar lapkiadóknak, hogy sokszor a legnagyobb nehézségek közepette mertek vállalkozni magyar lapok kiadására, hogy terjesszék a magyar nyelvet és hirdessék a magyar igazságot. Babérkoszorút érdemel homlokára minden magyar tollforgató, aki idegen országban magyar nyelven ír és írásaiból a tiszta magyar szellemiség sugárzik. Ezért másodsorban a külföldi magyar írókat, hírlapírókat és lapszerkesztőket illesse hála és köszönet. Ha ők nincsenek, ma talán már alig-alig hallanánk magyar szót idegen égtájakon. Ha a külföldre szakadt magyar írók és hírlapírók nem kongatják állandóan a magyarság lelkiismeretét figyelmeztető harangot, akkor a népek tengere már régen elnyelte volna idegen áradatban a magyart. S végül, de nem utolsósorban szívünk szeretetét és lelkünk háláját küldjük a külföldi magyar olvasóközönségnek, mivel megértették a kiadók, szerkesztők és írók céljait, hívó szövegét és beállottak olvasótáborukba, mely nem egyszerű újságvásárlás tényét jelenti, hanem ez ennél több és nagyobb cselekedet. A külföldi magyar lapok támogatói és olvasói nem

egyszerű „nyájas olvasók”, de még nem is „kedves olvasók”, hanem hitvallók, nemzetmentők, a szent magyar ügy nagy pártfogói. Egyek vagyunk és egyet értünk velük mi ebben óhazái magyarok s kívánjuk külföldi véreinknek, hogy továbbra is töltse be lelküket az áhítat és szent rajongás a magyar betű iránt.

A külföldi magyarság és a revízió.

„Justice for Hungary and Peace for the world!”, — igazságot Magyarországnak és békét a világnak!”, — hirdették Trianon után amerikai magyar testvéreink. Ennél tömörebben és tisztábban nem is lehetett volna kifejezni a magyar vágyakat, a megcsönkített Magyarország ég felé szálló óhaját. Az ezeréves Magyar Birodalomnak egyik leggyászosabb politikai ténye a trianoni kényszerbéke megkötése volt. Ezt a békediktátumot soha, egyetlenegy magyar nem ismerte el és ezért elementáris erővel tört fel a lelkekből e kiáltás: „Nem, nem soha!”. A nemzet imáiba foglalta a régi szép Magyarországot és millió-millió ajakról szállt az ég felé a hő fohász: „Hiszek egy isteni örök igazságban, Hiszek Magyarország feltámadásában”. A magyarság nagy fájdalma, a nemzet gyötrődése megindította a szíveket. A világ népei, hatalmasságai ráébredtek, hogy Magyarországgal nagy és brutális igazságtalanság történt. Amerikában Borah szenátor kijelentette: „Magyarországgal szemben követték el a legszörnyűbb igazságtalanságot s addig nem lesz európai konszolidáció, amíg ezeket nem reparálják.” Hunter Miller így nyilatkozott: „Trianon a legszörnyűbb becsapás eredménye”. F. D. Simonds ezt írta: „Amit Magyarországgal cselekedtek, az földrajzi, történelmi, gazdasági abszurdum, a természet törvényeinek kigúnyolása”. H. A. Heydt ezt kiáltotta világgá: „Ha még hiszünk igazságban, jogban, szent nekünk a keresztény morál, akkor össze kell törnünk Trianont”. Ez csak néhány megnyilatkozás, mely igaz emberek lelkéből kívánczolt ki, de százával és ezrével idézhetnők lelkiismeretük szavára hallgató írók, közőírók, politikusok, államférfiak, közéleti nagyságok megvető és elítélő kijelentéseit a trianoni békeszerződéssel szemben. Gondolható tehát, hogy mindezeneken felül és mindenekfelett külföldi magyar testvéreink álltak ki a világ közvéleménye elé, hogy igazságot követeljenek Magyarországnak. Trianon utáni időkben tudtuk csak meg igazán, hogy milyen érték és erő számunkra a külföldi magyarság. Ezt az időszakot idegenbeszakadt véreink hőskorának nevezhetjük. Trianon revíziójáért folytatott küzdelmük csodálatot keltett minden magyarban és mélyeséges hála kötelezték a nem-

zetet. Külföldi testvéreink felvilágosító munkája nélkül a világ közvéleménye ma is vak lenne és ki tudja, remélhetnénk-e szebb és jobb világot? Jegyezzük meg jól, hogy a trianoni békeszerződést Amerika nem írta alá és ezt nagyrészen az amerikai magyarság felvilágosító munkájának köszönhetjük.

Pajzs Ödön, a Nagymagyarország felelős szerkesztője, a külföldi magyarokról 1942. február havában Kassán a Kazinczy-körben figyelemreméltó előadást tartott. A visszatért Felvidék fővárosában Pajzs Ödön előadása komoly feltűnést keltett és az előadó megszívlelendő szavai még sokáig foglalkoztatták a lelkeket. Többek között ezeket mondotta: „A külföldi magyarok lelkükben sohasem osztották fel Nagymagyarországot. Egyszerűen nem vettek tudomást Magyarország feldarabolásáról. A külföldi magyar, születhetett Kassán, vagy Brassóban, útlevele lehetett csehszlovák, szerb vagy román, odakünn csak magyarnak vallotta magát. A magyar újságok is ezt a szellemet tükrözték vissza. Minden lapnak van egy állandó rovata: mi újság az óhazában? A kassai hírek ezekben a rovatokban mindig megjelentek, még a cseh uralom alatt is, és felette ez a szó ékeskedett: Abaúj-Torna-megye. — Szent István Magyarországa a külföldi magyarok előtt egy pillanatra sem szűnt meg glóriájával csillogni.” Majd később így folytatta előadását Pajzs Ödön: „Az amerikai magyarok nagyon élénk részt vettek a revíziós küzdelemben. A legbefolyásosabb politikusokat, hangadó-tényezőket szereztek meg a magyar ügynek. Feliratokat szerkesztettek, könyveket bocsájtottak ki és ma már nem jelenhetik meg semmiféle hazug propaganda idegen országban, hogy a magyarok ne adják meg rá a méltó választ. Az is érdekes, hogy amikor előre vetette árnyékát a második világháború, az amerikai magyarok kiadták a jelszót: „revízió helyett prevízió”. Minden külföldi magyarnak kötelessége, hogy saját országában a magyar igazságra már most hívja fel a figyelmet.” Tehát azután is, amikor Trianonban Magyarországot feldarabolták és a második világháború kitörése után is külföldi véreink velünk éreznek, értünk cselekszenek és ezt nem veheti tőlük rossz néven senki. Cleveland püspöke, Schrems József kifejezésre is juttatta, hogy a külföldi magyarságot azért nem szabad bántani és megvádolni, amiért szülőhazájuk érdekében az igazságtalanságokkal szemben, — amelyek ellenkeznek az isteni és emberi törvényekkel — felemelik tiltakozó szavukat. „Én igazán büszke vagyok Cleveland és a clevelandi egyházmegye magyarjaira, — írta Schrems püspök a toledói és a bridgeporti plébánosnak, mint az amerikai magyar katolikus papság két legidősebb tagjának. — Ez a terület volt szülőanyja az amerikai katolikus megmozdulásnak. Meg vagyok arról győződve, hogy polgártársaink származásra való tekintet nélkül rokonszenveznek az önök törek-

vesével a szülőháza érdekében.” Amit Cleveland püspöke írt, azt bizonyosan aláírja minden jószándékú, békeszerető és lelkiismeretes külföldi közéleti férfiú, legyen az egyházfő, politikus, író vagy közíró.

Külföldi magyar testvéreinkre úgy tekintünk, — bárhol is éljenek a világon, — hogy ők a magyar ügy diplomatái. „Másfél millió magyar diplomatánk vigyáz a magyar érdekekre a világ minden részében, — mondotta Pajzs Ödön Kassán a Kazinczy-körben. A nemzetek sorsdöntő időszakában nagyon jó tudni azt, hogy nem vagyunk egyedül. Az egész világon ott vannak az őrtálló magyarok, akik nemzeti érdekeinkért készek síkraszállni.” Ha ez így van, mint ahogy ez valóban így is van, akkor most már tudnunk kell azt is, hogy nemcsak gyönyörű eszmény, romantikus írói álom a külföldi magyarság megtartása és összefogása, hanem nagyon fontos reális tényező. Egyszerűen kifejezve ez így hangzik: a külföldi magyarságnak nemcsak reánk van szüksége, hanem minékünk is szükségünk van öreájuk. Ezért nemcsak a külföldi magyarságnak teszünk szolgálatot azáltal, hogy például felépítjük Budapesten a Külföldi Magyarok Házát, hanem ez a Ház az egyetemes magyarságnak leendő erős sziklavára. Ebben a Házban azután lehet majd talán egy revíziós osztályt is felállítani, mely összefogja és nyilvántartja a világ valamennyi államában megindult magyar revíziós mozgalmakat. Valóságos és fegyelmezett központi irányítást kaphatna így a revíziós küzdelem és ha egyszer majd elértük álmaink álmait, akkor ez az „integritási vagy revíziós osztály” állandóan örködnék afelett, hogy Magyarországot soha többé ne lehessen megcsonkítani. A külföldi magyarságnak e magasztos célra való egységes beszerzése nem kis feladat, de felemelő program. Ezekfelett kissé elgondolkozva, tisztán áll előttünk, hogy mily nagyszerű magyar tett volt a Magyarok Világszövetsége életrehívása. Mert hiszen jól tudjuk, hogy a külföldi magyarság revíziós küzdelmében is csak a Magyarok Világszövetsége kezében lehet a karmesteri pálca.

A magyar revíziós küzdelemben komoly és súlyos részt vállalt az Amerikai Magyar Szövetség, az amerikai magyarság „szent szövetsége”. Erről a Nagymagyarország, a Magyarok Világszövetsége hivatalos lapja, 1943. október havában Sebestyén Endre tollából többek között a következőket írja: „Az amerikai magyarság már 1929-ben a leghatározottabban megállapította magatartását szülőhazája belügyeivel kapcsolatban. Ebben az évben volt az Amerikai Magyarok Szövetségének (AMOSZ) alakuló gyűlése New-York állam Buffalo városában. A Szövetség alakuló gyűlésén igen tekintélyes számban jelentek meg az amerikai magyarság intézményeinek képviselői. Több mint kétszázan. A Szövetség megalakításához a legfőbb indítóokot az a vágy adta, hogy az amerikai magyarok egy nagy szövetségbe tömörülve, hathatósabban munkálkodhassanak a magyar revízió érdekében.” Amint látjuk, amerikai testvéreink most sem

voltak tétlenek, hatalmas szövetségbe tömörültek és őrtállanak a magyar érdekekért odaát az óceánon túl. Ugyanígy minden külföldi magyar, — bármelyik országban, a világ legtávolabbi zugában, — dolgozott a trianoni békeszerződés után és dolgozik ma is a revízióért. A Kárpátok koszorúzta haza, ez a nagy karéj meleg kenyér minden magyar szívében kitörölhetetlenül él. Ha a magyar embert jó- vagy balsorsa külföldre úzi, az édes haza képét szívében, lelkében viszi magával. S ha egyszer ezzel a hazával baj van, a kivándorolt magyar nem tudhat ellentállni, hogy fel ne emelje szavát a haza érdekében. Ezért született meg a külföldi magyarság körében a revíziós mozgalom és ezért számíthatunk a jövőben is külföldi véreink segítségére és áldozatos munkájára a magyar igazságért.

Bőrkötéses, finoman aranyozott emlékkönyvecske került a kezünkbe. Réthey Ferencné, a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége alapító elnöke hozta magával Amerikából, amikor visszaérkezett revíziós körútjáról. Ebben a kis könyvecskében lapozgatva sok megható nyilatkozatot olvashatunk a külföldi magyarság szeretetéről és ragaszkodásáról az óhaza iránt. Egyik chicagói honfitársunk például ezeket írta: „A magyar nő örömben, bánatban mindig hazájának őrangyala volt s ma is az, ő segítségével remélhetünk feltámadást”. Amikor ezeket a sorokat olvassuk, nem mulaszthatjuk el, hogy örök emléket ne állítsunk a külföldi magyar nőnek revíziós küzdelméért. Valóban, a magyar nő hazájának mindig őrangyala volt, — mint ahogy chicagói barátunk és testvérünk írta, — de a külföldi magyar nők az anyagi jóságon kívül harcos amazonok is hazájuk védelmében. S amikor a revíziós mozgalomról írunk, hajtsuk meg az elismerés zászlaját minden magyar nő előtt, aki hazájáért idegen földön, idegen emberek előtt felemelte szavát. A magyar nő varázsával és egyéni bájával, nem utolsósorban kitűnő felkészültségével és tudásával nagy szolgálatokat tett a hazának.

Réthey Ferencné emlékkönyvében olvashatjuk ezeket a szavakat is: „Hálás köszönettel a megtisztelő látogatásért és azon ígérettel, hogy az ifjúságot Amerikában is magyarnak neveljük, vagyunk a toledói magyar nővérek. 1929. október 31.” Kereken tizenöt esztendő múlt el a toledói magyar apácák eme megnyilatkozása és e sorok papírravetése óta. A világ képe azóta nagyon megváltozott és azok a magyar gyermekek, akik annak idején a jó apácák gondjaira voltak bízva, ma már felnőttek. Mivel azonban azt ígérték a toledói nővérek, hogy „az ifjúságot Amerikában is magyarnak nevelik”, bízunk abban, hogy ez az új, felnőtt nemzedék is a magyar revízió rendíthetetlen híve. Édesanyjuktól, apáiktól és nevelőiktől bizonyosan átveszik azt az örökséget, hogy az óhazát, az édes hazát soha nem szabad cserben hagyni, különösen akkor nem, ha nagy veszedelemben forog. S tudjuk azt is, hogy az amerikai magyar

ifjúságon kívül ugyanígy gondolkodik valamennyi magyar ifjú, bárhol is éljen a világon. Ezért minden honfitársunk, — öreg és ifjú, akár európai, amerikai, ázsiai, afrikai avagy ausztráliai égtájak felé vetette is sorsa, — egyformán magáénak vallhatja és bátran hirdetheti ezt a jelszót: „Igazságot Magyarországnak és békét a világnak!”

A „magyar napok” jelentősége Magyarországon és hatása külföldön.

A Magyarok Világszövetsége áldásos működése folyamán fokozatosan kiépítette és rendszeresítette a „magyar napokat”. Mit értünk ezalatt? Minden esztendőben körülbelül május 15-e körül tartja a Magyarok Világszövetsége nagy érdeklődéssel várt közgyűlését és ezt követő időben egészen Szent István napjáig bezárólag magyar ünnepeket, összejöveteleket, megemlékezéseket tart a külföldi magyarság érdekében. Ezeknek a „magyar napoknak” rendkívül nagy a jelentősége idehaza és komoly visszhangjuk van külföldön, magyar testvéreink körében. Ezért megérdemli az ügy, hogy ezzel külön és részletesen foglalkozunk.

A „magyar napok” természetesen magyar ügyet szolgálnak. Ezeken az ünnepnapokon csak magyar kérdésekről folyik a szó. A Magyarok Világszövetsége előrelátással a magyar kérdések nyilvános tárgyalását azért összpontosította ilyen ünnepi alkalmakra, hogy a hazai társadalomnak felkeltse az érdeklődését a külföldi magyarok sorsa iránt; viszont idegenben élő testvéreink érezzék, hogy törődünk velük, számon tartjuk őket. Az emberek az élet robotjában ma annyira elmerülnek, hogy legtöbbször önmaguktól nem is gondolnak arra, hogy más emberek bajával is kellene törődniük. Ezért célszerű, hasznos és üdős, — már tömeglélektani szempontból is, — hogy országgraszoló ünnepekkel, hazafias demonstrációkkal hívjuk fel az emberek figyelmét a legégetőbb nemzeti feladatokra. Az ilyen ünnepeknek hatása elmaradhatatlan külföldön, különösen akkor, ha idegen országokban dolgozó véreink érzik, hogy őrölkünk van szó.

Ma már a Magyarok Világszövetsége évi közgyűlése nagy társadalmi esemény és azon nemcsak a külföldi magyarok képviselői és a külföldi magyarság kérdéseivel foglalkozó szakemberek vesznek részt, hanem a kormány, a politikai, a közgazdasági, a társadalmi, az irodalmi élet legkiválóbb képviselői. A Magyarok Világszövetsége közgyűlése nagyon alkalmas arra, hogy a magyar társadalom figyelmét a külföldi magyarság

felé irányítsuk és kivándorolt véreink is fokozott érdeklődéssel tekintsenek hazafelé. A belföldi és külföldi magyar sajtónak mindenesetre részletesebben kellene foglalkoznia ezzel az eseménnyel. Célszerű lenne, ha a „magyar napok” alkalmából az iskolákban az ifjúság előtt külön órán megemlékeznének a külföldi magyarságról. Ezirányban már történt is valami kezdeményezés, de ezt rendszeresíteni kellene. Nagyon helyes, hogy a „magyar napok” alkalmat adnak arra is a Világszövetségnek, hogy a Szabadság-téri országzászlónál tisztelegjenek és koszorút helyezzenek el az irredenta szobrokra. Kitűnő kezdeményezése volt a Magyarok Világszövetségének Nagy József világszövetségi titkár indítványa alapján az augusztus 15-i Julián-ünnepségek megtartása. Ennek a nemes gondolatnak köszönhető, hogy most már minden évben Szent István hetében a kegyelet koszorúját láthatjuk Julián barát szobrának talapzatán. Rendkívül fontos, hogy a „magyar napok” keretébe továbbra is beletartozzék a külföldi magyarok képviselőinek és kiküldötteinek részvétele a Szent István-napi körmenetben. E nemzeti zárandoklat alatt, — mely első királyunk csodatevő Jobbjának szól, — éreznie kell minden magyarnak, bárhol is éljen a világon, hogy dicső nemzet elszakíthatatlan fia. Különös dísz és érdekességet kölcsönöz ennek a körmenetnek, ha rendezett viszonyok között azon minél több külföldi magyar részt vehet. A „magyar napok” ünnepnapok. Baj lenne a nemzettel, ha nem tudna ünnepelni és belevesznék a szürke hétköznapok monoton, lélekölő egyformaságába. Az ünnep, a magyar ünnepnap felvidítja a lelkeket, magasba emeli a szíveket és intő emlékeztető, figyelmeztető, hogy mindig többre és nagyobbra hivatott a nemzet. Az egyházak is Isten dicsőítésén kívül, a lélek tisztaságáért, derűjéért ülnek ünnepet. A nemzeteknek saját erejük felfokozásáért kell ünnepet tartaniok. Ezért helyeseljük a „magyar napok” rendszeresítését és ezért hirdetjük: legyen ünnep, fénysugaras nemzeti nap e hazában és a világon, hol magyarok élnek. Ünnepeljünk és emlékezzünk, de ne csak külsőségekben, hanem lelkünkkel, szívünkkel és mindenekfölött az ünnep eredményezzen nagy magyar cselekedeteket. Mert végeredményben minden szónál és káprázatos ünnepi ragyogásnál többet ér a tett.

A világ magyarjainak karácsonya.

A szeretet szent napján, karácsonykor a világ valamennyi magyarja boldog ünnepet ül. Az isteni Kisdéd születésének ünnepe kitűnő alkalom arra, hogy a föld különböző államaiban szerteszóródva élő magyarok közelebb kerüljenek egymáshoz, szeretetet hintsenek egymás felé és hazagondoljanak Magyarországra. A külföldi magyar egyesületek karácsonykor felfokozzák erőiket, emlékezetes karácsonyfa-ünnepélyeket rendeznek és a külföld magyarjai egymást megajándékozzák. Különösen azokat halmozzák el minden jóval, akik még idegenben is kemény harcot folytatnak az étellel. S elsősorban a magyar gyermekek ünnepe a külföldi magyar karácsony. Itt nyílik ünnepélyes alkalom, hogy magyar nyelven, magyar karácsonyi dalokkal és szavalatokkal dicsérik Istent, köszöntsék a Kis Jézust. A gyermeki szívek a felnőttekkel együtt a karácsonyest varázslatos hangulatában érzik igazán, hogy mit jelent magyarnak lenni. „Aid valaha külföldön élt, távol a szülőhazától, jól tudja, hogy mit jelent idegenben a honvágy, a hazaszeretet, — mondotta Szabó János dr. svábhegyi plébános egy ünnepi alkalommal. — Hosszú, több mint két éviizedet töltöttem magam is kint a tengerentúl amerikai magyar testvéreim között. Sokszor elfogott a honvágy, de legjobban éreztem ezt karácsony este. Mikor éjféle misére hívott a harang és a messzi idegenben felhangzottak a régi, szép magyar karácsonyi énekek, lelkünk visszazállt az áldott magyar szülőföldre és könnyek gyűltek mindnyájunk szemében. Úgy fáj, hogy nem lehattünk otthon e szent estén és nem ülhetjük meg a karácsonyt magyar testvéreink körében szép Magyarországon.”

A világ minden részében, ahol magyarok élnek, karácsony éjszakáján, mint valami reménytűzek lobognak a karácsonyfák gyertyácskái. Ezen az estén, eme csendes éjen, a szentséges éjszakán magyar szívekben többszörösen visszacsendülnek a hit, remény és szeretet igéi. A kereszténység eme hármastanítása nem szólamként nyilvánul meg magyarjainknál, hanem tettekben jut kifejezésre. Cleveland, Chicago, Newyork, Rio de Janeiro, Buenos Aires, Winnipeg, Paris, Berlin, Bécs, Róma, Szófia,

Konstantinápoly és a világ többi városában nemcsak azért ünnepelnek külföldi véreink karácsonykor, hogy egymásnak szerezzenek örömet, hanem a külföld áldozatosszívű magyarjai ilyenkor hazaküldik ajándékaikat az óhazái szegénysorsú magyar testvéreknek. Saját sorsukat néhány percre elfelejtik, lelkük felemelkedik a magasságokba, gondolatuk az idegen földön emelt karácsonyfa alól hazaszáll és nemcsak érzéseket, hanem földi javakat is adnak az óhazái testvéreknek. Ezzel is kifejezésre juttatják, hogy mi magyarok egyek vagyunk, egy nagy nemzet-család tagjai, bárhol is élünk a világon. Ennek az egységnek, együvé-tartozásnak kifejezésére legalkalmasabb ünnep a karácsony.

Karácsony szentestjén nemcsak határainkon túlról gondolnak fokozottabb szeretettel haza, hanem az óhaza magyarsága is nagy melegséggel gondol külföldi testvéreire. Idegen földön élő magyarok, a világ valamennyi magyarja emlékezetére karácsony estjén, a budapesti Ferenciek-temploma előtti téren, a magyar Szent Márk-téren meggyújtják „Mindenkori Karácsonyfája” gyertyáit és a csillogó, fényben úszó, ragyogó karácsonyfa alatt kigyúl a villannyal megvilágított tábla: „Gondoljatok a külföldön élő magyar testvérekre!” S ilyenkor, a karácsonyfa ragyogása közben felhangzik a magyar imádság, majd áhítatos karácsonyi dalok, szónok beszél a külföldi magyarokról és a nagyvárosi utca lármáját elnyomja a szeretet hangja. Szent és fenséges pillanatok ezek, világ magyarjai egymásra gondolnak! A nemzeti szolidaritás átrendül légen és téren át, egyek vagyunk, legalább ezekben a percekben igazán egyek. A Magyarok Világszövetsége vetette fel ezt a nagyszerű gondolatot és 1941. óta a Szent László-Társulattal és a Szociális Testvérek Társaságával karöltve áldásos munkaközösségben minden esztendőben megrendezik a Ferenciek-terén a külföldi magyarok karácsonyát. A magyar társadalom is felfigyelt erre és amikor így karácsony este valakinek az útja a Ferenciek-tere felé tart, megilletődve áll meg a külföldi magyarok karácsonyfája előtt. Különösen megkapó, amikor az ünnepség alatt a jó szociális nővérek a jelentkező szegények között széjjelosztják a Magyarok Világszövetsége, a Szent László-Társulat és nemesszívű önkéntes adakozók karácsonyi ajándékait. Azelőtt, a második világháború kitörése előtti időben a világ magyarjai minden esztendőben a karácsonyi ünnepi meghívókkal együtt hazaküldték adományaikat és szeretetsomagjaikat, hogy örömet és karácsonyi boldogságot szerezzenek a szűkölködőknek. Ezt a világdúlás idején nem teheték és a külföldi magyarok helyett azóta a Magyarok Világszövetsége osztja ki az ajándékokat, mint már fent említettük, a Szent László-Társulat és a Szociális Testvérek Társasága közreműködésével. Az ajándékvárás és ajándékosztás szent estjén minden magyar érezze, hogy ő is tartozik ajándékot adni a másik magyarnak, aki távoléi tőlünk. Ajándékozunk meg szeretettel és együttérzéssel

külföldi véreinket. És ápoljuk ezeket a magyar karácsonyokat. A Magyarok Világszövetsége által kezdeményezett külföldi magyarok karácsonya váljék hagyománnyá, minden esztendő szent, bensőséges ünnepévé, amikor egyet gondolunk és egyet akarunk.

Kozma Ferenc, volt párisi magyar lelkész, visszaemlékezéseiben olvashatjuk ezeket a sorokat: „Nagy Babylonban, messze, távol hazánktól egy megalázott, kifosztott, üldözött népnek maroknyi fiai szent karácsonyt ünnepeltünk. Az ünneplés összetalálkozás volt. Nemcsak jelképe az összetartásnak a szent szeretetben. Több annál! Valóságos tett! Idegenben élő magyar szívek összekapcsolódtak szent szeretetegységben az isteni Gyermekek áldott kacsói által szent karácsony ünnepén!” így legyen mindenkor, minden karácsonykor. Ha a világ bármely pontjára is sodorta az élet vihara a magyart, karácsony este különösen érezze, hogy ez az ünnep összetalálkozás, alkalom a magyar szívek összedobbanására, összekapcsolódására. Idehaza pedig karácsony éjszakáján, a sötét magyar éjben, lobogjanak és világítsanak a külföldi magyarok karácsonyfájának tüzei, szent lángjai a világ magyarjainak emlékezetére. Ezek a fények a betlehemi csillag ragyogásával együtt hirdessék a magyar összetartást, szeretetet és feltámadást.

A kisebbségi magyarság megtartása.

„Holt lelkekké válnak ők, akárcsak Gogol jobbágycsapatjai, mert elszakadtak a talajból, ahová valók, a „déraciné” fajta leghagyatottabbjaihoz tartoznak, mert alig van kilátásuk rá, hogy a televénybe, amelyből származnak, visszatérhessenek.” Ezeket a sorokat még 1935-ben olvashattuk az egyik budapesti napilap vezércikkében, mely a kisebbségi magyarság megmentéséről szólt. Őrájuk vonatkoznak a fent idézett szavak. Kijelentjük, túlzott borúlátással írta le a cikkíró eme, a nemzet lelkiismeretéhez kiáltó sorait, de nem minden alap nélkül. Valóban, a kisebbségi magyarság sorsa nem irigylésreméltó életforma és nekünk, az itthoni magyaroknak mindent el kell követnünk, hogy a kisebbségi sorsban élő magyarság el ne vesszék a nemzet számára, ne váljanak holt lelkekké. A fent idézett cikkíró még ezt írja feljajdulásában: „Minden magyar, aki ott hagyta szülőföldjét: egy-egy vércsepp elhullását szimbolizálta a magyarság testéből, mert otthon megapadt vele a magyarság száma és minden kivándorolt magyart veszendőnek kellett tekinteni, aki talán soha nem tér haza és talán el is merül a nagy olvasztókohóban, amit egy idegen nyelvű és szellemű főváros jelent a bevándoroltakra.” A nemzetnek az ilyen kijelentések elől nem szabad közömbösen kitérnie és kötelességünk cselekedni a kisebbségi magyarság megtartásáért. A cselekvés azonban ne csupán szépen hangzó elméletek felállításában merüljön ki. S főleg ne forgácsoljuk széjjel erőinket. Nagyon helyesen jegyzi meg Szekfű Gyula: „A kisebbségek dolgában mindenkinek van valami saját szempontja és ahelyett, hogy a kérdés minden elágazását figyelemmel kísérné és aszerint alakítaná véleményét, egyszerűen a szívéhez közelálló szempontot érvényesíti, azaz a dolgot egyszerűsítve a való élettől elvonatkoztatva, gyakran doktriner módon kezeli.” Ennél a kérdésnél ne legyenek egyéni szempontok és a tudomány ne álljon magában a gyakorlat nélkül. Különben valóban holt lelkekké válnak a magyar kisebbségek. Nekünk pedig nem holt lelkek, élő-halottak kellenek, hanem a nemzet testét erősítő, a magyarságot nagygyá formáló dinamikus lelkek, húsból-

vérből való egész emberek. Ezért messzehangzóan hirdetjük: fokozottabban tekintünk külföldön küzdő kisebbségeink felé.

A magyar nemzetpolitikának egyik legbonyolultabb és legnehezebb kérdése az idegen népek tengerében viaskodó kisebbségi magyarok mikénti megtartása. Kétségtelen, hogy sok jószándékú kezdeményezés történt e téren. Komoly erőfeszítéseket végeztek hivatalos és félhivatalos intézmények. Mégis azt kell írunk, hogy még többet és többet tegyünk, mert a kisebbségi sorsban élő magyarok felett elmúlnak az évek és az évek múlásával, — ha sürgősen nem cselekszünk — elvesznek, elenyésznek, eltűnnek ök maguk is a magyar nemzet kimondhatatlan fájdmára és kárára. A tettek két irányban nyilvánuljanak meg. Idehaza saját jól-felfogott érdekünkben nyújtunk ki testvéri kézzorításra kezünket határainkon túl élő kisebbségeink felé, és az odakint élő kisebbségi magyarság is sziklaszilárdan álljon a talpán. Ehhez hozzátehetjük, amit az egyik budapesti déli napilap írt 1944. elején: „A magyar nép csak saját hazájában élheti igazán nemzeti életét. Ha azonban a sors azt a feladatot jelölte ki a magyarság számára, hogy idegen népek között viselje a kisebbségi lét megpróbáltatásait, akkor minden erejével arra kell törekednie, hogy érintetlenül megőrizze magyar lelkét és minden körülmények között megmaradjon magyarnak.” Tehát a feladat kettős. A kérdés két pilléren nyugszik. Idebenn és odakint erős lélekkel, meleg szívvel és higgadt fővel tartunk össze, dolgozzunk, építsünk a magyar kisebbségekért. Van azután még egy harmadik szempont is, mely közrejátszhatik a kisebbségi sorsban élő népek jobb életfeltételeinek megteremtésében. Ez az általános világhelyzet alakulása és a népek józan belátása, megértése, szolidaritása. Sajnos, ma ez utópiának hangzik, de bízunk kell abban, hogy a kétezeréves kereszténység és az emberi művelődés, a lelkek kultúrája talán egyszer felébreszti az emberekben a szunnyadó lelkiismeretet. Mit ér a technika minden vívmánya, ha az emberek szívét jégpáncél veszi körül! Tagadhatatlan, hogy kíméletlen kenyérharc dúl népek és népek között, de egyszer el kell jönnie annak a korszaknak, amikor az emberek, nemzetek türelmesebbek lesznek egymáshoz és ennek következtében kisebbségeink is jobb napokat láthatnak. Ismét csak Szekfű Gyulára, történésünkre és bölcselőnkre kell gondolnunk, amikor erről elmélkedünk. Szekfű e kérdéstről még 1941-ben egyik cikkében így ír: „A kenyérharc kétségtelenül ott ólalkodik a nemzetiségi kérdés hátterében s történeti példáink vannak rá, hogy nem egyszer brutális meztelenségében merészkedik elő és fosztja meg a kisebbséget életlehetőségeitől. De még legszélsőbb formájában sem lehet kizárólagosan materialista jellegű a kisebbségi kérdés, mögötte mindig ott van anyagivá át nem változtatható szellemi potenciaként a nemzeti öntudat.

S éppen mert a kisebbségi eltérések elsősorban és lényegükben lelki-gyökerűek, lelki gyógymód nélkül még akkor sem oldhatók meg, ha egyébként sikerülne is az egymással szembenálló népek közt minden anyagi nehézséget közmegelegedésre kiküszöbölni és mindkét félén mindenkinek megélhetését biztosítani. Még ilyen szerencsés esetben sem remélhetnők, hogy leszálljon közénk a béke galambja, ha ki nem vetjük lelkünkéből a gyűlölséget és be nem fogadjuk szívesen látott, kedves vendégként a türelmet és szeretetet.” Íme, a tudós is azt mondja, amit minden jószándékú ember érez, hogy a népek lelkületének kellene megváltoznia ahhoz, hogy türelmesek, megértők, elnézők legyenek a másik emberhez akkor is, ha az más nemzet fia. Ma azonban feladatott nekünk az élet leckéje, kegyetlen realitásával, keserves valóságában itt áll előttünk a kisebbségi magyarság nagy problémája, tehát amíg béke és szeretet nem lesz a szívekben: harcoljunk.

Örömmel üdvözljük a magyar ifjúság érdeklődését a kisebbségi kérdések iránt. Ez záloga, hogy a jövőben népünk, vezetőrétegeink fokozottabb érdeklődést tanúsítanak majd külföldön küzdő testvéreinkkel szemben. Ezért különös jelentőséget tulajdonítunk az egyetemi kisebbségi intézeteknek. Magyarországon már három egyetemünkön működik ilyen intézet és komoly tudományos munkát végeznek. Az ő tudományos kutatásaik alapján jöjjön halaszthatatlanul a gyakorlat. Nagyon célszerű lenne, ha a majd felépítendő Külföldi Magyarok Házában ezeknek a kisebbségi intézeteknek kirendeltségük és irodahelyiségük lenne. Így közvetlenül ott működnének munkaközösségben együtt a gyakorlati és kivitelező szervekkel. A tudóst kiegészítené a gyakorlati szakember. Ezért a kisebbségi intézetek megőrizhetnék továbbra is egyetemükön önállóságukat, a Külföldi Magyarok Házában kirendeltségük csak összekötő-kapocs lenne az egyetem és a Magyarok Világszövetsége között. A nemzetnek lenne ebből haszna.

Addig is, míg messzebbmenő terveinket megvalósíthatjuk, járjunk a régi jól kitaposott utakon. A kisebbségi magyarság megtartásához három időtálló eszköz áll rendelkezésünkre. Az első a külföldi kisebbségi magyar családok ápolása és összetartása. A második az egyházak és hitbuzgalmi egyesületek szerepe. A harmadik az iskola és világi egyesületek. Mindezeket még a legnagyobb viharban is segítenünk kell. Nagyon fontos, a kisebbségi magyarság életében még, hogy az iskolák mellett a régi diákotthonokat minden erőnkkel tartsuk fenn és létesítsünk új diákházakat. Idegen népek óceánjában az ilyen otthonok a magyar fiatalok mentősvárai. Elmaradhatatlan továbbá a könyvtárak fejlesztése és a kisebbségi magyarság jó magyar könyvekkel és folyóiratokkal való ellátása. Ennél a pontnál meg kell jegyeznünk, hogy a magyarországi kisebbségi intézetek a kisebbségi folyóiratokat, szemléket okvetlen küldjék ki

a külföldi magyar tudományos intézeteknek, könyvtáraknak, egyesületeknek. Ezek a kisebbségjogi szemlék hű tükörképet adhatnak kisebbségeinknek. Életkörülményeikre a szakírók pedig felhívhatják a kisebbségi kérdések iránt érdeklődő tudományos és szakkörök fokozottabb érdeklődését. Ugyanakkor kisebbségeink is megszólalhatnak e folyóiratokon keresztül és értékes adatokkal szolgálhatnak. Ahová lehet, elküldjük magyar papjainkat, tanítóinkat, újságjainkat, könyveinket. De a mai napig még mindent nem tudtunk megtenni. Ezért számok és statisztikai adatok felsorolása helyett most röviden és magyarosan azt kívánjuk: a magyar társadalom is ébredjen fel és tekintsen a külföldi magyar kisebbségek felé, segítse őket, segítse azokat az intézményeket, melyek a magyar kisebbségekért dolgoznak. Ne hagyjuk, hogy minden évben az asszimiláció megritkítsa a külföldi magyarok rendjét. Ne engedjük, hogy az idegen világ „nagy olvasztókohójában” elperzselődjék, elmerüljön évről-évre ezer és ezer magyar. E sorokon keresztül is üzenjük minden magyarnak, amit az egyik napilap így hirdetett meg: „Vizeken, hegyeken, Király-hágón, Hargitán és Kárpátokon keresztül is együtt kell, hogy tartson egy nagy nemzeti kultúrközösség mindnyájunkat, akik a szétszórt magyarság egységét valljuk és hirdetjük.”

Tiszta szívvel a menekült magyarokért.

Háborúk, forradalmak, nagy politikai események megbolygatják a népek békés rendjét és hullámvásba hozzák a tömegeket, a nemzeteket. Amikor országhatárok változnak, politikai üldözésnek vannak kitéve emberek százezrei, akkor megindul a menekültek áradata a forrongó, vajúdó, sokszor pokoli területről békésebb tájak felé. Ilyenkor majd mindent elhagynak az emberek, csakhogy megmentsék életüket. Jelszó: elhagyni a halál völgyét, sietni a szeretet szigetei felé, hogy újra a napba és a csillagok felé tudjunk nézni! E sorok íróját is közről érinti a menekültek sorsa. Az első világháború után, a gyászos forradalmak viharában, mint kisdíák kalandos körülmények között, éjnek idején menekült a megszállott Felvidékről, ahonnan puskatussal üldözték ki a csehek, mert gyermekszívével és öntudatos lélekkel magyarnak merte vállalni magát. Tehát átértük a menekülőélet minden gyötrelmét, megaláztatását és vele együtt a halállal való szembenézést. E könyv írójának szívéhez nagyon közeláll a menekültek ügye, mert osztozott mindenben, ami kijut annak, akit így hívnak: menekült. Ezért különös melegséggel és benső átéléssel foglalkozunk ebben a fejezetben a menekültek ügyével. Tesszük és tehetjük ezt azért is, mert az író megmenekült. Ha akkor, 25 esztendővel ezelőtt, 1919. egyik komor éjszakáján e sorok íróját megértő magyarok nem segítik menekülésében több diáktársával együtt, és áldozatosszívű magyar asszonyok nem fogadják meleg kávéval, puha kenyérral és szerető útbaigazítással a Keleti pályaudvaron, — amikor befutott a menekültek vonatja, — talán az író elpusztult volna és e könyvet sem írhatta volna meg a világ magyarságáért. A Gondviselés azonban megadta, hogy az író megmenekült és egy negyedszázad távlatában, 25 év után felemelheti szavát, világgá kiálthatja: cselekedjünk tiszta szívvel a menekült magyarokért! Szenteljünk önekik is egy rövid fejezetet, a földönfutóknak, a kiüldözötteknek, a vagonlakóknak, a mindenüktől megfosztott menekült magyaroknak. Mert menekültek mindig voltak és lesznek, mivel a keserű levében forgó földön örök béke nem lesz soha. Legyünk tisztában azzal, hogy az élet harc, mégpedig kíméletlen küzde-

lem. A magyarság számára hősi erőfeszítés. Ez a küzdelem védekezést kíván és csak akkor biztosítjuk a nemzet fennmaradását, ha jól felvértezzük magunkat a küzdelemre. Az önségítésnek, a nemzeti erő megóvásának egyik célszerű módja, hogy a kiüldözött magyarokat, a menekülteket segítsük. Mentsük át őket a jobb életnek és a menekültek felsegélyezését rendszeresen szervezzük meg. Itt a magyar társadalomnak nagy és áldozatos szerep juthat, ha felismeri a menekültek gondozásának jelentőségét. Mert óh, jaj a közömbösöknek! Mindenkiből, — különösen napjainkban — lehet menekült és akkor érzi majd igazán, hogy mit jelent a menekültek sorsa és mit jelent, ha ilyenkor szociális érzésű, melegszívű magyarok segédkezet nyújtanak.

Magyarország tragikusorsú miniszterelnöke, a nagy államférfi, néhai Teleki Pál gróf, mélyen átérezte a menekültek sorsát és hatásos intézkedéseket is tett megsegítésükre. Amikor 1940-ben az ősi Erdély déli részét Romániának ítélték a bécsi döntőbírák, megindult az erdélyi menekültek szomorú, kifosztott áradata. Mindjárt az első nap 400 erdélyi menekült érkezett Budapestre. Itt cselekedni kellett. Teleki Pál gróf, szerénységéhez híven, a legnagyobb csendben, munkatársaival karöltve létrehozta a Menekült Magyarok Megsegítésére Alakult Bizottságot, mely a Menekültügyi Kormánybizottsággal dolgozik munkaközösségben. A Bizottság élére maga a magyar miniszterelnök hitvese, Teleki Pálné grófné állott, akinek segítségére rövidesen 60 magyar úriasszony jelentkezett. Az elgondolás az volt, — melyet nyomban meg is valósítottak, — hogy a pályaudvarokon nemeslelkű, megértő, szeretőszívű úriasszonyok fogadják az otthonukból kiüldözött menekülteket és vegyék gondozásba. Beszervezték tehát a pályaudvarokat, itt helyiséget kaptak és a magyar úriasszonyok mintaképei hajnali 4 órától éjjelig ott várták vigasztaló szóval és meleg étellel a menekültek üldözött seregét. Gyakorlati téren is kitűnően megszervezték a menekültek gondozását. Minden menekült-ről kartotékot állítottak ki, melyből bármikor megtudható, hogy melyik menekült honnan, mikor érkezett, és megérkezése időpontjától hol tartózkodik. A Menekült Magyarok Megsegítésére Alakult Bizottság munkája két helyen folyik: a központi irodában és a pályaudvarokon. A Bizottság a szerető fogadtatáson kívül azt is feladatául tűzte ki, hogy gondoskodjék a menekültek elhelyezkedéséről és megélhetéséről. Az első napokban felruházzák a kiüldözött magyarokat, étkezésüket biztosítják. Majd a jövőbe néznek, mindenkinek lakást és megélhetést igyekeznek szerezni. Eddig tízezer és tízezer menekült magyaron segített a Bizottság és adta vissza őket a magyar élet számára. Valóban a menekült magyarok megnyugvással vehetik tudomásul, hogy törődnek sorsukkal. Minden külföldről hazatérésre kényszerülő magyart a Menekült Magyarok Megsegítésére Alakult Bizottság a Menekültügyi Kormánybizottsággal karöltve

pártfogásba vesz. Gondoljunk csak arra, hogy a második világháború idején Ószerbiából, Belgiumból, Hollandiából, Franciaországból hazatérő honfitársaink ügyét is ez a Bizottság lelkes hölgygárdájával az élen karolta fel. Amikor itt emléket állítunk a Menekült Magyarok Megsegítésére Alakult Bizottságnak és a Menekültügyi Kormánybiztosság áldásos tevékenységének, fel kell jegyeznünk két nevet: Mihailich Győzőné dr.-né ügyvezető elnök és helyettese, Rahóty Istvánné munkája példaképpül álljon minden magyar asszony előtt. Nekik köszönhető elsősorban, hogy ma a menekültek ügyét nem bürokratikusán, száraz, poros aktaként kezelik, hanem a szív érzelmei szerint és emelkedett lélekkel.

Feljegyzésre érdemes az is, hogy a Menekült Magyarok Megsegítésére Alakult Bizottság hivatalos anyagi támogatást nem kap. Például, annak idején az „Erdélyért” felírással forgalomba került jelvény eladási árából fedezték kiadásait. A magyar társadalomnak módját kellene ejtenie, hogy ez a Bizottság más úton-módon is támogatást kapjon. Megható, ahogyan a menekült gyermekeket veszik gondozásba. Iskolákkal lépnek összeköttetésbe és minden menekült gyermeket elhelyezik valamelyik tanintézetbe. Ezáltal az ifjúság további nevelését és iskoláztatását is biztosítják. Meg kell itt emlékeznünk még valamiről. A menekültek okmányai rendszerint hiányosak. Ezen is segítenek, sőt olyannyira, ha valamelyik gyermek nincs megkeresztelve, megkeresztelik, vagy ha a férfi és nő menekülése előtt még nem kötött házasságot és óhajtkák, nyomban összeesketik. A menekültek megértő apostolának, Dietrich Imre kalazantinus atyának elegendő csak egy telefonhívás és már ott van a helyszínen keresztelni és esketni. Erre azért is volt szükség, mert például amikor a megszállt Erdélyből tömegesen jöttek a menekültek, kitűnt, hogy igen sok gyermek nincs megkeresztelve. Oka pedig az volt, a szülők nem akarták, hogy görögkeleti vallásúak legyenek gyermekeik és inkább meg sem keresztelték őket.

A menekült magyarokkal való foglalkozás sok karitatív és szociális cselekedetre készíteti a nemeslelkű embereket. Ebben az esetben valóban alkalom adódik a keresztény karitás gyakorlására. Egyúttal a menekült magyar testvéreinkkel szemben bebizonyíthatjuk, hogy mennyire becsüljük fajtánkat. Sok megkapó jelenetről hallottunk a menekült magyarok mentőmunkájával kapcsolatban. Példaképpül íme egyet visszaidézünk a megtörtént esetek közül, melyről a Nemzeti Újság emlékezett meg az 1941. esztendő november havában: „Amikor Belgrádból megérkezett az első menekülteket hozó vonat éjnek idején teljes sötétségben, elsötétítés volt, — írja a lap krónikása — kivonultak a Menekültügyi Bizottság fáradhatatlan hölgyei a menekültek fogadtatására. Ekkor történt meg, hogy a kőbányai pályaudvaron nyílt tűzön gulyást főztek, krumplit hámoztak méltóságos asszonyok és társaságbeli úrinők és katonáktól

kölcsönként csajkában, zseblámpák fénye mellett osztották ki a meleg ételt az elcsigázott menekültek között, akik 48 órája semmit nem ettek”. A fent idézett méltóságos asszonyok és társaságbeli úrinők azon az éjszakan angyalokká váltak. A száműzött, földönfutó, menekült magyarok védőangyalaivá. Ez a példa mindörökre világítson be a magyar lelkekbe és amikor az idők tragikus fordulása úgy kívánja, mindenki tegye meg a magáét a menekült magyarokért. A hontalanok körében leomlanak a társadalmi válaszfalak és csak egy gondolatunk lehet: tiszta szívvel a menekült magyarokért!

Egy a világ magyarjairól szóló interjú története.

E sorok íróját az 1937. esztendő derekán nyugtalanította egy gondolat. Akkor már megkezdődtek a Szent István Jubileumi Év és az Eucharisztikus Magyar Szent Év előkészületei. Világünnepre készült a magyarság és a gondolat, mely ebben a lázas készülődésben nyugtalanította egy fiatal író képzeletét, a külföldi magyarság sorsa volt. Mi itthon ünnepeünk, de mi lesz a külföldi magyarsággal? — tettük fel magunknak a kérdést. Ha a magyarság örömnepére készülünk, — abból nem maradhatnak ki idegenbeszakadt véreink, — szőttük tovább gondolatainkat. A gondolatok zuhatagát tett követte. Beállítottunk, — életünkben először — a Magyarok Világkongresszusa Állandó Szervezeti Irodájába. Itt az írot megkülönböztetett kedvességgel fogadták. Végre rátaláltunk azokra az emberekre, igaz magyarokra, akikkel egyetértünk és egyet akarunk. Ekkor ismertük meg Nagy Károly dr.-t, ny. főkapitányhelyetlest, a külföldi magyarok atyját, nemesszívű gondviselőjét. Nagy Károly kitűnően ért ahhoz, hogy mindenkit megnyerjen és megtartsa a külföldi magyarok ügyének, aki csak sejteti, hogy érdeklődik idegenbeszakadt véreink sorsa iránt. A Magyarok Világszövetsége fáradhatatlan igazgatója két fronton harcol a külföldi magyarságért. Külföld felé kinyújtja segítő, istápoló kezét, idehaza pedig személyes varázsával, kitarító munkával százakat és ezreket nyer meg a nagy magyar ügynek. Mióta a Magyarok Világszövetsége megalakult, írók, közírók, politikusok, közgazdasági tekintélyek és sok áldozatos szívű kisember csatlakozott a Világszövetség lelkes táborához. Nagy Károly igazgató munkáját jelentős módon elősegíti és kiegészíti a Világszövetség titkára, Nagy József. Őt is akkor láttuk először, amikor gondolatainkkal jelentkeztünk a Magyarok Világkongresszusa Állandó Szervezeti Irodájában. A szíves fogadtatás után előadtuk jövetelünk célját. Interjút szeretnénk kapni a világ magyarjainak érdekében Perényi Zsigmond bárótól. Megmondottuk, hogy amikor a magyarok világraszóló ünnepre készülnek, a külföldi magyarságról sem szabad megfeledkeznünk. Nagy Károlyék válasza örömteljes volt. Kitént, hogy ők is nagyban készülnek a külföldi magyarok

második világtalálkozójára és szándékukban van megalakítani a Magyarok Világszövetségét. Kitűnő gondolat. Az író és a szakférfiak ebben a gondolatban találkoztak. Az álom tehát valóra válik, a világon szerteszórt magyarságnak íme lesz világszervezete. Ez nyilvánosságra való esemény, — gondoltuk — a magyar társadalmat is meg kell nyerni ennek az ügynek. Ezért interjúnk anyagát e kérdés körül csoportosítottuk. Nagy Károly a legnagyobb előzékenységgel segítette elő, hogy az interjú létrejöhessen és Perczy Zsigmond báró rövidesen fogadta is e sorok íróját. Perczy báró láthatólag örült, hogy a külföldi magyarok legégetőbb kérdéseiről beszélhet és felhívhatjuk a magyar társadalom figyelmét a külföldi magyarság sorsproblémáira. Az interjú a Pesti Hírlap 1937. augusztus 27-i, pénteki számában jelent meg, melyet szöveg szerint itt közlünk:

„Beszélgetés a világ magyarjairól Perczy Zsigmond báróval”

A Szent István Évből megalakul a Magyarok Világszövetsége.

Az Eucharisztikus Magyar Szent Év és az ezzel kapcsolatos Szent István Jubileumi Év alkalmából jelentős események színhelye lesz a magyar főváros. A világ minden nemzetével együtt majd eljönnek a külföldön élő magyarok is, hogy hitvallásuk mellett az óhaza iránti hűségükéről is tanúbizonyságot tegyenek.

Magyarországon 1929. óta működik a Magyarok Világtalálkozója Állandó Szervezeti Irodája. Az iroda 1929-ben a Magyarok Első Világtalálkozóján 83 külföldi államnak a találkozóra összehozott magyarjaitól kapta a megbízást. Ez a szervezeti iroda bár nagyon szerény eszközökkel, de tiszteletreméltó munkát végez. Összeköttetést tartanak fenn a világ magyarjaival, könyvekkel, folyóiratokkal látják el őket, leveleznek velük. Állandóan ébren tartják külföldi testvéreink lelkében a magyar sorsközösség érzését s különösen a második generáció megmentését tartják fő céljuknak. Az iroda működését elősegíti itthon minden illetékes tényező, csak a magyar társadalom nem mutat még kellő érdeklődést és így bizony a rendelkezésre álló keretek kicsik ahhoz, hogy azoknak a nagy feladatoknak és céloknak meg tudjanak felelni, amit az öt világrész magyarságának ügye jelent.

A közeledő nagy események, a beköszöntő magyar világtalálkozó és a külföldi magyarság ügyének halaszthatatlan megoldása készítetett arra, hogy felkeressem Perczy Zsigmond bárót, v. b. t. t., ny. minisztert, koronázott, a Magyarok Világtalálkozójának elnökét, hogy nyilatkozzék a világ magyarságáról. Perczy Zsigmond báró nemcsak az amerikai magyarság legalaposabb ismerője, hanem teljesen tájékozva van a világ minden részében szétszórt magyarság sorsáról.

— Kegyelmes Uram — kérdeztem mindenekelőtt —, milyen tervekkel, programmal kapcsolódik bele a Magyarok Világkongresszusának Irodája a közeledő, világra szóló ünnepekbe?

— A magyar nemzeti esztendőben — nemzeti ünnepek keretében — megtartjuk a magyarok második világkongresszusát. Meg akarjuk ezen alkotni a Magyarok Világszövetségét, ami egybe fogja kapcsolni a világon élő minden magyart.

— Ez a program előreláthatólag milyen pozitívumokat, gyakorlati eredményeket hozhat a világ magyarjainak érdekében?

— Ha megalakul a Világszövetség, nekünk magyaroknak is meglesz az a világszervezetünk, melynek tagja lehet mindenki, aki magyarnak érzi magát, akárhol él a világon.

— Tehát megalakul az oly régen óhajtott Magyarok Világszövetsége. Milyen lesz ez a szervezet, milyen eszközökkel tudja majd a kitűzött célokat elérni?

— A tervezeten, — különféle nemzetek hasonló intézményeit és a különleges magyar viszonyokat figyelembe véve — most dolgozunk; de természetesen a világkongresszus fogja végeredményben a szabályzatot megalkotni. Reméljük, hogy ezt az egész magyarság által megalkotott intézményt az illetékesek még hathatósabban fogják támogatni, segítségére lesz annak a magyar társadalom, sőt biztosra veszem, hogy ezért az intézményért a külföldön élő magyarság sem riad vissza az áldozatoktól. Természetesen még nagyon messze vagyunk attól, hogy e téren versenyre tudnánk kelni a németekkel, akik 150 évre visszamenőleg nyilvántartják kivándorolt véreik nagy részét, vagy Olaszországgal, ahol minden évben többeket kiküldenek, hogy repülőgépen látogassák a külföldre szakadt olaszokat.

— Megvalósulhat-e, hogy a világ magyarjainak székháza legyen Budapesten? A külföldi és belföldi magyarság mivel segíthetné elő, hogy legalább az alapkövetélete megtörténhessék a Szent István Jubileumi Évben?

— Ezzel a gondolattal sokat foglalkoztunk már mi is, az amerikai magyarok is. Szükséges lenne ez az intézmény, hiszem, hogy idővel meg is valósul.

— Fájdalommal olvastuk Kegyelmes Uram egyik beszámolójában, hogy a Magyarok Világkongresszusa Állandó Szervezeti Irodájának sokszor gondot okoz, hogy a külföldi magyarságnak küldendő könyveket, folyóiratokat stb. miből továbbítsák. Hogy lehetne ezen segíteni?

— Hiszem, hogy a Világszövetség megalakulásával — amint erre az előbb már céloztam is — a kormány, a társadalom és a külföldi magyarság megértése folytán mindezek a gondok megszűnnek, — felelte Perényi Zsigmond báró.

— A közelmúltban Lukinich Imre történetírótól, a budapesti egyetem keleteurópai történettanárától a következő figyelemreméltó sorokat olvashattuk: „... intézményesen kell a fiatalságot ránevelni arra, hogy ne csak a maga bajaival foglalkozzék, hanem érdeklődjék minden olyan kérdés iránt, amelynek köze van a magyarsághoz, bárhol lakják is és igyekezzék együttérezni a világon szerteszéledt magyarsággal”. Mit méltóztatik szólni ezekhez a sorokhoz és miben látja Excellenciád a mai magyar fiatalság szerepét a világ magyarjaiért?

— Abban, ha keresi a külföldön élő fiatal magyarokkal a kapcsolatokat levelezés útján és minden egyéb más módon. A Világkongresszus Állandó Irodájának kezdeményezésére megindult levelezések ezen a téren már eddig is nagyon szép eredményeket mutatnak fel.

— Mi legyen a külföldi magyarok második nemzedékének szerepe saját jövőjük és az összmagyarság érdekében? Mit várhatunk tőlük? Mit tehetünk értük?

— Azt várjuk tőlük, hogy hasznos polgárai legyenek új hazájuknak és így szerezenek boldogulást maguknak és becsületet a magyar névnek. És viseltesenek hűséggel és szeretettel az óhaza iránt. Legyenek védői a magyar érdekeknek. Mi pedig szeretettel erősítjük a velük való kapcsolatot és tőlünk telhetőleg felkaroljuk jogos érdekeiket.

Ha a világ magyarjainak szíve mihamarabb összedobban a hívó szóra, nincs kétség aziránt, hogy a szavak tetté válnak. Akkor valóság és áldás lesz hazánkra a Magyarok Világszövetsége. Halácsy Dezső.”

A gondolatot a nagy nyilvánosság elé vittük. Beszélgetésünknek az ügyszó méltó visszhangja volt. A Pesti Hírlap cikkét rövidesen átvette kivonatolva több budapesti folyóirat, nagy északamerikai és dél amerikai lapok pedig teljes terjedelmében közölték. Ezek tények és minden szónál ékesebben bizonyítják, hogy a gondolat, melyben az író és a Magyarok Világszövetsége vezető-tényezői találkoztak, a nemzet kívánsága, hő óhaja volt. A sorozatos megnyilatkozások azt is bizonyítják, hogy a Magyarok Világszövetsége és vele kapcsolatos ügyek nemcsak fontosak, hanem az egyetemes magyarság érdekében sürgősek. Ilyen sürgős kérdése volt akkor az interjúnak, hogy: „Megvalósulhat-e, hogy a világ magyarjainak székháza legyen Budapesten? A külföldi és belföldi magyarság mivel segíthetné elő, hogy legalább az alapkövetélete megtörténhessék a Szent István Jubileumi Évbén?” Erre Perényi Zsigmond báró azt válaszolta, — mint fent olvashatjuk, — hogy ezzel a gondolattal sokat foglalkoztunk idehaza is és foglalkoztak az amerikai magyarok is. Szükséges lenne ez az intézmény és hiszi, hogy idővel meg is valósul.

Mióta ezt az interjút lefolytattuk és most, hogy újra visszaidézzük, 7 esztendő múlt el. Hét gyötrelmes, világrészeket megmozgató esztendő.

Lángbaborult a világ és amikor bombatámadásoktól városok dőlnek romba, mi tovább ápoljuk a Külföldi Magyarok Háza felépítésének gondolatát. Az elmúlt 7 év röpké időszak volt ahhoz, hogy ilyen nagy tervet megvalósíthassunk. S mint tudjuk, a vajúdó idő alkalmatlan is volt ebhez. Bízunk azonban az újjászülető magyar életben, a majdan megbékélt világ rendjében, bízunk önmagunkban és akkor bizonyosan felépítjük a Külföldi Magyarok Házát. Az interjúnak is ez volt a végső szándéka, melyet most 7 év távlatából visszaidéztünk és amelynek megszületésénél a szellem embere találkozott és örök barátságot kötött a gyakorlati szakférfiakkal a célért. Az író szent szövetséget kötött a Magyarok világszövetsége vezetőivel a Külföldi Magyarok Háza felépítéséért. Ez a szövetség záloga, hogy a terv nem sikkad el, mint annyi szép magyar reménység. Nem nyugszunk addig és nem hagyjuk nyugodni a magyar társadalmat sem, míg fel nem építjük a világ magyarjainak örömére a Külföldi Magyarok Házát.

PESTI HIRLAP

Beszélgetés a világ magyarjairól Nem álomkép immár a világ magyarjainak báró Perényi Zsigmonddal óhazai székháza

A Szent István Eoban megvalul a Magyarok Világszövetsége

A BUDAPESTI LAPOKBAN báró Perényi Zsigmond beszélt a Magyarok Világszövetsége alakításáról és az óhazai székházáról

Vérhovayak Lapja

BARÓ PERÉNYI ZSIGMOND A VILÁG MAGYARJAIÓRÓL
A Szent István Eoban megvalul a Magyarok Világszövetsége

Budapest, 1897. október 16. — Ma program szerint a Szent István Eoban megvalul a Magyarok Világszövetsége. A beszélgetés báró Perényi Zsigmonddal óhazai székházában fog tartani. A beszélgetés 10 óráig tart. A beszélgetés után a Magyarok Világszövetsége alakításáról és az óhazai székházáról fog beszélni. A beszélgetés után a Magyarok Világszövetsége alakításáról és az óhazai székházáról fog beszélni.

BRITPORT

BRITPORT
Consolidated with TESTERBERG

BRITPORT és TESTERBERG
A BRITPORT és TESTERBERG egyesüléséről és a közös vállalatokról. A BRITPORT és TESTERBERG egyesüléséről és a közös vállalatokról. A BRITPORT és TESTERBERG egyesüléséről és a közös vállalatokról.

MAGYAR KERESKEDELMI SZÖVETSÉG
DELAMERIKAI
MAGYARSÁG

ORGANO DE LA COLECTIVIDAD HUNGARA EN LA AMERICA DEL SUR

Kedves Barátom!

Milyen későre, hogy híven világnem megküldtem a jövő évi Világkongresszusra a Magyarok Világszövetségére vonatkozó beszélgéteimről a PESTI HIRLAP feljebb 27.-i számában megjelent cikked tiszteletfelkérőjét. Nagyon örültem, látva, hogy ilyen lelkesen felkérte a Kongresszus a Világszövetség ügyét a kérek, hogy mint az kiállítás helyesbéd: így legyen a világnem szövetség magyarok óhazai székházában.

Szívvelveem átvéselt

Önzinte hívd:

Perényi

Budapest

Magyarok
Halászgy. Deszák Urnak

Magyarok Halászgy. Deszák Urnak
Budapest

A világ magyarjainak székháza.

Erős várva van szükségünk, melyben otthont és védelmet kap minden külföldi magyar. Székházat akarunk építeni a világ magyarjainak. Magyarország fővárosában, Budapesten világgraszoló palotát szeretnők emelni, hogy pótoljuk minden mulasztásunkat, melyet elkövettünk idegenbeszakadt véreinkkel szemben. A gondolat nem új, megmozgatta már évekkel ezelőtt több igaz magyar lelkiismeretét. Legelőször Nagy József, a Magyarok Világszövetsége titkára nyújtott be ezirányban figyelemreméltó javaslatot a Magyarok II. Világkongresszusának egyik ülésén. A javaslatot nagy lelkesedéssel fogadták a világ minden részéből egybesereglett magyarok és ezt a kongresszus magáévá tette, elfogadta. A történelmi hűség kedvéért szószerint közöljük itt a Magyarok II. Világkongresszusának 1938. augusztus 17-én megtartott második ülésén elhangzott határozati javaslatot és a hozzászólásokat. íme, ez a nevezetes aktus így folyt le; szólásra emelkedett:

Nagy Károly dr. igazgató:

A második határozati javaslat Nagy Józsefnek, a világkongresszusi iroda titkáranak a javaslata s így szól:

„Az amerikai magyar sajtó évek óta sürgeti egy „Amerikai Magyar Ház”-nak felépítését az óhaza fővárosában. A ház kitűnő szolgálatokat tenne mind az itthoni, mind a külföldi magyarságnak. A ház otthont nyújtana a Budapesten tanuló külföldi magyar ifjaknak. Székháza lenne a megalakulandó Magyarok Világszövetségének és életbenmaradása esetén az Állandó Szervezeti irodának is. Szerény, de tiszta és kifogástalan szállást nyújtana a csoportosan hazaránduló, anyagiakban nem bővelkedő külföldi magyaroknak. Állandó helyiséget biztosítana az Amerikai-Magyar Kereskedelmi Kamarának, az Amerikai-Magyar Sajtóirodának, az időnként rendezendő kiállításoknak, ipari és kereskedelmi bemutatóknak, előadásoknak, amerikai-magyar könyvtárnak, stb. A jelenlegi kedvezőtlen gazdasági helyzet nem kedvez a tervnek, de nem teszi azt lehetetlenné. Az anyagi kezdeményezés a Kivándorlási Alap feladata lenne, amely egyik ingatlanát átengedhetné az Amerikai Magyar Ház céljaira.

A felépítéshez és kellő berendezéshez szükséges tőkét „téglánként” még ma is össze lehetne gyűjteni az óhazái és külföldi magyarok között, de a terv megvalósításánál számítani lehet az illetékes hatóságok támogatására is, így elsősorban remélhető Budapest székesfőváros tetteiben megnyilvánuló jóindulata. Indítványozom tehát: keresse meg a megalakítandó Magyarok Világszövetsége Budapest székesfőváros polgármesterét, a Kivándorlási Tanácsot és a Közmunka Tanácsot az Amerikai Magyar Ház Budapesten leendő megépítése tárgyában és indítson mozgalmat a hazai és az amerikai magyarság között a felépítéshez és berendezéshez szükséges tőke megszerzése érdekében.”

Elnök: Az elnökség ezt a határozati javaslatot is elfogadásra ajánlja. Borsy-Kerekes főtitkár úr óhajt ehhez a kérdéshez hozzászólni.

Borsy-Kerekes György:

Az Amerikai Magyar Háznak Budapesten való felállításával kapcsolatosan az indítvány ismertetése alkalmával eszembe ötlött az, hogy tulajdonképpen nem Amerikai Magyar Szövetség épül most ki Budapesten, hanem az egész világ minden magyarjának szövetsége. (Úgy van! Úgy van! Nagy taps!) Amennyiben ez így van — és ezt örömmel vesszük tudomásul mindnyájan —, akkor az a felállítandó otthon ne amerikai magyar otthon, hanem a külföld magyarjainak magyarországi otthona legyen. (Élénk helyeslés és taps.) Olyan intézmény, amelyben vendégül láttassanak — természetesen megfelelő ellenszolgáltatás ellenében — mindazok a külföldi magyarok, akiknek Budapesten nincs ismeretségük és ott az ellátást igénybevenni óhajtják. Ez a külföldi magyar ház pedig konstruáltassék meg olyképen, hogy otthon tudjon adni a külföldi magyar ifjúságnak, azoknak az ifjaknak, akik Magyarországon, illetve Budapesten végzik tanulmányaikat. (Élénk helyeslés és taps.) Ugyancsak ebben az építendő külföldi magyarok otthonában helyeztessenek el a Magyarok Világszövetségének irodái is. (Helyeslés.) Tisztelettel kérem ennek az indítványomnak elfogadását.

Elnök: Szót kér Vezekényi László úr.

Vezekényi László:

Indítványozom, hogy mindenki valutájához és tehetségéhez képest adakozzon erre a célra. Megnyitom az adakozást 100 francia frankkal és azt rögtön leteszem az elnökség asztalára. (Nagy taps.)

Elnök: A megnyilvánult általános helyeslés alapján kimondhatom: az elhangzott javaslat értelmében a Kongresszus elhatározza, hogy a Magyarok Világszövetségének égisze alatt közadakozásból Budapesten házat épít abból a célból, hogy ott otthon találjanak azok a magyarok, akik külföldről ide ellátogatnak, hogy ez központja legyen egész moz-

galmunknak és ott helyeztessenek el a Magyarok Világszövetsége számára szükséges irodák és helyiségek is. A kongresszus tehát ezt egyhangú határozatként kimondja. (Élénk helyeslés.) Azonkívül pedig, miután itt a praktikum és a realitások emberei ülnek együtt, máris elhangzott az első praktikus felszólalás egy adomány kíséretében, amelyért a Kongresszus hálás köszönetét fejezi ki az adományozónak. Meg vagyok győződve arról, hogy ezt a példát hamarosan sokan s oly mértékben fogják követni, hogy valóra válik minél előbb az a magyar ház, amely újabb nagyon erős kapcsolatot jelent majd a világ minden részébe elszakadt magyarok számára. (Úgy van! Úgy van! Élénk éljenzés és taps.) Felkértem arra, hogy az adományozással kapcsolatban, illetve a külföldi magyarok házának javára történő adományok begyűjtése végett függesszem fel az ülést 10 percre azért, hogy azok, akik az éppen most elhangzott és lelkesedéssel tudomásul vett javaslat folytán már most le akarják róni adományaikat, azt itt megtehessek. (Élénk éljenzés.) Az ülést 10 percre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Vitéz Kozma Miklós elnök:

Tisztelt Kongresszus! Az ülés folytatását megnyitom. Egyben kijelentem a következőket:

Hálás köszönetet mondok a vezetőség és a kongresszus nevében mindazokért az adományokért, amelyek olyan váratlanul szép számban és nagy eredménnyel befolytak. Tudom, hogy sokan vannak, akik ehhez a nemes célhoz hozzájárulni kívánnak a jövőben, ezért a vezetőség, illetőleg az Iroda ezt a határozatot közölni fogja a külföldi magyar egyesületekkel, felkéri az elnököket — és felkérem a jelenlevő elnököket már most is — ennek a szép és nemes akciónak folytatására. Kérjük, hogy a gyűjtés eredményét közöljék velünk. A ma olyan lélekemelő módon megnyilvánult kezdetnek bizonyára reális nagy eredményeket hozó folytatása lesz. (Úgy van! Úgy van! Taps.)

Nagy József javaslata nem maradt visszhang nélkül. Hazai és külföldi magyarjaink sokat beszéltek erről, megvitatták a problémát. Kisebb-nagyobb adományok is érkeztek erre a célra. A lelkek megrezdültek egy nagyszerű megnyilatkozásra és e sorok íróját is bővületbe ejtette a Külföldi Magyarok Házának gondolata. Végre a sok szóvirág helyett az országban olyan javaslat hangzott el, mely eleven életet, lüktető vérkeringést jelent a külföldi magyarok érdekében. Elhatároztuk, hogy a gondolatot tovább visszük, felkaroljuk és ápoljuk. Ezért 1938. szeptember 18-án a Pesti Hírlap vasárnapi képes mellékletében, a Képes Vasárnapban, cikket írtunk a Külföldi Magyarok Háza mielőbbi felépítése érdekében. Írásunk szószerinti szövege:

„A világ magyarjainak székháza.

Közel egy esztendővel ezelőtt Perényi Zsigmond báró koronaőrrel, a Magyarok Világszövetségének elnökével a Pesti Hírlap hasábjain interjút folytattam a világ magyarjairól. Akkor többek között a következőket kérdeztem:

— Megvalósulhat-e, hogy a világ magyarjainak székháza legyen Budapesten? A külföldi és belföldi magyarság mivel segíthetné elő, hogy legalább az alapkövetelmények megtörténhessék a Szent István Jubileumi évben?

Ezzel a gondolattal sokat foglalkoztunk már mi is, az amerikai magyarok is — felelte Perényi báró. — Szükséges lenne ez az intézmény, hiszem, hogy idővel meg is valósul.

Mióta ez a beszélgetés megtörtént és a nagy óhaj elhangzott, elmúlt egy esztendő. A Szent István Jubileumi Év alkalmából az öt világrész magyarsága Budapesten összegyűlt és nagy lelkesedéssel megalakította a Magyarok Világszövetségét. A II. Világkongresszus tárgysorozatai között pedig egyik legfontosabb határozat az volt, hogy Budapesten fel kell építeni a „Külföldi Magyarok Házát”. Ez az elhatározás pedig oly lelkesedéssel, önzetlen szeretettel és a szükségletek helyes felismerésével történt, hogy bizni lehet a mielőbbi megvalósulásban. Természetesen a kongresszusi lángoló lelkesedést, odaadó áldozatkészséget a siker érdekében nem szabad múltó jelenségnek tekinteni. A nagy elhatározást állandóan ébren kell tartani és a hétköznapi csendjében is arra kell gondolnunk, hogy építeni akarunk.

Gondoljuk csak el, hogy mit jelentene a Külföldi Magyarok Székháza? Elsősorban ez lenne a központja a Magyarok Világszövetségének. A nagy szervezetet kívánó irodák ide volnának elhelyezhetők. Ebben az épületben lehetne tartani az 5, esetleg 3 évenként egybehívandó Magyarok Világkongresszusát. Ez az épület nyújtana otthont a Budapesten tanuló külföldi magyar ifjúnak. Itt szállhatnának meg a világ minden részéből hazalátogató külföldi magyarok. Ugyancsak ebben az épületben lehetne berendezni sajtóirodát, külföldi magyarok könyvtárát, olvasótermeket stb., stb. A reális és hasznot hozó kapcsolatok kiépítésére kereskedelmi és ipari kamarája is lehetne itt a külföldi magyaroknak. S azt a tanulságos és szép kiállítását, amelyet a Magyarok II. Világkongresszusa a Szent István Jubileumi Évben a Vigadóban rendezett meg, a Külföldi Magyarok Székházában lehetne továbbfejleszteni és állandósítani.

A Magyarok Világszövetségének Székháza természetesen nem lehet jelentéktelen épület. Ha szabad ezt a szót használnom: monumentálisnak kell lennie. Nagyvonalú, nagyszabású és korszerű épület legyen a Külföldi Magyarok Székháza. Már magának az épületnek kell megtettesítenie

az Eszmét, amelyért emelik. Legyen ez az épület a világ magyarjainak parlamentje, ahol nemcsak méltó találkoztót adhassanak egymásnak a szélrőzsa minden irányából összesereglett magyarok, hanem a kényelem minden eszközével felszerelt otthon is — valódi otthon — találjanak a hazatért magyar testvérek. Az épület felépítését nagyban elősegítené, ha a főváros ingyen telket adományozna a nagy célra. S hogy a székház méltó helyen épüljön fel, a Dunaparton, vagy valamelyik központi forgalmas téren volna legalkalmasabb ez a telek. Abban az esetben, ha a megvalósulást elősegíti kész palota átvétele és annak megfelelő átalakítása, úgy a Kivándorlási Alap egyik házat lehetne a Magyarok Világszövetségének átengedni.

A Magyarok Világszövetségének Székháza, a külföldi magyarok budapesti központi otthona ma már nem ábránd és nemcsak lelkes idealisták álomképe. Az eszme fel van vetve, a javaslatot a legilletékesebb fórum, a Magyarok II. Világkongresszusa elfogadta, az első téglához már letették az áldozatos adományokat. De a terv nagyobb horderejű, semhogy az első lelkes megnyilatkozásokkal megelégedjünk és napirendre térjünk a kérdés felett. Nem szabad lobogó szalmaláng módjára kialudni hagyni az ünnepi napok nemes elhatározásait, hanem a magyar lelkekben továbbra is izzóan kell égni a vágynak: legyen meg mielőbb a Magyarok Világszövetségének Székháza. A sajtó, a közületek, az illetékesek mind idehaza, mind külföldön tartsák állandóan ébren a gondolatot és serkentsék a magyar társadalmat áldozatkésziségre. Mert a világ magyarjainak székháza csakis a bel- és külföldi magyar társadalom akaratából és nemes adakozásából épülhet fel. Minden magyar — éljen bárhol e világon — legalább csak egy téglát adjon önfeláldozó szeretettei, akkor bizton felépül a Külföldi Magyarok Háza. S akkor, ha már ez a ház állni fog, a világban szétszórt és hazatérő vándor magyarok érezni fogják, hogy meleg otthon vár majd minden magyarra, aki visszatér a messzi idegenből az édes szülőföldre.

Budapest a Magyarok Világszövetsége Székházának felépítése révén oly intézménnyel lesz gazdagabb, amely idegenforgalmi szempontból is nagy jelentőséggel bír. Hisz itt adnak majd találkoztót a világ magyarjai. A meggyötört kis Csonka-Magyarország pedig a külföldi magyarság összefogásával, lelki egységének megteremtésével, anyagi jólétének elősegítésével újabb erőgyarodáshoz jut, ami még jobban elősegíti nemzeti törekvéseinket és megerősíti önbizalmunkat. Elsőrendű feladat és nagy nemzeti cselekedet a Magyarok Világszövetségének székházat adni. Ezért a célért minden jó magyar tegye meg a magát a szíve szerint. Halácsy Dezső.”

A Pesti Hírlapban megjelent cikket több folyóirat átvette. Két hónapra keresztül, majd minden héten valamelyik budapesti hetilap közölte

a világ magyarjainak székháza érdekében írt cikkünket. Így állandóan napirenden volt a kérdés. A gondolat hullámszórt tovább, és túljutott a határokon. 1939. december 1-én a következő hírt közölte a Nagymagyarország:

„Külföldi Magyarok Házának létesítését határozta el a Magyarok II. Világkongresszusa. Erre a célra állandóan érkeznek kisebb adományok a Magyarok Világszövetségéhez. Mostanában foglalkozott ezzel a kérdéssel Johannesburgban a délafrikai magyar szövetség és azzal a javaslattal fordult a Világszövetség elnökségéhez, szólítsa fel a külföldön élő magyar egyleteket, hogy — amint ezt ők cselekszik — ajánljanak fel tagonként és évenként 2 pengőt a magyar ház alapjára. Azt is javasolják, hogy a külföldön élő magyarok ajánljanak fel egy-két éven át ugyanolyan összeget, amennyit tartózkodási helyükön a rádióengedélyért fizetnek a nagy magyar rövidhullámú leadó felépítésére. Azzal indokolják ezt a javaslatukat, hogy náluk megszokták már ezt, hogy ilyen célokra a közönség szokott adakozni.”

A magyarok II. Világkongresszusán elhangzott javaslat óta évek múltak el. Azóta szüntelenül a lelkekben lángol a vágy, építsük fel a Külföldi Magyarok Házát! S habár az idők súlyosra fordultak, de a gondolatot nem tudtuk száműzni agyunkból és tervünkről nem mondtunk le. A Magyarok Világszövetsége is állandóan foglalkozott a kérdéssel, és 1942. december havában, az egyik választmányi ülésen elhatározták, hogy a rendelkezésre álló tőkéből a Külföldi Magyarok Háza megvalósítása céljaira telket vásárolnak. A határozatot tett követte és rövidesen két telket vettek. Ez a telekvásárlás volt az első eredményes és biztos lépés, mely a Külföldi Magyarok Háza felépítését előbbreviszi. Mindez azonban nem elegendő. A végső célhoz még nagy erőfeszítések és komoly áldozatok kellene. E sorok írója is átérezte e kérdés rendkívüli fontosságát és állandóan nyugtalanítja a gondolat: mikor épül fel a Külföldi Magyarok Háza? Ezt a könyvet is e magasztos cél érdekében írtuk. Riadónak! Ne a már ismert magyar szalmaláng-lelkesedéssel kezeljük ezt az évekkel ezelőtt kitűzött feladatot, hanem öröklángként lobogjon lelkünkben: építsük fel mielőbb a Külföldi Magyarok Házát.

1938. október 6

A világ magyarjainak székháza

Halácsy Dezső a Pesti Hírlap Hírlapírói Körének elnöke a Magyar Világmozgalmak elnöke

Világ egy nemzetközi család léte. Párját azonos nemzetiségű és Magyar Világmozgalmak elnöke az a Pesti Hírlap szerkesztőjének folytatja a világ magyarjainak. Akár laknak, akár a köztársaságban élnek.

Megvalósult, hogy a világ magyarjainak székháza legyen Budapest. A világ magyarjainak székháza legyen Budapest. A világ magyarjainak székháza legyen Budapest.

152

A Magyar Világmozgalmak Székháza megvalósult nem lehet jelentéktelen epítészeti munka az a szellemi munkásságunk kell legyen. Megvalósult a Magyar Világmozgalmak Székháza megvalósult nem lehet jelentéktelen epítészeti munka az a szellemi munkásságunk kell legyen. Megvalósult a Magyar Világmozgalmak Székháza megvalósult nem lehet jelentéktelen epítészeti munka az a szellemi munkásságunk kell legyen.

A Világ Magyarjainak Székháza című a Pesti Hírlap szerkesztőjének folytatja a világ magyarjainak. Akár laknak, akár a köztársaságban élnek.

BIZTOSÍTÁS ÉS VÁROSGAZDASÁG

1938. október 6

A világ magyarjainak székháza

Közel egy évtizeddel ezelőtt létező Pesti Hírlap szerkesztőjének folytatja a világ magyarjainak. Akár laknak, akár a köztársaságban élnek.

152

PESTI HÍRLAP A VILÁG MAGYARJAINAK SZÉKHÁZA

Közel egy évtizeddel ezelőtt létező Pesti Hírlap szerkesztőjének folytatja a világ magyarjainak. Akár laknak, akár a köztársaságban élnek.

Az eseme fel van vetve, a javaslatot a legutóbbi

Magyar Nemzeti Szövetség

MAGYAR NEMZETI SZÖVETSÉG
ELNÖK

Budapest, V. Géza utca 4.
1938. március 20.

Kedves Barátom!

Hílem közszínttel vettem át a feladatot a világi magyarjainak székházának felépítésére a Pesti Hírlap szerkesztőjének folytatja a világ magyarjainak. Akár laknak, akár a köztársaságban élnek.

Szüdvényesen kívánok!

Halácsy Dezső

Magyarországon

Halácsy Dezső

Halácsy Dezső cikke a Külföldi Magyarok Házáról a Pesti Hírlapban, melyet 1938. október havában több budapesti folyóirat átvett.

Milyen legyen a Külföldi Magyarok Háza, a Világ Magyarjainak Otthona?

Rendkívül fontos nemzeti érdek, hogy a Külföldi Magyarok Háza, melyérei oly sokat harcoltunk és amelynek megvalósításáért még hatványozottabban nagyok a teendőink, valóban majd olyan is legyen, amilyennek álmainkban elképzeltük, amilyennek képzeletünkben kirajzoltott, amilyent a külföldi magyarok megérdemelnek. Hivatalos irodákkal berendezett központi Ház, de a külföldről hazatérő minden magyarnak Otthona is legyen a Külföldi Magyarok Háza. Magyarország fővárosában, Budapesten örök időkre állnia kell annak az épületnek, mely a világ magyarjainak központja, mentsvára lesz.

Nézzük, milyen legyen a Külföldi Magyarok Háza? Itt most nem végleges tervet közlünk, csak papírra vetjük egy nyugtalan írói lélek elképzeléseit, mely fantáziáját izgatta. Amit írunk, nem szabadalom, ehhez a szakemberek hozzá tehetnek és tetszésük szerint elvehetnek. Itt csak gondolatokat adunk, nagy vonalakban lefektetett vázlatot, melyből a szakférfiak annyit használjanak fel, amennyi a cél érdekében szükséges. A részletező munka különben is mérnökök, külföldi magyarok ügyeivel foglalkozó szakférfiak és mindenekfölött a Magyarok Világszövetsége dolga. Az író csak azt adhatja, ami a lényege, eszméket, gondolatokat, amiből talán a szakemberek valamit fel is használhatnak. Kitűzött célunk legyen, hogyha már megmozgattuk a lelkeket, a magyar társadalmat felráztuk, írók és szakemberek, gondolkodók és érdekeltet összefogásából tökéleteset alkossunk a Külföldi Magyarok Háza felépítésével. A legjobbat nyújtsuk külföldi véreinknek, hogyha hazajönnek, valóban otthon is érezzék magukat.

A Külföldi Magyarok Háza a szó legteljesebb értelmében palota legyen. Nem hivalkodás, hogy ezt kívánjuk, hanem már az épület külső megjelenésében is juttassa kifejezésre, hogy a Külföldi Magyarok Háza milyen fontos szerepet tölt be a magyarság életében. De különben is csak palota lehet ez a Ház, mert olyan sok hivatalt és intézményt helyezünk el benne, hogy kisszerű épületben ez lehetetlen volna.

Az épület kívülről, habár középület jellegét bizonyítaná, korszerű követelményekhez híven az utcai fronton üzlethelyiségeket is kaphatna» Ez nemcsak célszerű helykihasználás, hanem a Külföldi Magyarok Házának jövedelmező megoldást jelentene. Elsősorban az utcai fronton lehetne elhelyezni a „Világ Magyarjainak Éttermét és Kávéház”-át.” Itt kapnának kedvezményes étkezést a külföldről hazatért magyarok, a Külföldi Magyarok Házában elhelyezett Magyarországon tanuló külföldi magyar ifjak internátusának lakói és a Ház tisztviselői, illetve személyzete. Természetesen az étterem és kávéház nyilvános jellegű lehetne. Bérbe kellene adni, azzal a kikötéssel, hogy a bérlő a fent jelzett személyeknek kedvezményes étkezéséről gondoskodni tartozik. Gyakorlatban ez azt jelentené, hogy a bérlő a mindenkori érvényes béreknél jóval olcsóbban kapná meg a helyiség bérletét, de ezzel szemben a Külföldi Magyarok Háza vezetősége által igazolt személyeknek a napi éttermi és kávéházi árakból százalékos kedvezményt adna. Az épület többi utcai frontján (lehetőleg több utcára nyíljék) lehetne elhelyezni a külföldi, — egyben a belföldi — magyarok érdekét szolgáló menetjegyirodákat, esetleg a fővárosnak vagy az IBUSZ-nak utazási és idegenforgalmi irodáját, a külföldi és a magyarországi, — külföldi magyarság érdekkörébe vágó — árucserereformával kapcsolatos üzleteket. Lehetne talán a magyar iparművészeti cikkeknek is üzlethelyiséget biztosítani. Előrebocsátjuk, hogy ezek az üzlethelyiségek és utcára nyíló irodák az épület jellegével, monumentális megjelenésével és hivatásával összhangban legyenek. Előkelőség, nagyvonalúság és szépség tükröződjék vissza minden üzlethelyiség kirakatából, mert valamilyen reklámizú, vásári megoldás az épület palotajellegét rontaná le.

A Külföldi Magyarok Háza egyúttal a Magyarok Világszövetsége központi székháza is lenne. Itt, kapnának elhelyezést a Világszövetség irodái, könyvtára, múzeuma, tanácsterme. Ebben a házban kellene egyesítenünk a külföldi magyarság ügyeivel foglalkozó egyéb intézmények irodáit is. Természetesen ezek a közintézmények, illetve erkölcsi testületek irodabért nem fizetnének. Az irodáknak ilyen központosítása több szempontból fontos. Mindenekfölött a külföldi magyarok ügyeivel foglalkozó intézmények munkaközössége egy fedél alatt könnyebben megoldható és gyakorlatibb lenne. Egy házban akadálytalanabban dolgozhatnának együtt a végső célért, a külföldi magyarságért. Továbbá, mivel ezek az intézmények rendszerint erkölcsi testületek, — jövedelmük alig lévén, — boldogok lennének, ha nem kellene továbbra is drága pénzért bérelt és kevésbé alkalmas irodahelyiségekben dolgozniuk. E sorok írója meglátogatta ezeket az intézményeket jelenlegi bérelt irodahelyiségükben és a szívünk szorult össze, amikor láttuk, hogy a külföldi magyarság érdekeiért küzdő intézményeink legtöbnyire milyen sötét, szűk és hiva-

tásukhoz nem méltó irodahelyiségekben kénytelenek dolgozni és üléseket tartani, — drága pénzért! Célszerű lenne tehát, ha a Külföldi Magyarok Házában a Magyarok Világszövetsége irodáin kívül a következő intézmények kapnának legalább 2—2 szobát: a m. kir. külügyminisztérium összekötő szerve a minisztérium és a Magyarok Világszövetsége között, a Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda kirendeltsége, a Szent László-Társulat irodái, a Julián Iskola Egyesület irodái, a Szociális Testvérek Társasága kirendeltsége, a Református Egyetemes Konvent külföldi szervezetének kirendeltsége, a Magyarországi Evangélikus Egyház kühn agyarság ügyeivel foglalkozó kirendeltsége, a „Pro Hungária” Nők Világszövetsége irodái, a Teleki Pál Tudományos Intézet kirendeltsége, a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézet kirendeltsége, a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet kirendeltsége, a Debreceni Egyetemi Kisebbségi Intézet kirendeltsége. Mily nagy-szerű lenne, ha mindezek az intézmények önállóságukat megőrizve nagy együttesben dolgozhatnának egy fedél alatt a világon szétszóródott magyarság megmentéséért. Elgondolásunk az, hogy a két-két irodahelyiségen kívül mindegyik intézmény használhatná megfelelő háziszabályok szerint a Magyarok Világszövetsége, illetve a Külföldi Magyarok Háza tanácstermét (közgyűlések alkalmából), társalgóját vagy kis tanácstermét (közös megbeszélések vagy értekezletek céljából), könyvtárát (kutató munkára), múzeumát (a gyűjtött anyag elhelyezésére), az éttermet és kávéházat (kedvezményes étkezésre). Ezenkívül legyen mindegyik intézménynek mélyen a föld alatt, a legkorszerűbb követelmények szerint kiépített és berendezett légvédelmi óvóhelye, hogy légiháborúk esetén mindegyik intézmény tisztviselői, alkalmazottai védelmet kapjanak és ide helyezhessék el a különösen féltett és fontos iratokat is.

A Külföldi Magyarok Házának lényeges és elmaradhatatlan alkotórésze legyen a külföldi magyar ifjak, főleg egyetemi hallgatók internátusa. Erre égetően szükség van. Különösen a külföldön születelt második nemzedék megmentése szempontjából. Óhajunkat alátámasztjuk Máthé Elek megnyilatkozásával. „Amerikai magyarok nyomában” c. könyvében ezeket írja. „Az amerikai magyarság vezető embereivel beszélgetve New-Yorkban, Pittsburghban, Chicagóban, Clevelandben és Washingtonban egyaránt arra az eredményre jutottunk, hogy az amerikai második nemzedékbeli fiatalságnak a magyar egyetemekre való hozatalát sokkal jobban meg kell szerveznünk. Nem elegendő, hogy évente 5—6, de legfeljebb 10—15 amerikai magyar jöjjön haza tanulni. Őt hazai egyetemünkön állandóan többszázfőnyi amerikai magyar ifjúnak kellene ösztöndíjakkal és egyéb támogatással, legfőként pedig a hazai tanulmányút megfelelő szervezési alátámasztásával helyet biztosítani. Ez minden

visszavándoroltatásnál többet érne! A magyar egyetemeken és főiskolákon végzett amerikai ifjából kellene majd kikerülnie annak a második vagy harmadik nemzedékbeli vezetőrétegnek, amely végre a mindnyájunk által kívánt irányba tudná terelni az amerikai magyarság életének további alakulását.” Ennél mi sem mondhatunk többet, csak fokozzuk a kívánságot, a nemzet lelkiismeretéhez kiáltunk: adjatok szállást, meleg ételt, tantermeket a külföldről hazajött, tanulmánygó magyar ifjaknak! Összefoglalva: a Külföldi Magyarok Házával együtt, illetve ennek keretén belül építsük fel a Külföldi Magyar Ifjak Internátusát! Természetesen ezzel párhuzamosan ugyanilyen célból női internátus is létesítendő. Az már részletkérdés és mérnöki munka, hogy ezek az internátusok berendezés szempontjából milyen korszerű elhelyezést és felszerelést kapjanak. Itt kell megemlítenünk, hogy a Külföldi Magyarok Házában az átutazó, ideiglenesen Magyarországon tartózkodó külföldi magyaroknak, — felnőtteknek és gyermekeknek egyaránt — szállást kell biztosítanunk. Ez lenne a Külföldi Magyarok Otthona. Tehát nem szállodára gondolunk, hanem otthonra, igaz magyar vendégszeretettel és magyaros ellátással. Itt két formáját lehetne rendszeresíteni a vendéglátásnak. A csoportosan külföldről érkező és kevésbé tehető magyaroknak a turista-szállókhoz hasonló szálló- és hálótermeket kellene berendezni. A külön lakrészt kívánó és szerény díjazást megfizetni tudó magyaroknak pedig minden kényelemmel berendezett szobákat lehetne biztosítani. Mindehhez természetesen járulnának a közös társalgók, olvasótermek, fürdők és esetleg uszoda.

Amit itt felvázoltunk, ma — amikor e sorokat írjuk, 1944. év elején — még álom, az írói fantáziát foglalkoztató szép terv. Vágy és terv, mely még csak néhány küszködő, viaskodó és a magyarság érdekében szépet és jót akaró ember lelkében él. Még igen sok erőfeszítés és nagyon sok pénz kell ehhez. Az e célra rendelkezésünkre álló javak nem elegendők. Számításunk szerint, — az 1944. esztendő árszínvonalát figyelembe véve — legalább 5—6 millió pengő szükséges ahhoz, hogy felépíthessük a fentvázolt elgondolás szerint a Külföldi Magyarok Házát. Amikor 1941-ben a Hargita várai ja Jelképes Székely Község elhatározta, hogy az ország fővárosában Székely Házat épít, egymillió pengős költségvetéssel számoltak. Ez egymillió is volt akkor. Azóta változtak a viszonyok. És a Székely Ház, — mellyel szintén tiszteletreméltó célt kívánnak szolgálni, — mégis csak szűkebb körben hivatott teljesíteni feladatát, mint a Külföldi Magyarok Háza. Érthető tehát, ha a Külföldi Magyarok Háza felépítésénél nagy költségvetéssel kell számolnunk. Ezt a kérdést kicsinyeskedéssel és törpelelkülettel nem oldhatjuk meg. Csakis a nagyvonalúság és az áldozatkészség győzhet. Ezt a győzelmet pedig a magyar nemzeti társadalom nagyban elősegítheti adományaival. Minden magyar

csak egy tégláralót adjon, és akkor biztosak lehetünk, hogy felépítjük a Külföldi Magyarok Házát. Isten áldása és az emberek kitartása legyen ezen a munkán. Véreink hálás himnusza száll majd az ég felé, ha megérjük a nagy ünnepet, a Külföldi Magyarok Háza felavatását. Világra-szóló ünnep lesz ez, a magyar összetartás diadalünnepe. S ezen a napon a föld legtávolabbi zugában élő testvérünk is érzi majd, érdemes volt magyarnak születni.

Miért a Dunapartra építsük a Külföldi Magyarok Házát?

A tündéri városnak, Budapestnek legékesebb része a Dunapart. Nem ok nélkül nevezték el Magyarországnak fővárosát a „Duna királynőjének. Csodálatos a panoráma, mely innen az ember szeme elé tárul. Bűbájos és magávalragadó a tájkép, ha a Dunapartról szemléljük Budapestet. A világ legszebb városa! — kiált fel hazai és idegen, ha valamelyik tavaszi reggelen kísétál a Dunapartra és a vizén túl áttekint a Gellért-hegy, Várhegy, Svábhegy, Széchenyi-hegy, Rózsadomb, Hármashatárhegy csodálatos hegykoszorújára. És a természet bőkezű ajándékait a magyar alkotószellem beépítette remek épületekkel, műemlékekkel, égbenyúló tornyokkal, világszép hidakkal. A természet szépségeit kiegészítette, harmonikus egységbe foglalta a magyar teremtmő. A budapesti Dunapart az ország kirakata. Nincs olyan időszaka az évnek, amikor magával ne ragadna a Dunapartról elédtáruló kép. S nincs olyan napszak, amikor bűvöletbe ne ejtene. Nappal fényözönben, mint ifjú menyasszony, este és éjszaka, csillagragyogáskor és kivilágított pompájában, mint éjkirálynő hódít meg mindenkit a budapesti Dunapart. Világszépség Magyarország eme pontja s nemcsoda, hogy szerelmesei mindig visszatérnek ide. Költők és írók legszebb gondolataikkal hódoltak a Duna királynőjének és egész Budapestet felmagasztalták, dicsőítették, amikor a Dunaparton ámuló szemmel és *dohogó* szívvel megállottak. Csak Zoltán, Magyarország lelkes barátja, az országjárás hirdetője és előharcosa ilyen finomliangú, költői sorokkal köszönti a dunaparti Budapestet:

„Ha kél a nap, ha jó az est:
Tündéri szép vagy, Budapest!
Ha zord a tél, ha tűz a nyár,
E hely ezer varázsa vár!
Ha láz emészt, ha ép a test:
Gyógyít, erőt ad — Budapest!

Ha magyar vagy, ha idegen:
 Öröm, boldogság itt terem!
 Magyar főváros, óh szeresd!
 Imádott, drága Budapest!”

Költők és rajongók, tudósok és művészek, világjárók és falusi látogatók, magyarok és idegenek, a világ valamennyi népe csodálja, szereti Budapestet, mert aki egyszer megállt e fenséges városnak Dunapartján, mindörökre szívéhe zárta az eléjétároló képet. Mindenekfölött ezért kívánjuk és szeretnők, ha a Külföldi Magyarok Házát a budapesti Dunaparra építenék fel. Ezzel a monumentális palotával még szebb és méltóságteljesebb lenne a Dunapart. De még sok oka van annak, hogy hirdetjük: a Dunaparra építsük a Külföldi Magyarok Házát!

Nehéz ma még a helyet meghatározni, hogy a pesti Dunapart melyik pontján épüljön fel a Külföldi Magyarok Háza. Kérdés, hogy melyik telkei engedik át erre a célra. Esetleg telek cserét lehetne végrehajtani a főváros és a Magyarok Világszövetsége tulajdonában lévő telkek között. Mindenesetre ki keli tartanunk eredeti kívánságunk mellett és a pesti Dunaparra építsük fel a Világ Magyarjainak Otthonát. Mily nagyszerű lenne, ha esetleg a Szent Gellért Szállodával és a Műegyetemmel szemben a régi és lebontásra szánt raktárházak helyén lehetne felépíteni a Külföldi Magyarok Házát. Innen a város minden pontja könnyen megközelíthető és mivel a Külföldi Magyarok Házában sok hivatal lesz, ez rendkívül fontos. De lényeges azért is, mert e Házban a Magyarországon tanuló külföldi magyar ifjak internátusát is elhelyezzük és számukra az egyetemek, főiskolák a Dunapart eme pontjáról hamar elérhetők. Éppen a nálunk tanuló és a külföldi magyarok internátusában lakó ifjúság szempontjából különösen fontos, hogy dunaparti épületben kapjanak elhelyezést. A Dunaparton a levegő tisztább, kevesebb a városi füst és por, tehát egészségesebb az ittlakás. Továbbá a Külföldi Magyarok Házában megszálló fiatalság és átutazó külföldi magyarok csak kedvező képet vihetnek magukkal Budapestről, ha szállásuk ablakából a nap minden szakában a bűvöletbeejtő Dunapartot látják és áttekinthetik a budai oldal egész hegykoszorúját és palotasorait. S képzeljük csak el, hogy milyen nyomokat hagy lelkében a külföldről hazalátogató magyarnak, ha például egyik este a Külföldi Magyarok Háza erkélyéről végignézheti a kivilágított hidakat, a fényárban úszó Halászbástyát, a Mátyás-templom tornyát, a Királyi Vár kupoláját, a jánoshegyi Erzsébet-kilátótorony villanyfénytől szikrázó áttetsző fehérségét és talán egyszer végignézheti a magyarság örömmünnepe a Szent István-napi felséges tűzijátékot. Mindezt csak egy dunaparti palota ablakaiból, erkélyéről láthatjuk teljes ragyogásában. Még a dunaparti utcákról sem nézhetjük és

élvezhetjük mindezeket úgy, mint ahogy a szépségnek ezt a zuhatagát és a Dunának ezt a pompázását külföldi magyarjainknak nyújtani szeretnénk.

A Külföldi Magyarok Házának a Dunaparra való építése idegenforgalmi szempontból is jelentős tényező lenne. Mint már jeleztük az előbbi fejezetben, a Külföldi Magyarok Háza utcai frontján kávéházat és éttermet kellene nyitni. A pesti Dunapart ezáltal gazdagodnék és a pesti polgároknak is kényelmét szolgálná az új, látványos, korszerű étterem és kávéház. Ezekben a kávéházi és éttermi helyiségekben adhatna találkozót sok óhazái és külföldi magyar. Valóságos idegenforgalmi központ lehetne a Dunaparton felépülő Külföldi Magyarok Háza.

Minden szempont, melyet egybevetünk, azt bizonyítja, hogy a Külföldi Magyarok Házát a budapesti Dunaparton kell felépítenünk. Ha ezt valóráváltjuk, megajándékozunk örök értékkel a sokat szenvedett, nagy harcokat végigharcolt és minden szeretetet megérdemlő külföldi magyarságot. Hazánk fővárosát pedig a Külföldi Magyarok Háza felépítésével egy újabb díszes palotával tesszük szebbé, gazdagabbá. Palotával, mely büszkén hirdeti majd a világ magyarjainak egységét.

Mit értsünk a Magyarok Világszövetsége korszerű szervezetén?

A Magyarok Világszövetsége működését a m. kir. belügyminiszter által 1938-ban jóváhagyott alapszabályok (175.695/1938. VII. a. sz.) alapján fejtí ki. Ennek értelmében 1938. óta a Világszövetség rendszeres, hivatalszerű, áldásos tevékenységet folytat. A rendelkezésre álló csekély eszközökkel felépítették a Világszövetség szervezetét. A Magyarok Világszövetsége hivatala és kiépített szervezete ma már több intézkedési joggal és nagyobb felkészültséggel dolgozik, mint annak idején a Magyarok Világkongresszusa Állandó Szervezeti Irodájának ez módjában állott. Mégis, amikor most azt tervezzük, hogy felépítjük a Külföldi Magyarok Házát, foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel, hogy ebben a Házban milyen legyen a Magyarok Világszövetsége korszerű szervezete. Mert ugyebár a Külföldi Magyarok Házában, mely egyúttal a Magyarok Világszövetsége székháza is leendő, nagyobb tisztviselői és alkalmazotti karral lesz kénytelen dolgozni a Világszövetség, hatáskörét az egész világra jobban kiterjesztheti.

Mielőtt azt tárgyalnók, hogy mit értsünk a Magyarok Világszövetsége korszerű szervezetén, tekintsünk vissza a múltba és vizsgáljuk meg, hogy milyen történelmi fejlődés következménye a Magyarok Világszövetsége mai szervezete. A távoli múltra legérdekesebb adatokat Palóczy Edgár nyújtja. A Nagymagyarország 1940. december 1-i számában „Kétszáz éves a Magyarok Világszövetsége” címmel rendkívül figyelemreméltó hírt közölt Palóczy és többek között a következőket írta: „Kétszáz évvel ezelőtt a szerény győri evangélikus lelkészlakban Torkos József nagytiszteletű úr mélyen belemártva lúdtollat az iromba kalamárisba, nagy és fontos írásba kezdett, amelyről ma, a magyarságkutatás nagy napjaiban joggal megállapíthatjuk, hogy szellemének és magyartudatának nagyvonalúságával két évszázaddal megelőzte korát. Lehet, hogy Bonfinius, Mátyás királynak hírneves tudósa vezette arra az útra, hogy a világon szétszórt magyarság egyesítésére megtegye az első úttörő lépést,

mert Hollós Mátyás budai udvarának jeles történetírója jegyezte fel, hogy a nagy magyar király akarta az Észak-Kelet-Európában élő magyarfajú népeket IV. Béla király felújított eszméjével a hadbapusztuló magyarság erősítésére hazavezérelni. Lehet, hogy egy messziről jött levél vezérelte, de a legvalószínűbb, hogy tüzes magyar lelkekből pattant ki az a szikra, amelyben a hálás utókornak a Magyarok Világszövetségének első magvát kell tisztelve csodálnia. Az 1740-ben megírt eszméjével a „nonum praematur in annis” elve szerint anno 1747-ben lépett Torkos József a győri evangélikus gyülekezet lelkésze a nagy nyilvánosság elé, mégpedig kora egyik legtekintélyesebb kiadványának, a sok évfolyamot megért Győri Kalendáriumnak, a *Calendarium Jaurinense Titulare Politicum* hasábjain és még az évben a váradi tüzes vaspróbáról írott tanulmányával egy kötetceskében különlenyomat alakjában is megjelentette, mintegy megérezve, hogy el jő még egyszer ideje eszméje méltó értékelésére. Torkos „Magyarországon belül és kívül élő magyarokat összegyűjtő történelem-földrajzi kézikönyvével” a világon szétszórta élő magyarságnak nemcsak első felfedezője, hanem megszervezésének is előfutárja. Művében a világ magyarságát hét részre osztotta a következő csoportosításban: I. A Magyarországon lakó magyarok; II. Az Erdélyben lakó magyarok és székelyek; III. A Moldvában és Besszarábiában lakó magyarok; IV. Az Oroszországban lakó magyarok (Jugria!); V. Az ázsiai Tatarországban lakó magyarok vagy vogulok; VI. A baskiriai és tatár jugiriai magyarok; VII. Az Európa különböző részein lakó magyarok.”

Palóczy Edgár közlésének komoly visszhangja támadt. Nagy Károly dr., a Magyarok Világszövetsége igazgatója a Nagymagyarország 1940. december 20-i számában „Valóban kétszáz éves-e a Magyarok Világszövetsége?” címmel válaszolt Palóczy Edgár érdekes közlésére. Nagy Károly dr. többek között ezeket írta: „Igazán bámulatos, hogy már 1740-ben felmerült a külföldi magyarok összefogásának gondolata és Torkos József csoportosítása külföldön élő magyarokról kétszáz év után is aktuális, a mai helyzetnek nagyon is megfelelő. Valóban külön kell venni az ország határain belül élő magyarokat. Moldvában és Besszarábiában lakó magyarok problémája ma éppen olyan aktuális, mint két évszázaddal ezelőtt. Az Oroszországban lakó magyarok sorsa is mindnyájunkat érdekel és az Ázsiába került magyarok életére most is figyelünk. Érdekes, hogy Torkos József figyelmét már kétszáz évvel ezelőtt sem kerülte el Amerika első kapcsolata a magyarsággal. Európa különböző részein lakó magyarok csoportosítása most is igen helyes szempont, egyedül az ötödik világrészben, Ausztráliában élő magyarok nem szerepeltek a kimutatásban, de ezt azután igazán megérti mindenki. Nem lehet csodálkozni azon, hogy Mátyás, a nagy magyar király, az Észak-Európában élő magyarfajú népeket IV. Béla király felújított eszméjével

a hadban pusztuló magyarság erősítésére haza szeretne volna vezérelni. A király nagyságát mutatja, hogy felvetette a magyarok összefogásának eszméjét. Kétszáz esztendő nagy idő, a magyar történelem századai még mélyebbre nyúlnak vissza az idő végtelenségében, de ezek az évszázadok elenyésznek, ha nagy eszmék erjedését figyeljük. A Magyarok Világszövetsége csirája akkor kezdődött, amikor az első magyar a határon túlra került. Mindegyik magyar a lelkében magával vitte Nagymagyarország egy darabját és mindenütt Magyarország volt, ahol jó magyar ember magyarul érzett, magyarul gondolkozott és magyarul élt. Más azonban a gondolat és más a gyakorlatba való átültetése. Az első nagy világégés elpusztított minden magyar kapcsolatot a külvilággal, egyedül voltunk az ellenséges szövetkezés gyűrűjében. Az ellenségek acsakodtak ellenünk és amikor az összeomlás után a forradalmak lázában elgyengülve a földön hevertünk, a külföldi magyarok szeretete fordult először az óhaza felé. Az Amerikai Egyesült Államok az élre kerültek, ott volt a paradicsom, Európa elgyengült és az Újvilág megerősödött. Az ott élő magyarok mindent megtettek értünk. Kinyújtották felénk a segítő kezét. Amikor elhagyták az országot, nem tudtunk mást adni, csak a vándorbotot, amikor az ország bajbajutott és ők szerencsés helyzetben voltak, szeretettel fordultak Magyarországra felé. Valljuk be őszintén: önzetlenek voltak, de vártak valami megértő gesztust a magyar nemzet részéről is. És ekkor született meg a Kossuth-zarándoklat szép eszméje, New-Yorkban felállították a nagy magyar szabadsághős szobrát. A leleplezési ünnepélyre közel 600 magyar utazott ki Perényi Zsigmond báró vezetésével. Ez volt az óhaza első látogatása az Újvilág magyarjaihoz. Hogy ennek a látogatásnak milyen hatása volt, azt az események igazolták. Még abban az esztendőben visszaadták a látogatást és 1929-ben megvolt a külföldi magyarok első világkongresszusa, ezt 10 év múlva követte a II. világkongresszus, amely megalkotta a Világszövetséget. Amiről Mátyás király álmódott és amiről Torkos nagytiszteletű úr könyvet írt, az a gondolat tetet öltött. Ma a világ minden részében élő magyarok közös szervben egyesültek. A világ magyarjai most már érzik, hogy nem állnak idegenül a világban, bárhová vetette is őket a sors. Az óhaza meleg szeretete, a magyarok figyelő tekintete kíséri útjaikon. A világ magyarjai hűséges polgárai mindenütt az újhazának, de nem szakadtak el azért az óhazától. Velünk szenedtek, amikor Magyarországot megcsönkítették, velünk örültek, amikor visszatért a Felvidék, Kárpátalja és Észak-Erdély. Mátyás király álmódhatott, Torkos József nagytiszteletű úr hozzáláthatott a magyarok megszervezéséhez, de a magyarság nagy szenvedésének kellett eljönnie ahhoz, hogy az egész világ magyarsága tömör egésszé forrjon össze, a magyar gondolat eltüntessen minden távolságot a világ magyarjai között”. Íme, ezekből a közlésekből megtudhatjuk, hogy nagy királyunk,

Hollós Mátvás már tervbe vette a világ magyarságának egyesítését és Mátvás nyomdokain kétszáz esztendővel ezelőtt egy szerény lelkész, Torkos József vetette papírra a Magyarok Világszövetsége gondolatát. Tehát eszmei síkon a Magyarok Világszövetsége valóban kétszáz esztendő. Gyakorlati téren azonban sokkal fiatalabb. Mi ennek a története?

1929-ben létesült a Magyarok Világkongresszusa Állandó Szervezeti Irodája. Igen szerény és szegényes eszközökkel kezdték megszervezni a külföldi magyarságot. Az Állandó Szervezeti Iroda 1929-ben megrendezte a Magyarok I. Világkongresszusát s ezen a kongresszuson kapta meg az iroda 23 külföldi államnak a kongresszusra egybegyűlt magyarjaitól a megbízást. Ezt követő 8—10 esztendő alatt elkészítették a magyarok világkataszterét. Ez az állandó szervezeti iroda szerény anyagi eszközökkel működő társadalmi alakulat volt, amelynek munkáját elősegítette a magyar külügyminisztérium, a belügyminisztérium, a magyar külképviseletek, a székesfőváros és bizonyos mértékben a magyar társadalom. 1938-ban egybehívták Budapesten a Magyarok II. Világkongresszusát, itt megalapították a Magyarok Világszövetségét.

A Magyarok II. Világkongresszusán nagy lelkesedéssel fogadták el azt a határozati javaslatot, hogy Budapesten fel kell építenünk a Külföldi Magyarok Házát. Magától értetődik, hogyha majd ezt a Házat felépítjük, azt tartalommal kell kitöltenünk és a Magyarok Világszövetsége szervezetét is ki kell szélesítenünk. A fejlődési folyamatot ez esetben nem lehet megállítani.

A Külföldi Magyarok Házában a Magyarok Világszövetségének korszerű szervezetét a külföldi magyarság érdekében okvetlen ki kell építenünk. Ezt nemcsak mi kívánjuk, hanem a külföldi magyarok is. Jellemzősül, hogy mennyire szükséges és fontos a Magyarok Világszövetsége korszerű szervezetének kiépítése, itt egy párisi magyar hozzászólását közöljük Serényi Gusztáv a külföldi magyarok sorsproblémáival foglalkozó egyik cikkére. Dobossy László 1944. január 14-én többek között ezeket írta haza Parisból: „Ma az a helyzet, hogy a világba szóródott honfitársaink ügyei elkallódnak a különböző minisztériumok és ügyosztályok kezelésében. Ha nem tévedek, a kivándoroltak helyzetére és jövőjére vonatkozó kérdések négy minisztérium hatáskörébe tartoznak: a külügy-, a pénzügy-, az iskolaügy-, sőt a belügyminisztérium is foglalkozik velük. Legcélszerűbb megoldásnak, Külföldi Kormánybiztosság vagy Államtikárság létesítése látszik, esetleg — ennek munkáját kiegészítendő — a stuttgartihoz hasonló tudományos és propaganda-intézet létesítése. A közigazgatási anyakönyvelés mellett módját kell találni a tudományos feldolgozásnak is. A Kormánybiztosság vagy államtikárság a pontos és részletes nyilvántartásról gondoskodnék s a külföldi magyarok gazdasági, művelődési s esetleges hazavándorlási

ügyeit intézné, otthoni megtelepedésüket könnyítené. A tudományos- és propaganda-intézet pedig az érdekelt országok belső viszonyainak változását, a törvényhozások újításait figyelné, továbbá a magyar letelepültek életkörülményeit s társadalmi és lelki viszonyait tanulmányozná. E kétoldalú és tervszerű gondozás annál is fontosabb, mivel az érdekelt országokban egyre erősebb a törekvés arra, hogy az idegeneket egészen beolvassák vagy pedig csak olyanokat fogadjanak be, akik teljesen felszívhatók”. E sorokból” is kiviláglik, hogy nagy a vágyakozás egy hatalmas és hatalommal rendelkező központi szerv után, mely a külföldi magyarság ügyeit egységesen intézné. Erre legalkalmasabb a Magyarok Világszövetsége a Külföldi Magyarok Házában korszerűen kiépített szervezettel. Milyen legyen ez a szervezet?

A Magyarok Világszövetsége továbbra is politikamentes autonóm intézmény legyen, tehát nem állami hivatal. A felügyeleti jogot a m. kir. külügyminisztérium gyakorolja. Ezzel szemben a dologi kiadások és a tisztviselők, alkalmazottak fizetésének fedezésére rendszeres nagyobb államsegélyben részesüljön a Világszövetség a külügyminisztérium költségvetésének terhére. A teljes anyagi fedezetet az átszervezéshez és ügyvitelhez így képzeljük el: a Magyarok Világszövetsége székháza, illetve a Külföldi Magyarok Háza közadakozásból épüljön fel. A Ház fenntartása és karbantartása a kiadandó üzlethelyiségek, étterem, kávéház béréből és a Külföldi Magyarok Otthona szállásdíjaiból volna fedezhető. A Külföldi Magyarok Házában és a Magyarok Világszövetsége alkalmazásában foglalkoztatott tisztviselők és alkalmazottak fizetése az államsegély terhére volna megállapítható. A tagdíjakból és esetleges további adományokból, valamint a Világszövetség kiadványaiból kellene fedezni a külföldi propagandát, fenntartani a könyvtárat, múzeumot és fedezhetőek volnának ebből a különféle hazafias ünnepek költségei. A sajtóosztályt és a Világszövetség hivatalos lapját a lap bevételeiből kellene fenntartani.

A Magyarok Világszövetsége elnökét továbbra is a közgyűlés választja és az elnök egyúttal a felsőházban is képviselné a külföldi magyarok ügyeit. Tehát a Magyarok Világszövetsége mindenkor elnöke felsőházi tag is lenne. A Világszövetség ügyeit legfelső fokon az elnök után ügyvezető igazgató, földrészek szerint pedig igazgatók intéznék. Mindezek mellett az igazgatóságban továbbra is megmaradhatnak a társelnökök, illetve az alelnökök. Az igazgatók rendelkezésére állnának a főtitkárok. Minden országnak ilyen külön főtitkára lehetne. Azonkívül külön vezetőt kapna a sajtóosztály, a múzeum, a könyvtár, a külföldi magyar ifjak internátusa, a házgondnokság, a szórványmagyarok osztálya, a

kisebbségi ügyek és így tovább. Az igazgatókat, főtitkárokat, titkárokat, referenseket az ügyvezető igazgató előterjesztésére az elnök nevezné ki. Az ügyvezető igazgatót, akárcsak az elnököt, társelnököt és alelnököt a közgyűlés választja.

A központi szervezeten és tisztviselői karon kívül Magyarország nagyobb városaiban és a külföldi államokban is a nagyobb helyeken kirendeltsége lehetne a Magyarok Világszövetségének. Mindenütt kinevezett tisztviselőkkel. Ezt a gondolatot már többen felvetették. Ifjú Bakonyi József volt párisi magyar erről a kérdésről így ír Nagymagyarország 1942. évi június 1-i számában: „Keresztül kell vinnünk azt, hogy a határállomásokon minden hazatérő magyar testvérünket a Magyarok Világszövetségéhez utasítsák, ahol minden külföldi magyar ügyével behatóan foglalkoznak. A magyar társadalomnak hathatósabban kellene támogatnia a Magyarok Világszövetségét. Lehetővé kell tenni számára, hogy valóban segíthessen is. A nagyobb vidéki városokban kellene egy-egy kirendeltséget szervezni, hogy a vidéken letelepedők is részesülhessenek a közvetlen támogatásban”. A Magyarok II. Világkongresszusán Azary János ref. lelkész az Ohio állam daytoni és midletowni egyházak, egyletek és az összes ottani magyarság megbízásából a következő javaslatot tette: „Amennyiben a Magyarok Világszövetségének egyik célja az, hogy a külföldi magyarságot ne csak égisze alá tömörítse, hanem hogy munkakörének hatását mind eszmeileg, mind gyakorlatilag minél szélesebb körben ismertesse és azt intenzív aktivitássá tegye és továbbá, amennyiben eme magasztos célnak elérésére megfelelő módok és eszközök szükségesek, ennél fogva a Magyarok Világszövetsége határozatilag mondja ki, hogy mindenütt a világon, ahol magyarok nagyobb tömegben élnek, rendszeres és alapos szervező inunkat indít, amelynek célja, hogy a Magyarok Világszövetségének munkájába a világ magyarsága tökéletesen bekapcsolassék. Mindenütt megfelelő szervezetek, fiókok, körök, klubok létesítendők; ezeket a budapesti központi irodából időközönként el kell látni a megfelelő informatív anyaggal, hogy munkájukat kellő alapos-sággal végezhessék s végeredményben a közös nagy magyar célok szolgálatára minden magyar erőt, tehetséget és akaratot egyesítsenek. — A Magyarok Világszövetsége határozatilag mondja ki, hogy ahol és amennyiben lehetséges, a magyarok a nagyobb amerikai városokban és más világrészek fontos gócpontjain a Magyarok Világszövetségének címe és égisze alatt fiókokat, köröket, klubokat létesítsenek és szervezzenek, informatív és tanácsadói hatáskörrel felruházva.” Tehát a Magyarok Világszövetsége nemcsak Budapesten rendelkezék irodákkal, hanem az egész világra kiterjesztené aktív szervezetét. Mindegyik szervezet szoros, hivatalos, állandó kapcsolatban lenne a központtal. Az egységes és eredményes munka érdekében a Magyarok Világszövetsége igazgatóságában

meg kellene hívni mindazoknak az intézményeknek vezetőit, illetve képviselőit, melyek ugyancsak a külföldi magyarságért dolgoznak s amelyek irodát is kapnának a Külföldi Magyarok Házában.

A Magyarok Világszövetsége munkájáról, mint eddig is történt, az évi közgyűlésen számol be. Ezenkívül a Magyarok Világszövetsége alapszabályainak 10. §-a értelmében minden ötödik esztendőben összehívják a Magyarok Világparlamentjét vagy másnéven a Magyarok Világkongresszusát. 1944-ig már két Világkongresszust tartottak. Az alapszabály erre vonatkozó tétele így hangzik: „Köteles az elnökség lehetőleg minden ötödik esztendőben Budapestre világkongresszusnak nevezett olyan szövetségi nagyközgyűlést egybehívni, amelyen módot kell adni a nagy távolságokban külföldön élő tagoknak is arra, hogy a szövetség itthoni és külföldi munkásságát személyesen ellenőrizhessék és arról véleményt nyilváníthassanak, továbbá a szövetség működésének irányelveit megállapíthassák. Ezt a nagyközgyűlést legalább egy esztendővel a határideje előtt kell egybehívni ugyanolyan módon, mint a szövetség évi közgyűléseit. Tárgyalásának ügyrendje is ugyanaz, mint az évi közgyűléseké, azzal a különbséggel, hogy azon a megállapított napirenden kívül csak azok az indítványok kerülhetnek tárgyalás alá, amelyek legalább egy hónappal a nagyközgyűlés (világkongresszus) halánapja előtt érkeztek be a szövetség központi irodájához és amelyet a választmány javaslata alapján az elnökség tárgyalásra előterjeszt. Ez a világkongresszusnak nevezett nagy közgyűlés választja meg a választmány által kiküldött héttagú jelölőbizottság által kijelöltek közül a szövetség elnökét, két társelnökét, három alelnökét, az ügyvezető igazgatót, a titkárt, aki az igazgató helyettese, a választmányt, a szám vizsgálóbizottság tagjait és az ellenőrt, mégpedig a legközelebbi világkongresszusnak nevezett rendes nagyközgyűlés (világkongresszus) berekesztéséig érvényes hatállyal. A választmány tagjainak személyek szerint való megjelölését egyes országok magyar közületeire rábízhatja. Ez a nagyközgyűlés (világkongresszus) állapítja meg a következő nagyközgyűlésig érvényes hatállyal a tagsági díjak nagyságát. Ha azonban a szövetség valamelyik évi közgyűlése, a választmány tagjainak kétharmada vagy 1000 tag, vagy legalább 200 tagegyesület kívánja, köteles az elnökség azt a világkongresszusnak nevezett nagyközgyűlést a lehetőség határain belül az ötéves határidő letelte előtt is egybehívni. Az ilyen módon egybehívott nagyközgyűlés (világkongresszus), csak azokat a kérdéseket tárgyalhatja le, amely kérdések letárgyalása végett az egybehívást kérték. Ez a nagyközgyűlés (világkongresszus) csak akkor hozhat érvényes határozatokat, ha az egybehívást kérő tagegyesületeknek és tagoknak legalább kétharmada azon megjelenik. Ha az elnökség saját

elhatározásából vagy a választmány határozata alapján a rendes ötéves határidő elteltével hívja egybe a vilá kongresszusnak nevezett nagyközgyűlést, az 200 személyesen vagy meghatalmazás útján megjelenő tag határozatával érvényes döntéseket hozhat. A nagyközgyűlés (vilá kongresszus) ülésének jegyzőkönyvét a titkár vezeti, az elnök által kijelölt négy tag hitelesíti. A szövetségi közgyűlés és a nagyközgyűlés (vilá kongresszus) előadója a szövetség központi irodájának a vezetője.” Javasoljuk, hogy az alapszabályok idevonatkozó paragrafusát olyképmódosítsák, hogy legalább háromévenkénti időközökben hívják össze a Vilá kongresszust. Erre vonatkozólag a Magyarok II. Vilá kongresszusán Kezelmann Ferenc, a Passau Magyar Segélyegylet elnöke is tett javaslatot, mely így hangzott: „A Magyarok Világszövetsége lehetőleg minden három esztendőben hívja össze a Magyarok Vilá kongresszusát. Tárgyalja meg az összes külföldi magyarságot érdeklő problémákat. Javasolom továbbá, hogy a háromévenkénti kongresszusokat Magyarország különböző nagyobb városaiban tartsák meg, így például Szegeden, Pécsen, Debrecenben vagy a Balaton mellett”. Ezek a Vilá kongresszusokon, mint már eddig is megtörtént, valamennyi ország magyarja és magyar egyesülete képviselgetné magát. Természetesen az évi közgyűlésre, valamint a hároméves időközökben megtartandó Vilá kongresszusra elküldené beszámolóját a Magyarok Világszövetsége külföldön dolgozó valamennyi fiókvezetője. Sőt esetleg személyesen számolhatnának be a végzett munkáról.

Az itt közöltekben csak főbb vonásokban érzékeltetjük, hogy milyen legyen a Magyarok Világszövetsége korszerű szervezete. A részletkérdéseket majd az adott helyzetben lehet megoldani. A fontos, hogy mindenre kiterjedő, nagyvonalú szervezetet állítsunk fel, hogy minél tökéletesebb felkészültséggel állhassunk a külföldi magyarság rendelkezésére. És ismételt hangsúlyozzuk, hogy a Magyarok Világszövetségét és a Külföldi Magyarok Házát politikamentes intézménynek tekintjük és ebben a szellemben fejlesszük tovább. Teljesen igazat kell adnunk Bíró Sándornak, Amerikában tanult ref. lelkésznek, amikor a Nagymagyarország 1941. évi június 1-i számában így ír: „A külföldi magyarság sorsa túlnő a napi politika korlátain. A Magyarok Világszövetségének létjogosultságát is csak addig s annyiban látjuk, amennyiben ügyeit politikamentesen tudja intézni. De az ügy fontosságát tekintve, szélesebb keretben, nagyobb távlatokkal s biztosabb alapokon kell ezt végeznie. Véleményünk szerint csak így tudja azt a nagyszabású munkát irányítani, mely feladata lenne s melyet a külföldi magyarok elvárnak tőle. Gyermekes szerszámokkal legfeljebb csak homokvárakat építhetnénk”. Igen, a Magyarok Világszövetsége meg is tud majd felelni nagyszabású felada-

tának, de földrészeket behálózó nemzeti missziójához adjuk meg a megfelelő keretet, teremtjük elő az anyagi alapot és amikor e kettő megvan, az új idők friss szellemét vigyük a Világszövetség falai közé. Amit a Magyarok Világszövetsége alapítói, első munkásai fáradhatatlanul s jövőbetekintő szemmel megalapoztak, azt az új székház vezérei és tisztviselői fejlesszék majdán naggyá, hatóképessé a magyarság megtartására és boldogulására.

Julián barát fellépésétől a Magyarok Világszövetségéig.

Hétszáz esztendővel ezelőtt a katolikus egyház egyik legodaadóbb papja és a magyar nemzet egyik legáldozatosabb lelkű fia, Julián, szent domonkosrendi szerzetes, emberfeletti küldetésre vállalkozott. IV. Béla király megbízása alapján Juliánus három társával együtt elment messzi Ázsiába, hogy megkeresse a magyar őshazát, Magna Hungáriát, Nagy-Magyarországot. Szent, nagy cél hevitette a külsőségeiben egyszerű, de lelkében gazdag barátot. Ázsiában maradt magyarokat akarta megkeresztelni és az egyetemes magyarság javára összefogni. A hatalmas út sok megpróbáltatással járt, de Julián barát, aki a legelső keleti hittérítő és egyben a legelső európai Ázsiakutató volt, csodálatos heroizmussal és fanatizmussal vállalta a nagy út minden kockázatát. Társai kidőltek mellőle, de ekkor sem állt meg, nem fordult vissza és Julián egyedül érkezett az Urai-lábához. Itt magyarokra talált, akik szívesen fogadták az egyszerű barátot, mert nyelvüket is megértette. Tehát Julián barát őseink nyomában és mai hőseink útján megjárta a magyarság keresztútját a magyar nemzet egységéért és a kereszténységért. Julianus hűséggel és becsülettel szolgálta hazáját és királyát, amikor a messzi keletet járta; de hű és kötelességtudó volt az egyház fejével szemben is. A kereszténység védelmében a pápához terjedelmes jelentést küldött a tatárveszedelemről, mely akkor Európát fenyegette. Ez lévén Julianus utolsó ténykedése, mert őt is elsodorta az áradat. Lehetséges, hogy tatárhordák martaléka lett. Hősi halált halt azon a messzi keleti fronton, ahol 700 esztendővel később újra magyarok jártak a tatárveszedelemnél is nagyobb ellenség, a bolsevizmus megsemmisítésére.

Julián barát példaadása 700 év után is hat és hősi tette megmozgatja a magyarság millióit. Ma alig van időszerűbb eszményképünk, mint ő. A messzi keletet járta, a magyarság összefogásán fáradozott, keresztesvitézként áttört minden akadályon, hogy a keresztiségét elvigye

távoli magyaroknak. Szavát Rómáig hallatta, hogy Európát megmentse a keleti barbarizmustól és végül Ázsia vadonjaiban eltűnt. Lelke és szelme azonban ma is él és mindenkor seregszemlére hívja a világ magyarságát, íme, a lélek ereje századokon át is győzedelmeskedik. Amit lélekkal alkottak, örökké él.

Az 1942. esztendő, Nagyboldogasszony napján, augusztus 15-én, a Magyarok Világszövetsége örökké emlékezetes ünnepségre hívta a magyar társadalmat. Julián barát kelet felé mutató budavári szobránál a nemzet kiválóságai, miniszterek, főpapok, a magyar országgyűlés tagjai, írók és szónokok figyelmeztették a magyarságot a legegységesebb hazafiúi kötelességre, az összetartásra. Idézzünk néhány mondatot ezekből a megnyilatkozásokból. Olyan emberek, igaz magyarok mondták e szavakat, akik valóban mindenkor átérték és magukévá tették a külföldi magyarság sorskérdéseit. Az emlékezetes Julián-ünnepen Perényi Zsigmond báró, a Magyarok Világszövetsége elnöke többek között ezeket mondta üzenetében, melyet határainkon túra a külföldi magyarsághoz küldött:

„Julián barát volt az első, aki honfitársainak figyelmét a külföldön élő magyarokra felhívta és mi az ő szobránál méccsest gyűjtünk, hogy világosságot mutasson tengeren innen és tengeren túl, idegenben élő magyar véreinknek, hogy lássák a mi törődésünket, rokoni szeretetünk megnyilvánulását”. Antal István nemzetvédelmi és propaganda miniszter nagyhatású, messzehangzó beszédében így szólt: „Julián atya kinyújtott bronzkarja figyelmeztet bennünket: a világ minden részébe szétszórt magyarságnak az ügye, e hazából bármikor is kivándorolni kényszerült magyar testvéreink újbóli egyesítésének feladata, illetve a kivándorolt magyarság visszahozásának, intézményes visszatelepítésének a kötelessége. Arra a történelmi és társadalmi igazságra figyelmeztet bennünket ez a kemény bronzkar, hogy csak annak a nemzetnek van jövője és elhívása, amely nem engedi gondozatlanul szétszóródni a maga fiait széles e világban s amely fenntartja és ápolja a lelki közösséget az eltávozott testvérekkel. Annál is inkább, mert ha van nemzet, amely egyetlen vérbeli fiának erejét sem nélkülözheti, úgy bizonyára a magyar az, amely hatalmas népek szomszédságában, rokonok és fajtestvérek nélkül mérhetetlenül egyedül van itt, Európa e nehéz pontján s amely a maga sorsának és jövőjének felépítésében egyesegyedül a saját népi erőinek cementjével foghatja össze a maga nemzeti és állami építményének sok vihart kiállott ősi szerkezetét. — Ne felejtjük, minden magyar ember, bármely világrész legtávolabbi zugába is vetette sorsa, változatlanul és gyengíthetetlenül tagja maradt annak a lelki és erkölcsi közösségnek, amelyet magyar Glóbusznak nevezünk s amely közösség minden magyar embert, bárhol is van a világon, örökké és megmásíthatatlanul a maga lelki és erkölcsi birtokállományához tartozónak, a maga

nagy családja édes gyermekének tart. Minden magyar ember, bármely földrésznek, bármely zugában áll is helyt az élet és a munka frontján, egyben a magyar ügyért, a magyar népért is küzd, a magyar becsületért is helytáll s polgári és keresztényi kötelességének teljesítésével voltaképpen saját fajtájának, az egyetemes magyarságnak is szolgálatot tesz. De nekünk, akiknek a Gondviselés akaratából az a jósors jutott osztályrészünkül, hogy nem a hazától elszakadva, messze idegenben, de idehaza, az atyai földön, a magyar nép közösségében élhetjük életünket, nekünk is vannak kötelességeink az idegen világba szakadt testvéreink iránt, — vannak s talán még fontosabbak és súlyosabbak, mint ami az ő vállaira nehezedik. S itt e nagy magyar országkereső, Julián barát emlékénel teszünk erős fogadalmat, hogy ezt a kötelességünket mindenkoron és minden körülmények között testvéri hűséggel teljesítjük”. Majd beszéde befejező részében a miniszter ezeket a megszívlelendő szavakat kiáltotta világgá: „Ne felejtjük magyar testvéreink, kétféle nemzet van: a látható, a fizikai, a közjogi nemzetén kívül van még egy láthatatlan, egy transcendentális nemzet is s ez utóbbihoz tartoznak, akik bárhol is vannak ezen a földtekén, megőrizték szívükben az együvé-tartozás érzésének parányi szikráját. Soha másutt, alkalmasabb és méltóbb helyen nem lehet ezeket a gondolatokat s ezeket a kötelességeket a magyar lelkekbe beleégetni, mint Julián szerzetes ércalakjánál, aki példát adott nekünk és minden korok és nemzedékek számára a magyar testvériség és a láthatatlan nemzet iránti kötelességek holtig való teljesítésében”. P. Böle Kornél, domonkosrendi atya, Julián barát késői utódja, ezekkel a kegyeletes szavakkal áldozott nagynevű elődjének és gyűjtötte meg a honi lelkekben is a magyar együvé-tartozás lángját: „Julián testvérnek és társainak örökké hálás a földrajztudomány, a történelem, nemcsak hazánk, hanem egész Európa. Julián pedig min\ kutató, mint hittérítő s mint ember egyaránt a legelső sorába tartozik. Megemlékezve ama hősi idők erőfeszítéseiről, megcsodáljuk a magyar dominikánusok apostoli szeretetét, szívós törekvését faj testvéreink lelki megmentésére a kereszténység áldásaival. És hálás szívvel gondolunk rájuk. Julián testvérnek mindent eltűrő, minden szenvedést elviselő, fajtestvéreinek megmentéséért semmit nem sokalló, lelkes, magyar és keresztény szeretete pedig örök, lelkesítő példa gyanánt áll napjaink és minden idők magyarjainak lelki szemei előtt!” Az emlékezetes Julián ünnepséget vitéz Tors Tibor, a Magyarok Világszövetsége társelnöke zárta be. Beszédében kegyeletes szavakkal emlékezett meg a külföldi magyarokról és többek között a következő kijelentést tette: „Aki magyarnak született, más mint magyar nem lehet. Ennek az ünnepségnek hatása alatt a Magyarok Világszövetsége nevében ígéretet teszek arra, hogy minden esztendőben, Nagyboldogasszony napján, koszorút

helyezünk a külföldön élő, a külföldről hazatért és az itthoni magyarság nevében Julián barát szobrára”.

Ezek az intelmek és nagyszerű megnyilatkozások a Magyarok Világszövetsége felséges ünnepén nemcsak odairányultak, hogy idehaza gondoljunk egymásra, hanem figyelmeztetést és felhívást kapott a társadalom a legszélesebb nemzeti összefogásra, mely hegyeken és tengereken túl lerjed és amely a nagy nemzeti egységet jelentheti. Seregszemle volt ott a szent domonkosrendi páter budavári, — hősiességet és áldozatot kifejező — szobra alatt. E szemlének legfőbb és legdicsőbb hadvezére maga Julián barát. A külföldön élő és küzdő magyarság felkarolására és egységbehívására szólítottak fel minket Julián szobra alatt, Nagyboldogasszony ünnepén. A Magyarok Világszövetsége újból hangsúlyozta és lélekemelő ünnepség keretében újból meghirdette: tudnunk kell, hogy közel kétmillió idegen földre szakadt magyarról van szó, akikre akkor is emlékeznünk kell, ha az idők olykor lehetetlenné teszik a velük való érintkezést. Érezzék ők odaát, határainkon túl, hogy nincsenek elhagyatva, Julián barát szellemében ápoljuk a szent testvériesség érzését. A Magyarok Világszövetsége által kezdeményezett és megrendezett ünnepség azonban csak egyetlenegy emlékezetes nap, csodálatos, forró ünnepnap volt, de még nem cselekedet a magyar társadalom részéről. Azáltal nem segítünk külföldön küzdő testvéreinken, hogy illendően meghallgattuk az ünnepi szónokok szép kijelentéseit és szívhez szóló intelmeit. Kétmillió magyar lesvér sorsát egyetlen nap hevületével, az ünnepnap pompájával nem lehet megoldani. Méginkább nem magyar szalmalánggal. Tettek és még hozzá erőteljes tettek kellenek. A Magyarok Világszövetsége, mely immár 15 éve dolgozik rendíthetetlenül a világ magyarságáért — megjelölte az irányt, megadta a cselekvés rugóit a magyar társadalomnak. Ezért volt seregszemle Julián barát szobránál az 1942. esztendő Nagyboldogasszony ünnepén, hogy e szobor talapzatáról, kiváló szónokok ajkáról minél messzibbre hangzódjanak el azok a szavak, melyek képesek a magyar társadalmat felrázni.

1942. augusztusában lángban állt a világ. Magyar hősök is ott jártak valahol keleten, amerre Julián barát szobra néz. De vérzivatar közepette is gondoltunk azokra a magyarokra, akik határainkon túl élnek. A második világháború vad hullámvásában méginkább éreztük, nem hanyagolhatunk el könnyelműen kétmillió magyar lelket. Ha Julián barátot követjük és szívósan tudunk harcolni minden magyar lélekért, a jutalom, a hála és a viszonzseretet nem maradhat el. Soha nem felejtik majd el határainkon túl élő magyarok, hogy a vér és a vas századában, a XX. század második világháborújában gondoltunk rájuk és cselekedtünk értük. A cselekedetek mikéntjét a Magyarok Világszövetsége Julián barát seregszemlén közhírré tette. A magyar társadalomnak csak követnie

kell a Világszövetség útmutatását és akkor már megtette kötelességét. De előkelően tudomást nem venni és hűvös tartózkodásba visszavonulni nemzetellenes bűn. Tehát, aki csak teheti, legalább ünnepnapokon zarándokoljon el Julián barát szobrához és kapcsolódjék bele abba a nemzeti célkitűzésbe, melyet az izzólelkű szerzetes hét évszázaddal ezelőtt életével meghirdetett. A nagy sorakozó, mely esztendőkkal ezelőtt, Nagyboldogasszony ünnepén volt, a magyarság életerejéről is tanúságot tett. Julián barát keletrenéző szobrával együtt nekünk is kelet-felé kell tekintenünk, mert ott nagy a mi hivatásunk. A Kaukázus északi oldalán, — ahol az ősmagyarság első európai hazája volt és ahol Juliánus barát 1238-ban kereste a Magna Hungáriát, — 1942-ben ismét keresztesvitézek jártak Európa védelmében. Itt hősi harcokban megtettük kötelességünket Európáért, a magyarságért és a kereszténységért, tehát nyugodtabban nézhetünk észak, dél és nyugat felé. És védjük meg minden erőnkkel annak a kétmillió magyarnak is az életét és biztosítsuk jövőjét, akik messzi országokban, hegyeken és óceánokon túl élnek és várva-várják az egyesülést az óhazái magyarsággal. Előbb tehát ismét, — mint oly számtalanszor a múltban, — emeljünk erős védőbástyát kelet felé, és amikor biztosítottuk a nyugalmat és az áldásthozó békét, akkor építsük és fejlesszük ki kapcsolatainkat a világ minden részében, ahol magyarok élnek. Ennek az építőmunkának kitűnő központi szerve, gyönyörű intézménye a Magyarok Világszövetsége. Hálás lehet a nemzet azoknak, akik ezt az intézményt létrehozták és akik itt eredményesen munkálkodnak. Julián barát szobrától, — ahol gondolatokat kapunk nagy tettek véghezviteléhez — a Magyarok Világszövetségéhez vezessen utunk és ajánljuk fel munkánkat, képességeinket, nélkülözhető javainkat a legnagyobb nemzeti célra: külföldön kallódó, szenvedő és küzdő magyarok megmentésére. Julián barát szüntelenül hívja a magyarság legjobbait építő munkára. Ha valaki szobra alatt elmélkedésre kényszerül, nem tud szabadulni attól a gondolattól, hogy mily kevesen vagyunk mi magyarok. A magyarság világlétszáma alig 14 millió. Ebből is 2 millió lélek idegen földön él. Az új világháború ismét véráldozatot kívánt a magyarságtól. Arról talán most ne is álmodozzunk, hogy egyszer, valamikor régen, Nagy Lajos és Mátyás király idejében európai nagyhatalom voltunk. Az álmok és ábrándok nem viszik előbbre életünket. Csak a feltartóztathatatlan tettek. Ha egykori nagyhatalmi állásunk nem törik meg és nem omlik össze, ma 40 milliós nép vagyunk. Jelentős, számbelileg is fontos tényező Európa kellős közepén. Verhetetlen nemzet. De így is, 14 milliós létszámmal megmaradtunk és nélkülünk a Kárpátok medencéjében és Európa szívében nem történhetik semmi döntés. Csak a létszámunk kevés a többi népekhez viszonyítva. Tizenkét millió magyart a Duna völgyéből a szél ugyan nem fújhat el, de háborús viharok megtizedelhetik a

magyarságot. Ezért rendületlen hittel hirdetjük: mentsük meg külföldön élő véreinket és szervezzük be azt a 2 millió magyart is a nagy nemzeti egységbe, aki idegen hazában várja a velünk való testvéri egyesülést. Egyetlenegy magyart sem hagyhatunk számításunkon kívül, éljen bárhol a világon, akár északon, keleten, délen vagy messze nyugaton. Ezeknek a gondolatoknak adtak hangot Julián barát nagy seregszemléjén kiváló magyarok, 1942. év Szent István hetében, Nagyboldogasszony ünnepén. A Magyarok Világszövetsége minden magyart magához ölelt, az egész világ magyarságát érintő nagy nemzeti ünnepen. Így kapcsolódik hét évszázad után is Julián barát halhatatlan szelleme a mai magyarság küzdő életébe. Szerencsénk, hogy évszázadok távlatából fel tudunk nézni egyik legnagyobb hősünkre, büszkeségünkre, a dicső Julián barátra.

A Magyarok Világszövetsége

és a külföldi magyarságért dolgozó egyéb intézmények kapcsolata.

Az egyetemes magyar nemzet érdeke, hogyha valamilyen közügy, nemzeti cél érdekében több személy vagy intézmény dolgozik, az erőket összefogjuk. A legnemesebb szándékkal megindított akciók és missziók kudarcba fulladhatnak, ha ez erők szétforgácsolódnak. Nagy hiba, ha azonos rendeltetéssel működő intézmények nem tudnak egymás munkáságáról vagy csak hiányos, hézagos tájékoztatást kapnak. Ennek eredménye az lehet, hogy felesleges energiák pazarlódnak el és a kitűzött célt mégsem sikerül elérniök. Hátrányait végeredményben a nemzeti társadalom sínyli meg, illetve azok, akikért a megjelölt intézményeknek vagy hivataloknak dolgozniok kell. Ugyanez a tétel alkalmazható a külföldi magyarságra is. Sokan foglalkoznak — jóindulattal és szeretettel — sorssal, sőt a hivatottakon kívül napjainkban mind többen lesznek az önjelölt szakértők, de ezzel fokozatosan odajutunk, hogy a különböző területen dolgozó szaktudósok között elvész a lényeg és nagyobb lesz a bonyodalom. Röviden azt kívánjuk: a külföldi magyarság ügyeivel foglalkozó intézményeket és elismert szakembereket fogjuk össze, egységesítsük munkájukat és mindenkinek osszuk ki szerepét. Nem cél az, hogy két ember ugyanazt végezze, amikor egy is meg tudja oldani a feladatot. Az sem cél, hogy egyik közhasznú intézmény keresztezze a másik munkáját, mert akkor egyik sem ér el eredményt. A külföldi magyarság ügyeivel az elismert szaktudósokon kívül, számos intézmény foglalkozik. Ha Isten segítségével és magyar áldozatkészségből felépítjük a Külföldi Magyarok Házát szerencsésen lehet majd ezeket a közhasznú és áldásos intézményeket egy fedél alatt munkájukban egyesíteni anélkül, hogy valamelyikük feladná önállóságát. Vizsgáljuk meg, miképpen lehetséges ez.

A Külföldi Magyarok Háza a Magyarok Világszövetsége központi székháza is lenne. Itt kapnának elhelyezést a Világszövetség irodái. A Magyarok Világszövetségét úgy kell tekintenünk, mint a külföldi magyarok ügyeivel foglalkozó intézmények csúciszervezetét. A Világszövetséghez kapcsolódnának a többi intézmények, — hangsúlyozzuk

eddiggi teljes önállóságukat és szerzett jogait megretartva — sa külföldi magyarság érdekében munkaközösségre lépnének. A nemzeti munkaközösséget valamilyen szervezeti szabályzat biztosítaná. Ez az együttes munka azonban csak akkor lehetséges, ha valóban egy fedél alatt dolgoznak a különböző testületek. Ha ezt valóra tudjuk váltani, akkor a munka menetét nemcsak meggyorsítjuk, hanem biztosítjuk a sikeres elintézést is a külföldi magyarság érdekében. Végeredményben ez a fontos! A Külföldi Magyarok Házában nem szabad majd aktákat gyártani, mert külföldi véreink különösképen megszokták az ügyek gyors és bürokratamentes elintézését. Főleg az amerikaiak ismerik a száguldó tempót. Ha egy külföldi magyar majd ezekhez a hivatalokhoz fordul, szívében melegséget, lelkében megalégedettséget érezen, mert ügyét aktagyűjtés és nagyképűsködés nélkül intézik el. Éreznie kell annak a hazalátogató vagy írásban hozzánkforduló magyarnak, hogy az édes haza cselekszik érte, nemcsak szónokolunk itt, hanem dolgozunk. Ezért erőteljesen hirdetjük, hogy teremtsük meg a majd felépülő Külföldi Magyarok házában a Magyarok Világszövetsége és a külföldi magyarságért dolgozó intézmények szoros, baráti kapcsolatát, együttműködését.

Nézzük az intézményeket, melyekkel a Magyarok Világszövetsége nemzeti munkaközösségre léphet. Előrebocsátjuk, hogy már eddig is megvolt eme intézménynek és a Világszövetség között a harmonikus kapcsolat, tisztelték egymás célkitűzéseit, de gyakorlati téren éppen a nagy távolságok miatt nem működhettek együtt mindenben. Az intézmények, melyek helyet kapnának a Külföldi Magyarok Házában és a Magyarok Világszövetségével nemzeti munkaközösségre léphetnének a következők: a Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda kirendeltsége, a Szent László-Társulat irodája, a Julián Iskola-Egyesület irodája, a Szociális Testvérek Társasága kirendeltsége, a Szociális Misszió Társulat kirendeltsége, a külföldi magyarság érdekében dolgozó magyar apácarendek és szerzetesrendek kirendeltsége, a Református Egyetemes Konvent kirendeltsége, a Magyarországi Evangélikus Egyház kirendeltsége, a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége Irodája, a Teleki Pál Tudományos Intézet kirendeltsége, a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbség jogi Intézet kirendeltsége, a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet kirendeltsége, a Debreceni Egyetemi Kisebbségi Intézet kirendeltsége. Ha végigtekintünk eme felsoroláson, láthatjuk, hogy igen komoly és tiszteletreméltó testületek, valamint tudományos intézetek kapnának megbecsült helyet a Külföldi Magyarok Házában. A Magyarok Világszövetségével együtt mintegy 15 intézmény kerülne teljes irodáival, illetve kirendeltségei útján egy fedél alá és ennek áldásait a magyar társadalom is élvezné és bizonyosan nagy hasznát látnák a külföldi magyarok.

Amikor a nemzet érdekében nemes szándékkal tenni akarunk valamit, ezt mindig aként cselekedjük, hogy a magyarság sorsát előbbrevigyük. Ha már áll majd a Külföldi Magyarok Háza, azt ne csak korszerű felszereléssel és kényelmes bútorokkal rendezzük be, hanem korszerű szellemet is vigyünk ebbe az új házba. Az épület, a berendezés, az iratok, okmányok és akták, mind holt anyagok, csak az ember, a végrehajtó közeg vihet ezekbe a holttestekbe lelket, életet. A külföldi Magyarok Háza és a benne dolgozó intézmények olyan értéket jelentenek majd, amilyen a szelleme lesz ezeknek az intézményeknek és amilyen lelkiülettel dolgoznak majd benne az emberek. Mivel tudjuk, hogy a Magyarok Világszövetsége és a külföldi magyarság ügyeivel foglalkozó egyéb intézmények munkaközössége csak jó szellemiséget eredményezhet, hirdetjük, hogy a Külföldi Magyarok Házában az áldásos munkaközösség annak idején haladéktalanul jöjjön létre. Áldják majd érte az Istent a külföldi magyarok.

A kereszténység összefogása és nemzeti munkaközössége a külföldi magyarok házában.

A külföldi magyarságért talán a keresztény egyházak tettek legtöbbet. Áldozat és szolgálat a Hazáért, ez volt a jelszavuk a katolikus és a protestáns egyházaknak, amikor kiküldöttek papjaikat és lelkészeiket a külföldi magyarság közé. S odakint, távol Magyarországtól a katolikus és protestáns hívók egyéforrtak lélekben, papjaik vezetésével megteremtették a nemzeti munkaközösséget. Sorsdöntő a magyar nemzet szempontjából, hogy idehaza is a keresztény felekezetek kezét fogjanak egymással és a nagy nemzeti célkitűzésekben találkozzanak. Amikor a külföldi magyarságnak hajlékot kérünk a magyar fővárosban és fel akarjuk építeni a Külföldi Magyarok Házát, nem mulaszthatjuk el hangoztatni, hogy a keresztény egyházak lépjenek nemzeti munkaközösségre a világon szétszórta magyarok érdekében. Amit odakint, idegen országokban megvalósítottak különböző felekezetű magyarok, — vagyis megértették, megbecsülték egymást, — azt valósítsuk meg idehaza is, mert a keresztény egyházak összefogására itthon éppúgy szükség van, mint odakünn. A Külföldi Magyarok Háza csak akkor lesz erős vár, ha a benne uralkodó szellem erőt és szeretetet sugároz. Ez pedig csak a különböző felekezetű magyarok összefogása, egysége alapján lehetséges. A Nagymagyarország 1943. évi szeptember 15-i számában kifejezést is ad annak a gondolatnak, hogy a keresztény egység nemzeti feladat és rendkívül fontos a külföldi magyarság érdekében. A lap többek között ezeket írja: „Nekünk magyaroknak, akiknek annyi nemzettestvérünk él távol az anyaországtól, különösen kedves a keresztény egység gondolatának felkarolása. A világ keresztényeinek összefogása komoly erőttöbbletet jelentene a világ minden táján élő magyar számára. A Magyarok Világszövetsége ezért nagy figyelemmel és érdeklődéssel kíséri mindenkor a megindult eszmeeserét és rendületlenül bízik a keresztény tömörülés gondolatának győzelmében”.

A Külföldi Magyarok Házában lehetetlen is volna elképzelni eredményes munkát a keresztény egyházak megértő együttműködése nélkül. Mindegyik egyház a maga híveit igyekszik megmenteni külföldön, de végeredményben mindegyikük híve magyar. Végző fokon valamennyi egyház papja Krisztus tanításain kívül szétszóródott magyar lelkek megmentésén fáradozik. Az egyetemes magyarságért dolgozik akár a protestáns avagy a katolikus lelkész, ha kimegy külföldre a magyar kolóniákra. Ugyanezt a célt szolgálják majd a Külföldi Magyarok Házában, annál is inkább, mert hiszen a tervek szerint egy fedél alatt lesznek az irodái: a Szent László-Társulatnak, a Julián Iskola-Egyesületnek, a külföldi magyarok ügyeivel foglalkozó magyar apácarendek és szerzetesek kirendeltségének, a Magyarországi Református Egyháznak, a Magyarországi Evangélikus Egyháznak. Mindezek majd nagy munkaközösséget alkotnak, melyből sok áldás fakad a magyarságra. Erre az együttes munkára szükség is van, ha meg akarjuk menteni és tartani a külföldi magyarságot.

Bangha Béla, Ravasz László szerint is „a legkiemelkedőbb magyar jezsuita”, már 1932-ben mindenekelőtt a légkör előkészítését sürgette a keresztény egyházak közeledése érdekében. Mi is, mielőtt még felépül a Külföldi Magyarok Háza, a légkör előkészítését sürgetjük és már előre hangsúlyozzuk, hogy ennek a Háznak kapuját a különböző keresztény felekezetekhez tartozó magyarok csakis megtisztulva, a béke szándékával léphetik át. A külföldi magyarok sorsa függ attól, hogy központi székházukban, a Külföldi Magyarok Házában a felekezetek torzsalkodnak-e avagy kéz a kézben dolgoznak a magyar jövőért. Minden magyarnak különösen a Külföldi Magyarok Házában el kell fogadnia Kovács Sándor ev. teológiai tanár 1932-ben mondott soproni beszédének ezt a tételét: „Hihetetlen, hogy a kölcsönös, egymásiránti szeretet kihalt volna, hiszen a magyar faj ősi vonása, hogy távol áll minden gyűlölködéstől, a valóságért senkit sem bánt”.

Amikor a külföldi magyarság megmentése érdekében a keresztény egyházak összefogását és nemzeti munkaközösséget hirdetjük, nézzünk vissza a történelembe és merítsünk onnan példát. A történelem legjobb tanítómesterünk. Erdélyt emeljük ki mint a keresztény egyházak összefogásának példás földjét, ahol az egyházak torzsalkodása sohasem fajult el. Erdélyben mindenekelőtt az egyetemes nagy magyar érdekeket tartották szemelőtt és katolikusok, protestánsok, unitáriusok egyetlen erős táborba tömörültek a magyarságot fenyegető közös veszedelmekkel szemben. Gondoljunk csak a Trianon utáni gyászos korszakra, amikor Erdély megszállásának idején az erdélyi keresztény főpásztorok együttműködése eredményeként közös erővel, közös alaptól tartották fenn a magyar isko-

lákat és pártolták a magyar kulturális intézményeket. Erdély példáját vigyük át a Külföldi Magyarok Házába és a külföldi magyarság érdekében egyesítsük a különböző keresztény felekezetek erőit.

Magyarországon a lelkekben lángol a vágy, hogy a keresztény egyházak ne azt keressék egymásban, ami szétválasztja, hanem ami összehozza őket. Ennek a vágyakozásnak kiváló egyházi férfiak is hangot adtak. Raffay Sándor dr. evangélikus püspök így ír erről a kérdésről: „Pannonhalma tudós főapátja, Kelemen Krizosztom történelmi munkát végzett, amikor a keresztyén egység érdekében karácsonyi szövegét megírta. Jelentőségében és célzatában nem kisebb értékű ez Deák Ferenc híres húsvéti cikkénél, mellyel a kiegyezést megindította. Én egész életemen ál abban a meggyőződésben voltam és vagyok, hogy a keresztyénség felekezetekre való tagolása az egész keresztyénség minősíthetetlen kára és hátránya. Ezért a keresztyén egyházak testvéries közeledésének és a messze jövőben elérhető egységesítésnek munkája szerintem a legkívánatosabb és a legszükségesebb munkák egyike. Viszont azonban az egységesítést sem kényszerítéssel, sem térítgetésekkel, sem külső, sem lelki erőszakolásokkal elérni nem lehet. A kényszerházasság sohasem teremtette meg a békességet és boldogságot. Ha századok eltérő szokásai és gondolkodása választják el a lelkeket egymástól, senki sem kívánhatja, hogy máról-holnapra akár forradalmi úton, akár bölcséleti elgondolásokkal, akár elveket feladó megalkuvásokkal ezt a történelmileg adott állapotot megváltoztathassuk. Mégis a megváltoztatásra törekedni szabad, sőt a megváltoztatásra irányuló jóakaratot és belátást érlelni kötelesség is. Abban a meggyőződésben élek és élttem mindenkor, hogy a keresztyén egyházak testvéri összefogásán, kölcsönös megbecsülésén és tervszerű erősítésén fordul meg nemcsak a keresztyénségnek, hanem magyar nemzetünknek a sorsa is. Ebben a vonatkozásban a keresztyén egyházak testvéries összesimulásának az ügye egyúttal komoly és sorsdöntő nemzeti ügy is.” A magyarság nagy ügye a keresztény egyházak közeledése és mivel rendkívüli érdekek forognak itt kockán, a dolgot nem szabad felületesen megítélnünk. Mélyen a lelkünkbe kell néznünk, és csak azután szabad az üggyel foglalkoznunk. Ravasz László dr., a nagy református püspök, ezt a kérdést így fejtegeti:

„A keresztyén egyetemesség gondolata kötelességünké teszi azt is, hogy az egymástól eltávolodott vagy egymással éppen szembenálló egyházak közeledjenek egymás felé. Mennyire mélyen gyökerezik e közeledés utáni vágy a magyar társadalomban, megmutatta néhány komoly és meleg nyilatkozat, amelyeket a magyar egyházak egynémely vezetője váltott egymással a lelki egységről és együttműködésről. Éppen az volt a baj, hogy a vágy erősebb, mint a lehetőség és sokan azt hitték, hogy valamit

célul tűzni ki annyi, mint már el is érni. Mindaddig, amíg a kérdés úgy van feltéve, hogy vagy az evangéliumi protestantizmus térjen vissza a katolicizmus kebelébe, vagy a katolikus keresztyénség vegye át a reformáció alapelveit, az egész kérdés tökéletesen reménytelen, jámbor utópiánál nem egyéb. Ha azonban úgy van feltéve a kérdés: az egyházak közötti feszültségből mennyi az indokolatlan, mennyi a felesleges; hogyan lehetne ezt a feszültséget a szembenálló fél felfogásának és helyzetének jobb megismerésével csökkenteni; miféle eszközöket lehetne találni, amelyek az egyházak dogmatikai jellegének teljes fenntartásával, közös gyakorlati magatartást biztosítana bizonyos közös kérdésekkel, igényekkel és fenyegetésekkel kapcsolatban; végül, hogyan lehetne nemzedékünk figyelmét rendszeresen arra terelni, hogy az egész keresztyénségnek közös tartalmi vonásait ismerjük meg és a történelmi fejleményeket ne csak a magunk dogmatikai álláspontjáról, hanem az illető történelmi fejlemény belső logikájából és szellemiségéből igyekezzünk megérteni: egész emberöltőkre való pozitív munkát és kézzel fogható feladatot kapnánk, amelyekkel az egyházak közötti közeledés útját egyengethetnek.”

Most a két püspöki megnyilatkozás után nézzünk két névtelen hozzászólást a kérdéshez. Az egyik napilap hasábjain egy kálvinista tollforgató így ír: „Protestáns őseink a legjobb katolikus magyarokkal együtt aggódtak és harcoltak századokon át a magyar nép szabadságáért. Erdély kálvinista fejedelmei éppúgy „a hazáért és szabadságért” fogtak fegyvert, mint a mélyen katolikus lelkületű II. Rákóczi Ferenc.” Nagyon figyelemreméltó a magyar egyetemi fiatalságnak megnyilatkozása. A magyar jövő szempontjából erre különösen súlyt kell helyeznünk. A külföldi magyarság egységbetartása szempontjából is fontos, hogy fiatalságunk miképpen kezeli a felekezeti kérdést. Az egyik egyetemi hallgató a keresztyény egyházak közeledését hirdető folyóiratban, „Az Egység Útja”-ban ezeket írta: „A magyar egyetemi ifjúság, amely az új eszmékre mindig elsőnek fogott lángot: most is fegyvert fogott. Ezek a fegyverek azonban már nem egymás ellen valók, hanem arra, hogy lebontsuk velük a közöttünk meredő falakat. Vannak az egyetemisták között olyanok, akiknek lelkiismerete sohasem vetette fel a keresztyénség és magyarság súlyos kérdéseit. A legjobbak azonban már mindkét oldalon felismerték a keresztyény egység fontosságát és ugyanakkor kutatni kezdték a megértés útjait is. Ez az út keskeny és veszélyes, egyik felől a hitközömbösség, másik oldalról az ellenségeskedés szakadéka kísérik. De ez az egyetlen út, amelyen célba érünk. Az egyetemi ifjúság legjobbjai már beálltak a magyar szakadék átívelésének munkásai közé. Katolikus részről a P. Varga László S. J. irányítása alatt álló Egyetemi Mária Kongregáció, protestáns oldalról a KIE és a Soli Deo Gloria egyetemistái dolgoznak

a közeledésen. Mindkét táborban rádöbbenek azonban arra, hogy addig semmi munkához nem foghat az ember, amíg a saját lábán biztosan nem áll. Ezért itt is, ott is megindult a saját hitnek mélységekig menő lelki-ismertes kutatása. A hitelvek között keressük az egyezőket, vizsgáljuk az elválás történelmi okait és végül Ravasz László szavai szerint mindenünk kutatja a szakadásért a saját felelősségét. Protestáns kollégáink megbecsüléssel szemlélik a katolikus egyháznak egységében gyökerező erejét és hitbuzgalmi munkáját, mi viszont elismeréssel vagyunk a protestáns egyetemi hallgatók sokszor bennünket is felülmúló bibliaismerete és példaadóan lelkes igazság-kutatása iránt. S ami a legfőbb: mindinkább alhat bennünket az egymás iránt érzett, minden válaszfalon átsugárzó krisztusi szeretet. Érezzük, hogy Krisztus áll mögöttünk és tudjuk azt is, hogy éppen Ő akarja a mi örömteljes, testvéri kézfogásunkat. Adja Isten, hogy úgy legyen!” íme, ezek reménykeltő hangok és ha a Külföldi Magyarok Házában a fiatalságnak ilyen gondolkodásmódját honosítjuk meg, akkor bízhatunk abban, hogy ott létrejön a nemzeti munkaközösség. Nagy dolgot kívánunk, amikor a keresztény egyházak munkaközösségét hirdetjük a külföldi magyarság érdekében. Ehhez sok türelem, fegyelem és önfeláldozás szükséges. S bármennyire nagyok az áldozatok, e cél érdekében még nagyobb áldozatokat kell hoznunk. II. Rákóczi Ferenc szelleme vezéreljen minket. Az ő példaadása még ma is hat. Mélyen vallásos férfiú volt, hitét soha nem tagadta meg, de hitével harcolt nemzetéért. A hit tanítása a szeretet. Ezt alkalmazta a nagy fejedelem is, hogy egységet teremtsen nemzete érdekében a különböző keresztény felekezetek között. Markó Árpád így jellemzi Rákóczi békítő tevékenységét: „A nemzeti egység útjának legnagyobb építője a XVIII. század elején kétségtelenül II. Rákóczi Ferenc volt. írásából, emlékirataiból és vallomásaiból megállapíthatjuk, hogy nemzetének felszabadítását, felvirágoztatását nem pusztán katonai hadműveletektől, politikai helyzetek ügyes elrendezésétől és kihasználásától várta, hanem legfőképpen a vallásosság és az állam közerkölcsének, a közszellemnek fejlesztésétől. Ebben a vonatkozásban pedig sohasem tett különbséget katolikus és protestáns intézmények és emberek közt, hanem szinte fanatikus igazságkereséssel minden vitás kérdésben csak azt nézte, kinek van igaza.” Valóban ilyen volt II. Rákóczi Ferenc. Legjobban saját írása, vallomása győzhet meg minket arról, hogy a nagy fejedelem mennyire akarta a magyar egységet. „Fáradozásaim célja, — írta Rákóczi Confessio peccatoris c. munkájában — mindig a szeretet visszaállítása, a gyűlölködés, széthúzás megszüntetése volt. Jogosnak vélem egyforma szeretettel felkarolni őket, (t. i. a különböző felekezeteket). Egyiknek is, másiknak is sorsa a Te igazságod mélyében van eltemetve.” Magyaroknak, kicsinyeknek, nagyok-

nak, itthoniaknak és kivándoroltaknak egyaránt útmutatás lehet Rákóczi írása. II. Rákóczi Ferenc nagy ember volt, mert felül tudott emelkedni minden kicsinyes szemponton, és a felekezeti kérdést mindig úgy kezelte, hogy abból a nemzetnek ne kára, hanem haszna legyen. A fejedelem a szécsényi gyűlésen létrejött vallási béke emlékére érmet veretett. Javasoljuk, hogy a Külföldi Magyarok Házában is alapítsanak emlékérmét a felekezeti béke megtartása érdekében és adják ki majd annak a magyarnak, aki megteremti a külföldi magyarok érdekében a keresztény egyházak nemzeti munkaközösségét.

A Szent László Társulat küldetése.

A magyar nemzeti társadalom, a katolikus tömegek vajjon tudják-e, hogy mi a Szent László-Társulat küldetése? Ismerik-e egyáltalán ennek az áldásos intézménynek működését és kellőleg értékelik-e? És ugyan hányan lehetnek Magyarhonban, akik a Szent László-Társulat létezéséről tudnak? Ezeket a kérdéseket a közíró azért kénytelen felvetni, mert személyes tapasztalata szerint e téren mulasztások történtek a társadalom részéről. Több odaadást, önfeláldozó segítséget, nemes érdeklődést, komolyabb anyagi támogatást érdemelne a Szent László-Társulat. A feladatok, melyekre a Társulat vállalkozott, olyan nemesek és nagyszerűek, hogy akiben csak szikrája él a sorsközösség érzésének, kell, hogy feltétlen híve legyen a Szent László-Társulatnak. A közíró pedig elsődrendű feladatának tekinti a lelkeket felrázni, megmutatni a lehetőségeket, hogy milyen úton-módon lehelünk önfeláldozó katonái annak a tábornak, mely idegenbeszakadt véreink lelki gondozását tűzte ki feladatául. Kétségtelen, hogy az eddigi csekély érdeklődést fel kell fokoznunk a Szent László-Társulat munkássága iránt és a magyar társadalomnak több figyelmet kell tanúsítania. Elvégre véreinkről van szó, akik idegen földön kemény küzdelmet vívnak létükért. Az ő felemelkedésük és megerősödésük az egyetemes magyarság erejének gyarapodását jelenti. Ha pedig bizonytalan sorsukra bízunk külföldön élő véreinket, ennek mérhetetlen kárát egyszer majd mi éreznők meg idehaza.

Mi tulajdonképpen a Szent László-Társulat hivatása? Pontosan ezt így határozták meg: „A Szent László-Társulat célja, hogy a Magyarország területén kívül élő bármely szertartású római katolikus magyaroknak lelki gondozását biztosítsa, őket vallásos életükben, anyanyelvük megtartásában istápolja, katolikus magyar papok kiküldésével, könyvekkel, folyóiratokkal, vallásos és szociális intézmények megszerzésével őket a katolicizmusnak és a magyarságnak megtartsa.” E célkitűzés a legszebb keresztény és magyar cselekedet és pontosan fedi Prohászka Ottokárnak azt a megállapítását, hogy „az idegenben élő magyaroknál az összetartó arbrons az egyház és a szív az oltár.” A Szent László-Társulat, mint

később olvashatjuk, a legnagyobb igyekezettel és körültekintéssel törekszik betölteni nemes hivatását és már sok fájdalmat enyhített, csak az eszközei csekélyek és elégtelenek. Ma, amikor az anyagiasság ördöge tombol a világon, a szenvedő magyarság önmagán könnyítene, ha fillérjeit vagy egyéb felesleges javait a Szent László-Társulatnak adná áldozatul sokak segítségére és felemelésére. Szánalmas látni, hogy százezres tételek pocsékolódnak el haszontalan dolgokra és alig-alig van pénz (oh, az az átkozott pénz!) életek, magyar életek megmentésére, mint ahogy a Szent László-Társulat is csak ezt akarja. Tehát a pénz az eszköz itt is. Miből lehet a Szent László-Társulatnak pénze, ha nem a keresztény, magyar társadalom önfeláldozó, önkéntes adományaiból. Miképpen adhat a társadalom erre a célra? Ha átérzi vallási és nemzeti kötelességét és a Társulat apostolává szegődik. Bárki alapító tagja lehet a Szent László-Társulatnak, ha alapító tagság címén az alapszabályokban meghatározott összeget ajánl fel a nemes célra. Ugyancsak minden katolikus hívő rendes és pártoló tagja is lehet a Szent László-Társulatnak. Mindezeket azért jegyeztük itt fel, hogy a magyar társadalmat közelebb hozzuk a Társulathoz és olyanoknak is lehetővé tegyük az ide való »belépést, akik eddig még egyáltalán nem tudtak a Szent László-Társulat krisztusi elveken felépült nemzetvédelmi működéséről.

Vizsgáljuk meg most, milyen munkásságot fejtett ki a Társulat eddig és mit várhatunk tőle a jövőben. Csak nagy vonásokban ismertethetjük itt az áldásos munkát, mely a Szent László-Társulat neve alatt és pártfogásával az egész világon folyik, ahol magyarok élnek. Budapesttől Amerikáig, Afrikáig, Ausztráliáig és Ázsiáig mindenhová elér ma már a Szent László-Társulat áldástosztó, segítő keze. Ez a széleskörű munkásság valóban megérdemli a magyar társadalom legélnkebb figyelmét. Aki beletekint a Szent László-Társulat évi jelentéseibe, elcsodálkozik azon, hogy miképpen lehetett mindazt megtenni, amit esztendő alatt elvégeztek, csekély anyagi eszközökkel. Bizonyosan hozzájárult ehhez a krisztusi szellem, mely betölti a Szent László-Társulat vezetőinek és munkatársainak lelkét. Csakis a kereszténység erejével lehetett elvégezni azokat a feladatokat, amelyekről a Szent László-Társulat jelentéseiben beszámolt.

Csodálatos, milyen hatásos tettekre képes néhány hívő ember, ha komolyan veszi feladatát. A Szent László-Társulat kis gárdája is ezeket mozgató meg. Mint a tenger vizébe dobott kő hatására a víz hullámos gyűrűi, úgy terjedt el hullámszerűleg a Társulat áldásos tevékenysége egy-két ember akaratából az egész világon. A Szent László-Társulat lelkesítégek egész sorát tartja fenn külföldön és nagyszerű tervezésűséggel építi tovább hazájuktól elszakadt magyarok lelkigondozását. Ennek a munkának ma már kézzelfogható eredményei is vannak. A bukovinai székelyek visszatelepítésének sikeres lebonyolítása — a magyar királyi

kormány erőfeszítésein kívül — nagyrészen a Szent László-Társulatnak köszönhető. A magyar sajtó érdekesítő és színes leírásokban tárta az olvasóközönség elé a visszatelepített székelyek hazajövetelét, de kevés szó esett a lapok hasábjain a Szent László-Társulatról. Talán éppen azért felejtkeztek meg erről, — amit már ez írásunkban hangoztattunk, — mert tájékozatlan a magyar társadalom csaknem valamennyi rétege (beleértve a sajtó munkásainak egy részét is) a Szent László-Társulat célkitűzéseiről. Ezek a sorok éppen ezt a tájékozatlanságot akarják eloszlatni. Tehát vegyük tudomásul, hogy a csaknem 200 évig idegen földön és ellenséges környezetben élt bukovinai székely nép lelki gondozását a Szent László-Társulat végezte 1861-től. Nyolcvan esztendőn keresztül az isteni Gondviselés akaratából a bukovinai székelyek életébe beleszólt a Szent László-Társulat és szeretettel ügyelt egyházi és iskolai életükre, papokat 60 tanítókat neveltetett részükre. Ennek a gondoskodásnak köszönhető, hogy a bukovinai székelyek két évszázad idegen megpróbáltatásai után is megmaradtak hű magyaroknak és jó keresztényeknek. Ezért sikerült azt a 15.831 lelket a magyar nemzet nagy egységébe töretlenül lélekkel újra bekapcsolnunk. A Bácskába hazatelepített bukovinai székelyek bizonyosan erős támaszai lesznek a magyarságnak a déli végeken. Megható az a hálás megnyilatkozás, melyet a Bukovinából hazatelepített székelyek bácsjózseffalvai plébánosa, Németh Kálmán dr. írt a Szent László-Társulattal kapcsolatban egyik nyílt levelében. „A Szent László-Társulat, — írja Németh Kálmán, — az egyetlen magyar szervezet, amelyik törődött velünk hosszú számkivetésünk alatt. Ha nincsen ez a törődés, úgy egészen biztosan régen el volnánk veszve.”

A Szent László-Társulat nevetségesen csekély költségvetési keret mellett is kiterjeszti működését az egész világra. Ezt csak azért tudják bizonyosan megtenni, mert többen önzetlen, áldozatos munkát vállaltak a nagy célért. De mégis jegyezzük fel, hogy például az 1941/42. gazdasági évről szóló pénztári jelentésben a Társulatnak az évi összes bevétele alig közelíti meg a 13 ezer pengőt. Ebből tagsági díjakból mindössze 109 pengő és 30 fillér folyt be. A Társulat összes pénzvagyona 22.766 pengő. Ugyebár például bármelyik hentesüzlet vagy rőföskereskedő is nagyobb forgalmat bonyolít le és bizonyosan több a vagyona. Nem érzi-e a magyar katolikus társadalom, hogy itt valamit tennie kellene? A lelkiismeretünk nem mozdul meg? Nézzük most már, hogy milyen erőfeszítést végez a Szent László-Társulat a szélrőzsa minden irányában a nagyvilágon.

Az Északamerikai-Egyesült-Államok mintegy 600 ezer magyarjárt 101 latinszertartású katolikus és 14 görögkatolikus pap, valamint közel 300 szerzetesnő gondozza, hitükben és a magyar hazához való hűségükben istápolja. A XX. század második világháborúja majdnem lehetetlenné tette a külföldi magyarsággal való érintkezést itthonról. A Szent László-

Társulatnak éppen ezért nagy érdeme, hogy már évekkel ezelőtt hazai segítséggel kitűnő egyházi szervezeteket épített ki külföldön. Ma ezek a szervezetek mentsvárai, védelmezői a külföldi magyarságnak vallás-különbség nélkül. Templomok, óvodák, iskolák, családgondozó szervezetek, különböző magyar tanfolyamok mind-mind azt a célt szolgálják odakint, hogy a magyar érzést és a keresztény hitet megőrizzék a kivándoroltak lelkében és ezt gyermekeikbe is átplántálják. Odakint sem helytelenítik ezt, akik az igazság és méltányosság útján járnak. A torontói érsek, James Mc Guigan egyik külön pásztorlevelében így ír az amerikai magyarokhoz: „Legyetek erősek a hitben, legyetek hívek önnön véretekhez és nemzeti hagyományaitokhoz.” Bár eképen gondolkoznék odakint mindenki, akkor kevesebb baja lenne a külföldi magyarságnak. A Szent László-Társulat azonban gondoskodik arról, hogy minden időben és minden körülmények között a külföldi magyarság érezze, hogy velük vagyunk. Itt említjük meg, hogy a Magyarok Világszövetsége segítségével a Társulat elnöke rádióan is érintkezésbe lépett az északamerikai magyarsággal és többek között a szeretet ünnepén karácsonyi szózatot intézett hozzájuk. Ha már a karácsonyi megemlékezésről tárgyalunk, nem mulaszthatjuk el megemlíteni a „Mindenki karácsonyfája” mozgalmat, melyet ugyancsak a Magyarok Világszövetségével karöltve a Szent László-Társulat kezdeményezett. Az 1941. esztendő karácsonyán első ízben állt Budapesten a Ferenciek-terén a szeretet-fája, mely kifejezője volt annak a gondolatnak, hogy a szentestén is lélekben együtt vagyunk külföldön élő véreinkkel. Felvetjük a gondolatot: nem volna-e helyes a jövőben minden karácsonykor a külföldi magyarok karácsonyfáját nemcsak Budapesten, hanem valamennyi megyeszékhelyen felállíttatni. A karácsonyfák alá pedig tegyünk perselyt, hogy a magyar társadalom adakozhassék a Magyarok Világszövetsége és a Szent László-Társulat hazafias és missziós céljaira. Bizonyosan a szenteste varázsában sok magyarnak megdobban a szíve és többen lesznek, akik örömmel adnak a nagy célra. Említésreméltó a Szent László-Társulatnak az a jelentése, hogy New-Yorkban megalakult a „Katolikus Magyar-Amerikai Liga”, mely bekapcsolódott a Washingtonban székelő National Catholic Welfare Council tagjává. Ilyen alapon az amerikai magyar katolikuság jogos ügyei megfelelő érdekképviselőhöz jutottak. Dél-Amerikában, nagyobb részt Braziliában kb. 50 ezer magyar él. Ebből Sao-Paolo-ban és környékén 30 ezer lélek lakik. A második világháború szenvedéseit nagyon megérezték. Újságjukat, a Brazíliai Magyarságot és iskoláikat betiltották, illetve becsukták. Itt is ma egyedül a templom az összekötő kapocs magyar és magyar között. Szerencséje a brazíliai magyarságnak, hogy a magyar bencéseknek már székházuk van, melynek építési költségeihez a Szent

László-Társulat is hozzájárult. Ez a bencés-székház erős vára az ottani magyarságnak.

A Szent László-Társulat figyelő szeme ellát a legtávolabbi földrészekre is, ahol magyarok élnek. Így nyilvántartják a cubai, kínai, japáni, mandzsúriai, ázsiai, istanbuli, párizsi, lillei, londoni, belgiumi, berlini, bécsi, bulgáriai és a moldvai magyarok ügyes-bajos dolgait is. Még arra is kiterjed a Szent László-Társulat figyelme, hogy például az idegen földön élő magyar anyanyelvű háztartási alkalmazottak lelkigyakorlatokat kapjanak saját nyelvükön. A szegény-ügyet és a munkások ügyeit intézményesen oldják meg. Természetesen minden külföldi telepre, ahová jut, a Szent László-Társulat jó magyar könyveket, folyóiratokat, egyházi iapokat küld és fiókkönyvtárakat alapít. Például a párisi magyaroknak kétezer kötetből álló kölcsönkönyvtáruk van. De még mennyi jó magyar könyv kellene ide és a többi idegen földön feltalálható magyar telepre! Nagy érdeme a Szent László-Társulatnak, hogy a szenvedő és küzdő magyarokhoz papokat küld ki vigasztalásul és biztatásul. Ez meglehetősen költséges és nagy gondot okozó teljesítmény, de a Társulat hű célkitűzéseihöz, és minden lehetőet elkövet a külföldi magyarok felemeléséért. Magyar nemzeti szempontból is nagy nyereség, hogy a nemzeti ünnepeket, — ha politikai okokból sok helyen másképen nem is lehet, — szentmiséekkel ünneplik meg. Így március 15-én, a magyarság szabadság-ünnepén, augusztus 20-án, Szent István király napján, október 6-án, az aradi vértanúk gyászünnepén Észak-Amerikától Dél-Amerikáig, Ázsiától Ausztráliáig, Európáig valamennyi városban és kisebb helyeken, ahol magyarok élnek, ünnepi istentiszteletet tartanak a magyarok üdvére. Hosszadalmas lenne itt felsorolni mindazt a jót és nemeset, melyet a Szent László-Társulattól kapnak a külföldi magyarok. Imádságos könyvek, tankönyvek, naptárak és folyóiratok küldésein kívül tehetséges magyar ifjakat neveltetnek, kántorokat képeztetnek, papokat fizetnek, diplomákat építtetnek és javíttatnak. Mindezt azért teszi a Szent László-Társulat, hogy megtartsa a külföldre szakadt magyarságot a katolicizmusnak és az egyetemes magyar nemzetnek. Isten és emberek előtt tetsző cselekedetek ezek.

A Szent László-Társulat Erdély egy részének visszacsatolásával a szórványokban élő katolikus magyarok lelki gondozását nemcsak egyházi, de nemzeti szempontból is szükségesnek tartja. A kolozsvári püspöki Helynökség ezirányban kezdettől fogva igen jelentős munkát végzett s külön szórvány-bizottságot szervezett. A Társulat programjába vette a szórvány-pasztorizációnak rendszeresítését. E célra teherbíróképességéhez mérten még anyagi támogatást is nyújt. A magyarság szempontjából ez rendkívül értékes szolgálat.

Amikor a Szent László-Társulat küldetéséről írunk, nem mulaszt-hatjuk el feljegyezni és hálásan megörökíteni Shvoy Lajos székesfehérvári megyéspüspök, a Társulat elnöke, Krywald Ottó pápai prelátus, a Társulat egyházi ügyvezető-alelnöke, Nagy Károly dr., világi alelnöke és Nyéki Kálmán dr. papnöveldei prefektus, egyetemi magántanár, a Társulat pénztárosa nevét. Azt, hogy a Szent László-Társulat ma a megújulás korát éli, — a külföldön dolgozó, heroikus munkát végző névtelen papokon kívül — a Társulat eme négy önfeláldozó vezetőjének köszönheti. Az ő erőfeszítésük messzire világít, és nem tehetjük le a tollat addig, míg emléksorokban nem hódolunk az ő munkásságuknak. Az író a nemzet és a katolikus hívők köszönetét tolmácsolja a Szent László-Társulat kitűnő vezetőinek és egyúttal meghajtja az elismerés zászlaját a Társulat áldozatoslelkű névtelen lelkészei előtt. Egy ilyen névtelen lelkész jelentéséből hadd idézzünk itt néhány sort. Ez a megnyilatkozás élesen belevilágít a Társulat papjainak lelkületébe. „Elsősorban az a cél vezetett, — írta haza messze idegenből az egyik lelkész, — hogy elmélyítsem vagy felébresszem magyarjaink lelkében az istenfélelmet és a távoli Haza iránti rajongó szeretetet és e két erényen keresztül a becsületességet, erkölcsöt és az otthon maradt családhoz való hűséges ragaszkodást.” Amíg ilyen lelkületű papokat tud kiküldeni a Szent László-Társulat külföldi magyarjaink lelki gondozására, addig nincs mit félnünk attól, hogy a magyarság elvész idegen népek viharos tengerében. A Szent László-Társulatot viszont a hazai magyar társadalomnak kell erőssé tennie, hogy magasztos hivatását maradéktalanul a nemzet üdvére betölthesse.

A Szent László-Társulat küldetése nincs befejezve és nem is lesz mindaddig, míg egyetlenegy magyar él idegen országban. A Társulat eddigi feladatát csodálatos erőfeszítéssel oldotta meg. A további teendők azonban még nagyobbak, mint az eddigiek. A világ képe mindjobban összezavarodott. A zürzavarban még szükségesebb, hogy megfoglaljuk az idegen országokban élő honfitársaink kezét. A Szent László-Társulat ezt cselekszi. Az irgalmasság és a szeretet igéivel közeledik a messze földön küzdő magyar testvéreinkhez. Figyelve figyeljük és segítsük a Szent László-Társulat működését, hogy minél több feladatot tudjanak megoldani. A heroizusból ez a Társulat már levizsgázott. Jelesen. Most a magyar társadalom mutassa meg, hogy a sorsközösség érzése és a testvéri cselekvő szeretet nem szólam ebben az országban. Szent láng lobogjon lelkünkben oly izzóan, hogy még a világ legtávolabbi pontján élő magyar is érezze, nincsen egyedül.

A magyar szerzetesek munkája a külföldi magyarságért.

Az egyik legkiválóbb magyar szerzetesnő, Rónai Paula szociális testvér mondotta a magyar szerzetesekről a Magyarok II. Világkongresszusán, amikor eképen szólott: „Az Amerikában lelkészkedő” papságon kívül a magyar szerzetesrendek is nagy áldozatossággal ajánlották fel a külföldön élő magyarság szolgálatára egész életüket. Az Északamerikai Egyesült Államokban is nagyszerűen működő szerzetesrendjeink vannak, amelyek főleg tanítórendek és a magyar iskolákat, az úgynevezett szombati vagy vasárnapi iskolákat látják el.” Valóban, ha csak nagy vonalakban is vizsgáljuk meg a magyar szerzetesek külföldi működését, csodálattal és szeretettel kell róluk megemlékeznünk. A magyarság örök hálával tartozik a magyar szerzeteseknek külföldi munkájukért, mert a lelkek megmentésén kívül lelkes és hűséges hazafiakat is neveltek az elhagyott magyar hazának.

A magyar szerzetesek közül legelső Juliánus barát volt, aki áldozatos missziót vállalt a külföldi magyarságért. Az ő nagy tettét e könyv lapjain külön fejezetben méltatjuk. Juliánus példáját vele egyidőben és a későbbi korokban több domonkosrendi atya követte. Majd a századok folyamán és a legújabb időkben a magyar premontreiek, bencések, ferencsek, kapucinusok, minoriták, karmeliták, szerviták, jezsuiták, lazaristák, szaléziánusok vállaltak missziót a külföldi magyarságért, illetve a világmisszió vállalása közben testvéri megértéssel foglalkoztak idegenbe szakadt véreinkkel. Rendszeresen és intézményesen főleg három magyar szerzetesrend foglalkozik a külföldi magyarság lelkigondozásával. Elsősorban a jezsuiták, a ferencsek és a bencések vállalkoztak az egyik legnehezebb és legtöbb áldozatot kívánó feladatra: a külföldi magyarság lélekmentésére. Ez a három nagymúltú szerzetesrend papok sokaságát küldte ki a világ minden égtája felé, hogy Krisztus igéi mellett a magyar szót is hirdessék és a magyar hitet a kivándorolt lelkekben élesszék vagy

ahol kihalt, ott újra felkeltsék. A magyar szerzetesek apostoli lelkülettel teljesítették feladatukat.

Mindenekelőtt vessünk történelmi visszapillantást a magyar jezsuiták külföldi munkájára, melyet az idegenbeszakadt magyarságért végeztek. Kutatásaink, majd a lelkes és hosszú ideig Amerikában élő P. Raile Jakab, de főleg P. Gyenis András dr. S. J., közismert rendtörténetíró, a Szent István akadémia rendes tagja, adatai alapján erről a következőkben számolhatunk be.

A külföldre vetődött magyarok ügyének felkarolására maga a rendalapító adta a kezdeményező példát, amikor 1545-ben egyik hazánkfíát Rómában befogadja és nagylelkűen támogatja. Annál is inkább tehette ezt, mert egyik fivére 1542-ben a magyar hazáért vívott küzdelemben életét áldozta Magyarország felszabadításáért. Érthető, hogy így a magyarság közelebb férközött szívéhez. Később, midőn a bécsi, dillingeni és a többi jezsuita kollégium megalakult és a rend egyéb iskolái megnyíltak az ország pereméhez közel, sok magyar ifjút találunk a jezsuita iskolák diákjai között, kiket a rend tagjai, — részben már magyarok, — nagy szeretettel oktattak és gondoztak. Mellőzve a kisebbjelentőségű szolgálatokat, elég legyen P. Szántó István római tevékenységére rámutatnunk. Mint a római Szent Péter-templom magyar gyóntatója, nemcsak az örökvárosba zárandoklóknak, hanem a diákoknak és főiskolai hallgatóknak is nagy szolgálatot tett, midőn a magyar pálosok kezéből kicsúszott magyar házat és alapítványokat visszaszerezte a magyarságnak. Ennek eredményeképen 1579-ben megalakulhatott az első külföldi Collegium Hungaricum a Rómában tanuló magyar növendékpapok befogadására. Szántó terve rövid idő múlva más, nem az általa elgondolt formában élt tovább. Ma is mint Collegium Germanico-Hungaricum működik a katolikus magyarság javára. Tanítványai közül sok kiváló ember került ki, közöttük a legnagyobb: Prohászka Ottokár. Szántó terve annyiban is sikerült, hogy a magyar zárandokház és alapítványok a Rómába zárandokló és megszorult magyarokon segítettek.

P. Szántó után más magyar jezsuiták kerültek Rómába mint magyar gyóntatok, akik 1773-ig nemcsak a hazai zárandokok lelki gondját viselték, hanem ügyes-bajos dolgaikban is segítették őket. A római gyóntatok között kitűnt P. Cseles Márton, később P. Faludi Ferenc. De nemcsak az örökvárosban, hanem Lorettóban is működött magyarul tudó gyóntató, ahová szintén sok hazánkfia zárandokolt. A jezsuiták a külföldre szegődött magyar zsoldosokról sem feledkeztek meg, mert több ízben olvasunk kíséretükben tartózkodó és magyarul tudó tábori lelkészről. Természetes, hogy abban az időben nem olyan nagy tömegben vetődtek el messze a hazától magyarok, mint később, de a jezsuita rend akkor is helytállóít és segített, amennyire ezt a rendelkezésére álló eszközeivel megtehetette.

Vizsgáljuk meg most, hogy a magyar jezsuiták miképen látták el a bukovinai csángók lelki gondozását. Midőn a hazai jezsuita rendházak az újabb betelepülés után (1853.) benépesedtek magyar rendtagokkal, akkor a tanítás mellett és az állandó lelkipásztori gondozás vállalásán kívül megindultak országszerte a népmissziózások. A missziók lelki és erkölcsi hasznának szemlélete indította a Szent László-Társulatot, hogy a bukovinai csángók vallásos életének fokozására is tartasson népmissziókat. A Társulat vállalta a misszionáriusok útiköltségének fedezését és minden csángó-plébánosnak 100 forintot adott a felmerülő kiadásokra.

A nagy útra pécsi missziójuk befejezése után indultak el a felkért atyák. Névszerint P. Szigeth Nándor és P. Schlick János Kassán, Lembergen és Csernovitzon át érkeztek a csángók földjére. Az első községben március 2-án kezdték meg a missziót és 10 napon át folyt a munka. Március 13—23-ig Andrásfalvát részesítették a misszió áldásaiban, március 27-től április 4-ig Hadikfalván folyt a missziózás. A józseffalvai misszió Druzsbáczky György plébániáján április 25-től május 2-ig tartott. Később P. Varga János, — aki maga is csángószármazású volt, Andrásfalváról került a magyar hazába tanulni, majd a jezsuita rendbe lépett, — tartott ismételtén a csángók között missziót. Lelkipásztori tevékenységét mindaddig ellátta, míg a románok ki nem üldözték. Budapesten halt meg 1923-ban, élete virágában a kiállott izgalmak és szenvedések következtében. Vele tartott a székely P. Pénzes István is. Ilyen áldozatos munkával sikerült — másokkal együttműködve — a csángókat hitükben megerősíteni és a magyarságnak megtartani.

A jezsuiták moldvai és romániai missziózását a következőkben ismertethetjük. Az Erdéllyel szomszédos Moldvába és Romániába régmúlt idők-től fogva vándoroltak magyarok, akár azért, hogy alkalmi munkát keres-senek, akár állandó megtelepedésre. Az erdélyi jezsuiták csakhamar fog-lalkozni kezdtek velük, különösen amikor 1588-ban Erdély területéről távozni kényszerültek. P. Ladó Bálint, székely jezsuita és négy társa előbb Moldvába, azután a Havasalföld területére utaztak és honfitársai-
kat megtartották a katolikus hitben. Az ilyen apostoli kirándulásokat és hosszabb misszióskörutakat később, a következő évtizedekben is megis-mételték a jezsuiták.

Az egyik nagyobbszabású misszió megszervezéséről és tervezett állan-dósításáról az 1743-i évvel kapcsolatban értesülünk. 1743. tavaszán Mavrokordat Konstantin, Moldva fejedelme meghívta országába Péterffy Károly kiváló jezsuita történetírót, hogy írja meg az oláh fejedelemségek történetét. A meghívást Szegedi János nagyszombati egyetemi tanár továbbította. Mivel a rendtartomány főnöke, — aki akkor a széleslátókörű P. Vánossy Antal volt, — ugyancsak pártolta ezt az akciót, Péterffy útrakelt. Csatlakozott hozzá még két másik jezsuita főlshentelt pap, Patai

András és Szegedi György személyében, hogy a moldvai fejedelemség magyar katolikus lakosságának lelkipásztori gondozását átvegyék. Hazaküldött jelentéseikből megtudjuk, hol laktak magyarok. Rövid időn belül szép sikerrel járt apostoli tevékenységük, de a kezdeti nekilendülésre gyors visszaesés következik. Ennek oka, hogy Konstantin fejedelmet átmenetileg más fejedelem váltja fel és az olasz minoriták is sok akadályt gördítettek a magyar misszió útjába. A tervezett jászvásári, valamint a bukaresti iskola sem nyílhatott meg. Így azután a kivándorolt magyar katolikusok szervezett lelkipásztori gondozását nem intézményesíthették. Később is hallunk egyes magyar jezsuitákról, akik apostoli körútra indulnak Moldvába és Oláhországba, de a három évtized múlva bekövetkezett rendi feloszlítás lehetetlenné tett minden nagyobbarányú kezdeményezést.

Újabban P. Schlick János nevéhez fűződik a moldvai és oláhországi katolikus magyarok lelki gondozásának a terve. Fellelkesülve a csángók között elért sikereken, a Szent László-Társulat lépést tett, hogy Schlick János atyának az útját egyengesse az eláruló magyarokhoz. A romániai hatóságok azonban folyton halogatták a beutazási engedély megadását s a tervezett út sajnálatosan elmaradt. Mikor azután Erdély és a kapcsolatos részek a trianoni és egyéb békeparancsok következtében Romániához kerültek, kezdeti akadályok után mód kínálkozott arra, hogy Moldva és az oláh vidék katolikus magyarjait gondjukba vegyék az erdélyi és szatmári magyar jezsuiták. Jassiban átvették a szeminárium vezetését és a teológiai oktatást. Időnként felkeresték a magyar falvakat, hogy missziókkal és beszédekkel megtartsák őket a katolikus hitnek és a magyarságnak. Majd átvették a Szent László-Társulat költségén épült és tulajdonát képező Szent Ilona-templomot Bukarestben, mely a román főváros sokezerényi katolikusának középpontjává lett és maradt a mai napig. Jassiban többek között P. Erdélyi István és P. Dombi József, Bukarestben különösen P. Horváth Sándor szerzett elévülhetetlen érdemeket véreink gondozása terén. Az utóbbi több vallásos egyesületet alapított, nemcsak a hit igazságaira oktatta híveit, hanem a magyar kultúra áldásait is közölte velük. Az összetartozás erősítésére havi folyóiratot ad ki, mely közli nemcsak az egyházközség, hanem a kultúregyesület, valamint a sportegyesület híreit is. A lelki gondozás mellett a jezsuiták vállalták a magyarság érdekeinek képviselését, védték érdekeiket és munkaalkalmat teremtettek számukra. Továbbá biztosították, — amíg a körülmények megengedték, — a Szent László-Társulat nagylelkűségéből folyó adományok és segélyek szétosztását. Szatmárott, majd Kolozsvárott megjelent Szív-újság, — melyet később Apostol néven adtak ki, — sokezer példányszámban került a rendi szerkesztők szervező buzgósága révén a szórványban élő magyarok kezébe.

A katolikus magyarság megtartásának nagy művét a második világháború közepette is folytatták a lelkes jezsuiták a román fővárosban és környékén. Ma már könnyebb a feladatuk, mert tekintélyesszámú magyar lelkipásztor áll rendelkezésre, akik a romániai szemináriumokból kerültek ki.

Térjünk most át a nyugatra vándorolt magyarok lelki gondozásának vizsgálatára. Az első világháború után nemcsak a megcsonkítottság réme ijesztette a magyarságot, hanem a munkanélküliség is nyomasztó teherként nehezedett életére. Ezért sokan, — bár fájó szívvel, — kivándoroltak. Franciaországban, Svájcban, Belgiumban és Hollandiában kerestek munkát a bányákban, gyárakban és a háztartásokban. A kivándoroltakhoz, illetve idegen földön élőkhez számíthatjuk azokat a gyermekeket is, akiket elsősorban Belgium és Hollandia hívott meg, — és tartott vissza többször örökbefogadással — vendégszerető családjai körébe. Mivel a hivatalos gondozás nem látszott elégségesnek, azért P. Kipper Károly (1875—1934) a szociális és a velejáró erkölcsi nyomor enyhítésére, különösen 1926-tól kezdve, széleskörű segítő mozgalmat indított. Nagy nyelvtudásával és külföldi kapcsolatai segítségével több ezer magyar munkásnak, ifjúnak és leánynak szerzett külföldön munkaalkalmat. A m. kir. külügyminisztérium és a m. kir. belügyminisztérium bekapcsolásával pontosan megszervezett elhelyező iroda alakult, melynek munkáját a Páter tanácsaival, hosszú ideig közvetlen irányításával és az elhelyezettek érdekében vállalt külföldi útjaival, tárgyalásaival támogatta. Ez a lelkes és igaz magyar jezsuita messzemenő gondoskodással a külföldön elhelyezetteket a helyszínen munkábaállított segítőkkel gyámolította. Gondoskodott, hogy a nagyobb városokban magyar lelkipásztor foglalkozzék a kivándoroltakkal s időnként beutazzák a nagyobb csoportban élők telepeit. Segítségére volt elsősorban a belga Falion atya és Eyckmans Viktor atya, utóbbi, mivel tanulmányai alatt elsajátította a magyar nyelvet, bekapcsolódott a lelki gondozásba is. A Belgiumban és Hollandiában hit tudományi tanulmányaikat végző magyar és erdélyi fiatal jezsuiták, papnövendékek és részben felszentelt papok, hosszú éveken keresztül vasárnapjaikat és pihenőjüket a magyar munkások gondozásának szentelték. Varga László és Horváth Sándor a franciaországi Roubaix munkásait gondozták, gyűléseket és előadásokat tartottak. Mások, mint Napholcz Pál, Dombi József, Kardas József, Gyenis András, Tornoy Gyula, Endrődy László és többen a névtelenek közül, a belgiumi és franciaországi magyarok javára végeztek lelkipásztori munkát. Beszédeket tartottak, lelkigyakorlatokat adtak, tanáccsal szolgáltak, állást szereztek, segítettek a munkások keresményének átutalásában az óhazában maradt családtagokhoz. Népünnepélyeket, színelőadásokat, elszóló ünnepélyeket, gyűléseket rendeztek. Mindez a nagyszabású tevékenység a máso-

dik világháború kitöréséig tartott. Az óhazából, a szeretett magyar testvérektől hírlapokat, folyóiratokat, jó könyveket szereztek a jezsuiták idegen földön élő véreinknek és igen sokszor eljártak érdekükben munkaadóiknál.

Mit tettek a magyar jezsuiták törökországi missziójuk során? Legelőször P. Bangha Béla járt Törökországban, 1929-ben, azért, hogy tájékozzék a hangulatról és a törökországi magyarok megsegítésének módjáról. Kedvező benyomásokkal tért vissza. Tárgyalásai eredményeként 1929-ben P. Vendel János Isztambulba utazott, részint, hogy turkológiával foglalkozzék, részint, hogy a magyar munkások és ifjúság körében lelkipásztori munkát és szociális gondozói tevékenységet folytasson a mai napig. 1931-ben P. Kardas József követte őt, aki Ankarában rendezett be központot, ahol közel 800 magyar munkás között fejtett ki lelki, művelődési és anyagi gondozást felkaroló munkásságot. Mindkét magyar hithirdető célja az volt, hogy a Balkánon félrevezetett embereket újból kereszténnyé és magyarrá tegye. Lankadatlan utánjárásuknak sikerült olyan eredményt elérni, hogy azidőben ott járt Gömbös Gyula magyar miniszterelnök a legteljesebb elismeréssel és csodálattal nyilatkozott a végzett munkáról. P. Kardas helyébe előbb P. Zborovszky Ferenc, később P. Derecskői János került, aki ma is, — amikor e sorokat írjuk, — töretlen erővel fáradozik a törökországi magyarság szórványainak összetartásán. Egyesületet vezet, előadásokat tart, ünnepélyeket rendez. Később még egy laikus testvér, Ferenczi György és Kiss Károly papnövendék csatlakozott a törökországi magyar hithirdetőkhöz.

Lássuk most a magyar jezsuiták egyik legfontosabb működési területének, az északamerikai misszióknak rövid történetét. Az Északamerikai Egyesült Államokban és Kanadában több mint tíz éven át folyt nagyarányú lelkipásztori és kulturális munka a magyar katolikusok között. Az első magyar jezsuiták közé tartozik, aki átkelt az Óceánon, a feledhetetlen P. Bangha, aki nagyszerű szónoki lendülettel, félelmet nem ismerve szállt síkra a katolikus magyar érdekekért az Újvilágban is. Lángoló lelke és tehetsége már 1919-ben megalapította a Felvidékkel elszakított magyarok összetartására mások közreműködésével a ma is virágzó Új Szív című vallásos heti folyóiratot. Amerikába is a keresztény sajtó ügye szólította, ám a megkezdett útból hatalmas missziós körút alakult ki és a jelentősebb városokat meglátogatta. P. Hemm János 1922. óta, P. Lischerong Gáspár 1924. óta működött az Egyesült Államokban. Az utóbbi 1926-ban Kínába hajózott s azóta a pogány rokonkép megtérítésén fáradozik. A fent névszerint felsorolt jezsuitákat követte Amerikába P. Raile Jakab, később Jánosi József, Vid József, Ecker Jenő és Jámbor László. Nemcsak az Egyesült Államokban, hanem Kanadában is nagyarányú munkásságot fejtettek ki a jezsuiták. Elsősorban a magya-

rok összetartására alapított plébániákon szónoklataikkal, papok helyettesítésével, majd kulturális előadásokkal szolgálták Istent, istápolták a magyarságot. A jezsuiták írtak gyűjtő és mélyen szántó cikkeket a Kereszt, a Magyarok Vasárnapja és a Magyar Népszava c. folyóiratokban, utóbbiban évekig vezették a Fényszóró című rovatot. Egyidőben cikkeik 42 folyóiratban jelentek meg egyszerre. Működésük központjai: Cleveland, Pittsburgh, St. Louis, Detroit, Toledo, Chicago, a kanadai Kaposvár, New-York, Los Angeles. Mindezekben a helyeken a római és görög katolikus magyarok között fáradhatatlanul működtek. A jezsuiták nemcsak a hitéletet fejlesztették, hanem az idegen tengerben élő véreinket a magyar érzületben is megerősítették. Az amerikai magyarok jelentős támogatásával épült a hódmezővásárhelyi Szent István-templom. Viszont P. Raile Jakab Nagy László allentowni plébános segítségével Amerikában (Los Angelesben) egy új plébániát alapított a magyarok lelki és kulturális összefogására. Az Amerikában dolgozó jezsuiták állandó tevékenysége így alakult: magyar iskolákban hitoktatás, lelki gondozás a plébániákon, az egyesületi élet ápolása, hazafias beszédek tartása a Magyar Trianoni Nagygyűlésen, előadások a betegsegélyző és biztosító egyletekben. A jezsuiták elhelyezték a munkanélküli magyarokat gyárakban, eljártak az illetékeseknél szociális helyzetük javításáért. A magyar szerzetesnők: az Isteni Megváltó Leányai, az Isteni Szeretet Leányai és a Szociális Testvérek lelki irányítását intézték. Ezenfelül évente lelki gyakorlatot tartottak körükben.

Térjünk most át néhány szóval a Jézustársasági atyák délamerikai missziójára. P. Bangha Béla 1934. áprilisában indult el Nyisztor Zoltán szerkesztő kíséretében Dél-Amerikába. Május közepén érkeztek Rio de Janeiróba. Braziliában és Argentínában 3 hónap alatt 10 helyen tartottak missziót. A szétszórt magyarságnak prédikáltak, gyóntattak, kereszteltek és nagy lelkesedéssel végezték a többi lelkipásztori munkát. Közben előadásokat tartottak Magyarországról az argentinoknak és braziloknak is. A két misszionárius sok magyart megerősített a katolikus hitben és a magyar haza iránti hűségben. Kőrútjuk legfőbb eredménye az volt, hogy itthon, az óhazában mindketten feltűnésteltető és érdekfeszítő könyvben számoltak be apostoli útjukról. Drámai szavakkal mutattak rá a kívándoroltak lelki, erkölcsi és társadalmi ínségére és hatékony segítséget sürgettek a hivatalos tényezők részéről. Rendkívüli búzóságuknak köszönhető, hogy nemsokára több magyar fiatalember utazott ki a délamerikai államokba, hogy hittudományi tanulmányaik befejezése után állandóan a szórványmagyarok között működjenek.

A magyar jezsuiták nemcsak így szervezetten, hanem más szórványokban is működtek a külföldre került magyarokért. Csak három érdekesebb adatot sorakoztatunk fel. P. Rozmán János a németországi magyar

munkások között működött. P. Csávossy Elemér az ú. n. jugoszláv királyság területén élő magyarok között működött 1921-től 1924-ig. Más rendtársai is átrándultak egy-egy misszió tartására a későbbi időben. Az ausztriai Kalksburgban a múlt század közepétől kezdve 40—50 s idővel még több magyar diák nevelkedett a jezsuita kollégiumban. Köztük a legkiválóbb Apponyi Albert gróf volt. Ezeknek a magyar ifjaknak gondozására, a magyar nyelv és a magyar történelem előadására mindig egy-egy magyar jezsuita rendtagot küldöttek ki hazánkból. Köztük kitűnt P. Véghseő Dániel, P. Rosty Kálmán, a költő, P. Velics László műtörténész. Külön meg kell említenünk, hogy P. Pámer László író 40 évig — 1938-ig — működött eme fontos területen. Sok kitűnő magyar közéleti férfi került ki a keze alól.

E könyv lapjai, — a szigorúan megszabott terjedelem miatt, — nem nyújthatnak teljes képet a magyar jezsuiták külföldi működéséről, de ezek, az itt felsorolt adatok is eléggé tanúsítják az ő szeretetüket és áldozatos tevékenységüket a magyarság szétszórta élő fiaért. Fáradtságot nem ismerő munkakedvük nemcsak a hitnek, hanem az egyetemes magyar nemzetnek is megtartotta legtöbbit az idegen tájakra szóródó magyarokból. Isten kegyelme és áldása kísérje további munkájukat.

*

Térjünk most át a magyar ferencrendiek külföldi apostolkodásának ismertetésére. Asszisi Szent Ferenc fiai nemcsak Magyarországon, hanem az ezeréves ország határain túl is felbecsülhetetlen szolgálatot tettek a magyarságnak. A történelmi múltból megemlítjük Gegő Elek neves ferences szónokot, akit a Tud. Akadémia 1836-ban küldött a csángókhoz. A jelen idők ferences munkásságára vonatkozólag P. König Kelemen O. F. M., „Az Egység Útja” mindjobban népszerű, a magyar egységnek is nagy szolgálatokat tevő kitűnő szerkesztője bocsátott hiteles adatokat rendelkezésünkre. Lássuk tehát mindenekelőtt, hogy a magyar franciskánusok mit tettek Amerikában a magyar lelkek megmentéséért.

A közel 70 amerikai magyar plébánián és missziós helyen működő magyar katolikus papság mellett a plébániák vezetésében, a lelkipásztorkodásban, a mintegy 40 nyolcosztályos magyar elemi iskolában kiveszik a munkából a magyar ferencesek is részüket. Immár huszonkét éve annak, hogy a magyar ferencesek elsőnek indultak el az Északamerikai Egyesült Államokban élő magyar véreink lelkigondozására és a lelkipásztori munkát végző ottani magyar katolikus papság segítségére. A nagy munka megindítója és a newyorki magyaroknak ma is felejthetetlen emlékü lelkiajtja P. Peéri Bonaventura volt, aki 1922-ben New-Yorkban telepedett le. Meghalni hazajött, Baján pihen a temetőben. Végzett munkája maradandó értékű. Az ő szervezése folytán foglalták el a ferences atyák egymásután a nekik felajánlott magyar plébániákat. Vele együtt munkál-

kodott, főleg missziós munkában P. Hédlí Jeromos, akitől nagyon sokat várt az amerikai magyarság. Életének delén szállt a sírba s ott pihen a Roebing, N. J.-i temetőben. Az Amerikában meghaltak közül még két jellegzetes ferencest kell kiemelnünk: P. Bende Szaniszlót, a New Brunswick, N. J.-i hívek tűzhalált szenvedett kiváló plébánosát és az Alpha, N. J.-ben 10 évig fáradhatatlanul dolgozó P. Jászai Benvenuto.

Az élők élén ma (1944. esztendei állapot!) P. Medveczky Medárd komisszárius atya áll. Ő a kinti magyar franciskánusoknak az előjárója és szellemi irányítója. Emellett a magyar katolikus iskolákban tanító Isteni Szeretet Leányai Társulat Arrochar, S. I.-i anyaházában, majd 10 esztendeje a tisztelendő nővérek lelki vezetője és az Amerikában született nővérek magyar szellemének folyton élesztő apostola. Az Unióban élő magyar katolikus hívek között New-Yorkban 25.000, New-Brunswickon 6.000, Roeblingen 2.500, Cartereten 4.000, Youngstownban 5.000, Barbertonban 3.000, Fairfielden 4.000, Farrelen 2.000 és Portage, Pa. 1.200 magyar hívővel vezetnek a ferences atyák önálló magyar plébániát. A lelkipásztorkodó atyák nevei: P. Biró Lőrinc, P. Kovács Athanáz, P. Biró Benedek, P. Kafka Szergiusz, P. András Jeromos, P. Fehér Péter, P. Blihar Barnabás, P. Horváth Olivér, P. Hajós Márk, P. Gerencsér Tarziciusz, P. Gergely Gaudenc, P. Bódy Kapisztrán, P. Pomp ár Primusz. A ferencesek magyar iskolákat alapítottak és tartanak fenn (melyeket magyar apácák vezetnek): New-Yorkban, New-Brunswickban, Boebing-ben, Carteret-en. A többi helyen pedig vezetik az ú. n. magyar esti és vasárnapi iskolákat; ugyancsak plébániáikon vezetik a vallási és kultúregyleteket. Magyar előadásokat, ünnepélyeket, valamint magyarnyelvű missziókat, lelkigyakorlatokat tartanak a többi magyar plébánián.

Külön kell megemlékeznünk P. Kukla Tarziciusról, aki a legrégebb magyar katolikus hetilapnak, a Magyarok Vasárnapjának és a Magyarok Vasárnapja Naptárának a főszerkesztője, valamint az Egyesült Államok és Kanada legkedveltebb magyar misszionáriusa. Fáradhatatlan munkabírási jellemzi.

P. Uzdóczy Zadravec István (ferences püspök), a szegedi gondolat megteremtője és zászlóvivője két ízben, fél-fél éven át tartó missziós körutat tett az északamerikai magyarok között. Úgyszólván az összes katolikus magyar plébániát meglátogatta, kiszolgáltatta a bérálás szentségét és több mint 500 szentbeszédet tartott. Rendkívüli hatást ért el az amerikai magyarság körében hazánk nagy szónoka. Itt említjük meg, hogy éveken keresztül dolgozott a magyarok között P. Kalmár Özséb dr. is, gyöngyösi teológiai tanár és P. Unyi Bernardin, mohácsi házfőnök. Külön kell szólnunk P. Kiss Szalézzól, — jelenleg debreceni házfőnök — aki 1942. júniusáig szinte legendás hírű misszionáriusa, lelkigyakorlat

vezetője, kultúrelőadója volt az amerikai magyarságnak. Nagyszerű szervezőnek bizonyult, kitűnő munkatársa volt az amerikai lapoknak, minden magyar ügynek nagyon buzgó apostola. Mindenki szerette őt valláskülönbség nélkül.

A névtelenség és ismeretlenség világában is nagyon értékes munkát végeznek a ferences atyák mellett dolgozó ferences testvérek, névszerint: Balogh Benignusz, Veres Vazul, Kiss Ábel. Ők nemcsak a magyar konyha fennmaradásáról gondoskodnak, hanem az iskolás és iskolán kívüli magyar ifjúság sportszerű összefogásában és a feltűnés nélküli, a szinte játékszerűen oktató magyar nevelésnek áldozatos apostolai. Szereti is őket a második és a harmadik magyar nemzedék.

Amit eddig írtunk, az mind az Északamerikai Egyesült Államok és Kanada területére vonatkozott. Pedig a ferences buzgóság és igyekezet a magyar barátok közül többeket vitt Délamerika magyarjai közé is. Argentínában P. Virág Venác és P. Szatmári Román 1934-től végeznek nagyon áldozatos lelkipásztori és magyart-mentő munkát. Központjuk Buenos Aires. Hatalmas területen dolgoznak, mégis fáradhatatlanok és kitartók munkájukban. Lelkükből szinte feltör a magyar élniakarás és a legmostohább körülmények közepette is dolgozni akarnak. Még egy magyar ferences testvér neve kívánczik ide, Janocskó Jukund testvére, aki a bolíviai ferences misszióban nem magyarok között apostolkodik hosszú évtizedek óta. Itt dolgozik és esdi le az Egek Urától magyar atyáinkra és testvéreinkre az áldást az idegen földön végzett munkára.

A németországi magyar katolikusok első megszervezője P. König Kelemen volt, aki 1934-től három éven át vezette a berlini magyarságot. Évente egy-egy körutat tett Németország nagyobb városaiban. Összegyűjtötte a katolikus magyarokra vonatkozó adatokat, összefogta őket, szentbeszédeket tartott nekik; részt vett a magyarság valamennyi kulturális és szociális megmozdulásában, szorgalmazta a berlini magyar levénteintézmény létrejöttét. Külön havi folyóiratot adott ki „Magyar Lelki-vezető” címmel. Ez a kitűnően szerkesztett lap nemcsak lelki, de nagyfontosságú magyar missziót is teljesített. P. König Kelemen utódja P. Németh Luciusz dr., Kalmár Özséb dr., majd — az 1944. évi állapot szerint — P. Kertész Tamás dr. A második világháború következtében a németországi magyarság jelentős része hazajött. A Berlinben lakó P. Kertész Tamás azért újabban a megfogyatkozott berlini magyarok pasztorálása mellett a Berlin vidékén dolgozó magyar idénymunkások lelki ügyeit is intézi.

Íme, néhány keresetlen szóval és hiteltérdemlő adattal ismertettük a magyar ferencesek misszióját a külföldi magyarság körében. Munkájukat minden vonalon áldás kíséri. Magyarok tízezrei hálásak Asszisi Szent Ferenc alázatos szívű fiainak az őértük hozott áldozatokért.

Nem érdektelen, — sőt a jövő szempontjából nagyon fontos, — ha megvilágítjuk, hogy a legrégebb magyar szerzetesrend fiai, a bencések mit végeztek az új honalapítók, a kivándorolt magyarok között Braziliában. Erre vonatkozólag nagyon értékes adatokat kaptunk Horváth Anzelm bencés atyától, a kőszegi bencésgimnázium tanárától. Horváth Anzelm hosszú ideig vezette a brazíliai magyarok lelkigondozását. Ez az igaz magyar pap szívvel-lélekkel, — e könyv lapjain megörökítésre méltó módon, — vett részt minden magyar megmozdulásban. Tudományos felkészültséggel, teljes tájékozódottsággal tért vissza, — a kényszerítő háborús körülmények hatása alatt — az óhazába. Adatai tehát hitelesek. Levelet váltottunk vele. Az író megkérdezte a lelkészt, mondja el, mit dolgoztak odakint a magyarság javára és miképen, milyen eszközökkel sikerült a magyar lelkek megmentése. Íme, ennek rövid története.

A gyászos emlékü trianoni békeparancs következtében magyarok tízezrei váltak a szó teljes értelmében földönfutóvá az elszakított területeken. Erdélyben, Bácska-Bánságban, a Felvidéken egyaránt vándorbotot kellett fognia a kiüldözött magyaroknak. Ezer és ezer magyar család „szerte nézett, s nem lelé honját a hazában”, saját ezeréves földjén. Kénytelen volt idegen tájakon megélhetés után nézni: új hazát keresett. A kivándoroltak közül mintegy 35—40 ezer magyar Braziliában találta meg új hazáját. Ezenfelül 10—15 ezer magyar Csonka-Magyarországból vándorolt ki az idők folyamán. Összesen tehát 50—55 ezer főre tehetjük a brazíliai magyarság lélekszámát. Legnagyobb része 1922—1925. közötti években vándorolt ki. Lássuk, milyen élet várt rájuk. A hazaitól teljesen elütő új környezet, legtöbb európai ember számára nehezen elviselhető éghajlat, idegen nyelv, a magyar szokásoktól merőben eltérő életforma, a telepek primitív élete s ezzel együttjáró fogyatékos táplálkozás, kedvezőtlen egészségi viszonyok szinte túlhaladták, meghatványozták azokat a szenvedéseket, amelyeket régi otthonukban kellett egykor elviselniük a Braziliába kivándorolt magyaroknak. Mindehhez hozzájárult még a lelki, szellemi elárvultság, magárahagyatottság. A Braziliába kivándorolt magyarság legnagyobb része éveken keresztül nem élhetett szellemi, lelki életet. Nem tette ezt lehetővé számára adott helyzete és nagyban hozzájárult ehhez a nyelvismeret hiánya. És a legnagyobb baj, nem volt vezetőjük, papjuk, tanítójuk. A kiüldözött nyáj pásztor nélkül tengődött, vergődött. Csak néhány év elmúltával, amikor kissé magához tért a küzdelmekben megedződött brazíliai magyar, gondolhatott arra, hogy lelki, szellemi igényeit is kielégítse, gyermekei nevelésével is törődjék. Csak az 1928—30-as években eszmélhetett igazában rá a nagy tömeg, hogy nincs papja és tanítója. Ekkor hangzott fel először a brazíliai magyarság segélykiáltása: magyar papot és magyar iskolát kérünk!

Délamerikába vándorolt magyar véreink segélykiáltása eljutott az

elhagyott drága hazába, Magyarországra is. Illetékes körök, a m. kir. külügyminisztérium, a katolikus püspöki kar, a Szent László Társulat foglalkozott a kérés teljesítésével, magyar papok és tanítók kiküldésével. A bencés szerzetesből prímási székbe emelkedett Serédi Jusztinián dr. kérte meg az akkor még koadjutort, Kelemen Krizosztomot, hogy adjon bencés papot a brazíliai magyarok számára. „Milyen felemelő hivatás, — írta Horváth Anzelm e könyv megálmodójának, — amiként ezer esztendővel ezelőtt bencések adták a hitet a pogány magyarságnak, keresztvíz alá hajtván kemény fejüket, aként az új honalapító, tengerentúli magyarokat ugyancsak ennek az ezeréves rendnek tagjai tartásuk meg az egyetemes magyarságnak az idegen népözönben!” A messziről jött kérés az ősi bencésrend számára szinte parancsá vált és minden késelem nélkül teljesítették. Az 1931. esztendő március havában Szelec Arnold bencés atya Sao Pauloba érkezett. És mióta elhangzott a hatalmas Sao Bento (Szent Benedek!) bazilikában ugyanez év virágvasárnapján a magyar pap ajkáról e megszólítás: „Kedves magyar testvérek!”, azóta számtalan magyar szentbeszéd hangzott el Brazília földjén és számtalan esetben szállt az ég felé magyar ajkáról magyar ima és magyar ének.

Rendszeres és virágzó magyar kulturális, lelki, szellemi élet kezdődött Braziliában a bencések bevonulásával. 1932. június 8-án hivatalosan is megalakult a „Szent István Király Római Katolikus Egyházközség”. Szelec atyának első segítőtársa Bali Béla szalézianus, aki azonban egészségi okok következtében 1937. év januárjában kénytelen volt Braziliát elhagyni. Időközben egy új bencés atya is megérkezett a brazíliai magyarok istápolására, Horváth Anzelm személyében. Amikor Bali atya eltávozott, a kifejlődésben lévő katolikus alakulatok új vezetőt kértek. Ez is megérkezett 1937. esztendő szeptember havában, amikor Markos János bencés atya személyében munkába állt a harmadik segítőtárs. Ő azonban, — mivel ideiglenes kiségitőnek ment ki, — csak 1939. esztendő derekáig maradt Braziliában. Hamarosan Markos János után két ifjú bencés vállalkozott az önfeláldozó magyar missziós munkára: Jordán Emil dr. és Hets Aurélián dr.

Milyen volt a bencés atyák munkaköre Braziliában? Elsősorban pasztorációs munka foglalta le idejüket. Magában Sao Paulo városában, továbbá annak 10—12 külvárosában, ahol elszóródva lakik a mintegy 20—25 ezer magyar, volt a legtöbb munka. E pasztorációs tevékenység jelentősebb mozzanatai: vasárnap más-más városrészben szentbeszéddel kapcsolatosan „magyar” szentmise (néhánykor két misét is mondott mindegyik atya!); hétköznapokon este 7—8 óra körül (mert csak ekkor tudott összejönni a munkás magyar!) ájtatosság. Ezek az esti ájtatosságok, — melyeket napról-napra egy pap két helyen is megtartott, — rendkívüli jelentőségűek voltak. Mindmegannyi picike magyar tüzek, hogy

bevilágítsanak a brazíliai magyarok éjszakájába, élesszék a kivándorolt lelkekben a kereszténység és a hazaszeretet szent lángját. Ezeken a nagy áldozattal, de annál nagyobb hittel megtartott esti ájtatosságokon hozták közös nevezőre a legkülönbözőbb helyek, falvak szokásait, itt beszéltek meg a kolóniális és általános magyar híreket, közügyeket. Egyes külvárosokban az ú. n. „magyar iskolában”, más helyeken a templomokban folyt a gyermekek hitoktatása. Fontos pasztorációs munka volt a betegek látogatása, elsősorban a kórházakban, de a magánházaknál is. Bár Braziliában a papos temetés ritkaságok közé tartozik, a magyarok szerették, szívesen vették, ha hozzátartozóikat a magyar pap énekelte ki, — mert egyben kántorok is voltak a brazíliai magyar bencések! — és szentelte be. Keresztelés, esketés ugyancsak a magyar papoknál történt. Rendszeres volt a gyóntatás, miséssel, ájtatosságokkal kapcsolatban. Az első pénteket minden hónapban megtartották. Az év első napján egésznapos Szentségimádás volt a magyar hívek számára Braziliában. A magyar szabadság ünnepét, hősök vasárnapját, Magyarország kormányzójának nevenapját, a magyar szentek megünneplését évről-évre megújították. Szent István napján a bencések minden esztendőben nagy zárandoklatot vezettek a brazíliai Szentistvánkirályfal vára. Íme, felsorolva is milyen telített munkaprogramra! Fényes magyar megnyilatkozások. A csupaszív bencések valamit oda akartak varázsolni a „hazai”-ból a vallási élet terén is. S azok az „interior!” utak (az ország telepein lakó magyarok meglátogatása) a bencés atyák nagy áldozatvállalásáról tesznek tanúbizonyságot. Néha 800 kilométert utaztak csak azért, hogy az egyik-másik telepen magára maradt magyart lelki vigaszban részesítsék és magyarul szólhassanak hozzájuk. El tudjuk-e ezt képzelni idehaza, ahol vasárnaponként csak besétálunk a templomba a „szagos misére”. Nem. Legfeljebb a költői képzelet tudja megközelíteni azokat az erőfeszítéseket, melyeket magyar papok és magyar hívők vállaltak idegen földön hitükért és magyarságukért. Horváth Anzelm atyának egyik missziós útja 2.200 kilométer volt, csak oda! Fel tudjuk fogni ezeket a méreteket? Az a néhány nap, amit ott e szegény, elhagyatott magyar testvérek között töltöttek a bencések, számukra felért bármilyen magyar kincessel. Egész Magyarországot jelenítették meg, érzékelhették néhány óra alatt a magyar papok a magyar számkivetetteknek. Lélektartás, erősítés, buzdítás, irányítás, a magyar öntudat éberentartása volt a célja a bencés atyák minden ilyen útjának. S e lelki, pasztorációs munka mellett nagy társadalmi kötelezettségük is volt a bencéseknek. Nem történhetett magyar megmozdulás a magyar papok jelenléte, közreműködése nélkül. Sao Bento (Szent Benedek) gimnázium hatalmas dísztermében sok esetben ezer ember tolongott a magyar előadásokon. A bencések nagymértékben vettek részt a magyar „Betegsegélyező Egyesület” irányításában is. Majd tollat

fogtak és az írás fegyvereivel szolgálták a magyar érdekeket. Számítalan igaz magyar megnyilatkozás jelent meg Szelecz Arnold, Horváth Anzelm, Markos János és a többi bencés atya tollából, hogy hirdessék a magyar szót és a lelkekben éberén tartsák a magyar gondolatot. A „Justica para Hungria” nagyjelentőségű, brazil nyelvű revíziós könyv nagyrészen Szelecz bencés atya munkája. Az 1938-ban kiadott „Brazíliai Magyarok” áttekinthetően szerkesztett almanach főmunkatársa Markos atya volt. És a legnagyobb eredményt a sajtó átszervezése terén azáltal érték el a bencések, hogy az 1939. esztendő január elsejével sikerült átvenniök a Délamerikai Magyar Hírlapot, majd 1940. március elsejével a Délamerikai Magyar Újság is a bencések tulajdonába került. Sajnos, csak rövid ideig vezethették ezeket a sajtótermékeket, — de talán a legválságosabb időkben, — mert 1942. augusztus 31-én mindkettőt betiltották, minden idegennyelvű sajtótermékkel együtt.

A bencés atyák 1930-tól 1942-ig, teljes évtizedet meghaladó idő alatt emberfeletti munkát végeztek Brazília földjén a magyarság körében. Annak, hogy a brazíliai magyarságot megszerették és megbecsülik még a hivatalos brazil közegek is, nem kis mértékben a bencés atyáknak köszönhető. Az ő munkálkodásuk, lankadatlan fáradozásuk emelte a brazíliai magyarságot tekintélyi rangra. Sajnos, a második világháború vihara felborította a régi rendet. Horváth Anzelm bencés atya kénytelen volt otthagyni Braziliában szeretett magyarjait és a háború kényszerítő hatása alatt visszatért Magyarországra. Csak Szelecz, Jordán, Hets atya állanak most is a vártán, örködnek magyar életek felett és pusztá jelenlétükkel is hirdetik az ottani magyarságnak a jobb jövőben való reménységet. Villa Anastacion, a „brazíliai Pannonhalma” a magyar paplak. Itt élnek a magyar atyák, itt gondolnak szívdobogva haza, Magyarországra és itt idézik fel küldetésük értelmét, amiért oly messze kellett elmenniök az édes magyar hazától. Nem hiába hagyták el az óhazát, mert a „brazíliai Pannonhalma” felé a brazíliai magyarok ezrei tekintenek bizalommal, hitet kérnek és biztatást várnak a jövőre. És mi, idehaza biztosak s nyugodtak vagyunk, hogy brazíliai véreink a magyar bencésektől meg is kapják azt a legteljesebb lelki gondozást, mely még a legnagyobb viharban is szilárdá tesz minden magyart.

Ezeken a lapokon némi képet igyekeztünk adni a magyar szerzetesek külföldi munkájáról, melyet az idegenbeszakadt magyarság körében végeznek. Minden teljesítményüket, a szürke és robottal teli hétköznapok valamennyi hősi erőfeszítését itt nem ismertethetjük. Minden nem jutott tudomásunkra. Ezeket csak az Isten tudja, értéküket csak a Mindenható mérheti fel, írógéppel nem örökítheti. Kevés ehhez a toll ereje. De a jószágos Isten, — aki mindent tud és mindent lát, — megáldja a magyar szerzetesek munkáját, melyet a hazától messzesodort magyarokért végeznek.

A magyar szerzetesnők külföldi missziója a magyarságért.

A magyar Haza talán soha nem tudja meghálálni azokat a hősi szolgálatokat, melyeket magyar szerzetesnők tettek külföldön a magyarságért. Törékeny női lények, de erős lelkek az apácák szentelt ruhájába öltöztek, hogy Krisztusnak ajánlják életüket és szolgálatot tegyenek hazájuknak nemcsak idehaza, hanem külföldön is. Ha arról volt szó, hogy magyar lelkek megmentésére messzi idegenbe utazzanak, nem sajnálták a fáradságot, útrakeltek küzdeni, dolgozni, építeni a külföldi magyarságért. Hőskölteményt lehetne írni azokról a rendkívüli erőfeszítésekről, melyeket a magyar szerzetesnők idegen földön véghezvittek csak azért, hogy teljesítsék küldetésüket. Ők azonban nem azért fejtettek ki rendkívüli missziót, hogy hálát zengjünk, vagy erről hőskölteményt írjunk, hanem minden ellenszolgáltatás nélkül szent szolgálatot végeztek és végeznek ma is a magyarságért. Ernst Sándor eme szavaival indultak külföldi missziójukra a magyar szerzetesnők: „Új a világ, új emberek, új szellem és ihlet kell. A földet el nem hagyjuk, de törekvéseinkkel s reményeinkkel az égben járunk. Valóban, a magyar apácarendek felismerték az új világ korszerű követelményeit, keresztény s magyar szellemet vitte ki messzi országokban tévelygő, viaskodó, szenvedő magyaroknak vigasztalásul. A földi dolgokat, az élet reális követelményeit a magyar szerzetesnők nagyon is számbavették, de ugyanakkor megmutatták idegen földeken tévelygő magyaroknak az égieket, a lelki szépségeket. Ha tehát erről himnuszt nem is zenghetünk, — mert gyenge ehhez a tollunk, — legalább néhány emléksorban örökítsük meg a magyar szerzetesnők áldozatos munkásságát a külföldi magyarokért. Idézzük vissza az ő erőfeszítéseiket abban a történelmi sorrendben, ahogyan elindultak Magyarországról idegen országokba megmenteni és istápolni a katolikus magyar lelkeket.

A magyar szerzetesnők közül időben legelőször az Isteni Megváltó Leányai indultak el Amerikába. Ennek rövid története: Az Északamerikai

Egyesült Államok Monongahelavölgy-i római katolikus magyar hitközség akkori plébánosa, Kováts Kálmán, 1912. június 17-én írt levelében Várady Árpád Lipót győri megyéspüspöktől hitközsége számára nővéreket kért. A püspök az egyházmegyéjében levő Isteni Megváltó Leányai soproni Anyaházához fordult ez ügyben, akik bár nagy áldozat árán, de készséggel vállalták ezt a külföldi magyar missziót. Tehát 1912. szeptember 2-án Sopronból elindultak az első úttörők: Horváth M. Sabina főnöknő, Berghofer M. Berchmana, Nagy M. Cassiana, Mikuska M. Friderika nővérek, akik egyhónapi út után, október 2-án értek New-Yorkba.

A pennsylvaniai McKeesportra másnap, 3-án érkeztek, ahol kedves kis zárda várt rájuk. Itt kezdték meg első működésüket, illetve innen jártak szét különböző községekbe, hogy az angol iskolákba járó magyar gyermekeket összeszedjék és a magyar nyelvre tanítsák. Első ilyen missziós telepük a pennsylvaniai Elisabeth nevű község volt. De később növekedett a telepék száma. Tíz évig folyt ez a nagy fáradtsággal járó vándortanítás, mely idő alatt 20 helységben jártak a kedves jó nővérek. Sokszor órákig tartó kocsizás után értek egy-egy ilyen telepre, ahol a tantermet legtöbb esetben valamelyik jószívű magyar család szobája, vagy konyhája helyettesítette. Az ülőhelyek ládára helyezett deszkák voltak, a világosságot szerény gyertya vagy mécses adta, az íróasztalt a gyermekek térdé pótolta. A magyar tanítás tárgyai: hittan, írás, olvasás, történelem, ének és szavalás volt. Az Isteni Megváltó Leányai továbbá egyleteket (Oltáregylet, Mária-kongregáció) vezettek, énekkarokat szerveztek, gyermekelőadásokat rendeztek, szegények segélyezésére jótékony-célú bazárokat és ünnepeket.

A nővéreknek az áldozat nem számított, azonban a munka szaporodott, mert újabb és újabb magyar hitközségek plébánosai kértek apácákat. Minthogy az első világháború alatt a kiutazás éppolyan lehetetlen volt, mint a második világháború idején, az Anyaház nem tudott nővéreket kiküldeni. Az 1914—1918-as világháború után azonban Szabina főnöknő hazajött Amerikából és 1921. február 2-án 13 nővért vitt ki magával. Ezek: Scheinhardt M. Constantia, Gabriel M. Dominika, Décsy M. Berta, Krajniker M. Lauriana, Fardany M. Hirlanda, Gerdenich M. Chrysantha, Éder M. Majella, Dömény M. Michelina, Fodor M. Germana, Németh M. Makrina, Nepusz M. Terézia, Csóka M. Paula, Baksa M. Concella nővérek. Ez az újabb csoport megérkezése után hamarosan rendes amerikai iskolákat vett át, mivel a plébánosokat bántotta, hogy magyar híveik gyermekeiket állami iskolába járatták, ahol hittant nem tanulnak. Ezért a nővérek is kénytelenek voltak magukat az angol nyelvben továbbképezni. E célból angol képzőket és egyetemeket látogattak. Az első ilyen amerikai iskolát Kováts Lajos plébános meghívására Pitts-

burgh, Pa-ban vették át a nővérek, ahol 14 éven át működtek. Iskolán kívül ellátták az orgonista teendőket is, hitközségi egyleteket vezettek, műkedvelő előadásokat rendeztek. Toledo, Ohio-ba 1921. február 22-én érkeztek a nővérek Eördögh Elemér plébános meghívására. Hat évi buzgó működés után azonban nővérhiány miatt kénytelen volt a szerzet a házat feladni. Philadelphia, Pa volt a nővérek következő állomása, ahol 1921. február 12-én telepedtek le. 1935-ben itt magános nők számára az ú. n. Szent Rita Otthon létesült. Hartel József clevelandi plébános érdeme, hogy az Isteni Megváltó Leányai 1922. január 5-én Cleveland, Ohio Szent Imre hitközségben letelepedhettek. Kezdetben csak három nővér működött, később itt is nyolcosztályú angol iskola vezetését vették át.

Különböző nehézségek arra készítették az Isteni Megváltó Leányai nővéreket, hogy amerikai tartomány létesítésével foglalkozzanak, ami csakhamar meg is történt. Szentszéki engedéllyel, a szerzet általános tanácsának határozatával az amerikai misszió 4 háza 1924-ben tartományi rangra emelkedett. Ennek székhelye McKeesport (Pittsburgh-i egyházmegye) lett, tartományfőnöknő pedig Horváth M. Szabina nővér. Az első beöltözést ugyanezen év július 16-án meg is tartották. Hat amerikai születésű taggal gyarapodott a tartomány létszáma. Érdemes megemlíteni, hogy az első amerikai bennszülött magyar jelöltek a nagy ferences püspök, Zdravec István kezéből vehették át a szerzetesi ruhát.

Két év múlva a tartományházat áthelyezték Elisabeth, Pa (Pittsburgh-i egyházmegye) községbe, ahol nagy áldozat árán és a magyar hívek önfeláldozásából sikerült nagy birtokot vásárolni erre a célra. McKeesport megmaradt iskolaháznak, itt is 8 osztályú iskolát nyitottak. Fairport, Ohio-ban ugyanilyen típusú iskolát vettek át 1926. szeptember 12-én Demkó Zoltán meghívására. Lorain, Ohio-ban (Cleveland-i egyházmegye) szép 6 termes iskola várta a nővéreket, amelyet 1927. január 17-én foglaltak el Köller Endre prelátus meghívására. Brownsville, Pa-ban 1928-ban missziós munkát vállaltak a nővérek. Ezt a házat azonban néhány évi működés után feladták. Horváth M. Szabina anya tartományfőnöknő ideje 1929-ben lejárt, utóda Décsy M. Berta nővér lett. A nővérek összes létszáma ekkor már 72-re szaporodott.

New-York állam Buffalo városában Mosonyi Lipót dr. plébános meghívására 1930. január 15-én telepedtek le a nővérek, akik ott missziós tanítást, hitközségi egyletek vezetését és az orgonálást vállalták. Később ez a misszió különböző nehézségek folytán elvesztette életképességét és rendes 8 osztályú iskola lépett a helyébe. 1931-ben Köller Endre prelátus meghívására átvették Cleveland Szent Margit hitközség 12 tantermes iskoláját. A nővérek iskolán kívüli elfoglaltságához hozzájárult még a felöltöttek énekkarának a vezetése. Ugyanebben az évben Dayton, Ohio-ban

(Cincinnati egyházmegye) szeretetházat vettek át a nővérek, innen azonban három év múlva távoztak. 1935. szeptemberében Soltész Béla dr. meghívására a pennsylvaniai Homesteadban nyitották meg a nővérek a római katolikus *iskolát magyar* gyermekek számára, míg *Philadelphiában* árvaházat létesítettek. Ugyanebben az évben a tartományház területén, Elisabethben gyönyörű iskolát építettek, a korszerű High Schoolt, amelynek felszentelési szertartását 1936. október 18-án Boyle C. Hogh pittsburghi megyéspüspök végezte. Az itt nevelt nővérek magasabb iskolai képzettségüket a pittsburghi Duquesne Egyetemen fejezik be és szerzik meg oklevelüket.

A philadelphiai árvaház 1937-ben átköltözött Darby, Pa-ba, amely község Philadelphia tözsomszédságában van. A nagykiterjedésű birtokot a nővérek saját munkájukból és jótékony adakozásokból szerezték. Az intézetet, mely 200 árva és 100 aggastyán elhelyezésére alkalmas, a Kis Szent Teréz Árvaházat Dugherty Dénes, Philadelphia bíboros érseke 1937. június 6-án szentelte fel. Ugyanebben az esztendőben ünnepelték a nővérek amerikai letelepedésük 25 éves emlékét. Utolsó letelepedésük, *amelyről* a második világháború kitörése óta tudomást szereztünk, Chagrin Falls (Cleveland-i egyházmegye), ahol 1939-ben aggmenház vezetését vállalták a nővérek. Időközben több nővér visszajött Magyarországra, viszont másokat küldött ki a rendi előjáróság. A nővérek lét* száma az utolsó jelentés szerint kereken 100. Ezek közül 19 a „hazai”, a többiek az amerikai magyarokból kerültek ki. A második világháború éveiben megszakadt az érintkezés az Isteni Megváltó Leányai amerikai tartományával. Működési helyeik az 1941. évi állapot szerint a következő:

Helység	Egyházmegye	Az intézet jellege	Alapítási év	Nővérek száma
Tartományház: noviciá-				
1. Elisabeth, Pa . . .	Pittsburgh	tus, High School	1926.	25
2. McKeesport, Pa . . .	Pittsburgh	8 oszt. angol iskola	1912.	5
Szt. István hitközség				
3. Philadelphia, Pa . . .	Philadelphia	„	1921.	11
Szt. Szív hitközség				
4. Cleveland, Ohio . . .	Cleveland	„	1921.	10
Szt. Imre hitközség				
5. Fairport, Ohio . . .	Cleveland	„	1926.	6
Szt. Antal hitközség				
6. Lorain, Ohio . . .	Cleveland	„	1927.	6
Szt. László hitközség				
7. Buffalo, New-York . . .	Buffalo	„	1930.	5
Szt. Erzsébet hitközség				

Helység	Egyházmegye	Az intézet jellege	Alapítási év	Nővérek száma
8. Cleveland, Ohio . .	Cleveland	8 oszt. angol iskola	1930.	15
Szt. Margit hitközség				
9. Darby, Pa	Philadelphia	Árvaház, Aggok otthona	1936.	13
Kis Szt. Teréz-intézet				
10. Chagrin Falls . . .	Cleveland	Agg-menház	1939.	4

Amit itt elmondottunk az Isteni Megváltó Leányai külföldi működéséről, csak rövid, tárgyilagos történelmi visszapillantás, melynek adatait az író a legilletékesebb helyről, az Isteni Megváltó Leányai nővéreitől szerezte be. Arról azonban nem beszéltek e sorok írójának a kedves jó nővérek, hogy a magyarság érdekében végzett építőmunka mögött mennyi küzdelem, erőfeszítés és hősi elszántság van. Ezt az író csak sejteti az olvasóval, hogy némiképen felmérhessük az ő nagy áldozatukat, melyet a nővérek mélységes alázattal mindig csak szolgálatnak neveznek. Ezt a szolgálatot a nemzet jegyezze fel aranykönyvébe.

Térjünk át most az Isteni Szeretet Leányai apácarend tevékenységének ismertetésére a külföldi magyarság körében. Msgr. M. J. Lavallo, érseki helytartó az Isteni Szeretet Leányai amerikai működésének 10 esztendő jubileumán, 1923-ban ezekkel a sorokkal méltatta a jó nővérek amerikai küldetését és működését: „Tisztelendő Bauer M. Kosztka tartományi főnöknő és magyar rendtársai működését nagyon jól ismerem, amióta csak New-Yorkban vannak. A magyar katolikusok igazi jótevő őrangyalai ők ebben a városban. Mindenki, aki ismeri őket, csak azt kívánhatja nekik tízéves amerikai működésük jubileuma alkalmával, hogy erőben, számban meggyarapodva, minél több honfitársuk szolgálatára és előnyére lehessenek. 10 év óta vannak az Egyesült-Államokban. Jelenleg kerek százan működnek. Tíz rendházuk van és hét hitközségi iskolát vezetnek. Ez méltó bizonyíték, Isten különös áldása, és amellet, hogy alapos reményeket fűzhetünk működésük jövő eredményéhez, különösen akkor, ha New-York város metropolisában is minél előbb hitközségi iskolát nyithatnak a magyar gyermekek számára.” Nem mi mondjuk tehát, hanem idegen, hogy az Isteni Szeretet Leányai milyen felmérhetlen szolgálatot tettek a magyarságért. Méltán megérdemlik tehát, hogy amikor a magyar szerzetesnők munkáját méltatjuk a külföldi magyarság érdekében, az ő erőfeszítéseiket is feljegyezzük és méltóképpen megörökítsük. Időrendben az Isteni Szeretet Leányai volt a második magyar apácarend, mely missziót vállalt a külföldi magyarság érdekében. E sorok írója felkereste a Svábhegyi Anyaházban az örökké vidám és melegszívű Katalin-nővért, — aki 19 évet töltött az amerikai magyarság köré-

ben és akinek oroszlánrésze van abban, hogy az Anyaház felépülhetett, — és felvilágosításokat kért az Isteni Szeretet Leányai külföldi működéséről. Kutatásaink nyomán és Katalin nővér tájékoztatása alapján a következőkben ismertethetjük az Isteni Szeretet Leányai külföldi misszióját a magyarságerért:

1913. október 1-én Morvay M. Valéria főnöknő, az Isteni Szeretet Leányai szerzetes női rend Szent Margit Leánynevelő Intézetéből (Budapest, IX., Knézits-utca 7.) indult el Bauer M. Kosztka nővérral együtt az Északamerikai Egyesült Államokba az ottani magyarok felkarolására. Igen sok áldozat, csalódás, nélkülözés és fáradtság után New-Yorkban, a 72. utcában telepedtek le és nyitották meg az első magyar leányotthont, „Our Lady of Hungary, Saint Mary's Home” címen. Alighogy híre terjedt a magyar Isteni Szeretet Leányai apácák new-yorki letelepedésének, a környékbeli magyar hitközségek plébánosai azzal a kéréssel fordultak a nővérekhez, hogy karolják fel az Amerikába szakadt magyar iskolásgyermekek nevelését is. Ekkor Morvay M. Valéria anya újabb 6 nővért hozatott ki az óhazából és így tették lehetővé az amerikai magyar hitközségek iskoláinak átvételét. Hamarosan újabb nővérekre volt szükség. Közben amerikai hivatások is jelentkeztek szép számmal, de mindez kevésnek bizonyult. Miután a jó Valéria anya az amerikai missziót kitűnően megalapozta és a magával vitt Kosztka nővért főnöknőnek kinevezte, otthagyta az új magyar missziót. Visszatért előbbi otthonába Budapestre, hogy innen irányítsa az új amerikai missziót és új tagokat neveljen Magyarországon Amerika részére. Bár a jó Valéria anyának idehaza rengeteg elfoglaltsága és terve volt, sohasem felejtkezett meg az általa alapított kedves amerikai missziójáról.

Alig kezdett az Isteni Szeretet Leányai új amerikai magyar missziója virágozni, 1914-ben kitört a világháború, aminek következtében megszakadt az érintkezés a budapesti magyar Anyaház és az amerikai misszió között. Öt évig nem hallottak egymásról a nővérek. Valéria anyát állandóan kínozta Amerikába szakadt leányai után az aggodalom, viszont az amerikai testvéreket is gyötörte a honvágy és a bizonytalanság. Csak az isteni Gondviselésben bíztak. Majd 1920-ban újra érintkezhetek, illetve levelezhetek. Ekkorra Valéria főnöknő már a „Tartományi Főnöknő”¹ címet viselte. Ebben az évben jött haza Budapestre Amerikából Bauer M. Kosztka főnöknő és arra kérte Valéria anyát, hogy újabb nővéreket adjon neki az amerikai magyar misszió számára. Valéria anya 21 nővért bocsátott Kosztka főnöknő rendelkezésére és küldött ki az amerikai missziók részére. Hamarosan ugyanabban az évben Valéria anya személyesen is útrakelt, hogy rég nem látott amerikai magyar leányait meglátogassa. Kimondhatatlan volt a viszontlátás öröme, a missziók szépen virágoztak, nagyszerűen dolgoztak, de most is az volt

a baj, hogy kevés a nővér. Miután Valéria anya ismét otthagya leányait Amerikában és hazajött Budapestre, tervbevette, hogy egy nagyobb anyaházat építtet, mert a Szent Margit Intézet szüknek bizonyult arra, hogy mind a magyarországi, mind az amerikai magyar missziók részére elegendő tagot neveljen. Ezzel a tervével és 8 nővérral, 1923. esztendőben ismét hajóra szállt és Amerikába utazott, ahol az ottani előjárókkal megtárgyalta nagy tervét. Elmondotta az illetékeseknek, hogy Budapesten, a Svábhegyen szeretné felépíteni az Isteni Szeretet Leányai Anyaházat. Szükségszerű is volt Valéria anya eme akciója, mert az amerikai missziókban mindig kevés volt a munkás. Mindössze 2 nővért választottak ki az amerikai missziókból arra a célra, hogy collectáljanak, vagyis gyűjtsenek a svábhegyi Anyaház felépítésére. Az isteni Gondviselés mindenkor megáldotta és eredményre vezette e két nővér munkáját, mert tizenhat évi fáradtságos, önfeláldozó utazás eredményeképpen ma áll az Anyaház Budapesten, a Svábhegyen, melyet csupán amerikai centekből és az ott kapott és összerakott alamizsnákból építettek az Isteni Szeretet Leányai M. Valéria kormányzása alatt.

1923-ban ünnepelték az Isteni Szeretet Leányai amerikai missziói 10 éves jubileumát, melyen az alapító Valéria anya is résztvett. Ekkor már 10 házuk és 100 nővérük volt az Egyesült Államokban. Sok-sok ezer gyermeket tanítottak magyar nyelvre, hittanra, sőt rendszeres angol iskolát is vezettek, ami kötelező volt. A rendes iskolán kívül tanítottak még a nővérek „Sunday School”-t, vagyis vasárnapi iskolát, amelynek keretében főképen a hittant oktatják. Továbbá színdarabokat tanítanak be, hogy a magyaroknak szórakozást nyújtsanak és legyen hol összejönniök. Templomokban oltárokat díszítenek és a plébániák irodai munkájában is segítenek. Valéria anya 74 nővért nevelt és küldött ki az amerikai misszió számára. Ezek a nővérek ma is nagyon szép és eredményes munkát fejtenek ki az amerikai magyarok között. Mindezek ellenében Valéria anya nem várt és nem is részesült semmiféle ellenszolgáltatásban. Munkájának legnagyobb jutalmául, — a fentemlített két nővér amerikai gyűjtésének eredményeképpen — a svábhegyi Anyaház felépítését tekintette.

Az Isteni Szeretet Leányai apácák Amerikában főképen magyar hitközségekben 8 osztályú elemi iskolákat vezetnek. Amellett szépen virágzó leányotthonaik, árvaházuk és aggmenházuk is van. 1939-ben, a második világháború kitörése előtt 21 háza és 200 tagja volt az Isteni Szeretet Leányainak Amerikában. Ebben az időben a következő helyeken működtek az Isteni Szeretet Leányai az Északamerikai Egyesült Államokban:

- T. New-York, Leány-Otthon, 200 leány befogadására, „Saint Mary's Home”.
2. Staten Island, Anyaház, felső iskola, akadémia, internátus, „St. Josephs Hill”.
3. New-York, 8 oszt. elemi iskola, napközi-otthon, „St. Stephen Hungarian School”.
4. Perth Amboy, 8 oszt. elemi iskola, „Our Lady of Hungary School”.
5. Trenton, 8 oszt. elemi iskola, „St. Stephens Hungarian School”.
6. New-Brunswick, elemi isk., napközi-otthon, ovo da, „St. Ladislaus Hungarian School”.
7. Bridgeport, elemi isk., plébániai iroda, „St. Stephens School”.
8. Bethlehem, elemi isk., „St. John Capistran, Hungarian School”.
9. Roebing, elemi isk., „Our Lady of Assomption, Hungarian School”.
10. East Chicago, elemi isk., „Holy Thrinity Hungarian School”.
11. South Bend, elemi isk., „Our Lady of Hungary School”.
12. South Bend, elemi isk., „St. Stephens, Hungarian School”.
13. Toledo, elemi isk., „St. Stephens, Hungarian School”.
14. Detroit, elemi isk., „Holy Cross Hungarian School”.
15. Detroit, árvaház, „St. Elisabeth Hungarian Orphanage for Boys and Girls”.
16. Detroit, aggmenház, „St. Elisabeth Home for Aged, for men and Women”.
17. Chicago, elemi iskola, „Our Lady of Hungary School”.
18. Gary, elemi isk., „St. Emery, Hungarian School”.
19. Passaic, elemi isk., napközi-otthon, „St. Stephens, Hungarian School”.
20. Detroit, Leány-Otthon, „Saint Mary's Home”.

Ezek az adatok 1939-ig bezárólag érvényesek. Eddig as időpontig még két magyar hitközségi iskolát nyitottak az Isteni Szeretet Leányai Kanadában és még néhányat az Egyesült Államokban. Rendszeresen a new-yorki St. Mary's Home, leányotthonban szoktak kikötni az óhazából újonnan érkezettek. Különösen 1926-ban a chicagói eucharisztikus kongresszusra érkezett magyarok közül, Csernoch János hercegprímás és 3 püspökön kívül még 24 magyar pap is szállást kapott az otthonban. Ugyancsak az amerikai magyarságnak kellemes találkozóhelye a new-yorki magyar Mária Intézet, vagy Mária Otthon. Legtöbb óhazái vendég meglátogatja az Isteni Szeretet Leányainak a New-Yorkhoz közel lévő szigeten található Anyaházát. Ott van az ú. n. „Saint Josephs Hill Academy and Motherhouse of the Daughters of Divine Charity”. Itt nevelik

és képezik ki azokat a leányokat, — főképen magyar szülők leányait, — akik Istentől hivatást nyertek a szerzetesi életre. Ezek már elsősorban angolul beszélnek, de azért büszkén vallják magukat magyarnak. Internátussal egybekötött főiskolát is vezetnek a nővérek az Anyaházban. Ugyanitt van a noviciátus és a jelöltképző is. Itt szoktak a magyar nővérek évente összegyűlni szent-gyakorlatokra és innen küldik ki őket az új missziókba. Az Isteni Szeretet Leányainak legtöbb missziójában 8 osztályú elemi iskolát vezetnek a nővérek, fiúkat és leányokat egyaránt gondozásba vesznek.

A sok ezer gyermek nevelésén kívül az amerikai magyar nővérek napközi-otthonokat is vezetnek. A munkába járó szülők reggel 7 órától este 7 óráig gyermekeiket a nővérek gondjaira bizzák, akik a gyermekeket tanításon és nevelésen kívül tiszta meleg helyen, kitűnő étellel táplálják és minden rossztól megóvják. Azután öregeket és aggokat ápolnak a jó nővérek, főképen magyar elaggott és elhagyatott férfiakat, valamint nőket. Ugyanígy szeretettel gondozzák az amerikai magyar árvákat, fiúkat és leányokat egyaránt. Igen nagy közkedveltségnek örvend a new-yorki leányotthon. Itt minden magyar, különösen, akit a honvágy gyötör, meleg otthonra talál. Ugyanígy leányotthon van még Detroitban is, ahol minden magyar szellemben történik. Gyakran rendeznek a nővérek színelőadásokat is. A honvágyban gyötrődő jó magyarok szívesen ládák a magyar szindarabokat és a fiatalok örömmel járják a magyar táncokat. A nővérek azt is megteszik, hogy minden fáradtság és áldozat árán szereznek és varrnak a fiatalságnak magyaros ruhákat. Érdekes, midőn a bő ingujjú, golycsruhás fiúk és a nemzeti szalagokkal díszített, fehérszoknyás és aranyzsinórokkal ékesített pirospruszlikos leányok angolul beszélnek. De azért a magyar csárdást táncolják.

Az Isteni Szeretet Leányai sok barátot is szereztek Magyarországnak Amerikában. Szociális munkájukkal, mélységes szeretetükkel és tudásukkal sok amerikai vezető-férfi megbecsülését vívták ki a magyarság számára. A sokat utazott Katalin nővér erről a magyar barátságról a következőket mondotta e sorok írójának: „Magam is ismertem néhány magasrangú urat, akik a magyarokat szerették és nagyrabecsülték. Csak gondoljunk Murphy Frank kormányzóra, Donavan ezredesre, Gorman vasút-lársasági elnökre és az amerikai főpapokra. Istenben boldogult Gallager Mihály detroiti püspök is igen szerette a magyarokat. Midőn többek között egyszer a detroiti püspöki palotában voltam, a legszebb teremben finom üvegbura alatt, világoskék selyempárnán, szalmából font Szent István-koronát pillantottam meg, magyar nemzetiszínű szalagokkal és magyar felírással díszítve. Amidőn efelől a püspöknél érdeklődtem, elmondotta, hogy amikor Magyarországon járt, Kalocsán is volt. Itt a

magyar parasztság az aratás befejezését ünnepelte és ez alkalommal a kalocsai fiatalság szalmából font szentkoronát adott át ünnepség keretében a kalocsai érseknek, Zichy Gyula grófnak, aki a detroiti püspöknek tnsbruckban iskolatársa volt. Ezt a szalmából font magyar koronát Zichy érsek nyomban odaajándékozta az amerikai püspöknek, aki azt magával vitte Detroitba és palotájának legszebb szalonjában őrizte hét esztendeig, haláláig. Midőn a püspök ravatalánál imádkoztunk, nem volt a nagy díszteremben egyéb a ravatal mellett, mint a magyar nemzeti-színű szalagokkal díszített, magyar parasztlányok által készített, magyar szalmából font magyar szent korona, világoskék selyempárnán. Bizony szívből sírtam a ravatalnál, mert éreztem, hogy az elhunyt jó püspök mennyire szerette a sokszor megvetett, magyarokat.”

Az amerikai magyarok mindenkor kirtanak az Isteni Szeretet Leányai mellett és minden bajukban a nővérekhez folyamodnak. Nemcsak az iskolások, hajléktalanok, aggok, vagy árvák keresik fel a nővéreket, hanem minden korban és rangban lévők is. Megtörtént már többször az is, hogy jóra való leányoknak nem lévén New-Yorkban más otthonuk mint St. Mary's Home leányotthon. Amikor ezek a leányok becsületes fiúkkal megismerkedtek, a házfőnöknőt kérték meg, hogy édesanyjuk helyett adja rájuk anyai áldását és a Mária Otthonból kiindulva mentek a magyar katolikus templomba esküvőre. Azután tovább is kirtának a Sisterek mellett. A férjes nők Oltáregyletbe, a nős férfiak Holy Name sosity, vagyis Szent Név egyesületbe, — ami a magyarországi Credo egyletnek felel meg, — a legényeknek a Szent István Lovagok Klubjába és a leányok a Mária Kongregáció Egyletbe tartoznak. Mindezek vezetése itt is a magyar Sisterek kötelessége. Sokszor összefognak ezek az egyesületek és ilyenkor nagyban segítik a magyar hitközséget azáltal, hogy vagy jótékonycélú bazárt, kirándulást, vagy más erkölcsileg és anyagilag is hasznos mulatságot rendeznek.

Katalin nővér, az Isteni Szeretet Leányai apácarend eme örökké tevékeny tagja, aki, — mint már említettük, — közel két évtizedig volt távol hazánktól, erre a kérdésünkre, hogy mi a haza, így felelt:

— „Mi a magyar Haza? Merem állítani, hogy ezt a külföldi magyarok jobban tudják, mint az itthoniak és így a magyar Hazát jobban is szerelik. Mert csak akkor ébred az ember magyar Hazájának édességére, amikor idegenben a honvágy keserűségeit megízlelte. Ajánlatos volna, ha az amerikai magyar szülők gyermekeit néhány évre hazahozhatnók Magyarországra, viszont az itthoni fiatalokat néhány évi tanulmányútra az amerikai magyarok közé lehetne küldeni. Az egyiket azért, hogy megismerje apáinak szép és kedves földjét, a másikat azért, hogy megtanulja becsülni és nagyon szeretni szép magyar hazáját.”

Íme, az Isteni Szeretet Leányai hősi missziója a külföldi magyarságért és az egyik szerény, halkszavú nővér megnyilatkozása erről a kérdésről. Áldja meg őket az Isten és áldják munkájukat a magyarok ezrei. Ha feltekintünk a Svábhegy ormára és az Isteni Szeretet Leányainak büszkehomlokzatú, messzire mutató Anyaházat megpillantjuk, gondolkunk arra, hogy ebben a fellelgyárban olyan nővérek élnek, akik mindenkör készek arra, hogy messzi idegenbe menjenek a magyarság istápolására.

Vizsgáljuk meg most a Szociális Missziótársulat szerepét a külföldi magyarság életében. Elöljáróban csak ennyit: a Missziótársulat is megtele a magáét idegenbeszakadt véreinkért. Amikor kimentek Amerikába az izzóelkú és áldozatosszívú missziósnővérek, magukkal vitték az alapító főnök, Farkas Edith S. M. tanításait és szellemét, melyet egyszer a főnök így fogalmazott meg: „A mi szellemünk, methodusunk a lélekmentésben, a lélek nevelésében kezdettől fogva az „ora et labora” volt. Ez a vezérgondolat úgy vonul át összes intézményeinken és munkáinkon, mint egy-egy zenei „Leitmotiv” Wagner összes alkotásain. Ez cseng ki a bel- és kültagok lelkéből, ez házainkból, az országos szövetségünkben. Ezt adjuk saját lelkünkön át mindenkinek és mindenűnen.” Valóban, mindenkinek és mindenűnen sugározták a keresztény szellemet és szociális igazságot osztogattak. A külföldi magyarok is ezt kapták a Missziótársulattól. Nézzük, hogyan indultak el és mit végeztek.

A Szociális Missziótársulat eredeti magyar szerzetes nővéreközösség, melyet 1908-ban Farkas Edith alapítványi hölgy alapított. Mint egyházi alakulat, végleges főegyházmegyei jóváhagyással, mint Országos Szervezet 520 helyi csoportban és 16 misszióházban belügyminiszteri jóváhagyással rendelkező alapszabály szerint működik. Külföldi missziójukat 1922. szeptemberében kezdték meg, amikor Schrembs József clevelandi (USA) püspök személyes felkérésére az alapító főnök, gróf Alberti-Enno Hildegard S. M. és Boér Judit S. M. nővéreket küldte ki, hogy az ottani, nagyszámú magyarság szociális missziós szolgálatával az egyházmegye segítségére legyenek. Ez a két nővér volt tehát az úttörő az Úrnak is tetsző munkában, melyért minden magyar hálás lehet.

Az Északamerikai Egyesült-Államok fejlettebb szociális munkaterének ellátásához elengedhetetlenül szükséges egyetemi tanulmányok elvégzése mellett a nővérek az árpádházi Szent Margitról nevezett, akkor alakult egyházközösségben kapták beosztásukat. Munkaközösségbe tömörített világi munkatársaik segítségével környezettanulmányt vettek fel az East-Side munkásnegyedben lakó 1.200 magyar családról és életkörülményeiről. Ez a közel 1 esztendeig tartó szociális kutató és tájékozódó munka hű képet adott a nyilvántartó lapok adataiból feldolgozott lelki és szociális állapotokról. A kb. 6.000 lélekből 1.200 volt iskolaköteles, akik közül

vasárnapi iskolára negyvenötén iratkoztak be, de csak 20 járt el rendezés az előadásokra. (Amerikában a világi iskolákban vallásoktatás nincs, ez az egyházközségek útján csak önkéntes buzgóságból lehetséges.) A rendezhető házasságok száma 106 volt, keresztleetlen iskolásgyermek 52. A magyar családok közül kevesen laktak bérben. A legtöbbször az első világháború magas kereseti lehetősége 4—6 szobás, fürdőszobás, főleg fából épített villaszerű munkásotthon nyújtott, gondozott előkerttel és veteményes hátsó telekkel. A látszat-jólét mögött anyagi gondok is meghúzódtak. A bankkölcsönök kamata és a törlesztés súlyos gondot okozott a családfenntartóknak, annak következtében, hogy az első világháború után Amerikában is rohamosan növekedett a munkanélküliség. A legaggasztóbb tünet azonban az ifjúság és a kiskorú gyermekek alacsony színvonalú szórakozása volt. Mozik, üzleti alapon álló táncteremek, vidéki turistaszállók vonzották nagyszámban a könnyelműbb ifjúságot. Tehát ezekkel kellett elsősorban megküzdenie a Szociális Missziótársulatnak. Eszközöket, intézményeket kellett teremteniök, amelyek az ifjúság meghódításánál versenyképesek voltak.

Ez az előzménye a „Social Mission Settlement”-nek, magyarul a „Társadalmi Küldetés Telepének”. A 3 nagy, 7 kisebb sugárútból és 23 keresztutcából álló lakóterület közepén épült ez a 12 szobás, emeletes épület, amelynek összes helyiségeit függönyökkel, virággal otthonossá téve, kluboknak rendezték be a Szociális Missziótársulat nővérei. A szervező munka végén heti 32 klub virágzott a settlementben. A lányoknak szabó-varró, kalapkészítő tanfolyam, iparművészet, főzés, háztartási ismeretek, kötés és gyöngymunka, magyar népi tánc és ének, magyar nyelv, testnevelés, kirándulások. A fiúknak a kézimunkák helyett fafaragás, játékkészítés, repülőmodellek, lámpaernyőkészítés, futball, kosárlabda, vívás, birkózás és játszótér. A Szociális Missziótársulat amerikai munkáságáról az első hivatalos beszámoló a következőket jelenti: 1.264 gyermek vallásoktatásban, 22 iskolásgyermek a keresztség szentségében részesült. 425 iskolásgyermeket, 35 felnőttet készítettek elő az első szentáldozásra. A jó nővérek 1.848 családlátogatást végeztek, 45 kertiiskolás, tudógyenge gyermeket oktattak vasárnaponként, 107 beteget látogattak, 24 házasságot rendeztek. A nővéreknek 56 hazafias és vallásos ünnepélyük volt főleg magyar nyelven. Magyar nyelvű imakönyvet, lelki és hazafias olvasmányokat közvetítettek Magyarországról. Örökösödési és családi ügyeket rendeztek az óhazával. Családtagok kiutazásánál Washingtonban 48 esetben jártak el. A magyarság szociális és karitatív gondozásával kapcsolatban 60 szociális intézménnyel dolgoztak együtt a Szociális Missziótársulat nővérei. 1933 óta ezt a munkát Hildegarde nővér Canton, Ohio-ban is megszervezte a Szent Mihály-egyházközségben és azóta vezeti.

James C. M. Guigan, Regina érseke (Kanada) írta a Szociális Testvérek Társaságáról: „Örömmel látom, hogy a Szociális Testvérek Társaságának tagjai példás szerzetesek, társulatuknak szelleme szerint élnek és kitűnő munkát végeznek a Katolikus Akcióban a magyar kivándoroltak érdekében. Hitoktatói munkájuk elismerésreméltó és nekem különösen kedves. Adja a jó Isten, hogy mindig jó szerzetesek legyenek és a Társaság nagyra növekedjék!” Tehát nemcsak mi tudjuk idehaza, hanem egy kanadai érsek, idegen ország egyik nagytekintélyű egyházfejedelme ismerte el, hogy a Szociális Testvérek Társasága a lelki misszióval párhuzamosan jó magyar munkát is végez Isten dicsőségére, Magyarország örömeire és számtalan, idegenben tévelygő, kivándorolt magyar boldogulására. Amikor a külföldi magyarság megmentése érdekében írunk és a világon szétszóródott magyar testvérek összefogását hirdetjük, nem feledkezhetünk el tehát a Szociális Testvérek Társaságáról sem, erről az egyetlen katolikus nemzetközi szervezetről, amelynek központja Budapesten van, s amelynek alapítója, főnöknője és vezetősége magyar. Áldottak legyenek ezek a jó testvérek és e sorokon keresztül fogadják egy fiatal magyar író megnyilatkozásában a nemzet háláját a magyarság érdekében végzett munkájukért. Ők valóban szent hivatást teljesítenek külföldi véreink között is, s ennek nyomatékosabb igazolásául ugyancsak egy idegen állam egyházfejedelmét szólaltatjuk meg James Cantwell, los-angelesi érsek személyében, aki a következőket jelentette ki: „Azt akarom, hogy a kaliforniai testvérek ugyanabban a szellemben éljenek, mint amelyet az Anyaházban ismertem meg és amelyet az Anyaházból jött első magyar testvérek képviseltek. Azt akarom, hogy a kaliforniai testvérek a legszorosabb egységben legyenek Társaságuk központjával, Budapesttel.” A washingtoni katolikus egyetem rektora állapította meg, hogy „a Szociális Testvérek, akiket mint növendékeket a washingtoni katolikus egyetem szociális fakultásán alkalmam volt megismerni, olyan Társaságának tagjai, amely az Anyaszentegyháznak egyik legkorszerűbb intézménye. Az ilyen szervezetnek nagy hivatása van az Egyesült-Államokban.” Valóban nagy az ő hivatásuk és mérhetetlenül nagyok a feladatok, melyeket el kell végezniök egyházukért és magyar hazájukért. Nézzük, hogyan idultak el külföldi magyar véreink megmentésére és milyen szerepet töltenek be ma is a Szociális Testvérek Társasága hőselklű tagjai a külföldi magyarság éleiben. E soroknak nem célja, hogy a Társaságunk belföldön, Magyarországon végzett hatalmas munkáját méltassa. Ez nem tartozik e munka tárgykörébe. Különbösen is a magyarországi szociális és karitatív munka arányai szemünk előtt bontakoznak ki. Itt most csak arról akarunk szólni, amit a magyar olvasóközönség kevésbé ismer,

a Szociális Testvérek Társasága külföldi munkájáról. Mit tettek ők a külföldi magyarokért?

A Schlachta Margit vezetése alatt álló Szociális Testvérek Társasága 1923. május 12-én alakult és a bíboros Hercegprímás 2.001/1923. sz. alatt vette ezt az alakulást jóváhagyólag tudomásul. A Szent Benedek által hirdetett európai szellemiség korszerű továbbvitelét tűzték ki célul. A krisztusi békéért, becsületes társadalmi reformokért dolgoznak lankadatlan erővel. A Szociális Testvérek nem álltak meg tevékenységükben az ország határainál. Két világrész hat államában létesítettek hasonló szervezeteket. A testvérek a kanadai és kaliforniai tevékenységi körükön kívül meghívást kaptak Mexikóba, Braziliába, Alaszkába, sőt Kínába is. A kanadai préri-iskolákban a magyar Szociális Testvérek oktatják az egymástól nagy távolságban élő farmerek gyermekeit. Kaliforniában Los-Angelesen kívül még négy városban fejtik ki működésüket a magyar, francia, spanyol, holland, portugál, angol, amerikai, mexikói és kínai testvérek. És az Úr kegyelméből terjeszkednek, meghódítanak újabb területeket. Ezt bizonyítja ez a két levél is, mely a második világháború vérzivatarra között jutott el hozzánk. Az U. S. A. vöröskeresztes levele így hangzik: „Sok új jelölt. Letelepedtünk San Rafaelben is. Imádkozunk értektek. Los-Angeles. Friderika testvér.” A másik levél Kanadából így hangzik: „Torontóban megtelepedtünk. Érsek úrtól kaptunk házat. Hedvig testvér körúton. Jelöltképzőben hatan vannak. Ida testvér.” E távirati stílusban megírt levelekből is építő munkáról kapunk hírt, melyet áldozatosszívű testvérek végeznek odaát, az óceánon túl a magyarságért.

Csodálatot és mélységes szeretetet érdemelnek a Szociális Testvérek azért a kitartásért és hősi erőfeszítésért, mellyel sikerült elérniök a mai, világrészeket és országokat behálózó eredményeket. Ha arra gondolunk, hogy a kezdet-kezdetén még hajlékuk sem volt és egy gyászos időszakban még hontalanokká is váltak, bűnbánatot kell tartanunk. Azok a testvérek, akik a magyarságért áldozták életüket, egy gyászos korszakban kénytelenek voltak külföldön hajlékot keresni és kintről dolgozni azért, hogy idehaza székházuk legyen, helyiségük, ahonnan irányíthatják világraszóló munkájukat. Ezekre az időkre célozva meghatva olvassuk Schlachta Margit egyik, 1924-ben kelt írásában a következő sorokat: „Katasztrófa-lis helyzetünk problémáját a francia zárdák páratlan karitászja oldotta meg, bebizonyítva az internacionális gyűlölettel szemben a legyőzhetetlen internacionális krisztusi szeretet erejét. Rövidke sorokban lehetetlen elmondanom, hogy milyen könnyekig megható módon siettek segítségünkre. Oldalak lennének szükségesek annak ecsetelésére. Egymásután ajánlották fel vendégszeretetüket és segítettek, ahol csak lehetett. Elsősorban a Les Fidèles Compagnes de Jésus, a Missions Etrangères és főleg

Szent Vince leányai, — a kedves irgalmas nővérek, — úgy hogy jelenleg 14 testvérünk van kint Franciaországban azzal a feladattal, hogy magát fenntartsa, építendő anyaházunk céljára fillérjeit megtakarítsa, tanulmányozza a kinti általános műveltséget, tanulja meg főleg, mi a gyakorlati katolicizmus és fejtsen ki, ha nem is a sajtó, de mindenesetre saját élete által propagandát a magyarság érdekében.” íme, itt is, az alapító rendfőnöknő soraiból, — még a kemény megpróbáltatás napjaiban is, — a magyarság iránti áldozatrakész szeretet sugárzik ki. Schlachta Margit lelkének sugara bevilágított sok-sok női lélekbe. Megértették őt. Gyenge fizikumukkal kimentek idegenbe és imádkoztak, tanultak, dolgoztak hitükért és a magyarságért. Az egyik testvér 1923. július 20-án Buffalóból többek között így ír haza Margit testvérnek: „Az Úristen tudtomra adta, mit akar s ma minden kétség nélkül bármin keresztül is, teljes örömmel szolgálom ezt a hivatást, remélem, Isten segítségével életem végéig. — Most már felfogom, mit akar az Úristen ettől az üldözött csapattól s ma már nem gyermekes ösztönszerűséggel, hanem öntudatos akarattal és odaadással kívánom szolgálni ezt a hivatást s bár érzem, hogy még sokat kell képeznem magamat erre, egészen egyszerű szürke munkása is mindig szívesen leszek. — Angol nyelv nélkül lehetetlen boldogulni. Mindnyájan tanulunk. Paula testvér csodálatos erővel ötórai felkelés, egész napi gyári munka után vesz órát. — Most engedd meg, hogy még egyszer kifejezzem teljes odaadásomat Társaságunkhoz, bárhogyan, bármilyen körülmények között is kelljen küzdenünk érte. Hiszem, hogy kell ez az irányzat, kell ez a munkaprogram, s ha az Úristen nem engedné meg, hogy lássuk törekvéseink gyümölcsét, az általatok lefektetett alapon legalább egy tégladarab akarok lenni. Ezeket csak azért mondom ismételtén, mert nagyon-nagyon hálás vagyok az Úristennek és Nektek s hiszem, hogy részese vagyok a bennetek ujjongó örömnök minden keresztünk dacára.” Boldogság tölti el lelkünket, amikor ezeket a sorokat olvassuk. Férfiakat megszégyenítő bátorsággal, hősiességgel és önfeláldozással vállalták a magyar Szociális Testvérek munkájukat, — mely egyenlő volt a keresztviseléssel, — külföldön. Büszkék vagyunk, hogy magyar nőkben ennyi krisztusi hit lobog és ilyen erősek, kemények, megrendíthetetlenek tudnak lenni csak azért, hogy segítsenek embertársaikon. A Szociális Testvérek mind érzik küldetésük rendkívüli fontosságát. Az alapító Margit testvér nagy emberismerettel válogatta ki munkatársait és mindenkor jótékonyan tudott hatni a többi testvérré. Amerikai magyar küldetésüket is kitűnően felfogták a Szociális Testvérek. Ennek bizonyására ismét egyik, Buffalóból 1924. április 2-án kelt, Margit testvérhez szóló levélből idézzük a következő sorokat: „Margit testvér, akik ismerik munkaprogramunkat, azok azt mondják: itt Amerikában a magyaroknál van jövőnk,

nemcsak Buffalóban, hanem az egész amerikai magyarság között. Én is erősen hiszem, hogy igazuk van.” Így szól ez a levéltöredék és az események igazolták, hogy Mária testvérnek igaza volt, aki írta a fenti sorokat. Azóta Amerikában közel 70, Kanadában 30 testvér dolgozik Krisztus egyházáért és Magyarorszáért.

A Szociális Testvérek Társasága munkásságát a húszéves jubileum alkalmából többek között Hunyady Béláné világította meg s külföldi missziójukat a magyarság érdekében következőkben méltatta: „Látom a páriszkörnyéki zárdák áldott falait, melyek először fogadták be a hontalan lesvéreket. A francia apácák szívében a háború utáni nemzetközi gyűlöletet le tudta győzni a nemzetközi Krisztus-szeretet. Franciaországban 14 testvér a két keze munkájával tartotta fenn magát és gyűjtögette a filléreket az itthoni anyaházra. Soha nem felejttem el azt a két képzett fiatal testvért, akik nehéz fizikai munka mellett fejtettek ki propagandát az igazságtalan békediktátumok ellen. Könnyfátyolos szemem előtt megjelenik az óceán túlsópartjára indult kis csapat. Eszembe jut tanárnői diplomájával Paula testvér, aki gyári munkásnő lett. A munkaasztal mellett az amerikai tempó szédítő iramában csak azért fohászzkodott, hogy ne maradjon el a többiek teljesítményétől. És látom Mária testvért idegesítő napi robotja után éjfélig angol könyvek fölé hajolva, hogy lehessen az amerikai tanári vizsgákat és elvégezhesse a washingtoni katolikus egyetem szociális főiskoláját. Friderika testvér, a kommunistáktól megölt katonatiszt-városparancsnok özvegye és a nagyképzettségű Hedvig testvér milyen örvendező, boldog szívvel szegődött el szobalánynak és szakácsnőnek, hogy jelentékeny fizetésüket hazaküldhessék az itthonmaradottak támogatására. Az első tengerentúli pionírok küzdelmes és önfeláldozó munkáját hogy megáldotta az Úristen! Ma Los-Angelesben, Sacramentóban, San Diegóban, San Franciskóban, San Rafaelben, a kanadai Stockholmban, Montrealban, Torontóban, Reginában, Lembergben szép, tágas házak fogadják be a köztisztületben és szeretetben megbecsült testvéreket. Kezdetben rettentő küzdelmek mellett egyre megújuló nehézségek között, — átadva magukat a gondolatnak, hogy őket az Úr a lelkek megmentésére küldte — tanítják az amerikai magyarokat az elhagyott haza szeretetére. Tanítják az angol anyanyelvű magyar gyermekeket az édes hazai szóra. Igyekeznek feléleszteni lelkükben az alig pislogó hazaszeretet szent tüzét.”

A Szociális Testvérek Társasága letelepedésének történetét az U. S. A.-ban és Kanadában röviden így foglalhatjuk össze: 1923-ban a háború, a forradalom után komoly anyagi okok késztettek arra három testvért, hogy az Északamerikai Egyesült-Államokban való körútra vállalkozzék. A honfitársak között való gyűjtőúton megismerték a kivándorolt

magyarság küzdelmes életét. Egyúttal felismerték, hogy kinti véreinknek szükségük van állandó magyar szociális munkásokra. Ezért Buffalóban egyházközségi nővéri munkát vállaltak, majd létrejött a los-angelesi letelepedés. Az egyik buffaloi testvérnek délvidéki éghajlatra volt szüksége, ezért előjárói engedéllyel a los-angelesi redemptoristák otthonának házvezetését vállalta. Később munkára jelentkezett Los-Angeles nagyvonalú érsekénél, aki a katolikus magyarok összeírásával bízta meg. Házról-házra járva gyűjtötte össze a hazai magyarságot, akikhez missziót tartó magyar jezsuita atyát hívott. Amikor a testvér súlyos operáció előtt állott, a nagylelkű érsek megkérdezte, hogy van-e valami óhaja?

— „Magyar katolikus templomot és plébániát kérek, ha meghalnék”» — válaszolta a testvér és az érsek beváltotta ígését. Felépült a Szent István templom, s ma is a Szociális Testvérek látják el mellette az egyházközségi nővérek tisztét. Az érsektől kapták a testvérek első kis faházukat. Ma Hollywood közelében van a Szociális Testvérek kaliforniai központi háza, jelöltképzője, lelkigyakorlatos otthona. Innen indulnak reggelenként munkára 13 los-angelesi plébánia egyházközségi nővérei, a helybeli Katolikus Karitásziroda munkásai. Kaliforniában még további 4 helyen telepedtek le a Szociális Testvérek, akik settlementet vezetnek, hitoktatást végeznek, irányítják a kaliforniai katolikus leány cserkészmozgalmat, lapot szerkesztenek. A testvérek közül állandóan Washingtonban van 1—2, hogy elvégezze az ottani szociális egyetemet.

Kanadába is gyűjtési szándékkal készültek a Szociális Testvérek. Soós István, az akkori stockholmi plébános azonban felvilágosította a testvéreket, hogy a kanadai magyarság küzdelmes életet folytat, hozzá tehát letelepedési szándékkal jöjjenek, mivel a stockholmi magyarságnak kész iskolaépülete van, de nincsenek nővérei. A prérók magyar farmerjei azért sietve adták össze három testvér útiköltségét, hogy azok az óhazából mielőbb megjőjjenek közöttük élni, értük dolgozni. Tizenkilenc éve működnek ott a Szociális Testvérek az északi fény, a hármaskor nap, (légköri tünemény) országában, amelyben télen 0° alatt 35—40, nyáron 100 fokos melegben kolibris, tropikus a nyár. Azóta felépítették a testvérek szerény kanadai központi házukat, itt van a jelöltképzőjük is. Innen mentek el Reginába, Montrealba, Torontóba, Lembergbe. A trianoni békekötés után és a második világháború kitérése közötti időben meglátogatták e telepeket az óhazából: Túri Béla, Perényi Zsigmond báró, Mikes János érsek, Zsigovits Béla és a kelet-kanadai magyar konzulok.

Nézzük most közelebről a Szociális Testvérek Társasága munkásságát két legnagyobb külföldi működési területükön a fent ismertetett Kanadában és Kaliforniában. Mint már jeleztük Nyugat-Kanadában állandó jellegű hazafias és missziós munkára hívta a Szociális Testvéreket P. Soós István, a karmeliták egykori főnöke. A véget nem érő préri-

ben a magyarság 35—40 éve telepedett le zárt egységben. Ugart tört a homestaideken, a 160 holdas földeken, amelyet akkor tíz dollárért vált-hatott meg. A magyarság patriarkális életet él 10—12 gyermekével a farmokon és munkája gyümölcséből templomot, iskolát, papot, nővéreket, magyar sajtót tart fenn. A farmok elszigeteltségében jól megőrizte a magyar nyelvet s a közelben élő írektől és franciáktól eleven hitéletet tanult. A kanadai egyházközségi és kántortanítói munkák középpontja Stockholm, Saskatchewan államban, ahol a legtöbb magyar él: Eszterháza, Otthontelep, Békevár, Székelyföld, Kaposvár, Szentlászló-telep, Annavölgy, Máriavölgy telepeken. Most Stockholmban, Montrealban, Torontóban, Lembergben és Reginában vannak a Szociális Társaságnak letelepedései, ahol már kanadai oklevelekkel tanítanak a préri-iskolákban. Az itteni munka egyik legjelentősebb része a vándormisszió, mely a kisebb kolóniákon, — amelyeknek nincsen magyar papjuk, folyik egész nyáron keresztül. A szórványmissziót egy-egy nagyobb farmon tartják. A tanyát ilyenkor egész szekértábor veszi körül. A missziót gyóntatás, közös szentáldozás fejezi be. Télen levelezéssel tartják fenn a kapcsolatot. A Szociális Testvérek Társasága munkáját a Szent László-Társulattal és a Magyarok Világszövetségével karöltve végzi. Számtalan alkalommal tartottak előadást Kanadában Magyarországról és a magyar igazságról angol, francia, német és magyar nyelven. Főnöknőjük, Slachta Margit maga egyik amerikai körútján 48 városban 146 előadást tartott hazánkról, magyar, angol, francia, német nyelven.

Mielőtt a Szociális Testvérek Társasága Kaliforniában letelepedett, a chicagói magyar konzulátus, — amelyhez Amerikában tartózkodó testvérek jórésze tartozott, — 1925-ben azt a felvilágosítást adta a testvéreknek, hogy a Kaliforniában lakó magyarság 9 tizede vallástalan. Ezek közé küldte az isteni Gondviselés a Szociális Testvérek egy részét. xA.ddig járták és gondozták a kaliforniai magyarokat, míg Isten segítségével megalapították a Szent István Egyházközséget, megkapva misszionáriusainknak a magyar jezsuita atyákat. Kérésükre Cantwell érsek magyar lelkészt hozott Los-Angelesbe, aki a testvérekkel összefogva, — a fent előadottak szerint egy súlyos beteg testvér kívánságára — felépítette a Szent István templomot s a Csendes-óceán partján lakó magyarságnak magyar iskolájával és kultúrájával, virágzó magyar katolikus központot létesített. Az érsek ugyancsak rábízta a testvérekre a bevándoroltak gondozását. Ennek kapcsán itt léptek be a Társaságba az első amerikai nemzetiségű testvérek, itt tértek rá a nemzetközi alapra. Így magyar testvéreiken kívül a kaliforniai közösségben német, luxemburgi, francia, holland, spanyol, portugál, angol, ír, amerikai, mexikói, kínai testvéreket találunk. A Szociális Testvérek térítő munkája létrehozta Los-Angelesben a lelki-gyakorlatos házat, a katolikus szociális irodát, kurzusokat, saját lapjukat:

The Dove-t és a Sister-t. Los-Angelesen kívül még négy városban fejtik ki a Szociális Testvérek működésüket: Sacramentóban, San Diegoban,, San Franciskoban és San Rafaelben. A testvérek legszorosabb együttműködésben vannak a városi szociális és az egyházmegyei központtal, mely utóbbi a Szociális Testvérekre bízta a kaliforniai katolikus leánymozgalom és a katekizmus-centrumok megszervezését. Nagy kitüntetés érte a Szociális Testvérek Társaságát, amikor a Los-Angelesi érsek 1931-ben meglátogatta a budapesti Anyaházat. Ez alkalommal köszönetét fejezte ki a hercegprímásnak, mint a Társaság legfőbb ordináriusának azért, hogy egyházmegyéjének a testvéreket adta. Az első jelölteket az érsek saját költségén küldte Magyarországra, az Anyaházba, hogy innen vigyenek haza szellemet.

A Szociális Testvérek Társasága külföldi működésének méltatását csak a legnagyobb megilletődöttséggel fejezhetjük be. Tudjuk, hogy akik közülük kint vannak idegen országokban, becsülettel helytállanak a kereszténységért és a magyar nép becsületéért. Bízhatunk bennük. Akik pedig itthon dolgoznak a testvérek közül, azok is az itthon vállalt munka mellett, szívük melegét küldik ki idegen környezetben dolgozó testvéreiknek. Erről győz meg minket az egyik budapesti szociális testvérnek ez a kijelentése: „Biztosak vagyunk abban, hogy e pillanatban kanadai és kaliforniai testvéreink magyar papjainkkal és honfitársainkkal együtt dolgoznak Magyarország igazságáért, az igazságos békéért. Küldjünk hálás, szerető gondolatot azoknak, akik a mai gyűlölködések elszakított-ságában áldozatos lelkülettel harcolnak azért, hogy kivándorolt testvéreink el ne vesszenek a haza szempontjából, sőt azt szeretnők, hogy a magyar névnek becsületet szerezzenek”. A Szociális Testvérek Társasága díszje a katolikus egyháznak és büszkesége a magyarságnak. Gondoljunk rájuk mindig meleg szeretettel és segítsük őket lélek- és honmentő munkájukban.

A fentiekben röviden körvonalaztuk a magyar szerzetesnők áldozatos misszióját a külföldi magyarságért. Amit itt néhány oldalon összesűrítettünk munkásságukról, csak kis része teljesítményüknek, melyet a magyarság érdekében idegen országokban kifejtettek. Tükörképet adtunk, hogy bepillantassunk ebbe a nagyvonalú és minden keresztény magyarnak tetsző munkába. A magyar szerzetesnők külföldi missziójának teljes feltárásához kötetek kellenének. Mivel ezt nem tudjuk ma az olvasó asztalára tenni, — e könyv szerkesztési összeállítása is ezt lehetetlenné teszi — szeretnők, ha legalább ezekből az összesűrített sorokból némi tájékoztatást kapna minden magyar ember. Tudnunk kell, hogy a magyar szerzetesnőkkel szemben hálára vagyunk kötelezve munkájukért, hősi erőfeszítésükért, melyet a külföldi magyarokért tettek távol az édes hazától.

A Julián-Iskola-Egyesület küzdelme a külföldi magyarságért.

Immár közel 40 esztendeje végez önzetlen és áldozatos munkát az egjetemes magyarság érdekében a Julián-Iskola-Egyesület. Szinte észrevétlen volt ez a majdnem négyévtizedes hősi erőfeszítés, olyannyira, hogy a magyar társadalom nagy része alig-alig tudja, mit is tett a Julián-Iskola-Egyesület a külföldi magyarságért. Ez a tájékozatlanság talán nem is a magyar társadalom közömbösségének a következménye, hanem a Julián-Iskola-Egyesület vezetői és munkatársai puritánságának, szerényiségének tudható be. Az 1940—41. évi közgyűlési beszámolóban is Petri Pál dr., m. kir. titkos tanácsos, a Julián-Iskola-Egyesület ügyvezető másodelnöke ilyen szerény, de fenkölt szavakkal fejezi be a hatalmas évi munka ismertetését: „Nem az a fontos, ki végzi a munkát, milyen formában él tovább szervezetünk, ki lobogtatja a magyarságvédelem zászlaját, Julián barát meleg magyar szívének érzéseit ki fogja tolmácsolni, csak egyre kell ügyelnünk: magyar nemzetvédelmi munkánk egy apostola se lépjen vissza, magyar-mentő erkölcsi és anyagi erőkből parányi se vesszék kárba, hanem a megnehezedett és megnagyobbodott feladatok végzésére a régi harcosokon kívül minél több újabb munkás lépjen a gátra, minél több, eddig még tartalékban lévő erőt tudjunk szent céljaink érdekében mozgósítani”. Íme, a Julián-Iskola-Egyesületnek e sorokból is kicsendülő szerénysége, majdnem személytelenül végzett munkája az oka annak, hogy közel 40 éves szakadatlan munka után is arra kell vállalkoznia a közírónak: megismertesse a társadalom széles rétegeivel a Julián-Egyesületet. Ez a feladat egyben legyen köszönet, hála és elismerés a Julián-Iskola-Egyesület felé a magyar társadalom nevében. A jó tett soha nem marad jutalmazatlanul. A Gondviselés áldó bölcsesége valaki által mindig jelentkezik, hogy hálát, köszönetet és elismerést osztogasson. A Julián-Egyesület munkássága sem maradhatott végtelenségig észrevétlenül és jutalmazatlanul. Sokan ugyan már szívükben hordják a hála érzését ez Egyesület iránt, de a magyar nemzet valamennyi honpol-

gárának melegséget kell éreznie szívében, amikor a Julián-Iskola-Egyesületre gondol. Mert ez az Egyesület az idegenbeszakadt magyarok ezreit mentette meg az egyetemes magyarságnak. A Julián-Egyesület elnöksége egyik évi jelentésében ezt a misszióját így körvonalazta: „A Julián-Egyesület igyekezett akciójával a nehéz helyzetben lévő magyarság iránt az önzetlen érdeklődést minden egyes munkásában, barátjában is felébreszteni. Arra törekedett, mindenki érezze át, hogy nagy nemzeti munkára, újjáélesztésre van szükség. Tudjuk, hogy az idegen műveltség a nemzet életfáját nem törte derékba, de csendben, lassan egyes helyeken mégis elaltatta a nemzeti érzést, sokfelé elveszett a nemzeti viselet, levetkőzték a nemzeti szokásokat, nemzeti ízlést, nemzeti zenét, táncot, művészetet, erkölcsi felfogást. A múltban a magyar az elnyomatás ellen tudott, ha kellett, karddal védekezni. De ma sokkal nehezebb a belső ernyedéssel megküzdeni és a szapora idegen fajú, idegen nyelvű népekkel szemben hazánk magyar jellegét megvédeni. Ebben a kérdésben való állásfoglalás nem politika, ez a nemzeti lét kérdése, ebben mindannyiunknak egységesen kell sorompóba lépünk. Legyünk tehát a nemzet napszámosai kor, rang, vallás, társadalmi állás, vagy foglalkozásra való különbség nélkül, tömörüljünk egy táborba a magyarság érdekeinek védelmére. A nemzet ereje szervezetségében van. Erre most még fokozottabb mértékben van szükség, mert ne felejtjük el, hogy a határok kiterjesztésével nem szűnt meg a magyarság élet-halálküzdelve a Kárpátok arénájában. Sőt, sok nem magyarok régi honfitársunk visszatérésével helyzetünk, nemzeti egyéniségünk megőrzése szempontjából még kényesebbé vált. Egyesületünk egész múltja az áldozatos, zajtalan és a hatékony nemzeti munkára szolgált például és ezt folytatja a jövőben, elsősorban a Partium vidékén, de bekapcsolódik a visszakerült Muraköz és Bácska községeiben idegen nemzetiségekkel vegyesen élő, több mint 300.000 magyar nemzeti gondozására irányuló nemzetvédelmi szolgálatba is”. Ennyi áldozatos munka és önzetlen odaadás hallatára szabad-e közömbösöknök lennünk oly testülettel szemben, mely a magyar nemzeti sorsközösséget nemcsak vallja, hanem gyakorolja is. Nézzük, mi ez a gyakorlat.

A Julián-Iskola-Egyesület szívós és építő munkával az idegenbeszakadt magyar gyermekek ezreit tanítja és neveli a világ különböző részein. De nemcsak nevelő és tanító munkát végeznek, hanem szociális cselekedetet is gyakorolnak. A külföldön élő szegénysorsú gyermekeket ügyes-bajos dolgaikban nagy szeretettel segítik. A segítség módja a rendelkezésre álló eszközök szerint mindig a leghatásosabb. A szellemi nevelésen és lelki tanácsadáson kívül, súlyos anyagi gondok megoldásán is segít az Egyesület. Röviden vázoljuk azokat a teljesítményeket, melyekre

a Julián-Iskola-Egyesület méltán hivatkozhatik, mint nemzetmentő akciókra.

Az Egyesület idestova 40 éves tradíciójához híven a külföldi magyarság megtartása érdekében Parisban, Berlinben, Bécsben, Milánóban, Szófiában, Ruszcsukban, Braziliában nagyteljesítményű iskolai tanfolyamokat szervezett és az utóbbi időben, mióta az Országos Magyar Iskolaegyesülettel fuzionált, belföldre is kiterjesztette áldásos tevékenységét.

A Julián-Iskola-Egyesületnek egyik legrégebb külföldi magyar központja Bécs. Az Egyesület tanfolyamai a Bécsi Magyar Iskolaegyesület égisze alatt működnek gyermekek, valamint felnőttek részére. A felnőttek résztvehetek a Bécsi Magyarok Szövetségének felolvasásain is. A Julián-Egyesület vezetőinek nagylelkűségére vall, hogy Bécsben még a karácsonyi ünnepeket is megtartották és a nehéz idők ellenére is értékes és hasznos ajándékokat osztottak ki a magyar gyermekeknek. A hazafias érzés ápolására minden évben megtartják a nemzeti ünnepeket és március 15-én Bécsben nagyszabású hazafias ünnepélyt rendeztek. A Julián-tanerők teljes mértékben átérzik, hogy mit jelent idegen népek tengerében megmenteni a magyart. Ezért fokozottabb mértékben és nagyobb odaadással tanítják a magyar nyelven kívül hazánk földrajzát, történelmét és a magyar dalt. A magyar nótának csodálatos hatása és varázsereje van a külföldi magyarságra. Jól tudják ezt a Julián-oktatók és ezért a jóhangú és daltkedvelő magyar gyermekekből Bécsben dalárdát szerveztek. Már sok sikerre hivatkozhatnak.

Közel két évtizeddel ezelőtt a Julián-egyesület Berlinben is szervezkedett. Azóta itt is építő és magyarságot védő munkát végeznek. A rendszeres magyar tanfolyamokon kívül megtartják a karácsonyfa-ünnepélyt, a nemzeti ünnepeket. Ruhasegély címén karácsonykor a szegényebb magyar gyermekek pénzbeli támogatásban részesülnek és a tanfolyamok hallgatását a szegény gyermekek számára azáltal könnyítik meg, hogy a tankönyveket és a tanszert a gyermekek ingyen kapják.

Bulgáriában a szófiai magyar gócpont jelentős állomása a Julián-Egyesületnek. A szófiai magyar iskolában, de Ruszcsukon is sokat dolgoztak a lelkes Julián-tanerők. Az olasz-magyar barátság jelképe a milánói magyar-olasz iskola, amely ma már magyar-olasz kultúrközpont.

Braziliában is áldásos akciót végez a Julián-Iskola-Egyesület. Anyagi és erkölcsi vonatkozásban itt is megtesznek mindent a magyarság érdekében. Karácsonykor bensőséges ünnepély keretében jönnek össze az itteni magyarok és a tanulókat nemcsak játékokkal, édességekkel ajándékozzák meg, hanem a szegényebbeket fel is ruházzák. Különben a braziliai magyar iskolákban minden évben hűségesen és lelkesen megtartják nemzeti ünnepeinket. így megülték március 15-ét, a szabadság

ünnepét, megemlékeztek a trianoni gyászos évfordulóról, ünnepélyt tartottak Szent István napján, Erdély visszatérésének napján, október 6-án, valamint Kormányzó Urunk nevenapján. Braziliában nemcsak Sao Paulóban vannak magyar iskolák, hanem még távolabbi falvakban, magyar telepeken is ápolják a magyar érzést és tanítják a magyar betűvetést.

A Julián-Iskola-Egyesület külföldi akcióin kívül nyaraltatási akcióval is segíti és erősíti a magyar gyermekeket. Amennyiben a viszonyok megengedik, több csoportban hozzák haza minden nyáron a külföldi magyar gyermekeket az óhazába üdülésre. Bizonyosan sok magyar gyermek gondol ezért hálával a Julián-Egyesületre. De nemcsak magyar véreinket nyaraltatja az Iskola-Egyesület. Legutóbb 40—50 kassakörnyéki szlovák gyermeket is nyaraltatott, hogy megismertesse velük Budapestet és erősítse bennük a magyar hazához való ragaszkodás érzését.

A Julián-Iskola-Egyesület nagy érdeme, hogy a magyar uszályhajósok tanköteles gyermekeinek oktatását is igyekezett továbbfejleszteni. Nagy szociális cselekedet ez. A hajósgyermekek gondozása, oktatása, fontos nemzeti feladat és a Julián-Egyesület hű régi tradíciójához, amikor ezt a munkát magáravállalta. Minden évben két tanfolyamuk van a hajósgyermekeknek, egyik az újpesti, másik a csepeli vámmentes kikötőben.

A külföldön élő magyarság részére szervezett iskolák, illetve tanfolyamokon kívül igyekezett a Julián-Iskola-Egyesület a szétszórtnan élő magyarokat, elsősorban a tanuló gyermekeket jó könyvekkel és folyóiratokkal ellátni. A külföldi könyv- és folyóirat akcióját ez az Egyesület kiválóan megszervezte. Amióta azonban az Országos Magyar Iskolaegyesülettel fuzionált, a Julián-Egyesület az ország határain belül is eredményes és hálára kötelező kultúrtevékenységet fejt ki. Örömmel közölhetjük, hogy a Julián-ifjúsági könyvtárak száma 1943. évben 1031-re emelkedett, a könyvtárakban pedig 83.873 kötet könyv van. Természetesen a külföldi magyarságon kívül ellátják a magyar szórványokat is olvasnivalóval. Különösen ott létesítettek könyvtárakat, ahol a magyarság kisebbségben van és ahol eddig magyar könyvtár egyáltalában nem volt, mert ezeknek létesítésére azelőtt senki *nem* gondolt. A jövőben a Julián-Iskola-Egyesületnek még nagyobb szerep jut a szórványgondozás terén. Nagyszerű gondolat a Julián-Egyesület vezetőségétől, hogy a könyvtár-akción kívül a legkiválóbb tanítási eredményt elért tanítókat is megjutalmazzzák könyvekkel, pénznel és elismerő-oklevéllel.

Az itt vázoltak után a lelkiismeretére hallgató közíró nem tehet mást, minthogy mélységesen megköszöni minden magyar nevében a Julián-Iskola-Egyesületnek áldásos, nemzetépítő munkásságát. Amikor a hála érzetével fordulunk feléjük, fel kell jegyeznünk négy nevet, akiknek elsősorban érdemük van abban, hogy a Julián-Iskola-Egyesület ma

fokozottabban tudja teljesíteni feladatát, mint valaha. Madarász István dr., kassai megyéspüspök, a Julián-Iskola-Egyesület elnöke, mindenkor szívügyének tekintette az Egyesület sorsát. Petri Pál dr., m. kir. titkos tanácsos, ügyvezető másodelnök és Szabó János dr., ny. miniszteri tanácsos, egyesületi titkár, már a Julián-Iskola-Egyesület bölcsőjénél ott volt és közel 40 év óta fáradozik a nemes ügy érdekében. Szerdahelyi László dr., igazgató, lankadatlan buzgósággal és nagy leleményességgel, de mindenekfölött izzó hazafias érzéssel dolgozik a Julián-Iskola-Egyesület kitűzött céljaiért. Szeretnők felrázni a lelkeket, odakiáltani még a közömböseknél is, hogy több érdeklődést, együttérzést, áldozatot tanúsítsanak azoknak a munkássága iránt, akik az idegen földön született és más ország talaján élő magyar gyermekeket sietnek megmenteni a magyar nemzetnek. Higyjétek el emberek, érdemes ezért a célért dolgozni és áldozatot hozni, mert idegen népek tengerében élő testvéreink sokszor jobb és hívebb magyarok, mint mi vagyunk. Ez a minősítés pedig érték, nyereség és biztatás a magyarság számára.

A Magyarországi Református Egyház harca a külföldi magyarságért.

E sorok írója, aki hívő katolikus embernek, de egyben igaz magyar-nak érzi magát, elismeréssel és hálával örökíti meg a Magyarországi Református Egyház harcát a külföldi magyarságért. Azt a feladatot tűztük magunk elé, hogy minden erőt és értéket összpontosítsunk, testvéri közösségbe hozunk, a kereszténység összefogását hirdetjük az egyetemes magyarság érdekeiért, a világ magyarságáért. Amikor ezt hirdetjük, igazságérzetünk azt diktálja, hogy a Magyarországi Református Egyház hősi erőfeszítéseit külföldre szakadt magyar véreinkért nem hallgathatjuk el és ezeket a teljesítményeket e könyv lapjain fel kell tárnunk. Ebben a fejezetben csak az író mondja el érzéseit és fejt ki gondolatait. A könyv második részében a Magyarországi Református Egyház külföldi működésének rövid történetét is megtalálja az olvasó. Ha ezt a történelmet elolvastuk, valóban elmondhatjuk, hogy a Magyarországi Református Egyház a rendelkezésre álló eszközeivel mindent megtett a külföldi magyarok megmentéséért. Nem volt és ma sem könnyű feladat a magyar reformátusok számára külföldi híveiknek megmentése, de a történelmi tények meggyőznek minket arról, hogy a legnehezebb feladatot is megoldják. A jövő szempontjából csak az fontos, hogy az eddigi munkát ne hagyjuk feledésbe menni, építsük ezt tovább és példaképpül, biztatásul álljon az ifjú nemzedék előtt.

Amikor a külföldi magyarság megmentése érdekében egyetemes magyar összefogást és nemzeti munkaközösséget hirdetünk, ebből az együttesből nem hagyhatjuk ki a magyar reformátusokat. Annál is inkább nem, mert ők jelentős részt vállaltak az idegenbeszakadt magyarság megmentéséből és lelkükben már régen, — a történelmi fejlődéssel és szükségszerűséggel párhuzamosan — elhatározták, hogy megmentik külföldi véreinket. Ezt az elhatározást a reformátusok egyik vezető tekin-

télye így fejezte ki e sorok írója előtt: „A Magyarországi Református Egyház a törvényhozásuk által alkotott és az államfő által jóváhagyott, megerősített egyházi törvényei értelmében a más országokban élő magyar református egyházakkal az országhatárok és a jogszabályok különbözősége mellett is egy lelki közösséget alkot. A Magyarországi Református Egyház Istentől rendelt feladatának tekinti az idegenbeszakadt magyar híveknek lelki gondozását mindenütt, ahol azt a körülmények szükségessé teszik és a nemzetközi viszonyok megengedik. Kiindulva ezekből az alapelvekből, a Magyarországi Református Egyház évtizedek óta a világ különböző részében lakó magyar anyanyelvű reformátusok érdekében missziói munkát végzett és végez”.

Íme, a magyar reformátusok, akárcsak a katolikus szerzetesek és világi papok, valamint a szerzetesnők, missziós munkára vállalkoztak, hogy megmentsek véreinket, a mi magyar lelkeinket. A világ minden részébe elmentek, hogy felkutassák magyar testvéreinket és megtartsák őket a magyarság számára. Ha tudomást szereztek arról, hogy valahol református magyar szórványok élnek, kiküldöttek magyar lelkipásztorait, egyházközségeket szerveztek, magyar református iskolákat állítottak cs Isten igéi mellett magyar szóval hirdették és hirdetik a magyar haza iránti hűséget és szeretetet is. A Magyarországi Református Egyház anyagi segítségével és lelki előkészítésével, lelkipásztorok önfeláldozó és fanatikus csoportjai mentek ki Horvát-Szlavonországba, Franciaországba, Angliába, Németországba, Bulgáriába, Ó-Romániába, Északamerikai Egyesült Államokba, Braziliába és mindenhol összefogták a református magyarságot. Sokszor karöltve dolgoztak a katolikus magyarokkal és a katolikus alapítású intézményekkel, hogy az idegen földön hányódó magyarságot kíméljék, de legfőképpen megmentsek.

A Magyarországi Református Egyháznak nem könnyű feladat jutott osztályrészéül, amikor elhatározta, hogy a külföldre szakadt hívek lelki gondozását vállalja. Valóban harcot hirdetett, melynek győzelmeként megmentett magyarok ezreit tudja felsorakoztatni. A harcnak nincs vége, sőt új feladatok előtt állanak a magyar reformátusok is, amikor a külföldi magyarság fokozottabb védelmét hirdetjük. A közírónak e harc kimeneteléhez nem lehet más szava, mint a döntő győzelem óhajtása. És ha majdan felépítjük a Külföldi Magyarok Házát, minél több külföldön született magyar református ifjút hozunk fel Budapestre iskolai tanulmányokra, hogy itt ugyancsak külföldön született katolikus magyar ifjakkal egy fedél alatt találkozáva megteremtse az új nemzedék a keresztyény magyarok igaz testvériességét. Ha a külföldi magyarságért folyta-

tott küzdelemben idáig eljutunk, már nem volt hiábavaló az a tengernyi megpróbáltatás és szenvedés, melyet református lelkészek végigéltek, idegen földön a magyarságért. Élesszük tehát az összetartozandóság lángját minden református magyar lelkében s világítson messzi tájakra, még a legmesszebbre is, ahol magyarok élnek. Ezek a távoli véreink megérik majd a mi szívünk dobbanását és megsejtik azt az óhajunkat, hogy őértük élni és dolgozni akarunk. Élni és dolgozni akar a Magyarországi Református Egyház híveiért, bárhol is éljenek a nagyvilágon.

A külföldi magyarság megtartása és a Magyarországi Evangélikus Egyház.

Az egyik evangélikus egyházi beszámolóban olvashatjuk a következőket: „A magyar evangélikusok az ötödik jelképes egyházkerületnek tartják a külföldi magyar egyházakat”. Kétségtelen, hogy ez így van, mert a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem eddig is minden lehetőet elkövetett a külföldi magyarság megtartása érdekében. Amikor a külföldi magyarság összefogását hirdetjük, meg kell emlékeznünk Magyarország harmadik történelmi egyházának lélekmentő munkájáról is, amely bár lélekszámra a legkisebb, de buzgóság tekintetében nem marad el a többitől. Sőt, több területen úttörő munkát végzett (Franciaország, Délamerika, Skandinávia). A magyar evangélikusság jelentősége nemzetközi viszonylatban azért is kiemelkedő, mert hittestvéri alapon külföldi munkájában hathatós támogatást nyer nagy és erős nemzeti egyházaktól, másrészt az ökumenikus világmozgalmak evangélikus választású vezérférfiaitól. Ezért tehát a világ magyarjainak megtartása szempontjából a magyar evangélikusok jelentősége és szerepe nem kisebb, mint a többi egyházé.

Feladatunk megkívánja, hogy tárgyilagos szemlét tartsunk a Magyarországi Evangélikus egyház külföldi lélekmentő munkásságáról. De ezen túlmenően szeretnők kijelölni azt az utat, amelyen haladnunk kell, ha külföldi magyar véreinket meg akarjuk tartani magyarságukban. E könyv lapjain nemcsak lerögzítjük a tényeket, az elvégzett munkát, hanem lélekébresztés céljából is vetjük papírra gondolatainkat. Egy sokat viaskodó író szeretné lelkéből átplántálni millió és millió magyar lélekbe érzéseinek legjavát, hogy nyughatatlanul és forrón érezze minden magyar: egyedül vagyunk, csak magunkra számíthatunk. Ezért kell megmentenünk, felkarolnunk és istápolnunk azt a 2 millió magyart, mely a világ négy égtája felé szétszóródott, ezért foglalkozunk különös szeretettel minden derék magyar munkával könyvünkben, bármelyik egyház is végezte azt. Keresztényi alázattal és az írói hivatás hitével, felelőssé-

gével tárgyaljuk tehát ebben a fejezetben, továbbá a könyv második részében, a történelmi visszapillantásnál, a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem küzdelmét a külföldi magyarságért.

A magyar evangélikusok legjelentősebb külföldi munkaterületei azok a helységek, ahol a legtöbb magyar munkás telepedett le. Ezek: Bukarest, Bécs, Berlin, Hamburg, Paris, a francia bányavidék, Fiume, Abbázia, az Északamerikai Egyesült Államok, Kanada és Délamerika egyes sűrű magyar települései. Legerőteljesebb élet az Egyesült Államokban észlelhető, ahol a magyar evangélikusok számtalan gyülekezetet alkotnak, magyar iskolákat tartanak fenn és „Erős vár” címen egyházi lapot jelentetnek meg, mely romlatlan magyar szellemet áraszt. A dél-amerikai evangélikusok jól szerkesztett lapja a „Magvető”, mely a nagy kiterjedésű szórvány minden evangélikus magyarjához rendszeresen beköszön, hogy amikor hitében és erkölcsében erősíti, egyben a fajtája számára is megtartsa. A külföldre vetődött magyar sokáig talajtalannak érzi magát, éppen ezért nagyon hálás azoknak a magyar papoknak, akik egyrészt régi hazája szellemiségét árasztják, másrészt gyermekeiket is az ősök hitében, erkölcsében és nemzeti hagyományaiiban igyekeznek megerősíteni. Az idegenbeszakadt magyarban, éppen árvaságából kifolyóan, nagy a tömörülési vágy, mert különben egyedül érzi magát az idegen népek tengerében. Mivel ez nem elszigetelt jelenség, hanem általános tapasztalat, fontos, hogy az evangélikusok a jövőben is rendszeresen és intézményesen foglalkozzanak a külföldi magyarság sorskérdéseivel. Erre vonatkozólag nagy vonalakban felvázolt, nagyon érdekes tervezetet kaptunk az egyik magyar evangélikus kitűnőségtől, amelyet szószerint közlünk:

„Egyházunknak nemcsak a múltban voltak természetes kötelezettségei az ország határain kívül élő evangélikus hittestvérekkel szemben, hanem ezek a kötelezések a jövőre is megmaradnak mint megoldandó feladatok. Elsősorban az ezeréves anyaországtól elszakított területek evangélikusait kell gondozásunk körébe vonnunk. Ezekhez sok évszázados alkotmányos és lelki kötelezések fűznek minket. Ha a formális kötelezések bármely okból megszűntek vagy meggyengültek is, a lelki kötelezéseknek elszakadniuk nem szabad. Sőt bízunk kell abban, hogy a lelki kötelezések erősítése folytán lassanként a szervezeti kötelezések is újra-éledhetnek. A feladat fennáll és arról lemondanunk nem szabad. Az Amerikában élő evangélikus hittestvérekkel talán legkönnyebb lesz a további érintkezés fenntartása, mert megvan bennük az erre való hajlandóság és az államhatalom akár a legbensőbb érintkezés felvételének sem gördít akadályt. Azért majd elsősorban az amerikai kivándorolt magyar hittestvérekkel vehetjük fel és fel is kell vennünk az érintkezést. Ennek alapjául ki kell használnunk azt a két szerződést, amelyet az

amerikai evangélikus egyetemes egyházzal kötöttünk. A Délamerikában, Braziliában, valamint Kanadában alakult vagy alakítható evangélikus magyar telepek gondozása szintén könnyű, legfeljebb anyagi áldozatokon fordul meg, ezeket azonban meghozni kötelességünk. Az ezidőszerint Romániához tartozó magyar területek evangélikusaival szintén fel kell vennünk a testvéri érintkezést, majd a magyarhoni evangélikus egyetemes egyház általuk is kedvelt és részben már be is vezetett liturgiája révén a kétségtelenül fennálló közös feladatok és célkitűzések együttes munkálására kell törekednünk. Nehezebb a teljesen őszinte együttműködést kiépítenünk a most Szlovákiának nevezett felsőmagyarországi részekben élő evangélikus testvérekkel. Itt ugyanis igen kevés a tiszta magyar nyelvű gyülekezet, a nyelvi eltérésen alapuló nemzeti különbség pedig ezidőszerint olyan éles, hogy egyelőre türelemmel ki kell várnunk az idők és a hangulatok olyan kedvező fordulatát, amelyek megengedik és lehetővé teszik a bensőségesebb lelki és talán szervezeti közeledést is. Igazában a békeidők nagy mulasztása volt a magyarhoni evangélikus egyháznak a kelet felé kínáló missziói feladatainak elhanyagolása. A magyarhoni evangélikus egyetemes egyháznak feltétlen kötelessége az is, hogy a Délvidéken szétszórta élő és így a beolvadás veszedelmének kitétt magyar híveket még nagy áldozatok árán is gondozni iparkodják. Ez szomszédi látogatások, evangélizáló mozgalmak és komoly vallási ráhatások gyakorlásával indulhat meg és érhet el eredményt. Magyarhoni evangélikus egyetemes egyházunk szétszórtsága már magában véve itthon is szórványgondozásra és missziói munkára kötelez bennünket. Ezt a missziói munkát a tőlünk elszakított vagy kivándorlás miatt elszakadt testvéreinkkel szemben semmiképpen sem mulaszthatjuk el. És ebben a munkában nyelvi szempont nem vezethet bennünket, mert ha nem magyar nyelven beszélő evangélikus testvéreinket gondozzuk is az idegen földön, akkor is magyar nemzeti munkát végzünk, mert polgártársainkkal törődünk. A Magyar Missziói Egyesületnek, mint egyetemes egyházunk egyik hasznos és buzgó szervének, tehát nemcsak a távoli Kína, tőlünk merőben idegen elemeihez kell az evangéliumot eljuttatnia, hanem sokkal természetesebb és égetőbb feladata a velünk véségi vagy állampolgári kötelekekkel összefűzött testvérek felkarolása, mentése és irányítása.”

Nagy felelősségtudat világlik ki e sorokból. Nyugodtak lehetünk tehát, hogy a magyar evangélikusok kitűnő vezetőikkel az élen felismerték ezt a tételt: a külföldi magyarságról nem mondhatunk le! A Magyarországi Evangélikus Egyház híveikkel egyetemben bekapcsolódott abba az áramkörbe, mely a világ magyarságának nagy egységét szolgálja és amelybe mindenki beletartozik felekezeti különbség nélkül, aki magyar-nak érzi és vallja magát. Gondoljunk hálával és szeretettel azokra a

magyar evangélikusokra, akik túl az ország határain munkálják a magyar egységet és nem hagyják elveszni azokat a magyarokat sem, akikről idehaza egyesek már lemondtak. És amikor emléksorokat írunk s az író számhaveszi a magyar lelkek fáradhatatlan munkásait, fel kell jegyeznünk azoknak az evangélikus egyházi vezetőknek nevét, akik idehaza és a nagyvilágban munkálkodtak a külföldi magyarság összefogásán. Nem egy közülük útrakelt, hogy vigaszt, bátorítást, keresztény és magyar hitet vigyen idegen földekre vetődött magyaroknak. Tudjuk, hogy Amerikában 1907 óta virágzanak az evangélikus egyházközségek. Az első magyar evangélikus istentiszteletet idegen földön Clevelandban tartották. Rúzsa István, Rúzsa Jenő, Becker Jakab és Papp János voltak a legodaadóbb és legtöbb eredményt elérő gyülekezetalapító lelkészek. Windsorban, Arczonban és Detroitban magyar templomot építettek. Az úttörők munkáját a későbbi és a legújabb időkben Raffay Sándor dr., D. Kapi Béla, Túróczy Zoltán, Kuthy Dezső püspökök, Kaas Albert báró, Radvánszky Albert báró folytatta. Sohasem érdemeket kívántak szerezni a külföldi magyarság érdekében végzett ügybuzgóságukkal, hanem szolgálatot tettek egyházuknak és a magyar nemzetnek.

A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda szerepe a külföldi magyarság érdekében.

A költő már rég elsírta a kivándorló magyarok végzetét szomorú lantján, amikor így énekelte gyászos dalát:

„Ki tudja merre
Merre visz a végzet
Borongós úton, sötét éjjelen
Vezesd még egyszer győzelemre néped
Csaba király a csillagösvényen.
Maroknyi székely
Porlik mint a szikla
Népek harcában zajló tengeren.
Fejünk az az ár, jaj!
Százszor elborítja.”

Ami a költő lelkéből felsírt, feljajdult, százezer és százezer kivándorló magyar lelkét nyugtalanította. Fájt az élet a régi, szeretett hazában, vándorbotot kellett fogni, kivándorlóvá, hontalanná kellett lenni. Magyarok ezrei új hazát kerestek, a legderekabb embereknek újra kellett kezdenie az életet más világtájon. Hogy miért? Erre némiképen ez a rövid történet adja meg a feleletet, melyet a kivándorlók atyja, Magyar Lajos írt meg „Kivándorlók a tengeren” c. cikkében, a Nagymagyarország 1943. december 1-i számában. Amerikai tájak felé tartó hajó fedélzetén kivándorló, a trianoni békeparancs következtében kiüldözött magyarok ülnek egy csoportban. Magyar Lajos felteszi a kérdést:

„Vájjon a kis vándorcsapat tagjai mire gondolnak? ... Mire gondol a világot járt bácskai tanító, hol járnak gondolatai a Hargita-menti kovácmesternek? ... Talán ott repdesnek a faluvégi rétek felett, mint a tavaszi napsugárban játszó pillangók? ... Talán olyan játszi módon szökdécselnek az elhagyott falu bogárhátú házikóin, mint apró gyermekeink a tarka virágú réten a szöcskék után a régi, boldog időben?”

Kezdjük köszörülgelni torkunkat, mintha nehezünkre esnék a beszédet elkezdni. Jól esik hallani egyik-másik körülöttünk játszadozó gyermek felkiáltását, ami a nyomasztó, talán inkább gondolatnélküli csendet megszakítja.

Ilyenkor, amikor az ember még nem tudott egymás iránt felmelegedni, — mert hogy ismeretségünk is csak éppen néhány óras, — nehezesen talál rá a beszélgetés, a társalgás fonálára. Szinte kap egy általános beszéd tárgy után, hogy azon keresztül feloldja a feszélyezettségét, a bizalmatlanságot és megkíséreljen szomszédja lelkéhez, gondolatvilágához közelebb férközni.

Ilyen hangulatmentő szó, amikor a szomszédasszonnyal vitázó Dérné ajkáról elhangzik, hogy „Óh, miért is jöttünk mi el hazulról!”

— Íme, itt van a kutya elásva, — szól oda Virág a búslakodó honfitársakhoz. — „Miért, miért”, ez az örök kérdés, ami fúrja a lelkünket.

Miért kellett a mi mosolygós vagy bánatában is gyönyörűségesen szép falunkat elhagyni?! Ott, ahol ismerős volt minden fűszál, ahol reggelente a mezőn derűsen köszöntöttek a szérűskertek, barátságosan hajladozott felénk a faluvégi nyárfa, vidáman zsidongott az ezer madártól hangos csalit kedves muzsikájával... Azután meg, ahogy megindult a szántás-vetés és szelte az ekevas azt az istenáldotta fekete termő talajt! Az embernek lekíváncozott a kalap fejről, hogy hálát rebegjen a mindenség Urának azért az életért... De elrebegette ezt a hálát a szántó-vető ember feje felett az ég kékjében csicsergő, daloló pacsirta ...

... Hallod te asszony, mit elégedetlenkedsz! — szólt életepárjához Dér Pál. — Te igazán nem lehetsz a miértre kíváncsi! Tudod te nagyon jól, hogy miből állt az erdélyi magyar élete! ...

Szótlán csend ülte meg a kis csoportot.

— Hallják, honfitársaim — fordult most felénk Dér — megmondjam, hogy miért sír, miért nyugtalan az asszony? Az ő bánata az erdélyi, a székely bánat. Ha érdekli magukat, elmondom a mi gonosz sorunkat ...

— Hol volt, hol nem volt, — indult meg a szó Dér Pál ajkán — messze túl az Óperenciás tengeren, túl a kék hegyeken, de még a Királyhágón is túl, ott valahol Csikországba, vagy a Hargita tövén, vagy talán a Maros mentén volt egyszer egy picinyke kis falu. Ennek a csöppnyi falunak apró házikóiban igen-igen boldogan éltek a magyarok. Ebbe a boldogságba típott belé durva bakancsával az ellenség. Az Úrnak ezerkilencszázhuszadik esztendejét írták akkor, amikor *ott, az* erdélyi vegeken a szomszéd orozva a magyarra tört. Durva puskaaggal vágta el a kis falu boldogságát és dúlta szét a gyilkos pusztító a magyar évszázados, meleg tüzhelyét.

— Nem volt többé hazájában úr a magyar... Apáik nyelvén csak félve ejthettek egy-egy szót és ha künn jártak messze, távol emberlakta tájtól, csak ott merték elfohászzkodni a nemzeti imát... hogy „megbűnhődte már a nép a múltat s jövődöt...” Jóságos Isten, mennyit szenvedett ez az áldott lelkű magyar... Valóban megbűnhődött eljövendő ivadékaiknak is minden bűnéért... Dehát születhetnek-e ivadékok ebből a könnytengerből... Lehet-e folytatása ennek az életnek, ahol a mindennapi falat keserűségétől a magyar szívek sós könnye csak nem akar szétválni? ...

— A szörnyű világegés után, amikor Erdély lakóira a feldúlt otthon üszkének fojtogató füstje terjengette gyászfátyolát és amikor a végsőt kongatták az elárvult magyar harangok, akkor a lenni vagy nem lenni drámai kérdése dobogtatott meg minden magyar szívet.

— A megkínzott erdélyi magyar tépelődésére megadták a választ a kivándorlási ügynökök. Lenni kellett! De távol a megaláztatástól, távol a bitorló durva uralmától! Odahagyták őseik földjét a székelyek, a marosmentiek, a szilágyságiak. De nemcsak Erdélyből — jól tudjuk — hanem a Délvidékről, Bácska-Bánátból, Rákóczi földjéről is világgá ment a magyar. Gyermekeink elszakadtak a kis fehér ház lombos udvarától, a kacagó réttől, a pillangós mezőtől... Szegényes motyóját összeszedte, vándorbotot vett a magyar és odaállt a világ országútjára, hogy ime, adj' Uram Isten most éltet ennek a népnek.”

Ez a kis történet élesen rávilágít a kivándorlók kétségbeesett és kényszerült sorsára. A szájalomraméltó és fájdalmas magyar életregények egész sorát írhatnak itt meg, melyek szájról-szájra járnak és melyekre annak idején már az illetékes magyar hatóságok és nagylelkű magyar férfiak is felfigyeltek. A szomorú magyar sorsokon, a kivándorlók kétségbeesett helyzetén segíteni akartak. Mert segíteni kellett. A kivándoroltak és később a visszavándoroltak helyzetét még súlyosbította az is, hogy lelkiismeretlen kivándorlási ügynökök, — modern rabszolgakereskedők, — is halásztak rájuk. Ezek az embercsempészek és a magyarok által verejtékkel megkeresett dollárookra pályázó kalmárok, hangzatos nevű zugirodákat állítottak fel, hogy hálójukba kerítsék a kivándorló és visszavándorló magyarokat. Szükség volt tehát védelemre és ellenintézkedésre. Az 1921. esztendőben megnyitották a magyar fővárosban a Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Irodát, mely intézménynek a külföldi magyarság érdekében végzett tevékenységét hálás szívvel kell megörökítenünk. A Védő Iroda mindinkább népszerűbbé vált és az évek folyamán kivándorló és visszavándorló magyarok ezreinek enyhített helyzetén. A rendkívüli érdeklődésre jellemző, hogy a Budapesti megjelenő Nemzeti Újság 1943. május 9-i számában Parády István riportjában többek között a következőkben méltatta a Magyar

Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda magyarságmentő miszsióját:

„1903-ban módosították először a kivándorlási törvényt. Akkoriban még végeláthatatlan menetben özönlött leginkább a magyar föld népe, a világ legértékesebb emberanyaga az Egyesült Államokba. De jutott belőlük Dél-Amerika pampáira és kávéültetvényeire is. Elég egy pillantást vetni arra a kimutatásra, amely feltünteteti hányan hagyták el az országot a törvény módosítása előtt, majd az ezt követő években. íme, néhány világitóerejű számadat:

1902-ben kivándorlott	.....	218.000
1903-tól 1906-ig „	.....	387.000
1906-ban „	.....	178.000
1907-ben „	.....	209.000
1908-ban „	.....	48.000

lélek, összesen tehát ezekben az években nem kevesebb, mint 1,040.000 lélek hagyta el az országot. Az 1909-ben hozott II. t.-c. súlyosbította a kivándorlásra való csábítást és jogtalan szállítás büntető szankcióit. Ezzel egyidejűleg csökkent azoknak a száma, akik búcsút mondtak szülőhazájuknak.

A kiobbant első világháború lezajlása után újra megindult a kivándorlás, de ugyanakkor megkezdődött a visszavándorlás is. Az amerikás magyar, aki szénbányában, kohók vörösen izzó kemencéi mellett, a vasöntödék konvertereit kiszolgálva, majd a futószalagon termelő gyárparban megfeszítette az izmait, megőrizte a lelkében az édes hazai tájak képét. Összegyűjtött, keserves munkája gyümölcseként, megtakarított dollárjaival újra hajóra szállt és hazajött „arra a földre, amelyből vétegett”. Itt azonban eleinte — két forradalom után voltunk — gyanús elemek igyekeztek kivetni rájuk a hálót. Rendszerint a Keleti-pályaudvarra érkeztek tengerentúlról jövő véreink. A kifejlett üzleti érzék idetelepített egész sereg pénzváltó boltot és ezeknek lelkiismeretlen kalmárjai kinyújtották karmaikat az amerikás magyar verejtékes dollárjai után.

Sok jóhiszemű, az itteni viszonyokat nem ismerő vándorló vallotta kárát ennek a „tevékenységnek”, mígnem az akkoriban megalakult Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda le nem vakarta ezt az ártalmas visszaélést. Vagy harminc zugpénzváltóüzletet bénított meg egy csapásra, amikor 1921-ben a Keleti-pályaudvar mellett felállított Vörös-keresztes barakkban három tisztviselővel, továbbá a szolgáltatásra ide beosztott rendőrrel és két detektívvel megkezdte működését. Ettől kezdve az iroda váltotta be rendes árfolyamon az Amerikából napról-napra érkező visszavándorlók pénzét. Ezenkívül elintézte minden-ügyes-bajos dolgukat, úgyhogy a vámszedőknek felkopott az álla.

Rövid néhány hónap alatt 1500 amerikai magyar ügyével foglalkozott már az iroda és ugyanez idő alatt 3500 kivándorlót mentett meg attól, hogy üzerek prédája legyen. Az iroda pénzváltója mai értelemben 500 ezer pengőt mentett meg a zugpénzváltók kikapcsolásával az érdekelteknek.

Az első világháború után a kvóta életbelépésével megcsappant a kivándorlás. 1922-ben az Egyesült Államokba 5635-en mehettek be. Jelentkező természetesen sokkal több volt. A visszamaradtakat a következő évben előnyben részesítették az új jelentkezőkkel szemben. 1924-ben lefáradagódtott a kvóta 433-ra, majd 1929-ben 869-en mehettek be az Egyesült államokba, amely mindinkább leeresztette a sorompót a következő években. Ugyanis a munkapiac helyzete egyre kevésbé volt rózsás már akkor a dollárok hazájában. Az Iroda tevékenysége egyidejűleg a kivándorlók minden szükséges és gyakorlati célt szolgáló felvilágosítása mellett áterelődött a visszavándorlók ügyeinek intézésére és a tengerentúli magyarok hagyatéki, valamint más ügyeinek védelmére. Foglalkoztak azoknak a megsegítésével is, akik a világháborút követően tízezerrel vándoroltak a kontinens országaiba, főként Franciaországba és Belgiumba.”

Eddig szól a Nemzeti Újság méltatása és mi ehhez hozzátehetjük, hogy a Védő Iroda áldásos munkája szüntelenül folyik és ezt nem befolyásolták a második világháború eseményei sem. A kivándorlók és visszavándorlók közvetlen megsegítésén kívül a külföldi hagyatékok biztosításával foglalkoznak a Védő Irodában. Nagy nemzetgazdasági érdekek fűződnek ehhez, mert hatalmas vagyonokat mentenek át külföldről Magyarországra. A Védő Iroda a magyar külképviseletek segítségével fennállása óta évente legalább ezer olyan hagyatéki ügyet intézett el, mely idegen országban meghalt magyar kivándorlók magyarországi örökösének javát szolgálta. A Védő Iroda sokszor valóságos detektívmunkát végzett, hogy felkutassa a külföldön elhunyt magyarok óhazái hozzátartozóit. Ez annál is inkább fontos minden esetben, mert a külföldön meghalt magyarok hagyatékára sokszor illetéktelenek szottak igényt tartani éa igyekeznek azt megkaparintani.

A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda a külföldi magyarság megtartása érdekében soha el nem felejthető érdemeket szerzeit. Az a tény, hogy létezik egy közhasznú intézmény, melyhez kivándorlási és visszavándorlási ügyben bizalommal fordulhat minden magyar, már magábavéve megnyugtató. Hálás szívvel keli gondolnunk azonban arra is, hogy a Kivándorlók Otthona a fővárosba tévedt magyaroknak valóban meleg otthont nyújt és aki visszatér messzi országokból hazájába, van hol lehajtania fejét. Igaz, hogy az idők folyamán a forgalom emelkedésével ezek a férőhelyek kevésnek bizonyultak; de aki bekopogtatott a Védő Irodába és helyet kért éjszakára, az meg is kapta, ha nem telt be

a létszám. Mindenesetre a Külföldi Magyarok Házában létesítendő Külföldi Magyarok Otthona új és tágas férőhelyeivel nagyban megkönnyíténé a Kivándorlók Otthona helyzetét. A Védő Iroda túlnőtt a kezdetben megállapított kereten. Az új idők azt követelik, hogy a Külföldi Magyarok Háza létesítésével, a Kivándorlók Otthona mai kereteit és jogkörét meghagyva, a kivándorló és visszavándorló magyaroknak új otthont létesítsünk. Otthont, ahol a külföldről hazalátogató második magyar nemzedék idehaza tanulmányait is elvégezheti. A Kivándorlók Otthona csak „gyorssegély”, átmeneti szállás kisebb igényű emberek számára. A felépítendő Külföldi Magyarok Házában viszont hosszabb ideig is lakhatnak majd külföldi magyarok, különösen főiskolások. Tehát egyik intézmény nem sérti majd a másik hatáskörét és mindkettő áldásos szerepet tölthet be az elkövetkezendő időben.

A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda mai megalapozottságát és népszerűségét elsősorban Czobor Imre dr. igazgatónak köszönheti. Czobor Imre, aki ny. főispán, kiváló és elismert szakembere a kivándorlási ügyeknek és tetteit a magyarság iránti mélységes szeretet hatja át, mikor a kivándorló és visszavándorló magyarok ügyeit intézi. Meg is érdemli minden magyar ezt a szeretetet, ha már egyszer arra kényszerült, hogy hontalanul a nagyvilágot járja. Minden intézmény, mely a külföldi magyarok ügyeivel foglalkozik, annyit ér, amennyit tenni tud az elkallódní készülő magyar lelkekért. A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda is lélekmentést végez, ezért ajándékozunk meg ennek az irodának vezetőit és munkatársait bizalmunk minden jelével.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége a külföldi magyarságért.

A Magyarok II. Világkongresszusán többek között felszólalt Szopkóné Ágh Vilma, az amerikai magyar asszonyok egyik kiküldöttje és ezeket mondotta: „Nekünk van egy egyesületünk, a „Pro Hungaria” new-yorki testvérszervezete s mi igyekeztünk felvilágosítani a magyar anyákat a magyar kultúráról. Előadtunk élőképsorozatot, — „Magyar nők az ezeréves történelemben” címmel, — és ezeknek az élőképeknek nyomán olyan lelkesedés támadt a magyar anyák között, hogy tömegesen jelentkeztek részvételre, ha előadásokat tartunk. Mi előadásokat tartunk a magyar történelemből magyar hősöknek, államférfiaknak vagy jeles magyar asszonyoknak születésnapján. Hónapról-hónapra tartunk ilyen előadásokat, hogy ezek a magyar anyák azután gyermekeiket felvilágosíthassák a trianoni igazságtalanságról és a történelem igazságait bevessék gyermekeik szívébe. Jelenleg már majdnem minden amerikai főiskolán tartanak előadásokat a trianoni igazságtalanságról. Azt szeretném még indítványozni a Világkongresszusnak, kérjék fel a külföldi magyar nőegyleteket arra, hogy mindenütt tartsanak ilyen történelmi előadásokat a nagy magyar emberekről és a magyar történelem kiváló asszonyairól, hogy valamennyien tudják, miképen kell viselkedni a jelenben és a jövőben egyaránt az ország nagy bajaival szemben. Így azután a magyar nő lehet az egyik támasza ennek a szerencsétlen országnak külföldön is.”

Szopkóné Ágh Vilmát, a newyorki „Pro Hungaria” ügyvezető elnökét megéljenezték és megtapsolták azért, amit mondott. Joggal. Érdem szerint. Mi pedig emléksorokat írunk a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségéről, mert félj egyezésreméltó szolgálatot tett a külföldi magyarságnak. Az író azonban nemcsak azzal a szándékkal ír valamiről, hogy személyeket vagy eseményeket megörökítsen, hanem azért is, hogy a leírt történések tanulságai alapján utat mutasson. Amikor a külföldi magyarságért aggódik és dolgozik egy írói lélek, hazafias lelkületű, igaz magyar nők munkáját nem hallgathatja el. Természetesen itt kizárjuk a magyarkodó és csak szavalni tudó, csupán külsőségekre adó

asszonyokat. Az igazi magyar honleányokra és nagyasszonyokra a jövőben is számítunk. Az élet ma kegyetlen. Irgalmatlanabb mint valaha. A férfiakat kemény ököl sújtja. Csakis az asszonyi lélek és a női kellem hozhat enyhülést ebbe a cudar világba. A férfiak csakis az asszonyokai karöltve vívhatják meg nagy harcukat. A világ magyarjainak megmentését sem lehet elképzelni a magyar nők segítő készsége nélkül. Ebben a munkában már példát mutatott a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége, mert az egész világra kiterjesztette szervezetét és szétárasztotta szeretetét. A „Pro Hungaria” hatékony tevékenységének köszönhető, hogy Szopkóné Ágh Vilma a Magyarok II. Világkongresszusán már eredményről számolhatott be és biztatást tudott adni a jövőre.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetségét egy magyar nagyasszony hazafiasságtól izzó lelkülete hozta életre. Ennek a testületnek Réthey Ferencné dr.-né az alapító elnöke, akiről Perényi Zsigmond báró 1928. szeptember 1-én méltán írta, hogy: „Réthey Ferencné azok közé a nagy magyar asszonyok közé tartozik, akik kiváló képességeik és lobogó hon-szeretetüknél fogva hivatva vannak a magyar női társadalmat vezetni.” Rétheyné nemcsak vezette, hanem nagyja is tette a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségét. Távol áll tőlünk, — különben e könyv szigorú tárgyilagossága sem engedni meg, — hogy ezeken a lapokon dicshimnuszokai zengjünk. Amit azonban a nemzeti erők összefogása érdekében hivatásunknál fogva fel kell jegyeznünk, azt nem hallgathatjuk el. Ilyen fontos tényező a nemzeti erők teljes biztosítása céljából a „Pro Hungaria” Női Világszövetsége. A külföldi magyar asszonyok boldogok lehetnek, hogy Réthey Ferencné olyan keretet adott nekik, melyben kifejthetik minden működésüket, kitarthatják magyar lelküket nemzetünk megtartása érdekében. Itt a nemzet fogalmába beletartoznak azok a magyarok is, akik Magyarország határain túl élnek. Mert tudnunk kell, nemzetünk egysége nincs határokhöz kötve. A szellemi Magyarország, a magyar lelkek országa egy és ugyanaz határon innen és túl. Világszervezet áll tehát a magyar nők hazafias vágyainak kielégítésére. Nemzeti érdek, hogy ezt a Világszövetséget a külföldi magyarság érdekében a jövőben még jobban kifejlesszük. Az alapkövet Réthey Ferencné lelkes és bizakodó munkatár saival lerakta. A keretet az alapító elnök tartalommal, mégpedig gazdas tartalommal töltötte ki. A további építés munkája a soron következő magyar honleányoké legyen. Isten is megáldja munkájukat.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége célját az alapszabályokban a következőkben határozták meg:

a) A magyar nemzeti gondolatnak, történelmi hagyományoknak ápolása mind a belföldön, mind a külföldön élő magyar nők lelkében,

b) A magyar nemzeti eszme jegyében való szellemi kapcsolat létesítése és fenntartása a külföldi magyar nőekkel.

c) A külföldön élő magyar nők érdeklődésének fokozása a hazai viszonyok iránt. Lelkükben és a külföldön született magyar származású nemzedékekben Magyarország iránti szeretet ébrentartása.

d) A Szövetség céljainak szellemében működő külföldi testvérszervezetekkel állandó összeköttetés fenntartása.

e) A magyar zene, irodalom és művészet ápolása, pártolása és ismertetése itthon és külföldön.

f) Kapcsolatok létesítése külföldi Nőegyesületekkel abból a célból, hogy nemzetünk múltját, ősi műveltségét és törekvéseit velük megismeressük és hazánk iránt külföldön rokonszenvet ébresszünk.

g) Jótékonyági és szociális munka végzése a magyar faj védelmére és erősítésére. Társadalmi bajok enyhítése érdekében való közreműködés.”

Csupa nemes célkitűzés, magyar nők számára a hazafias és szociális teendőknek egész tárháza. Csak asszonyok, leányok legyenek a javából, akik az alapító elnöknek az alapszabályokban és forróhangú beszédeiben megjelölt útjait követik. Magyar asszonyokat és leányokat kér a nemzet üdvét akaró író, hogy kapcsolódjanak bele az olyan honmentő munkába, amilyent a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége is kifejt immár második évtizede. Asszonyaink és leányaink nézzenek túl Csonka-Magyarország határain és vegyék észre azokat a kivándorolt magyarokat, akik idegen tájakon is szívükben hordozzák az édes magyar haza képét. Érezzék a magyar hölgyek, hogy nem mondhatunk le arról a 2 millió magyarról, mely az öt világrész különböző országaiban küzd a létért. Az író szavát azonban nemcsak az itthoni, óhazái magyar nők felé akarja hallatni. A nagyvilágban szétszóródva élő, külföldi magyar nőket is kérjük, tekintsenek minél nagyobb szeretettel és soha meg nem szűnő sóvárgással hazafelé, mert az ő asszonyi szívükön keresztül akarjuk építeni az aranyhidat az itthoni és kinti magyarok között. Erre a hídverésre nagyon alkalmas keretnek tartjuk a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségét és akik már eddig is tagjai voltak eme érdemes testületnek, a változott viszonyok következtében fokozottabban érezzék át hivatásukat. Nagy időket élünk és rendkívül nagy feladatok előtt áll a magyarság is. Az első világháborúval szemben a második világháború idején a tekintetben szerencsésnek mondhatjuk a magyar nemzetet, hogy szervezettebb és öntudatosabb, mint volt az első világhégés után. Ezt a szervezettséget a magyar nők frontján is áldásosán érezzük és itt kap különös jelentőséget az a lény, hogy a magyar nőknek világszervezetük van. Ez a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége. írói lelkünk megérzi, megsejti, hogy ez a magyar világszervezet még nagy és igen jelentős szerephez jut a népek nagy vitájában. S akkor tudjuk majd meg, hogy milyen hasznos és nagy dolgot alkotott egy hőslélekű és áldozatos szívű magyar asszony, amikor megalapította bölcs előrelátással a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségét.

Réthey Ferencné elment az amerikai magyarok közé is, hogy a nemzet nevében hitet tegyen őértük. Amerikában is felállította a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége testvérszervezeteit. Ezekre a szervezetekre a jövőben is számíthatunk. Küzdelmünkben számbavehetjük őket és annál is inkább számíthatunk rájuk, mert Rétheyné amerikai revíziós útja során nemcsak felvilágosította az ottani magyar asszonyokat a magyar kötelességekről, hanem közöttük hagyta lelkének gazdag kincseit. A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége alapító elnöke, amidőn Amerikában hajóra szállt, hogy visszatérjen az óhazába, valamennyi amerikai magyar újság Réthey Ferencnének ezeket a búcsúszavait juttatta el az amerikai magyar asszonyokhoz:

„Szeretett amerikai magyar Nőtestvéreim, búcsúzom tőletek. Könnyes a szemem, bánatos a szívem, oly nehéz kimondani azt, hogy Isten Veled!

Szerető testvéri szívet hoztam közétek és sok szeretetet adtatok cserébe. És mikor szoltam Hozzatok, láttam magyar szíveket, melyekben a lelkesedés lángja magasan lobog, találkoztam kételkedőkkel, akik hívőkké váltak és hallottam magyar ajkáról elhangzani keserű szavakat árva hazám ellen és láttam ugyanazt a magyart megbékült lélekkel, mikor áldotta Magyarországot. Drága magyar szívek: hívőkké vált kétkedők és megbékült keserű magyar lelkek, legyetek áldva mindnyájan!

Könnyes szemekkel búcsúzom, de rajongó magyar lelkem egy meleg sugara itt marad közöttetek, szeretett amerikai magyar Nőtestvéreim. Hiszem, hogy viszontláthatjuk egymást, itt lent, vagy ott fent, ahol mindnyájan — magyarok — felelősek leszünk a magyar feltámadásért. És akkor megkérdezem majd Tőled, magyar asszonytestvérem: megőrizted-« a lelkem sugarát, melyet Reád bíztam és mit tettél Magyarországerőti

Amerikai magyar nők, gondolatok reánk szeretettel, szeressétek egymást, szeressétek a szenvedő magyar szülőházát. Magyar Nőtestvérem: Isten hozzád! Réthey Ferencné dr.-né, a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének alapító elnöke.”

Ez 1929. november 21-én történt. Azóta nagyot változott a világ képe. Nemcsak az Óceán választott el minket amerikai testvéreinktől, ha nem a második világháború egeket verdeső tüzfüggönye is határt vonl közénk. A lélek nemesebb érzelmei azonban — túl minden vad gyűlöleter és háborús akadályon — feltörnek és didalmaskodnak. A szeretet nyíl egyenes útját nem lehet megállítani. Az a tény, hogy szeretjük ideger földeken élő véreinket, már magában biztosíték arra, hogy egyszer talál kozunk. Egyszer kezefogunk. A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége ebben a törekvésben hatásosan segít minden magyart. Nőket és férfiakat egyaránt.

A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya a magyarságért.

Perényi Zsigmond bárónak egyéb más, — a nemzet életében jelentős, — alkotásai mellett egyik legkedvesebb és legnépszerűbb életrehívott intézménye a Magyar Nemzeti Szövetség, majd ennek Női Osztálya. Amikor ez a Női Osztály megalakult, legfőbb feladatává az elszakított területekkel való lelki kapcsolatok ápolását és elmélyítését tűzte ki. Ma gyár női szívek minden lehetőt elkövettek, hogy az ezeréves Magyarországtól elrabolt területek szent emlékként és kitörölhetetlen vágyként éljenek tovább a magyarság lelkében. Amikor azután Erdély egy része visszatért az anyaországhoz, a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya gyakorlati térre helyezte működését és minden igyekezetével a magyar szórvány-gyermekek megmentésén fáradozott. Az egyetemes magyarság létérdekeinek biztosítása szempontjából nem is cselekedhettek volna bölcsebben. Előkelő budapesti úriasszonyok, — a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztályának tagjai, — fáradságot nem ismerve Erdélybe utaztak, hogy felkeressék, felkutassák az elhagyott magyar szórványokat. A legnagyobb segítőkészséggel feléjük nyújtották kezüket és célul tűzték ki, hogy azokért a kis magyar lelkekért, akiket az oláh tengerben az elmerülés veszélye fenyeget, dolgoznak minden erejükkel és áldozathozattal. Ezzel az elhatározással a magyar nők, az igazi magyar asszonyok, hatásos magyar cselekedetre vállalkoztak. A már-már pusztulásra ítélt piciny magyar szívekben, szórvány-gyermekek lelkében felélesztették magyarságuk tudatát. Tehát a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya közelebről a dési szórvány-gyermekek pártfogását tűzte ki céljául. Alakított egy harminctagú pártfogó bizottságot, melynek védnöke Esterházy Mórigné grófné, elnökei özv. Havel Józsefné dr.-né és Eötvényi Olivérné dr.-né. A gyermekeket főleg pénzbeli segítségben részesítik, de küldenek játékokat, jó magyar olvasnivalót is és az összeköttetést állandóan fenntartják velük. Az 1944. iskolaév folyamán már 60 bentlakó növendéke volt a dési katolikus internátusnak, mert a katolikus egyházközség vallás- és

közoktatásügyi minisztériumi s egyéb támogatással kibővíthette internátusát s megépíthette tornatermét. Az ott elhelyezett gyermekek javarésze azonban olyan szegény, hogy ellátásukat alig tudják fedezni és ezért szükséges a társadalom hathatós segítsége. A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya minden műsoros teadélutánjának jövedelmét erre a célra fordítja s felhívja a társadalom figyelmét a szórvány-gyermekek sanyarú helyzetére.

A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztályának ez a vállalkozása példaképpel álljon itt, hogy lássák többi nőegyesületeink is, az eddigi munkán kívül még milyen vonalon végezhetnek magyarságmentő munkát. Azok valóban mélyreható cselekedetek, melyekre a Magyar Nemzeti Szövetség Női osztályával kapcsolatban rámutatunk. A dési szórvány-magyarkák körében igazi lélekformáló munka folyik, melynek elindítója, mozgatója néhány lelkes, melegszívű, fővárosi magyar úriasszony volt. Az író megköszöni nekik a nemzet nevében szolgálatukat. Istenünk pedig bizonyosan megáldja őket ezért. Az ügy közelebről is érdekelt minket, ezért felkerestük a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztályának ügyvezető elnökét, özv. Havel Józsefné dr.-nét otthonában, hogy nyilatkozatot kérjünk tőle a Női Osztály mozgalmáról. Az író megtisztelőnek érezte, hogy találkozhatott ezzel az ízig-vérig magyar nagyasszonnyal, aki minden kényelméről lemondva, asszonytársaival együtt rendületlenül dolgozik a magyar szórvány-gyermekekért. Amit Erdély földjén, az eloláhosodott területen ők végeznek, az valóban korszerű cselekedet, özv. Havel Józsefné kérdésünkre a következő nyilatkozatot tette:

— A visszatért nemzetiségi vidékek a magyarság szempontjából külön figyelmet érdemelnek. Ezekkel a kérdésekkel foglalkoznunk kell, hogy világosan lássuk a tényeket és szembenézhessünk a jövővel. Hogy ezeken a nemzetiségi gócon milyen nemzetmentő munkát lehet kifejezni, erre csodálatraméltó példát ad a dési római katolikus felekezeti iskola, melyet a Miasszonyunkról elnevezett iskolánövérök vezetnek s a római katolikus hitközség tart fenn. Valóban heroikus küzdelmet folytatnak az oláh tengerben, hogy megmentsenek egy-egy kicsiny lelket a magyarság számára, szűkös anyagi viszonyok között, sokszor a nincstelenség határán.

— A dési római katolikus iskola: óvoda, elemi és 4 osztályú polgári tagozatból áll, — folytatta közléseit Havel Józsefné. — Különbösen az egész iskola mostani elhelyezése, csupán szükségmegoldás. Szolnok-Doboka, Beszterce-Naszód vármegyéknek, Szilágy vármegye egy részét is beleszámítva, a katolikum szempontját tekintve, iskolájuk, illetve internátusuk a katolikus gyermekeknek nincsen. Ha az állami iskolába mennek, ott románok vannak túlsúlyban; azt meg jól tudjuk, hogy mit jelent már az iskolában is kisebbségnek lenni s a szenge gyermeklelket erős

román hatásnak kitenni. Désen 3400 római katolikus hívő van, ezek közül iskolásgyermek 760. A katolikus iskolának 500 növendéke van. Megjegyzem, hogy a protestánsoknak külön jól elhelyezett s felszerelt iskolájuk van. El kell ismerni, hogy a megszállás alatt a keresztény egyházak voltak a legszilárdabb bástyái a magyarságnak, melyeket a mostani nehéz viszonyok között támogatni erkölcsi kötelességünk. A főispán, Bethlen Béla gróf felismerte ennek a kérdésnek nemzetfenntartó jelentőségét s országos gyűjtéssel megteremtette a református szentmátéi internátust, ahol a serdülő gyermekek megfelelő szellemi és testi nevelésben részesülnek.

— Az állam is kezébe vette a szórvány-iskolák ügyét s azt a legnagyobb megértéssel s körültekintéssel kezeli, amennyiben kimondta, hogy ahol 15 magyar gyermek van 2 km körzetben, ott már fel kell állítani magyar iskolát. Ez a rendelkezés azonban csak az elemi oktatásra vonatkozik. A dési katolikus iskolába ellenben olyan gyermekek is kérnek felvételt, akik nagyobb tanultságra akarnak szert tenni. Így szükség-szerűen kelt életre a szórvány-gyermekek internátusa, amit az iskola-nővérek majdnem semmiből létesítettek. És, hogy milyen hézagpótló az ő nemes elgondolásuk, mutatja a bentlakók egyre emelkedő száma, mely az 1942. tanév 18-as létszámáról 1943-ra már 40-re emelkedett. Ezek között vannak kisszámmal elemi iskolások is, olyan magyar tanítók gyermekei, akik iskoláikban románul kénytelenek tanítani s nem akarják saját gyermekeik magyarságát veszélyeztetni.

— Az internátus gyermekeinek névsora azt mutatja, hogy csupa magyarnevű gyermek került a kedves nővérek gondozásába, akik közül többen itt tanultak meg magyarul. A társadalmi osztályok minden rétege képviselve van közöttük. A járásbírói elnök leánykája megfér a tanító, vasutas, iparos és földműves gyermekével, együtt nevelődnek a legnagyobb egyetértésben s megbecsülésben. S amikor egységes magyar közvélemény kialakításáról beszélünk, gondoljunk elsősorban ezekre a nemzetiségi vidékeken küszködő magyar iskolákra, — hangsúlyozza Havelné a nagyobb nyomaték kedvéért, — melyek most vetik meg az alapját az igazi, (nem pedig a csillogó frázisokon alapuló hamis) magyar testvériségnek. Vannak esetek, amikor ez a szerény kis internátus családok ügyes-bajos dolgait is megsegíti. Az elvezényelt százados-apa leánykáját, a szűklakású mérnök-család leánykáját, — míg a kis testvérke megérkezik, — a jó nővérek elhelyezik saját szűkös kényelmük feláldozásának árán is, csak hogy segíthessenek a bajbajutott magyar családokon. Ezek csak apró mozaikok, melyekkel az internátus fenntartásának szükségességére rá akarok világítani. S ha még hozzáteszem, hogy a kedves nővéreknek a gyermekek ellátására alig van fedezetük, mert hiszen a gondozott gyermekek közül csak 13 fizeti a 70 P ellátási díjat, akkor megértjük, hogy

micsoda emberfeletti erőfeszítéseket kell tenniök és a szeretet s jó szív mennyi leleményességével kell küzdeniük internátusuk fenntartásáért. Még meg kell jegyezni, hogy sok gyermek csak annyi ruhával érkezik, ami rajta van. A jó nővérek erről is gondoskodnak. Legalább két öltözet ruhával ellátják a reászorult gyermekeket, hogy honnan, az az ő titkuk. Itt a Szentírás szavaival megkérdezhetjük: Ki ruházza fel a mezők liliumát? Az isteni csoda, melynek forrása a melegsívű asszonyok lelkéből fakad.

— Még egy érdekes jelenségre kell reámutatnom, ami látszólag nem függ össze szorosan az iskola ügyével, de ha a dolog mélyére tekintünk, azt látjuk, hogy el nem választható tőle. Egymásután térnek át a görög keleti egyházból a római katolikus vallásra az emberek. Eddig, 1944-ig 116 áttérés történt, ami egy-egy magyar őrhelyet jelent, ha gyermekeiket is megfelelő keresztény magyar szellemben tudjuk felnevelni.

— Néhány vonással vázoltam a dési katolikus iskola mostani helyzetét, — mondotta — befejezésül Havel Józsefné, — melyet a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a legnagyobb jóindulattal kezel, sajnos azonban, sok hasonló s még mostohább sorsú iskoláról kell gondoskodnia. A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya támogatása is segítséget jelent, ha áldozatos szívvel egy-egy gyermek ellátásához hozzájárulunk s megértő lélekkel segítjük őket egy becsületos, hűséges magyar élet megteremtésében.

Íme, így néz ki egy magyar asszonyi lélek szerény és tartózkodó megnyilatkozásában a dési szórvány-gyermekek pártfogása, gondozása. A tett már magábanvéve kiemelkedő cselekedet társadalmunkban. A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya azon az úton halad, mely a nemzet fel-emelkedéséhez vezet. A végső cél még azonban messze van. A nemzet a háborúk és forradalmak vérzivatarában nagyon legyengült és elszegényedett. Tehát az erőinket fel kell fokoznunk. Emeljük hatványra minden képességünket és a magyar nők sokasága kövesse a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztályának kimagasló példáját. Így a férfiak küzdelme is könnyebb lesz a hazáért. Még igen sok elárvult, elszegényedett, teljesen magára hagyott magyar szórvány-gyermek van itt Magyarországon, határainkon belül is, tehát van tere a magyarságot mentő munkának. Sok tehetséges és érdemes magyar leányka és fiúcska kallódik el nemzetiségi vidékeinken, mert nagyon szegények, magárahagyottak és árvák. Isten is megáldja azokat a magyar asszonyokat, akik ezeknek a magyar szórvány-gyermekeknek megfogják a kezét és szívj ósággal, szeretettel, meleg istápolással bevezetik őket a nagy magyar nemzeti egységbe.

Teleki Pál Tudományos Intézet hivatása a külföldi magyarságért.

Amikor a Magyarok II. Világkongresszusára az óhazába ellátogattak a délamerikai magyar cserkészek, Teleki Pál gróf az esti pásztortűznél felkereste őket és Magyarország egykori fő cserkésze kitarta atyai szívét a messzi földrésről látogatóba érkezett cserkész testvérek előtt. Ennél a pásztortűznél volt együtt Teleki Pál Ács Tivadarral, a külföldi magyarság kitűnő történetírójával. Ács Tivadar munkássága számottevő a külföldi magyarság szempontjából, mert történelmi búvárkodásával olyan régmúlt anyagot hozott már eddig is napvilágra, mely méltán értékesen gazdagítja a külföldi magyarságra vonatkozó irodalmat. Legújabb könyve „A száműzöttek. Fiala János 1848—49-i honvédelezredes emlékiratai az emigrációból” címmel jelent meg. Ács Tivadar e könyve előszavában elmondja, hogy amikor Teleki Pállal a braziliai cserkészek körében találkozott, sokat beszélgettek a külföldi magyarságról. Ács Tivadar többek között ezeket írja:

„Teleki beszélt a magyarokról, az óceánontúliakról, a küzdőkről, a harcosokról, akik néha az árokparton enyésznek el, néha egyetemi katedrákon prelegálnak, de mindannyian megegyeznek abban, hogy magyarok, abban a hősi és alázatos értelemben, amely nem szó és papramorgás, stallum és konvenció, hanem hit és hitvallás. Valami elemi elrendelés, számadással nem tartozó kötelesség, önmagától adományozott nemesség. És még valami, amit értelem nem ért, szó nem mond, de valami csodálatos misztérium, mely körülleg minden magyart, ősi és hősi életformát sugároz magából, ahol van, ahol él, ahol idegen életformák szabják meg az élet feltételeit, színezik hangulatát, éltetik reményeit, akár a braziliai kávéfazendákon, akár a füsttől terhes pittsburghi levegőben.

Teleki beszélt aztán Csaba királyfi útjáról, mely áthajol az óceánokon és magához Ölel minden magyart, érc törvényeknél maradandóbban, örökre, akkor is, ha szava már nem magyar szó többé, csak a lelke az,

amelyet nem vetkezhet le idegen gúnyák számára, nem olvaszthat be Amerika semmiféle olvasztókemencéje, mert nem hevítheti idegen láng...

A fiúk hallgattak, Teleki beszélt, szívesen és szívesen s talán soha oly melegséggel, mint éppen akkor. Mikor befejezte beszédét, mellém ült s órákig beszélgettünk, míg a zsarátnok el nem hamvadt. Beszéltem neki a villaangelai magyar gyapotchachrákról, a Rio de la Plata deltaszigetein gyökeret vert citromtermelő bácskaiakról, a puntaarenasi hotelesről, aki csak tolcsvai furmint, s fanyar somlóit mér a Magallanes-szoroson átkelő világvándoroknak, Orosz Lászlóról, a nagyszombati jezsuitáról, akinek jelentősége Argentínában több, mint nálunk Pázmány Péteré, a budai Gyertyamártogató Mátéről, aki Xavéri Szent Ferenc dédapjának születési évében már megalakította a keresztény egyházat Japánban, Budai Parmenius Istvánról, az Új-Foundlandon tengerbe veszett első amerikai hit-hirdetőről, a bölcsőben nyögdicsélő Sven Hedinről, aki számára Berzenczey László felfedezte a Mustagatán túli vidéket s Karakórum hágóit, Asbóth Sándorról, aki Amerika számára megtervezte a Plimouth Rock pilgrim-emlékművét s a világon elsőként acélt öntött s még sok mindenkiről, akiről még nem tudunk, akiket nem regisztrál az iskolás történetírás s akik legfőként bizonyítják, hogy nem vagyunk alábbvalóak semmiféle nemzetenél. Teleki hallgatott s én meséltem, meséltem, aztán elmondtam a Tüzföld magyar feltárójának Popper Gyulának esetét, aki arannyal dúsan megrakva jött Buenos Airesbe s úgy ülte meg szent István királyunk napját, hogy bankettre hívta meg Darányi Ignác által kizsuppolt üstfoltozó cigányokat s krózsusi göggel színarany menükártyákat osztogatott szét közöttük nagy öröme emlékére, amiért „honfitársai”-val tölthetett egy felejthetetlen napot. A parázs végkép elfeketedett, de Teleki Pál szíve nekitüzesedett, lángolt, gyújtogatott:

— Meg kell írni mindezeket! Fel kell kutatni mindent, ami a külföldi magyarok életére, történetére vonatkozik. Ki kell adni minden adatot, ami a külföldi magyarságot érdekli. Intézetet fogok szervezni erre a célra, de addig is kezdje meg a munkát. Ezt a programot keresztül hajtjuk tűzön-vizen keresztül. Bebizonyítjuk a világ számára, ad oculus demonstráljuk: nem vagyunk alábbvalóak senkinél!

Teleki Pál azelőtt járt Amerikában, Szudánban, Irakban és még sok helyütt. Teleki Pál külföldi magyar volt: a külföldi magyar öntudatának, mélytüzű hazafiságának, kötelességtudásának legszebb inkarnációja. Mind horizontkereső életében, mind halálában egyaránt.”

Eddig szól Ács Tivadar vallomása, mellyel egy másik vallomást is napvilágra hozott, Teleki Pál gróf megnyilatkozását. Eszerint tehát a Teleki Pál Tudományos Intézet megszervezésének gondolata egy pástortűznél lobbant fel és ennek szükségességét, mint látjuk, maga Teleki Pál ismerte fel legelőször. Azt is tudjuk és Ács Tivadar vallomása is bizonyí-

ték arra, hogy Teleki Pál szerette a külföldi magyarokat, rajongott értük, s megmentésük érdekében hajlandó volt a legnagyobb áldozatokra is. A Teleki Pál Intézet megalakult, de sajnos, — csak Teleki halála után. Az ő nevét viseli ez a nagy feladatokra hivatott intézmény, mely gazdag munkatervvel kezdte meg tevékenységét az 1941. esztendő utolsó hónapjában. Teleki nagyszerű intézetet akart szervezni, melyben a külföldi magyarokra vonatkozó minden adatot feldolgoznak, mint ahogy ezt Ács Tivadar fent idézett soraiból láthatjuk. Az Intézet megvan, s reméljük, hogy hatalmas és a magyarság minden életmegnyilvánulására kiterjedő anyagába felveszi a külföldi magyarság történelmének kutatását és sorskérdéseinek tudományos vizsgálatát. Ez nemcsak nagyszerű célkitűzés, hanem Teleki Pál akarata szerint való cselekedet is volna. Teleki Pál nagy tudós volt, de kiváló gyakorlati érzékkel is rendelkezett. Ezért szívesen megragadta az alkalmat az idegen földről jött magyar cserkészek körében, hogy felvesse egy tudományos intézet felállításának gondolatát a külföldi magyarság érdekében. Tehát Teleki Pál gróf emlékének áldozunk, amikor a Gróf Teleki Pál Tudományos Intézet sokrétű munkásságát a külföldi magyarság irányában is szükségesnek tartjuk hangoztatni és különösképen hangsúlyozni.

A Teleki Pál Tudományos Intézet elsősorban kutatómunkát végez. A kebelébe tartozó Államtudományi Intézet, Magyar Történettudományi Intézet és az Erdélyi Tudományos Intézet bőséges feldolgozandó anyaggal rendelkezik. A Teleki Intézet a kisebbségi magyarság, a magyar szórványok és a külföldi magyarok nagy kérdéseit is felvette munkaprogramjába, de tulajdonképpen csak elvont értelemben. Célszerűnek tartanak tehát, hogy a külföldi magyarság kérdéseinek alapos tárgyalását a Teleki Pál Tudományos Intézet egyik fontos feladatává tegye. Míg az egyetemi kisebbségjogi intézetek a kisebbségi kérdés és a szórványmagyarság tudományos kutatói, addig a Teleki Pál Tudományos Intézet kutató tevékenységét terjessze ki az egész világra a külföldi magyarság érdekében. Ennek gyakorlati hasznát azután ott látnók, hogy a tudományos kutatás eredményeit a Teleki Pál Tudományos Intézet közölné a Magyarok Világszövetségével, mint végrehajtó szervevel. Az ügy érdekében és a gyorsabb munkamenet szempontjából igen célszerű lenne, ha a majd felépítendő Külföldi Magyarok Házában a Teleki Pál Tudományos Intézet kirendeltséget, illetve irodahelyiséget kapna. Ez a kirendeltség lenne az összekötőkapocs a Teleki Pál Tudományos Intézet és a Magyarok Világszövetsége között.

A gyakorlati, pusztán végrehajtó szervek nem végezhetnek eredményes munkát a tudományos intézetek kutatásai nélkül. Szerencsés megoldásnak kínálkozik tehát, hogy a Teleki Pál Tudományos Intézet együttműködjék a Magyarok Világszövetségével a külföldi magyarság érdeké-

ben. Megboldogult nagy államférfink, Teleki Pál gróf nagyraértékelt a Magyarok Világszövetségét és a halála után életrehívott Teleki Pál Tudományos Intézet koncepciója, vázlatos terve is kirajzolódott lelkében, ott élt a szívében. Csak a Végzet akadályozta meg abban, hogy nem ő hívta életre ezt a tudományos intézetet. Természetesen akkor más keresztnevet kapott volna ez az intézmény. Amit Teleki életében nem tudott megvalósítani, azt hálás kegyelettel életrehívta a nemzeti akarat. Áll tehát és dolgozik a Teleki Pál Tudományos Intézet és rendületlenül dolgozik a Magyarok Világszövetsége is. A két intézmény együttműködéséből sok jó és áldás származik majd a külföldi magyarok életére.

A Budapesti Kisebbségjogi Intézet, kisebbségi munkássága a magyarságáért.

Az 1937. esztendő egyik februárvégi napján Kenéz Béla dr., m. kir. titkos tanácsos, ny. miniszter, egyetemi tanár, a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetében rendkívül figyelemreméltó és feljegyzésre érdemes előadást tartott. Kenéz Béla, aki a Kisebbségjogi Intézet igazgatója is, ebben a megnyilatkozásában nemzetünkre nézve fájdalmas és lesújtó adatokat tárt fel a megszállt területeken élő magyar kisebbségek sorsáról. Erről az előadásról a Statisztikai Tudósító 1937. március 2-án megjelent számában a következőképpen számolt be:

„Kenéz megdöbbentő eseteket sorolt fel az utódállamok magyarságának élet- és vagyonbizonytalanságáról. A csehek és szerbek impériuma alatt sokszorosan több embert ítéltek el politikai bűncselekményekért, mint a magyar uralom idején. A román csendőrség ok nélkül előállítja, botozza a magyarokat. A magyarok templomainak ablakából kitorpdösik a piros és zöld színű táblákat, mert ezek irredenta színek. Viszont a magyarokat az oláhok brutalitásai ellen nem védik meg. A sinfalvai magyarelles atrocitások tettesei büntetlenek maradtak, de az újságíró, aki hű tudósítást közölt a törvényszéki tárgyalásról, államellenes izgatás miatt bezárták. Az oláhok önhatalmúlag beülnek a magyar birtokokba, ha bírói ítélet elrendeli is a visszaadást, azt nem hajtják végre. A Vajdaságban a határ mentén 50 km széles övezetben a magyarok csak belügyminiszteri és hadügyminiszteri (!) engedéllyel szerezhetnek ingatlant. A csehek Nógrád és Gömör megye minden magyar gazdasági egyletétbezárták, míg a németek és lengyelek hasonló egyesületei akadály nélkül működhetnek. Erdélyben a történelmi patinájú EMKE működése meg van bénítva. Elvették algyógyi földműves iskoláját és minden birtokát. A csehek a Felvidéken több mint száz magyar vonatkozású szobrot törtek ősze és még a kripták magyar feliratait is eltávolították.

Hallatlan terrorral üldözik a sajtót. Cseh-Szlovákiában átlag minden harmadik napra esik egy lapelkobzás. Romániában a magyar újságírókat

titkos tárgyalásokon ítélik el a szabadságvesztésen kívül internálásra és az újságírástól eltiltásra. — A magyar könyvek és újságok bevitelét, magyarországi művészek fellépését megakadályozták, a könyvtáraktól még a régi magyar klasszikusokat is elkobozták. — De a cenzúrának nincs szava az ellen, ha az újságok az ottani magyar pártok és Magyarország megsemmisítését követelő, a magyarokat Szent Bertalan éjszakával, kiirtással fenyegető cikkeket közölnek. A politikai jogok terén dühöng a „választási geometria” és az erőszak. Ezek eredményeként Romániában az 1933-i választáson a magyarok mindössze 11 mandátumot tudtak szerezni az őket számarányuknál fogva megillető 30 helyett. Cseh-Szlovákia államvédelmi törvénye felhatalmazza a prágai kormányt, hogy nemcsak politikai pártokat, de egyesületeket is feloszlasson, rendőri ellenőrzést, telefon cenzúrát és internálást rendelhessen el. A feloszlott pártok képviselői és szenátorai elvesztik törvényhozási mandátumukat.

Talán legfenyegetőbb a jogfosztás a közoktatásügy és földreform terén. A Felvidéken 88 községben, ahol több mint 40 magyar iskolaköteles van, nincs magyar elemi iskola. A magyaroknak 70 polgári és 11 középiskolával, 73 középiskolai osztállyal kevesebbjük van, mint számarányuk szerint megilletné. A Ruténföldön 34.000 betelepített cseh számára három középiskola mellett vannak párhuzamos cseh osztályok, a 109.000 magyar részére csak a beregszászi főgimnázium. Az egyetemek egyikén sincs magyar nyelvi és irodalmi tanszék. A magyar egyetemi diplomák érvényét nem ismerik el. A magyar középiskolai tanárképzés és ezzel a magyar gyermekek magyar középiskolai oktatása a jövőben lehetetlenné válik. Romániában 666 óvoda közt egyetlen magyar nyelvű sincs. A magyar felekezeti iskolákat egyre-másra zárják be, a magyar tankötelesek több mint fele már az oláhosító állami népiskolákba jár. A magyar elemi iskolák száma 15 év alatt 1420-al fogyott, eredeti létszámának több mint felével. A székely megyék külön „kultúr-zónába tartoznak, az ókirályságból odahozott, magyarul nem tudó tanítókkal. A magyar felekezeti középiskolák egész sorát zárták be, a megmaradtaknak nincs nyilvánossági joguk. Növendékeiknek az érettségi vizsgát külön bizottság előtt oláh nyelven kell tenniük, ahol pl. 1934-ben a magyar katolikus felekezeti középiskolák 123 tanulója közül mindössze 26 ment át, 80% megbukott.

Nemcsak szellemi, de anyagi javaiból is kiforgatják a magyarságot. Ennek legalkalmasabb eszköze a földreform. Cseh-Szlovákia 2,000.000-t sajtátított ki a Felvidéken s a hivatalos becsérték alacsony megállapításával 500 millió aranykorona kárt okoztak a magyaroknak. Cseh légionáriusokat telepítettek színmagyar vidékekre, — viszont a magyar igénylők a kisajátított földnek csak csekély részét kapták. Erdélyben kíméletlenül hajtották végre az agrárreformot, nem egy esetben 1—2

holdas földcskékjüktől is megfosztva magyar hadirokkantakat és hadi-özvegyeket. Három millió holdat vettek el a magyaroktól telepítés, két milliót kényszerbérletek létesítésére a valóságos érték $\frac{1}{60}$ -án is messze alul maradó kisajátítási áron, amelyet azonban nem készpénzben, hanem problematikus értékű kötvényekben fizetnek. A magyar földbirtokosok ezen a címen másfél milliárd pengő kárt szenvedtek. A magyar felekezetek 372.000 hold földjéből 314.000-re tette rá kezét az állam. De nemcsak a földreform, hanem az ipari, kereskedelmi, hitel- és adópolitika is a magyarságot pusztítja. A magyar vállalatokat „racionalizálják”. A Felvidék ipara a cseh állami közszállításokból csak 5%-os részesedést kap s régi virágzó iparát felfalta a cseh gyáripár. Nagyváradon az oláh impérium 15 éve alatt 1200-zal fogyott a magyar iparosok száma. — Tordán 1933-ban 47 kereskedő zárta be az üzletét, közülük 20-at adóhátralék miatt árvereztettek el. A magyar megyéket és vállalatokat nagyobb adóteherrel sújtják. Kis-Küküllő magyar községeiben az előírt adó 90%-át hajtották be, de az oláh községekben csak 15%-át.

A nemzeti eszményeiből, kulturális és anyagi javaiból kiforgatott magyarság kénytelen kivándorolni. Mindegyik utódállam területén lényegesen nagyobb a magyarok aránya a kivándorlók közt, mint a népességben. A Felvidék gyarmati sorsát jellemzi, hogy az 1926—1935. közt eltelt 10 év alatt 240.000-en hagyták el szülőföldjüket. Minden 14-ik felvidéki lakos hazátlaná lett.

Az előadás végső konklúziója az, hogy a nemzetközi szerződéseknek a kisebbségek jogait védő rendelkezéseit nem tartották meg, ennél fogva a területi rendelkezéseik és így maguk a szerződések teljes egészükben érvény telének. A Nemzetek Szövetségétől a múltak tapasztalatai alapján alig lehel eredményes intézkedést várni. — Célszerűbb lenne a kisebbségek védelmét egyenesen a hágai Állandó Nemzetközi Bíróságra bízni, amely pártatlan nemzetközi bizottság útján a helyszínen vizsgálatná meg a panaszokat s kontradiktórius tárgyalás alapján döntene. — Mindaddig, míg a magyar kisebbségek jogai nincsenek biztosítva, állandóan figyelmeztetnünk kell Európát azokra a veszedelmekre, amelyekkel a kisebbségi kérdés megoldatlansága a nemzetközi békét, az államok belső konszolidációját, az emberiség haladását és a jogrendet fenyegeti.”

Kenéz Béla dr. kegyetlenül igazságos megállapításai óta nagyot fordult a világpolitikai helyzet. Országhatárok változtak meg. Kisebbségeink egy része hazatért. De nem mind. Az író azért idézte itt a tudóst, hogy megcáfolhatatlan statisztikai adatokból lássa az olvasó: a magyar kisebbségek sorsa — elsősorban a Trianonban elrabolt területeken — kálváriajárás és a magyarság életerejéből veszít, ha kisebbségi sorsban sínylődő testvéreinken nem segítünk. Ezért jó volt életrehívni a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi intézetét, mely tudományos alapon készíti

elő a magyarságot az önvédelmi harcra. Amikor a világ magyarságának összefogását, megerősítését és felemelését hirdetjük, féltő szeretettel és különös gonddal tekintünk a megszállt területeken élő magyarság felé. Megmentésükre minden eszközt ragadjunk meg. Egyik leghatásosabb eszköznek tartjuk a kultúrvilág felé azt a tudományos munkát, melyet kisebbségeink érdekében a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézete is kifejt. Ez az előkelő Intézet a nemzeti kisebbségi kérdéssel kifejezetten tudományos alapon, de annál többoldalúan, a kisebbségtudomány valamennyi ágára kiterjedően foglalkozik. Ez a tudományos munka nagy hasznára van a gyakorlatnak és a Kisebbségjogi Intézet értékes adataival sokat segít államférfiainknak és nemzetpolitikuskainknak is, akik a magyar ügyért a világ közvéleménye elé akarnak kiállni.

Nagyon célszerű és hiányt pótló rendelkezés volt a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetének felállítása. A Kisebbségjogi Intézet feltétlen szükségességét már Teleki Pál gróf is felismerte. Amikor megkérdezték tőle, hogy mit ért Kisebbségi Intézet alatt, így foglalta össze véleményét:

„Szükség van egy központi (budapesti) egyetemi intézet szervezésére, mely — a főiskolai ifjúságot nevelve és az állami rokonszervekkel együttműködve, — tervszerű kutatómunkával tárja fel a nemzetiségi kérdés minden vonatkozását. Szigorúan tudományos jellegét az érdekelt összes tudományszakok művelőinek bevonása biztosítaná. Szervezetileg a legjobb megoldás, egy új, nemzetközi jogi tanszék szervezése volna. Ettől eltekintve tág keretek, több professzor (esetleg kebelükből alakított tanács vagy bizottság) összeműködése biztosíthatja csak az Intézet célirányos munkáját. Megteremtendő az Intézet együttműködése a hazai és külföldi hasonló tudományos intézetekkel, könyvtárakkal. Feladatok: irodalmi munkásság, kiadványok napvilágra hozása, anyaggyűjtés a nemzetiségek életmegnyilvánulásainak köréből. Magasabbrendű egyetemi, államtudományi oktatás: az ifjúság kiválogatott elitjének nevelése. Végül közérdekű tájékoztató szolgálat megszervezése a hazai nagyközönség és a külföldi tudományos körök felvilágosítására. A nemzetiségi kérdéa hazai tudományos kutatásának tekintélyt kell kiverelkednie a külföld előtt. Az Intézet felállítása (ezt 1935-ben mondotta Teleki!) nemcsak sürgős szükség, hanem másfél évtizedes adóssága az illetékeseknek.”

Teleki Pál gróf jól látta a kérdés lényegét. Az egyetemi ifjúság felvilágosításán és tájékoztatásán kívül, gyakorlatilag is hasznos intézet felállítását sürgette a kisebbségi kérdések tanulmányozására. Azóta a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézete megalakult és immár egy teljes évtizede tölti be áldásos szerepét. A hozzáfűzött várakozásoknak teljesen megfelelt. A sikeres munka elsősorban az Intézet életrehívójának, Kenéz Béla dr. egyetemi tanárnak és első munkatársá-

nak, Elekes Dezső dr. c. rk. tanárnak, miniszteri osztálytanácsosnak köszönhető. Folyóiratuk, a Kisebbségvédelem, egyik legkomolyabb sajtóorgánuma a kisebbségjogi kérdéseknek.

Amikor a mindenkori Magyarország határain túl élő magyarság megmentésének és összefogásának szükségességét hirdetjük, a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetének szerepét sem nélkülözhetjük a nagy együttes munkában. Az általunk oly nagyon óhajtott és a majd felépítendő Külföldi Magyarok Házában a Magyarok Világszövetségének is értékes szolgálatokat tehet a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézete. A határainkon túl élő magyarok érdekében életrehívandó munkaközösségben a Kisebbségjogi Intézetnek is részt kell vennie, — és bizonyosan részt is vesz majd, — az egyetemes magyarság létének biztosítása érdekében.

Tekintsünk a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet felé.

A nemzetek nagy harcában a magyarság csak akkor tudja biztosítani jövőjét, ha féltve vigyázunk minden magyarra és számontartjuk testvéreinket, bárhol is éljenek a világon. Nem szabad annak megtörténnie, hogy magyarok százai vagy ezrei ismeretlenül, elfelejtve tengődjenek kisebbségi sorsban a földkerekség valamelyik pontján. Az idők vajúdásaiban, a történelmi napokban a magyarságnak is meg kell hoznia újabb véráldozatát; szabad-e tehát ilyen körülmények között az idegenbeszakadt magyarságról megfélemedoznünk? Minden magyar, akit számontartunk, a nemzet erősödését, gyarapodását jelenti. Különben is a magyarság számbelileg még mindig kicsiny nemzet, legfeljebb középnemzet a lobbí népekhez viszonyítva. Az erőtaralékot fel kell fokoznunk és ezért kötelességünk foglalkozni a kisebbségi magyarokkal is. Ezek a gondolatok parancsolólag előírják a közírónak, hogy ráterelje a figyelmet a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet áldásos munkájára. Nemzeti becsületünk azt diktálja, hogy kötelességszerűen karoljuk fel azokat az intézményeinket, amelyek az örök magyarság, a verhetetlen nemzet sorskérdéseivel hazafias önzetlenséggel foglalkoznak. Ilyen korszerű és közmegebecsülésre méltó intézmény a Pécsi Kisebbségi Intézet, mely megérdemli a nemzet érdeklődését és háláját.

Faluhelyi Ferenc professzor, a Pécsi Kisebbségi Intézet megteremtője és lelkes vezetője évekkal ezelőtt az egyik budapesti napilap hasábjain a következő nyilatkozatot tette: „Egyetlen magyar ember sem lehet tájékozatlan a legnagyobb magyar sorsproblémában: a kisebbségi kérdésben, mint ahogyan a külföldi nagy nemzetek fiai már gyermekkorukban tökéletes tájékozottságban vannak afelől, hogy a világ különböző részein hány fajtestvérük él és milyen kisebbségi sorsban!” Sajnos, még sok magyar ember tájékozatlan ebben a kérdésben. De nemcsak az elméleti tájékozatlanság és a szaktudás hiánya a hiba, hanem a nagyfokú közömbösség és részvétlenség is. A Pécsi Kisebbségi Intézet a Budapesti Kisebbségi Inté-

zettel együtt csodálatraméltó munkát végez, de az érdeklődő közönségük igen kicsiny és hathatós pártfogásban alig-alig van részük» Anyagi eszközeik nagyon csekélyek, holott a legteljesebb támogatást megérdemelnék. Gondoljunk csak arra, hogy valóságos lélekmentést végez a Pécsi Kisebbségi Intézet, amikor írásban és képben, térképek, grafikonok, folyóirat-kartotékok, könyvek sokaságával mindenkor azt kutatja, hol és mikor menthető meg egy magyar a világ valamelyik pontján. A szó igaz értelmében nemzetvédelmi szolgálatot teljesítenek Faluhelyi professzorék odalenn a pécsi egyetemen, ami több figyelmet érdemelne. Különösen emeli ennek a munkának értékét, hogy a tudós egyetemi tanár fiatal egyetemi gárdát szervezett maga köré, akik cselekvő szeretettel bizonyítják be érzéseiket a külföldi magyarság iránt. A nemzeti szolidaritás, a sorsközösség a pécsi egyetemi ifjúságba, — a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet keretén belül, — valósággal belé plántálódik és nagy távlatokat kap. Az az ifjú, aki résztvesz a Pécsi Kisebbségi Intézet munkájában, a magyarság problémáit nemcsak a szülőfaluja határáig látja majd, hanem a nagy magyar kérdéseket beleilleszti az emberiség egyetemes világkérdéseibe. Kiváló és szerencsés gondolat volt a fiatalság ily módon való bekapcsolása a külföldi magyarság ügyeinek ismeretébe. Ez a jőzőn és tanult fiatalság mindenkinél előbb megtalálja majd az utat a határokon túl élő kisebbségi fiatalsághoz, akik ugyancsak tartóoszlopai lehetnek idegen népek tengerében a magyar érdekeknek.

Elsárgult, régi újság került a kezünkbe, melyben keserű sorokat olvastunk az ismeretlen magyarok ismeretlen kisebbségi életéről. Akkor, amikor e sorokat írták, még a veszteségektől elalélt, földresujtott kicsi trianoni Magyarország egy-két bátrabb fia mert és tudott beszélni a kisebbségek sorsáról. Ebben a régi újságcikkben többek között a következőket olvashatjuk: „A trianoni tragédiának ugyanolyan megrázó és végzetes fejezete volna, ha a részekre darabolt magyarság lelki kapcsolatai is megszűnnének és a nemzet életében is elkövetkeznek egy folyamat, melyet a pszichoanalitikusok lélekhasadásnak neveznek. A kulturálisan továbbra is egységes képletet alkotó magyar lélek meghasadása betetőzését jelentené a világtörténelem egyik legnagyobb tragédiájának s innen már végképen nem mutatkoznék menekülés az élet, a jövő felé... Ez a lélekhasadás természetszerűen hozná magával, hogy magyarok teljesen idegenül állanának szemben magyarokkal sea két divergáló magyar lélek sohasem tudná többé megérteni egymást.” Ezeket a sorokat akkor még cseh megszállás alatt élő Kassáról írta egy feljajduló magyar, de az a tény, hogy így írhatott, bizonyítja annak a tételünknek jogosságát, hogy rendszeresen és tudományosan kell foglalkoznunk a kisebbségi magyarok sorsával. Kassa azóta újra a miénk, a Magyar Szent Korona testének része, de mennyi terület van még a földön, ahol kisebbségi

magyarok élnek és ahol félnünk kell a „lélekhasadástól”, ha magukra hagyjuk az árva magyarokat. Isten mentse meg a magyarságot, hogy az a keserűen emlegetett „lélekhasadás” bekövetkezzék, mert akkor elveszíténénk magyar és magyar között a lelki kapcsolatokat, ami egyenlő az egységes nemzeti lélek szétesésével. A Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet azt a magasztos célt tűzte fiatalága elé, hogy aranyhidat építsen a hazai és külföldi magyarok között és megteremtse a világ valamennyi magyarjával a lelki egységet. A magyarság életében ma „lélekhasadásról” nem lehet beszélni és ezt részben annak az ifjú gárdának köszönhetjük, mely Faluhelyi professzorral az élen, a pécsi egyetem falai között munkálkodik csendben és szerényen a kisebbségi magyarok jobb sorsa érdekében.

A Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet közérdekű munkáját feltétlen támogatnunk kell és több figyelmet érdemel a nemzet egyetemétől. A munka nagyvonalú és sokoldalú. Nemcsak kisebbségtörténeti adatokat gyűjtenek, hanem a kisebbségek társadalmi, kulturális és gazdasági kérdéseit is feldolgozzák tudományos rendszerességgel és nagy körültekintéssel. Sőt Faluhelyi professzor egyik régebbi nyilatkozata szerint: az 1914—18-as világháború után szertehullott és elszakított nemzettestek és a törzsmagyarság szellemi kapcsolatainak fenntartásán kívül szemmel kísérik a nálunk élő nemzetiségek életét is. Kitűnő! Teljes szellemi felkészültséget akar nyújtani a Pécsi Kisebbségi Intézet a nemzet javára.

A magyar társadalomnak erkölcsi kötelessége olyan közhasznú intézmények támogatása, mint a Pécsi Kisebbségi Intézet. Célszerű lenne tehát, ha a jobb és gondtalanabb fejlődés érdekében a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet valamilyen formában bekapcsolódnék a Magyarok Világszövetségébe, mini a külföldi magyarok érdekeit szolgáló csúciszervezetbe. A Világszövetség kiterjedt összeköttetései révén nagy segítségére lehetne a tudományos alapon dolgozó pécsi intézetnek. Viszont a Kisebbségi Intézet tudományos kutatásainak eredményét rendelkezésére bocsáthatná a Magyarok Világszövetségének. Ennek a két intézménynek egymásrahatása, kiegészítő munkája sok új eredményt hozhatna a kisebbségi kérdésben, illetve a külföldi magyarság életfontosságú ügyeiben.

Nemzetek jövője sorsa és boldogulása nem az anyagi javak okatlan felhalmozásától függ. Még akkor sem lesz nagyobb egy nemzet, ha görcsösen ragaszkodik aranyához, mert az arany imádatában kialszik a lélek. Lélek nélkül pedig nincs élet. Kizárólag a nemzeti szolidaritás, a lelkek egymásratalálása, sziklaszilárd összetartása és győznitudása képes a legkisebb nemzeteket is felemelni, nagygyá tenni. Ezt a hegyeken és tengereken túl terjedő nagy magyar összefogást munkálja szívós kitartással a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet, amiért méltán megérdemli, hogy feléje tekintsünk. Érezzék ennek a közhasznú intézménynek munkásai, hogy hálával és szeretettel kísérik minden tetteiket.

A Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet munkájának jelentősége.

„Mi magában egy intézet? — tette fel egykor ezt a kérdést Kováts Andor, a korán elhányt melegszívű professzor, a Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet megalapítója. — Néhány szoba, könyvek, asztalok. Ezekről azonban nincs mit beszélni, a test nem ér semmit, a lélek az, amely megelevenít s ezt a lelket igyekeztem én... megszólaltatni. Bár ellensége vagyok a szerénytelenségnek, büszke vagyok rá, hogy intézetemet a semmiből megteremttem.” Valóban, életében büszke lehetett Kováts Andor a Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézetre, halálában pedig áldják érte. Olyan munkára vállalkoztak ennek az Intézetnek munkatársai, melyet méltán nevezhetünk hézagpótlónak. Az egyetemi magyar ifjúság új lehetőségekhez jutott, melyekkel ismereteit gyarapíthatja. Kováts Andor művét halála után Flachbarth Ernő, a debreceni egyetemen a nemzetközi jog professzora vette át. Flachbarth Ernő személyében 1942-ben olyan férfiú került a Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet élére, aki maga is átélte, végigszenvedte és végigküzdötte a kisebbségi sorsot az egykori Csehszlovákiában.

Minden a lélek, semmi a test, illetve a test hideg tárgy lélek nélkül, verődik vissza lelkünkben Kováts professzornak alkotó életében tett kijelentése. Ha megvizsgáljuk a Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet eddigi működését és számbavesszük az elért eredményeket, kétségtelenül kiviláglik, hogy itt mindent lélekkel végeztek. Az alapító tanár eszmei végrendeletét az ő örökösei, a Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet munkatársai, hűséggel és becsülettel hajtották végre. Lelket vittek a falak közé a csendes kutató munka művelésében, de igaz magyar lelkiséget sugároztak széjjel azokon a nemzetiségi előadássorozatokon, melyeket az intézeti munka legkimagaslóbb eseményének nevezhetünk. Ha figyelmesen végigolvassuk a Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet történetét, — melyet e könyv II. részében közlünk, — meggyőződhetünk arról, hogy Flachbarth Ernő vezetésével a

legkiválóbb tudósok és gyakorlati szakferfiak a kisebbségi, helyesebben a nemzetiségi kérdésben olyan ismeretanyagot tártak a hallgatóság elé, amely jelentősen közelebb viszi a magyarságot ezeknek a kérdéseknek alapos megismeréséhez.

A magyarság szempontjából komoly értégyarapodásnak nevezhetjük, hogy három hazai egyetemünkön, — a budapesti, pécsi és debreceni egyetemeken, — kisebbségjogi intézetek működnek. Eredetileg szó volt arról, hogy a kolozsvári M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán is létesüljön Kisebbségi Intézet, illetve a Szegeden annak idején fennállott Kisebbségi Intézet Kolozsvárra tovább működik. Erre nem került sor, oka pedig az, hogy Északerdély visszacsatolása idején a m. kir. kormány tekintélyes anyagi áldozattal megszervezte az Erdélyi Tudományos Intézetet Kolozsvár székhellyel és ez szoros kapcsolatban működik a Ferenc József Tudományegyetemmel. Tehát a nemzetiségi kérdésnek minden vonatkozásban való tanulmányozása, az idevágó anyaggyűjtés és ennek feldolgozása szorosan beletartozik az Erdélyi Tudományos Intézet feladatkörébe. Tamás Lajos dr. egyetemi tanár a vezetője az Erdélyi Tudományos Intézetnek és az ő szakavatott irányításával kiváló tudós szakferfiak rendszeresen foglalkoznak az Intézetben a kisebbségi kérdésekkel is. Ilyen körülmények között nem volt célja annak, hogy a kolozsvári Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán párhuzamosan Kisebbségi, vagy Nemzetiségi Intézet létesüljön, illetőleg, hogy a Szegeden annakidején fennállott Kisebbségi Intézet Kolozsvárra tovább működik. Köztudomású, hogy az Erdélyi Tudományos Intézet összehasonlíthatatlanul kedvezőbb szervezési és anyagi körülmények között végezheti el azt a munkát, amelynek egy egyetemi tanszék mellett létesített, szerény eszközökre utalt kutató intézet a legjobb esetben is csak töredékét tudná ellátni. Ezt a kis kitérőt fejezetünk tárgyától azért tettük, hogy megokoljuk: miért nincs a kolozsvári egyetemen is Kisebbségi Intézet. Annak ellenére, hogy Kolozsvárra ilyen intézet nincs, mégis foglalkoznak ebben az egyetemi városban is a kisebbségi kérdések tanulmányozásával az Erdélyi Tudományos Intézet keretén belül. Végeredményben Magyarországon négy egyetemi városban foglalkoznak rendszeresen a kisebbségi kérdések kutatásával és tanulmányozásával: Budapesten, Pécsen, Debrecenben és Kolozsvárra. Ebben a munkában igen jelentős szerepet vállalt a Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet.

Petrogalli Oszkárnak, a felvidéki magyarság korán elhunyt vezérének jellegéje így hangzott: „meleg szívvel érzünk, de hideg fővel kell gondolkoznunk”. Flachbarth Ernő egyetemi tanár is ezeket a szavakat adta útravalóul köszönetének kifejezése mellett Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárnak, amikor a Debreceni Kisebbségjogi Intézet

1943. évi nemzetiségi előadássorozatát az államtitkár berekesztette» A kisebbségi kérdések megvitatásához valóban meleg szív és hideg fő kell, mert különben nagy káosz keletkeznék a nemzetiségek között és megcsúfolnák a legszebb emberi alkotások egyikét — a Jogot. A kisebbségi kérdések tudományos feltárásához továbbá azért is kell meleg szív és hideg fő, hogy különösen a megszállt területen élő és küzdő magyar véreink érdekeit minden körülmények között meg tudjuk védeni. Hinnünk kell abban, hogy az egyetemi Kisebbségi Intézetek, közöttük a debreceni Intézet is, olyan ifjúságot nevelnek és olyan légkört teremtenek, ami közelebb viszi a népeket a jogtisztelethez és ezen keresztül a megbékéléshez. A magyar Kisebbségi Intézetek felvértezett harcosokat nevelnek, hogy a jog fegyvereivel, a tudomány tiszta eszközeivel megvédhessük jogainkat, de ugyanakkor a magyar egyetemi ifjúságot mások jogainak tiszteletbentartására is nevelik. Biztosak vagyunk benne, hogy ezt a feladatot a debreceni egyetemi ifjúság is — kiváló professzoruk vezetésével — meleg szívvel és hideg fővel oldja meg.

A külföldi magyar intézetek jelentősége.

A külföldi magyarság megtartása és a hazai magyarság külföldi ismereteinek gyarapítása szempontjából különös jelentőségük van a külföldi magyar intézeteknek. Ezek a kulturális intézmények nagy szolgálókat tettek a magyarságnak és nagyrészüket van abban, hogy külföldön élő véreink odakint magyar betűhöz, magyar szóhoz, magyar kultúrához jutottak. Nem érdektelen tehát, ha a Magyar Nemzeti Szövetség kiadásában megjelent Magyar Tájékoztató Zsebkönyv nyomán ismertetjük a külföldi magyar intézeteket.

A külföldi magyar kulturális intézmények ezidőzerint három csoportba oszthatók. Az első csoportba tartoznak a Collegium Hungaricumok, a magyar kultúrintézetek, tájékoztató magyar könyvtárak* illetőleg tanulmányi központok. Ezek megfelelő épülettel vagy helyiséggel bíró, korszerű kultúrházak, a magyar szellemi élet jóformán valamennyi ágazatának művelése céljából megfelelő tudományos felszereléssel ellátva. A második csoporthoz tartoznak a külföldi egyetemeken létesített magyar tanszékek, valamint az ezek mellett rendszeresített és az illető egyetemek szerves részeként működő, könyvtárral és megfelelő tudományos anyaggal rendelkező magyar intézetek. A harmadik csoportba tartoznak a lektorátusok, külföldi lektorainknak lévő» feladata, hogy a magyar nyelvoktatás mellett előadással és felvilágosító munkával szolgálják Magyarországot kulturális érdekeit. Intézményeink országok szerint a következők:

Amerikai Egyesült Államok. New-York Cityben: Magyar Könyvtár (Hungarian Reference Library), amelyet az ú. n. Feleky-féle könyvtár anyagának megvételével 1937-ben alapított a Magyar Nemzeti Múzeum. A könyvtár jóformán valamennyi, a magyar ügyel bármilyen vonatkozásban foglalkozó angolnyelvű könyvnek és kiadványnak kiváló gyűjteménye. A könyvtár az egyik legnagyobb new-yorki felhőkarcolóban,, a Berkeley Building 15-ik emeletén tágas helyiségekben van elhelyezve, ahol előadóterem, olvasószoba, állandó képzőművészeti kiállítás áll az érdeklődők rendelkezésére. — Ugyancsak New-Yorkban a Columbia

egyetemen magyar lektorátusunk működik, amely mellett még néhány amerikai egyetemen magyar magánórákat adtak elő másodgenerációs amerikai magyarok.

Anglia. A londoni tudományegyetemen, illetve az azon belül létesített School of Slavonic and East European Studies-on van magyar lektorátus, amely 1937-ben létesült.

Bulgária. A szófiai egyetemen 1942-ben létesült az Egyetemi Magyar Intézet. A már 1925-ben létesített magyar lektorátus az intézet keretében fejt ki működését. Ugyancsak Szófiában alakult meg 1939-ben a Bolgár-Magyar Tudományos Társaság.

Finnország. Helsinkiben a tudományegyetemen 1926. óta van magyar lektorátus és kitűnően felszerelt Egyetemi Magyar Intézet.

Franciaország. Az. 1927-ben Parisban alapított Franciaországi Magyar Tanulmányi Központ (Centre d'Études Hongroises en France) 1942-ben Magyar Intézet-té (Institut Hongrois) alakult át. Az intézet a rue Pierre Curie-ben lévő épület bérelt helyiségeiben működik. Jól felszerelt könyvtára, előadóterme és olvasószobái vannak. — Magyar tanszék létesült 1938-ban a párisi École Nationale des Langues Vivantes Orientales-on. 1942-ben alapították a Lyon-Grenoble-i és a Toulouse-Montpellier-i társektorátusok, melyek feladatkörét egy-egy közös lektor fogja ellátni» A lillei tudományegyetem magyar lektorátusa (alapítva 1937-ben) és a nizzai Centre Universitaire Méditerranéen-en 1939-ben felállított előadói szék üresedésben van.

Hollandia. Az amsterdami, nyjwegeni és utrechti tudományegyetemen van lektorátusunk.

Németország. Berlinben, a régi egyetemi negyedben lévő Dorotheen-Strasse-n emelt nagy épületben van az 1924-ben alapított Collegium Hungaricum, melyben a beutalt magyar ösztöndíjasok és kutatók laknak. Könyvtár, nagy előadóterem, olvasótermek és munkaszobák állnak rendelkezésükre. Az 1942-ben létesített Magyar Kultúrintézet a Collegium épületében nyert elhelyezést. — A berlini tudományegyetemen magyar tanszék működik, melynek külön épületben elhelyezett Egyetemi Magyar Intézet áll rendelkezésére negyvenezer kötetes könyvtárral. A magyar lektorátus az intézetben fejt ki működését. Tanszék, intézet és lektorátus 1916-ban létesült. — Másik németországi Collegium Hungaricum-unk Bécsben, a Museumstrasse 7 alatti régi, Fischer von Erlach építette és műemléknek nyilvánított volt magyar gárdapalotában van. Ebben az épületben helyezték el a gazdag könyvtárral rendelkező gróf Klebelsberg Kuno bécsi Magyar Történetkutató Intézetet, ahová kizárólag magyar történészeket küldenek ki. Magyar tanszék és lektorátus van a bécsi tudományegyetemen is. — A lipcei Magyar Nyelv-tudományi Intézet egyetemi intézet, míg a müncheni Magyar Intézet

értékes könyvtárával a müncheni magyar főkonzulátus tulajdona. — A müncheni és lipcei tudományegyetemen, valamint a bécsi műegyetemen már régebben alapított lektorátushoz 1942-ben a boroszlói és stuttgarti járult. Mindezek természetesen működésben vannak.

Olaszország. Rómában a Borromini építette művészi Palazzo Falconieri-ben van a Collegium Hungaricum (Accademia d'Ungheria). Az olaszországi sajátosságoknak megfelelően a művész-ösztöndíjasoknak műtermek is rendelkezésükre állanak. A Collegium Hungaricumban működik a Magyar Kultúrintézet, valamint a Fraknoi Vilmos Történeti Intézet (alapítva 1913-ben), mely utóbbiba a Magyar Tudományos Akadémia küld ki tudósokat és kutatókat. Ugyancsak a Collegiumban van a Pápai Magyar Egyházi Intézet is. — Magyar tanszék működik a római és bolognai egyetemen, az elsővel Egyetemi Magyar Intézet, az utóbbival a magyar ösztöndíjasok munkaközösségéből álló Magyar Tanulmányi Központ kapcsolatos. — A rómain kívül Milanóban is van Magyar Kultúrintézetünk. — Magyar lektorátus van a római, bolognai, firenzei, genovai, milánói (állami és katolikus), a nápolyi, padovai, pisai, torinói és trieszti egyetemen, valamint a nápolyi keleti és a velencei Kereskedelmi Főiskolán. A trieszti lektor Fiúméban is tart rendszeresen magyar nyelvű előadásokat. A Magyar Nemzeti Diákszövetség megbízottjának intézményesen biztosított munkahelye van az olasz diákszövetségnél, a GUF-nál Rómában» — Egészen sajátos magyar kulturális intézmény a Milánói Olasz-Magyar Iskola, mely 1935-ben a milánói magyar kolónia gyermekein kívül főleg a magyar ügyek iránt érdeklődéssel viseltető olasz szülők gyermekei számára létesült.

Svájc. A genfi Nemzetközi Oktatásügyi Intézetben állandó magyar előadó fejt ki működést, a baseli egyetemen pedig magyar lektorátus szervezése van folyamatban.

Svédország. A stockholmi egyetemen 1942-ben magyar tanszék létesült, mely mellett a már 1920-ban alapított Egyetemi Magyar Intézet és magyar lektorátus működik. Stockholmban 1942. óta Magyar Kultúrintézetünk is van. Az uppsalai egyetemen magyar lektorátus van, a lundi egyetemen pedig magyar nyelv tanfolyamot tartanak.

Törökország. Az ankarai tudományegyetemen Egyetemi Magyar Intézetünk van, melynek vezetői állása azonban jelenleg betöltetlen.

*

Ezidőszerint tehát Magyarországnak külföldön 3 Collegium Hungaricum, 4 Magyar Kultúrintézete, 2 Magyar Intézete, 2 Magyar Történeti Intézete, 6 egyetemi magyar tanszéke, 7 Egyetemi Magyar Intézete, 1 Magyar Egyházi Intézete, 2 tájékoztató könyvtára, 1 tanulmányi köz-

pontja és 32 lektorátusa van. Az ország tehát összesen 66 külföldi kultúrképviselettel rendelkezik.

Amint látjuk, a külföldi magyarság a magyar kultúrképviseltek által nagy segítséget kap nemzeti öntudatának éberentartásához. Legyünk büszkék ezekre a külföldi őrhelyeinkre, támogassuk ott, ahol lehet külföldi kultúrképviselleteinket. Ezek a nagyszerű intézményeink minden figyelmet megérdemelnek, mert jelentőségük nemcsak abban van, hogy tanulmányi központok a hazulról kimenő magyar ifjúság számára, hanem külföldön védőbástyái a kivándorolt magyarságnak.

A külföldi magyarság és a Magyar Rádió.

Messzi országokból a magyar hazába érkező köszönő és hálálkodó levelek száza és ezrei bizonyítják, hogy a Magyar Rádió mit jelent a külföldi magyarságnak. Amikor idehaza, Magyarországon álomra hajtjuk fejünket és a késő est beálltával minden elcsendesedik, éjfél tájban a Magyar Rádió épületében megkezdődnek a rövidhullámú adások, hogy a földteke másik felébe is elvigyék a magyar szót, a magyar muzsikát és a magyar kultúrát. A technika századában a külföldi magyarsággal való lelki kapcsolatok kiépítése és kimélyítése terén a Magyar Rádió felbecsülhetetlen szolgálatokat tesz. Az éther hullámain keresztül áldott magyar lelkek és igaz magyar szívek melegen ápolják a testvéri kapcsolatokat és minden kivándorolt magyart a Rádió közelebb hozza Magyarországhoz. Így válik szellemi egységgé légen és téren át a világon szétszóródott magyarság.

Abból a célból, hogy a rövidhullámú műsoradás fejlődéséről pontos tájékoztatást adhassunk, felkerestük a Magyar Rádió igazgatóságát. Az ott kapott adatok és Bornemissza János báróval, a Rádió kintű igazgatójával folytatott beszélgetésünk alapján a következőkben ismertetjük a Magyar Rádió nemzeti misszióját a külföldi magyarságért.

Az oly korán tragikusan elhunyt vitéz leveldi Kozma Miklós és vitéz Somogy vári Gyula kezdeményezésére 1935-ben indult meg a tengeren túlra és a távol kelet felé sugárzott magyar rövidhullámú adás. Az adások eleinte csupán kísérleti jellegűek voltak és műsoridejük heti 1—1 óra volt. Ez a műsor a tengerentúl felé csakhamar heti 4 órára emelkedett és az addig közvetített rádióüzeneteken és zenei műsorszámokon kívül rendszeres magyar és angol nyelvű híradást, valamint rövid előadásokat is tartalmazott. A rövidhullámú műsor összeállítására abban az időben alakult meg vitéz Somogyvári Gyula vezetésével a rövidhullámú műsorosztály. A csekély adóenergia és ennek folytán kedvezőtlen vételi viszonyok ellenére is az aránylag kismértékű műsorbővítés az amerikai magyarság körében oly élénk visszhangot keltett, hogy szükségessé vált az adás fokozatos bővítése. A heti 4 óra tengerentúlra sugár-

zott adás csakhamar napi 1 órára, majd a délamerikai magyarság kérésére további napi 1 órával bővült olyképen, hogy napi 1 óra műsort Délamerikának és napi 1 óra műsort Északamerikának irányított a Magyar Rádió. Ez a kettős műsorirányítás ismét napi másfél-másfél órára, majd legutóbb, — amikor tengerentúli magyar külképviseletektől kapott tájékoztatás értelmében még fokozottabb mértékben szükségessé vált az amerikai magyarságnak minél bővebb híryanaggal való ellátása, — napi 2—2 órára emelkedett.

A rövidhullámú műsoradás legfontosabb feladatának mindenkor az amerikai magyarsággal való lelki kapcsolatok fenntartását és az amerikai magyarság megfelelő tájékoztatását tartották a Magyar Rádiónál. Ezt elsősorban magyarnyelvű híradásaikkal, hetenként kétszer közvetített hírösszefoglalókkal és rövid előadásokkal igyekeztek szolgálni. Ugyanakkor a külföldi hallgatóság tájékoztatására bővítették rövidhullámú idegennyelvű híradásaikat is. Az angolnyelvű híradás rendszeresítése után a Felvidék visszacsatolásakor a Magyar Rádiónál bevezették a szlovák és ruszin nyelvű híradásaikat. Majd a Délamerikának irányított adással egyidejűleg a spanyolnyelvű híradást és az 1943. esztendő óta heti 3 alkalommal a portugál híradást is rendszeresítették. Az idegennyelvű híreken kívül spanyol és angol nyelven hetenként egyszer rendszeresen közvetített 1—1 időszerű kérdéssel foglalkozó előadást is a Magyar Rádió, valamint időnként a magyar kultúrát, szociális fejlődést és hasonló tárgykörből vett ismertető előadást.

A rövidhullámú műsor szórakoztató részét mindenkor a hallgatóság kívánalmainak megfelelően állították össze a Magyar Rádiónál. Ebből a szempontból a második világháborúig a postaforgalom beszüntetéséig a tengerentúli magyar és külföldi hallgatóságtól érkezett nagyszámú levélre és a magyar külképviseletek időnkénti közlésére támaszkodhattak a Rádió vezetői. Ezeket a jelentéseket feldolgozták és a műsorrendszert e feldolgozás eredményére alapították. A zenei műsorra vonatkozó kéréseknek általánosságban, míg a prózai műsorra vonatkozó kívánságoknak egyénenként igyekeztek eleget tenni. Ez azt jelenti, ha a Rádió egyik-másik tengerentúli hallgatója megírta, hogy milyen tárgykörben kívánna előadás formájában felvilágosítást kapni, a tárgykört a Rádió igazgatósága megfelelő szakelőadóval feldolgoztatta. Ha néha előfordult, hogy egy-egy kívánságnak nem tehettek eleget, az nem a Rádió vezetőségén múlott.

A Magyar Rádió rövidhullámú osztálya állandó kapcsolatban áll a Magyarok Világszövetségével. Továbbá mindig kereste és tartotta a kapcsolatot a tengerentúlról hazatért, illetve ott járt magyarokkal (ifj. Horthy Miklós, Kosáry Domokos, Máthé Elek, Sebestyén Endre dr., Szentkirályi József, Horváth Anzelm és számos más személyiséggel) és

a műsorra vonatkozó véleményüket kikérte a Rádió és javaslataikat megvalósította. Máthé Elek állandó magyar és angol nyelvű „Heti híradó”-jával, Kosáry Domokos és Sebestyén Endre előadásokkal visszatérően szerepelnek a rövidhullámú műsorokban.

A rövidhullámú adás hallgatóságával való közvetlen kapcsolatot legutóbb a Braziliából hazatért magyarok csoportja jelentette. Az ő véleményük korábban rendszeresen érkezett levelekkel egybehangzóan az volt, hogy a magyar rövidhullámú adás legfontosabb követelménye: a nagyenergiájú rövidhullámú adó s ha ez megvalósult, bővebb műsoradás. Ennek szükségességével a Magyar Rádió mindig tisztában volt, bizonyítjuk ezt azzal, hogy hosszú évek óta a Rádiótól indult ki a nagyenergiájú rövidhullámú adó megépítésének sürgetése. A Nagyadó ugyanis lehetővé tenné a rövidhullámú műsoradás kibővítését és ezáltal a rövidhullámú műsor legfontosabb részének, a híradásoknak ma már rádióban sehol sem alkalmazott távirati stílusa helyett minél rádiószzerűbb közvetítését.

A Magyar Rádió tehát, amint a közöltekből látjuk, mindent elkövet, hogy a külföldi magyarság szellemi igényeit az óhazából kielégítse és idegen földön élő véreinkkel az éther hullámain keresztül a testvéri kapcsolatokat szerető magyar szóval, szíveket vidító magyar muzsikával fenntartsa. A jövő ilyen irányban még nagy lehetőségeket tartogat a világ magyarjainak számára.

Idegenforgalom és a külföldi magyarság.

Magyarországon, különösen az első világháború után, nagy súlyt helyeztek az idegenforgalomra. Hivatalos és félhivatalos szervezkedések, számottevő magánvállalkozások indultak és létesültek abból a célból, hogy a gyönyörű Kárpátmedencében fellendítsék az idegenforgalmat. Megindult az országos és külföldi propaganda, hogy minél többen látogassanak el Magyarország fővárosába, a tündéri Budapestre és prospektusok tízezreit küldték szerte-szét Magyarország természeti kincseinek, legszebb vidékeinek ismertetésével. A külföldi magyarok is felfigyeltek erre a nagy idegenforgalmi tevékenységre, mind többen jöttek hazánkba és különösen a Magyarok I. Világkongresszusa és a Magyarok II. Világkongresszusa alkalmából látogattak el sokan az óházába. Igaz, hogy akkor, annakidején elsősorban a nagy világtanácskozás, a Világkongresszus vonzotta külföldön élő véreinket a régi hazába. Idegenforgalmi szerveinknek ügyessége azonban annyira felkeltette az óházában járt magyaroknak az ország szépségei iránti érdeklődését, hogy Budapesten kívül több vidékre is ellátogattak. Ebben természetesen része van a Magyarok Világszövetségének is. Amikor azután ezek az itthon járt magyarok visszamentek új hazájukba, szószólói lettek odakint az újból látott édes haza természeti és történelmi szépségeinek. A jövőre vonatkozólag tehát fokozottabban kell számolnunk azzal, hogy a külföldi magyarsággal való kapcsolataink nemcsak érzelmiek, hanem realitásokat is tartalmaznak. A kivándorolt és többször visszatérhető magyarság idegenforgalmi tényező is és az ilyen irányú, ezzel kapcsolatos igényeket okvetlen ki kell elégítenünk.

Nem ok nélkül hirdetjük, hogy mielőbb építsük fel a Külföldi Magyarok Házát. A külföldi magyarságnak ebben a fellegvárában okvetlen fel kell állítanunk az idegenforgalmi irodát. Ez az iroda a Magyarok Világszövetsége irányítása és legfelsőbb felügyelete mellett működnék, de nézetünk szerint a cél érdekében munkaközösségre kellene lépnie az Idegenforgalmi Szövetséggel, az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivattal, a Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalával és az Ide-

genforgalmi, Beszerzési, Utazási és Szállítványozási Részvénytársasággal (IBUSZ). Ugyancsak itt említjük meg Veszelszky Xav. Ferenc (Vancou-, Ter, B. C. Kanada) javaslatát, melyet a Magyarok II. Világkongresszusán nyújtott be és amely így hangzik: „Keressen a Magyarok Világszövetsége utat arra, hogy külképviseleteink a saját hatáskörükben vagy megbízot-
taik útján a magyar turisztikát hathatósabban propagálják. Különös figyelmet érdemel az autóturizmus, amelynek érdekében kívánatos volna, ha a Világszövetség szorosabb érintkezésbe lépne a Királyi Magyar Automobil Klubbal. Így elérhető volna, hogy az Európát beutazó autókaravánok Magyarországot is útbaejtsék.” Életrevaló javaslat, melyet érdemesnek tartottunk itt feleleveníteni, mert ha ezt megvalósítjuk, nemcsak igen sok idegen jöhet majd autóval Magyarországra, hanem a külföldi magyarok is autókaravánjaikkal könnyebben megközelíthetik régi hazájukat. Az itt felsorolt idegenforgalmi szervek és a Magyarok Világszövetsége összefogásából bizonyosan sok jó származnék az országra nézve, de nagy előnyeit látnák a külföldi magyarok is. Ha már áll a Külföldi Magyarok Háza, tapasztalhatjuk majd, hogy milyen sokaságával jönnek Magyarországra az idegen államokban élő honfitársaink és bizony akkor ezeknek a csoportosan és egyénenként hazlátogató testvéreinknek magyarországi programjáról, jól kihasználható útterveiről gondoskodnunk kell. Ezt pedig csakis a Külföldi Magyarok Házában székelő idegenforgalmi iroda képes ellátni. A Külföldi Magyarok Házában lesz, — terveink szerint, — a Külföldi Magyarok Otthona is és kézenfekvő, magától értetődő, hogy akkor abban a házban kell elhelyeznünk az idegenforgalmi irodát. Ez az iroda azután megszervezheti a külföldi magyaroknak az egész ország területére irányuló vendégj árasát; de ugyanakkor gondoskodhatik arról is, hogy az óhazában élő magyarok zavartalanul meglátogathassák idegen országban élő hozzátartozóikat. Nagy távlatok nyílnak meg tehát a magyar idegenforgalom szempontjából, ha majd a Külföldi Magyarok Házában eleven, lüktető valóság lesz a külföldi magyarok idegenforgalmi irodája. A Külföldi Magyarok Háza felépítését és berendezését ennek az irodának üzembehelyezése nélkül el sem lehet képzelni és majd a palota tervezőinek erről elfelejtkezniök nem szabad.

Nemzetgazdasági szempontból is fontos, hogy a külföld magyarjait erőteljesen bekapcsoljuk a magyarországi idegenforgalomba. Tudjuk azt, hogy külkereskedelmi mérlegünket nagyban megjavíthatja az idegenforgalom. Nos tehát, ha ebből a célból hatalmas propagandával idehívjuk, az országba csalogatjuk a különböző nemzetiségek idegenjáróit, a gyógyulást kereső, üdülni vágyó, világot látni akaró vendégeket, idehívjuk a turisták ezreit, akkor annál inkább kell az idegenforgalmi propagandát

a külföld magyarjai felé is irányítani. S ezt a propagandát könnyebb lesz elvégezni, mint az idegen népek körében kifejtett hírverést, — habár erre is szükség van, — mert a külföldi magyar nemcsak a pénzét, hanem a szívét is elhozza közibénk. És ha egyszer szívével, lelkével közénk jött az egykor kivándorolt testvérünk, az itt is hagyja a szívét és mi, akik idehívtuk a nagyvilág árva magyarjait, nemzetpolitikai szolgálatot véghez-tűnk. Mert magasabb értelemben vett nemzetpolitika, nemzetmentés az, ha a világon szétszóródott magyarságot összefogjuk, velük a kapcsolato-kat ápoljuk, bármilyen célravezető eszközzel. Ilyen egyik hatásos eszköze ennek az idegenforgalom, melynek fontosságát a külföldi magyarság meg-tartása érdekében nem szűnünk meg hirdetni.

Mit tehet a Magyar Külkereskedelmi Hivatal a külföldi magyarságért?

A kérdésre, hogy mit tehet a Magyar Külkereskedelmi Hivatal a külföldi magyarságért, röviden azt felelhetjük, hogy igen sokat. Idegen országokban élő magyarok gazdasági megerősödését nagyban elősegíthetjük itthonról is, ha kiépítjük velük külkereskedelmi kapcsolatainkat. Ugyanekkor hasznos szolgálatot teszünk hazánknak is. Ezt a tételt felismerte Veszelszky Xav. Ferenc (Vancouver, B. C. Kanada) is, aki a Magyarok II. Világkongresszusa alkalmából a következő javaslatot nyújtotta be a Magyarok Világszövetségéhez: „A magyar külkereskedelem fokozása céljából lépjen érintkezésbe a Világszövetség a Külkereskedelmi Hivatallal s hívja fel a figyelmét arra, hogy a külföldi magyarság jó szolgálatot tehetne külkereskedelmi érdekeinknek. Kikutatandók megbízottak révén minden magyar áru terjesztési lehetőségei. A világ minden részében szakértelemmel bíró, lehetőleg magyar származású gazdasági és kereskedelmi tanácsadók kapjanak megbízást e feladat teljesítésére.”

Nem ábrándkép, hogy a külföldi magyarsággal hasznos külkereskedelmi üzleti kapcsolatokat teremthetünk. És nem újkeletű ez a gondolatunk. Ennek már történelme is van. Példának okáért teljes terjedelmében közöljük itt a Nagymagyarország 1942. augusztus 15-i számában megjelent: „Milyen iparcikkeket vittünk ki Amerikába a szabadságharc után. — A magyar bor sikere Mexikóban” című híradást, mely a külföldi magyarsággal való régi külkereskedelmi kapcsolatainkra utal. A lap ebben a cikkében mindenekelőtt hírül adja, hogy Ács Tivadarnak, a külföldi magyarság nagykulturájú történetírójának és egyik kutatójának új könyve jelent meg és a következőket írja:

„Ács Tivadar legújabb könyvében László Károly naplóját hozta nyilvánosságra. A Kossuth-idők legendás világa elevenedik meg előttünk és az első amerikai magyar emigrációsok életének eddig elrejtett függönyét húzták el szemünk elől. A sok érdekes és értékes adat közül egy-két közgazdasági vonatkozású emléket ismertetünk most. Már akkor is volt kül-

kereskedelmi forgalmunk Amerikával, ennek néhány beszédes bizonyítékát olvashatjuk Ács Tivadar kitűnő könyvében.

Nem is olyan régen volt a newyorki világkiállítás és ezen a magyar rész igazán imponáló sikert aratott. 1852-ben is volt New-Yorkban világműkiállítás. Lászlónak köszönhetjük, hogy a magyar cikkekről külön listát vezetett. Ezek a magyar cikkek szerepeltek akkoriban a kiállításon.

„Kétféle kármin. Gyár: W. Petz Pesten.

Kétsövű puska és pisztolyok. Készítője Kirner Pesten.

Selyem példány Radulovicz testvérek fehértemplomi gyárából.

Egy fehér és egy szürkés cifrán kivarrott szűr. E. Malatinszky készítette Miskolcon.

Egy fekete szűrű cifrán kivarrott festett bunda Gregor pesti szüctől.

Kabát és mellény C. Nessel soproni szabótól.

Két magyar vadászujjas, Rigó és Karraecsman rimaszombati szabóktól.

Egy elasztic kabát Singer pesti szabótól.

Köedények J. W. Kugle kőszegi gyárából.

Különféle korbácsok, többek között egy nagy karikás ostor M. F. Manschven pesti cégtől.”

És azután így ír László:

„Ezenkívül látható volt a számtalan magyar tajtékpipa Bécsből, láttam egy rakás nagylevelu magyar dohányt is egy pesti kereskedő által kitevé. Mind a szobrok, mind az olajfestmények között voltak számtalan remek darabok, de a szobrok között voltak igen sok nyomorult művek is.”

Ezek a magyar külkereskedelem első nyomai, de László magyar borokra bukkant még Mexikóban is.

— Március 16-án magyar borokat kóstoltunk. Igen! Mexikóban magyar borkóstolót tartottunk. Két héttel ezelőtt 24 üvegben ló-féle magyar bort kaptam New-Yorkból, Bakertől és Freund Leut et Groschingertől, akik ott magyar borokkal kereskednek. Nemzeti büszkeség és barátságos érzelem kötelezett, hogy azokat ne egyedül fogyasszam el, hanem részeltessem azokban az amerikaiakat és mexikóiakat is, hadd izleljék és kedveljék meg a magyar borokat és ismerjék el azoknak felsőbbtségét az ide behozott francia borok felett. E célból estére 15 vendéget hívtam meg, nemzetiség szerint ezek voltak északamerikaiak, mexikóiak, angol, francia és némethoniak. Hozzám jövetelük előtt az akkori kikötőben levő Quaker City gőzösről kapott jéggel behűtöttem és az asztalt főtt sonkával, sajttal és kenyérral raktam meg, amelyekből a bor kóstolgotása közben harapnak, hogy különböző borok ízét tisztán érezhessék. A borokat nem győzték eléggé magasztalni, s voltak amerikaiak, kik a borkereskedő címét tőlem elkérték, hogy ezután francia bor helyett, magyart rendelhessenek. Nem szükség mondanom, hogy a kedv nagy lőn,

kivált, miután az összes üvegek is kiürültek melyeknek tartalma különösen az északamerikaiaknak rendkívül tetszett.”

Ma már New-Yorkban hatalmas magyar kolónia van, akkor még a magyarok nagyon elszórtan éltek.

„December 2-án a newyorki magyarok klubjába vétettem be tagul. Az alapszabályok szerint beléptidj 1 dollár, s a havi díj 1 dollár, de én két dollár helyett 10 dollárt adtam, hogy a szegény társulatot segítsem. A társulat még csak egy hónapos és ezért a tagok száma ma még csak 39. A társulat olvas hét magyarhoni hírlapot, úgymint: Hon, Sürgöny, Napló, Vasárnapi Újság, Politikai Újdonságok, Bolond Miska és Pester Lloyd, melyek közül négyet a tagok járatnak és adják a Társaságnak — én a Vasárnapi Újságot és Politikai Újdonságokat — s hármat a klub járat.

Ez 1866-ban volt, azóta az amerikai magyarok hatalmas szervezetekkel dicsekedhetnek.”

Ez a történeti dokumentum eléggé bizonyítja, hogy a külföldi magyarság felé érdemes és üdvös, főleg pedig hasznos kiépítenünk külkereskedelmünket. Amit meg tudtak valósítani ilyen vonatkozásban közel 100 esztendővel ezelőtt, azt fokozottabban és eredményesebben kiépíthetjük ma, amikor a világkereskedelem valóban behálózza az egész földtekét. A Külkereskedelmi Hivatal annál is inkább hasznos kapcsolatokat létesíthet a világ magyarságával, mert kirendeltségei és kirendeltségi irodái már sok államban feltalálhatók. A nagyobb irodák a kirendeltségek, a kisebb munkakörre beállított szervezet kirendeltségi irodának nevezik. Kirendeltségek a következő idegen állambeli városokban vannak: Németországban, Berlinben; Svájcban; Romániában, Bukarestben; Szlovákiában, Pozsonyban; Horvátországban, Zágrábban; Bulgáriában, Szófiában; Portugáliában, Lisszabonban; Spanyolországban, Madridban; Törökországban, Isztanbulban; Olaszországban, Rómában; Belgiumban, Bruxelesben; Franciaországban, Vichyben; Szerbiában, Belgrádban; Dániában, Kopenhágában. Kirendeltségi irodák a következő helyeken találhatók: Németországban, Bécsben; Protektorátusban, Prágában; Törökországban, Ankarában; Olaszországban, Milanóban; Franciaországban, Parisban. Bizunk abban, hogy a Külkereskedelmi Hivatal az idők jobbrafordulásával még nagyobb körben kibővíti külföldi szervezetét és akkor majd különösen figyelembeveszi a külföldi magyarsággal való kapcsolatokat. Mint követendő példát említjük fel, hogy az első és a második világháború közötti viszonylag békés időben megindított brazil-magyar kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok szép reményekkel kecsegtettek. Ahogyan ezt brazil vonatkozásban sikerült néhány talpraesett magyarnak megteremtenie, ugyanúgy a világ valamennyi földrésze felé érdemes kapcsolatainkat kiépítenünk. Különösen akkor várhatunk ettől eredményt, ha a külföld magyarjait bekapcsoljuk.

A majd felépítendő Külföldi Magyarok Házában kereskedelmi és gazdasági központot is létesíthetünk, esetleg felállíthatjuk a Külföldi Magyarok Kereskedelmi és Iparkamaráját. Ez lenne hivatott a Külkereskedelmi Hivatal és a külföld magyarjai között az összhangot létrehozni és mint az egyetlen illetékes központi szerv intézné a világ magyarjainak kereskedelmi és gazdasági kapcsolatait. Ugyancsak a Külföldi Magyarok Házában állandó kiállítást lehetne rendezni azokból az árucikkekből, melyeket kiviszünk külföldre és amelyekből a külföldi magyarok közvetítésével behozatalunk lesz. Ezt az állandó kiállítást a Külföldi Magyarok Házában külön teremben, világrészek és országok szerint kellene megrendezni, megfelelő grafikonokkal, útbaigazító táblázatokkal, hogy a nálunk megforduló külföldi magyarok szemléltető tájékoztatást kapjanak.

Magyarországot és a világ magyarjait gazdaggá és boldoggá kell tennünk. Ehhez azonban nem elegendő a lírai hangulat, hanem komoly szervezési munkával kell ezt elősegítenünk. A gondolat adva van, cselekedjünk.

Új óceánrepülési a világ magyarjainak érdekében!

Beszélgetés Magyar Sándorral.

1931. július havában hírlapok sokasága és a távíró szétvitte a hírt a világba a magyar óceánrepülők, Magyar Sándor és Endresz György nagyszerű vállalkozásáról. Arról volt szó, hogy Ikarusz szárnyain, mint a levegő hősei, átrepülnek az óceánt, hogy ezek az akkor még igen merész és újszerű, bravúrosnak számító vállalkozásnak végrehajtásával hívják fel a világ figyelmét a trianoni igazságtalanságra. Gépüknek is ezt a nevet adták: „Justice for Hungary”, — „Igazságot Magyarországnak!” A rendkívüli vállalkozás nagy érdeklődést és figyelmet keltett nemcsak idehaza, az óhazában, hanem az amerikai magyarság is kitörő lelkesedéssel fogadta a magyar óceánrepülők vállalkozását. A világ népei pedig, különösen Amerika angolszász népe az óceánrepüléssel kapcsolatban akarva-akaratlanul kénytelen volt beszélni a magyar nemzet legfájdalmasabb sebéről,, a trianoni megcsónkítottságról. Megállapíthatjuk, — de annak idején a legilletékesebb tényezők is megállapították, — hogy az óceánrepülés jó és nemes propagandának bizonyult. Mint sportteljesítmény is kiváló volt, s mint eszmei vállalkozás megható és szívekel megindító.

Most, amikor e könyv megjelenésével, ismét kitűztünk magunk elé egy nagy célt, a Külföldi Magyarok Háza felépítését, feltettük magunknak a kérdést: célszerű volna-e, — rendezett, békés körülmények között, — új óceánrepülést rendezni a világ minden magyarjainak érdekében? Gondoljuk, hogy különösen Amerika felé, ahol a legtöbb külföldi magyar él, nagy propaganda hatása lenne ennek. Az emberek annyira elfáradtak az életküzdelemben, olyannyira elfoglaltak önmagukkal, saját bajaik és a második világháborúból eredendő gondjaik annyira lekötik őket, hogy csakis valami rendkívüli teljesítménnyel lehetne az érdeklődést felkelteni kitűzött nagy célok megvalósítására. Hirdetjük: új óceánrepülést a világ magyarjainak érdekében! Természetesen, — az aviatika rohamos fejlődése következtében — ma már más értelmezése van az ilyen óceánrepülésnek. Gondoljuk, hogy a korszerű követelményekhez alkalmazkodva, mégis lehetne ilyen óceánrepülést rendezni a Külföldi Magyarok Háza felépi-

téséért. Felkerestük tehát Magyar Sándort, a kiváló óceánrepülőt, hogy nyilatkozzék tervünkkel kapcsolatban. Magyar Sándor, akit annak idején kitüntető és rajongó szeretettel vettek körül az amerikai magyarok, amikor meghallotta, hogy milyen nagy cél hevít minket, készséggel állt rendelkezésünkre. Társa, a másik óceánrepülő, Endresz György már nem nyilatkozhatott, mert ő azóta a repülés hősi halottja. Magyar Sándor feltejt kérdésekre a következőképpen válaszolt:

— Mi a rövid története és mi volt a célja a magyar óceánrepülésnek? — kérdeztük.

Az óceánrepülés gondolatát 1929. december havában vettem fel amerikai vezető magyaroknak, akik azonban kétkedéssel fogadták annak keresztülvihetőségét és revíziós propaganda-értékét.

Eördeogh Elemér, toledói magyar plébános, pápai prelátus, hozta fel a gondolatot Lord Rothermerének, aki akkor New-Yorkban tartózkodott. A Lord jónak tartotta az eszmét és 10.000 dolláros díjat ajánlott fel a repülést végrehajtó pilótáknak. Őtöle származik a „Justice for Hungary” elnevezés is.

A Lord állásfoglalása nagy lökést adott az ügynek, megalakult a bizottság (Eördeogh elnök, Prattinger Ferenc titkár) a szükséges anyagiak előteremtésére. Repülőgépen propaganda-utat hajtottunk végre az amerikai magyar telepeken. Cleveland, Chicago, New-York, Detroit, Akron stb. magyar lakossága nagy lelkesedéssel fogadta a tervet; adományok is folytak be, de a finanszírozás oroszlánrészét Szalay Emil Flint-i kivándorolt, magyar hentesárugyáros vállalta. Az ő általa rendelkezésre bocsátott pénzből megvásároltunk egy Lockheed-Sirius típusú repülőgépet.

A tervezett óceánrepülés híre Magyarországra is eljutott. Endresz György levélben fordult hozzám, hogy szeretne a repülésben résztvenni. A bizottság ehhez hozzájárult és Endresz 1930. tavaszán Amerikába érkezett. Ez év őszén későn készült el a gép és több kísérleti repülés után a felmerült műszaki hibák miatt kénytelenek voltunk a repülést 1931. évre halasztani.

Amint az már ismeretes, 1931. július 15—16-án 26 órai repüléssel az Újfundlandi Harbor-Grace-ből Bicskéig repültünk.

— Az amerikai magyarok hogyan fogadták az óceánrepülést? Amerika angolszász népére milyen hatással volt ez? Mennyiben használt a magyar ügynek a nagy vállalkozás? — kérdeztük ezután Magyar Sándortól.

A sikeres óceánrepülés híre óriási lelkesedést váltott ki az amerikai magyarság köreiben. Az óceán felett töltött éjszaka alatt minden amerikai magyar templomban könyörgő istentiszteletet tartottak a repülés sikeréért. Az óceánrepülés után Amerikába visszatérve mindenhol a legnagyobb lelkesedéssel fogadtak és az amerikai magyarok örömeiben az

amerikaiak is igyekeztek osztozni. Lapjaik első oldalain terjedelmes tudósításokban számoltak be a repülésről és a magyar revízió kérdése ekkor került az amerikaiak érdeklődésének központjába. Meggyőződésem, hogy ilyen értékű propagandát semmilyen összeggel sem lehetett volna elérni.

— Az óceánrepüléssel sikerült-e idehaza, Magyarországon különös-képen felkelteni az érdeklődést külföldi véreink sorsa iránt?

A magyar sajtóból ismeretes az a nagy lelkesedés, érdeklődés és hála, amivel a magyarság az amerikai magyaroknak ezt a vállalkozását fogadta. Gépünkön több ezer levelezőlapot hoztunk amerikai magyaroktól az itthoniaknak és így kétségtelen, hogy sok más elszakadt család találta meg ismét egymást.

— Lehetséges volna-e új óceánrepülést rendezni Amerikába — békés időben — azzal a célzattal, hogy a külföldi magyarság figyelmét felhívjuk a Külföldi Magyarok Háza felépítésének rendkívüli fontosságára? — tettük fel végül a kérdést óceánrepülőnknek, Magyar Sándornak.

A háború után egy óceánrepülésnek már nem lenne propaganda-értéke. De nagyon jó gondolatnak tartanám, ha a Magyarok Világszövetsége repülőgépen küldöttséget küldene az oltani telepek felkeresésére. Egy ilyen látogatás bizonyára fejlesztené a kivándorolt magyarokban az együvé tartozás eszméjét.

Magyar Sándor nyilatkozatából láthatjuk, hogy milyen felemelő vállalkozás volt annak idején a magyar óceánrepülés. Azt is megtudtuk a kitűnő óceánrepülőtől, hogy a régi értelmezésben már nem lenne propaganda-értéke egy óceánrepülésnek. Ez a mi álláspontunk is, mert különösen a második világháború oly magas teljesítményi fokra fejlesztette a repülést, hogy manapság már nem számít bravúrnak az, ha valaki átrepüli a világtengereket. Ellenben, mi is azt mondjuk, amit Magyar Sándor javasol, hogy a Magyarok Világszövetsége repülőgépen küldjön küldöttséget az északamerikai és délamerikai magyarsághoz azzal a nemzeti misszióval, hogy ez a küldöttség a külföldi magyarokhoz vigye el az őértük született tervünket: a Külföldi Magyarok Háza felépítésének gondolatát. A repülőgépnak is talán ezt a felírást lehetne adni: „Házat a külföldi magyaroknak!”, mint ahogy annak idején ezt írták a repülőgépre: „Justice for Hungary”.

Tehát új óceánrepülést a külföldi magyarok érdekében! A földtől az égig, az óhazától az újhazáig, Magyarországtól Északamerikáig, Kanadáig, Délamerikáig, Ausztráliáig, Afrikáig, Ázsiáig szárnyaljon a gondolat: házat a külföldi magyaroknak!

Endresz György és Magyar Sándor óceánrepülők „Justice for Hungary” géppelkel átadalmas útjuk után megérkeznek a newyorki repültőterre.

Emléksorok külföldre szakadt világhíres magyarokról

Valóban csak emléksorokat szentelhetünk azoknak a világhíres magyaroknak, akik idegen földön becsületet szereztek a magyar névnek. Kötetekre menő munka lenne abból, ha felsorolnék névszerint mindazokat a magyarokat, akik kivándoroltak az ősi hazából és odakint, az új hazájukban nemcsak, hogy becsülettel helytálltak, hanem nagyot alkottak. A magyar géniusz idegenben csodákat művelt és más népek csodálatát is kivívta. A külföldre szakadt magyarsággal nem vallottunk szégyent. Sőt, büszkeséggel tölthet el minden igaz magyart, hogy a kivándorolni kényszerült magyarság színe-java sok külföldi államban az irodalom, a zeneköltészet, a képzőművészet, a tudomány és a közgazdasági élet terén az élre került. A külföldre szakadt világhíres magyarok megérdemlik tehát, hogy ha névszerint *nem* is soroljuk fel *őket* külön-külön (ezt a munkát már mások elvégezték, lásd pl. a Magyarok Világszövetsége kiadásában, Kun Andor dr.: „Tudod-e mit köszönhet a világ a magyarságnak?” c. művet), legalább kegyeletes emléksorokkal gondoljunk rájuk.

Amikor 1937-ben megindult a magyar rádió rövidhullámú műsoradásának irányított antennával való rendszeres továbbítása a távolkeleti és az amerikai magyarság felé, Darányi Kálmán, akkori miniszterelnök az ünnepi megnyitó műsor keretében beszédet intézett a tengerentúli magyarokhoz. Beszédében többek között a következőket mondta:

„A világnak úgyszólván minden részéhez fűződik valamilyen magyar név, magyar tett, magyar alkotás — s különösképen éppen a kivándorolt és letelepedett magyarok nagy száma következtében Észak-amerika az a hely, ahol a külföldre szakadt magyarság a legtöbb értékes nagy alkotást hozza létre, a legtöbb nagy sikert aratta, illetve, ahol a magyar géniusz közvetlen, vagy közvetett befolyása a legnagyobb volt.

Harci erények és szabadságszeretet oly morális értékek, amelyek a magyarok szívében mindig otthon voltak. A hadi hőstettekkel kapcsolatban elsősorban a magyar huszárokkal találkozunk. A magyar huszár szót majdnem minden külföldi nyelv szótárában megtaláljuk s köztudo-

mású, hogy a nagy európai hatalmak, elsősorban Franciaország és Németország könnyű lovasságát magyar mintára állították fel. A francia huszárokat a Rákóczi fejedelemmel Franciaországba vándorolt és ott letelepedett huszárok szervezték meg s a francia huszárezredek sokáig magyar névvel szerepeltek. Voltak Bercsényi (Bercheny!), Esterházy stb. huszárezredek.

— A magyar huszáruha pedig még azt is túlélte s még ma is magyar mintájú mundért viselnek a világ huszárezredei.

— Az amerikai szabadságharc nagy hősenek, Washington Györgynek hűséges segítőtársa volt Kovács Mihály ezredes, aki a lengyel Pulaskyval együtt az Egyesült Államok könnyűlovasságának vetette meg az alapját. Kovács nemcsak szervezői munkát végzett, hanem életét is adta az Unióért. A magyar hagyományoknak megfelelően bátor huszárjai élén esett el 1779. október 9-én a savannai csatátéren. Kovácson kívül még sok magyar ontotta véréét az Egyesült Államokért.

— Külön érdekessége az amerikai szabadságharcnak az a körülmény, hogy a Lafayette és Rochambeau vezénylete alatt Amerika segítségére siető francia haderő huszárjainak zöme magyarokból állott.

— A magyar katonai erények a hosszú évtizedeken keresztül sem halványodtak el s így azt látjuk, hogy az északamerikai polgárháborúban a magyar katonák valamennyi nemzetiség közül a legkiválóbban harcoltak s legfényesebben szerepeltek. Ha a polgárháború idejében az Egyesült Államok területén élő egyes nemzetiségi csoportok lélekszámát és e csoportokból az amerikai hadseregben ugyanakkor katonai szolgálatot teljesítők számát arányba állítjuk, — a magyarok vannak az első helyen; a „kivándorló” csoport lélekszámához viszonyítva, sokkal több magyar szolgált az amerikai hadseregben, mint bármely más nemzetiségű csoportból.

— Egyik történelmi írónktól tudjuk, hogy 1860. körül az Egyesült Államokban élő körülbelül 4000 lelket számláló magyarság közül 800-an «szolgáltak az Unió hadseregében, köztük 80 vagy 100 tiszt. Soraikból két altábornagy, öt dandártábornok, tizenöt ezredes és számos törzstiszt került az Unió hadseregének az élére. Ilyen kiválóan egyik nemzetiség sem szerepelt. És ki ne emlékeznék Figyelmessy vezérkari ezredes szerepére és Zágonyi őrnagy híres halálrohamára?

— De nemcsak a harci erények terén tüntette ki magát a külföldre szakadt magyarság. A civilizáció s a gazdasági élet úgyszólván minden terén fényesen szerepelt az idegenbe szakadt magyarság. A távolkeleten Kőrösi-Csoma Sándor és Stein Aurél, délen, Afrikában Magyar László és Torday Emil az angol birodalomnak, az egyetemes emberi civilizációnak

is igen nagy szolgálatot tettek s Kőrösi-Csoma neve, mint az idegenben maradt magyarság kutatójának s Tibetbe legelőször behatoló európainak neve a halhatatlanság könyvébe van írva.

— A magyarországi kiképzési rendszer és a tanulási lehetőségek nemcsak tudósok külföldi sikereinek megalapozója volt, hanem művészeké is. Az a technika, amire László Fülöp magyarországi iskolái és az ott nyert külföldi ösztöndíjak révén szert tett, kétségtelenül hozzájárult ahhoz, hogy az angolszász világnak egyik legkimagaslóbb és legkedveltebb festőjévé váljék. Magyar földről, magyar iskolából került külföldre három világhírű Nobel-díjas tudós: Lénárd, Bárány és Zsigmondy.

— Sajnos, ilyen rövid beszéd keretében teljesen lehetetlen felsorolni mindazokat a magyar neveket, amelyek viselői külföldön dicsőséget és fényt szereztek a magyar nemzetnek; három nevet mégis szeretnék megemlíteni, mert ezekhez nemcsak nagy tettek elkövetése vagy nagy műalkotása fűződik, hanem részben munkájuk eredménye gyanánt egész gazdasági és szociális átalakulás keletkezett, még pedig éppen Északamerika területén.

— Északamerika egyik legfontosabb gazdasági területét az a tavaszi búzaterület képezi, amely a nagy tavaktól nyugatra, a kanadai határ mellett húzódik el, délen menyen belenyúlik az Egyesült Államok területébe, északon pedig kanadai földön húzódik északra és nyugatra. Az északamerikai tavaszi búza rokona a magyar acélos búzának, amely a zordabb klíma ingadozásait jobban bírja, mint a puhafajták. Az acélos búza őrlése a régi rendszer mellett nem volt kielégítő, mert az acélos búza héját nem lehetett kellő módon elválasztani a szem belső részétől. Ez természetesen a magyar búzaexport lehetőségeit erősen lerontotta. A XIX. század első felében azonban Pesten új eljárást honosítottak meg, nevezetesen a hengersizékekkel való őrlést, amely nemcsak lehetővé tette a héj könnyű elválasztását, hanem különféle finom őrlési és tisztítási eljárásokat is lehetségessé tett.

— Ez a hengersizékekkel való őrlési eljárás óriási mértékben felfokozta a magyar búza és liszt exportképességét és Budapest a XIX. században a világ legnagyobb malomvárosává vált.

— Az amerikai malomipar a magyar ipart követte, amikor a nagy amerikai malomipar megalapítója, Pillsbury Pestre utazott s alaposan beletanult a magasabb őrlési technika tudományába s a tanultakat az amerikai malomipar megteremtésekor hasznosította. Az amerikai tavaszi búzaterület óriási módon megnőtt s Minneapolis Budapestet megelőzve, a világ legnagyobb malomközpontjává vált.

— A másik nagy átalakulás a villamosság nagyméretű gyakorlati felhasználása következtében állt elő. Amerika képét a XIX. század végén és a XX. század elején egy nagy géniusz, Edison T. A. találmányai gyöke-

résen átalakították: elektromosság nélkül az Újvilágot ma el sem lehet képzelni. Sajnos, csak kevesen tudják, hogy Edison egyik leghívebb munkatársa magyar ember volt, Puskás mérnök, aki nemcsak az elektromos találmányokat ismertette meg Európával, hanem a Budapesten megalkotott telefonhírmondó szolgálattal előre megmutatta a villamos hírszolgálat célszerű felhasználási módját, amelyet negyedévszázaddal később más alakban a rádió valósított meg.

— A harmadik név említésénél talán legkifejezőbb, ha egy több évvel ezelőtt megjelent könyv címére hívom fel a hallgatóság szíves figyelmét, ez *Then came Ford* és e mű leírja azt az óriási gazdasági átalakulást, amelyen az Egyesült Államok Ford gyakorlati találmányának alkalmazása révén keresztülmentek. Sajnos — ismét nagyon kevesen tudják csak azt, hogy Ford első igazán nagyszerű gépkocsimodelljét magyar ember tervezte, még pedig Galamb mérnök.

— Nem csodálatos-e, hogy a hatalmas Újvilág talán legfontosabb három nagy gazdasági és társadalmi átalakulása a magyar génusz közreműködése révén történt meg?

— A külföldi magyarság fényes múltja reménnyel tölthet el bennünket a jövőt illetően; és én meg vagyok győződve arról, hogy a ma külföldi magyarja méltón fog viselkedni a múlt külföldi magyarjának tradícióihoz. E tradíció legfontosabb része az, hogy értékeket kell kitermelni, értékeket kell adni az örökbefogadó új hazának és az egész emberiségnek is. Ha e tradíciókat a külföldi magyarok megőrzik és ápolják, meg vagyok győződve, hogy külföldre szakadt véreink dicsőséget fognak szerezni a magyar névnek, akár Észak- vagy Dél-Amerikában, akár Ázsiában, Ausztráliában vagy Afrikában telepedtek le.”

Darányi Kálmánnak ez a beszéde is ékes bizonyítéka, hogy a külföldi magyarok sok kiválóságot adtak a világnak és a magyarságnak. Értékük és érdemük megsokszorozodik azáltal, hogy nem az óhazái környezet mindent megadni akaró rendjében és békéjében emelkedhettek a csúcsoig, hanem vállalták a külföldi magyar sorsot minden küzdelmével, megpróbáltatásaival és hősi erőfeszítéseivel egyetemben. Az igazi értékek pedig a tűzben és viharban edződnek, nemesednek verhetetlen nagyokká. Az ilyen nagy emberek megdönthetetlenek, bármilyen környezetben is éljenek. A külföldre szakadt világhíres magyarok a leghívebb és egyben a legcsodálatraméltóbb magyarok. Emléküket őrizzük kegyelettel és ha egy külföldi magyar híresség nevét halljuk valahol, tisztelegjünk e név előtt. A magyar ifjúság pedig lásson példaképet minden külföldre szakadt világhíres magyarban.

Magyarok csoportképe az 1878-i párisi világiállításon. 1. Munkácsy Mihály, 2. Bertha Sándor zeneszervező, 3. Zichy Mihály.

Színes képek a külföldi magyarság életéből.

A külföldre szakadt magyarság figyelemreméltó közösségi életet él. Példát mutat az óhazái magyarságnak az összetartásból. Az idegen környezetben jobban megtanulta becsülni egymást a magyar. A más ajkú népek tengerében a magyar sorsközösség mint parancsoló szükségesség jelentkezik. Idegen országokban a magyar testvériesség nemcsak szólam, hanem élő és nagy eredményeket felmutató valóság.

E könyv írója mindenkor különös érdeklődéssel és nagy figyelemmel kísérte a külföldi magyarság vallási, társadalmi, kulturális életét. Figyelő szemünket hosszú évek óta rajta tartottuk minden életmegnyilvánuláson, ami a külföldi magyarságra vonatkozott. Főleg újsághírekből szerezhetünk ezekről tudomást. Cukorba szedtük a sok színes hírt és most átadjuk az olvasónak. Mindenki tájékozódhatik ezekből az igazságról és a valóságról. Az újságcikkek csak kis töredékét mutatják be a külföldi magyarság mozgalmas életének. Szándékosan adunk a második világháború három évéből (1941., 1942., 1943.) híreket és leírásokat, hogy az olvasó lássa: a külföldi magyarság még a legnagyobb viharban is él, dolgozik és összetart. Fényképfelvételeket is közlünk a külföldi magyarság változatos és érdekes életéből. Ezeknek a felvételeknek nagy része még a második világháború kitörése előtti időben készült és a külföldi magyarságnak akkori életmegnyilvánulásairól nyújtanak hű képet. Az újsághírek és a fényképfelvételek egyaránt csak ízelítőt adnak külföldön élő véreink életéből. Hatalmas köteteket lehetne az ő érdekes és változatos életükről összeírni. E könyv keretében a mi célunk csak az, hogy az itt összerakott mozaikokból az olvasó lássa és tapasztalja: milyen magyar rétegért írtuk munkánkat és kiknek érdekében hirdetjük a Külföldi Magyarok Háza mielőbbi felépítését. Főleg a Nagymagyarországból idézünk, a Magyarok Világszövetsége hivatalos lapjából. Ez a lap örökíti meg a legtárgyilagosabban és a leghitelesebben a külföldi magyarságra vonatkozó híreket. Továbbá idézeteket közlünk, a forrás feltüntetésével, olyan újságíróktól és közíróktól, akik saját élményeik alapján írták meg a külföldi magyarságra vonatkozó tapasztalataikat. A közlemények tehát

minden vonatkozásban helytálló. Nézzük most sorban ennek a színes mozaiknak egy-egy darabját.

„*A gazdag Floridában a magyarok is gazdagok.* — Magyar Amerika külön világ. Aki kint járt az új világban és meglátogatta a magyar telepeket, az ezzel tisztában van. Ott, ahol tömegesen együttélnek a magyarok, a magyarokat nem kell féltetni, élnek a maguk külön életüket, jó amerikai állampolgárok, de magyarságukat mindig megőrzik. Igazán magyarok, sőt sokszor magyarabb magyarok, mint az itthoniak. Kialakították a maguk külön életformáikat, a magyar összetartás összeforrasza őket, az egyházak és egyesületek összefogják a különben széteső magyarokat.

Egészen más a helyzete azoknak a magyaroknak, akik a világ különböző részébe szétszóródtak, egymástól nagy távolságban élnek és így nehezen tudják egymás kezét megszorítani. Ezek a magyarok olyanok, mint egy-egy vízcsepp a tengerben, az idegen környezetben nagyon könnyen beolvadhatnak. Ezeket a magyarokat kell magyar szívvvel és magyar lélekkel felkeresni és életsorsukat figyelemmel kísérni.

Kőrösfői János vállalkozott erre a nehéz, de érdemes feladatra. Kőrösfői János az amerikai magyar mintaképe. Nagyszerű üzleti eredmények vannak a hátamegett. Ohióban megvalósította a mozgó üzleteket, automobiljai gyönyörű kirakatok, amelyek értékes árukat csillogtatnak. A legkisebb faluba is elvitte a magyar kereskedő szelleme a kultúra vívmányát és jó árucikkekhez juttatta a farmereket. Az üzlet még ma is virágzik, de Kőrösfői bácsi már visszavonult, az az elve, most már dolgozzanak a fiatalok.

Kőrösfői János az üzleten kívül magyar egyletekben élte le életét. Minden magyar megmozdulásnál jelen volt. A Magyarok Világkongresszusára is ellátogatott és kiépítette kapcsolatait az itthoni magyarság vezetőivel. Kőrösfői János most feleségével beutazta egész Amerikát. Autójával járta az országutakat és a magyarok nyomait kutatta. Ahol az este érte, ott megszállt. Járhatott a világ legszebb tájain, egzotikumok nem érdekelték, csak a magyarokat kutatta.

Négy beszámolót juttatott el hozzánk. Valamennyi tele van nevekkel. Felkutatta a magyarok nyomát a legeldugottabb falucskában is és áldásos, fáradságos munkájának az a következménye, hogy sok olyan külföldi magyar kapcsolódott bele a magyar vérkeringésbe, aki kezdett már nem törődni magyarságával.

Flórida mindnyájunk képzeletében úgy él, mint a gazdagok paradicsoma, pedig ott is vannak küszködő, dolgozó emberek. Kőrösfői bácsi Floridában is megtalálta a magyarokat.

Miamiban Román Károlyra bukkant. Műasztalos, kitűnő magyar, családja is megmaradt magyarnak. Otthon gyerekével együtt csak magyarul beszél. Társtulajdonosa egy nagy bútorgyárnak. Nagyváradon tanulta

az asztalosmesterséget és hihetetlen szorgalommal felküzdötte magát. Itthon többszörös milliomos lenne, de odakünn is megér vagy egy fél milliót dollárban. Miami-ban él Gránát Vilma, Kiss Ferenc, Smith Ferenc, Szegedi István, Czirák Károly, Sós István és Fresli Lajos, Kisch Mihály igen gazdag ember. László Imrének gyönyörű háza van. Ádám Viktor mészáros, Murar Gábor gazdag háztulajdonos, sok kertje van, Gyorok Pál Pesten tanult fodrász, Német György nyűg. műasztalos, Zsadányi Sándort nagyon szeretik a magyarok. Hang Ernő volt szerkesztő most egy szállodában dolgozik, Captain Tanos a clevelandi plébános testvére.

Florida másik városában, St. Petersburgban négy magyart találtak, Gogolos János Budapesten tanult, mint gépész nagyon szép pozíciót vívott ki magának, de most már nyugalomban van. Györké B.-nek ruhatisztító és mosodája van, a fiai pedig gyárat alapítottak. Nelna József nyugalomba vonult építész, Cukor József zongora- és hegedűművész és forgalmas hangszerüzletet rendezett be.

Fort Lauderdale-ban három magyar él. Márton György építésmester, Ballada József pesti szabó és ízlését mindenki dicséri. Nagy Károlynak kalapműhelye van.

Palm City-ben négy magyart fedezett fel Mr. Körösfői. Kleity Julia gazdag magánzónó, az ura műasztalos volt, nemrégiben halt meg. Blaskó István földbirtokos, Kubai Ödön és Csekély József pedig kárpitósok.

Stuard-ban is több magyar él, Frank Barátnak gazdag tejgazdasága van, amelyet gyermekével együtt irányít. Stephen Árpád ugyancsak tejgazdasággal foglalkozik, Stafkocki József baromfikereskedő, Tóth József és Tilda József napszámosok, Csöngedi Gyula nyugalomba vonult munkás.

Bunnell-ben Tamás András igen gazdag ültetvényes, kétszáz hold földje van. Van itt még egy másik gazdag földbirtokos, Frenk Staflik, nagyon jó magyar ember, az egész családja magyarul beszél, gyerekei is magyar könyveket olvasnak.

St. Augustin-ban két magyar él, Anrow Thomas, gazdag villatulajdonos és Frank Illés nyugalomba vonult üzletember.

Jacksonille-ben is több magyarra bukkantak. Varga Vendel hentes és fűszeres, B atka Károlynak a helység másik részében van ilyen üzlete. Porjes Á. vaskereskedő, Mrs. B. E. Takács ötvenhét éve van ezen a vidéken, és most nyolcvannégy éves és még mindig forgolódik az étteremben, amelyet gyermekei vezetnek. Molnár Gyula műkertész, Feller János kőművesmester, emellett ezermester, fából-vasból a legkülönbözőbb dolgokat építi.

Plant City-ben és a környékén él a legtöbb magyar Floridában. Megalapították a floridai magyar egyesületet, amelynek jelenleg 50 tagja van.

Tercsánszky Albert a titkár és az egyesület nagyon szépen működik. A magyarok főleg eperültetvényesek. A gazdagabbak Nóvák József, Szepesi István, Barth a József, Kún András, Bartha Béla, Pelléné, Hegedűs András, Kuntsek József, Boiki József, Sardi József és Somogyi János. Nagyon szép eredménnyel dolgozik Bujdosó Mike, Csaba Sándor, Kallós Andy, Brókai Andy, Árvái János, Antony Tamás, Bíró Márton, Szanyi András, Tolmács Béla és Alex Buli.

A közelben létesült annak idején Kossuth Ville (Kossuth város), a telep még megvan, a postájuk Auburndale. Az itteni polgári kör 35 magyar taggal rendelkezik. Mokrai Mihály, Robert Wehr, Tóth Péter, Kecseth János, Roha János, Szanyi András, Schiller János, Rigman János, Keresztúri János és Bálin András főleg a megtakarított péázükből élnek, Barilovics István, Németh József, Androv Szanyi és Dohány András eperültetvényesek.

Lakeland-ban a következő magyarok nyomát fedezték fel: Markó János tőkepezés és többszörös háztulajdonos, Vass József narancs- és epertermelő, Szabó Sándor, Tóth Ferenc és Ördög Ferenc epertermelők, Keszleszler János szabómester, Szakáll Ferenc szabó, Nagy András és Mike Tényi farmerek.

Sydney falu határában a magyarok mind eperültetvényesek, nagyon jól élnek és a legtöbbjük gazdag ember, George, Jessie és John Farkas, valamint Nováth János a vezető emberek.

Ezeknek a magyaroknak a nyomát fedezte fel Körösfői János és beszámolójának végén elmondja, hogy magyar lelke igazán örült, mert a messzekerült magyarok megmaradtak magyaroknak és a nemzeti érzés nem halt ki bennük. Szívesen gondolnak haza, boldogan beszéltek magyarul és minden házuk külön kis magyar világ az idegen környezetben.” *(Nagymagyarország 1941. február 1. Pajzs Ödön tollából.)*

„*Kossuth gárdistája él Amerikában.* — Kossuth Lajos utolsó gárdistáját fedezték fel Amerikában. A magyar lapok Szabados Árpád 105 esztendőös öreg amerikai arcképét közlik és a vele folytatott interjúból kiderül, hogy az amerikai magyar nemcsak résztvett a magyar szabadságharcban, hanem Kossuth Lajos egyik leghűségesebb katonája volt.

Az idő már nagyon elrohant felettünk. A szabadságharc tanúi mind a temetőben pihennek. Az amerikai magyarok is egy kissé kételkedve fogadták Kossuth gárdistájáról szóló beszámolót, hiszen amikor a magyar szabadságharc zászlaját kibontotta Kossuth Lajos, itt maradt gárdistája csak 12 éves volt, de azok a csodálatos idők egészen különös eseményeket produkáltak, mindenesetre beszéljen maga Szabados Árpád.

A berlini Nemzeti Magyarok Kultúrszövetségének zászlóavatói ünnepélye 1938. február 27-én. Alsó sor:
Linz Márta zászlóanyja, Sziójay Döme n. ktr. kövel, Hochsteiger János elnök és Gyucz Jenő követségi tanácsos.

1836. március 25-én születtem Losoncon. Csak 12 éves voltam 1848-ban, de már 16-nak látszottam és akkor sok 16 éves fiú szolgált... Mint rendes katona küzdöttem és részt vettem sok ütközetben. Komáromnál balcomblövést kaptam, még most is meglátszik a helye. Itt estem fogságba is, de ez már 1849-ben volt, másfél év múlva. Akkor engem betettek a katonai iskolába és katonának neveltek. Kossuth gárdistáiból osztrák katonák lettek ...

Az újságírók aziránt érdeklődtek, hogy Szabados Árpád bátyánk tudja-e, hogy Losonc a cseheké lett.

— Igen, tudom, — volt a válasz, de azt már nem tudta, hogy Losonc most újra a magyaroké.

— Igazán, ezt nem tudtam — derült fel az arca. — Akkor nagyon jó ... Jövő nyáron hazamegyek Magyarországra és megnézem Losoncot...!

Kissé már akadozva beszél Szabados bácsi magyarul, aminek azonnal meg is mondja az okát. 36 évig farmon volt és évtizedek alatt mindössze három-négy magyarral találkozott. Tótul, lengyelül, oroszul, csehül, szerbül, németül és angolul beszél.

Élete története valóságos regény. Mint osztrák katona Olaszországban az olaszok és a franciák ellen harcolt. Sikerült őrnagysáig felvinni a ranglistán, 1859-ben hagyta ott a katonaságot, azután Egyiptomba ment. Palesztinában a Szent Földön járt és 1862-ben lépett Amerika földjére. Kalandos vére később Mexikóba vitte, éppen akkor járt ott, amikor Miksa császárt a forradalmárok agyonlőtték. Nem tetszett neki Dél-Amerika, újra visszatért az Egyesült Államokba és különböző farmokon, mint állatorvos működött. Jó üzleti érzéke is volt, elhanyagolt, terméketlen farmokat vásárolt meg olcsón és szép nyereséggel továbbadta.

A honvággy egyszer hazavitte. Az Óhazában akart letelepedni, de kitört az orosz-török háború és a régi katonavér megmozdult ereiben. Elment egy kicsit verekedni. A legvéresebb harcok Plevna körül fejlődtek ki Bulgáriában. Az egyik ütközetben két golyó érte a balkarját és egy kozák pikájával karjába döfött.

Százéves korában vonult nyugalomba. Nincsen penziója, de van anynyija, amiből nyugodtan megélhet. Még ma sem visel szemüveget. A jövő nyárra akar hazamenni Losoncra.

Amikor aziránt érdeklődtek nála, hogy minek tulajdonítja, hogy ilyen szép életkort ért el, így válaszolt:

— Ettem, ittam, mindig azt, ami jól esett és mérsékelt tiszta életet éltem. Sohasem voltam beteg, de néha mégis nehéznek, fáradtnak éreztem magamat. Ilyenkor piócákat — mégpedig hazai piócákat — raktam a melleimre, hátamra és a karomra. Ezek kiszívták a rossz vért és újra jó volt minden!

Az amerikai magyarok megvizsgálták az öreg Szabados iratait. Ötven évvel ezelőtt kapta meg a polgárlevelet Cook County-ban, Csikágóban. Felesége 1927-ben halt meg 44 éves korában. Szabados 80 éves korában nősült meg és huszonöt esztendőss asszonyt vitt a házhoz.

— Ebből a házasságból nem származtak gyermekek, — mondja szomorúan Szabados, — de a feleségemnek első házasságából van egy gyermeke Magyarországon. Ő fog örökölni utánam.

Kossuth gárdistáját most felfedezték a magyarok és meghívták egy magyar mulatságra is. Amikor belépett, felhangzott a Kossuth nóta és amikor a cigány rázendített, bizony az öreg Szabados bácsi még csárdást is táncolt. Egy magyar orvos megvizsgálta és megállapította, hogy bámulatosan ép még a szervezete. Szellemi felfogása is egészen szokatlanul friss. Az orvosi vélemény szerint még éléhet esetleg 5 esztendeig is és ő lesz a magyarok közül az, aki a legmagasabb kort érte el az újvilágban.” (*Nagymagyarország 1941. május 1.*)

„*Magyar vadász találta meg az amerikai Rózsa Sándor csontvázát.* — New-Yersey Flemington nevű községének határában lévő erdőben élt egy Joseph Kaslouskas nevű litván bevándorolt. Először csak apró tolvajlásokat követett el, majd ő lett a környék Rózsa Sándora. Az öreg betyár üldözésére egy csapat bátor ember indult, de az amerikai Rózsa Sándor megölte az üldözők vezetőjét, Julius Norvich nevű 21 éves farmert. Ettől a pillanattól kezdve az agg betyárnak nyoma veszett és hiába körözték, kutattak utána. Húsz hónapos hiábavaló kutatás után megoldotta a rejtélyt Nagy Ferenc maristowni magyar vadász. A magyar ember Woodfern közelében vadászott és a sűrű bozótban emberi koponyára bukkant. Azonnal értesítette a hatóságokat, amelyek a csontvázon talált ruhákból és egyéb tárgyából kétségtelenül megállapították az amerikai Rózsa Sándor kilétét.” (*Nagymagyarország 1941. május 1.*)

„*Magyarok a Kaukázusban.* — Sok mindent tud a világ Georgiáról, Sztálinnak, Oroszország mai urának vadregényes szülőföldjéről, csak éppen azt nem igen tudják, hogy Kaukáziának földjét, népét és ősi kultúráját milyen érdekes és régi szálak fűzik össze a magyarsággal. Egyik őshazája pedig ott terült el valaha a Kaukázus északi előhegyégeinek lábánál és még nem is olyan régen meg voltak azok az ősmagyar fővárosnak, Madzsarnak romjai a Kiírna folyó mellett.

Az emberek hamar felejtenek. Elfelejtették, hogy a Kaukázus vadregényes világának egyik legnagyobb festője a magyar Zichy Mihály volt. Elfelejtették, hogy Georgia legnagyobb költőjének, Rusztavehlinek már egy emberöltő előtt akadt kiváló magyar átültetője Vikár Béla sze-

mélyében. A magyar műfordítás e remekéből: „A párducbőrös ember” magyar átültetéséből, amelyet Zichy Mihály illusztrált, most készül Moszkvában újabb pompás magyar nyelvű kiadás.

Elfelejtették azt is, hogy a magyar Déchy Mór volt az, aki a múlt század nyolcvanas éveiben a Kaukázus fenséges gleccservilágának volt fáradhatatlan kutatója. Az Ingur völgyének, Szvania rejtélyes világának, Dadias vidékének is ő volt egyik tudományos leírója. Ebbeli érdemeiért a londoni Geographical Society 1887-ben tiszteletbeli tagjává választotta.

És vájjon ki emlékszik ma arra, hogy 1897-ben Budapesten jelent meg Zichy Jenő grófnak tollából pompás díszmunka a Kaukázusról. Zichy, a rajongó lelkű magyar ott kereste két tudós munkatársával: Jankó Jánossal, az ethnográfussal és Posta Bélával, a régésszel, a magyarok bölcsőjét és helyette megtalálta ott saját családja őseit: a Zieh nevű kaukázusi ősi nemzetség leszármazottjait. Egyik festői külsejű pátriárkáját e családnak legott el is hozta magával Magyarországra vendégeként. Itt azonban az öreg kaukázusi törzsfőnök úgy kezdte értelmezni az atyafiságot, hogy minden tekintetben ősi jusson őt illeti a magyar Zichy nemzetségben az elsőség és mikor még a vagyonból is részt kért, hamarosan hazaküldték az élelmes öregurat.

Ma azonban egy teljesen elfelejtett magyar-georgiai szellemtörténeti kapcsolatot szeretnénk feleleveníteni.

Most van ugyanis 255 éve, hogy egy csodálatos erdélyi magyar, aki egy személyben volt tudós, költő és könyvnyomtató, megajándékozta Georgia derék népét az első nyomtatott betűkkel. Ezzel vette kezdetét Georgiában a gondolat nyomtatott terjesztésének új korszaka.

Egy, a világtól elzárt, de valóban kultúrnép vívta Georgiában csodálatos harcát faji fennmaradásáért, mintha csak megérezte volna, hogy az ő soraiból is ki fog még kerülni a világtörténelem egy érdekes alakja.

Imereth tartomán)⁷ öskeresztény lakói állottak leginkább ellen a mohamedán nyomásnak e földön. 1661-ben Artsil, a szomszéd Karthli királyának nagytehetségű fia lett itt a király Ismerethben. Kevés ilyen nagy uralkodót szült az akkori Európa. Világlátott, tudós, vallásos lelkületű uralkodó volt és ami felette érdekes: népének egyik legnagyobb költője is ő volt. Csak az uralkodásban nem volt szerencsés Artsil király. Perzsa despotái hol megtűrték, hol elűzték. Tizenöt évig osztozott az exkirályok szomorú sorsában. Ebben az időben sokat utazott és írta költői műveit. Legszívesebben Oroszországban járt. Ott neveltette fiait is. Uralkodásában gátolva, népét irodalom és műveltség által akarta boldogítani. Bár minden uralkodó ezt tűzte volna ki életcélul magának!

Oroszországban Nagy Péter cár ekkor kezdte meg nagy reformművét. Ő honosította meg a könyvnyomtatást is. Az ő példáját követte a jó Artsil király is. Amszterdam volt akkor a világ első könyvnyomtató városa.

Onnan hozatott könyvnyomtatót Nagy Péter cár is, ő is odafordult, még pedig a város polgármesteréhez: Witsen Miklóshoz. Levélben mellékelte a georgiai ábécét és néhány szövegmintát. Amszterdam polgármestere tudta, hogy városának legjelesebb könyvnyomtatója Misztótfalusi Kis Miklós, a világhírű erdélyi magyar könyvnyomtató, aki akkoriban készítette el Örményország számára is az első betűket. Híre, neve mint könyvnyomtatóé és betűfaragóé oly nagy volt, hogy még a pápai udvar is nála, a protestánsnál tett rendeléseket. Tetszett Misztótfalusi Kis Miklósnak ez a távoli királyi megbízatás. Egyéni, művészi hajlamait követve megtervezte és ki is faragta az első georgiai nyomtatott betűket.

Artsil király annyira megörült a magyar mester gondos munkájának, hogy a következő levelet intézte Amszterdam polgármesteréhez:

„Isten segedelméből, mi Artsil Bagrasid, Dávid nemzetségének 84. királya, Imereth, az egész Likht-Imereth királya hálát adok az én uramnak, a Jézus Krisztusnak, a számkivetésben, amelyben vagyok, miként régen trónomon ülén. Én írom e köszönetet neked, Witsen Miklós, ki bölcseségedért, tudományodén és értelmedért Amsterdam híres városának fejévé választattál s köszöntelek téged mint jó ismerős barátomat.

Továbbá megértvén Wlar báró úrtól, az Ön helyettesétől, hogy ön fáradozott értük s kimetszeti nyelvünk betűit: lelki gyönyörűséget éreztünk és igen hálásak vagyunk érte. Egyszersmind elhatároztuk, hogy írásban nyilvánítjuk Önnek érzületünket és hálánkat. Lekoтелеzettjel vagyunk. Isten meg fog fizetni Önnek érte. Szívességedtől elvárjuk, hogy uem fog Ön késlekedni, mert nem kell halogatni azt, ami Isten tiszteletén méltó. Az Űr adjon sikert feltett szándékára.

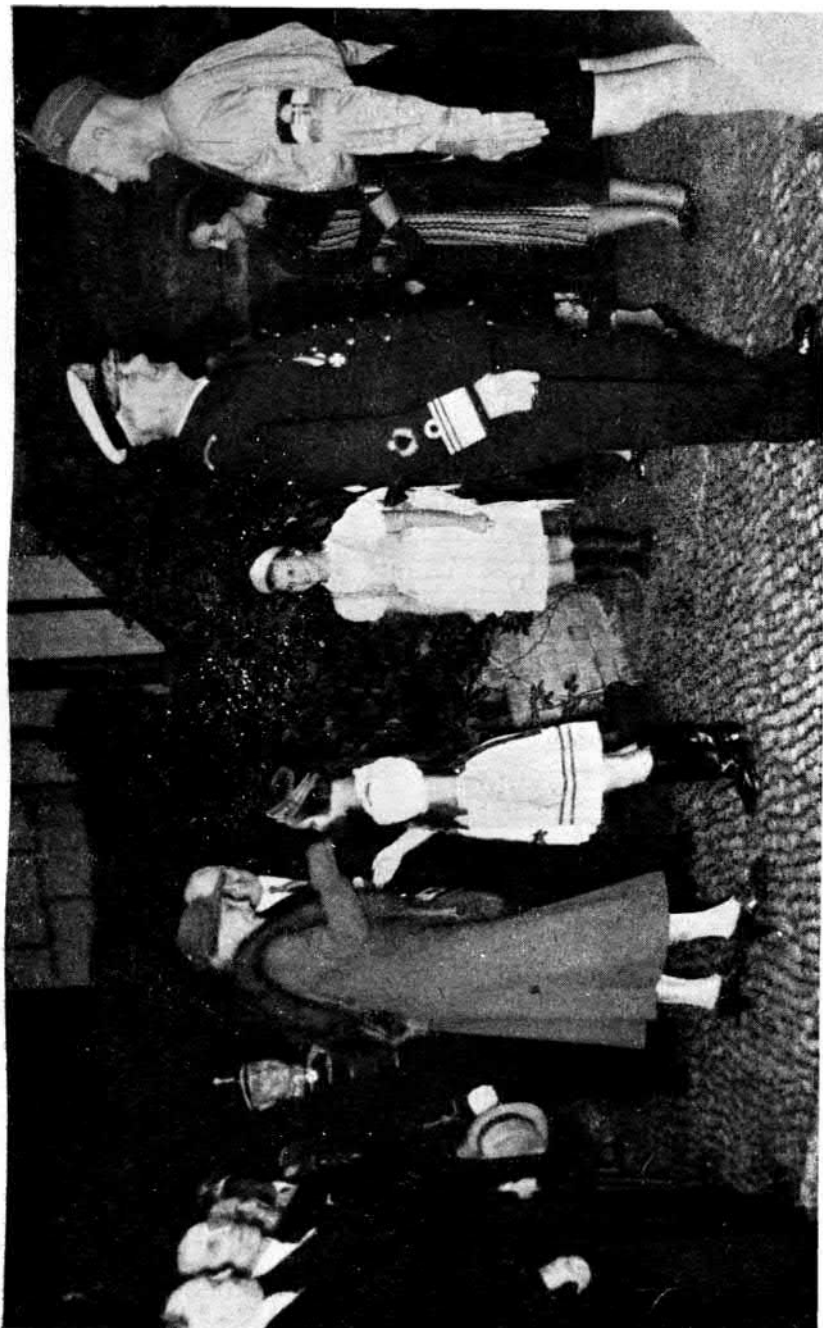
E levél íratott Moszkvában, december 17-én a teremtés után 7.1.9 (azaz 1686-ban).

Én Artsil király úr, megerősítem ezt.”

Így hozott dicsőséget a nagy magyar könyvnyomtató nemcsak a magyar névre, hanem Hollandia fővárosára is.” (*Nagymagyarország 1941. május 1. Pálóczi Edgár tollából.*)

„*Ohióban is hivatalos amerikai ünnep volt március 15-e,* — A „Nagymagyarország” már megírta, hogy Mr. A. Harry Moore, newjersei állam kormányzója március 15-ét hivatalos magyar nemzeti ünnepé deklarálta. Példáját követte Hon. John W. Briker, Ohio kormányzója és a toledo-i összmagyarság fényes keretek között ünnepelte meg az első hivatalos „magyar nap”-i közös, amerikai és magyar szabadságünnepet.

A Szent István énekkar énekelt el az amerikai és magyar himnuszt, Kertész Erzsike „Mít mond a szél”⁴⁴ verset szavalta, azután Hon. John Q. Carey, Toledo város polgármestere nagyhatású ünnepi beszédet mondott.

vitéz nagybányai Horthy Miklósnak, Magyarország kormányzójának berlini látogatásakor tisztelegnek az ottani magyar levették és magyarok, 1938.

Orosz Elemér a „Hazáról” című versét szavalta el, majd a toledo-i magyarság nevében Mrgr. Eördögh Elemér pápai prelátus és plébános beszélt, azután újra szavalat következett, Dombrádi Viola „Magyar tavasz” című költeményt adta elő.

Az amerikai magyarság érdemeinek nagy megbecsülését jelentette, hogy Hon. Harold H. Hartley, a Toledo Times felelős szerkesztője beszélt Toledo lakossága nevében.

Még egy beszéd hangzott el a hivatalos Amerika részéről, Hon. Scott Stahl, a nagy magyarbarát törvényszéki bíró alkalmi beszédet mondott. Magyar részről még Ujlaky Ferenc dr. református lelkész, Katona Mária Terézia szerepeltek. A megható ünnepség a Magyar Hiszekegy eléneklésével ért véget.

Toledo városa ebből az alkalomból magyar színekbe öltözött, a város-háza ormán az amerikai csillagos lobogó mellett magyar nemzetiszínű zászlót lengett a szél.” (*Nagymagyarország. 1941. május 1.*)

„*Amerikai magyar kiállítás Argentínában.* — A Buenos Airesben megjelenő Délamerikai Magyarság egyik számában érdekes felhívást olvassunk. Amerikai magyar árumintavásárt szeretnének rendezni és ezért a rendezőség a Dél-Amerikában élő magyar gyárosokhoz, kereskedőkhöz és iparosokhoz fordul. Azt írják, hogy a magyar gyárosok, iparosok és kereskedők munkáját akarják megismertetni és minden remény megvan arra, hogy ezzel a magyar névnek és tehetségnek megérdemelt elismerést szerezzenek.

A magyarok eljutottak a világ minden részébe és valóban mindenütt kivívják az elismerést a magyar kultúrának. írók, költők, tudósok, művészek, építészek alkottak nagyot idegen környezetben és akik eredményt értek el, rendszerint nem tagadták meg magyarságukat. A magyar névnek igazi elismerést azonban a magyar dolgos kéz szerzett. Egyszerű magyar földművesek kerültek el az öt világrészbe és az idegen országok vezetői a legnagyobb megbecsüléssel nyilatkoztak a magyar dolgozókról.

Most az argentinai magyarok elérkezettnek látják az időt arra, hogy a magyar árumintavásárt Buenos Airesben megrendezzék-. Maga a gondolat, mint a Délamerikai Magyarság írja, már régebben foglalkoztatja Argentína magyar dolgozóit és ez maga is azt bizonyítja, hogy Argentína magyar gyárosai, iparosai, kereskedői elértek teljesítő képességüknek arra a magaslatára, amelyen már joggal gondolhattak arra, hogy végre megmutassák: mit produkál a magyar ész és kéz az új hazában.

A magyar kolónia hozzálátott a szervezkedéshez és az árumintavásár még ebben az évben megnyílik.” (*Nagy magyar ország. 1941. október 15.*)

„*Magyar emléktábla egy zürichi házban.* — Zürichben egy Weinberg nevezetű ház lebontása alkalmával viharverte, megkopott emléktáblára bukkantak, mint az Omih értesít bennünket. Az emléktáblát 1871-ben Szalay László magyar történetíró emlékére állították a Zürichi Magyar Egylet tagjai.

Szalay a Pesti Hírlap munkatársa volt és ebben a minőségében vett részt a frankfurti birodalmi gyűlésen. Az ezt követő időben önkéntes szállításban külföldön maradt. 1850-ben és 1851-ben Zürichben tartózkodott, ahol a „Weinberg” nevű házban volt lakása. Itt, teljes visszavonultságban írta meg „Magyarország Története” című munkáját. Szalay László később visszakérült Magyarországra és a Tudományos Akadémia titkára lett.” (*Magyarország. 1941. október 15.*)

„*Az amerikai toledói magyar kolónia ötven éves.* — A toledói magyar kolónia ünnepel. Ebben az esztendőben 50 esztendő. 1891-ben telepedtek meg ebben az amerikai városban az első magyar családok. Még nagyon sokan élnek a telepalapítók közül és a legérdekesebb talán az, hogy a leszármazottak majdnem mind a városban maradtak. Toledo magyarjai igazán gyökeret vertek ebben a gyönyörűen fejlődő városban. A legtöbb magyar Abaújból és Hevesből jött ide ebbe a hatalmas amerikai városba.

Minden amerikai magyar tudja, hogy Toledo az első fészke az amerikai magyar életnek. Itt kezdődtek a magyar szervezkedések és a toledói magyar kolónia mindig egységes volt, ha közérdekű magyar ügyben kellett fellépni. A szíve is magyarul dobogott, a toledói magyarok mindig megsegítették a bajbajutott vagy elesett magyarokat.

A toledói katolikusok vezére Msgr. Eördögh Elemér pápai prelátus. A Szent István egyház nyári magyar iskolájában 95 kis magyar tanult ebben az évben is. A református egyház ugyancsak fenntart nyári magyar iskolát. Itt 83 apró magyarral ismertették meg a magyar írás és olvasás rejtelmét nagytiszteletű Ujlaki Ferenc, valamint Ulaki Lászlóné és Ulaki Magda, a ref. nyári iskola tanítói.

Az ünnepi alkalomból hozzáláttak a Szent István nagy templom újjáfestéséhez. A templom régi festését Linek Lajos, a nemrégiben elhunyt kiváló amerikai magyar festő készítette. Freskói az egyház nagytermében kapnak majd helyet. Az újjáfestést Bernáth János kiváló amerikai magyar festőművész vállalta el.

A magyar bevándorlóknak nem volt könnyű munkája. Amikor letelepedtek Toledóban, bizony még keservesen meg kellett küzdeni a mindennapi kenyérért. Igazi pionír életet éltek az első magyarok. Nem sok magyar gyermeket küldhettek el egyetemekre, de a második generáció

tagjai a középiskolákat mind elvégezték, akinek erősen dolgoznia kellett az este még eljárt az esti iskolákba.

A toledói magyarok nagyon jó pozíciókat harcoltak ki maguknak. Toledo ipari és kereskedelmi életében nagyon sok magyar származású tisztviselőre és munkavezetőre bukkanunk. A legnagyobb banknak, a First National Banknak alelnöke Balogh István, második generációs magyar, igazi Selfmademan, aki keservesen dolgozott addig, amíg a kitűnő pozícióját kiharcolta.

A magyarok először egy kis csoportban, a Birmingham negyedben laktak, de most már szétszóródtak az egész városban, de élhetnek akárhol, vasárnap hűségesen felkeresik a magyar templomokat. A magyar egyházak Toledóban a magyarság igazi fellegvárai.

A toledói magyarok maguk között ünnepelték a félszázados jubileumot, ünnepélyes keretek között akkor fogják a félszázados évfordulót megtartani, ha már elül a háború s a szép magyar ünnepeken az óhaza küldöttei is megjelenhetnek.” (*Nagymagyarország. 1941. október 15.*)

„*A magyar-iráni gazdasági kapcsolatok.* — A külföldi magyarok mindig gondolnak arra, hogy az óhaza és új országuk között a gazdasági kapcsolatokat megteremtsék. Teheránban is megalakult az Ázsiai árucseré és ipari kft., amely Stiassny vezetésével meg is kezdte működését.

Igen természetes, hogy a gazdasági kapcsolatokat csak a világháború befejezése után lehet hasznosítani. Ha a háború okozta korlátozások a Fekete-tengeren elmúlnak, úgy Magyarország igen fontos nyersanyagokat, gyapjút, bőroket, beleket, gumidragantot, szőrméket, érceket kaphal Perzsiából. A perzsiái magyar vállalat a m. kir. kereskedelmi hivatal ellenőrzése mellett működik.

A magyar-perzsa gazdasági kapcsolatok még régebbi időkbe nyúlnak vissza és támogatója maga a lemondott perzsa sah volt. A perzsa udvar a budapesti iparosokkal és kereskedőkkel állandó összeköttetést tartott fenn és még közvetlenül a háború kitörése előtt is sok mindenfélét rendelt a magyar fővárosban. A perzsa sah megbízottja több alkalommal járt Magyarországon és igen tekintélyes összegű rendelésekkel látta eí a magyar ipart.” (*Nagymagyarország. 1941. november 1.*)

„*Magyar aratóünnep Amerikában.* — A clevelandi „Öreg Amerikás Magyarok Családja” az első Amerikában alakult magyar egyesület — aratóünnepet rendezett az amerikai magyar Debrecenben, Clevelandban. Az ünnepség igazi magyar népünnepély volt, amelyen nemcsak a magyarok, hanem Cleveland város polgármesterével az élén ott volt a hatalmas város egész társadalma.

A földesúri pár Fehér Lajos és Kocsis Andrásné volt. Mind a ketten pompás magyar ruhában várták a vendégeket. Az aratók bevonulása a nagy tömegben nem ment simán. Kolozsvári Kálmán családfő felhívására utat nyitottak az aratómenetnek.

Elöl magyar zászlót lobogtatott Baksi Jánosné, utána zenekar haladt, majd hosszú rúdon hat magyarruhás marokszedő leány és kéveköto legény vitte a gyönyörű búzakoszorút. Az aratólegények és marokszedőleányok felvirágozott, piros-fehér-zöld szalaggal díszített gereblyéket, kaszákat és sarlókat vittek. Az aratógazda odaállt a földesúri pár elé és jelentette, hogy a magyar aratást befejezték és átadták ősi szokáshoz híven a búzakoszorút, az aratók ajándékát. A kis Torna Evelin virágot, Jámbor Jóska pedig jelképesen friss tésztából süttöt kis bárányt nyújtott át a földesúri párnak.

A földesúr megköszönte az ünnepséget és az aratókat egy pohár borral kínálta meg, a nemzetesasszony pedig frissen sült kenyérral vendégelte meg aratóit.

A magyar ünnepséget végignézte Edward Blytin clevelandi polgármester és szép beszéddel köszöntötte Amerika magyarságát. Arra kérte a magyarokat, hogy továbbra is tartsák meg hagyományaikat és ezzel szolgálják Amerika lelkének felfrissítését.

— Amerika régóta nagybecsüli magyar származású polgárainak hűségét — mondotta — és ez a hűség nagy értéke lesz az országnak a jövőben is.

Az ünnepséget piknik követte, amelyen a polgármester felesége is beszélt. Ott volt a magyarok között Frank J. Lausche megyei bíró, a demokrata párt polgármesterjelöltje is, aki ugyancsak szót kért és a magyar zenét és a magyar jókedvet méltatta színesen rövid beszéde során.

Az ünnepséget a magyar és az amerikai himnusz eléneklésével zárták be, majd a táncteremben a Rákóczi zenekar nótáira reggelig mulattak a magyarok.” (*Nagymagyarország. 1941. november 1.*)

„*Magyarok a Krimben.* — Még a cárizmus fénykorában, amikor Jalta és Livádia fővényén adott egymásnak találkat mindenki, aki számított valakinek Oroszországban és Zichy Mihály, az orosz udvar festőművésze, krimi nyaralójában készítette a magyar remekírók halhatatlan illusztrációit, mondom, még akkor sem volt világszerte nagyobb érdeklődés a tízes borokat érlelő déloroszországi félsziget iránt, mint ma.

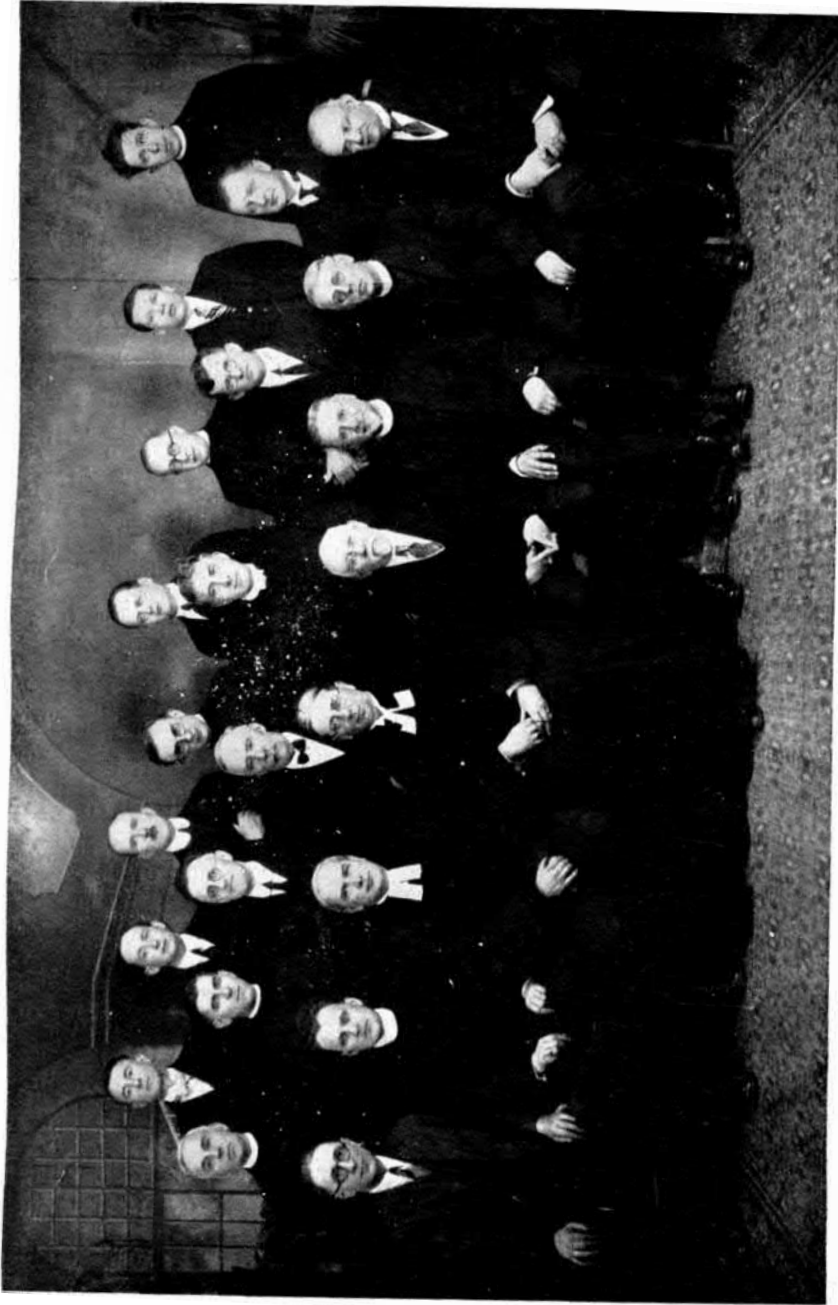
Ebbe az érdeklődésbe nálunk ezerszálú érzelmi kapcsolatok fonódnak, mert ha valakinek, úgy a magyarságnak életében játszott szerepet a regényes múltú és regényes fekvésű föld.

A párisi magyar iskola évezáró ünnepélye 1943. június 27-én.

A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetének irodái.

Kápi Béla dr. püspök amerikai lelkészek körében. Bethlehem, Pa, 1928.

Csak állj meg néhány percre a margitszigeti strandfürdő bejáratát díszítő hatalmas freskó előtt, amelyet a művészi ihlet igaz perceiben alkotott festője. Ott hullámszik rajta a Maeotis-tava s pálmás partján Magyar és Hunor vágatnak a csodaszarvas nyomában, amely Dúl alán-bolgár király mulatozó leányai felé viszi a magyar és hún nemzet alapítóit. E kép a magyar-bolgár sorsközösségnek valóságos jelképe a magyar fővárosban és már ezért is több figyelmet érdemelne!

Századok jöttek — századok enyésztek el és Tatárország lett a Krímből. Még külön tatár dinasztiát is kapott a Ghirej családban, amelyről Pékár Gyulának az volt a hite, hogy nevében őrzi az ősmagyar eredetű és nem szláv jövevényszót: a királyt.

Amikor a padisah uralmát a Krímre is kiterjesztette, szultáni hűbérek lettek a Ghirejek. Bakcsiszeráji ma is álló kháni palotájuk, amelynek varázsát Mickiewicz, Puskin és Lermontov tették halhatatlanná, szultáni parancsra másfél évszázadon át kiindulópontja lett tenger magyar bánatnak és könnynek. Innen rajzoltak ki fejedelmeik vezetése alatt Isten ostromaként a magyar földre, jobbadán Erdély romlására, ahol az ő gyujtogatásaik, rablásaik és tömegmészárlásaik riadóját jelezte valaha a: „Jön a tatár” felkiáltás vészhiere.

Amikor II. Rákóczi György a lengyel mezőkön csatát és országot vesztett a lengyel koronáért való vészes igyekezetében, ide a Krímbe hurcolta seregének maradványait a tatár. Itt írta Kemény János, a későbbi erdélyi fejedelem siralmas visszaemlékezéseit keserves rabságára.

Lassan-lassan azonban a krími tatárok is megjuhászkoztak. Amikor a XVIII. század derekán XIV. Lajos francia király híres külügyminisztere: Choiseul herceg a bakcsiszeráji tatár udvarhoz küldte francia miniszter rezidensül nyitrai Tóth Ferenc bárót, a fiatal francia huszártisztet, aki később a Dardanellák megerősítésével és a Szezei-csatorna eszméjének felelevenítésével írta be nevét az emberiség halhatatlanjai közé, már letelepedett tatárságra akadt itten, amelynek csak hadserege őrizett meg valamit a régi tatár mentalitásból. E vitéz had felhasználásával sikerült neki az első orosz-török háborút kiobbantania, amely valóssággal kiinduló pontja lett a keleti-kérdés legérdekesebb fejleményeinek.

A Ghirej család egyik tagja, dúsgazdag nábob, 1911-ben járt Budapesten. Hangoztatta, hogy a krími tatárság körében elvenen él a magyar hadmenetek emléke s ekkor tudtuk meg tőle, hogy családjának híres fegyvergyűjteményében őrzik a mohi-csata magyar ereklyéit. Nehéz lenne ma megállapítani, hogy napjaink félelmes viharában hová is lettek azok.

A magyarság legendás bölcső vidékének: a Maeotisz-tó vidékének minden időkből érdekes magyar kapcsolatairól tudunk.

Turkoly Sámuel, Nagy Péter cár magyar tengerésztisztje, a XVIII. század elején még két magyar falura bukkant a Krimben. Alighanem Erdélyből elhurcolt foglyok leszármazottai éltek bennük.

A Krimi-háború napjaiban látott azután ismét magyarokat a nagymúltú vidék. Veress Sándornak, a szabadságharc utáni magyar Keleti emigráció kitűnő történetírójának Emlékiratai hagyták ránk a török győzelméért aggódó hontalan magyarok küzdelmes életének emlékét e napokból. Ritkán írtak ilyen érdekes emlékiratokat!

A világháború nagy napjaiban hadifogolysorban a Krimi-tatórok késői leszármazottai is elkerültek a magyar fogolytáborokba. 1916-ban, amikor Budapesten parancsnok voltam egy hadifogoly osztagnak, a mai Állat- és Tenyészvásár akkor felépült első épületeiben rendeztük be nekik a tömegszállást. Amikor megismerkedtem velük, nem hittem a szememnek és fülemnek. Erdély hajdanvaló ostromából jámbor, muzulmán földművesek lettek, akik valósággal kezes bárányok módjára viselkedtek nálunk. Valami melankolikus ősi bánat járta át egész lényüket s csak akkor villant fel szemükben valami az ősi tüzből, ha kilátogatott hozzájuk derék honfítársuk, Bekir Szidki, aki az Eötvös-collégiumban tanult és a tatár-magyar kapcsolatok történetírójának indult e napokban. A nagy sorsviharban neki is- nyoma veszett. Ki tudja, mi lett a magyarságnak e szívvel-lélekkel igaz tatár barátjából?" (*Nagymagyarország. 1941. november 1, Palóczy Edgár tollából.*)

„Százéves fennállását ünnepli a berlini magyar főiskolások egyesülete. — A berlini magyar főiskolások egyesülete most ünnepli fennállásának száz éves évfordulóját. A berlini egyetem régi Aulájában volt a díszgyűlés, megkoszorúzták a Deák-emlékművet. Az ünnepi ülésen Sztójay Döme m. kir. tanácsos, berlini magyar követ és Zschintsch németbirodalmi kultuszminisztériumi államtitkár mondott nagy beszédet. Varga Özséb, a Berlini magyar főiskolások egyesületének elnöke az Egyesület 100 éves munkásságát ismertette és Anda Céza zongoraművész számai élénkítették a műsort.” (*Nagymagyarország. 1941. november 1.*)

„A bécsi magyarok között. — Bécsben, mint minden metropolisban, első utam a magyar ügyek intézőihez vezetett. Így jutottam el a Bank Gasse-i palotába, amely nagyméretű és jelentőségű követségünkől szerezny, de annál nagyobb munkát végző főkonzulátussá minősödött át. Főkonzulunk, az agilis és közszeretben álló vitéz van der Venne fogadott. Igen érdekes keresztmetszetét nyújtotta a mai Bécs magyarságának. Prominens magyar ember, Lehár Ferenc kivételével, alig van már Bécsben. A magyarok főleg öreg nyugdíjasok, leginkább katonatisztek, akik

sok-sok fényesmúltú név viselőjét — temetik. Ottlétem alkalmával halt meg Böhm-Ermolli tábornagy.

Az ottani magyarság zöme ma munkásokból áll, akiknek számát 4—5000-re becsülik. Eddig 6—7000 visszahonosítási kérték. Anyagi helyzetük a sok munkaalkalom folytán jónak mondható.

Nagy tömegű idénymunkás van, akiket főleg a magas mezőgazdasági munkabérek vittek külföldre. Amióta azonban új egyezményeket kötöttek, szabályozták a társadalombiztosítást a két ország között és valutaegyezményt kötöttek, azóta a németországi munkáshiányt nagyobb tömegű magyar ipari munkással is igyekeznek enyhíteni.

A bécsi magyarságnak különböző szervezetei és egyesületei vannak. Ezek közül régi társadalmi egyesület a Magyar Szövetség. Elnöke Almásy János borostyánkői földbirtokos, aki rendkívüli agilitással párosult nagy szeretettel foglalkozik az egyesület ügyeivel, melynek tagjai főleg idősebb emberek, nyugalmazott katonatisztek. Előadásokat és művészesteket szoktak rendezni, amelyen a magyar tudományos világ és a művészkörök jelentős képviselői szoktak szerepelni.

Másik jelentős bécsi egyesület, a Bécsi Magyar Munkások és Alkalmazottak Egyesülete, amint a címéből is kitűnik, főleg munkástagokat fog össze. Ez ugyancsak szép kulturális életet él és igen jó dalárdája van.

Régi karitatív egyesület a bécsi Szent István Egyesület, amely elaggott és keresetképtelen magyarok segélyezését tűzte ki célul. Érdekes, hogy milyen jó fényt vet az általános gazdasági életszínvonal emelkedésére, hogy míg régebben igen nagy és kiterjedt segélyezési köre volt, most a rászorulóknak mind csekélyebb számban jelentkeznek.

Rendkívül jelentős szerepet tölt be a Bécsi Magyar Iskola Egyesület. Két tanítója van. Főleg nyelvtanfolyamokat szervez. Jelenleg öt kerületben folyik a gyermekek oktatása, a központjukban, a Museum-strasse 7. alatt pedig a felnőtteket tanítják. Közlöm azt a lelkes felhívást, amellyel a hallgatóságot toborozzák:

— Nyelvében él a nemzet! Minden magyar gyermek járjon a magyar iskolába! A magyar szülők tartsák kötelességüknek, hogy elküldjék gyermekeiket az iskolába, hogy ott megtanulják hazájuk nyelvét! Gyakorolják a szülők otthon is a gyermekeikkel a magyar nyelvet!

Kitűnő főkonzulunk, van der Venne az egyesületek felett központot szervezett meg. E központnak lapot is indított, amelynek neve „Értesítő”, szerkesztője pedig Szekér Jenő magyar lelkipásztor.

A magyarság vallási ügyeit Bécsben katolikus részről a Katolikus Misszió tartja kézben. Magyar mise minden vasárnap tizenegy órakor a Máltai Lovagrend templomában, kilenckor pedig a Jubileumskircheben van, amelyeken az énekkar és a hívők magyarul énekelnek és imádkoznak. Egyben gondoskodnak a gyermekek hittani oktatásáról is.

Protestáns részről kéthetenként a Dorotheengasséban lévő református templomban tartanak magyar istentiszteletet.

Rendkívül nagyjelentőségű vallási intézménye Magyarországnak Bécsben a Pazmaneum. Igazgatóját, Záborszky István dr. prelátest régóta ismerem. Valamikor együtt játszottunk vonósnégyesben, ahol ő brácsázott, én meg az egyik hegedűszólamot muzsikáltam. A régi szeretettel világosított fel a Pazmaneum múltjáról és mai jelentőségéről.

A török hódoltság alatt 1623-ban alapította ezt a papnevelő intézetet a nagy magyar bíboros hercegprímás, Pázmány Péter, hogy a háborúk pusztításától mentes helyen biztosítsa a magyar papképzést. 317 éves történelme alatt az intézet az országnak öt bíboros hercegprímást és számtalan püspököt adott.

A növendékeket sokszor hívta haza. 1704-ben résztvettek II. Rákóczi Ferenc szabadságharcában, de ott találjuk őket az 1848-as szabadságharcúzdő katonái között is. A Pazmaneum mai jelentősége és hivatása az, hogy a válogatottan kitűnő ifjak „az idegenben magyar szemmel szerzett meglátásait otthon értékesítsék az Egyház és a Nemzet számára, bécsi működésükön keresztül viszont megismertetik és terjesztik a mi egészen sajátos és értékes magyar keresztény kultúránkat”.

— Nem hagyhatom el a magyar intézmények felsorolásából a bécsi Collegium Hungaricumot. A Collegium épülete igen változatos történelemmel dicsekedhetik. Eredetileg a Trautenstein hercegi család palotája volt, később a magyar nemes testőrség székhelye lett, míg legutóbb a kultuskormány tulajdonába került, hogy a magyar kultúrának Bécsben világitó bástyája legyen.

Igazgatója Miskolczy Gyula dr., akit azonban, sajnos, nem találtam ott, de Csöke Endre dr., az intézet gondnoka végigvezetett az egész intézeten. Pazar méretű palota. Gyönyörű, értékes csillárokkal és képekkel felszerelt dísztermekkel, ahol a tudomány jó otthonra talál. A legérdekesebb a mintegy 20.000 kötetet tartalmazó könyvtár, amelynek jelentőségét igazgatója, Ferenczy Gyula dr. magyarázta meg. Németország tudományos körei ma már mind gyakrabban fordulnak az intézethez, ahol a komoly forrásmunkákból merítenek a tanulni- és tudnivágyó emberek.” (Kivonat Stitz János dr.-nak a Pest 1942. január 3.-i számában megjelent „Világjárás a háborús Európában” c. cikkéből.)

A berlini magyarok. — A magyarság helyzetéről elsősorban a követségen érdeklődtem. Maga a követség épülete is két berlini magyar építés, szép, modern és praktikus alkotása. Lőrinczy Géza és Tóth Zoltán a palota jönevű berlini felépítői és tervezői.

A berlini magyarságról kitűnő főkonzulunk, Békássy László dr. a következő felvilágosítást nyújtotta. A Németországban élő magyarság;

főleg munkásokból áll. Számuk mintegy 25—30.000. Ebből Berlinben körülbelül 4000 él. Nagy tömegben vannak a Köln körüli bányákban és a Braunschweig melletti Göring Werkeben.

Két számottevő egyesületük van. A Magyar Nemzeti Front és a Nemzeti Magyarok Kultúrszövetsége. Ezenkívül fontos szerepet tölt be a Berlieni Magyar Iskola Egyesület.

Az iskolaegyesület feladata rendkívül nehéz. A magyarok a négy-millió lakos között óriási területen szétszórva élnek és a közlekedési nehézségek és az elsötétítés miatt nehéz a gyermekeket délutánra beküldeni, mert délelőtt német iskolába járnak.

Magyar szempontból igen fontos intézmény az egyetem Magyar Intézete, melynek vezetője Farkas Gyula dr. egyetemi tanár. Felkerestem őt s ő a következőkben nyilatkozott, miközben megmutatta az egész intézetet:

— Az intézet főcélja a kutató munka, mely Magyarországon kívül felöleli a „Südostraumot” is. 40.000 kötetes könyvtára a hungarológia szolgálatában áll. Munkásságának másik főrésze a felvilágosító munka. Szolgálatait ezirányban főleg a propagandaminisztérium veszi igénybe. Dolgoznak, lexikonokat ellenőriznek és elbírálják a magyarból történő fordítások helyességét. Három asszisztens dolgozik az intézetben. Kiadványunk, az Ungarische Jahrbücher 21-ik évfolyamba lép.

— Foglalkozunk a rokon finn, ugor és török nyelvekkel is. Az Ungarische Bibliothek-ban monográfiák jelennek meg. Eddig 40 ilyen kötet jelent meg. A Magyar Intézet kincse azonban a letétben lévő Halle-Wittenbergi magyar könyvtár, melyben régi lexikonok, ősnymtatványok és igen értékes kéziratok vannak, főleg a XVII. századból a többi értékes könyvanyag mellett.

Az egyetemmel szoros kapcsolatban dolgozik a berlieni Collegium Hungaricum. Igazgatója Szentiványi Béla dr. Igen szép épület a Dorotheum Gasse 2. alatt.

A kollégium berendezése praktikus, szép reprezentatív termekkel. A díszteremben fogadta a magyar kolónia üdvözlését november 25-én Bárdossy László miniszterelnökünk.

A kollégiumban az otlévő egyesületnek nagy tradíciója van s a „Berlieni Magyar Tanulóifjak Társasága” patinás névre hallgat. 1942-ben ünnepli az egyesület — a Bund Ungarischer Hochschüler — fennállásának százszázadéves jubileumát. A százéves könyvben, amelyet kiadnak, fényes nevei szerepelnek a magyar életnek. 1843-ban Szász Károly és Liszt Ferenc írták be magyarul neveiket s ottidőzésük időtartamát és célját. 1844-ben Brassay Sámuel, a polihisztor járt ott. 1855-ben Gyulai Pál s

még sok ragyogó név után 1938. július 25-nek oldalán kormányzó urunk nevével találkoztam.

Egyik este résztvettem Békássy főkonzul meghívásából a berlini magyar kolónia estélyen. A Magyar Nemzeti Front a Bachstrasse egyik bérelt termében gyűjti össze a magyarokat. A titkár Lőrinczy Géza, a követség építője fogadott bennünket. Sajnos, az elnök nem volt ott, de megismerkedtem a magyar kolónia többi vezetőjével, Csehy és Grünwald társ- és alelnökökkel, vitéz Kárász fiatal újságírókollégával, akit még Pesten ismertem, Zalatnay-Stitz Géza dr. zeneszerzővel, a kollégium fiatal-ságával és még számos magyar testvérrel.

Az estély a magyar Himnusz hangjaival kezdődött. Utána én beszéltem s beszédem tárgya: „Mit vár a magyar haza külföldön élő honfitársaitól?” volt. Meghatottan, igaz magyar szívvel mondtam el szerény szavaimat s bizony, hogy szavaimat mennyire átéreztek az otlévők, azt a szemekben csillogó könnyek mindennél ékeesebben bizonyították. A magyar sírva vigad s a cigány hamarosan pezsgő, táncos jókedvben oldotta fel a fiatalágnál a felgyülemlt honfibút.

A kolóniának különösen két nagyjelentőségű problémája van. Gyűjtöttek pénzt és anyagot s szeretnék a Magyar Otthont felépíteni. Másodszor pedig minél előbb szeretnék magyar hetilapjukat három-négyezer példányban megindítani, amihez azonban két-háromezer márka tőkére lenne szükségük. Mindkét kérésük indokolt és remélem, nem lesz soká csak kérés, hanem élő valóság.” (*Kivonat Stitz Jánosnak a Pest 1942. január 5-i számában megjelent „Világjárás a háborús Európában” c. cikkéből*)

„Új református templom Sao Paulóban. — Legutóbbi számunkban már jelentettük, hogy Braziliában felépítették a második magyar református templomot. Sao Paulóban épült fel a magyar reformátusok új istenháza. Már a felavatás is megtörtént.

Az ünnepélyen Apostol János lekipásztor olvasta fel Ravasz László püspök rádióüzenetét. Az ünnepélyen megjelent ifj. vitéz nagybányai Horthy Miklós braziliai kvetünk is és nagyhatású ünnepi beszédet mondott. Beszédét azzal kezdte, hogy most nem mint a református egyház tagja, hanem mint Magyarország braziliai követe jött el és így üdvözlí a magyar egyházat.

— „Magyar vallás”-nak szokták nevezni a református vallást, — mondotta — nem azért, mintha más vallás követői között nem volnának jó magyarok. De ezt a megtisztelő jelzöt egyéb alapos okok mellett azért kapta a református egyház, mert ebben az ígehirdetés, zsolttáreneklés, az egész istentisztelet mindig hazai nyelven folyt. A mostani templom-avatáson boldogan mondhatjuk, hogy a magyar egyház hajlékot

tudott emelni, itt az Úristen velünk van és mi magyarok Istenünkkel találkozhatunk. Meggyőződésem szerint — fejezte be szavait — ennek a vendégszerető országnak azzal szolgál legtöbbet a brazíliai magyarság, ha templomot épít. Az egyházához hű, becsületes, istenfélő magyar ember a legértékesebb elem és az ilyen sokat tud használni új hazájának munkájával és tehetségével. Áldja meg a Gondviselés ezt a kicsiny, egyszerű templomot, hogy belőle mind az új-, mind az ó-hazára áldás sugározzék.” (*Nagymagyarország. 1942. január 15.*)

„*A párisi magyarok ünnepe.* — Most kaptuk az értesítést arról, hogy a párisi magyar kolóniának igen szép karácsonyfaünnepélye volt. A karácsonyfa alatt összeültek a párisi magyarok és a csillogó fa árnyékában, a szent estén megbékéltek, mint a viharban az eresz alatt megtépzott madarak. A kolónia tagjai ajándékokat gyűjtöttek össze és kétszáz magyar gyereknek adtak játékot, édességet. De nemcsak így szereztek örömet, hanem az iskolás gyermekek még cipőt, illetve cipőtalpat is kaptak, hogy a rosszidőben is elmehessenek a magyar iskolába, ahol megtartják őket jó magyaroknak.” (*Nagymagyarország. 1942. január 15.*)

„*Magyar szellemi élet Rómában.* — Az örök városban élénk életet él a magyar kolónia. A magyarok nemcsak összejönnek, hanem a magyar kultúra magas színvonalát bizonyító előadásokat is tartanak, és ezek az előadások a magyar irodalom és a művészet eredményeire hívják fel az olasz közönség figyelmét.

A római magyar Intézet dísztermében megnyitották a római magyar kolónia szabad egyetemét. Az ünnepségen megjelent Máriássy magyar követ is. Kovács Gyula, a Magyar Egylet elnöke mondott rövid ünnepi beszédet, majd Genthon István a Magyar Intézet igazgatója beszélt a magyar művészetről és érinek kialakulásáról a régi időkől kezdve napjainkig. Az értékes előadás megnyerte mindenki tetszését. Az előadás után két magyar hangosfilmet pergettek le.

A Palazzo Glacominiban is lesznek olasz-magyar esték, az idei szezonban nyolc ilyen estél y t és koncertet rendeznek.

A Palazzo Glacominiben önálló költői estje volt Mihály László kiváló magyar költőnek, a Nagymagyarország római munkatársának. Olasz fordításban adta elő verseit nagyon szép sikerrel. Hivatalos magyar részről ott volt az előadáson Papp Gábor dr. követségi tanácsos, Huszka István sajtófőnök és Páll Antal dr. kulturális attasé. Az olasz közönség melegen tüntetett a magyar költő mellett.” (*Nagymagyarország. 1942. január 15.*)

„*Magyarul tanulnak az Örök városban.* — A magyar kolónia mintegy 200 családból áll. A társadalmi osztályok minden rétege képviselve van

itt. Rómában sok magyar asszony játszik jelentős szerepet jó pozíciójú férje mellett. Magyar az opera főrendezője: Millos Aurél, Cerutti nagykövet felesége: Paulay Erzs, Caffarelli hercegnek, a Magyarbarát Társaság elnökének neje: Nemes grófnő, Girola tábornok élettársa is magyar. De természetesen ezeken a prominens személyiségeken kívül sok a jómódú iparos, artista stb.

A könyvtár tízezer kötetből áll. Miután alapját néhai Fraknoi Vilmos püspök hagyatéka képezi, főleg történelmi, egyháztörténeti munkákból áll, de vannak művészettörténeti munkák s a magyarságot bemutató művek is. A könyvtár egyben az érdeklődő olaszok informálását is szolgálja. Az irodalmi részt a római egyetemnek letétként átengedték.

Nyilatkozott az Accademiáról annak fiatal igazgatója, Genthon István dr.

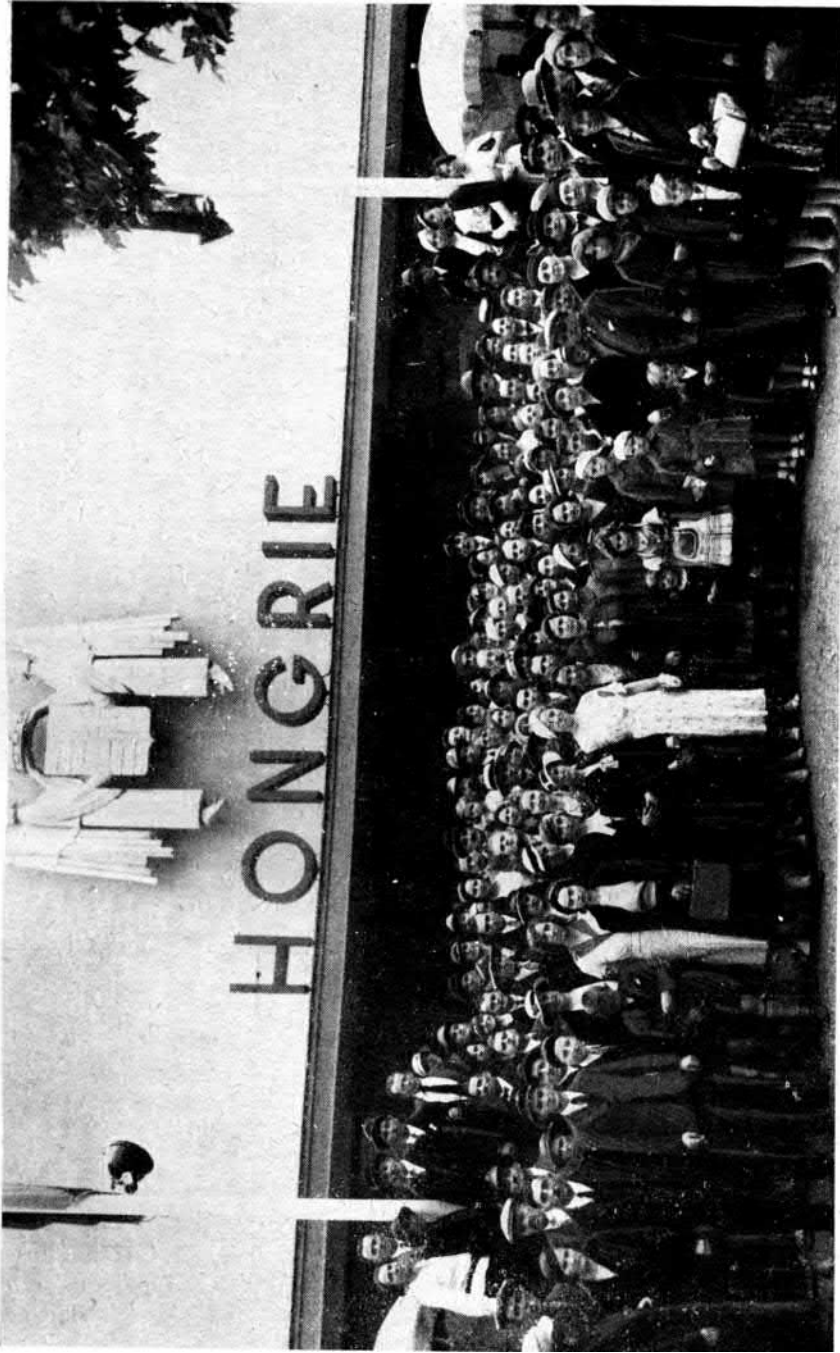
— Az Accademia 15 éve működik — mondotta. — Négy osztálya van. Ezek: 1. A Római Magyar Történeti Intézet. Ezt a Magyar Tudományos Akadémia tartja fenn. Célja főleg a római levéltárak és könyvek tudományos kutatása. 2. A papi intézet. Különálló szerv. Tagjai főleg hit-tudományi, egyházzenei és egyéb problémákkal foglalkoznak. 3. A tulajdonképeni Collegium Hungaricum ösztöndíjasai, főleg tanárok, akik az olasz nyelvvel, irodalommal és művészettel foglalkoznak és orvosok. 4. Művészek, szobrászok és festők. Ezek műtermei és lakásai a palota külön részében vannak.

— Az egész intézmény a vallás- és közoktatásügyi minisztérium egyik szerve. Rómában más nemzeteknek is vannak ehhez hasonló intézetei, még pedig a németeknek négy, továbbá egy svéd, egy román és a volt osztrák intézet, amely csodálatosképen még most is az Ehemaliges Österreichisches Institut” nevet viseli.

— Évenként hét-nyolc előadást tartanak felváltva olasz és magyar notabilitások. Így például Giuliano B albino volt szenátor, Joachino Volpa archeológus és még sokan mások. Az Accademiának Annuario címen olasz nyelven évkönyve jelenik meg, magyar és olasz vonatkozású cikkekkel. Az ösztöndíjasok munkái közül csak az egészen kiválóak jutnak szóhoz. Ennek az évkönyvnek most jelenik meg a negyedik kötete. Év, végén a művészek munkásságukat kiállítások keretében mutatják be. Ezt a kiállítást az utolsó négy évben mindig az olasz király nyitotta meg és fémjelezte. Az idén grafikai kiállítást is rendeznek művészeink egy magángalériában.

— Olaszországban leginkább folyóiratokat szeretnek olvasni, több mint 800 jelenik meg. Kirakatokban mindig találunk magyar szerzők műveiből, de csak a modern írókat szeretik.

Hogy az olaszok szeretik a magyarokat, annak különféle megnyilvánulási formáját láttam. Magyarul tanulnak például. Elmentem az egye-

A belgiami magyarok Szent István-napi csoportja a világtárlás magyar pavilonja előtt 1935-ben.

teni városba, a Citta di Universitariába, ahol a bölcsészeti fakultáson tartja magyarnyelvű óráját Tóth László dr. Az egyetem, mint olasz neve is mutatja, tényleg egész város. Ultramodern, nagyarányú építkezés, pavillon-rendszerrel. A folyosókon állandóan hullámszik a tömeg, amelynek állandó zsvijaja behallatszik az előadótermekbe.

A hallgatóság a háború miatt főleg nőkből áll. Mikor beléptem, éppen a „szeret” igét ragozták nagy buzgalommal és kedvesen furcsa kiejtéssel. „Látok, latolsz, látjátok — feleim zümtükkel, mik vogmuk!” — jutott eszembe az első magyar írott nyelvemlék, a Halotti beszéd, amikor olasz ajkáról hallottam először ezt a magyar igét, amit talán azért írt le így annakidején az az olasz származású pap, mert ő is így ejtette ki, mint itt a késői utódai.

Majd áttértek az olvasásra és fordításra. Ady Endre — akit az olaszok nagyon szeretnek — „Örök harc és nász” című költeményét fordították olaszra. Ezen az órán döbbsentem rá, milyen nehéz nyelv is lehet a magyar idegen nyelv logikája szerint gondolkodó ember számára.” (*Kivonat Stitz Jánosnak a Pest 1942. március 30-i számában megjelent „Világjárás a háborús Európában” c. cikkéből.*)

„*Felkay fővárosi tanácsnok a milánói magyarok között.* — Az ó-haza és a külföldi magyarság annyira egybeolvadt, hogy az idegen országba kerülő magyar most már mindig igyekszik érintkezést találni az ott élő magyarsággal. Felkay Ferenc fővárosi tanácsnok Budapest városa megbízásából vett részt a milánói nemzetközi vásáron és szűkreszabott idejéből szakított magának jó néhány órát, amelyet azután a milánói magyarok társaságában töltött el.

A tanácsnok a legjobb impressziókkal tért vissza és látogatásáról kérdésünkre egy cikkben számolt be, amelyet rádióan a külföldi magyarokkal is ismertettünk.

— A Milánóban tartott Nemzetközi Vásár, amelyen a város polgármesterének meghívására a székesfőváros képviselőjében vettem részt, alkalmat adott nekem arra is, hogy érintkezést keressek az ott élő magyarokkal és egyúttal megtekintsem a milánói magyar iskolát — mondta a tanácsnok. — Ez a látogatás viszonzása volt G. Giacomo Gallarti Scotti senator, Milánó város polgármesterének a múlt év folyamán megtartott Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmával tett itteni látogatásának. Különös örömmre szolgált, hogy Budapest székesfővárost képviselhettem, s így alkalmam volt Milánó városát is felkeresni és ott néhány napig tartó tanulmányt folytatni. A lakosság számát tekintve, Budapesttel körülbelül egyenlő nagyságú város Milánó, ez a kifejezetten ipari és kereskedelmi

város, amely a maga nagy gazdagságát ezeknek a gazdasági tényezőknek köszönheti.

— Abele Egon báró, m. kir. főkonzul volt olyan szíves ott tartózkodásom alatt napirendünkbe iktatni a Magyar Egyesületnek a felkérését is. Vasárnap délután látogattam meg kedves magyar testvéreinket egyesületi helyiségükben a főkonzul úrral és Zay Imre gróf főjegyző úrral, a polgármesteri hivatal vezetőjével együtt. Őszinte örömet váltott ki kölcsönösen a látogatás. Jólesett messze idegenben élő magyar honfitársainkkal kezetszorítani és helyzetünkről egymást kölcsönösen tájékoztatni. Nagy örömmel állapítottam meg azt, hogy honfitársaink, akiknek a száma közel ezerre tehető, igen jól érzik magukat és a mai nehéz viszonyok között is boldogulnak. De ez természetes, mert baráti, velünk szövetséges államban élnek, mely nemzetnek tagjai valóban a legnagyobb rokonszenvvel és barátsággal viseltetnek irántunk. Jólesően tapasztaltam magam is mindenütt az őszinte, meleg, baráti, szinte testvéri szeretetet, amellyel fogadtak és körülvettek bennünket. Úgy éreztem, hogy ezek a velünk szemben megnyilvánuló érzések őszinte és értékes viszonzásai a nagy olasz nemzet és kiváló vezetői iránt érzett igaz megbecsülésünknek és szeretetünknek.

— A Magyar Egyesület helyisége nem nagy ugyan, de a célnak teljesen megfelel és ami a legfontosabb: igazi testvéri szeretet és hazafias szellem nyilvánul meg a tagok egyesületi működésében.

— Könyvtár és magyar folyóiratok állanak a tagok rendelkezésére. Sűrűn látogatják a tagok az Egyesület helyiségeit és olyan összetartásban élnek, ami valóban példatadó. Közölték velem, hogy március 15-én Torinóban, Kossuth szobrához zarándokoltak, ahol lerótták a nagy magyar szabadsághős iránt érzett őszinte kegyeletüket. Az ünnepség fényét emelte az, hogy azon az olasz helyi hatóságok hivatalos kiküldöttjei is résztvettek.

— De alkalmat kerestem arra is, hogy a Milánóban működő magyar iskolát a tanítási idő alatt felkeressem. Nagy meghatottsággal hallgattam az ott magyarul tanuló olasz gyermekek ajkáról nemzeti imádságunkat és magyar népdalokat énekelni magyar szöveggel. Az iskolában ezidő szerint az elemi iskola I—IV. osztályai és az első középiskola működik. Mintegy 120 gyermek, túlnyomórészt olasz gyermekek tanulnak az iskolában és a magyar nyelvben oly kiváló előrehaladottságról tettek tanúságot, ami számomra is meglepő volt. Ezek a kiváló eredmények elsősorban az iskola érdemes és hivatásának valóban a magaslatán álló igazgatónjének, Klimkónénak, valamint a tantestület többi tagjainak az érdeme. Maga az iskola elhelyezése kifogástalan és ezidő szerint a célnak teljesen megfelel. A terjeszkedésnek és a középiskolai tagozat további kiépítésének azonban nincsen meg a lehetősége. Erre vonatkozóan van már az iskola vezetőségének ígérete az olasz kormánytól, mely szerint előreláthatólag rövidesen

felszabaduló egyetem helyiségeit kapják meg, ahol lehetőség nyílik az iskola továbbfejlesztésére.

— Mind a két intézmény, úgy a magyar Egyesület, valamint a magyar iskola nemcsak a magyarság érdekeit vannak hivatva szolgálni, hanem azokat a szoros kapcsolatokat is kimélyíteni, amelyek a két nemzet az olasz és a magyar között fennállanak. Éppen ezért ezek az intézmények minden támogatást megérdemelnek közérdekű munkájukért, amelyet rendelkezésüknek megfelelően végeznek.

— Kívánom, hogy a többi külföldi magyar egyesületeket és intézményeket is ugyanaz a szellem hassa át, amelyet itt Milánóban tapasztaltam, mert akkor hiszem, hogy valóban jó szolgálatot teljesítenek nemcsak önmaguknak, hanem szeretett hazájuknak is. Így ápolhatják hazájukhoz tartozásuk elszakíthatatlan érzését és öregbíthetik egyszersmind országunk jó hírnevét. Isten áldása legyen az életükön és a haza javát szolgálja minden cselekedetükön.” (*Nagymagyarország. 1942. június 1.*)

„*A berlini magyarok feltámasztották száz éves egyesületüket.* — A berlini magyarok új keretbe tömörültek. Az eddigi egyesületük a Magyar Nemzeti Front feloszlott, a magyarok a „Berlini Magyar Egyesület 1846.” című új szervezetbe tömörültek, tulajdonképpen nem is új egyesületet csináltak, hanem helyreállították a jogfolytonosságot és így a berlini magyaroknak tehát közel száz esztendőes egyesületük van.

Az Egyesület új vezetősége a következő: Díszelnök: Sztójay Döme m. kir. követ és meghatalmazott miniszter, elnök: Lőrinczy Géza műépítész, helyettese Czilling László fogtechnikus mester, alelnök: Domokos István iparművész, pénztáros: Kis Imre építőművész, jegyző: Tóth Zoltán okleveles építész-mérnök.

Az új elnökség a berlini magyarság egyesületének névváltoztatásáról érdekes magyarázatot adott ki. Elmondják, hogy 1938-ban Magyar Nemzeti Front Berlin címmel a berlini magyarságot egy szervezetbe próbálták egyesíteni. A névválasztás nem volt szerencsés, mert sokan az egyesületet a hasonló elnevezésű budapesti politikai párt berlini fiókjának tartották.

— Az utolsó 20 év különböző próbálkozásai azt mutatják, — jegyzi meg igen helyesen az új egyesület vezetőségének első körlevele, — hogy mihelyt valamely egyesület politizálni kezd, abban a pillanatban felbomlik a béke és megindul a céltalan és meddő testvérharc külföldön. Vitán felül áll, hogy a nemzet politikai akaratnyilvánítása nem külföldön, hanem az óhazában történik és a nemzet legfőbb feladata önmaga fenntartása.

A külföldi magyaroknak nem is lehet befolyása a nemzetpolitikai akarat nyilvánításra még akkor sem, ha a külföldi magyarság egy-két képviselője a magyar országgyűlésben ülne. Ez természetesen nem zárja ki

azt, hogy a hazai eseményeket figyelemmel kísérjük és a lelki kapcsolatokat fenntartsuk. A külföldre szakadt magyarságra olyan nagy, szent feladat hárul, amely minden politika felett áll, ez önmaga megtartása és a nemzet számára ez az út vezet a természetszabta célhoz. Ezért támasztottuk fel a közel százéves politikamentes Berlieni Magyar Egyesületet, amelynek Liszt Ferenc, Jókai Mór, Munkácsy Mihály, Deák Ferenc, Tisza István és még sok más magyar volt a tagja. A múlt erőt ad nekünk magyarságunk megtartására és ezzel jövőnk biztosítására.

Öröm olvasni ilyen sorokat és a berlini Magyar Egyesület vezetősége még külön hangsúlyozza, hogy az Egyesület semmiféle testvérharcban nem vehet részt és politikával nem foglalkozik. A régóta Berlinben élő magyarok valamennyien csatlakoztak, de az Egyesület szívesen látja azokat is, akik átmenetileg tartózkodnak Németországban, tekintet nélkül arra, hogy tollat vagy kalapácsot forgatnak-e. A berlini Magyar Egyesület NW. 7 Dorotheen-Strasse 2. alatt működik. A Bach-Strasse 9. sz. helyiségében minden szombaton heti összejövetel van, csupán most nyáron ülnek össze kéthetenként egyszer a magyarok.

A magyar főiskolások előadásokkal járulnak hozzá a magyar kolóniális élet gazdagításához.

Minden vasárnap a Wichmann-Strassen lévő Ferencrendi kápolnában van szentmise és a protestánsok számára is vannak istentiszteletek.

Ezidő szerint az egyesületnek 343 tagja van, de a berlini magyarok szervezete állandóan sok vendéget lát falai között.

A berlini magyar egyesület bejelentette, hogy az Egyesület rendes tagként belép a Magyarok Világszövetségébe. A Magyarok Világszövetsége nagyon örül annak, hogy Berlinben a magyarok között sikerült az egységet megteremteni és a berlini magyarok új szervezete mint a régi hagyományok ápolója eredményesen fog dolgozni a német fővárosban élő magyarok ügyében.

A Berlieni Magyarok Egyesületének különben budapesti képviselője is van, Ricker János dr., az Egyesület volt elnöke és jelenleg tiszteletbeli törzstagja.” (*Nagymagyarország. 1942. augusztus 1.*)

„*Magyar Intézet Istanbulban.* — Rázsonyi professzor tanszékét, a Magyar Intézetet tekintetem meg. Az Intézet könyvtára 3000 kötetből áll s magyar szépirodalmi, történeti, földrajzi és nyelvészeti művekből. Most Zahir Törümküney miniszterelnökségi tanácsos fordítja újságfolytatásokban Zilahy: Két fogoly című regényét s előkészületben van Mikszáth „Beszélő köntös”-e, Herczeg Ferenc művei közül pedig Az élet kapuja és Ádám hol vagy? Az Intézetben kitűnően megtanult magyarul

Szófiai magyarok Szent István-napi csoportja 1942-ben.

a jelenlegi adjunktus, Serif Baster, aki állami ösztöndíjjal most készül Magyarországra, ahol az Eötvös Kollégium lakója lesz.” (*Kivonat Stitz János dr.-nak a Pest 1942. június 10-i számában megjelent „Világjárás; a háborús Európában” c. cikkéből.*)

„*Keletre magyar!* — Kelet felé tekintő gazdaságpolitikánknak három alappillére Bulgária, Törökország és India. Különösen Indiával szeretnék foglalkozni, mert a leginkább hiányzó nyersanyagokat nagy tömegben onnan lehetne pótolni. Természetesen a jövő elgondolása nem lehet az az elavult rendszer, hogy gyárparunk nyersanyagát idegen kereskedő államok ide helybe találják, ami kényelmes mód ugyan, de méregdrága. Az új, kialakuló európai és egyéb világrendben más államok fognak az eddig monopolizált helyzetben osztozkodni s erre tervszerűen fel kell készülnünk.

Ilyen tervek elindításához elsősorban a meglévő embereket kell figyelembe venni s aki hiányzik, azt ki kell képezni erre a feladatra. A jó öreg Diogenes lámpáját kölcsönkérve kerestem az embereket, — de meg is találtam!

Utam Rákoshegyre vitt és egy szép villában fogadott a házigazda: Vrana Lajos mérnök. Még fiatal, 35 éves ember, akit tizenháromévi indiai tartózkodás után a háború vetett vissza hazájába.

Csodálatosan színes és változatos életrajz bontakozott ki előttem, amint megfontoltan, de energikusan ácsolta össze mondatait. A magyar Alföld humuszából, Szentesről, annyi érdekes magyar karrier kiinduló pontjáról szakadt ki ez a nem mindennapi ember. Édesapjának textilüzeme volt ott, de az az infláció következtében tönkrement. Textilmérnöki képesítései Késmárkon és Chemnitzben szerezte. Az angoloknál a kazánszemlési vizsgát tette le. Megfordult Egyiptomban, Palesztinában, Észak-Afrikában, Jáván, Singapore-ban, Ceylonban s 1926-tól 1939-ig élt Indiában. Gwalior államban hosszú ideig működött mint az öntözőművek gépészmérnöke. 1929—30-ban a General Motorsnál Bombayban volt. Másfél évig a Ganzgyár gépeinek exportjával és importjával foglalkozott. 1932-től 1935-ig állami mérnökként működött, hidakat épített, völgyzáró gátakat tervezett, erőműveket létesített. 1936—37-ben saját textilüzemet állított fel Gwaliorban s 1937-től 1939-ig a Bandari művek hatalmas textiltelepén műszaki és textiltanácsadó volt.

Változatos életéhez hozzásegítette hatalmas nyelvtudása, mert a magyar, német és angol nyelven kívül franciául, hollandul és olaszul tud, ismeri az arab nyelv marokkói nyelvjárását s beszél a hindosztáni, maratta, pandzsabi, szundanéz és maláji nyelveket, ami éppen egy tucat nyelvtudás.

Érdeklődési köre rendkívül sokoldalú, műszaki, gazdasági, vállalkozói és tervező tevékenysége kitűnő szervezőképességgel párosul, de látva a Kelet művészi termékeit, a műgyűjtő is felébredt benne s rákoshegyi lakásának minden darabja a színpompás Kelet csodálatos művészetét varázsolja elénk. Erre a múzeum-lakásra, amely azonban mindemellett igen kedves és meleg családi fészek benyomását kelti, még külön óhajtok rátérni.

Figyelem az érdekes, mélytüzű szemeket, melyekből a lelkesedés, az erős akarat, az intelligencia és a kiegyensúlyozottság lobog felém, amint kérdéseimre a nagy tapasztalatokból táplálkozó válaszok peregnek. Előtte az Indo-Hungarian Trading Co. Ltd. megalakításának szükségyszerúsége lebeg. De átadom a szót neki:

— Elsőrendű fontosságú, hogy Magyarországon már most megkezdődjék olyan kereskedelmi társaság szervezése és megalakítása, amely az adott pillanatban minden idővesztés nélkül azonnal működésbe tud lépni, hogy Indiában a legszükségesebb árukat és nyersanyagokat minél gyorsabban bevásárolja és ide szállítsa. Ilyen áruk lennének: a gyapot, gyapothulladék, gyapjú, gyapjúhulladék, juta, gumi, olajosmagvak, olajpogácsa és növényi olajok, továbbá tea, fűszerek és ásványi termékek és főleg az állati bőrok.

— A gyapot három fő termelési helye háromféle különböző minőséget szolgáltat. Az egyiptomi gyapotból készülnek a finom luxusárúk, az amerikai gyapot a középfinomságú textileket adja, az indiai gyapot pedig a népruházati cikkek alapanyaga. Magyarország szükségletének 90 százalékát az indiai gyapotnak kell fedeznie. Ez a legolcsóbb s nincsen a spekuláció hullámzásainak kitéve. Meg kell jegyezni, — folytatta szavait házigazdánk, — hogy Indiának roppant fejlett textilipara van, amely a mi iparunkat messze maga mögött hagyja.

— Ugyancsak korlátlan lehetőséget találunk a bőrok terén is. India a kecske-, bárány-, juh-, marha-, bivaly- és lóbor kimeríthetetlen tárháza. A tehén ugyan szent állat a hinduk szerint s ezért azt nem mindenütt szabad leölni, de a mohamedán államokban igen olcsó; mintegy 10 pengő «gy tehén. Főleg azonban a bivaly jöhet tekintetbe. India finombőrfogyasztása nagy, de a bőrt nemigen dolgozzák fel, úgyhogy a kitűnő hírű magyar finom bőrok ott igen nagy keleté lenne.

— Ezenkívül Magyarországból Indiába főleg elektromos motorokat és gépeket, lokomobilokat, vasúti felszereléseket, gőzturbinákat, erőműtelepeket, nyersolaj- és gázmotorokat lehetne és kellene szállítani.

— A beszerzés utáni főfeladat azonban a szállítás megszervezése. Ennek két módja van: megfelelő hajóstársaságot kell keresni, amely a lehető legrövidebb idő alatt Európába tudja szállítani a megvásárolt árut. Az európai országok hajói elsősorban saját szükségletük fuvarozásával

lesznek elfoglalva és csak azután segítik ki a saját hajóterrel nem rendelkező államokat. Indiában több olyan hajóstársaság van, amelynek könnyebben lesz módjában az európai országok számára bérfuvarozást eszközölni.

— Hogyan látja a Duna-tengerhajózás lehetőségeit ebben a viszonylatban? — kérdeztem.

— Természetesen ilyen flottának a kiépítése a megfelelő időre hallatlanul nagyjelentőségű lenne, bár van két hónap, amikor a hihetetlen erejű monszunok miatt a hajózás ilyen kis hajókkal lehetetlen.

Én elmeséltem erre Vrana mérnöknek, hogy volt egy kedvenc tervem, amely szerint a világviszonylatban is jelentős magyar vállalatokat kötelezni szerettem volna, hogy mindegyik építtessen egy-egy folyamtengerjáró hajót. Igaz ugyan, hogy a hajógyáraink kapacitása jóelőre el van foglalva, de a Kelet felé elsősorban a Duna a ki- és bevezető utunk, amit minden lehetőséggel fejlesztenünk kell.

— Indiában — mondta Vrana — üzletháza és bevásárlója csak az angoloknak, utána a japánoknak és a svájciaknak van s ezekután még kis méretekben a németeknek. Más közvetítő India felé nincsen.

Sokat forgattuk a lehetőségeket s megállapítottuk, hogy a meglévő, indiai viszonyokat ismerő emberek mellé még szükség van egy kicsi, de jól képzett gárdára. Gyakorlati tanfolyamok mellett vissza kellene állítani a keleti akadémiát, amely alapos kiképzést nyújtana az Indiában mindenütt beszélt hindosztáni nyelvben. Emellett tanítani kell fakultatíve a pandzsabi, bengáli, maratta, gudserati és tamil nyelveket, amelyekben 30—40 milliós embertömbök érintkeznek egymással. A fő cél az, hogy ez az akadémia ne könyvelőket, hanem gyakorlati kereskedőket neveljen.

Közben teához ültünk. Indiai térítőkön, japán teáskészletekben fogyasztottuk a nemes italt, mialatt a kis Előd — házigazdám középső, öt éves kislánya — bemutatta a „jogi tornát”, a mi a hindu jogik speciális testedzése s lényege, hogy minden egyes testrész és szerv fejlesztésével foglalkozik.

Búcsúzás előtt megtekintettem a lakásban felhalmozott műkincseket. Különösen kedveli házigazdám a fémtárgyak gyűjtését. Perzsa, indus, kínai, japán bronztárgyak, szobrok, gyönyörű hangú művészies harangok, vizipipák és teafőzők. Kasmíri sálak, falvédők, faragott berakásos fabútorok, csipkék és függönyök: a Kelet misztikuma az iparművészetbe revelálva.

De fut az idő. Mennem kell. Egyre jobban kialakul azonban bennem az Indiai-Magyar Kamara gondolata, amelyre még vissza akarok térni.”

(Kivonat Stitz János dr.-nak a Pest 1942. július 20-i számában megjelent „Az Indiai-Magyar Kamara bölcsőjénél” c. cikkéből.)

„A bukaresti magyarok. — Bukarest valamikor egyik legnagyobb magyar város volt, annyian éltek itt a magyarok, mint a legnagyobb vidéki magyar városban. A közelmúlt eseményei ugyan nagy változást idéztek elő a magyarok lélekszámában, de azért még mindig rengeteg magyar él Bukarestben. A hivatalos statisztika szerint Romániában 661.800 a magyarok száma és ugyanez a statisztika az amerikai magyarok számát 580.000-re teszi. Ennek a két adatnak egymással való szembeállítása is bizonyíték arra, hogy valóban különös figyelemmel kell kísérnünk a Romániában élő magyarok sorsát.

Ha már a statisztikáról beszélünk, talán megemlíthetjük azt is, hogy a most megjelent hivatalos román statisztika szerint 140,000.000 lei volt a kisebbségi szövetkezetek vagyona. A román statisztika nem beszél a magyar szövetkezetekről, de mindenesetre a 140,000.000-ban szerényen meghúzódik a Romániában élő magyar közösségek vagyona is.

Bukarestben minden magyar megfordul a Magyar Népközösség központi irodájában. Gyárfás Elemér dr. országos elnök irányítja a magyarok sorsát és Parecz György dr. országos főtitkár fáradhatatlanul dolgozik. Szükség esetén Nagy Miklós dr. nagyenyedi ügyvédet, központi titkárt is bevonják a nehéz munkába.

Az irodában járt újságíróknak elmondották, hogy bár a romániai magyarság lélekszáma alaposan megcsappant, az iroda munkája nem csökkent.

Az Anghelescu-utcában van a Magyar Népközösség szervezeti irodája, ahol Hamar Béla református lelkész, elnök vezetése mellett Szász István titkár végzi a munkát, segítézik a szegényeket, útbaigazítják az átmenetileg Bukarestben tartózkodó magyarokat és eljárnak minden magyar ügyes-bajos dolgában.

Bukarestben még ma is mintegy 6.000 róm. kat. vallású magyar él. A reformátusok kb. ugyanennyien vannak.

A református elemi iskolában, — Bukarest egyetlen magyar tanintézetében, — több szépen sikerült magyar ünnepséget rendeztek. Az iskola igazgatója Takács Pál és Mátis Endréné magyar tanítónő szolgálja a magyar kultúrát. Bizony sok szegény magyar gyerek akad Bukarestben, kinek segítézésével is foglalkozni kell. 67 református, róm. kat. és evangélikus gyerek kapott naponta tízórait, egy pohár tejet és kenyeret. A tanulók felének a református egyház fizette a villamos bérletet is, hogy a gyerekek a messzi külvárosokból iskolába járhasanak.

Nagyon szépen dolgozik a Református Nőszövetség, a lelkész felesége, Hamar Béláné vezetésével. Télen teáznak, vagy kávéznak, a tagok fel-

váltva látják vendégül fizető tagtársnőiket és a jövedelmet segélyezésre fordítják.

Elismerésreméltóan működik a Református Lányszövetség is.

A református egyház tartja fenn az egyetlen magyar Diákotthont, hol azelőtt százan is voltak, jelenleg azonban mintegy tíz magyar főiskolás húzódik meg.

A magyar evangélikusok lelkésze, Rapp Károly, agilis fiatalember és minden vasárnap magyarul prédikál híveinek. A bukaresti evangélikusok száma kb. 2000 lélek.” (*Nagymagyarország. 1942. augusztus 15.*)

„*A párisi magyar kolónia Budapesten.* — A franciaországi magyar kolónia mintha egy kis időre áttelepedett volna Budapestre és a párisi Magyar Ház helyett a Magyarok Világszövetsége székházában találkoztak azok, akik valamikor a fény városában és a környékén éltek.

A franciaországi kismagyarok minden hónapban összeülnek és az e havi értekezletük meleg ünnepséggé változott, mert sok, kedves és értékes vendégük érkezett. Eljött Uhl Antal, a jelenlegi párizsi magyar katolikus pap, de ott volt Kozma Ferenc dr., a párizsi magyarok volt lelkésze, aki jelenleg Győrött teológiai tanár. Megjelent körükben Kipper Berta párisi tanárnő és Logojda Mária, az északfranciaországi magyarság tanító-nője, aki egy csoport párisi magyar gyereket hozott haza és nemsokára új állomáshelyére indul.

A fiatalok tudták előre, hogy értékes vendégeik lesznek és ezért nagyszámban jelentek meg. Több mint negyvenen szorongtak a Magyarok Világszövetsége tanácstermében. Nem győztek egymásnak örülni, a volt és a jelenlegi papjukkal elbeszélgettek franciaországi emlékeikről.

A francia világnak ezzel még nem volt vége. Megirtuk, hogy Kuliffay Imre, a párisi magyarok református lelkésze fogadást rendezett a hívei hozzátartozói részére a Magyarok Világszövetsége helyiségében. Olyan sokan keresték fel, hogy nem tudott mindenkit fogadni és ezért a fogadást megismételte augusztus 14-én, amikor ugyancsak nagyon sokan érdekeltek nála franciaországi szeretetteik iránt. A lelkes magyar református lelkész még nem tudja, hogy mennyi ideig marad Budapesten, de ha ideje engedi, mégegyszer alkalmat fog adni arra, hogy hívei hozzátartozói megkaphassák a szükséges felvilágosításokat.

A franciaországi magyar gyerekek különben a nagy nyilvánosság előtt szerepelni is fognak. A magyar rádió mindig szeretetteljes figyelemmel kíséri a külföldi magyarok megmozdulásait és a rádió igazgatósága elhatározta, hogy a franciaországi magyar gyerekeket megszólaltatja a mikrofon előtt. A helyszíni közvetítés legközelebb meglesz a Magyarok Világszövetségében. A helyszíni közvetítést a rendes hullámhosszon továbbítják az

itthoni közönség számára, de a közvetítést megismétlik a tengerentúl élő magyarság számára is, mégpedig rövidhullámon, a külföldi magyarok számára fenntartott hullámhosszon és olyan időben közvetítik, hogy az Amerikában élő magyarjaink nappal hallgathatják a leadást.

A franciaországi magyar gyerekek körének különben már nagy híre van Parisban is, aminek fényes bizonyosságát szolgáltatta két látogató. Két szép fiatal párisi magyar leány látogatott el a Magyarok Világszövetsége Géza-utcai helyiségébe és a Franciaországból visszatért magyar fiatalok után érdeklődtek. Két testvér volt a látogató, az egyik leány most érettségizett, a másik már nem tudta befejezni tanulmányait Parisban, hanem jövő esztendőre magyar iskolába iratkozik. Amikor meghallották, hogy egy-két nappal ezelőtt milyen kiváló társaság volt együtt, nagyon sajnálták, hogy nem lehettek együtt a párisi magyarok összejövetelén, de előre is kijelentették, hogy a legközelebbi havi összejövetelen már ők is ott lesznek és bejelentik csatlakozásukat.

A franciaországi fiatalok összejövetelén különben megjelennek azok a magyar gyermekek is, akik nyaralni jöttek haza és időt tudnak szakítani maguknak arra, hogy régi bajtársaikkal és barátaikkal szót válthassanak.*¹ (*Nagymagyarország. 1942. augusztus 15.*)

„*A bécsi magyar akadémikusok a magyar kultúráért.* — Most kaptuk meg a beszámolóit a bécsi magyar akadémikusok egyesületének működéséről. Az Egyesület tevékenységét helyiség és szénhiány bizonyos mértékig megbénította, de azután ezeket az akadályokat elhárították.

A Bécsben élő magyar diákok segítségét kézbevette az egyesület. A tanév végén 75 tagja volt az egyesületnek. A világkereskedelmi főiskolára 16-an járnak, orvostanhallgató 11, állatorvostanhallgató 2 volt, bölcsész 9, joghallgató 5, teológus 2, zeneművészeti főiskolai hallgató 2 és két magyar vegyész hallgató volt, a többi helyeken egy-egy tanuló dolgozott.

A jelentés naplószerűen számol be az egyesület működéséről. Az akadémikusok minden magyar megmozdulásból kivették a részüket. Bécsben hamarosan felépítik az Ausländerhaust, ahol majd lakást is kapnak az akadémikusok. Az akadémikusok nemcsak a magyar megmozdulásokon vettek részt, hanem a különböző nemzetiségű kulturális előadásokon is megjelentek.

A munkaprogram megbeszélése során elhatározták, hogy úgy magyar, mint németnyelvű előadássorozatot rendeznek a német és más nemzeti-ségű vendégek számára, valamint a bécsi katonai kórházban fekvő sebesült honvédeket intézményesen látogatják, a jövőben fokozottabb mértékben kapcsolódnak be a magyar egyesület munkájába.

Az előadássorozatot Miskolczy Gyula dr. egyetemi tanár, a bécsi

magyar kultúrintézetek főigazgatójának szavai vezették be, kifejtette azokat a feladatokat és kötelességeket, amelyeket a külföldön tartózkodó magyar akadémikus ifjúnak mindig szemelőtt kell tartania. Koczogh Ákos dr. műegyetemi rektor a magyar ritmusról beszélt és az előadás keretében Kiss Ilonka bölcsészeltanhallgató magyar költők verseit szavalta el.

Az első németnyelvű előadáson német, japán, kínai, perzsa, török, görög, bulgár, román, szlovák, horvát és norvég nemzetiségű vendégek jelentek meg, Vécsey Jenő a magyar népzene sajátosságait ismertette, Werdross-Drossberg dr., a bécsi egyetem nemzetközi-jog professzora, egy japán professzor és mások vettek részt.

A mostani új tanév munkatervét is előkészítették s az egyesület tagjai örömmel vették tudomásul azt a fokozódó érdeklődést, amely újabban részint a külügyminisztérium kulturális osztálya, részint a bécsi magyar egyesületek központja részéről az egyesület munkája iránt megnyilvánul. Az egyesület tevékenysége a jövőben két cél felé halad. A befelé irányuló tevékenység keretén belül a bécsi magyar egyesületek számára előadókról gondoskodnak, különféle problémákat tűztek ki és ezeket megvitatják. Az egyesület Bécsben magára akarja vállalni az iskolán kívüli népművelést és nemzetnevelést. Paulinyi Oszkár dr. központi titkár irányítása mellett a Munkásifjak Önképző Körének kulturális munkájába is befolynak.

Belső vonatkozásban az Egyesület keretein belül zajló tevékenység hármasság irányú lesz. 1. Kulturális téren előadásokat rendeznek és a könyvtárt felfrissítik. 2. Szociális vonatkozásban a diákjóléti intézményeket megszervezik, 3. az adminisztrációt átszervezik.” *(Nagymagyarország. 1942. október 15.)*

„*Virágzó magyar telep a Csákó őserdejében. Az argentinai magyar ügyvivő látogatása a corpusi és a missionesi magyar kolónián.* — Nagyon nehezen kapunk híreket tengerentúl élő magyarság mostani életéről. Egy tudósítás hónapokon át utazik a jelenlegi háborús viszonyok között. Az argentinai magyar kolónia életéről a Braziliából hazatért diplomaták s a velük együtt érkezett hivatalos emberek hoztak megbízható információkat. Azóta egy-két távirat volt minden kapcsolat és most kalandos úton érkezett meg a Magyarok Világszövetségéhez a Délamerikai Magyar Élet tudósítása, amely szeptember 19. óta hányódik a világrészek és az óceánok között.

Ez a tudósítás Semsey Andor gróf magy. kir. ügyvivő corpusi és missionesi magyar kolónia látogatásáról emlékezik meg. Az a meleg fogadtatás, amellyel ezek a régi magyar telepesek Magyarország képviselőjét fogadták, beszédes bizonyítéka annak, hogy a magyar összetartás

szelleme erősen él bennük és ezek a régi telepések magyarok maradnak, bármi messzire is vetette őket a sors szeszélye.

Érdekes az is, hogy még a mostani háborús viszonyok között is megemlékeztek a magyar követ látogatásáról az argentinai lapok és a „La Voz de Corpus” lap első oldalán hoz kimerítő tudósítást a magyar követ látogatásáról.

Az ünnepség Szent István napját követő vasárnap délelőtt kezdődött. A környék magyarságának apraja-nagyja sietett a templomba, hogy a rendkívüli ünnepen jelen lehessen.

A templom előtt virágcsokrokkal várták az ünnepelt vendégeket, akiket Simon Vilmácska és László Karolina versekkel köszöntöttek. A fogadtatás után bevonultak a templomba, majd rövidesen megkezdődött az ünnepélyes szentmise, amit főtisztelendő Zöldi Miklós santo tomei plébános tartott. A zsúfolt templomban áhítatos magyarok sokasága imádkozott Szent István országáért, az ezeréves magyar határokért.

Mise után a grófi pár tiszteletére rendezett bankettre mentek Tóth János házához, ahol az ügyvivő összetartásra és hazaszeretetre buzdította az összesereglett magyarságot.

— Ősi magyar szokás, — mondotta, — hogy honalapító első királyunk, Szent István megemlékezésére a faluk apraja-nagyja összegyűlik. Mi is ezt tesszük most óhazánktól több ezer kilométer messzeségben. Szent István királyunk jelentősége az, hogy ő volt, aki a magyarságnak vallást, a nemzetnek alkotmányt és jövő fejlődési irányt adott, aki az egymásközf torzsalkodó törzseket összefogta és belőlük egységes magyar nemzetet kovácsolt.

A továbbiakban nagy királyunk előrelátását és bölcs intézkedéseit méltatva arra kérte a corpusi magyarokat, hogy ebben a szellemben tartanak össze és ápolják az anyaország iránti szeretetet.

Az óriási lelkesedéssel fogadott beszéd után José C. Ortiz spanyol nyelven, majd Csatlós Mátyás magyarul méltatta az ünnep jelentőségét és a misszionárius jebatermelő magyarok szorgalmát. Az ünnepélyen részt vett a város polgármestere is. Ezzel a látogatással felvette az összeköttetést a „Testvériség” tanácsiroda és a távoli magyar kolónia. A corpuszi magyarok megbízottjának László Istvánt kérték fel.

Néhány nappal később érkezett a grófi pár és főtisztelendő Zöldi Miklós Corpusról Villa Angélára. Az állomáson a magyarok sokasága várta. Noha már késő este volt, amikor a vendégek szállásukra érkeztek, mégis fogadták a telepések csoportját és a Villa Angélai Magyar Kultúr és Segélyegylet vezetőit, akikkel szívesen elbeszélgettek.

Megtekintették a Döbbling és Schaefer cég desmotadorjait, utána kimentek Bercsényi Mátyáshoz, a villa angelai Cooperativa elnökéhez

ahol megvendégtették a látogatókat. Ebéd után még több magyar telepest felkerestek s késő este érkeztek vissza Villa Angélára.

Este társasvacsorát rendeztek Faggyas Simon honfitársunk vendéglőjében, ahol Szűcs László Béla, a Villa Angélai Magyar Egylet titkára üdvözölte az előkelő vendégeket:

— Méltóságos Ügyvivő Úr és Méltóságos Asszonyom! Engedjék meg, hogy a Villa angelai magyar kolónia és különösképen pedig a Villa Angélai Magyar Kultur és Segélyegylet nevében hálás köszönetünket fejezzem ki kolóniánk meglátogatásáért, amellyel nagy Örömet szereztek mindnyájunknak. Immár tizennyolc éve, hogy Csákó őserdei között megjelentek a magyar haza megszállott területeiről kiülő magyarok új hazát alapítani. Sok volna itt elmondani az első évek szenvedéseit, nyomorát, hisz legtöbbünk a trianoni vándorbotnál egyebet alig hozott magával; azonban ezen — hála a jó Istennek — már túl vagyunk. Ismét bebizonyult, hogy bárhová is veti sorsa a magyart, mindenütt megállja a helyét.

— Csákó őserdei között sok ezer hektáron terem a gyapot magyar telepesek kezemunkája alól. A sárból készült ráncsók helyét egymásután takaros téglaházak foglalják el. Mindez bizonyítéka, hogy a létért való küzdelemben a magyar itt sikeres harcot vívott meg. Hálátlanság volna meg nem említeni, és el nem ismerni Argentínának, fogadott hazánknak támogatását, ami nekünk — hontalan magyaroknak — különösen jól esett és ezért amellet, hogy magyarságunk mellett mindenkor színt vallottunk és hogy a magyar névnek mindenkor csak becsületet és elismerést igyekeztünk szerezni, ugyancsak mindig tiszteletben tartottuk ennek az országnak a törvényeit.

— A mi sorsunk már el van vetve itt, Csákó őserdei között. Mi már csak arra kérjük a magyarok Istenét, engedje megérnünk: a magyar fel-támadást, az ezeréves magyar határok visszaállítását, otthoni magyar testvéreink kiemelését a kisebbségi sorból és az örökké dédelgetett álnok ellenségeinkkel való leszámolást, hogy soha többé meg ne ismétlődhessék Trianon.

— Ez volna az igazságszolgáltatás és elégtétel nekünk, a külföldre szorított sok százezer magyarnak.

— Az elmúlt 18 év alatt több ízben tettünk kísérletet, hogy a magyar haza itteni képviselőinek figyelmét felhívjuk kolóniánkra. Elképzelheti tehát Méltóságos Urunk örömeinket, amikor megtudtuk, hogy eljön kolóniánk meglátogatására. Mindent megtettünk, hogy a rövid idő alatt, amit köztünk eltölthetett, megismerhesse az argentinai magyarság végvárát.

— Ezen látogatástól — megvalljuk — sokat várunk. Várjuk a Villa angelai magyar kolónia életében egy új fejezet megindulását, több összetartással, egymás iránt való megbecsüléssel, mert hiába tagadnánk, ebben

a tekintetben tizennyolc éven keresztül úgy haladtunk, mint egy hajó kormányos nélkül. Sehová sem tartoztunk. Senki sem törődött velünk. Senki (sem ösztönzött bennünket összetartásra és talán ennek tudható be, hogy a kolónia egy része szélsőséges elemek befolyása alá került, ami egyáltalán nem egyeztethető össze az itt kivívott anyagi helyzetükkel.

— Megragadjuk ezt az alkalmat, hogy a kolónia egy régi óhaját tolmácsoljuk Méltóságos Urunk előtt, ugyanis évek óta avval a tervvel foglalkozunk, hogy a kolónia által termelt gyapotot Magyarországon helyezzük el. A most dúló háború ugyan megszakított minden ezirányú törekvést, azonban kérjük Méltóságos Úr támogatását ebben az ügyben, amikor majd lehetővé válik.

— Végül kérjük, kegyeskedjék a Villa angelai magyar kolónia mélyes részvétét tolmácsolni a Főméltóságú Kormányzó Úrnak és Hitvesének, fiúknak, vitéz Horthy Istvánnak elhunytá felett.

— Isten éltesse Méltóságos Urunkat, a Méltóságos Asszonyt, Argentínát, Horthy Miklóst és a mi drága magyar hazánkat!

A nagy tetszéssel fogadott beszéd után Semsey Andor gróf m. kúv ügyvivő szólt az egybegyűltekhez.

Az ügyvivő beszéde során megköszönte az igazi magyaros vendégszeretetet, mellyel az ott élő magyarok fogadták, megjegyezte, hogy „minden kézszorításból azt érzi és olvassa ki, hogy magyarok vagyunk! Magyarok akarunk mindhalálig maradni! Beszéde során arra kérte a jelenlevőké/, hogy ebben a szellemben neveljék gyermekeiket, unokáikat, akik hivatva vannak Magyarország szebb jövője biztosításának nagy munkájára, ha majd felnőnek, közreműködni.

Bejelentette, hogy pénzadománnyal fogja előmozdítani az egylet egy régi törekvését, hogy tető alá hozza a Villa angelai „Magyar ház”-at, ugyanakkor átadta a kormányzó úr bekeretezett fényképét, amelyet az egyletnek ajándékozott. Utána még jó ideig időztek a lizsteletükre összegyűlt magyarok között, akiket a magyar ügyvivő és nejeinek közvetlensége és lekötelező modora teljesen meghódított. Emlékezetes lesz az összejevetel már csak azért is, mert ez az első alkalom, hogy egy asztal köré lehetett gyűjteni a Villa Angélán élő magyarokat és ezt az ügyvivő úr látogatása idézte elő.

Vasárnap délelőtt Zöldi Miklós plébános misét tartott, amelynek keretében magas szárnyalású beszédet intézett a megjelentekhez.

Mise után El Nandubayra utaztak ki a vendégek, ahol Melár István honfitárs házánál összegyűlt 37 család apraja-nagyja várta őket a házigazdával *együtt igaz magyar* vendégszeretettel. Egy *magyar* leány. Umheuzer Etuska egy szép magyar verset szavalt el, majd a magyar ügyvivő úr megköszönte a szívélyes fogadtatást.

— Önöket a sors messziről vetette ide, én is távolról, egy másik világ-

tájáról jöttem ide, hogy kötelességemnek eleget tegyek, — kezdte beszédét — majd beszélt a turáni átokról és felszólította magyarjainkat, hogy az eddigi széthúzást vessék el, ássák el a csatabárdot és fogjanak össze. Ne keressék, kutassák honnan jött, hová megy honfitársuk, nézzék azt, hogy jó magyar-e vagy sem. Magyarjaink Argentínába nem politizálni, hanem dolgozni jöttek, ezért ezen az alapon régi magyar elvek megőrzése mellett éljenek, tiszteljék Argentína törvényeit és szeressék új hazájukat. Az ó és új hazájukkal szemben pedig akkor teljesítik kötelességüket és a hazafiasságnak akkor tesznek eleget, ha az itteni törvényeket tiszteletben tartják és dolgozva, munkálkodva becsületet szereznek a magyar névnek.

Azután elhangzott a himnusz és a szózat és a vendégek megtekintették a volt magyar iskola helyiségét.

Villa Angélán meglátogatták Szócs László, Pálffy József és Tóth Ferenc családokat, utána a Villa Angélai Magyar Kultúr és Segélyegylet által a Tátra vendéglőben tiszteletükre rendezett mulatságon az ügyvivő megismerkedett azokkal a telepeseikkel is, akikhez a nagy távolság és az idő rövideje miatt nem juthatott el. A terem argentinai és magyar színekkel volt feldíszítve és zsúfolásig megtelt. A helybeli hatóságok vezetői is megjelentek és üdvözölték a magyar kolónia magas vendégeit.

A búcsúzás végnélküli volt. A megjelent magyarok nehéz szívvel váltak el vendégeiktől, akiknek látogatása örökké emlékezetes fog maradni a kolónia történetében.

A vendégek már úgy hajnalban indultak el a fővárosba. Az állomáson sokan megjelentek búcsúztatásukra, akiknek megígérték, hogy a „Magyar Ház” alapkövetételének ünnepségére ismét ellátogatnak Villa Angélára.”
(*Nagymagyarország. 1943. március 1.*)

„*A gráci magyarok újra egységes táborban.* — Grácban mindig élénk magyar élet volt. A háború kitörése óta nagyon megcsappant a Grácban élő magyarok száma, mert sokan hazamentek, az anyaországból pedig csak csekély számban érkeztek újabb munkáscsoportok. Ezeknek nagy része is inkább a Grác környékén lévő ipari gócpontokra került, ahol most szorgalmasan dolgozik.

A Gráci Magyarok Egyesülete már 55 éves múltra tekint vissza. A még ma is élő és az egyesület életében oly hosszú időn át tevékenyen résztvevő Gaál Gyula, 1888-ban alapította meg a Magyarok Asztaltársaságát, amelyből azután az egyesület kifejlődött.

A Gráci Magyar Egyesület fénykorát az első világháború előttre lehet tenni, de a kör még a világháborúban is nagyon tevékenyen működött. Előadásai, felolvasásai Grác fontos eseményei közé tartoztak, a gráci újságok ennek kapcsán a magyar kérdésekkel állandóan foglalkoztak. Az itt élő s tanuló egyetemistáknak szintén volt egy szervezetük és így a

két magyar egyesület a hazájuktól elszakadt magyarok gondozását minden tekintetben el tudta látni.

A Gráci Magyar Akadémikusok Egyesülete az Anschluss után feloszlott. A Gráci Magyar Egyesület az utóbbi időben politikai okok miatt nagy belső vajúdáson ment át, de az év elején sikerült a magyarokat újra egy táborba hozni. Január vége óta újra rendszeres összejövetelek vannak az egyesület helyiségeiben, szerdán, szombaton és vasárnap 30—40 tag rendszeresen látogatja a magyar egyesületet.

Az egyesület élén Bagdi Ferenc elnök áll, igazi jó magyar ember, lelkesen és biztos kézzel vezeti az egyesület ügyeit. Az egyesület titkári teendőit Mányó Ferenc látja el, aki kitűnő szervező, a környékbeli munkássággal is megvan a kapcsolata és így még nagy szerep vár rá. Schwandtner 4rpád konzulátusi tisztviselő is fontos szerepet játszik az Egyesületben, gyermekei minden magyar megmozdulásban és valamennyi magyar ünnepélyen nagyszerűen szerepelnek.

Sokat várnak a gráci magyarok a magyar ösztöndíjasoktól és a most kikerült ifjak érzik is ezt, igazi magyar lelkesedéssel fogtak hozzá a problémák megoldásához. Eddig már rendbehozták a könyvtárat, önbizalmat öntöttek a magyarokba, a márciusi ünnepélyen szerepeltek, minden magyar megmozdulásban örömmel résztvesznek annak ellenére, hogy ez a feladat távolodik orvosi tanulmányaiktól.

Az egyesület anyagi dolgai is rendben vannak. Különböző magyar ünnepélyek alkalmából a magyarok gyűjtéseket rendeztek és szép összegeket adományoztak a Magyar Vöröskereszt céljaira is.

Az egyesület keretén belül egy tanácsadó szervet létesítettek, amely a tagok dolgait elintézi, a magyarok ügyes-bajos dolgaiban eljár a konzulátuson és minden hatóságnál képviseli a magyarok ügyeit. Ebben a tanácsadó szervben is fontos feladatuk van a külügyi ösztöndíjasoknak. A szerv felállítása egyrészt mentesíti a konzulátust sok felesleges fáradtságtól, másrészt nagyhatású propaganda eszköz az egyesület számára.

Grácban is tervbe vették, hogy az egyesület Magyarországról szóló előadásokat fog tartani. Évekkel ezelőtt az egyesület sűrűn rendezett kirándulásokat, ezek a magyar kirándulások most újból megindulnak.

A márciusi ünnepély már a régi ünnepségek fényében tündökölt. * Himnusz elhangzása után Tann Zoltán ösztöndíjas Petőfi Nemzeti dalát szavalta el, Szentmiklósy Endre beszédében a márciusi eseményekről emlékezett meg, majd Gaál Gyula az egyesület megalapítója és tiszteletbeli elnöke saját verseiből adott elő. Schwandtner Ili és Zoli, valamint Mányó Ferenc Gyóni, Petőfi és Dalmadi verseket szavaltak. Az ünnepség végén Bagdi elnök a magyarokhoz beszélt, majd a Szózat elénekklésével az ünnepély befejeződött.” (*Nagymagyarország. 1943. május 1.*)

„*A Collegium Hungaricum a magyar szellemi élet központja Bécsben,* — Úgy gondolom, a külföldi magyar intézetek között egyik legrégebb és legszebb a bécsi Collegium Hungaricum. Mária Terézia magyar testőreinek egykori palotájában kapott hajlékot a magyar tudomány- és kultúrpolitikanak ez a letéteményese. Jövőre lesz a huszadik évfordulója annak, hogy az első kollégisták bevonultak a történelmi nevezetességű épületbe, a Collegium Hungaricum Vindobonense-be.

A barokk építőművészet tüneményes alkotása ez a palota. Rég porlód a kéz, amely építési terveit rajzolta, de a hatalmas épület, melynek köveiről történelem zeng, itt áll a Museum-Strasse 7. alatt és diadalmasan hirdeti, hogy idősebb Fischer von Erlach, aki a schönbrunni kastély és a belvederei palota egy részét, valamint a híres Karlskirchet és a Burgban a Spanische Hofreitschule is építette, maradandó formában tudta kifejezni a maga álmait. Eredetileg Trautsohn herceg építtette nyári palotájául a korai barokkművészetnek ezt a remekét.

— Ez talán Bécsnek a legnemesebb stílusban tartott épülete — mondta egy ismert itteni építész — és valahányszor újra megnézem, mindig eszembe jut, hogy emberi lélek és szellem egyik legnagyobb megnyilatkozása az építőművészet...

A Collegium Hungaricum épületének nagy a híre. Gunhardt, a bécsi egyetem kiváló tanára például évente bemutatja hallgatóinak és órákig ismerteti, magyarázza szépségeit minden alkalommal.

A filmek szeme is megakadt a palotán. A „Raimund” című nagy történelmi mozidarabnak több jelenetét a kollégiumi székház előcsarnokában fotografálták, ahová pompás, kovácsolt vasrácsos hármaskapun lehet bejutni. A 24 oszlopos előcsarnokba torkollik a főlépcső, első pihenőjében négy óriási Atlással, hatalmas térhatást érzékeltetve.

A Collegium Hungaricum bécsi kultúrpalotájának, melyet 1760-ban Pálffy Miklós kancellár vett meg az egyidejűen felállított magyar nemesi testőrgárda elhelyezésére és csak az első világháború után került újra a magyar állam tulajdonába, százhetven helyisége van. A telek egyik része és a lovardaépület jelenleg Bécs város tulajdona.

A kollégium jelenleg a bécsi magyar tudományos és társadalmi élet központja. Az itt élő hazánkfiak állandóan szellemi kapcsolatban vannak vele. Itt van a bécsi magyar kultúrintézeteknek, a Klebelsberg Kunó történelmi intézetnek, a magyar kolóniát összefogó társadalmi egyesületeknek: a bécsi magyar szövetségnek, amely az intelligencia egyesülete, a szociális támogatás nyújtásával, jótékonykodással foglalkozó bécsi Szent István-társulat, továbbá a bécsi magyar munkásegylet. Ennek falai között kapott helyet a magyar állami ösztöndíjasokat és a Bécsben tanuló magyar főiskolásokot egyaránt magában foglaló bécsi magyar akadémikusok egyesülete. Továbbá a magyar elemi iskola két tanterével.

Elsőrangúan felszerelt régi, de az új tudományos anyagot is felölelő híres könyvtára van a kollégiumnak, húszezer kötettel. Háromezerkötetes népkönyvtára ingyen látja el irodalmi művekkel és könnyen érthető formában megírt tudományos, gyakorlati ismereteket tartalmazó könyvekkel a Bécsben dolgozó magyar munkásokat.

A bécsi Collegium Hungaricumban működő magyar kultúregyesületek Miskolcgy Gyula dr. kollégiumi főigazgató vezetésével nagyszabású tudományos és kulturális programot bonyolítanak le. Neves hazai előadók ismertetik a bécsi tudományos világgal a magyar tudományos eredményeket. Műsoros előadások, koncertek tarkítják a programot.

Sorozatos előadásokat rendeztek a Bécsben élő — mintegy 6300 családfenntartó magyar állampolgárt tartanak itt számon jelenleg — lélekszámra mintegy tizenegyezer főnyi magyarság szellemi igényeinek kielégítésére.

A bécsi magyar szövetség a téli hónapokban kéthetenként sűrűn látogatott teadélutánokat rendezett. Az akadémikus egyesület a maga körében bonyolított le kultúrtevékenységet a régi magyar testőröknek, a „szellemi gárdisták” által örökölt díszes otthonában, másfelől a német akadémistákkal ápolta azokat a tudományos kapcsolatokat, amelyeknek megteremtése egyik alapvető feladata a külföldi magyar kollégiumoknak.

Szekér Jenő dr., a kollégium plébánosa, a Szent István-társaság vezetője s a kollégium hivatalos lapját is ő szerkeszti. Ő a lelki gondozója a katolikus magyaroknak nemcsak a kollégiumon belül, hanem kívül is. Apostolkodását kiterjesztette a Bécsben ápolt magyar sebesültekre is. Vasárnaponként a kärtnerstrassei máltai templomban mond szentmisét és magyarnyelvű szentbeszédet. Valóságos seregszemléje ez a vasárnapi mise a Bécsben élő magyaroknak. Katonatisztjeink, sebesültjeink állandó résztvevői s a bécsi magyar munkások nagy tömegei, akik valamennyien könnyes szemmel éneklik a magyar egyházi énekeket.

A bécsi magyar akadémikusok egyesületének újabban nemcsak az akadémikusok, hanem az ösztöndíjasok is tagjai. Ennek az egyesületnek három helyisége van a kollégiumban rádióval, társasjáték-teremmel és jól felszerelt házikönyvtárral. Ez az egyesület a központja az akadémiai életnek. Ugyanis nem minden akadémista lakik a kollégiumban, de ezek is itt találkoznak. Az egyesület tevékenysége kétirányú. Befelé tagjai számára kulturális tevékenységet fejt ki és résztvesz a többi magyar egyesület kultúrmunkásságában. Egyes tagjai a többi bécsi magyar egyesületekben vezető szerepet töltenek be. Ez az egyesület a bécsi magyar szellemi élet kovásza.

Az egyesület kifelé arra törekszik, hogy a német tudományos és kulturális élet minél több tényezőjével kerüljön kapcsolatba. Baráti köréhez

tartozik sok bécsi egyetemi tanár, a német ifjúsági főiskolai egyesületek számos vezetője s baráti összeköttetést tart fenn más nemzetek Bécsben működő hasonló egyesületeivel.” (*Kivonat Csávossy László bárónak az Esti Újság 1943. május 1-i számában megjelent cikkéből.*)

„*A magyar irodalom és tudomány németországi térhódításáról nyilatkozik Farkas Gyula dr., a Berlieni Magyar Intézet igazgatója.* — Farkas Gyula dr., a Berlieni Magyar Intézet igazgatója egyenesen a Harmadik Birodalom fővárosából érkezett a Dunántúl szellemi fővárosába: Pécsre, hogy az Erzsébet Tudományegyetem aulájában tudományos előadást tartson. Előadás után a pécsi professzorok és katonatisztek, régi barátai és egykori tanítványai, Őszinte szívből gratulálnak neki. A gratulációk azután szétszélednek és mi bevonulunk a Rector Magnificus szobája előtt lévő várakozóterembe.

A falon az egyetem egykori rektorainak portréi sorakoznak fel. A lefüggönyözött könyvszekrényben tudományos munkák simulnak egymáshoz. A barna kerek asztalon pedig csattos vendégkönyv van, amelybe az egyetem minden külföldi vendége vagy látogatója bejegyezte nevét.

A teremben olyan csend van, mintha csak templomban lenne az ember. Templom is ez a hely: a tudományok temploma. És aki most szemben ül velem, az a magyar tudomány egyik legkiválóbb papja: Farkas Gyula dr. berlini egyetemi nyilvános rendes tanár, a Berlieni Magyar Intézet és a berlini Collegium Hungaricum igazgatója.

A Dunántúlról indult el a pályafutása és tizenhat év óta hazájától távol, a Harmadik Német birodalom fővárosában él és dolgozik lankadatlan szorgalommal és kitartással. Valóságos kultúrmissziót tölt be Berlinben, ahol a baráti német nemzet fiaival és leányaival megismerteti a magyar szellemi élet drága kincseit. Nagy része van abban, hogy Németországban ma már mélyen meghajtják az elismerés zászlaját a magyar irodalom és a magyar tudomány előtt.

— A Berlieni Magyar Intézet 1917-ben, mintegy negyed századdal ezelőtt létesítették, a magyar-német szövetség öröme — kezdi értékes beszámolóját. — Ekkor egy magyar tanszéket is állítottak fel a berlini egyetemen. Ennek az egyetemnek első tanára Gragger Róbert volt. Gragger egyébként tiszteletbeli tanára volt a pécsi egyetemnek. Tulajdonképpen ő szervezte meg a Berlieni Magyar Intézetet. Sajnos, nagyon korán elköltözött az élők sorából. Mindössze harmincnyolcéves volt, amikor meghalt.

— Halála után a berlini egyetem magyar tanszékét és a Magyar Intézetet én vettem át. Az intézet negyedszázad óta a legnagyobb hungarológiai

intézeté fejlődött ki, ami csak létezik. Akit érdekel a magyarságtudomány, az itt minden anyagot megtalálhat. Az Intézet beszerzett minden olyan könyvet, amely a magyarságra vonatkozik. Jelenleg 4000 kötetnyi könyvből áll a Magyar Intézet könyvtára. Ezek legnagyobb része magyar nyelvű, vagy magyar vonatkozású, idegen nyelven megjelent munka. Itt kell megemlítenem azt is, hogy a Magyar Intézet 160 folyóiratot járát állandóan, ami azt jelenti, hogy kezünket mindig rajta tartjuk a magyar és német szellemi élet pulzusán.

— A Magyar Intézet tulajdonképpen a berlini német egyetem intézete. A német állam tartja fenn nagy költséggel. Ez az intézet különbözik a Collegium Hungaricumtól, amelyet viszont a magyar állam tart fenn. Ezt azért említem meg, mert nagyon sokan összetévesztik ezt a két intézetet, mivel a kettőt csak egy kert köti össze és mindkettőnek az igazgatója én vagyok.

Azután részletesen ismertette a Berlini Magyar Intézet működését: — Mindenekelőtt „Ungarische Jahrbücher” címen kiad egy folyóiratot, amely immár huszonharmadik évfolyamában van. Ugyanakkor „Ungarische Bibliothek” címmel egy könyvsorozatot ad ki.

— A Magyar Intézet intenzív munkásságot fejt ki, hogy a német tudományos köröket a magyar irodalmi alkotásokról és a magyar tudomány haladásáról tájékoztassa. Azután a német könyvkiadókat is állandóan tájékoztatja a lefordításra alkalmas magyar munkákról. Olyan nagy az érdeklődés a magyar irodalom iránt, hogy alig van könyvkiadó, aki ne adna ki magyar irodalmi munkát német nyelven. Jellemző, hogy mostanában nagyon sok magyar tudományos munkát is adnak ki a német könyvkiadók. Így például a boroszlói Korn Verlag egyik munkatársam „Magyar történetét” adja ki német nyelven, a Volk und Reich pedig a kétkötetes magyar irodalomtörténetemet jelenteti meg, a jénai Diderichs Verlag egy magyar dokumentumos antológiát ad ki, amely hűen visszatükrözi az egész magyar szellemi életet Szent István királyunktól napjainkig.

— Milyen eredményeket könyvelhet még el a Berlini Magyar Intézet? — kérdeztük.

— Mellettem egy magyar és egy finn lektor működik. Az intézet német tanítványai közül ma már hárman ülnek egyetemi katedrán a Harmadik Német Birodalomban. Eredménynek tekinthetjük azt is, hogy a Magyar Intézet német hallgatói közül majdnem minden évben egy-kettő doktorál.

— Professzor úr jelenleg milyen munkán dolgozik?

— A közeli hetekben Budapesten, a Studium kiadásában fog megjelenni „A magyar szellem felszabadulása” című négyszázoldalas könyv-

vem, amelyben a magyar történetírás fejlődését vázolom fel, — fejezte be nyilatkozatát Farkas Gyula dr., a Berliini Magyar Intézet agilis igazgatója.” (*Nagymagyarország, 1943. május 15.*)

„*A hamburgi magyarok március 15-i ünnepe a nemzetközi élet eseménye volt.* — Az idén a külföldi magyar márciusi ünnepekről csak elkésve kaptunk értesítést. Lassan jár a posta a mai háborús időkben, de a lélek szárnyalásának nincs akadálya. Ahol magyarok élnek, ott mindenütt lelkesen megemlékeztek a magyar szabadságról és a nemzeti ünnep alkalmából minden külföldi magyar lélekben idehaza járt, együtt ünnepezt az óhaza magyarságával.

Egyike volt a legszebb magyar ünnepeknek a Hamburgi Magyarok Egyesületének ünnepe. Elküldték az ízléses meghívót is. Az első oldalon ott díszlik a magyar címer. Maga a program a magyar művészek külföldi sikereiről tanúskodik. A meghívóból kiderül, hogy a Hamburgi Operának három ismert magyar művésze van: Hosvay Mária Eszter, Katona Gyula, Oláh József, mindhárom szerepelt a magyar ünnepélyen. Az opera tagjain kívül Marton Gizella zongoraművész is játszott, valamint a hamburgi Népopera magyar táncosnője, Groza Ninette is közreműködött.

Az ünnepély igazi magyar demonstráció volt. Nemcsak a magyarok jelentek meg a Klinkerhaus nagytermében, ahol az előadás volt, hanem előkelő német publikum is. A magyar királyi konzulátus képviselőjén kívül szép számmal jelentek meg szövetségeseink közül a bolgár, finn, török, japán és román főkonzulok és csodálkozásuknak adtak kifejezést, hogy a hamburgi kicsiny magyar kolónia olyan elsőrangú műsort tudott összeállítani. A sok vendégre való tekintettel az ünnepi beszédet németül is tolmácsolták, a Nemzeti dal-t német fordításban is bemutatták.

A jólsikerült ünnepekről a német lapok is részletesen megemlékeztek. A Hamburger Tageblatt ezt a címet adta beszámolójának: „A magyarok a magyar hazára gondolnak!” A beszámoló méltatja a magyar nemzeti ünnep jelentőségét és külön kiemeli Ury János elnök nívós szép ünnepi beszédét.” (*Nagymagyarország, 1943. május 1.*)

„*Stuttgartban magyar lapot alapítanak.* — Stuttgartban van a külföldi németek egész világra kiterjedő organizációjának a központja és ugyanebben a városban nagyon szép magyar kolónia létesült. Körmöczi Farkas László stuttgarti magyar lektor önképzőkört szervezett, amelynek ma már százhat tagja van. Az elnöki tisztet maga a lektor tölti be. Bedő Ferenc munkás lett az alelnök, a jegyzői tisztet Szóts Vilmos látja el, pénztáros pedig Köregi Ágoston ösztöndíjas lett. Háznagyok Molnár Ferenc munkás és felesége.

Az Önképzőkör tagdíjat nem szed, de önkéntes adományokból már összegyűlt bizonyos összeg, amelyből egy újságot akarnak kiadni és az újság szerkesztője Kelemen György ösztöndíjas lesz. A kör helyisége a Tanne vendéglő különterme, de Berthold Fein dr. mérnök, a Fein gyár tulajdonosa és jövődöbeli tiszteletbeli stuttgarti magyar konzul állandó helyiséget fog a tagok rendelkezésére bocsátani. Minden összejövetelen egy-egy rövid előadást tartanak, majd verseket szavalnak, novellát olvasnak fel a magyar irodalomból és zeneszámmal egészítik ki az érdekes előadást.

Az önképzőkör eddig két kirándulást is rendezett. A magyar honvédek javár? 57 márkát gyűjtöttek össze. A magyar-német társaság a kör minden tagjának ízléses képeskönyvet juttatott Stuttgart nevezetességeiről és egy magyar matinéra jegyeket bocsátott rendelkezésükre.

A légitámadások a magyarokat megkímélték. Egyetlen egy magyar sem esett áldozatul a légitámadásoknak.” (*Nagymagyarország. 1943. május 15.*)

„Megalakult a berlini magyar egyesületek központja. Létrejött a magyar egység Németországban. — A németországi magyarságnak nagy eseménye van: megalakult Berlinben a berlini magyar egyesületek központja. Már régen megindult a mozgalom a Németországban működő magyar egyesületek egyesítésére, de eddig minden fáradozás hiábavalónak bizonyult. Most megvan az egység és erről a következő hivatalos nyilatkozatot adták ki:

„Megalakult a berlini magyar egyletek központja. A német birodalom fővárosában működő magyar egyesületek elhatározták, hogy az április hónapban megalakult közös sajtóbizottságot egyben nemzeti és kulturális együttműködésük központjának tekintik.

Berlin, 1943. május 29.”

E nyilatkozat megjelent a Híradóban, a berlini magyarok lapjában és a többi vidéki magyar egyesületeket is felhívták a csatlakozásra azzal, hogy a döntést bejelentik a Magyarok Világszövetségének. A legtöbb németországi magyar egyesület már nagy lelkesedéssel üdvözölte is a most létrejött egységet.

A külföldi magyarság érdekében nagyjelentőségű megállapodást a Híradó szerkesztőségének hivatalos helyiségében — amely a Berlini Magyar Egyesület helyiségében van, — kötötték meg. A megbeszélésen megjelent Lőrinczy Géza, a Berlini Magyar Egyesület és az Iskola egyesület elnöke, Nóvák Miklós ügyvezető elnök a Magyar tanuló ifjúság társasága részéről, Nánássy István és Dózsa László a Petőfi Egyesület, Rigó Gábor a Kultúrszövetség részéről, valamint olt volt Kertész Tamás dr. berlini római katolikus és Hőgye Mihály birodalmi magyar református

lelkész, a hivatalos magyar hatóságokat Domonkos István főtanácsos, a Munkásgondozó Hivatal kiküldötte képviselte és résztvett a tanácskozásokon Deák Miklós, a Híradó szerkesztője.

Lőrinczy Géza a berlini magyarok lapjának, a Híradónak sikereiről számolt he. A hamburgi magyarok, a stuttgarti kolónia és több más magyar központ a legnagyobb lelkesedéssel üdvözölte a magyar lapot és mindenki örömét fejezte ki, hogy végre van egy központi szerv, amely a Németországban szerte élő magyarok közt tartja a kapcsolatot. Az előzetesen megalakult sajtóbizottság minden magyar ügyet felkarol és így önként adódott az a megoldás, hogy ezt a szervet építsék ki a németországi magyarok nemzeti és kulturális együttműködésének központjává. A berlini magyar egyesületek együttműködésére szükség van és keresztül kellene vinni, hogy valamennyi egyesület a berlini központba tömörüljön.

Lőrinczy Géza feltette a kérdést, hajlandók-e az összes egyesületek hozzájárulni a központ felállításához, természetesen azzal a feltétellel, hogy a közös munkaterület kivételével valamennyi egyesület megtartja autonómiáját és szabad mozgása lehetőségét. Azonnal bejelentette, hogy a Berlińi Magyar Egyesület, amely 1846-ban alakult, valamint a Berlińi Magyar Iskolaegyesület minden további nélkül csatlakozik a központhoz.

Dózsa István a Petőfi Egyesület nevében csatlakozott a tervhez, Nóvák Miklós a Magyar Tanuló Ifjak Társasága nevében, amely a legrégibb szervezete a berlini magyarságnak, hiszen még 1842-ben alakult, jelentette be csatlakozását.

Högye Mihály református és Kertész Tamás dr. katolikus lelkész lelkesen üdvözölte a bizottság döntését és a két lelképásztor rámutatott arra, hogy ez az esemény az egész német birodalom magyarságára nagy hatást fog gyakorolni, s éppen ezért ez a lépés ma már szinte nemzeti kötelességünknek tekinthető.

A határozat kimondása után valamennyi jelenlevő örömeinek adott kifejezést, hogy az egység létrejött. Deák Miklós szerkesztő beszámolt a Magyarok Világszövetségénél tett látogatásáról és előadta, hogy a Magyarok Világszövetsége közgyűlése arról győzte meg, hogy odahaza is feltétlenül óhajtják a minél szorosabb együttműködést a külföldi magyarság körével és éppen a német birodalmi csoporttól várják a példaadást.

A bizottság tagjai azután a központ feladatát és munkaterületének megállapítását vitatták meg. A központ egész évre előre kulturális programot állít össze és a munkaköröket az egyesületek között szétosztja.

A Híradó most már nemcsak a berlini magyarok, hanem az egész németországi magyarság hivatalos lapja lesz.

Elhatározták a magyar címtár összeállítását.

Megtették az előkészületeket a központi iroda felállítására, amelynek vezetőjéül Willer József dr. egyetemi magántanárt, a Híradó szerkesztőjét

kérték fel, aki azonban ezt a szép feladatot csak akkor tudja betölteni, ha továbbra is Berlinben marad.

A berlini magyar egyesületnek megalakulását különben bejelentették a követségen is és felkérték Sztójay Döme követet a berlini magyar központ díszelnökségének elfogadására.

A németországi magyar egységtől sok jót vár a németországi magyar kolónia és mindenki meg van arról győződve, hogy ez az egységes fellépés iránytadó lesz a külföldi magyarság magatartására.” *(Nagymagyarország. 1943. június 15.)*

„*Magyar élet Münchenben.* — A Münchener Magyar Egylet reneszánszát éli. Nem egyesületesdit játszanak, hanem komoly erkölcsi és nemzeti kultúrmunkát végeznek. Münchenben igen szép számmal vannak magyar munkások is, ezeknek gondozásáról sem feledkeznek meg, a magyar öntudatosítás szempontjából nagyon sokat jelent a Münchener Magyar Egylet értékes munkája.

Minden két héten úgynevezett „fonó”-t rendeznek. Minden ilyen összejevetelen 40—60 magyar jelenik meg. A fonó keretében magyar népdalokat tanulnak, előadásokat tartanak a magyar problémákról, a magyar íróktól novellákat olvasnak fel és verseket adnak elő. Münchenben mintegy 15 ösztöndíjas tanul, valamennyi jó magyar érzésű fiú és leány, akik szívesen juttatják kultúrelvezelhez az ottani magyar munkásokat.

Hosszú évek munkája után sikerült elérni, hogy a német hatóságok segítségével a Münchener Magyar Egylet olyan helyiségbe került, ahol egyelőre kénytelenek megvárni az összejeveleiket. Münchennek egyik legszebb helyiségét kapták meg a magyarok és így végre maguk között lehetnek. Eddig egyik étteremben találkoztak és a helyiséghiány nagyon sok értékes tervet döntött meg.

A Magyar Egyesületnek jelenleg Kocogh Ákos dr. egyetemi lektor az elnöke, pénztárosa Pulyer János, jegyzője Ébner Kálmán, alelnöke László János. Mindannyian régóta Münchenben élő magyarok, az egyesületnek jelenleg 92 tagja van.

Ha az utolsó hónapok eredményeit összefoglaljuk, csak akkor értékelhetjük igazán az egyesület értékes munkáját. Még a múlt év végén, decemberben a Magyar-Német Társasággal együtt ünnepelték meg a Kormányzó úr névnapját. A Magyar-Német Társaság színes műsorról és sörről gondoskodott. Februárban megindult a Fonó és egyre nagyobb a sikere. A március 15-iki szabadságünnepet olyan fényes keretek között ünnepezték meg, amelyre példa múltban igazán nem volt.

Március végén színes filmeket mutattak be Magyarországról és erre német vendégeket is meghívtak. Májusban értékes előadássorozatot indított meg az egyesület. Ujfalussy Pál ösztöndíjas értékes előadást tartott

„Mit adott a magyar nép?” címmel. A vetítettképes előadást a németek is megnézték. Az elnök előadása tisztára irodalmi jellegű volt. „Mit adott irodalmunk, zenénk és festészetünk?” volt az előadásnak a címe. Nemcsak a vetített képeket, hanem a hanglemezeket is segítségül hívta, hogy előadását illusztrálja. Az egyik ösztöndíjas költeményeket szavalt. Karády Pál mérnök előadása zárta le az érdekes előadássorozatot „Mit adott technikánk és tudományunk?” volt ennek az előadásnak a címe.

A Münchener Magyar Egyletben minden magyar megtalálja azokat az értékes olvasnivalókat, amik őt érdeklik, a könyveken kívül az egyesületbe járnak magyar folyóiratok is.

A „Nagymagyarország” ott van az egylet asztalán, de érdeklődéssel lapozzák a látogatók az összes képeslapokat is. Érdekes, hogy az egyesület vezetősége Orbók Attila „így beszélj hazadról!”, Kun Andor „Tudod-e, mit köszönhet a világ a magyarságnak?” és az Athenaeum kiadásában megjelent „Magyar munka, magyar lélek” című hatalmas munkát kérte. Ez is mutatja, hogy a magyar betűnek milyen ereje van az országon túl. A külföldi magyarok főleg olyan könyveket kérnek, amelyekből megtanulhatják, hogy a magyar kultúrának milyen hatása volt idegen nemzetekre és az ezekből a könyvekből nyert adatokat felhasználják magyar propagandára is.” (*Nagymagyarország. 1943. június 15.*)

„Magtalálták Benczúr Gyula székelykapuját Felsőbajorországban. A nagy magyar festőművész emléke Németországban. — Müchentől mintegy másfél órányira fekszik a szép Starnberger tó. Ennek egyik nyúlványát Würmseenek hívják. E tó partján több helység fekszik, amelyek sajátossága azonnal felkelti az idegen szemlélő figyelmét. Az elegáns nyaralókkal és villákkal díszített egyszerű halászfalvak nagy mértékben növelik a természettől fogva is nagyon szép vidék érdekességét. Egy ilyen helységben, a tó partján fekszik egy neves jémet írónak, Waldemar Bonselsnek a villája. Maga az épület nem nyújt semmi különlegességet. Az elmúlt évszázad utolsó negyedének kiforrotlan, befejezést kereső architektúrája örökítette meg magát számtalan tornyocskájában, ólomkeretes ablakaiban. A középkori kastélyoknak rosszul sikerült másolata, azok romantikája nélkül. Annál érdekesebb és szebb azonban a házat körülvevő kert nagykapuja. Gyönyörű szép, faragott székelykapu ez, olyan pompás kivitelben, hogy minden erdélyi háznak díszére válna. Jellegzetes a kapu tagolása. Baloldalán van a kiskapu, ahol az emberek „bemennek”, a közepén a nagykapu, a jószág számára. Benczúr Gyula, hazánk neves festőművésze lakott ebben a villában a múlt század nyolcvanas éveitől 1904-ig, feleségével együtt. Bármily szép is volt a táj és a környezet, mégis honvágya támadt a magyar asszonykának. A szerető

férj csináltatott valahol Erdélyországban egy eredeti székelykaput ée felállíttatta kertje elé, hogy így vigasztalja hazavágyó feleségét. Hogy vajjon sikerült-e a szándéka, arról nem szól a krónika. Mindenesetre szép népművészeti emlékmű emlékeztet azóta bennünket messze idegenben a mi szép hazánkra. Még a belefaragott, felirat is zamatos székelységűs „Isten áldja meg a bemenőket”, mondja a kiskapu felirata. „Ezt a kaput Benczúr Gyula készítette kedves felesége, Bodnár Piroska örömére, 1889”f ez pedig a nagykapu felett van a fába belevésve.

Elképzelhető, hogy az ilyen szép és érdekes népművészeti remekmű minden jó magyart elragadtat, — hát még ha egy színbajor vidék kellői közepén akad rá az ilyesmire!

Természetesen azonnal felkerestem a villa, vagyis a kapu tulaj donosát, hogy bővebbet tudjak meg a kapu eredetéről. Bonsels író nem szívesen fogadott, mert éppen egy új művén dolgozott. Valószínűleg a szokott autogramm-vad ászokkal tévesztett össze. De mikor meghallotta, hogy a székelykapu iránt érdeklődöm és magam is magyar vagyok, felolvadt a jég s kérésemre a következőket mesélte el.

1914-ben megvételre keresett egy alkalmas házat a Starnberger tó vidékén. Véletlenül meghallotta, hogy a híres magyar festőművész, Benczúr Gyula, el akarja adni a villáját, de csak bizonyos feltételek mellett Nem szabad sem a házon, sem a kapun bármit is változtatni. Mivelhogy Bonsels írónak tetszett a ház, megígérte, hogy kívánságának eleget tesz. Így létre is jött a vásár.

Ez alkalommal elmesélte Benczúr Gyula, hogy egy gazdag müncheni hentesmester nagy árat ígért már a villáért, de ő mégsem adta el neki. Megtudta ugyanis, hogy a vevő az egész házat, kertet, kaput át akarja építtetni s ez az ő kegyeletét nagyon bántotta. Csak annak akarta eladni, aki mindent az eredeti formájában hagy. Hála Istennek — és Benczúr Gyula konokságának — így megmaradt a gyönyörű székelykapu Felsőbajorországban.

Sajátságos módon, nem is tudta Bonsels majdnem két évtizeden keresztül, hogy mit jelent a felirat a kapun, amíg én 1942. nyarán le nem fordítottam néki. Ezelőtt 10—12 esztendővel lehetősége lett volna megtudni, de elszalasztottá az alkalmat. Egy magyar leányka ugyanis (aki a müncheni festő akadémiának tanulója volt), saját elhatározásából és saját költségén szép színésre pingálta a kaput. Hetekig dolgozott rajta, mire készen lett. Sajnos, épp ez idő alatt hosszabb külföldi utazáson volt a ház ura s mire visszatért, nyomtalanul eltűnt a tündér az ecsettel és csak a szép magyar színekben pompázó székelykapu emlékeztetett arra, hogy nemcsak a mesékben történnek csodák.

A magyar hazaszeretetnek és honvágynak szép példája és emléke ez

a székelykapa Bajorországban. Fenntartásához hozzájárult a kis művész nő magyar szíve és szorgalma is.” (*A berlini magyarok lapjának, a Magyar Nemzeti Híradónak cikke 1943. június havában, Czilling László tollából.*)

„*Negyvennyolcas szabadsághős sírja a hamburgi temetőben.* — A Hamburgi Magyar Egyesület levelet küldött a Magyarok Világszövetségének Budapestre s abban megköszönte a Kormányzó Úr öföméltósága arc-képét, a magyar zászlót, amiket a Világszövetség küldött a hamburgi magyaroknak.

A levélben azt az érdekes hírt közli az egyesület, hogy a hamburgi temetőben felfedezték Beöthy Ödön 48-as szabadságharcos sírját, aki száműzetésben ott halt meg 1854-ben. Síremlékét özvegye és gyermekei állították.

A Hamburgi Magyar Egyesület most gondozásába vette a sírt és azt kérdezi levelében, kik élnek Magyarországon a Hamburgban eltemetett szabadságharcos leszármazottai közül. A Magyarok Világszövetsége segíteni kíván a hamburgi magyar egyesületnek és majd kapcsolatba hozza az esetleg jelentkező leszármazottakat az egyesülettel.” (*Nagymagyar' ország. 1943. július 15.*)

„*Horvátországban szervezkednek a magyarok.* — Egyszerű újságot hozott a posta Eszékről. A Horvátországi Magyar Közművelődési Közösségi Értesítő megindult. Bevezetőjében a budapesti rádió őszinte beszédével foglalkozik és azt fejtegeti, hogy „különösen nagy fontosságú nekünk, külföldön élő magyaroknak saját hibáink meglátása, beismerése és kiküszöbölése és ezek helyébe olyan újabb valaminek bevezetése, ami nemcsak saját magunk hasznára válik, hanem egyúttal mindannyiunk épülésére szolgál”. A horvátországi magyarok szószólója erősen ostorozza azokat a magyarokat, akik a magyar közösségtől távol akarják magukat tartani és ezután így folytatja:

„A magyar rádió intése nekünk is szól és tanításából mi is okulhatunk. Csak egy kis jóakarattal kell hozzá és mindenki megtalálja a helyes utat. Ne különítsük el a magunk sorsát nemzetünkétől, a közérdek legyen a mi érdekünk is és ne külön, egyéni utakon keressük boldogulásunkat. Vállaljunk részt a közös munkából és tartsuk kötelességünknek ennek lelkiismeretesen való elvégzését.”

Az ifjúsággal külön foglalkoznak. Számukra Ifjúsági Értesítőt küldenek. Minden községben, ahol magyarok vannak, külön csoportot alakítanak. Az ifjúsági vezetőket kioktatják a magyar kötelességre: „minden magyar kézfogásból származó célunk: a magyarság megerősödése”. A Levelesláda üzeneteiből kiderül, hogy a helyi szervezkedés mindenütt sikereket ért el. A helyi szervezetek beszámolnak működésükről a köz-

pontnak, a magyar ifjúság hazafias szellemű nevelése mindenütt megkezdődött.

Az Asszonykör a horvátországi magyar nőkhöz intézi szavát. Hasznos tanácsokat ad a mindennapi életre és így kézben tartja az asszonyi tábort is.

A Hírek a magyarok életéről számolnak be. Beliscsin műsoros délután volt és gyermekszereplők adták elő a Vakáció és a Soványító kúra című színdarabot. A tarka műsort Bonkhardt Ferencné rendezte. Az idjijai Asszonykör anyák ünnepséget tartott. Az andrijasevci helyi csoport majálist rendezett a község határában levő erdőben. A majális jövedelmét a menekült magyar testvérek felsegélyezésére adták. Az indjijai helyicsoport Horthy Miklós ünnepélyén Vig István kerületvezető mondott beszédet, majd utána fohász és ének következett. Czvörnyek István Magyarországa kormányzójáról tartott felolvasása után a magyar Himnusz eléneklésével zárult be a lélekemelő ünnep.

A horvátországi magyaroknak azonban nemcsak ünnepnapjai vannak. Az Értesítő vigasztalja azokat, akiket baj és fájdalom ért, minden magyart arra buzdít, hogy tartson ki magyarsága mellett a nehéz időkben és a magyarság összefogása biztosítja a szebb jövőt.” (*Nagymagyarország. 1943. augusztus 1.*)

„*A szlovákiai magyarok kultúrélete.* — Magyarország a bécsi döntőbíráskodás után lefektette a szomszédállamokhoz való baráti kapcsolatok alapjait. Most, amikor Tido Gaspar, Szlovákia propagandaminisztere meglátogatta a magyar fővárost, időszerű a magyar-szlovák szomszédi viszony mérlegelése, különösen kulturális szempontból.

Hogy a belvederei döntés után a magyar-szlovák kapcsolatok pozitív irányban fejlődhetnek, főként két tényezőre vezethető vissza. Egyrészt arra, hogy Eszterházy János gróf, a magyarság kipróbált vezére Szlovákiában maradt, másrészt hogy Magyarország lojális kisebbségi politikájával megeremtette a közeledés lehetőségét.

Nem az a szándékunk, hogy politikai vagy gazdasági téren foglalkozzunk a létrejött egyezmények kihatásával és szerepével. A megértőbb légkör kulturális kihatásait vázoljuk csupán, — mindkét fél előnyére, — amint 1943 általános kultúrképében mutatkozik.

Néhány hete a Grenzbotuban Riedl Ferenc tollából érdekes cikket olvastunk. A dunai népek szükségszerű egymásrautaltságáról értekezett, amelynek kategorikus imperatívusza nélkül, hiábavaló lenne minden német erőfeszítés a középeurópai béke érdekében. A modern Magyarország a legmesszebbmenő európai felelősségvállalással kikapcsolt minden veszedelmes súrlódási felületet szomszédaival szemben és emelkedett kultúrpolitikával kiaknázott minden közeledési lehetőséget.

Szlovák hivatalos körök 1943 elején elismeréssel nyugtázták, hogy a magyar szemlélet a szlovák lelkiségről örvedetesen megváltozott. Három év óta a magyar folyóiratok behatóan foglalkoznak szlovák problémákkal. Komoly tudományos munkák jelentek meg ilyen célzattal. Mint „Magyarország és a szlovákok”. 1943-ban került sajtó alá: A Magyar Album 10 kötetes sorozata, erdélyi, bácskai, szlovák és budapesti írók műveivel. Szlovák nyelven: Magyar Antológia jelent meg. A Kazinczy Kör ebben az évben adta ki Kassán a modern szlovák próza magyarnyelvű antológiáját.

Az Új Magyar Múzeum című folyóirat pedig, amely negyedévenként jelenik meg, egyharmad terjedelemben szlovák szöveget közöl.

De megélnékült a Szlovákiai Magyar Párt szociális és kulturális tevékenysége is. Különösen dícséretreméltóan dolgoznak a szepesi szervezetek. A dobsinai magyar ház felavatása egyenesen ünnepi élményt jelentett a magyarság számára.

Szlovák részről megkönnyítették a magyar könyvtárak működését sok helyen, így Pozsonyban is. Végre a nyitrai városi könyvtár magyar tagozata is működhet. 547 tagja van.

Mint a magyarság legfőbb kulturális szervezete, a Toldy Kör mutat fel szép eredményeket. Egyes helyeken a Sz. M. K. E. tagozatai is működnek, így pl. Poprádon, ahol nagy sikerrel adták a „Tokaji aszú”-t. A Toldy Kör ebben az évben tartotta hetvenedik közgyűlését, a magyar társadalom általános érdeklődése mellett.

Ebben az évben engedélyezték több helyen a magyar művelődési előadássorozatok megtartását. Magyar műkedvelő előadások megrendezésére négy magyar színészcsoporthoz kaptak engedélyt: a Toldy Kör, a Keresztény Kultúrkör, a P. T. E. és a V. A. S.

Diszes közgyűlésen számolt be egyévi működéséről a Magyar Testnevelő Szövetség, mint a magyarság legfőbb sportszervezete. Tizenhét szakosztálya közül tizenhat állandóan működik.

A szlovákiai magyarság nemzeti és európai hitvallását gyönyörűen szövegezte meg Eszterházy János gróf a „dobsinai magyar ház” felavató ünnepélyén: „Mi békét hirdetünk a velünk sorsközösségben élő szlovákok és németek felé, de ugyanakkor kijelentjük, hogy nem engedjük jogainkat elvenni és semmilyen politikai irányzat kedvéért sem vagyunk hajlandók megfosztatni magunkat a nekünk kijáró jogoktól. Mi minden velünk együttélő nemzet felé békét és baráti jobbot nyújtunk, éppen úgy, ahogyan közösen harcolnak a Don-kanyarban is nemzetünk fiai. De ahogy ott a közös célért közelebb kerülnek egymáshoz fiaink és eltűnnek az ellentétek, kötelességem figyelmeztetni mindenkit, hogy az Úristen nem azért engedte nemzetünket ezer éven át élni itt, hogy most eltüntessék azt”.

Majd ezeket mondta: „Nekünk egy volt mindig a keresztünk és a mi sorsunkat az határozta meg, hogy magyarok vagyunk”.

Férfias szavak, őszinte szavak, amelyeknek visszhangja mindenhová elhat, ahol magyarok élnek. Eszterházy János gróf büszke hitvallása a sokat szenvedett, trianoni magyarság hitvallása.” (*Nagymagyarország. 1943. augusztus 1.*)

„*Magyar aratóünnep Horvátországban.* — Rétfalun aratóünnepet rendezett a horvátországi magyarság. Az ifjúság aratóruhában, aratószerszámokkal, aratógazda vezetésével, dalszóval indult a templom udvarába, ahol a magyar Himnuszt is elénekelték. Az istentisztelet után tartották meg a színes aratóünnepélyt. A „nemzetes úr” átvette a búzakoszorút, az „aratógazda” pedig beszámolt az aratásról, és az osieki leányok régi magyar táncokkal gyönyörködtették a közönséget, Egyed József tizedes gitárján kísért daláért aratott tapsokat. Előadták Mihály László „Óda a búzához” című versét, majd egy szabadságos katona elszavalta Oswald Ferenc „Végrendelet” című költeményét. Magyar iskolás gyermekek magyar verseket szavallak. Volt egy rövid jelenet is, amelynek a „Jószívű Miska” volt a címe és amely Rétfalva utcáján játszódott le. Az ünnepség a Szózat eléneklésével ért véget.

Vukováron is volt Szent István ünnepség. A magyar istentisztelet alatt az Asszonykör magyar templomi énekeket adott elő, ünnepi előadás keretében méltatták első királyunkat, majd szavatelok és vidám jelenetek következtek. Fa József, Hamerlla és Hajdú testvérek, Ásványi Mariska, Víg Mariska, Ivánics Gy., Kugler B., és még többen arattak tapsokat, értékes szereplésükért.” (*Nagymagyarország. 1943. október 1.*)

„*Farkas-tanya Boszniában.* — A horvátországi Magyar Közművelődési Közösségi Értesítő egyik cikkében olvassuk ezt a pár sort, amelyet érdemes megjegyezni.

„Ezelőtt negyvenöt éve Kállay Béni szegény magyarokat telepített le Boszniába. Mindegyiknek 20 hold földet ígértek és a szegény emberek azt remélték, hogy ők ott fehér kenyéren fognak élni. Ehelyett fekete szén-égetők lettek, mert csak így tudták megélhetésüket biztosítani. Bevezették őket az őserdőbe, ahol farkasok tanyáztak. Ezt a falut elnevezték Farkas-tanyának. Ma már kis templomuk van, sőt cséplőgépük is van. Sok viszontagságon mentek át és le kellett győzniök a farkast, csatára mentek a gazzal, a tövissel, az őserdőben. Mindent legyőztek. Ez a kultúra.” (*Nagymagyarország. 1943. október 1.*)

„*Horvátországban szervezkedik a magyarság.* — A horvátországi magyarokról is kaptunk híreket. A horvátországi magyar közművelődési

közösség nagy súlyt fektet az asszonykörök létesítésére. Pár hónapja működik az erduti asszonykör. Megünnepezték az Anyák napját műsoros délután keretében. Müller Generóza titkárnő állította össze a műsort és a magyar leányok, ifjak szavalatokkal, énekekkel szerepeltek. Vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója születésnapja is szép ünnepség volt.

A magyar tanfolyam résztvevői szép sikerrel vizsgáztak és a legjobb tanulók szép könyveket kaptak. Írjuk ide a legderékabb magyar gyerekek nevét: Popovits Nádika, Béres Boriska, György Juliska, Balogh Gizuska, Sztrukics Mariska, Kiss Katica, Hugyik Laci, Lajtós Szilveszter, Pásty Mihály, Tukózes József, Kovács Pistu, Pusztay József és *Portite* Mihály.

Azoknak a leányoknak nevét, akik a leánykörben eredményesen dolgoztak, jegyzőkönyvben megörökítették és férjhezmenésük alkalmával egy konyhaszekrényt kaptak ajándékba.

Az eszéki helyi csoport eredményesen működik. Bemutatták „Jön a kék” című vígjátékot és a műsoros est keretében felolvastak, énekek és szavalatok szerepeltek. A gyerekek részére Bábszínház előadást tartottak.

Két falusi magyar diákkotthont létesítenek. Már eddig is sokan jelentkeztek.” (*Nagymagyarország. 1943. október 1.*)

„Az indijai magyarokról, akik híven megőrizték ó-hazájuk hagyományait. — Indija a Szerémség egyik legnagyobb és legrendezettebb községe. Éppen félúton fekszik a nemzetközi műút újvidéki és belgrádi szakaszán. Első pillantásra látszik, hogy jóhírukra sokat adó, gazdag parasztok lakják, mert ez az egyetlen falu a magyar határtól délre, amelyet még az idén nyáron is mindennap öntözőkocsikkal locsoltak.

A környék „sváb köztársaság”-nak nevezi Indiját. Tény, hogy 9000 lakosának 85%-a német. Magyar mindössze 300 él a községben, de ezek tömören egy családdá kovácsolódtak. Rajtuk kívül van még harminc olyan család, amely maga sem tudja, hová tartozik, tehát mindegyik népcsoport magáénak hiszi. Mintegy 18 magyar család Jugoszlávia összeomlása után elhagyta a falut. 900 szerb lakosa van Indijának, akik a partizán megmozdulástól távol tartották magukat. Nem is történt semmi bajuk, egyikük sem hiányzik, zavartalanul dolgoznak és mindannyian megtartották vagyonukat. Elvéve akad a községben néhány horvát család is. Ők mint vasúti alkalmazottak kerültek Indijára.

Egyébként a falu legnagyobb épülete volt a MÁV-iskola. Indija már a nagy békében fontos vasúti csomópont volt. Itt található a zágráb—belgrádi és a belgrád—budapesti fővonal is és több helyi érdekű csatlakozás. 1914 előtt annyi magyar vasutas élt a környéken, hogy gyermekeik iskoláztatása végett kénytelen volt a MÁV saját iskolát szervezni. Ma az

épület horvát vasutasotthon lenne, ha évekkel ezelőtt „átmenetileg” le nem foglalták volna a katonaságnak.

Van még egy híres békebeli épület Indiján, amelynek történelmi magyar vonatkozásai nálunk ismertek, itt azonban az új nemzedéknek fogalma sincs az épület múltjáról. A monarchia idejében a 9-es huszárok állomásoztak a községben és Tisza István gróf miniszterelnök önkéntes korában ezekben a hatalmas kaszárnyákban töltötte hosszabb laktanyafogságát. A kaszárnyának bizonyos magyar vonatkozása ma is lenne. Két évvel ezelőtt itt kaptak a község magyarjai két szobát a Zágrárból engedélyezett közművelődési egyesület hivatalos helyiségei céljára. Az 1941-ben alakult egyesület azonban nem sokáig örvendezhetett önálló helyiségeinek, mert azokat a katonaság igénybevette. Az egyesület ennek ellenére fennakadás nélkül működik, Vig István elnök, kerületi vezető irányításával. Az ő keze alá tartozik még néhány környékbeli község, így Dolnji Pelrovci 102, Putinci több mint 200, Dobrodó 160 és a slankamenti szálások néhány tucatnyi magyarsága.

Mielőtt Indija magyarjainak hétköznapi életét bemutatom, vessük az emlékezés fényoszlopját múltjukra.

A Millenium táján az öreg Pejacevics Péter grófnak 40.000 holdja volt a Szerémségben. Az volt az elhatározása, hogy csak magyar földmunkást enged a birtokára, mert csak az érti igazán a földművelést. 1900 körül a gróf Zala megyéből, a Bácskából, Bánátból többszáz magyar családot telepített birtokára gazdasági cselédnek. Idősb Pejacevics gróf gavallér gazda hírében állott, szívesen jöttek hozzá a nincstelen földművesek. Az uradalmi viszonyokhoz mértén emberségesen, vagy ahogyan ma mondanók, szociálisan bánt cselédjeivel. Indiján, Humán, Putincén, ahol a magyarok letelepedtek, szép katolikus templomokat emeltetett, amelyekben manapság már sehol sem tartanak magyar istentiszteleteket.

A Pejacevics-uradalom 1919-ben a jugoszláv földreform rendelkezésére darabokra hullott. Az idetelepített magyarok azonban nem estek kétségbe, mert tudták, hogy munkásemberre mindig szükség lesz. Azzal is tisztában voltak, hogy széles e vidéken nincsen még egy olyan földhöz értő fajta, amely náluk lelkiismeretesebben műveli a földet. Jöhet tehát bármilyen úr a vidékre, nélkülük nem. boldogul.

Ma összesen két olyan magyar gazda van Indiján, aki a saját földjét műveli, a többi mind szegődményes. Jobbmódú nincs is köztük. Visszavonultan élnek. Az időnként erre is átcsapó politikai hullámveréssel szemben érintetlenek maradtak, semmiféle szerepet nem vállaltak, minden behatás lepergett róluk. Magukat „tűzpróbásoknak” nevezik némi büszkeséggel. Annyit egy futó látogatás alkalmával is megállapíthat az idegen, hogy lelkes, romlatlan emberek. Sajnos, kis gondok nagy malomkövei közt őrlődnek.

Két esztendeje kérték, hogy magyar iskolát szervezhessenek. Kimondhatatlan szükség lett volna rá. Az itt élő magyarok ötven százaléka még ma sem tud írni-olvasni. Az engedélyt Zágrábtól megkapták a magyar iskola felállítására, de a megvalósulásból megfelelő tanerő és helyiség hiánya miatt nem lett semmi. Jelenleg harminc iskolaköteles magyar gyerek van a községben, ezek közül néhányat nagy nehézségek árán Újvidékre küldtek, a többiekkel pedig házilag foglalkoznak. Hogy az itteni gyerekek már elemista korukban örökre nem vesznek el a magyarság számára, a jószándékú, egyszerű szülőkön kívül egy amatőr tanítónőnek, egy vállalati tisztviselőnőnek köszönhető. A gyerekekkel otthon foglalkoznak és bár megfelelő tankönyvek éveken keresztül nem állottak rendelkezésre és a történelmet például falusi kalendáriumból tanulták, a gyerekek azért a magyar történelemből sem vallanak szégyent. Nemzeti viseletüket idegen földön, büszkén viselik. Meglepve láttam, hogy minden gyereknek van magyar ruhája. Elvértve magyar újságok is érkeznek. A hazai hírek lelkükre telepednek és megerősítik honvágyukat. Mondják, hogy vannak családok, melyek még 1941-ben összecsomagolták mindenüket és felkészültek a hazatelepülésre. Azóta útrakészen állnak a ládák.

Tárgyilagosan meg kell állapítani, hogy az indijaiaknak gazdasági bajok sem nehezedenek vállaikra, mégis egyöntetűen mondják: Uram, ha másként nem, de egy bátyúval és a magyar nemzeti lobogóval a hátunkon is szívesen hazamennénk.

A jövő nem biztató. A fiatalság, ha csak teheti, átmegy az anyaországba. A Horvátországi Magyar Közművelődési Közösség eszéki országos ifjúsági parancsnoksága 1942-ben táborozást hirdetett Indijára. A hivatalos engedélyt megkapták. Az ünnepély alkalmával megmozdult Horvátország magyar fiatalsága. A nagy nap reggelén hét óraker példál csak Maradikról 16 felvirágzott, fellobogózott szekér futott be pántlikás, éneklő legényekkel. Olyan volt az egész, mint egy békebeli képviselőválasztás. A sportpályán az árbcra felfutott a magyar lobogó és hétszáz fiatal férfi énekelte a magyar Himnuszt.

Szeretnék bebizonyítani, hogy hagyományait híven megőrizték. Egy kislány az aradi 13-ról szaval meggyőződéssel. A deresbajuszú gazdák, munkában elcsigázott asszonyok meghatottan állják körül gyerekeiket, kik most helyettük is tanúságot tesznek jó magyarságukról. Csodálatos misztérium bujkál a közös vérben. Parancs nélkül egyként érez, egyszerre pezsdül és szavát analfabéta vagy egyetemi tanár egyformán érti.” (*Háry László riportja az Esti Újság 1943. december 4.-i számában.*)

„*A maradiki magyarok.* — Az utast, kit végzete arra kényszerít, hogy az Újvidék és Belgrád közötti utat autón tegye meg, rendszerint figyel-

meztetik, hogy attól kezdve, amikor a nemzetközi műút Karlóca után felkapaszkodik a Fruska Gora keleti nyúlványára, amíg el nem éri a maradiki útelágazást, tartsa ujját a géppisztolya ravaszán. A vidék terepalakulását és növényzetét tekintve, harmonikusan szép. Erdős völgyek, rozsdaszínbe öltözött gyümölcsösök és a már lekopasztott híres karlócai szőlők mellett, a Duna pariján kanyarog a műút fehér betonszalagja. A Duna itt a hegyek lábánál nagyon elterpeszkedik, sok vadvizet, nádat, fűzest öntöz.

Karlóca után mélyen a földbe süllyesztett, téli lakásul is szolgáló bunkerek és drótsövény útelzáró bakok figyelmeztetnek, hogy erre mindig adódhatnak kellemetlen meglepetések. Az út és vasút növénytakarójuktól lekopaszítva elválnak egymástól. A vasút óvatosan továbbra is a síkon marad és folytatja veszélyes pályáját Cortanovci felé. Ezen a szakaszon már számtalan esetben siklottak ki kocsikat és raktak aknákat a sínek alá.

A műút nagy lélekzettel nekirugaszkodik az emelkedőnek és egészen a Betyár-temetőig felfelé kapaszkodik.

Nem messze innét ágazik el a maradiki út. A hajdani Maradék, ma Maradik, mindössze két kilométernyire fekszik a főúttól. De milyen szomorú az utazás a rövid bekötőúton. A villanypóznák derékban elfürészelve, a vezeték pedig tépett pókháló módjára csüng a szántóföldre. A falunak régóta se postája, se telefonja nincs. Az első faluszéli házak megpörkölve és a vályogfalak golyóikkal spriccelve. Még az első háború előtt 66 százalékos volt a magyar többség.

A község múltja szürke és színtelen. A földettúró, természettel viaskodó, kisebbségi sorsban élő magyar gazdák sehol sem mesélhetnek szép, kiegyensúlyozott életről. Életük legnagyobb eredménye, amiért mindenkítől őszinte tiszteletet érdemelnek, hogy családjaikat és így a magyarságot felszínen tartják és átmentik a jövőre.

Maradik a múlt század első felében formálódott közös településsé. A 18.000 holdas Pejacevics- és Odescalchi-birtokra a Bácskából, Csantavérről, Kuláról, Zentáról és Bácsfeketehegyről jártak az idénymunkás magyarok. Idővel a környékre szoktak és meggyökeresedtek. Az új jugoszláv állam ugyan a nagybirtokokat felosztotta saját vérei közt, de magyarjainkkal ezen a vidéken nem történt katasztrófa, csaknem kivétel nélkül megtartották vagyonukat, sőt tollasodtak, saját házat szereztek és helyelközzel földcskét is vásároltak. Íme, ezek a maradiki magyarok. A község a Fruska Gora szép déli lejtőjén fekszik és majdnem minden évben remek bort szüretel.

Maradik határa 4000 kat. hold, ebből 1500 van magyar kézen. Tekintve, hogy a község határában még egy volt szerb, jelenleg német vezetés alatt álló 1000 holdas nagybirtok is van, a magyarságnak a vagyoneleszlás kedvez. Anyagiak miatt nem lenne panasza senkinek, ha rend és nyugalom uralkodnék a környéken. A föld még a bácskainál is kitünőbb

paradicsom. Ha 22 q kukorica terem egy holdon, mint az idén, akkor a gazdák panaszkodnak, hogy rossz volt a termés. Nincstelen magyar család nincsen a községben. Családonkinti birtokállomány 5—15 hold. Még a magyar református egyháznak is van 68 holdas gazdasága, szép szállással és négy falubeli házzal.

Itt mindig bőségesen volt munkaalkalom és miután a mieink a munkát sosem szegyeitek, nagyrészt ők művelték az idegenek földjét is bérben, vagy felesben.

A magyar földmívést errefelé mindig becsülték és mindenkivel szemben előnyben részesítették. A maradikiak köréből kerültek ki a faluban szükséges iparosok és kereskedők. Fájlatják, hogy nincs vérükből való orvosuk. Egyébként orvosuk jelenleg egyáltalán nincs, mert egy sem marad meg a zilált viszonyok miatt.

Vasútjuk nincs, ha utazni akarnak, hét és fél kilométerre kell menniük a legközelebbi vasútállomásig, Indijára.

— Ez mind nem lenne baj, — mondja Bertha István gazdálkodó, a helyi Magyar Közművelődési Közösség egyik vezetője, — ha békében élhetnénk.

Éppen ez az, amiért a maradiki magyarság helytállásáról bővebben kell beszélni. A lelket a református pap, Lápis Károly tartja a magyarokban. Itt hál' Istennek a legvadabb öldöklésben sem némultak el a harangok. A maradiki Simándy tiszteletet érdemel. Aki a helyszínen nem látta, hogy mit végez egy ilyen lelkes, fiatal pap, annak fogalma sem lehet róla. Lápis elődje, Székely Sándor, kénytelen volt elmenekülni a községből 1942-ben, mert izgága elemek csúnyán elüldözték. Az új pap Kenderesen, az Alföld szívében született és másfél éve még a kárpátaljai magyarság lelki gondozásával volt elfoglalva. Egy alkalommal Ágoston püspök felhívást intézett fiatal lelkészeihez, hogy kinek lenne kedve idegenben szét-szórt magyarok közé menni. Lápis két társával habozás nélkül jelentkezett. A püspök nyomatékosan figyelmeztette őket, hogy veszélyes feladatra vállalkoznak. Mindhárman jól tudták, hogy önkéntes száműzetésbe mennek, mégis nekivágtak. Az egyik Brkinska-ra, a másik Daruvárra (mindkettő Szlovéniában), a harmadik Maradikra került. Hosszú idő óta mindhárman el vannak szigetelve és néha hónapokig sem lehet felőlük hírt kapni.

A maradiki magyaroknak sok olyan problémájuk van, amelyek felhőként telepedtek tiszta lelkükre. A magyar iskolát ugyan törvény engedélyezte, de a helyi hatóságok akkora megakadályozták felállítását.

Maradikin jelenleg 136 iskolaköteles magyar gyerek van, de magyar tanító nincs. A maradikiak nagyon büszkék háromszázöttes könyvtárukra. Legutóbb hosszú elkobzás után visszakapták rádiókészülékeiket. Sajnos, a villanyhiány miatt egyelőre nem használhatják.

Tűrhetetlenül ragaszkodnak magyarságukhoz. Vezetőik a névtelen gazdák és papok apostoli munkát végeznék, sokszor reménytelen helyzetben. A Szerémségben 65.000 keménykötésű magyar él és vár a csodára.”
(Kivonat Háy Lászlónak 1943. december 18.-án az Esti Újságban megjelent riportjából.)

Az itt közölt szemelvényekből meggyőződhetünk arról, hogy a külföldi magyarság nemcsak mozgalmas, hanem küzdelmes életet is él. Ez a hősi erőfeszítés tiszteletreméltó. A külföldi magyarok fajszeretetükért és magyarságukhoz való hűségükért valóban megérdemlik, hogy felépítsük részükre a Külföldi Magyarok Házát.

Az ankarai magyarok Szent István-napi ünnepe a magyar követség előtt 1941-ben.

Mit mondtak a nemzet legjobbjai a külföldi magyarságról?

„Amidőn üzenetet küldök az amerikai magyarok részére, nem szavakat, szívem egész melegét szeretném feléjük küldeni viszonzásul azért a szeretetért, amely a jelen háború dicsteljes megpróbáltatásai között is olyan jóleső meleget árasztott az ő szívükből felénk. Minden magyar ember mély és meleg szeretettel gondol távol a tengerentúl élő testvéreire. Szeressék ők is ezt az annyi vihart kiállott magyar hazát, amely a világháború tűzpróbájában megedzve és megifjodva erőben, öntudatban, közmebecsülésben gyarapodva indul egy szebb és boldogabb jövő felé.”
(*Tisza István gróf.*)

„Ti messze földre vándorolt magyarok olyan kapcsolatban vagytok a magyar hazával, mint az otthonát elhagyott gyermek az édesanyával. A gyermek eltörölhetetlenül viseli anyja bélyegét, a lelki kapcsolat el nem tépheti, láthatja a szülő tévedéseit, hibáit, érezheti, hogy valamikor mostoha módon bánt vele: mégis Isten parancsa és a természet örök törvényei szerint szeretni és tisztelni kénytelen. Nektek is így rendeltetett elvándorolt magyarok. Más államoknak vagytok polgárai, amelyeknek hűséggel tartoztok, alávetve ottani törvényeknek, szokásoknak, uralkodó felfogásoknak, mégis eltörölhetetlenül viselitek az óhaza, a velünk közös anya bélyegét: akarva, nem akarva szeretni kell azt, még akkor is, ha valamikor vándorbotot adott kezetekbe. De nemcsak szeretni, becsülni is kell a magyar hazát. Nincs mit szégyelnünk, büszke öntudattal vallhatja magát mindenki magyarnak.” (Perényi Zsigmond báró.)

„Hirdessétek a magyarságról, hogy a fajtának életereje a mai súlyos körülmények közepette sem tört meg s ámbár kemény megpróbáltatások közt élünk, mégis acélosodik, dolgozik és épít a magyar. Épít egykori nagysága romjain egy új, embertársait szerető és megbecsülő s minden dolgos magyarnak boldogulását biztosító szociális Magyarországot. És ezzel együtt új értékeket alkot az egész emberiség számára. Ez igazolja

minden magyar jogát — bárhol éljen is e földkerekségen — az élethez és a jövőhöz.” (ifj. *Horthy Miklós*.)

„Külföldi magyar Testvéreink, Nektek és apáitoknak bőven jutott a megpróbáltatásból. Okultunk a múlt keserű tapasztalatain és jóvá akarjuk tenni a mulasztást. Ha előre nézünk, sohasem felejtünk ki terveinkből Benneteket.” (vitéz *Tors Tibor*.)

„Talán éppen azért szórta szét magyar testvéreinket az egész világon az Úr, hogy mindenütt hirdessék a magyar nemzet történelmi érdemeit és hirdessék ennek a nemzetnek az igazságát.” (*Serédi Jusztinián*.)

„Önök amerikaiak, az összmagyarság legkedvesebb, mert legbátrabb és legtevékenyebb gyermekei sorába tartoznak. Önök azok, akik annak idején, mikor Magyarország sivár politikai és gazdasági viszonyok között tengődött, nem akarták magukat kiszolgáltatni a mostoha sors zsarnoki szeszélyeinek, hanem, a régi gyarmatosok példájára, világgá mentek, hogy túl az Atlantikon kiharcolják anyagi és szellemi függetlenségüket. A szellemi és érzelmi egység megőrzésében, azaz a magyarság helyzetének megerősítésében, Önök is fontos munkát vállalhatnak, amerikai férfiak és nők, fiatalok és öregek. Mindent megtettek, ami lehetséges, ha rendületlenül megbíznak nemzetük becsületében, igazában és jövőjében. Az Önök hite a nemzet erőssége lesz.” (*Herczeg Ferenc*.)

„Boldogan gondolok vissza körutamra köztetek amerikai magyar Testvéreim. Büszkén emlékezem vissza, mily elevenen él lelketekben mindenütt Szent István királyunk dicső emléke. Első utam New-Yorkba a Szent István templomba vezetett, az ő dicsőségét hirdette az egyik legöregebb magyar templom: a bridgeporti. Róla beszélt a scrantoni egy-szerű bányász-templom s a kéttornyos hatalmas toledói székesegyház, s őt dicsőítette messze a Csendes Óceán partján a losangelesi kis magyar templom. Meghatva állapítottam meg, hogy Ti valóban Szent István népe vagytok.” (*Shvoy Lajos*.)

„Mit várunk tőletek külföldi magyarok? Azt, hogy gondolatok szeretettel elhagyott hazátokra. Az édesanya arca mindig drága, legkivált, mikor szenvedésektől vonaglik s a halál árnyéka hull reá. Bízatok bennünk: az itthoniak semmi olyast el nem követnek, amiért a künnlevőknek szégyelniük kell magukat. Ha ezzel ellenkező hír járja felétek, tudjátok meg, hogy rágalom koholja a magyar ügy elgáncsolására. Mindenütt, ahol szavakat meghallgatják s bizonyágtételeknek hitelt adnak, emeljetek szót Magyarországgal mellett.” (*Ravasz László*.)

„Mentől távolabb él az anyaföldtől a külföldi magyar, annál nagyobb missziója van.” (*Bárdossy László*.)

„Amikor rátok gondolunk messze külföldön élő magyar testvéreim, nemcsak szeretetünket küldjük, de erőt is: ne csüggedjete, a messzeségben is legyetek jó reménységgel! És kérünk: Ti se feledjete el minket soha. Ha rágalmaznának bennünket, ne higgyete ellenségeinknek,- cáfoljátok meg meg őket és álljate ki hitete és ezeréves magyarságtok tiszta tudatával a magyar igazságért, mely a Tiéte is. Hungaria számontartja minden gyermekét. Ti se hagyjátok őt gonoszul ostorozni: védjete a bátor és igaz szónak tiszta fegyverével!” *(Bencs Zoltán.)*

„Minket magyarokat csak akkor becsül a külföld, ha egészen magyarok vagyunk és a világ népeinek szívárványában önálló szín.” *(Hankiss János.)*

„Ha van nemzet, amely egyetlen vérbeli fiának erejét sem nélkülözheti, úgy az bizonyára a magyar. Ne felejtük el, hogy minden magyar ember, bármely világrészre vetete is sorsa, változhatatlanul tagja marad annak a lelki és erkölcsi közösségnek, amelyet magyar nemzeti közösségnek nevezünk. Magyar nyelvének, szellemisségének, gondolkozásának, érzéseinek és a közös nagy magyar család iránti hűségének, ha kell, áldozatok vállalásával való fenntartása ma legelső és legfontosabb kötelessége a szélrózsa minden irányából a régi haza felé tekintő magyar embereknek.” *(Antal István.)*

Lelki forradalmak a világ magyarságáért!

Amikor rendkívüli tette határozzuk el magunkat, eredményt csak akkor érhetünk el a kitűzött cél érdekében, ha napi szokványos módszerektől eltérő módon cselekszünk. Nagy alkotások csak nagy elhatározások-hói szülehetnek. Az ilyen elhatározásokhoz pedig tiszta értelemben vett forradalmi lelkületre van szükség. Természetesen itt a legnemesebb értelemben vett forradalmi lelkületre gondolunk, mely épít és nem rombol. Az ilyen lelki forradalom gejzirként tör fel a lélek mélyéből és mindenekelőtt azért, hogy jobbat, szebbet és nemesebbet teremtsen e világon. A külföldi magyarság jobb és emberibb sorsáért is ilyen lelki forradalmat hirdetünk, mert a hétköznapi szürkeségében elkoptatott szólammal és csak jelszavakkal a Külföldi Magyarok Házát nem építhetjük fel. Az ú. n. nyárs-polgári életszemlélet nem alkalmas arra, hogy nagy horderejű és sorsokat megváltoztató tetteket véghez vigyünk. Mindenben keresztül győzedelmeskedni akaró, küzdeni tudó lelkülettel, az eszményeket kereső tiszta forradalmi lélekkel alkothatunk igazán nagyot. A feladatot, melyet meg kell oldanunk, e könyvből részletesen megismerhetjük. A tétel adva van. Kétmillió külföldre szakadt magyart egységbe kell tömörítenünk. Az egység külső kifejezése képen a külföldi magyarság ügyeivel foglalkozó intézményeket össze kell fognunk. A nagy egységes munkára összehívott intézményeknek és testületeknek a feladatok megoldásához alkalmas helyiséget kell teremtenünk. Fel kell tehát építenünk a Külföldi Magyarok Házát!

Ifj. Bakonyi József, volt párizsi magyar lelkész a Nagymagyarország-1942. június 1-i számában többek között a következőket írta: „Találhat-e magyar szebb és nemesebb munkakört, mint külföldi testvéreinket szolgálni? Nekünk magyaroknak ki kell törölnünk szókincsünkéből a „lehetetlent” és tudatosan kell terjesztenünk azt, hogy minden lehetséges, ha nagyon akarjuk.” Ez helyes és tiszteletreméltó megállapítás. Bakonyi József azért tudta ezt ilyen határozottan és öntudatosan leírni, mert maga is érezte és átélte a külföldi magyar sorsot, megedződött az ottani életküzdelemben. Valóban, minden lehetséges, ha nagyon akarjuk. Ehhez a feltétlen akarathoz és akaratátvitelhez szükséges a tiszta lelki forradalom,

melyet a külföldi magyarság érdekében hirdetünk. Nem elegendő az, hogy például felismertük a Külföldi Magyarok Háza felépítésének szükségességét, hanem a Házat fel is kell építenünk. A hosszú tanácskozások, tervezgetések, bizottságalapítások ne odázzák el az ügyet és ne térítsenek el minket a kitűzött cél mielőbbi megvalósításától. Jelen esetben abban látjuk a lelkek forradalmát a külföldi magyarságért, hogy az álmodozásból tettek szülessenek, a tervekből merész és határozott lendülettel valóság legyen. Az ábrándozást és a csalfa illúziók kergetését szüntessük be és csakis azt vegyük számba, azt nyilvánítsuk értéknek, ami látható és eredményt felmutató tényező. Az álló csillagként ragyogni szerető lelkek a várakozásból és tervezgetésekből csak akkor lendülhetnek át izzó cselekedetig, akkor lehetnek fényt szóró üstökösök, ha majd tudnak hinni a kitűzött cél magasztosságában és a hit erejével még a hegyeket is megmozdítják. Ezt nevezzük tiszta forradalomnak, az eszményi forradalomnak, melynek lényege a mindent elsöprő lett és amely csodákat művel. Ilyen tetteket kérünk a külföldi magyarokért, az elárvult magyar szórványokért, és ha másképp nem, csodával határos módon építsük fel a Külföldi Magyarok Házát. Ezért hirdetünk lelki forradalmat a világ magyarságáért!

Küzdelem a célért.

Ez a fejezet önvallomás. Nem önmagamról akarok itt beszélni, csak néhány keresetlen és őszinte szóval, az olvasóhoz intézett közvetlen hangon szeretném elmondani, hogy mi indított e könyv megírására, milyen eszközökkel kívántam a kitűzött célt elérni és mit kellett ezért küzdenem. Soha ilyen nehéz körülmények között nem írtam könyvet. A küzdelem minden fordulatát nem is közölhetem, mert ez nagyon hosszadalmas volna, no meg ez nem is tartozik a nyilvánosság elé. Csak nagy vonásokban akarom bemutatni azt a fejlődési vonalat, melynek befutásával elértem, hogy közel 10 évi küzdelem után a kitűzött nagy cél érdekében ezt a könyvet megírhattam és kiadhattam. Továbbá bizonyítani szeretném, — ami különben közéleti emberek előtt tudott dolog, — hogy még a legtisztább, legmagasztosabb eszményekért is küzdenünk kell. Sőt a nagy célokért kell vívnunk a legnagyobb küzdelmet.

A második világháború idején valahol azt olvastam, hogy „a hadiárva, akinek atyja a nemzetért halt meg, szinte a nemzet gyermeke”. Ezt a megállapítást magamra vonatkoztatva többszörösen éreztem, mert amikor én 1914-ben, az első világháború első évében, 6 éves koromban hadiárva lettem, már az édesanyám sem élt (ő szegény, életemért életét adta, 11 napos koromban halt meg) és mint teljesen árva, a nemzet gyermekeként nevelődtem fel. Mivel az ősi nemesi vagyon is elveszett, apám hősi halála után, 14 esztendei árvaházi nevelési és tanulmányi időszak alatt többször éreztem a magyar állam, a katolikus egyház és a magyar főváros segítő készségét, szeretetét. Gondviselőimnek célja az volt, hogy a teljesen árván maradt gyermekből ember legyen, hasznos polgára a hazának. Apa, anya nélkül fel is neveltek, ki is tanítottak és lehetővé tették számomra, hogy felvehessem a küzdelmet az étellel. Korán és többszörösen megismertem az élet szenvedéseit, számtalanszor kellett felfognom és kivédenem az élet kemény ütéseit, de ugyanekkor felismertem, hogy az élet csak akkor szép és nemes, ha tartalmat adunk életünknek. Küzdelmes és sokszor nagyon fájdalmas ifjúságom folyamán magamtól rájöttem arra az igazságra, hogy határozott célkitűzés nélkül csak tapogatódzunk az

életben, de nem élünk. Eszmények nélkül nem éljük az életet. Oh, igen, én is megismertem a filléres gondokat, a háborús gyermekeregek nélkülözéseit, az iskolát végzett magyar ifjak állásgondjait, a kenyérkereset ezerféle gyötrelmét s mindenekfölött én is átéltem a trianoni Magyarország ifjúságának minden szenvedését. Mégis, mindezek együttvéve nem téríthettek el attól az elhatározásomtól, hogy életemnek értelmet, tartalmat és magasabb célt adjak. S ott lebegett előttem, hogy én mint hadiárva, illetve teljesen árva a „nemzet gyermekeként” nevelődtem fel. Az állam és a főváros áldozatkészségéből, a katolikus egyház szerető gondoskodásából tanulhattam, tehát bensőm azt sugallta, hogy ezt a „nemzet gyermekének” egyszer valamivel vissza kell fizetnie. Ezek az érzések indítottak arra már egészen fiatalon, hogy munkásságomat a köz érdekébe állítsam. Mivel a jóságos Isten megáldott írói készséggel, tollamat állítottam a köz szolgálatába. Már korán tudtam, hogy a toll hatalmas és félelmetes fegyver, és sok jót tehet az írásművészettel foglalkozó ember, ha tollát jól használja fel. Elhatároztam tehát, hogy tollammal szolgálom nemzetemet és munkásságomhoz oly tárgykört választok, mellyel eddig kevesen foglalkoztak és amellyel sokaknak lehetek segítségére. Így jutottam el a világon szétszórt magyarság nagy sorskérdéseinek vizsgálatához, mert éreztem, hogy a külföldi magyar éppen olyan árva, mint én vagyok. Az ő szenvedéseiket összesűrítve én is átéltem és átéreztem, s mintahogy születésemtől kezdve nekem sem volt igazi otthonom, ugyanúgy a külföldi magyarságnak még ma sincs otthona, székháza az óhazában. Ezekből a mély érzésekből fakadólag önkéntelenül és hivatásszerűleg sodródtam a Magyarok Világszövetségéhez. Amikor ott meghallottam, hogy a külföldi magyaroknak székházat szeretnének építeni, de nincs elég téglájuk és kőművesük (értem itt, nincs elegendő pénzük és nincs elég szellemi és eszmei munkatársuk), elhatároztam, hogy ennek a gondolatnak és nagy horderejű tervnek szellemi bajvívója leszek. Így született meg e könyv megírásának terve, melyet azonban éveken keresztül sorozatos hírlapi cikkeim előztek meg a hazai és külföldi lapokban a külföldi magyarság legégetőbb sorskérdéseiről.

Kész volt tehát a terv, e könyv vázlatát már 1940-ben magamban hordoztam. A kivitelezéshez azonban idő és pénz kellett. A könyvkiadókkal való hosszadalmas tárgyalásokat a cél gyorsabb megvalósítása érdekében el akarván kerülni, a pénzt előző könyveim anyagi eredményeiből és megfelelő szervezés útján sikerült 1944-re előteremtenem. Kétségtelen, ez nagy erőfeszítés volt egy teljesen vagyontalan író részéről, mert ennek a könyvnek az előállítása még a békeévekben is komoly áldozatokat kíván. Ez fokozottabban fennállott a háborús nehézségek közepette. Szerencsémre, amikor „A magyar városokért” c. könyvem a m. kir. belügyminiszter hivatalos ajánlásával és a sajtó egyöntetű elismerésével már az

MAGYAROK VILÁGSZÖVETSÉGE
KÖZPONTI IRDA.
BUDAPEST, V. GÉZA UTICA 4. SZ.
TELEFON: 126-383
Tasárk cím: HUNGWORLD Budapest Hungary

BUDAPEST, 1942., május 13.

Nagyságos

Halácsy Dezső sajtóreferens urnak,
Budapest

Évek óta nagy örömmel látjuk azt a munkálkodását, amit a külföldi magyarság érdekében kifejt és amellyel a Magyarok Világszövetségének munkáját igyekezett mindenkor elősegíteni. Eppen ezért köszönettel vesszük tudomásul, hogy belépett alapító tagjaink sorába és amidőn ezt megköszönjük, - és köszönjük a levelében még kiltátsába helyezett újabb áldozatkészségét is - arra kérjük, hogy ezt a példaadó munkálkodását az egész magyarság javára még sokáig folytathassa.

Hozafias tisztelettel:

Vitéz Tórs Tibor
/vitéz Tórs Tibor/
társelnök

NAGYMAGYARORSZÁG

A Magyarok Világszövetsége új alapító tagja.

A Magyarok Világszövetsége közgyűlésén örömmel jelezték, hogy nemzetközi Halácsy Dezső kiváló magyar író és nyelv- és irodalomtudós, Széchenyi-díjas újságíró sorába lépett és az alkalommal Szövetségünk elnökségének elnökhivatalára 300.-P-t adományozott a Magyarok Világszövetségének. Nem az első eset, hogy Halácsy Dezső ilyen nagylelkű módon támogatott bennünket. Évek hosszú sora óta számtalan esetben állott Halácsy Dezső úgy szembe, mint anyagi segélyt kérés nélkül elismerték, áldozatkészségükkel.

Halácsy Dezső ez alkalommal is egy további értékes ajánlással juttatott Szövetségünknek. Nagyszámú hazafias tartalma könyvet ajánlottunk mitnehel nekünk. A közzétételét is kelles elismeréssel vette tudomásul és elhatározta, hogy a könyvet egyes példányok, amint ezek lehetőségek engedik, a külföldön élő magyarsághoz, mint Halácsy nagylelkű ajánlatait el fogja juttatni.

NEMZETI UJSAG

— A Magyarok Világszövetséget legutóbbi elnöki beszámolóban Halácsy Dezső, az ismert híatal író és nyelv- és irodalomtudós, Széchenyi-díjas újságíró sorába lépett és az alkalommal Szövetségünk elnökségének elnökhivatalára 300.-P-t adományozott a Magyarok Világszövetségének. Nem az első eset, hogy Halácsy Dezső ilyen nagylelkű módon támogatott bennünket. Évek hosszú sora óta számtalan esetben állott Halácsy Dezső úgy szembe, mint anyagi segélyt kérés nélkül elismerték, áldozatkészségükkel.

Magyar Kereskedelem és Pénzügy

A Magyarok Világszövetsége alapító tagjai sorába választotta Halácsy Dezsőt. Az egész ország közvéleménye mindenkor áldozatkészséggel várja a Magyarok Világszövetsége közgyűléseit. A most megkezdett közgyűlése Halácsy Dezsőt, az ismert híatal író és költőt, lapunk cikkében az előző számban felvette az alapító tagok sorába. Halácsy Dezső évek óta fejtegette ki külföldi munkásságát a külföldi magyarok érdekében és a Magyarok Világszövetségének munkáját igyekezett mindenkor elősegíteni. Különösen az ügyben írt közléseink cikkei keltek érdeklődést és felhívást.

Esti Újság

— A Magyarok Világszövetsége új alapító tagja, Vitéz Tórs Tibor, a Magyarok Világszövetsége híatalos elnöke Arisztida Halácsy Dezsőt, a híatal híatal író és nyelv- és irodalomtudós, Széchenyi-díjas újságíró sorába lépett és az alkalommal Szövetségünk elnökségének elnökhivatalára 300.-P-t adományozott a Magyarok Világszövetségének. Nem az első eset, hogy Halácsy Dezső ilyen nagylelkű módon támogatott bennünket. Évek hosszú sora óta számtalan esetben állott Halácsy Dezső úgy szembe, mint anyagi segélyt kérés nélkül elismerték, áldozatkészségükkel.

A Magyarok Világszövetsége levele Halácsy Dezsőhöz alapító tagsága alkalmából.

ötödik kiadást érte el, a bizalom is felém fordult és a külföldi magyarság érdekében írandó könyvemnek megteremthettem minden anyagi előfeltételét. Ezt megelőzőleg azonban a nagy cél érdekében napilapokban, heti folyóiratokban, nyilvános előadásokban hívtam fel a közérdeklődést a külföldi magyarság legégetőbb sorskérdéseire. Az erre vonatkozó tanulmányokat még 1934-ben kezdtem meg, tehát e könyv megjelenése előtt 10 esztendővel. Komoly stúdiumok és rendkívül nagy anyag áttanulmányozása kellett ehhez, mert hiszen a tanulmány tárgyává tett kérdés is nagyon szerteágazó, sokoldalú és az egész világra kiterjedő. Az első cikkem ebben a tárgyban, — mint már a könyv más fejezetében erről szó volt, — 1937. augusztus 27-én jelent meg a Pesti Hírlapban. Ennek címe: „Beszélgetés a világ magyarjairól Perényi Zsigmond báróval”. Majd ezután több hasonló tárgyú cikk következett a Nemzeti Újságban, a Nemzeti Figyelőben, a Láthatárban és egyéb más hazai és külföldi lapokban. 1942. május 13-án a Magyarok Világszövetsége arról értesít, hogy felvett a Szövetség alapító tagjai sorába (lásd a XXIII. képet). 1943. január havában a Külföldi Magyarok Háza felépítése érdekében előadást tartottam a Magyar Élet Pártjában. Erről a Nagymagyarország, a Magyarok Világszövetsége hivatalos lapja 1943. évi január 15-i száma a következőket írta:

„Építsük fel a Külföldi Magyarok Házát Budapesten! A Magyar Élet Pártja VHL kerületi szervezete meghívására Halácsy Dezső közíró előadást tartott a külföldi magyarság érdekeinek képviselétéről. Előadásának első részében határozott és lelkes felhívást intézett az egész magyar társadalomhoz, melyet így fejezett ki: „Indítsunk nemzeti mozgalmat a világ magyarjaiért”. Élénken vázolta a külföldre szakadt magyarság nagy küzdelmét és reámutatott arra, hogy milyen értéket jelentenek a magyarság számára azok a milliók, akik kénytelenek voltak külföldre menni.

Ezután az előadó ismertette a Magyarok Világszövetségének áldásos munkásságát és kérte a magyar társadalmat, hogy erősítse ezt a közérdekű szervezetet.

Halácsy Dezső meghirdette annak szükségét, hogy fel kell építeni a Magyarok Világszövetsége székházát, mely otthona lehetne a hazatérő magyaroknak és mint valami védőbástyában, itt elhelyezést kaphatna minden olyan intézmény, mely a külföldi magyarság ügyeit szolgálja.

Az előadást Vaszary István dr. ügyvezető elnök vezette be, köszönte meg és hitet tett amellelt, hogy a Magyar Élet Pártja országos mozgalmat indít a „Külföldi Magyarok Házának” mielőbbi felépítésére.”

Az előadásnak komoly visszhangja volt és az egész magyar sajtó foglalkozott vele. Ennek egyik legszebb bizonyítéka Sebestyén Endre nagyszabású cikke a Nagymagyarország 1943. évi február 1-í, majd folytatás-

ban február 15-i számában. Sebestyén Endre egyike azoknak, akik legilletékesebbek, hogy a kérdéshez hozzászóljanak, mert közel három évtizedet töltött Amerikában és alapos ismerője a külföldi magyarság sorskérdéseinek. Sebestyén Endre cikkét a cél érdekében, teljes terjedelmében íme itt közlöm:

„*Propaganda a magyar vért.* Mindazok, akik szívükön viselik a külföldre szakadt magyarság sorsát, örömmel látják, hogy alig telik el egy hét anélkül, hogy a külföldi magyarság problémájának megoldásával kapcsolatban fontos kijelentések el ne hangzanának. Miniszterek, közéleti nagyságok szólalnak meg annak hangoztatására, hogy a külföldi magyarság ügyének felvételét és a külföldi magyarok visszatelepítését a mai magyar problémák egyik legfontosabbjának tekintik. A Nagy-magyarország már beszámolt arról, hogy Halácsy Dezső közíró „Indítsunk mozgalmat a világ magyarságáért” címmel tartott előadást a székesfővárosi VIII. kerületi MÉP párhelyiségében nagy közönség előtt, amelyben rámutatni igyekezett azokra a gyakorlati módozatokra, amelyeknek alkalmazásával a külföldi magyarok hazatelepítésének problémáját meg lehetne oldani. Figyelmet érdemel ez az előadás egyéb okok mellett főként azért, mert világosan mutatja, hogy a probléma és annak megoldása iránt már szélesebb körökben is élénk érdeklődés nyilvánul meg, amit felettebb örvendetes jelenségként könyvelhetünk el. Rámutat Halácsy előadásában, hogy a probléma megoldásához szükség van arra, hogy megmozduljon az egész magyar társadalom s kiadja a jelszót, hogy meg kell építeni a Külföldi Magyarok Házát s abban kell központosítani minden olyan tevékenységet, amely a külföldi magyarság problémájának megoldását, s közelebbről a külföldi magyarok visszatelepítését célozza. Hangsúlyozom, hogy az egész magyar társadalomnak magáévá kell tennie ennek ügyét s kér mindenkitől egy tégláralvót.

Több ízben hangoztattam különböző helyeken megjelent írásaimban azt, hogy felfogásom szerint a külföldi magyarság problémájának megoldásához elengedhetetlen feltétel, hogy a nemzeti társadalom a maga egészében belekapcsolódjék a megoldásra néző munkába. Legutóbb a „Láthatár” múlt évi számaiban közölt hosszabb tanulmányomban részletebben is kifejtettem idevonatkozó gondolataimat. (L. „Láthatár” 1942. nov.) Szeretnék egy lépéssel továbbmenni most s leszegezni azt a meggyőződésemet, hogy a külföldi s különösen az amerikai magyarság problémája nem lesz megoldva mindaddig, amíg annak megoldása érdekében nem áll fel az egész magyar társadalom, tanúságot téve arról, hogy a kérdést valóban olyan életügyének tekinti, amelyért kész áldozni és dolgozni. Más szavakkal: ez a kérdés nem pusztán kormányzati kérdés, hanem sokkal inkább és elsősorban nemzeti életkérdés. Még azt is hozzátehetjük ehhez, hogy nincsen olyan kormány a világon, amely képes

lenne megoldani bármely hasonló természetű életkérdést abban az esetben, ha nem sorakozik fel mögötte egy komoly meggyőződésektől áthatott nemzeti társadalom.

Akkor, amikor a világ minden tájára szétszórult magyar vér tragédiája feletti siránkozások szava felemelkedik, újra meg újra halljuk a „régis rendszer bűnei”-nek emlegetését. Mintha bizony valami „rendszer” lett volna elsősorban bűnös a nagy tragédia felidőzésében. Legyünk nagy-lelkűek és ismerjük el, hogy bűnös volt ebben az egész magyar társadalom, amely látta a nagy tragédia szörnyű jeleneinek fenyegető felsorakozását, hallotta a vészes morajlásokat és — sóhajtott, ha ugyan nem ásitott. Egy Bar ta Miklós minden publicisztikai kiválósága siralmasan elégtelennek bizonyult; Rákosi Viktor Simándy Pálja is hiába kongatta mindent veszni érő kétségbeeséssel a vészharangot. Az aratósztrájkok súlyos betegségekre emlékeztető tünetei is merő negyvennyolcórás szenzációknak bizonyultak, mert hiányzott mindezek mögöl az öntudatosságra emelkedett nemzeti gondolkozás, amely sóhajtozás vagy ásitozás helyett, minden akadályt elsöprő, minden veszedelmet elhárító erőnek bizonyulhatott volna.

Így csordult szét a szélrózsa minden irányában a rengeteg magyar vér s ha ebből a rengeteg elcsordult magyar vérből vissza akarunk menteni legalább annyit, amennyinek a visszamentését a ténytörések még megengedik, akkor ennek a mentőakciónak az elvégzésére munkába kell vessük teljes értékben azt az erőt, amely egyedül lesz képes elvégezni azt. Ez pedig nem más, mint a magyar haza és a magyar faj sorsát szíven viselni tudó egész magyar társadalom ereje.

Minden fenntartás nélkül vallom azt, hogy nincs a világon olyan magyarság, még a szülőhazait sem véve ki, amely számbeli arányához és a helyzetében adott előnyök és hátrányok arányához mérten nagyobb teljesítményekkel dicsekedhetne ma, mint az amerikai magyarság. S ha feleletet keresünk arra a kérdésre, hogy miben van a magyarázata ennek a páratlan jelenségnek, akkor a feleletet abban találjuk meg, hogy az amerikai magyar nép rengeteg próbálgatás, rengeteg csalódás és rengeteg megnyert tapasztalat alapján ki tudott alakítani a maga közösségében egy egészen egyedülálló, magyar nemzeti öntudatosságot, s ennek erejével le tudott győzni hihetetlenül nagynak látszó nehézségeket és ki tudott termelni életéből majdnem hihetetlenül nagyszerű teljesítményeket. Az amerikai magyarság eljutott ma már oda, hogy ha akar valamit, ennek a jólkialakult és szélesen megalapozott egységet nyert nemzeti öntudatnak az erejével akarja azt, meg is tudja azt csinálni.

Huszonnyolc éven át meg volt minden alkalmam annak megfigyelésére, hogy miként emelkedett fel az amerikai magyarság öntudatos társadalmiasságának erre a magas szintjére s idénző megfigyeléseim pár

gyökeres tényét helyénvalónak tartom itt felsorolni. Ezek között az első az, hogy az első világháború gyászos utolsó felvonásáig az amerikai magyarság Amerikát pusztán átmeneti tartózkodóhelynek tekintette. Igyekezett a maga és az utánajövők számára valamennyire intézményesen berendezkedni új hazájában is, de szíve mindenestől itthon volt. A szavakra, amelyek többre ösztönözték, válasza ez volt: „Minek az, hiszen úgyis megyünk haza”.

A világháború eldőlte ennek az állapotnak egy csapásra véget vetett. A megszállott területekről jött nép minden habozás nélkül Amerikát választotta maradandó lakóhelyül. Soraiban jókora számban voltak olyanok, akik úgy érezték, e választás természetes együttjárója kell hogy legyen magyarságuk teljes feladásának. Meg kell állapítanunk azt is, hogy ez a felfogás elsősorban a vezetők között talált híveket és sajnos apostolokat. A magyarság zöme azonban görcsösen ragaszkodni kívánt magyarságához, s e ragaszkodását hatalmas tényekkel bizonyította be. E ragaszkodás mögött két sarkalatos ténytörvényt fedezhetünk fel. Az elsőt ezek közül így körvonalazhatjuk: a magyar becsület úgy kívánja, hogy ha Amerikában maradunk is, a magyarságunkban rejlő értékeket nyomtalanul elveszni hagynunk nem szabad s ezért magyarságunkhoz, amíg csak lehet, ragaszkodnunk kell! A másodikat pedig így: a szülőhaza veszélyben van. Nekünk is segítenünk kell teljes erőnkkel s magyarságunk megőrzése, éppen ezért szent kötelességünk!

E két ténytörvénytől született meg a világháború utáni amerikai magyarság hivatástudata s ez az a két pillér, amelyen ma öntudatos magyar társadalmiasságának pompás épülete nyugszik. Mindent, amit épített, e hivatástudattól áthatva és ösztönözve építette. Életében kemény valósággá lett az a tétel, hogy a lélek az, amely megelevenít.

Visszatérve most már eredeti tételhez, azt kívánom leszegezni, hogy mivel a külföldi magyarság problémájának sikeres megoldásához elengedhetetlenül hozzátartozik az, hogy az elvégzendő munkába az egész magyar társadalom belekapcsolassék, éppen azért a kezdet kezdetét jelentő első lépés ebben az irányban nem lehet más, mint ez: a magyar nemzeti hivatástudat egyetemesen elismert, meggyőződéssel vallott és áldozatos munkával alátámasztott sarkalatos tételévé kell tenni minden hazafiasán gondolkozni tudó lélekben azt az igazságot, hogy a magyar haza jövője boldogulásának egyik elengedhetetlen feltétele, hogy a nagyvilágba szétszórta, de magyarságához való hűségét megőrzött minden magyar hazajöhessen és a nemzetépítés nagy munkájából a maga részét kivehesse; s avégre, hogy ez megtörténhessen, a hazafias magyar társadalom minden tagjának hazafiasságával együttjáró szent kötelessége az e célt szolgáló mozgalom lelkes felkarolása és teljes diadalrajuttatása.

Nem szenved semmi kétséget az a tény, hogy ennek a tételnek, hogy

úgy mondjam, hitvallászem elfogadásával már maga a magyar társadalom is hatalmas lelki meggazdagodást nyer, de ennek tárgyalása nem lehet itt feladatomban. Meg kell hát elégednem annak a leszzegezésével, hogy abban a pillanatban, amelyikben a magyar nemzeti gondolkodás a fent adott tételt magáévá teszi, a külföldi magyarság egész problémája már megtalálta a maga megoldásának minden biztosítékát. Mindaddig azonban, amíg ez meg nem történik, a probléma megoldása a siker jegyében nem közelíthető meg.

Teljes tudatában vagyok annak, hogy akkor, amikor felállítom a tételt, hogy a külföldi magyarság problémájának megoldásához elengedhetetlenül szükséges az, hogy az egész hazafias magyar társadalom egységes táborként odaálljon a jó ügy harcosai közé, olyan feladatra mutatok rá, amelynek megoldásához óriási munkára van szükség. Olyan munkára, amely alkotó elemeit illetőleg egy hajszálnyit sem különbözik a favágástól.

Tavaly ősszel hatalmas tűzifa hegyek emelkedtek az ég felé ablakom alatt. Egyik kora reggel arra ébredtem fel, hogy a tűzifa hegyek birodalmában mozgolódás észlelhető. Felkelve láttam, hogy a fahegyek aljában két, félig-meddig megrokkant fűrészember állja a harcot. Elnéztem őket és meg is sajnáltam őket. Hányezerszer kell fel- és lerángatózzék a fáradt karuk, amíg a fahegyek eltűnnek s az egymás mellett felsorakozó éhesen tátongó fáskamrák megtelnek a nagy hasábokból kis hasábokra fűrészelt s aztán takaros apróra hasogatott, ékes rendbe állított tűzifaosztagokkal az életnek téli harcára. Dehát, gondoltam egy enyhe sóhajjal, ilyen az élet s ha becsületesen akarunk élni, akkor vágni kell a fát, vagy vágni kell valami egyebet.

Amerikában valósággal művészi színvonalra emelkedett a társadalmi szervező munka. Ha igaz az a tétel, hogy a német, ha két könyvet elolvas, megírja a harmadikat, akkor az is igaz, hogy az amerikai, ha két-három embertársával összevetődik, valahová beszervezi azokat. Amerika társadalma a szó szoros értelmében keresztül-kasul van szervezve. Magyar-Amerika népe is — hála Istennek!

Egészen fiatal, hogy úgy mondjam, „zöldfűlű” (greenhorn) amerikai lelkész voltam még, amikor fenn Észak-Michigan hó- és rézországában, amerikai papi társaságba kezdtem járni. Hétfő délutánjaimat rendszeresen így töltöttem el. Különösen emlékszem egy szép, téli, havas hétfői délutánra, amelyiken tiszteletes papi társaságunk Laurium, Mich., város methodista lelkészének, lakásán tartotta heti összejövetelét. Az összejövetelnek különös érdekességet kölcsönzött az a körülmény, hogy megjelent azon egy dél-michigani neves lelkészember, aki az állam italtilalmi mozgalmának egyik vezető munkása volt. Ez az úr előadást tartott nekünk

a prohibíciós mozgalom akkori állásáról (1912-ben volt ez) saját államunkban és a többi államokban. Adatokat sorolt fél az egyes államokból s törhetetlen akarással hangoztatta, hogy a győzelem nem lehet kétséges. Az idő nincs messze, amikor az Egyesült Államok minden államából, minden városából és minden falujából száműzve lesz a „démon alkohol”, hogy aztán elkövetkezzék az ország életében egy olyan korszak, amelynél dicsőségesebb korszakot a világ még nem látott s nem is fog látni egészen addig, amíg az Úr Jézus Krisztus másodszor meg nem jelen nagy dicsőségben a földön, hogy a millenium mennyei boldogságába összegyűjtse a maga népét, a megkötözött ördögöt belevesse a kénkövel égő tóba és aztán uralkodják a Sion hegyéről örökkön örökké.

Amikor beszédét elvégezte, hallgatói lelkesen megrávták, amíg jómagam elképedt mozdulatlanságban ültem széken afelett való gyötrelmes tépelődésben, hogy vajjon ki is van itt tulajdonképpen megbolondulva: az előadó és az előadó kezét boldogan szorongató amerikai tiszteletes atyafiak, vagy pedig jómagam. Tudjuk azonban, hogy a prohibíció amerikai apostolai eltökélt szándékukat keresztülvitték. Gigantikus méretű szervező munkával a negyvennyolc állam kétharmadának törvényhozásán prohibíciós törvényjavaslatukat keresztülhajtolták s az Egyesült Államok szövetségi alkotmányába az italtilalmat kimondó alkotmány módosítást befojtatták. Igaz, hogy nagyszerű álmaik nem valósultak meg s az is igaz, hogy „nemes kísérletezés”-ükbe majd belepustult az ország, de a társadalmi szervezkedésnek beszojtatták egy olyan példáját, amelyet nem lehet őszinte csodálkozás nélkül szemlélni.

Akkor, amikor én a hazafias magyar társadalomnak a külföldre szakadt magyarság hazamentésére néző munkába való bekapcsolódásáról beszélek, akkor valami ilyen társadalmi szervezkedés alapján történő akcióra gondolok. Úgy érzem ugyanis, hogy semmi, ami ennél kevesebb, a nagy cél elérésére nem elegendő. Ha a külföldi magyarság hazamentése valóban nemzeti életkérdés, — és nagyon sokat teljes meggyőződéssel vallják, hogy az, — akkor végső szükség esetén körül kell jártni az országban a véres kardot és meg kell hirdetni egy szent háborút a világ négy sarkába szétcsordult magyar vér összegyűjtése és megmentése érdekében.

A Magyarok Világszövetsége 1929. óta szolgálja, talán szűk keretek között, szerény visszavonultságban, de egészen bizonyosan: hűen és kitűnő eredménnyel a külföldi magyarság ügyét. A Géza-utca 4-i helyiség mindössze két szobából áll. Szeretném azonban látni azt a másik két magyar szobát, amelynek falai között szentebb magyar munka és a boldogabb magyar jövő ígértebb magvetése folya, mint abban a két szobában a Géza-utcában. Figyeltem ezt a magyar munkát tíz éven át Amerikából s figyelem azóta is itthon. A Világszövetség nevét ismeri minden külföldre szakadt magyar s neve a külföldre szakadt magyarság számára: vigasz-

talás és ígélet. A Világszövetség 1938. évi világtalálkozója egyhangúlagban peröntő bizonyítást arra, hogy a külföldi magyarság szemében és szívében az út a szülőhazába, a szülőfaluba és az áldott magyar föld anyai keblére a Világszövetségen át vezet. Ezen a világtalálkozón harminc ország magyarságának képviselőiben 816 külföldi magyar jelent meg!

Hangoztatja Halácsy Dezső, hogy meg kell építeni a Világszövetség székházát s abban kell összpontosítani minden olyan törekvést, amely a külföldi magyarság érdekeinek szolgálatát célozza. Teljesen egyetérték ebben vele. Meg kell azonban építeni ezt először is élő lelkekből és csak azután téglából és kőből. A külföldi magyarsághoz való viszonyában át kell alakuljon és fel kell épüljön maga a hazafias magyar társadalom egy hatalmas lelki székesegyházzá, melyik ott viselje homlokzatán ezt a feliratot: Minden magyar minden magyarért, amelynek falai között az örök magyar hűség lángjai lobogjanak, amelynek boltívein át magyaroknak magyarokért mondott imádságai ostromolják szakadatlanul az eget és amelynek oltára körül sohasem hanyatlik le az áldozásra felemelt kéz, amíg a világ négy sarka felől meg nem indul az áldott magyar vér visszacsordulása, hogy aztán valamikor akörül az egy oltár körül hajoljon imára minden magyar térd s onnan szálljon fel az égbe a teljességét megnyert magyar nemzeti élet diadaléneke.

A Magyarok Világszövetsége nem fogja tudni betölteni nagyszerű magyar hivatását mindaddig, amíg nem formálódhatik át egy olyan világszövetséggé, amelyben szívének szeretetével, lelkének áhítatával és kezének áldozásával el nem foglalja a maga helyét elsősorban a hazafiasán érezni és gondolkodni tudó magyar társadalom minden tagja. Nem juthat győzőerejű teljeskorúságra mindaddig, amíg nagyszerű magyarmentő munkájába bele nem kapcsolódik elszakíthatatlanul minden magyar város, minden magyar falu, minden magyar templom, iskola és hajlék. Amíg nem lesz minden hazafias magyarra nézve egyénileg is becsületbeli kérdés az, hogy a kéz, amely a külföld jó magyarjai felé kinyúlik; a szív, amelyik a külföld jó magyarjainak szívével összedobban; és a szó, amelyik a külföld minden jó magyarját a szülőanya kebelére visszahívogatja: az egész magyar haza és az egész magyar nemzet keze, szíve és szava.

A propaganda a magyar vérért, minden magyarnak propagandája minden magyarért, meg kell induljon, mert azon a fronton, amelyiken a külföldi magyarság sorsa eldől, másként győzni nem lehet.”

Sebestyén Endrének ez a nyílt és bátor tanúságtétele mellettem rendkívül jól esett és főleg örültem annak, hogy az előadásomban felvetett gondolatot ilyen lelkesen pártfogásba vette. Igazolva láttam ebből is, hogy nem felesleges célért dolgozom. A Magyar Élet Pártjában tartott előadásomat és az ezt követő sajtómegnyilatkozásokat rövidesen követte a

Magyarok Világszövetsége 1943. évi közgyűlésén tartott beszédem, melyten bejelentettem, hogy könyvet szándékozom írni és kiadni a külföldi magyarság érdekében. Beszédemet teljes terjedelmében az Erdélyi Szemle közölte (lásd a XXIV. képet). A magyar sajtó élénk érdeklődéssel fogadta bejelentésemet, a nagy üggyhöz méltó módon emlékezett meg erről (lásd a XXV. képet). Ezután következett a tulajdonképeni munkám a könyv megírásával és kiadásával kapcsolatban. Később eszméltem rá, hogy valójában nagyobb dologra vállalkoztam, mint amire az elhatározásnál és a bejelentésnél gondoltam. A második világháború eseményei az 1943. és az 1944. esztendőben mind közelebről és súlyosabban érintették hazánkat. Az élet küzdelmesebb, nehezebb és drágább lett. Minden ember egyéni életében nagyobb feladatok előtt állott. A békésebb időkben kigondolt Ézép terveket most már nehezebb volt valóra váltani. Mindezekkel számoltam, de az én terveimről, a külföldi magyarság érdekében hozott határozataimról nem mondtam le. A kimondott szót meg kell tartani! Ez becsület dolga. Annál is inkább éreztem az önként vállalt kötelezettségem súlyát, mert nemcsak arra vállalkoztam a Magyarok Világszövetsége közgyűlésén, hogy könyvet írok a külföldi magyarság érdekében, hanem a könyv jövedelmének jelentős részét, 10.000 P-t ajánlottam fel a Külföldi Magyarok Háza felépítése érdekében. Ezt azért tettem, hogy érzékeltessem: a tárgy amiről írok, tetteket kíván és az író nemcsak szavakat gyárt, hanem cselekedni akar és a meghirdetett gondolatért cselekvést vár a nemzettől is. Az én felajánlásom jelkép akart lenni és útmutatás. Sajnos és fájdalmas, hogy voltak, akik szándékosan félremagyarázták ezt a teljesen önzetlenül tett megnyilatkozásomat. Volt olyan is, aki azt a megjegyzést tette, hogy „mit beszél Halácsy, hiszen még nincs a Világszövetség kasszájában a pénz”. Mivel én ilyen nagy összeget előre nem adhattam oda, mert nem volt miből, előbb tehát ezért keményen meg kellett dolgoznom. Feladatommal tisztában voltam. Mivel vagyonom nincs, tehát teljes erővel vállalnom kellett a küzdelmet, mert különben az örök kritikusok és intrikusok szemembe vágták volna a „könnyelmű ígéretet”. Tudom, azzal nem törődtek volna, hogy háborúban vállalkoztam valami rendkívüli dologra és nekem is lehetnek nehézségeim. Tehát, hogy a legnagyobb nehézségek ellenére is adott szavamat beválthassam, megfeszített erővel dolgoztam. Amiképen küzdöttem gyerekfejjel apám hősi halála után az első világháborúban, aként vállaltam a feltornyosodó nehézségek legyőzését a második világháború idején. Ennek a háborúnak a legválságosabb éveiben. Feladatomat nemcsak, hogy ismertem, hanem arról most már a nagy nyilvánosság is tudott. Arról azonban kevesen tudtak, hogy ígéretem teljesítése elé milyen nem várt akadályok gördültek. Néhány szóval erről is beszámolok. Csak dióhéjban. Itt közbevetett egyetlen mondattal megjegyzem, hogy akadtak törpelelkű, önmaguk lelki szegénységéből kiinduló

emberek is, akik személyes támadással, csipkelődéssel, rágalommal kedvemmet akarták venni attól, hogy e könyvem a magyarság megerősödése érdekében megírjam. Tiszta szándékaimat egyesek már tervem bejelentésénél nem értették meg. Sajnálom a drága papirost arra felhasználni, hogy ezekkel a különben jelentéktelen támadásokkal részletesebben foglalkozzam. Csak a korszellem jellemzéséül említettem meg. A mindig öncélt és a nemzet érdekeivel ellentétes felfogást valló kishitű emberkéik inesterkedéseim túlnéztem és ha pillanatnyilag fájt is nekem az ő okoskodásuk és okvetetlenkedésük, kítűzött célomról eltéríteni nem tudtak. Pedig a kishitűek és a törpelelkek bántalmain kívül sokkal súlyosabb, a világháború kényszerhelyzetéből diktált nehézségek is jelentkeztek, melyek már-már kétségessé tették könyvem megjelenését. Elsősorban, amikor *a.* hosszú évek tanulmányai alapján előkészített anyag feldolgozásához íróasztalhoz akartam ülni, súlyos beteg lettem. Majd, amikor ezt kihevertem, — hivatali elfoglaltságom és fokozottabb háborús teendőim mellett, — hajnalban és éjszaka kellett írnom. Beleértve a vasárnapokat és az ünnepnapokat is, mert a könyv kiadásával kapcsolatosan meghatványozódtak, szászorosára emelkedtek az adminisztrációs teendők. Ezeket csak nappal intézhettem. A háborús papírhiány fokozatosan nőtt és a régi, békebeli rendszer mellett papírt már nem lehetett kapni. Majd megjelentek a papírrendeletek és ezeknek végrehajtása érdekében könyvemmel kapcsolatban sokat kellett fáradoznom. A nyomda ezt a munkát egyedül nem volt képes elvégezni. Nekem, az írónak kellett verejtékes utat járnom, hogy papírt teremtsék elő. Pontosan 48 tárgyalást folytattam személyesen, telefonon és levélben, míg végre a Magyarok Világszövetsége és a m. kir. külügyminisztérium segítségével és megértő támogatásával engedélyt kaptam a papír kigyártására. Amikor azonban többszöri sürgetésre és kérvényezésre a vidéki gyár kigyártotta a papírt, a háborús események következtében nem tudták Budapestre szállítani. Kétségek és remények között, súlyos bombatámadások viharában végre, áldozathozatallal a papír is megérkezett rendeltetési helyére. Itt azonban a háborús munkáshiány és a megismétlődő bombatámadások miatt a nyomda sem végezhetette azt a nyugodt és időre beosztott munkát, melyet békében megszoktunk és elvártunk. A nyomda ennek ellenére becsülettel és derekasan helytállt.

1944. március második felében április 15-ig egy balatonmenti szanatóriumba vonultam, hogy az oly sokszor megzavart munkámat befejezhessem. A látszólagos nyugalmat itt is megzavarták a háborús események. Április 3-án nagy és megrendítő légitámadás érte hazánkat. Balaton felett is légcicsaták fejlődtek ki. Tűzharctól lett zajos az égbolt. Budapesttől távol, a külvilágtól elzárva nagyobb volt az aggodalmam és a lelki gyötörődésem, mintha otthon maradtam volna. Az első nappali és éjjeli légitámadást követte a többi kíméletlen támadás. Végtelen szomorúsággal és;

fájdalommal töltötte el lelkemet. Amikor minden egyes külföldre szakadt magyar megmentése érdekében könyvet írtam, azidő alatt az óházában gyilkos repülőfegyverektől és légibombáktól magyarok ezreinek kellett elpusztulnia. Egekig kiáltó tragikus magyar sors! Lelkemben átviharzott a magyarság minden szenvedése. Ezekhez a lelki megpróbáltatásokhoz hozzájárultak a fizikai fáradalmak, mert hiszen éppen akkor, amikor munkám befejezése rendkívül sürgős volt, a csendes tájéknak vélt vidéki szanatóriumban is az óvóhelyen töltöttünk hosszú órákat nappal és éjszaka egyaránt. Ebben a lelki és testi, idegbeli feszültségben, légiriadók és bombázások közepette, minden akaratéremet összeszedve, 1944. április 21-re mégis befejeztem munkámat. Sikerült, mert keményen akartam és mert éreztem, hogy könyvemmel hivatást teljesítek. Közben állandóan aggódtam, hogy a légítámadás alkalmával ne érje valami rombolás nyomdát, ahol könyvem készül, mert akkor megsemmisült volna hosszú évek munkája és a légibombák elpusztították volna azt az eszközt, mellyel a Külföldi Magyarok Háza felépítéséért síkra akartam szállni. Isten oltalmából ez nem következett be. A Gondviselés, — mint oly sokszor életemben, — most is velem volt, ha küzdenem is kellett. A célért valóban kemény harcot kellett folytatnom. Ha visszagondolok a megtett útra, több a tövis ezen a göröngyös úton, mint a rózsza. A legnagyobb küzdelmek közepette azonban mindig eszembe jutottak Virágh Benedek szavai, melyeket az angol Browningh emlékkönyvébe írt: „Jó hazafinak lenni nehéz, de nem lehetetlen”. Ezt akkor is tudatosan vallottam, amikor személyemben oktalanul támadtak és akkor is éreztem ennek a mondásnak az igazságát, amikor a második világháború vérzivatarra, légiháborúi és tengeri szenvedése közben kellett megírnom e könyvet. Küzdelmem a célért talán nem lesz hiábavaló. Hirdetem, saját életküzdelmemmel tanúsítom: az igazi nagy dolgokat megvalósítani valóban nehéz, jó hazafinak lenni is nehéz, de nem lehetetlen. Sziklaszilárd akarat kell ehhez. Csak hit és akarat.

II : RÉSZ.

**A KÜLFÖLDI MAGYARSÁG ÜGYEIVEL FOGLALKOZÓ
HIVATALOS INTÉZMÉNYEK, TÁRSADALMI ÉS
AUTONÓM SZERVEZETEK ISMERTETÉSE.**

Hivatalos intézmények, társadalmi és autonóm szervezetek a külföldi magyarságért.

E könyv írója gondolatain kívül, melyeket a külföldi magyarság érdekében szükségesnek tartott közölni az olvasóval, célszerűnek látta itt, a könyv II. részében ismertetni mindazoknak a hivatalos intézményeknek, társadalmi és autonóm szervezeteknek rövid történetét és szervezetét, melyek a külföldi magyarság ügyeivel rendszeresen foglalkoznak. Így, együttes áttekintésben még sehol sem jelentek meg ezek a történelmi visszapillantások. Közíró ezekkel összefoglalóan, valamennyi intézménnyel egy munkában nem foglalkozott. Gondoljuk, hogy jó szolgálatot teszünk, amikor teljesen átfogó, a legilletékesebb tényezők bevonásával felkutatott, felülbírált és rendelkezésünkre bocsátott adatok alapján egyetlen kötetben adjuk ezeknek a nemzeti szempontból oly fontos, közhasznú intézményeknek ismertetését. A teljes tájékozódás céljából hangsúlyozzuk, hogy a könyv I-sŐ része az irodalmi rész, melyben az író mondja el gondolatait, terveit, javaslatait a világ magyarjaiért; míg ez a II. rész, tisztán tárgyi alapon készült s mint valami tájékoztató kézikönyv használható. Ebben a II. részben nemcsak történelmet kapunk, hanem a szervezetek ismertetésével gyakorlati útbaigazítást is adunk.

Munkánk eme II. részének közzétételénél három szempont vezetett minket. Elsősorban azt szeretnők elérni, hogy a magyar társadalom ismerje meg — legalább dióhéjban — a külföldi magyarság ügyeivel foglalkozó intézmények történetét és szervezetét. Másodsorban, éppen a külföldi magyarság érdekeinek fokozottabb védelme céljából rendkívül fontos, hogy ezek a közhasznú intézmények ismerjék meg közelebbről egymást is. Jó, ha kölcsönösen tudnak egymás erőfeszítéseiről, vegyék ezeket figyelembe és ha lehet, az ismeretek birtokában igyekezzenek szorosabb munkaközösségre lépni. Ha a különböző testületek és intézmények, melyek a külföldi magyarság ügyeivel foglalkoznak, tájékozódnak egymás törté-

nelmi fejlődéséről és további célkitűzéseiről, bizonyosan még több szolgálatot tehetnek együttes akarral a külföldi magyarságnak. Harmad-sorban e II. rész összeállításánál az vezette az író, hogy emléket állítson mindazoknak a hivatalos intézményeknek és erkölcsi testületeknek, melyek a külföldi és szórvány magyarság érdekében már eddig valami figyelemreméltót tettek és feljegyzésre érdemes munkát végeztek. Valóban, meg is érdemlik ezek a hivatalos intézmények, társadalmi és autonóm szervezetek munkásságuknak a megőrkítését, mert történelmük olvasása közben csodálatraméltó és hősi erőfeszítéseikről győződhetik meg az olvasó. A magyarságnak oly páratlan és nagyszerű teljesítményeiről kapunk képet ezekben a történelmi ismertetésekben, melyekel még máshol nem tártak fel. Az író bevallja, maga is csodálkozott és sokszor megdöbbsent, majd ujjongott, amikor ezeknek a történelmi adatoknak felkutatásán dolgozott és olyan eseményekről szerzett tudomást, amelyekről eddig senki sem beszélt. Mindegyik itt ismertetett intézmény történelme egy-egy új hőskölteménye a magyarságnak és aki ezeket egy« szer megismeri, fanatikus rajongója lesz annak az általunk is erőteljesen hirdetett gondolatnak, hogy a külföldi magyarságot meg kell mentenünk.

Az egyes intézmények történelmének ismertetésénél a lehető leg tárgyilagosabb alapra kívántunk helyezkedni és az ismertetések sorrendjét is a hivatalosan elfogadott és megszabott rend szerint eszközöltük. Elsősorban természetesen a történelmi keresztény egyházak működéséi ismertetjük a külföldi magyarság érdekében, majd alapítási évük és szervezeti nagyságuk sorrendjében következnek a társadalmi és autonóm szervezetek. Különben, nem az a legfontosabb, hogy melyik intézménnyel foglalkozunk előbb vagy utóbb néhány oldallal könyvünkben, hanem az a lényeges, hogy a rendelkezésünkre állott, alaposan megvizsgált adatok és történelmi tények alapján mit írunk és tárgyunkat hogyan dolgozzuk fel. Mindenesetre igyekeztünk a történelmi tényeknek megfelelően, részrehajlás nélkül mindegyik intézménnyel érdeme szerint foglalkozni. Végül hangsúlyozzuk, hogy nem pusztán száraz adatok felsorolásáról van szó könyvünknek eme II. részében, hanem a széles magyar néprétegek számára is könnyen megérthető történelmet írtunk, — a magyarság küzdelmes életének egyik leghősibb fejezetét, — mely érdekfeszítőbb sokszor a legizgalmasabb regénynél is.

Amikor az olvasó elé tárjuk az itt következő fejezeteket, minden magyarnak szeretnők a lelkébe égetni ezt az igazságot: nem vagyunk alábbvalóbbak egy népnél sem. Nem vagyunk másodrendű nemzet. A „lelki értékek nagy nemzete” dicső címét megérdemeljük. Erről győző meg könyvünk II. része. A történelem.

A magyar királyi külügyminisztérium és a külföldi magyarság.

A magyar állam mindenkor számontartotta a külföldi magyarokat. A m. kir. külügyminisztérium bürokráciától mentesen a világon szét-szórt magyarságnak bármikor, bármilyen jogos ügyben szeretettel segítségére sietett, ha erre felkérték, vagy a külföldi magyarság érdekeit védelmezendő ügyben megkeresték. A m. kir. külügyminisztérium külképviselői a világ minden részében feltalálhatók és ha a külföldi magyarnak valami dolga akad az óhazával, vagy külföldön nem tud eligazodni, a külügyminisztérium megsegíti. Abból a célból, hogy minden érdeklődő tájékozódjék a külügyminisztérium szerepéről a külföldi magyarsággal kapcsolatban, az alábbiakban közöljük a m. kir. külügyminisztérium hivatali tevékenységét a világ magyarságáért.

A külföldi magyarsággal a m. kir. külügyminisztérium több osztálya foglalkozik.

1. Ha a külföldön élő magyarok magyar állampolgárságuk megállapítását és az állampolgársági bizonyítvány kiállítását és megküldését kérik, úgy ez a 6. osztály közvetítésével történik.

Ugyancsak a 6. osztály hatáskörébe tartozik a közbenjárás külföldi kormányoknál az illetékes magyar külképviselői hatóság útján magyaroknak idegen államból való kiutasítása esetében.

2. A 7. osztály, illetve annak irányítása mellett a külképviselői hatóságok a következő tevékenységet fejtik ki a külföldön élő magyarok érdekében:

A magánjogi és perjogi tárgyú nemzetközi egyezményekben rendszerint gondoskodás történik arról, hogy a magyar állampolgárok a külföldi bíróságok előtt az ottani honosokkal egyenlő elbánásban részesüljenek, perköltségbiztosíték alóli mentesség és a szegény jog kedvezménye részükre biztosítottassék.

A légitámadások által külföldön elszenvedett károk megtérítését a magyar kormány kétoldalú államközi megállapodások kötésével lehetővé tenni törekszik.

A külállamokkal kötött konzuli, illetve hagyatéki egyezmények biztosítják, hogy a konzulok a külföldön élő magyarok ügyeiben a helyi hatóságoknál közbenjárjanak, kiskorúak és gondnokságra szorulóak ügyeiben a gyámság és a gondnokság megszervezése iránt lépéseket tehessenek, a magyar állampolgárok után külföldön maradt hagyatéki vagyont biztosíthassák és a hagyatéki ingóságoknak az örökösök részére való kiszolgáltatását kieszközölhessék.

Az 1940. évi X. t.-c. alapján a magyar külképviseleti hatóságok a külföldön levő magyarok ügyeiben közjegyzői ténykedést fejtenek ki, végintézkedéseikről, valamint egy- és kétoldalú jogügyleteikről okiratokat vehetnek fel és az általuk kiállított meghatalmazásokat hitelesíthetik.

A magyar külképviseleti hatóságok közreműködnek a külföldön élő magyarok törvényesítési, örökbefogadási, gyermektartási, özvegy- és árvaellátási ügyeiben. Gondoskodnak a külföldi menhelyekben ideiglenesen elhelyezett elhagyott gyermekek hazaszállításáról.

A külföldön élő magyar honosoknak az ottani hatóságok elleni panaszai tárgyában a magyar külképviseleti hatóságok járnak közbe.

A külföldön letartóztatott magyar honosok és magyar nemzetiségű személyek kiszabadítása érdekében a m. kir. külképviseleti hatóságok járnak közbe; a m. kir. kormány ezek kiszabadítása érdekében számos állammal kötött fogolycsere-megállapodásokat és közkegyelmi egyezményeket. A fogolycsere-megállapodások előkészítése a 8. ügyosztály, a közkegyelmi megállapodások előkészítése a 7. ügyosztály hatáskörébe tartozik.

3. A m. kir. külügyminisztérium 8. osztálya az anyakönyvi igazgatás keretében megadja a lehetőséget a külföldön élő magyar állampolgároknak arra, hogy utólagos anyakönyvi feljegyzések ügyét a magyar külképviseleti hatóságok útján intézhessék el. Ez az eljárási mód nemcsak az elintézés idejét rövidíti meg, hanem a külföldön élő magyarokat sok terhes utánjárástól is megkíméli.

A személyi okmányok, különösen pedig az anyakönyvi kivonatoknak Magyarországról történő beszerzése esetén is segítségére van a m. kir. külügyminisztérium 8. osztálya a külföldön élő magyaroknak, akik különösen az utóbbi években általánosan szükségessé váló leszámazási igazolásokkal kapcsolatban gyakran veszik igénybe a 8. osztály közreműködését.

Ugyancsak a 8. osztály ügykörébe tartozik a katonai fogolycserék előkészítése és lebonyolítása, valamint a külföldön politikai okokból letartóztatott magyar honosok ügyeiben való közbenjárással kapcsolatos intézkedés. Ezek a cseretárgyalások és egyéb intézkedések arra irányulnak, hogy a külföldön letartóztatásban lévő magyar honosok csere útján Magyarországra kerülhessenek, illetőleg ottani fogságukból kiszabadulhassanak.

4. A 9. osztály fő feladatai közt szerepel a külföldön élő magyarság gondozása, nevezetesen az egyes magyar kolóniákkal kapcsolatos ügyekben való eljárás. Külképviseleteink közreműködésével a magyar egyházak, egyesületek, iskolák, tanfolyamok, szociális működését ellenőrzi és ezek fenntartásához kisebb vagy nagyobb mértékben hozzájárul. A háborús idők folyamán különösképen tapasztalható anyag- és élelmi-szerhiányra való tekintettel hozzásegíti az intézményeket könyvek, tanzserek, ruházati cikkek, sőt, némely esetben, különösen a bombázások által sújtott vidékeken, elsősorban a gyermekek élelmi- és tápszereinek a beszerzéséhez.

1942-ben a magyar kormány elhatározta, hogy a külföldön élő magyar szülők 4 és 16 év közti gyermekeit — a háború tartamára — hazahozatja és itthon nevelteti. Ilyen módon kereken 800 gyermek van különböző tanintézetekben és tanoncotthonokban — a 9. osztály ellenőrzése alatt — elhelyezve. A nyári szünidők alatt ez a létszám még egy átlag 250 főnyi csoporttal egészül ki, melynek tagjai néhány heti nyaralásra érkeznek Magyarországra és üdülésen kívül magyar nyelvtudásukat is felfrissítik. A külföldi gyermek-akcióval kapcsolatos adminisztratív teendőket Budapest Székesfőváros Gyermek- és Ifjúságvédelmi Hivatala látja el.

Az ezekre menő magyar munkások, akik a Németbirodalom területén vállaltak munkát, a 9. osztály hatáskörében szintén különleges gondozásban részesülnek. A berlini követségnek külön munkásgondozó hivatala működik, mely a munkások szociális gondozásán kívül, az oda beosztott lelkészek útján a munkások lelki szükségleteiről gondoskodik, továbbá kisebb csomagok, olvasnivaló közvetítését és szétosztását látja el, végül pedig szemmel tartja a munkások hazafelé irányuló pénzküldeményeinek lebonyolítását.

A 9. osztály hatásköre kiterjed a külföldi magyarok tömeges hazatelepítésének előkészítésére és a Külföldi Magyarokat Hazatelepítő Kormánybiztossal egyetértésben történő hazahozatalukra, valamint az elköltözés helyén hátramaradt anyagi érdekeik megvédésére.

Az ellenséges államokban internált magyar állampolgárok segélyezése és itteni hozzátartozóikkal való üzenetváltásaik fenntartása, a Vöröskereszt hathatós közreműködésével, ugyancsak a 9. osztály feladata.

A közöltekből tiszta képet kaphatunk arról, hogy a m. kir. külügy-minisztérium milyen szerepet vállalt a külföldi magyarságért. Ebből a rövid áttekintésből bárki, — akinek külföldön magyar ügyben, vagy idehaza külföldi magyar vonatkozású hivatalos dolga van, — tájékozódhatik teendőiről. Mindenki tisztán láthatja a fentiekből, hogy a külföldi magyarságot érintő hivatalos ügyben a külügyminisztérium melyik ügyosztályához kell fordulnia. Mindenesetre megnyugtató, hogy a magyar külügyminisztérium, hivatásán sokszor túlmenően, rendszeresen, hivatalos pontossággal és meleg érdeklődéssel foglalkozik a külföldi magyarok sorsával.

A Magyarországi Katolikus Egyház külföldi működésének összefoglalása.

Munkánk több fejezetében ismertettük a Magyarországi Katolikus Egyház működését a külföldi magyarság érdekében. Közöltük egyúttal ennek az áldozatos tevékenységnek történelmét is. Itt, — az áttekinthetőség érdekében, — csak rövid összefoglalást adunk. Katolikus részről a külföldi magyarság megtartása érdekében főleg a következők fáradoztak: az 1861-ben e célból alakult Szent László Társulat, mely a 734/1934. számú esztergomi körlevél szerint — a külügyminisztériummal történt megállapodás értelmében Serédi Jusztinián dr., bíboros hercegprímástól azt a megbízást kapta, hogy a külföldön élő magyar katolikusok ügyét egységesen intézze. Majd később, az 1939. évi október 3-i püspökkari konferencia úgy határozott, hogy a Társulat megkerülésével a külföldi magyarokhoz sem világi, sem szerzetes pap nem küldhető. A világi papok önfeláldozó munkáján kívül a szerzetesek közül főleg a jezsuiták, ferencsek és a bencések foglalkoznak a külföldi magyarság lelki életének ápolásával. A szerzetesnők közül az Isteni Megváltó Leányai, az Isteni Szeretet Leányai, a Szociális Testvérek Társasága és a Szociális Missziótársulat fáradozik külföldi véreink érdekében, mint ahogy ezt könyvünk I. részében részletesen ismertettük. Abból a célból, hogy eme összefoglaló fejezetben teljes áttekintést adjunk a katolikus világi papok, szerzetesek és szerzetesnők külföldi működéséről, közöljük az 1943. évben megjelent Unió Cleri Pro Misszionibus XVI. Évkönyvéből azoknak a katolikus magyar munkaerőknek a névsorát, akik külföldön és a világmisszióban dolgoznak.

Világi papok külföldön: Bécs 1, Brüsszel 2, Berlin 1, Franciaország 2, Egyesült-Államok 71, Kanada 20, Délamerika 3.

A premonstreiek közül Pupinszky Nándor (Akron, O. 734 Grant St).

A bencések közül Szelez Arnold dr., Jordán Emil dr. és Hets Aurelián dr. a brazíliai magyarok között apostolkodik Sao Paulo-ban.

Észak-Amerikában működik Juhász Jenő (Richardton, N. Dax. Assumption Abbey) és Ujlaky János (Latrobe, Pa. St. Vincent Collég.).

A Szűz Máriáról nevezett Ferences rendtartományból missziókban működik: P. Juhász Vince (Esztergom e. m.) szentföldi misszióban: Betlehem POB 45. — P. Magyar Arnold (Veszprém e. m.) Bolíviában: Convento dos Franciscanos Tariba, Bolivia. — Fr. Gelle Tádé laikustestvér (Vác e. m.) Port-Saidban (Egypte). — Fr. Végh Kandid laikustestvér (Győr e. m.) Cairó-Bulaccoban. — Fr. Marácz Orbán laikustestvér (Szombathely e. m.) Taiyiinfu-Kínában. — Fr. Szunyogh Kristóf Jaikustestvér (Veszprém e. m.) Buenos-Airesben.

A Kapisztrán Szt. Jánosról nev. magyar ferences tartomány missziójában: Hunan (Kína) Paoking: P. Lombos László ap. prefektus, P. Erdős Apollinár, P. Vella Dezső, P. Thun Albin misszionáriusok, Tóth Titusz, Baráth Benedek, Gunszt Ede segítő testvérek. Taohwaping: P. Patik Pius missz. Sinhwa: P. Ferenczy Ipoly missz. Tsinanfu: Tyukody Lucián teol. tanár, missz. Észak-Amerikában, Arrochar: P. Medveczky Medárd tart. főnöki biztos. Roebling: P. Blihar Barnabás házfőnök, P. Gerenesér Tarzicius plébános, Veres Vazul segítő testvér. Carteret: P. Hajós Márk plébános, P. Pompár Primus slelk., Kis Abel stestvér. New Brunswick: P. Bódy Kap. János plébános, P. Gergely Gaudenc slelk., Balogh Benignus stestvér. New-York: P. Fehér Péter leik. Dél-Amerikában: Buenos Aires: P. Virág Venánc, P. Szathmári Román misszionáriusok. Bolíviában: Janocskó Jukund stestv.

A ferencesek Bardel-i kollégiumához (Hannover) tartozó, csömöri születésű Knipfer Géza, mint fr. Generosus Bahiában (Sao Salvador) működik. (Admin, do Mensagerio da fé.)

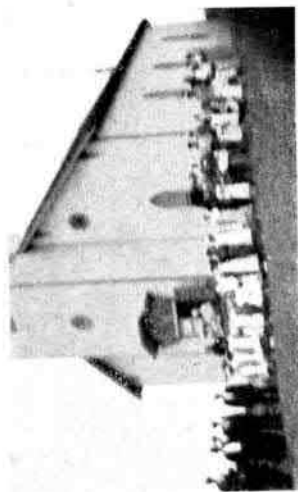
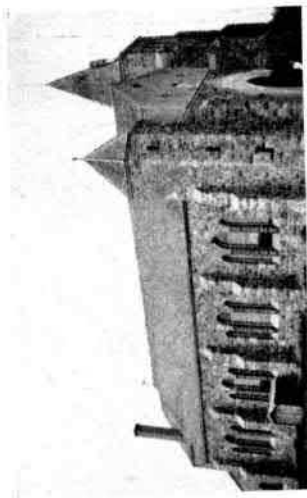
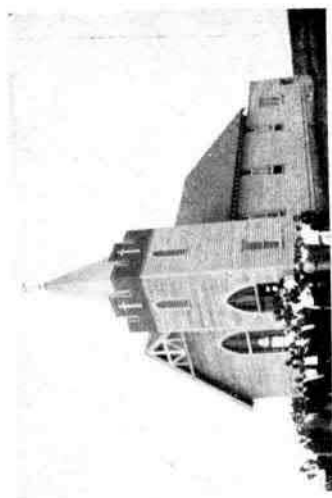
A kapucinusok közül P. Hetényi Bonaventura Toronto (Ont.).

A minoriták közül P. Horváth Miklós és P. Iványi Kázmér a kanadai Montreálban, P. Wild Endre Braziliában.

A Karmelita Rendből a perzsiai missziókban működik P. Perjés Patrik és P. Keller Illés (Bagdad), a Szentföldön a kármelhegyi kollégium alperjele és spirituálisa P. Molnár Bernardin, ugyanitt F. Magyar Alán bölcselthallgató, végül Cseh Dömötör kisegítő testvér Kairóban.

A szerviták afrikai missziójában (Swaziland) Nagy M. Márton és Orbán M. László testvérek működnek.

A Jézusárasága magyar rendtartományból Kínában működnek a tamingi központi házban: Mgr. Szarvas Miklós, apóst, pref., a misszió főnöke, P. Németh József házfőnök, P. Litványi György, P. Koch István, P. Szajkó József, — Sebes József papnöv. — Ácsbolt János, Bencze István, Császár György, Fekete Mihály, Herhold Árpád, Varga Kálmán és Tindenberger Sándor stestvérek. P. Resch Ferenc, aki eddig Sien-hsien-ben

Kanadai római katolikus magyar templomok. Monahan reginai érsek a kroposóriak ötvenéves jubileuma alkalmából szentelt új egyházi zászló mellett.

bölcseletet tanított, súlyos szívbaja miatt, mint hosszabb időre munkaképtelen ember, szintén visszakerült a tamingi házba. A tamingi kerületben misszionáriusok: P. Takács János, P. Kékessy Imre, P. Pál Lajos. Az eddigiek címe: Taming. (Hopeh, China, Catholic mission). Puyangban (Hopeh, China, Catholic Mission): P. Lischerong Gáspár, a misszió déli kerületének előjárója, P. Horváth Sándor, P. Kerekes István és Gömöri Pál segítő testvér. — Changyüanh sien kerületben működik: P. Zsámár Jenő és P. Molnár Ödön. — A misszió területén kívül működnek vagy tanulmányaikat végzik: Peipingben (Shik-Hu-Hutung, I., North City 5., China) P. Havas, P. Jaschkó István és P. Papilla Lajos. Mivel Wuhuban az élet a háborús zavarok miatt bizonytalan, másrészt pedig az eredetileg tanulmányi háznak berendezett peipingi rendház a külföldi misszionáriusok elmaradása folytán üresen áll, ide tették át a Kínában működő rendtagok harmadik próbaévet. — Tientsinben (Hautes Etudes, Race Course Road) a Kereskedelmi Akadémián tanít Ladányi László papnövendék. — Zikawei-ben (Shanghai, China, Catholic Mission): P. Maron József, Kaufmann József, Nagy Kálmán, Cser László, Rab Pál és Vajda Tibor teológiai tanulmányaikat végzik; Kollár Zoltán segítőtestvér a házkörüli munkák végzésében értékesíti ügyességét. Ugyancsak Shanghaiban áll kórházi kezelés alatt P. Herpy Károly, akit az utóbbi évek túlfeszített munkája erős idegösszeroppanással döntött ki a munkaerők sorából. — Kínával a postaközlekedés szünetel, épp azért nagyon kevés értesülést kaphattunk csak a misszió működéséről. A levelek semleges országok közvetítésével (Törökország, Svájc) jönnek. Mgr. Szarvas egyik nemrég jött leveléből azt tudjuk, hogy a hívek száma túllépte a 44.000-et. Ez az előző évhez képest kereken 800 főnyi emelkedést jelentene. A misszió műveire nézve pontos adataink nincsenek Általánosságban csak azt írják, hogy meglehetősen zavartalanul végezhetik megszokott missziós tevékenységüket.

A törökországi magyarokkal foglalkozik P. Vendel János, Serei Károly és Ferenczy (György testvér (Istanbul, Ayas Pasa, Saray Arkasi 15.) és P. Derecskői János, (Ankara, Jenisehir, Ölcerler Sokagi 2.).

A lazaristák közül Kínában vannak: Nagy Gusztáv áldozópap Pinghuban, Csorba Alfonz testvér Kieshingban és Friedrich Ferenc testvér Chengtífuban.

A szaléziánus Kerecz Ferenc apostoli administrator Chaotungban (China).

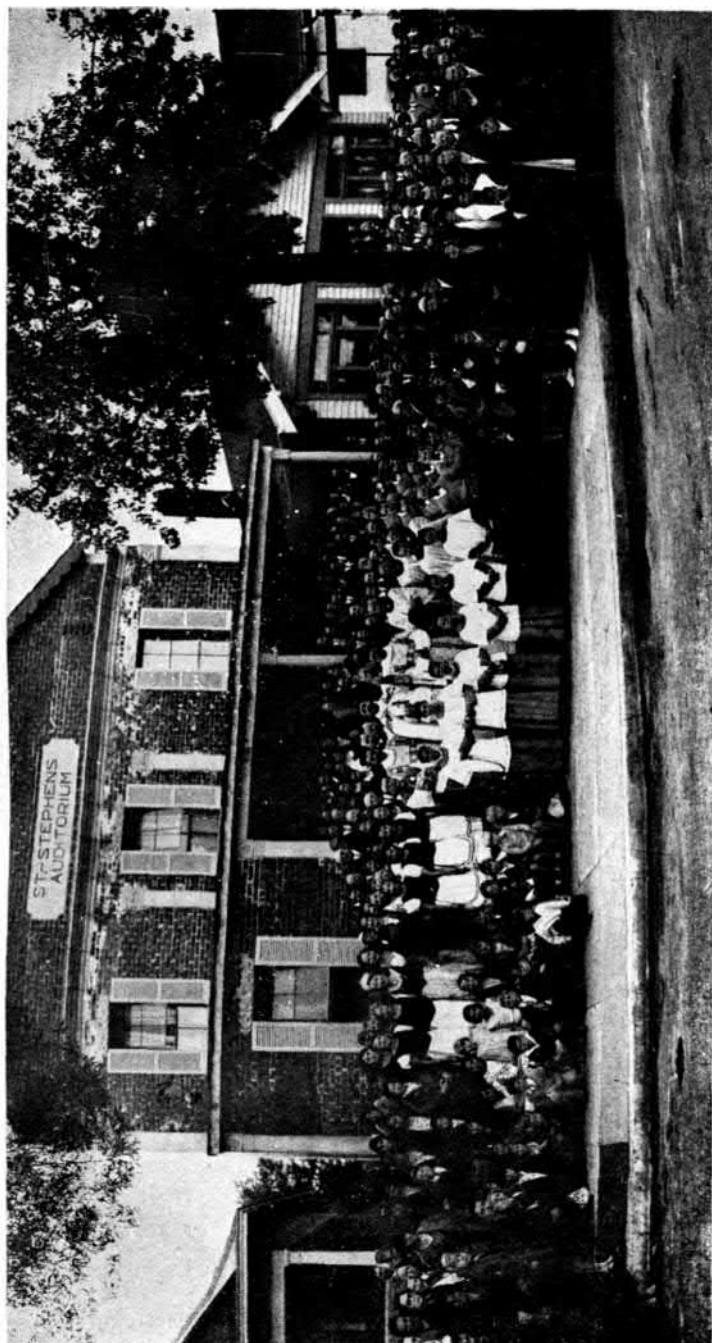
A szaléziánus rendtagok közül Varga Bertalan áldozópap (Gauhati, Assam) (Esztergom e. m.), Geder József áldozópap (Lin Chow, Siu-Chow) (Szombathely e. m.), Kerécz Ferenc áldozópap (Yunan-Fu) (Szombathely), Kirschner Antal áldozópap (Nam Yung, Siu-Chow)

(Esztergom), Matkovic János áldozópap (Lok Chang, Siu-Chow) (Győr), Kapczár József segítőtestvér (Hong-Kong, Saokiwán) (Eger), Erdő Ferenc áldozópap (Tokió) (Rozsnyó), Figura József áldozópap (Myazaky), Nagy József segítőtestvér (Tokio) (Eger), Szabó Boldizsár klerikus (Bang Kiiok Khuel, Sziám), Csik Pál áldozópap (Marrero, Észak-Amerika) (Eger), Csekey Ferenc klerikus (Gunenabucor, Cuba) (Esztergom), Erdei Ferenc áldozópap (Camagüey, Cuba) (Csanád), Gombos Antal segítőtestvér (Güines, Cuba), Horváth Vince klerikus (Camagüey, Cuba), Gerlinger János áldozópap (Guanabacoa, Cuba) (Győr), Kiss Kálmán klerikus (Guanabacoa, Cuba) (Győr), Ludvig Sándor klerikus (Guanabacoa, Cuba) (Esztergom), Mészáros Imre segítőtestvér (Habana, Cuba) (Győr), Németh András klerikus (Habana, Cuba) (Győr), Porgeth Imre áldozópap (Granada) (Esztergom), Sággy Pál klerikus (Habana, Cuba) (Esztergom), Vass János klerikus (Guanabacoa, Cuba) (Szombathely), Vándor József áld.-pap (Guanabacoa, Cuba) (Esztergom), Végh Bertalan áldozópap (Habana, Cuba) (Esztergom), Auer László segítőtestvér (Rio-Negro, Brazília) (Veszprém), Csezarovits Balázs dr. áldozópap (Rio-Negro, Braz.) (Eger), Hudek Lajos áldozópap (Sucre, Bolívia), Makra Mihály klerikus (Tariba, Venezuela) (Csanád), Milibák Károly segítőtestvér (Ecuador) (Rozsnyó), Proszk János áldozópap (Fuerte Grál Roca, Argentína) (Veszprém). Missziós tanulmányokat végez Európában: Merész Ferenc teológus (Péliföldszentkereszt) (Esztergom).

Az Isteni Ige Társasága tagjai közül a pogány missziókban működik P. Ternay János (Kína), Datung, Prov. Tsinghai). Ujabban P. Rác János és P. Bartha Károly kaptak missziós beosztást Indiába, ill. Uj-Guineába, P. Sziller Ádám pedig Braziliába, de nem tudták még elfoglalni állomáshelyüket. — A tengereken túli munkaterületeken működnek: P. Wodarka Péter (Argentína, Arroyo Corto), P. Feikus József (a kanadai négerok között), P. Kroneisz Flórián (Argentína), Fr. Purmann F. Aquilinus segítő testvér (Argentína), Fr. Brunner J. Kolumbin segítőtestvér (Chile), Fr. Gänger N. Ferenc segítőtestvér (Észak-Amerika), Fr. Lukovi es J. Ferenc segítő testvér (Észak-Amerika) és Fr. Tanner M. Pál segítőtestvér (Észak-Amerika).

Az iskolatestvérek közül Nick János Manilában működik.

A marista iskolatestvérek közül missziókban működnek: Kinában: a peipingi missziós iskolában: Menyhért László, Kunért József, Rác Fater Imre, Laki Pál, Kozma Titusz. Görögországban: Athénben tanít: Juhász Pál, Franciaországban a tartományi főnökségnél működik: Lengyel Gyula, ugyanitt tanulmányaikat végzi: Koncz József, Marth József, Deák Béla, Tóth József.

A los-angelesi római katolikus Magyar Ház felszentelése.

Világi missziós orvosok: Széles József dr., Kangu (Mayumbe), Votin József dr. (Lusambo), Simon Pál dr. (Banziville), Bocskai Zoltán dr. (Bumba-Bumba), Forró Mihály dr. (Ibambi), mind a belga Kongóban.

A Szent Szív Társaság. Egyesült Államokban: Keller Katalin, Kovács Etelka, Tercsi Mária, Pörnyészi Anna, Józsa Julianna, Lengyel Julianna. — Japánban: Birkás Borbála, Stamm Magdolna. — Egyiptomban: Pataki Ilona.

A „Maria Reparatrix” apácák között M. Annamaria (Koller Mária) működési helye Uganda, Entebbe.

A Pauli Szent Vincéről nevezett Irgalmas Nővérek közül missziós munkát végez: Muschong Mária n. Joinville (Sta Catharina) Brazília. — Kiss Ágnes n. és Farárik Apollónia n. Farafangana (Maison du Sacré-Coeur) Madagascár. — Odewald Mária Jozefa n. és Hamar Erzsébet n. Ispahan (Avenue Chems Abbas) Perzsia. — Mészáros Paula η. (Ecole Jeanne d'Arc Teheran) Perzsia. — Pette Anna n. (Eszt. e. m.) Sanghai, Nantao, Hospice St. Joseph. (Kína.) — Vulcsik Emilia n. Ilangchow, Chekiang, Hôpital du Sacré-Coeur (Kína). — Brodnyánszky Edith Györgyike n. Novo Friburgo. Casa do Pobre, Estado do Rio Brazília.

A Szatmári Irgalmas Nővérek Magyarországi Tartományfőnöksége (Esztergom-Víziváros) nővérei közül a magyar ferencesek kínai missziójában működik: Skorka M. Klára főnöknő, Golkovszky M. Bernarda, Molnár M. Melinda, Pákozdy M. Juventia, Horváth M. Lujza, Hriczu M. Aléna. Működési helyük: Paoking, Hunan tartomány.

A Keresztes Nővérek közül Surányi Ida nővér. Címe: Cath. Mission, Tsitzikar, Lungkiang, Mandschukuo.

A Notre Dame de Sion nővérei közül Istanbulban Mária Clotilda, Mária Johanita, Mária Bertalan nővérek. Ramhel-Egyiptomban Mária Pauline, Mária Edie nővérek. Ruscsuk, Bulgáriában Mária Donata, Mária Vilma, Mária Chiara, Mária Bertana, Mária Hildegundia, Mária Michaila, Mária Jusztiniana nővérek. Bukarestben Maria Anzelma nővér. Prince-Albert, Kanadában Mária Ephrema nővér. Curitiba, Braziliában Mária Ágota nővér működik.

Magyar nemzetiségű Ferences Mária Misszionárius-nővérek a külsmissziókban működnek: M. M. Octavia (Zmertych Hona) Hyderabad, India; S. M. Aranka (Orliczky Anna) Mambalam, India; S. M. Erzsébet (Szabó Margit) Mambalam, India; S. M. Angyalka (Kiss Margit) Bombay, India; S. M. Györgyike (Pacza Erzsébet) Karacchi, India; S. M. Lenke (Marton Etelka) Jubbulpore, India; S. M. Raphaildis (Berkes Márta) Khandala, India; S. M. Witta (Laczi Anna) Colombo, Ceylon szigetek; M. M. Petrusa Fülöpszigetek; M. M. Rachilda (Bányai Emília)

Manilla, Fülöpszigetek; S. M. Avatia (Horváth Katalin) Manilla, Fülöpszigetek; M. M. Etelburga (Fedorcsák Mária) Peking, Kína; S. M. Romualda (Wencsics Apollónia) Tsingtau, Kína; S. M. Ágota (Popluhár Mária) Shanghai, Kína; S. M. Rosula (Bata Róza) Shanghai, Kína; S. M. Agatoklia (Pitter Mária) Chefoo, Kína; S. M. Anka (Nagy Ilona) Chentou, Kína; S. M. Tertulla (Adametz Terézia) Kína; S. M. Elisabeth agr (Kovács Hermina) Hankow, Kína; S. M. Nicasia (Nemcsics Róza) Kína; S. M. Jolánta (Kálmán Mária) Chunking, Kína; M. M. Ludbirga (Gellért Mária) Macao; S. M. Rotalda (Tóth Rozália) Yokohama, Japán; S. M. Georgia (Kutyera Anna) Iquitos, Peru; S. M. Pongrácia (Ócsai Borbála) Campos de Jordao, Brazília; M. M. Rasenfreda (Csépany Ilona) Campos de Jordao, Brazília; S. M. Leodovina (Pápay Mária) Campos de Jordao, Brazília; S. M. Licina (Heffer Karolin) Sao Paulo, Brazília; S. M. Nivarda (Tóth Anna) Sao Paulo, Brazília; S. M. Theodomára (Károlyi Ilona) Mar del Plata, Argentína; M. M. Frantisa (Matula Magdolna) Kanada; S. M. Sarolta (Morvay Teréz) Quebec, Kanada; M. M. Johanna (Dobos Ilona) Umzinto, Natal; S. M. Geordiana (Gajdos Ilona) Kartágo, Tunisz; S. M. Hulda (Horváth Ilona) Tunisz; S. M. Herina (Tóth Gizella) Tunisz; S. M. Rolendis (Vaszari Katalin) Tunisz; S. M. Aderáma (Murányi Mária) Ain-Draham, Tunisz; S. M. Zita agr. (Skronka Erzsébet) Ain-Draham, Tunisz; S. M. Alkika (Lénárt Irén) Casal-Balzan, Málta. Ezenkívül 20 nővér működik Olaszországban, 9 nővér Franciaországban, 1 nővér Belgiumban, 1 nővér Hollandiában, 16 nővér Németországban.

A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Szegény Iskolanővérek magyar tagjai közül Kínában, Taming külvárosában működik: Hirmann Mária Margit Vikaria, Pfeiffer Mária Leopoldina, Bézei Mária Cölesztina, Surányi Mária Foréria, Zemplén Mária Meditrix (Észt. e. m), Ádám Mária Amatóra, Kovács Mária Remigia, Kovács Mária Gonzalva, König Mária Lidvina, Kasza Mária Agréda. — Bennszülött nővérek közül: Ngá Mária Jozefa, U. Mária Sztanisza, Yang Mária Stefánia, Csau Mária Colombiera.

Taming belvárosában a magyar tagok közül: Hippich Mária Alojzia, Pecze Mária Erna, Eichinger Mária Ulrika, Erdélyi Mária Nicéta, Andrassy Mária Dafróza. — Bennszülött nővérek közül: Tchenn Mária Johanna, Schán Mária Ignátia, Ou Mária Berchmána.

Puyangban a magyar tagok közül: Burgstaller Mária Angelina, Bükk Mária Rozália, Varga Mária Matróna, Reusz Mária Virgilia, Juhász Mária Alexia. — Bennszülött nővérek közül: Li Mária Immaculata, Li Mária Petra, Jinn Mária Xavéria, Csang Mária Szelina. A három missziós házban együttesen 23 magyar, 13 bennszülött kínai nővér működik. Tehát összesen: 36.

Tamingshienben a tanulók száma: hitoktatónőképzőben 62, külvárosi pogány iskolában 106 (64 pogány, 42 keresztyény). Összesen: 168.

Puyangban: tanítónőképzőben 11, polgári iskolában 104, elemi iskolában 98, árvaházban 12, aggok menhelyén 8. Összesen 133.

Taming városi zárdában: Aggnők menhelyén 17, árvaházban 12, internátusban 50 növendék, bentétező 200 tanuló. Középiskolában van: 440 tanuló. Elemi iskolában van 195 tanuló, a polgári iskolában 60 tanuló. Imaiskolában van 53 tanuló.

A King-hsieni misszióban főnöknő Mária Skolasztika nővér. Ott van még Mária Canisia, Mária Georgina és két kínai nővér: Mária Elekta és Mária Nikola.

Az Annunciata-nővérek szombathelyi anyaházából Braziliában a bélpoklos-telepen teljesítenek szolgálatot: Máté Erzsébet Ignácia főnöknő, Hajdú Rozália Ambrózia, Jurecska Veronika Orsolya, Stáber Veronika Doloróza és Tersár Erzsébet Koronata nővérek. (Címük: mas Irmas da Annunciada Igarapé-Assu Leprosario do Prata Brazil Pará.)

A szervita apácák közül Baráth M. Ugolina az afrikai Stégiben dolgozik.

A Segítő Szűz leányai közül Csermák Etelka és Kollárovi Margit Alexandriában működik.

Az Isteni Szeretet Leányai közül Braziliában működik (Serro Azul): Frank M. Teréz (Esztergom e. m.) és Weber M. Erna, Bajzik M. Dom (Pedrito), Link M. Mechtildis (Santo Christo).

A Szentlélek szolgálói közül Kínában a pekingi katolikus egyetem mellett fennálló leányközépiskolában egy magyar nővér működik mint tanár, Fischer E. Victrix nővér. Brunner R. Confirma nővér Technyben működik.

Kat. missziós orvosnők társulatából (Society of Cath. Medical Acission, Washington D. C.) Dömmel M. Erzsébet működési helye Rawalpindi, Punjab. Holy family Hospital Murree Road (India).

Ebből a névsorból természetesen nem mindenki kimondottan a külföldi magyarság lelki gondviselésére, pasztorálására ment ki, de legnagyobb része ebből a célból hagyta el hazáját. Aki pedig a világmisszióban tevékenykedik hiterjesztés okából, az sem kerülheti el, hogy össze ne adjon egy-egy magyar honfitársával és természetesen ezek a papok és szerzetesnők is meleg szívvel és szeretettel segítik magyar testvéreiket.

Abból a célból, hogy némi képet adjunk a magyar katolikusok külföldi önfeláldozó tevékenységéről, felkerestük eszmecsere céljából Szabó János dr. volt trentoni plébánost, aki maga is hosszú éveket töltött a külföld magyarjai között, mielőtt elfoglalta volna jelenlegi állomáshelyét, a svábhegy plébániát. Szabó János dr. plébánost megkértük.

hogyan mondjon el valamit élményeiből. A következő nagyon érdekes nyilatkozatot kaptuk, melyben különösen a Magyarországi Katolikus Egyház külföldi működésének megindulására és kezdeti nehézségeire világít rá. Érdemes ezt a nyilatkozatot ide iktatnunk. Íme:

„Az amerikai magyar katolikus egyházközségek megalapítása és megszervezése Böhm Károly nevéhez fűződik. Ő az első pionír, az első úttörő a kivándorolt magyarok lelkes apostola. Ez a derék buzgó magyar pap ötvenkét évvel ezelőtt, — 1892-ben, — útnak indul, hogy mint az újkori Julianus felkeresse a messi idegenbe szakadt magyar testvéreket. Elhagyja csöndes, nyugalmas faluját, a honti hegyek közötti Mária-Nosztrát és áthajózik a vad idegen Újvilágba, ahol ő az egyetlen magyar pap ebben az időben. Nem a dollár, nem a kalandvágy vonzza őt, hanem a lelkek szeretete ösztönzi, amikor bejárja az egész széles Amerikát, hogy felkeresse mindenütt a szerteszét szórt s árva magyarokat. Mindenütt prédikál, tanít, gyóntat, miséz, keresztes és lelki gondozásban részesíti a magyar híveket. Végül a legnagyobb magyarlakta városban, Clevelandban telepedik meg, ahol 1897-ben felépül az első amerikai magyar katolikus templom. A clevelandi egyházközségben, mely a legelső Amerikában, nagyszerű s páratlan hitélet uralkodik. Ennek példáján felbuzdulva, a jó Father Böhm megszervezi a többi magyarlakta városokban is az egyházközségeket s egymásután épülnek a magyar szentekről elnevezett kis magyar templomok, melyeket Magyarországról jött más magyar papok foglalnak el s így rohamosan megkezdődik Amerika szerte a magyar egyházközségi élet. Hogy mit jelent egy magyar egyházközség megszervezése a messi idegen országban, azt csak az tudja igazán felfogni, aki már maga is megpróbálkozott ezzel a munkával. Sohasem fogom elfelejteni, hogy milyen nehéz s fáradságos munkába került az első világháború alatt magamnak is a cartereti magyar egyházközség megalapítása, mely ma is egyik virágzó amerikai magyar kolónia New-Jersey államban. De viszont éppen az idegenben tapasztalja az ember, hogy milyen nagy szolgálatot tesznek az egyházközségek a magyarság ügyének. Egybefűzik a szerteszét hullott idegenbe szakadt magyarokat, ápolják bennük nemcsak a hitet és vallásszeretetet, hanem egyúttal a nemzeti érzését is, megóvják őket attól, hogy az idegenben elfelejtsék nyelvüket és hazájukat. Hogy milyen nagy és áldásos szerepet töltenek be ezek az egyházközségek, azt legáltalában a nagy Prohászka püspök írja le, aki annak idején maga is kint járt Amerikában. „Tapsztalásból tudom, — írja Prohászka, — hogy az európai nemzeteket ott künn Amerikában nem a segítő egyletek, nem az önképzőkörök, hanem elsősorban és pótolhatatlanul a hitközségek tartják össze, azok gondozzák és egységesítik. Aki a hitközségbe belép, az el nem züllik, két-három feleséget nem tart, hitét, erkölcsét el nem hanyagolja,

A los-angelesi Szent István római katolikus templom oltárképe.

nemzetségét és nyelvét el nem veszti. Azon imádkozik, énekel, azon tanul az iskolában, mert a templom mellett mindig iskola is épül. Templom és iskola köti őket hazájukhoz. Igen, igaz hazafi Amerikában tanulja megbecsülni az egyházat és annak lélekmentő, de nemzetet is fenntartó munkáját.” Az amerikai magyarság megszervezése Böhm Károly érdeme, azért kell emlékét mindig kegyelettel őriznünk. De ugyanakkor tisztelettel és elismeréssel kell megemlékeznünk azokról a derék magyar papokról és apácákról, akik annyi fáradsággal és buzgósággal igyekeznek az amerikai magyarságot az egyház és a haza számára összetartani és megmenteni.”

Az itt közöltekből világosan láthatjuk, hogy a Magyarországi Katolikus Egyház nem riadva vissza semmi áldozattól, szolgálatkészen csatasorba állította világi papjait, szerzeteseit és szerzetesnőit, hogy a hit vigasza mellett elvigyék külföldön küzdő magyar véreinknek az óhaza minden szeretetét és gondoskodását.

A Magyarországi Református Egyház külföldi működésének rövid története és szervezete.

A Magyarországi Református Egyház munkássága a külföldi magyar reformátusokért jelentős, figyelemreméltó és tanulságos a történelme. A Református Egyetemes Konventtől nyert adatok alapján ezt a történelmi fejlődést a következőkben foglalhatjuk össze:

Legelőször emlékezzünk meg a Magyarországi Református Egyház horvát-szlavónországi missziójáról. Horvát-Szlavónországnak keleti részében, a régi Szlavóniában különösen három ősrégi magyar vármegyében (Szerem, Verőce, Pozsega) több tiszta magyar község került a kiegészéssel kapcsolatosan Horvátország területére. Az évszázadok óta magyar Kórógy, Szentlászló, Haraszti, Magyarrétfalu, Daruvár községekben és több más faluban a reformációt követő évtizedektől kezdve sokszáz magyar református lakott. Ezért elsősorban a dunamelléki és dunántúli egyházkerületek ezekben a községekben magyarnyelvű, református egyházközségeket szerveztek, magyar lelkipásztorokat, illetőleg segédlelkészeket alkalmaztak (részben a Julián-Egyesülettel karöltve), magyar református iskolákat állítottak. Ezeket a Magyarországi Református Egyház anyagilag is segítette, a református hívek adományait hozzájuk juttatta. Gondoskodott az ott lakó református gyermekek vallásos oktatásáról, sőt egyes községekben szeretetházakat is állított.

Hasonló missziói munka indult később vegyes nemzetiségű községekben is. Ezek közül egyes falvakban református templom is épült, illetőleg azokban, amelyekben a missziói lelkész a szórványokban lakó magyarság közt missziói munkát végzett. Ezt az ú. n. szlavóniai missziót az illető dunamelléki és dunántúli püspökök több ízben a missziói bizottsági előadó és esperes társaságában meglátogatták, több helyen templomot avattak fel és egyéb szükséges intézkedéseket a helyszínen is megtettek. E jelentős munkát 1913-ig elsősorban az illetékes püspökök irányították, attól kezdve, különösen az újabb egyházi törvény értelmében e munkát a Magyarországi Református Egyház hatáskörébe utalták.

Ide kell számítanunk azt a munkát is, amit a trianoni évek alatt a Jugoszláviai Református Egyház végzett azon a területen, amely Trianon előtt nem tartozott Magyarországhoz. Belgrádban, Boszniában, Ószerbiában több helyen volt szervezett szórványállomás, rendszeren világi személyek vezetése mellett.

Az 1941-től bekövetkezett területi és államjogi változások következtében a Magyarországi Református Egyház a szlavóniai misszió területére több segédlelkészt küldött ki, de ezeknek munkásságát a második világháború nagyban megnehezítette.

Franciaországban, elsősorban Parisban, évek óta magyar református lelkész működik, aki munkatársaival, különösen a szociális missziós nővérrel együtt a vallásos oktatás, a hívek látogatása és a szeretetmunka terén érdemesen fáradozik. Az Észak-Franciaországban megtelepedett magyar munkások között, különösen Lens és Roubaix vidékén a bányatelepeken és nagyobb gyártelepeken hosszú időn át a Magyarországi Református Egyház megbízásából magyar református lelkipásztor végezte a missziói munkát, amelyet az 1940-es években a háborús események miatt kellett szüneteltetni.

Londonban a második világháború kitörése előtt kezdte meg egy Kanadából átjött magyar református lelkész az ottani szétszórt magyar reformátusok összefogását.

A Németbirodalomban 1933. óta meglehetősen nagyszámban odaköltözött magyar munkások között — elsősorban Berlin székhellyel — folyik missziói munka. A református lelkész azonban, amennyire a körülmények megengedik, utazásokat tesz a különböző munkástelepeken, illetve gyárakban dolgozó magyar munkások részére istentiszteleteket tart, úrvacsorát oszt, lelkivigaszt nyújt.

A Bécsben lakó református magyarok részére évek hosszú sora óta egyik magyar lelkipásztor rendszeresen tart istentiszteleteket és a nagyobb ünnepek alkalmával az úrvacsorát kiosztja.

Fiúmében már a XX. század elejétől kezdve rendszeres református missziói lelkészi állást szerveztek. 1918. esztendő óta a nagyobb egyházi ünnepekre az istentisztelet végzése és úrvacsoraosztás céljából egyik budapesti lelkész rendszeresen Fiúméba utazik.

A Bulgáriába szakadt különböző foglalkozású magyarok közt 1930. óta egy református misszionárius tartott istentiszteleteket. E magyarok gyermekei részére Szófiában magyar iskolát nyitottak.

Most térjünk át az óromániai református misszióra. A moldvahasalföldi református misszió kezdetei a XV. századba az előreformátori korba nyúlnak vissza. Ekkor történt a magyarországi husziták

kiűzése, akik tömegesen Moldvában telepedtek le a már ott talált nagyszámú magyarság közt és lelkileg előkészítették a reformátori eszmék térhódítását.

A XVI—XVII. század folyamán nagytömegű ismételt magyar kivándorlás történt a Kárpátokon túlra. A kivándorlókkal református prédikátorok is kijutottak s az ott huszita örökségként talált s az újonnan kivándoroltakkal felfrissült telepeken református gyülekezeteket alakítanak. Később ezek a reformátusok felszívódnak az orthodoxia és katolicizmus tengerébe és a XIX. században megindult intézményes misszió eme ösgyülekezetek közül már csak néhányat talál életben vagy megszűnőben. (Szászút, Bucsun, Praia, Visonta). Ezek közé tartozott a bukaresti református egyház is, amelyet a XVII—XVIII. század fordulóján kurucvezérek alapítottak, de azután egy évszázadon át a luteránus szászokkal került életközösségbe s önállóan csak az 1815. évben alakult meg. Rövidesen templomot, iskolát és papi lakást épített és az egész Moldva-Oláhország anyaegyházközségévé lett, ahonnan kiindulva már a XIX. század elején megtörténik a jelentősebb városi helyek reformátuságának szórvány-gyülekezetekké alakítása. Ez a szervezés egy sajátos, de határozottan református ú. n. „bukaresti hitvallás” és az Osztrák Agencia által megerősített alapszabály értelmében, de az erdélyi református egyházkerület jurisdikciója alatt indul meg.

Nézzük a romániai missziói egyházmege kialakulását. Az 1860. évtől külön misszionárius feladatává tétetett a Bukaresten kívüli moldva-oláhországi magyar reformátusság lelkigondozása. Ennek a munkának eredményeképen az 1860—71. évek közti időben Pitesten, Ploesten, Szászúton és Galacon templommal és iskolával ellátott egyházközségek alakulnak és a nagyobb lélekszámú szórványokban, mint Braila, Kalarás, Foksán, Krajován, Buzeu, Tirgovest, Gyurgyevó, Ruszcuk, Turnu-Severinben is megindul a gyülekezetszervező munka.

Az 1887. évtől egykézbe teszik le mind a bukaresti egyházközség, mind a misszió vezetését s megalakul a „Moldva-Oláhországi Református Misszió Egyházmege”, amelynek élén a bukaresti esperes-lelkész áll. Ez az alakulat az Erdélyi Református Egyházkerületnek volt az alkotó része; az erdélyi püspök az egyházmegejében „generális vizitációt” is tartott. Nagyobb lendületet vesz a szervező munka 1904-ben. Egymásután épülnek az iskolák, szerveződnek a lelkésztanítói állások. 1907. végén a romániai missziói egyházmegejében már igen sok lelkész, lévita, tanító és gyülekezeti munkás dolgozik egyesületekben, templomokban, iskolákban és nagyszámú református magyart gondoznak. A változott viszonyokhoz alkalmazva és a Magyarországi Református Egyház törvényeivel összhangba hozva dolgozták át az egyházközségek szervezeti szabályzatait. 1908. január 1-vel a romániai misszió az Egyetemes

Konvent közvetlen felügyelete alá kerül. A századfordulón az egyetemes egyház támogatása mellett a szükséghez képest az egyházmegye minden anyaegyházközségében korszerű iskolák épülnek, amelyeknek személyi és dologi szükségleteiről is az egyetemes egyház gondoskodik.

Vizsgáljuk meg most az Egyetemes Konvent közvetlen felügyeletének korát, 1908—1918-ig. Az 1904. évi egyházi VIII. t.-c. 1. és 2. szakaszai a következőképpen intézkednek: „A külföldön élő magyar református hívek és egyházközségek gondozása az Egyetemes Konvent feladata. Azt, hogy az egyházi törvények a külföldön levő magyar református hívekre és egyházközségekre mennyiben nyerhetnek alkalmazást, a nemzetközi viszonyok figyelembevételével a fennforgó szükséghez és körülményekhez képest az Egyetemes Konvent állapítja meg s ehhez képest e tárgyban megfelelő szabályrendeletet alkothat.”

Ezen az alapon az Egyetemes Konvent 86/1908. évi határozatával kiadott egy „Szabályrendelet a Romániában levő magyar református hívek és egyházközségek gondozása tárgyában”, amely új alapokra helyezi a misszió ügyeit. A Szabályrendelet megállapítja, hogy a Romániában levő *magyar* református *egyházközségek* és a hozzájuk tartozó szórványok a következők:

1. Bukarest anyaegyházközség lelkészi állással. Szórványai: Giurgiu, Calaras, Gonstanza.

2. Braila, anyaegyházközség lelkészi állással. Szórványai: Tecuci, Tirgu-Ocna, Szászút, Foksán.

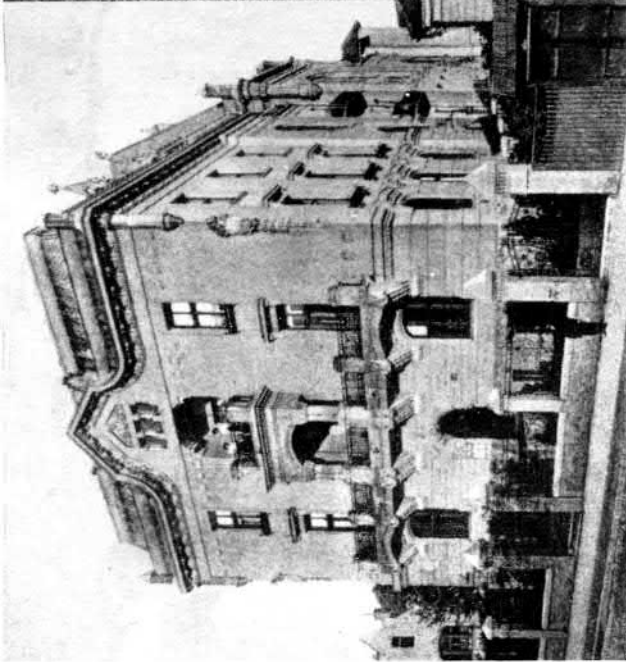
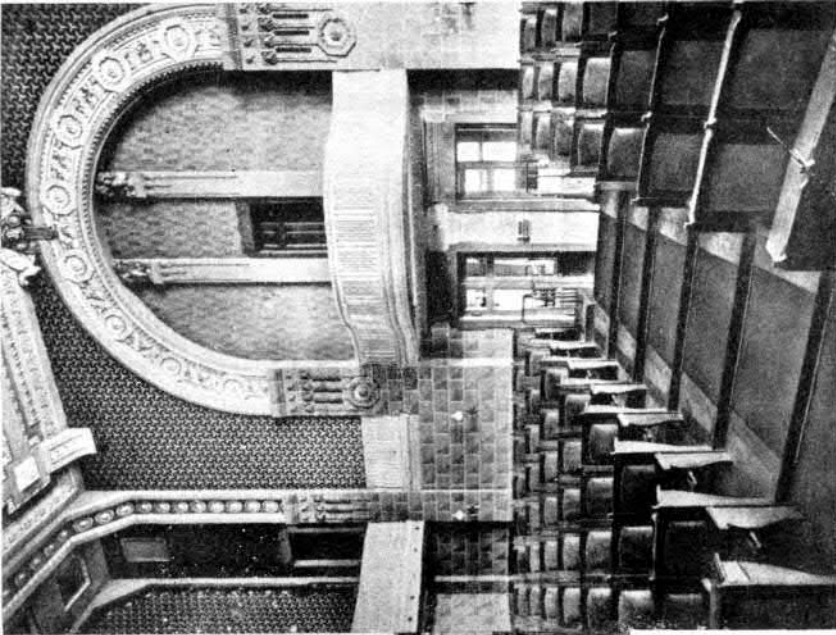
1. Galacz, fiók-egyházközség a brailai lelkész gondozása alatt.

3. Pitest, anyaegyházközség levita-tanítói állással. Szórványai: Tirgovest, Campulung, Craiova, Turnu-Severin.

4. Ploest, anyaegyházközség levita-tanítói állással. Szórványai: Buzeu, Mizil, Campina, Sinaia, Busteni, Azuga.

A szabályzat szerint ezek a községek alkotják a Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventjének fennhatósága alatt álló Romániai Magyar Református Egyházmegyét. Az egyházmegyei közgyűlést és ennek szerveit nem alkották meg s elsőfokú egyházi bírósága az erdélyi egyházkerület sepsi egyházmegyéjének a bírósága volt. Az esperest, — aki parochus lelkészi állást nem töltött be — valamint az egyházmegye összes többi lelkészeit és tanítóit (a bukaresti lelkész é* énekvezér kivételével) a Konvent elnöksége alkalmazta.

A konventi szabályrendelet az egyházközségek 1906. évi szervezeti szabályzatait továbbra is érvényben hagyta. Egyebekben a szabályrendelet a romániai egyházközségekre nézve is hatályosnak mondta ki az 1904. évi egyházi törvények mindazon rendelkezéseit, amelyek a konventi szabályrendelettel és az egyházközségi szervezeti szabályzatokkal nem ellenkeztek. A szabályrendelet alkalmazásában a román királyság;

A Magyarországi Református Egyház székháza a zsinati teremmel. Budapest, VII., Abonyi-utca 21.

törvényeit, jogszabályait, valamint kormányának felügyeleti jogát mindenben érintetlenül hagyták és tiszteletben tartották. Az egyházmegye 1907. évi helyzetéről a Konvent elé tett jelentés megemlíti, hogy Brailában, Bukarestben, Galacson, Pítesten és Ploesten működnek református felekezeti iskolák, növendékeik összes létszáma 476. Továbbá, hogy az egész, mintegy 6000 hívőt számláló egyházmegyében 1 esperes, 2 lelkész, 3 lelkész-tanító, 5 tanító, 4 tanítónő, 1 óvónő, összesen 16 tisztviselő működik.

Ezek az adatok az 1914—1918. évi első világháborúig egyideig (1912-ig) emelkedő majd csökkenő irányzatot mutattak. A legmagasabb ponton az egyházmegye lélekszáma 8378, az iskolák növendékeinek létszáma 583, a misszió munkásainak száma 19 volt. Az egyházközségek szervezeti szabályzatai igyekeztek megőrizni a régi tradíciókat. Ezek közt leginkább említésreméltó, hogy tagjaik közé befogadták, sőt az előjáróságokba (presbitériumokba) is beválasztották a magyarajkú evangélikus és unitárius nemzettestvéreket is, akik olykor a gyülekezet jelentő» hányadát tették, noha a német evangélikus egyházközségek mindenütt megvoltak. Ennek a virágzó egyházi és iskolai kultúrának, egyháztársadalmi és belmissziói munkának, amely a romániai gyülekezetekben kialakult, szinte teljesen végetvetett az első világháború és különösen Romániának ellenünk történt hadbalépése. A pásztorok, tanítók és a hívek szétrebbentek, az iskolákat bezárták. Az 1917—18. évi rövid fellélezés után az egész misszióra reánehezedett a megtorlás, a gyülekezeti vagyonok lefoglalása, a félelem és a bizonytalanság, amely csak Trianon után kezdett lassan és fokozatosan enyhülni.

Az Óromániai Református Egyházmegye 1918—1940-ig szóló történetét a következőkben ismertethetjük: A két világháború közti időben a romániai misszió az erdélyi református egyházkerület joghatósága alá került és az Óromániai Egyházmegye elnevezést kapta. Ennek az egyházmegyének a területe kiterjedt az újonnan Romániához csatolt Bukovina, Besszarábia és Dobrudza területére is. Közhasználati néven Regáti Misszióknak nevezték az itt folyó főként missziói munka után ezt a területet, mely Nagyrománia $\frac{2}{3}$ részét foglalta magában és ahol az 1940. évi augusztus 29-i második bécsi döntést megelőzően 9 anyaegyházközség, 6 leány egyházközség, 15 fiókegyházközség és 65 szórvány gyülekezetben összesen 51.519 magyar református lelket tartottak nyilván.

Az Óromániai Egyházmegye lélekszámának két évtized alatt ez a több mint hétszeresére való megnövekedése abban a nagy gazdasági nyomorúságban leli magyarázatát, amelybe a Magyarországtól Romániához csatolt országrészek magyarsága jutott. Ez kényszerítette a reformátusságot is, hogy otthagya szülőföldjét, a Regátba költözzék ki, ahol a viszonylag kedvezőbb gazdasági helyzet és a megnövekedett munka-

alkalmak részére könnyebb megélhetést kínáltak. Az Óromániai Egyház-megye egyházközségeinek régi keretei szűkek voltak ennek a nagy tömegnek befogadására. Ezért az egyházi gondozás, iskoláztatás és igazszolgálat mértéke mélyen alatta maradt az 1918. év előttinek. A romániai magyarság leszegényedése pedig mindvégig nem engedte meg, hogy megfelelő számú templom, imaház, iskola, gyülekezeti ház építésével, lelkész és tanító alkalmazásával a szükséglet megközelítő munka lett volna a misszió gyülekezetei között és főként a nagyszámú szórványban végezhető. A romániai magyarság rendkívüli erőfeszítéseket tett, hogy a regáti misszió támogatására sietve gyógyítgassa azokat a sebeket, amelyeket a Romániai Református Egyház testén a regáti misszió vérvesztéségekben és lelki károkból jelentett. Természetesen maguk a regáti egyházközségek is részt vettek ebben az értük folyó munkában, amelynek eredményeként új anyaegyházak alakultak és új gyülekezeteket szerveztek (Azuga-Busteni, Moreni, Constanza). Az egyházi gondozás missziói irányban való eltolódását és kimélyülését mutatja az, hogy a Regáti Misszió minden anyaegyház községében megszervezték a nőszövetségeket, leányszövetségeket, férfiszövetségeket, ifjúsági keresztyén egyesületeket és a vasárnapi iskolákat.

A Regáti Misszióknak mind lélekszám, mind munka és feladat tekintetében közel $\frac{2}{3}$ részét a bukaresti fővárosi egyházközség tette ki. Itt a korszak végén már 4 parochiális körben 8 lelkész működött, 11 egyháztársadalmi (belmissziói) egyesületben folyt a munka. Református diákotthon és diakonisszák vezetésével általános nővédelmi munkát végző református cseléd- és leányotthonok tevékenykedtek. A gyülekezet vérkeringését a kéthetenként megjelenő gyülekezeti lap is élénkítette. Iskola és tanerő azonban csak felerészben volt annyi, mint 1918. előtt. Az egyházmegye szervezete nagyjában az maradt, amit az 1908. évi konventi szabályzatban előírtak. 1938. évtől kezdve azonban a bukaresti egyházközséget kivették az egyházmegyéből és közvetlenül az erdélyi egyházkerület igazgató-tanácsának rendelték alá.

Nézzük most milyen a misszió jelenlegi állapota, 1941. után. A második bécsi döntést, Északerdélynek Magyarországhoz történt visszacsatolását a Regáti Misszió népének nagyarányú hazaözlése követte, aminek eredményeként a Bukaresten kívüli gyülekezetek nagymértékben kiürültek s a misszió lélekszáma 10.000 lélekre csökkent. A regáti lelképásztorok a közérjük sereglett híveikkel együtt mind hazatértek. Kivéve a Bukarestben maradt lelképásztor, a levita-tanítót, a tanítónőt, a kántort, az egyházi számvevőt és a pénztárost, összesen tehát 6 egyházi tisztviselőt. Maga az Óromániai Egyház-megye valóságban megszűnt és a brassói csonka egyházmegyéhez csatolták. A misszió népének jelentős része azonban ott maradt, soraik a délerdélyi kivándorlókkal egyre növekednek és

A debreceni református Nagytemplom, amelyben Kossuth Lajos vezetésével kimondották a függetlenségi nyilatkozatot. A templom előtt, a Kossuth-szobor alatt amerikai magyarok csoportja.

így habár a misszió élete átmenetileg mélypontra jutott, itt is el lehet mondani: „a leányzó nem halt meg, csak aluszik”, s amint Románia belső helyzete és Magyarországgal való viszonya lehetővé teszi, újra fel kell ébrednie.

Térjünk most át a Magyarországi Református Egyház amerikai működésének rövid történetére, melynek adatait nagyrészt Boér Elek dr., egyetemi tanár, felsőházi tag, a Református Egyetemes Konvent „Külgügyi Bizottságának” ügyvezető-alelnöke bocsátott e sorok írójának rendelkezésére. Boér Elek dr. jó református, de lelkes és igaz magyar ember, aki maga is áthajózott az Óceánon, hogy felkeresse az amerikai magyar testvéreket, tehát az ő közlései hitelesek.

Nincsenek teljesen megbízható adataink arra nézve, hogy mikor kezdődött a magyarok Amerikába való kivándorlása. Biztos tudomásunk van azonban, az 1848-as idők emigránsairól, akik Perczel Miklós tábornokkal az élükön az emigrált 48-as magyarok összetartása végett már 1851-ben New-Yorkban „Magyar Egyletet” alapítottak, amelynek amerikai útja idején Kossuth Lajos maga is tagja volt. Az 1861. évtől kezdve már statisztikai adatok nyújtanak tájékoztatást a magyaroknak Amerikába való kivándorlásáról. Ezek szerint a fokozottabb mérvű kivándorlás az 1890-es években indult meg s ez időben a kivándorlók száma 110.691 volt. Ez a szám 1902-ig 217.000-re, majd 1909-ig már 338.452-re emelkedett. Tudnunk kell azonban azt, hogy ebbe a számba a Magyarországból kivándorolt magyar állampolgár, tót, horvát és rutén származásúakat is beszámították. A kivándorlók az itthoni társadalom legkülönbözőbb rétegeiből kerültek ki és faj, nemzetiség, nyelv, vallás, valamint foglalkozás tekintetében is a legnagyobb különbözőséget mutatják.

Akadtak a kivándorlók között református lelkipásztorok is, akiket egyéni és családi okok mellett a missziói hivatásérzet is vezetett azzal a céllal, hogy idegenbe szakadt magyar testvéreink között a hitet megtartsák és Isten országát építsék. A legelső magyar prédikációt Amerika földjén Ács Gedeon magyar református lelkész mondta, aki a magyar szabadságharc menekültjeivel a Mississippi-hajón 1851. november 11-én érkezett New-Yorkba.

A kivándorolt magyarok között az anyagi támogatást, önfenntartást szolgáló betegsegélyezési, valamint a társalgó-egyletek alakulásával kezdődött meg a szervezkedése. Ezt nyomon követte a magyar egyházak szervezése és templomok építése. Amíg az egyházak és templomok elsősorban a magyar vallásos életnek lettek áldott fenntartói, addig az egyletek mint a magyar társadalmi élet központjai szolgálták a közös célt: magyarságukhoz való ragaszkodást és a hűség érzéseinek ápolását. Itt kell megemlítenünk kivándorolt testvéreinknek azt a leg-

nagyobb fontosságú egyik szervezkedését, amely fényesen bizonyítja, hogy a messze idegenbe távozott református testvéreink pillanatra sem szüntek meg dolgozni a magyar reformátusok tömörítésén. Már 1896. július 6-án megalakították az „Amerikai Magyar Református Egyesületet”, amely 1897-től kezdve tagjainak 750 dollár haláleseti díjat, 100 dollár temetési költséget és egyelőre 5 dollár heti betegsegélyt biztosított. Ez a magyar református alapítás ma az Egyesült Államokban egyik leg-hatalmasabb méretű intézménnyé nőtte ki magát, amelynek eléggé fel nem dicsérhető alkotása a Ligonieri Református Árvaház, jelenlegi elnöke Ujlaky Ferenc dr. volt esperes.

Az amerikai magyarok között a reformátusok missziói munkája 1881-ben New-Yorkban kezdődött Kecskeméti Ferenc misszionárius vezetésével. 1890-ben kezdte meg a magyar reformátusok között az első rendszeres missziói munkát a Reformed Church in the United States-nek nevezett német eredetű református egyház. 1897-ben már 6 magyar református egyház alakult meg és ekkor ezek, valamint az új egyházak alakulását vezető lelkészek memorandumot nyújtottak be a Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventjéhez. Ebben az emlékiratban a Konvent erkölcsi támogatását kérték, valamint azt is, hogy az Amerikában lévő egyházakat ismerje el a Konvent a Magyarországi Református Egyház kötelékébe tartozóknak. Alakítsa meg részükre az amerikai egyházmegyét, fenntartásuk céljából lépjen szorosabb összeköttetésbe a Reformed Church Board of Home Mission-jával, küldjön ki részükre misszionáriusokat, akiknek kvalifikációját megállapítva, ismerje el az itthoni egyházainkban lelkészi állomásokra pályázhatási jogát. Végül az emlékiratban azt is kérték, hogy ők is a Magyarországi Református Egyház özvegy- és árvagyámintézetének tagjai lehessenek. Az Egyetemes Konvent a legutolsó helyen előterjesztett kérés kivételével a kérelem többi részének teljesítését kilátásba helyezte. Minthogy azonban az amerikai magyar református gyülekezet vezetőitől egymásnak ellentmondó értesítéseket kapott, 1903. évi december hó 10-én tartott ülésében 74. jegyzőkönyvi számú határozatával felkérte az arra önként jelentkező Degenfeld-Schonberg József gróf tiszántúli egyházkerületi főgondnokot arra, hogy az amerikai református gyülekezeteket látogassa meg és közvetlen tapasztalatai alapján terjesszen elő javaslatot. Ez annyival is inkább szükségessé vált, mert 1903-tól kezdve ugyancsak missziói munkához látott a magyar reformátusok között az angol-skót eredetű presbiteriánus egyház is, aminek következtében a Reformed Church és a Presbyterian Church magyar lelkészei között szenvedélyes harc tört ki. Ennek folytán a Reformed Church magyar lelkészei a Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventjéhez fordultak és beavatkozását kérték. Degenfeld József gróf az 1904. év első felében megbízásának eleget tett

és feltárta a rendkívül összekuszált és nehéz helyzetet. Egyúttal reá mutatott arra, hogy az amerikai magyar református gyülekezetek között rendet és békességet csak úgy lehet teremteni, hogyha azok egy fennhatóság és pedig a Magyarországi Református Egyház fennhatósága alá kerülnek. Ilyen körülmények között szükségesnek mutatkozott Degenfeld József grófnak második kiutazása is, ami 1904. szeptember havában megtörtént. Az utazás azzal az eredménnyel járt, hogy 1904. októberében végleg megalakult a Magyarországi Református Egyház „Amerikai Egyházmegyéje”. Ennek ügyeit előbb a dunamelléki egyházkerület elnökségének, majd 1905-től kezdve véglegesen az Egyetemes Konvent elnökségének hatáskörébe utalta a Konvent.

Az amerikai magyar református egyházmegyéhez tartozó egyházközségeket az Északamerikai Egyesült Államokban „csatlakozott egyházaknak”, ezzel szemben az amerikai egyház kötelékében maradt egyházakat „nem csatlakozottak”-nak nevezték. Az 1904-ben megalakult amerikai magyar ref. egyházmegye is erősödött és abba nagyrészt csatlakoztak a legrégebbi és legnépesebb magyar református egyházközségek, mint pl: New-York, Cleveland, Bridgeport, Trenton stb. egyházközségek és a legképzettebb — többnyire Magyarországon képesített — lelképásztorok. Ennek a fejlődésnek köszönhető az, hogy már 1909. évben 21 magyar református egyházközség tartozott ugyanannyi rendes lelkészi állomással az amerikai magyar református egyházmegye keretébe. E 21 egyházközség közül az 1909. évben tizenkettőnek már saját temploma, legtöbb helyen paróchiája is volt. Az egyházmegye első esperesévé 1904. évben Kuthy Zoltán new-yorki lelkészt választották meg. Ugyanebben az időben, vagyis 1909-ben a Reformed Church in the U. S. A. kebelében volt 10 magyar református egyház és a presbiteriánus egyház keretében pedig 20 községben volt magyar református lelkész alkalmazva.

A történelmi hűség kedvéért fel kell jegyeznünk azt is, hogy 1909. évig Kanadában is megalakult már 4 magyar református egyház, amelyekkel együtt abban az időben Amerikában összesen 55 volt a magyar református egyházközségi szervezetek száma.

A Magyarországi Református Egyház törvénykönyve VIII. t.-c. 1. §-ában meghatározott hatáskör gyakorlását az Amerikai Egyesült Államokat illetően a Konvent elnökségére ruházván, azt az 1908. április 24-én 87. sz. a. alkotott szabályrendelet alapján érvényesítette. E szabályrendelet rendelkezései következtében szüksége merült fel annak, hogy az amerikai magyar református egyházközségekkel, valamint az amerikai testvéregyházakkal bizonyos megállapodások jöjjenek létre. Ennek eredményeképpen az Egyetemes Konvent Antal Géza dr. pápai teológiai tanárt és Bedé László máramarosszigeti vallástanárt küldötte ki e munkának elvégzésére.

Az 1911. év január 1-től kezdve az Amerikai-Egyesült Államok területén a magyar református „csatlakozott egyházközségek” két egyházmegyébe tömörültek. Ezek közül a keleti egyházmegyéhez 14 anya- és 6 társegyházközség, nyugati egyházmegyéhez pedig 9 anya- és 5 társegyházközség, együtt a két egyházmegyéhez 23 anya- és 11 társegyházközség tartozott.

Az amerikai magyar református egyházmegye és a hozzátartozó egyházközségek azt a magasztos célt és hivatást óhajtották szolgálni, hogy az Amerikába kivándorolt református magyarokat megtartsák a Magyarországi Református Egyháznak és a magyar haza, valamint a nemzet hűségese fiainak. Ennek a mindenkor elválaszthatatlan érzésnek és lelkületnek ápolása, megtartása lebegett az amerikai magyar református egyházmegye vezetői és hívei előtt.

A Magyarországi Református Egyház Konventje mindenkor megértő és féltő gonddal, áldozatos szeretettel irányította és vezette ezt a munkát. Annak előmozdítására komoly áldozatokat hozott. Nemcsupán az itthon képesített lelkészek kiküldésével, magyarnyelvű egyházi iratok terjesztésével, a hazai egyház püspökeinek, lelkipásztorainak és más egyházi vezetőférfiainak évről-évre ismétlődő testvéri látogatása útján tartotta fenn az amerikai református egyházközségekkel való testvéri közösséget és érintkezést; de a lelkészek és tanítók javadalmának kiegészítésére, templomok és parókiák, valamint iskola építésére megfelelő itthoni kölcsönök folyósításával is támogatta az amerikai magyar református gyülekezeteket. A Magyarországi Református Egyháznak Isten segítségével végzett ilyen gondozása mellett a „csatlakozott amerikai egyházközségek” erkölcsileg és anyagilag is szépen gyarapodtak. Ekkor jött közbe az első világháború, amelynek tartama alatt az Egyetemes Konventnek nem állott módjában a megígért egyházi segélyeket kijuttatni, aminek következtében az amerikai magyar református egyházak lelkészeinek visszamaradt hátralékos fizetése és az elmaradt segélyek összege dollárokból is igen tekintélyes összegre emelkedett. Ezt az állapotot még súlyosabbá tette az a körülmény, hogy az első világháború következtében a Magyarországi Református Egyháznak hosszú évtizedek takarékoságával különböző egyházi alapokra összegyűjtött mintegy közel 5 millió dollárnyi (25—26 millió korona) névértékű értékpapírállománya teljesen értéktelenné vált. Ennek következtében semmi módja és lehetősége sem volt arra, hogy a hátralékos egyházi segélyeket kifizethesse és e munka továbbvitelére újabb áldozatokat hozhasson. Súlyossá tette a helyzetet az is, hogy a Magyarországi Református Egyház és a Reformátusok Világszövetsége (General Presbyterian Alliance), valamint az abba tömörült külföldi testvéregyházak közötti viszony elmélyítése, a testvéri összeköttetés melegebbé és bensőségebbé tétele érdekében kerülni kellett min-

den olyan magatartást, amely bármi vonatkozásban félreértésekre vagy éppen súrlódásra vezethetett volna. Vigyázni kellett erre különösen az amerikai Reformed Church in the U. S. A., valamint a Presbyterian egyházakkal szemben, amelyek a skót és brit egyházakkal együtt nemcsak erkölcsileg támogatták a magyar reformátusokat, de mindjárt 1920-ban tekintélyes adománnyal is jöttek a Magyarországi Református Egyház segítésére és mindenképen kifejezést adtak testvéri érzéseiknek.

Az első világháború befejezése után a nyugati amerikai egyház-megye emlékiratot terjesztett fel a Konventhez, amelyben rámutatva az amerikai magyar református egyházközségek között fennforgó súlyos és sürgős megoldást igénylő nehézségekre, kérték a konventi megbízottnak Amerikába való mielőbbi kiküldését, aki a helyszínen szerzett tapasztalatok figyelembevételével rendezhesse e kérdéseket. Az Egyetemes Konvent 1920-ban tartott egyik értekezlete alapján Boér Elek dr. erdélyi református egyházkerületi főgondnokot kérte fel és bízta meg azzal, hogy utazzék ki az Északamerikai-Egyesült-Államokba, tanulmányozza a helyzetet és onnan tegyen javaslatot a fennforgó nehézségek megoldására. Később azután a megbízás keresztülvitelében való segédkezésre kijelölték az időközben U. S. A.-ba érkezett Takaró Géza dr. budapesti kőbányai lelkész is. Miután a nevezett konventi megbízottak a „csatlakozott egyházak” képviselőivel folytatott tárgyalások után a helyzetet tisztázták, meg kellett állapítaniok: hogy az amerikai magyar református „csatlakozott egyházközségek” problémáinak mielőbbi megoldása nemcsak a Magyarországi Református Egyház és az amerikai magyar reformátusok érdekében is felette sürgős, de nemzeti szempontból is szükséges, mert kívánatosnak látszott, hogy e kérdések még lehetőleg az U. S.A.-val való békekötés létrejötte előtt rendeztessenek. Éppen ezért fenti megbízottak érintkezésbe léptek a Reformed Church in the U. S. A. Bord of Home Mission-jával és annak főtitkárával Schäffer dr.-ral és egyezménytervezetet állapítottak meg, amelyhez a Konvent előzetesen hozzájárulván, azt a Reformed Church Tiffinben tartott synodiális gyűlésén elfogadta és a két egyház meghatalmazottai az okiratot kiállították. Innen nyerte ez az egyezmény a tiffini-egyezmény nevet. Magát az egyezményt az 1922. szeptember 26-án tartott konventi ülés 196. sz. határozata fogadta el és emelte érvényre.

A ratifikált tiffini egyezmény alapján a 196. sz. konventi határozat kimondotta: „Azokat az egyházközségeket, amelyek egyházmegyeileg és külön-külön a Reformed Church in the U. S. A. Amerikai Egyesült Államok református egyházához csatlakoztak, örömmel és megnyugvással bocsátja át a közös hitet valló testvéregyház kebelébe s Isten áldását kérve imádsággal megszentelt frigyükre, velük a lelki közösséget a Reformed Church in the U. S. A. hivatalos szervei útján fenn kívánja

tartani”. Minthogy pedig az amerikai magyar református egyházközségek egy része egyik amerikai egyházhoz sem kívánt csatlakozni, hanem függetlenségét fenntartani kívánta, kimondotta a Konvent, hogy „áldáskívánásaival elbocsátja hatósága kötelékéből azokat az egyházközségeket is, amelyek ezidő szerint független magyar református gyülekezetek kívánnak maradni és az anyai szeretet féltő gondjával, Istennek a magyar nemzeti jellegben megadott nagy történelmi ajándéka iránt felelősséget érezve figyelmezteti őket az amerikai magyar reformátusság lelki és nemzeti egységének megőrzésében álló komoly kötelességre és súlyos érdekekre s ez alapon reméli a Reformed Church-höz való csatlakozást.”

A tiffini egyezmény alapján tehát a szellemerkölcsi kapcsolat marad fenn a Magyarországi Református Egyház és az amerikai egyházakhoz csatlakozott magyar református egyházközségek között. Ezekre vonatkozólag a tiffini egyezmény kimondotta, hogy az átvevő Reformed Church nem akarja elnyomni a szeretetnek és ragaszkodásnak azokat a természetes érzéseit, amelyek ezeket a gyülekezeteket az anyaegyházhoz fűzik, sem az együttérzésnek és tiszteletnek nem hivatalos kifejezéseit e gyülekezetek és a Magyarországi Református Egyház között. A hivatalos levelezésre a Konventtel azonban jövőben megállapított, hogy az a Reformed Church Belmissziói Tanácsa útján történjék. Ugyancsak kimondotta a tiffini egyezmény azt is, hogy miután „tisztában van a Reformed Church azzal, hogy milyen értékes az Egyesült Államokban lakó egy nyelvű és nemzetiségű lelkészek és hívek egymásközötti érintkezése, azt ajánlja, hogy a magyar református gyülekezetek lelkészei és előjárói évi gyűléseket tartsanak, azokon megbeszéljék gyülekezeteik szükségleteit, hogy ajánlatokat, javaslatokat tegyenek akár a Belmissziói Tanácsnak, akár pedig az illető egyházkerületnek”.

A Magyarországi Református Egyház azt remélte, hogy az amerikai magyar református egyházközségek helyzetének ily módon történt elrendezése nyugvópontot teremt majd és elősegíti a többi, vagyis nem csatlakozott magyar református egyházközségekhez való közeledést, megbékélést és egységbetömörülést. Sajnos, ebben a reménységben csalódnunk kellett, mert a vita a különböző csoportok között továbbfolyt, a szakadás méginkább kibővült, mert a tiffini egyezményt el nem fogadó egyházközségek külön „független magyar egyházmegyét” alakítottak és a vitakozás még szenvedélyesebbé vált. Hiába kísérelték meg Ravasz László dr. püspök és más vezető emberek a békét létrehozni köztük, egyelőre, hosszú ideig ez még nem sikerült. Majdnem másfél évtizednek kellett elmúlnia a tiffini egyezmény megkötése óta, míg végre az egymással harcban álló felek maguk belátták a helyzet áldatlanságát és tarthatatlanságát és igyekeztek közösen megkeresni a megoldás útját, módját. Nagyban előmozdította ezt az a tény is, hogy időközben az Evangelical

*Convention of the Hungarian Reformed Federation of America
June 1935.*

Az Amerikai Magyar Református Egyesület négyhajtó bizottságának ülése 1935. június. Ligonier, Pa. U. S. A.

Egyházzal egyesült Reformed Church lehetővé tette, hogy eme egyesült egyház keretében külön magyar egyházkerületet alakítsanak. Ezzel lehetőséget nyújtott arra, hogy ebben az összes amerikai magyar református egyházközségek egységbe tömörülhessenek. Az így megalakult amerikai magyar református egyházkerület első elnöke Dienes Barna, főjegyzője pedig Kecskeméthy József lelkész lett. Miután az egységet az összes csoportbeli lelkésztestvérek és hívek óhajtották, a Magyarországi Református Egyház Konventjéhez fordultak és segítségét kérték a tervnek megvalósításához. Ennek folytán a Konvent az 1941. év folyamán Szabó István dr. ungvári lelkész, — aki a pittsburghi Union Collegeben tanult és több évig lelkészkedett az U. S. A.-ban, — bízta meg az Északamerikai Egyesült Államokba való kimenetellel, azzal az utasítással, hogy tárgyaljon valamennyi érdekelt amerikai egyházi és magyar református egyházi tényezővel, készítsen javaslatot és azt terjessze a Konvent elé.

A második világháború alatt, 1940. év óta bekövetkezett fordulatok e munka befejezését nem tették még lehetővé, de az 1941. évi szeptember 2-án Ligonierben tartott „egység-bizottság” előkészítő munkálatairól tett jelentésből biztató jeleket látunk arra, hogy Isten kegyelméből sikerül majd e munka. Ezen az értekezleten képviselve voltak: az Evangéliumi és Református Egyház, Magyar Egyházkerület, Dienes Barna egyházkerületi elnök és Kecskeméthy József főjegyző, a Független Magyar Református Egyház, Daróczy József főesperes, Béky Zoltán esperes, Urbán József esperes és Vincze Károly dr. egyházkerületi tanácsbíró. A Presbyterian Church in the U. S. A. magyar konferenciája képviselőjében Pazar Miklós elnök, Papp Károly, Dókus Gábor, Nagy Ferenc által mindannyian az illetékes egyháztestek által, az „egység-bizottság”-ba hivatalosan kiküldött lelkészi képviselők által, az Amerikai Magyar Református Egylet pedig elnöke, Ujlaky Ferenc dr. által. A gyűlésen az Egyetemes Konvent kiküldöttje, Szabó István dr. lelkész elnökölt. Az értekezlet előzetes megállapodásai reménységgel biztatnak arra, hogy az amerikai magyar református egyházközségek megtalálják majd közös Mesterünknek, az Úr Jézus Krisztusnak hűséges követésében azt az együttműködési alapot, amelyen felépülhet az amerikai magyar református egyházkerület. Ez ha az összes amerikai magyar református egyházközségeket tömörítheti, úgy kb. 130 egyházközségből álló tekintélyes egyházi testületet alkot majdan.

Emlékezzünk meg néhány szóval a délamerikai magyar reformátusok lelki gondozásáról is. A Braziliában lakó magyar reformátusok számára 1930-tól kezdve Sao Paulo székhellyel református keresztyén egyházat szerveztek. Ez a gyülekezet később az ott megtelepedett Apostol János magyar református lelkész vezetésével templomépítéshez fogott s ezt a tervet a Magyarországi Református Egyház 3.000 dollár átutalásával elő-

mozdította. Az új magyar református templomot 1941-ben avatták fel és ezáltal a Braziliában tartózkodó magyarok számára szellemi központ is létesült.

Végül megjegyezzük, hogy a magyarországi református egyház egyetemes konventje 38/1943. számú határozatával a külföldön élő magyar reformátusokkal való érintkezés és gondozás végett külön „külföldi bizottság”-ot alkotott, melynek tagjai ezidőszerint a következők:

Elnökök: Ravasz László dr., Balogh Jenő dr. Ügyvezető alelnök: Boér Elek dr. Előadó: Vasady Béla dr. Tagok: a) a dunamelléki egyházkerületből: Kováts J. István dr., Muraközy Gyula, Sebestyén Jenő dr., Soós Géza dr., Tasnádi Nagy András dr.; b) a dunántúli egyházkerületből: Győry Elemér, v. Nagy Nándor dr., Pongrácz József dr.; c) az erdélyi egyházkerületből: Bánffy Miklós gróf dr., Imre Lajos dr., Teleki Artúr gróf, Vásárhelyi János; d) a tiszáninneni egyházkerületből: Bethlen Pál gróf dr., Enyedy Andor dr., Farkasfalvi Farkas Géza; e) a tiszántúli egyházkerületből: Boér Elek dr., Kállay Kálmán dr., Révész Imre dr., Vasady Béla dr.

Íme, dióhéjban a Magyarországi Református Egyház külföldi működésének története és szervezete. Tárnyilagos hangon, szigorúan megvizsgált adatok alapján közöltük mindazt, amit röviden elmondhattunk a magyar reformátusok munkájáról a külföldi magyarságért. Ők is kivették részüket a nagy nemzetmentő munkából. Lelkeket mentettek meg és Tsten országá mellett mindig gondoltak Magyarországra is, amikor külföldön dolgoztak véreink körében. Isten áldása és a megmentett magyar lelkek halála kísérje továbbra is munkájukat.

Magyarországi Evangélikus Egyház külföldi missziójának rövid története és szervezete.

A külföldi magyar mozgalmakban a legjelentősebb részt a magyar egyházak vállalták. Valamennyi történeti egyház teljes szívvel és lélekkel munkálkodott az ország határain túl élő magyar hívei megtartása érdekében. Az egyházak abban a kiváltságos helyzetben voltak, hogy a kivándorolt magyar munkásság ama rétegéhez is hozzá tudtak férkőzni, amely más közületekkel szemben mereven elzárkózott. Az egyház embe-reiben a lélek építő munkásait látták, ténykedésükben önzetlen megsegítő szolgálatot, ezért velük szemben a szívek megnyíltak. De másrészt az egyházak ott is végeztek lélekmentő szolgálatot, ahol minden más munka tilos volt. Az egyházak nem fejtettek ki politikai tevékenységet, de amikor a hontalanná lett magyarban a lélek belső emberét építették, amikor ébren tartották a régi haza szokásait, erkölceit, egyházi életét, szellemiségét, avval a nemzetmentő munkát is maradéktalanul elvégezték.

A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem, — mint a többi egyház, — rendszeres missziói munkát végzett és intézményesen szervezte meg a külföldi magyar hívei lelki gondozását. Tudnunk kell, hogy a külföldi magyar evangélikusoknak több templomuk, sok egyházközségük és egyházi intézményük van. Egyik hivatalos beszámolójukban három térképen tüntették fel a magyar egyházi világszórványt. Az első Észak-amerika. Itt Montreálban, Torontóban, Hamiltonban, Wellandon, Kitchenerben, Waterlooban, Bufallóban, Detroitban, Windsorban, Bridgeportban, New-Yorkban, Pert-Amboyban, Clevelandban, Acronban, Springfieldben, Pittsburghban, Bethlehemben, Allentowhban, Palmerstonban és másutt egyházközségekbe tömörülve élik ki magyar evangélikus mivoltukat. Ezek az egyházközségek több magyar iskolát, sok egyesületet tartanak fenn, és egymással, valamint régi hazájukkal a közösségi érzést magyar evangélikus egyházi sajtójuk is hathatósan szolgálja. A másik térképen Délamerika szerepel gyér és újkeletű gyülekezetekkel: Avellancda, Buenos Aires, Montevideo, Sao Paolo és Belgranó, amelyek mind-

egyike missziói központnak tekinthető, ahonnan a lelkész olyan nagy területen élő lelkeket p ász torol, mint Nagymagyarország. Ezt a feladatot természetesen csak úgy tudják sikeresen megoldani, ha sajtójuk útján tartják fenn az állandó lelki kapcsolatot a szétszórt gyülekezetekben. Nehéz, de áldott úttörő munka s talán a jövő alapköveinek lerakása! A harmadik térkép Nagymagyarország, amelynek két szélén, ezeréves, történelmi határainkon kívül, Bukarest és Bécs is szerepel, mint a magyar evangélikus szervezett egyházi életnek a központja. A három térképen feltüntetett munkamezőn felül meg kell említenünk azokat a német, francia és olasz központokat, ahol sok magyar munkás keresi meg kenyerét s akiknek lelkigondozását a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem sok szeretettel végzi.

A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem külföldi missziójának ismertetésénél, — a történelmi tények lerögzítése kedvéért, — szükségesnek tartottuk megszólaltatni Raffay Sándor bányakerületi evangélikus püspököt, akinek elévülhetetlen érdemei vannak a külföldre szakadt magyar evangélikusok megtartása körül. Raffay Sándor dr. püspök e eorok írójának a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem külföldi magyar missziójáról a következő értékes nyilatkozatot tette:

— Az első világháborút megelőzően a magyarhoni evangélikus egyházegyetem nem foglalkozott rendszeresen a külföldön lévő és nagyon szétszórtan élő magyar evangélikusok lelki gondozásával. Nem is igen volt rá oka, sem alkalma. Magyarországból leginkább az Északamerikai Egyesült Államokba vándoroltak ki magyar állampolgárok, s köztük evangélikus egyházunk hívei is. Másfelé alig mentek. Legfeljebb Romániába és annak is leginkább fővárosába, Bukarestbe. A Romániában leteleplő, de legtöbbször visszavándorló magyarok legnagyobb része vérszerint is magyar volt. Az evangélikusok Bukarestben egyházba tömörültek és róluk az erdélyi magyar evangélikus egyházmege gondoskodott. Velük kevés baj volt s ezért a romániai missziói munka mindég szükkörű maradt. Más volt a helyzet az Amerikába költözők körül. A kivándorló evangélikusok nagyobb része nem magyar anyanyelvű volt, hanem kisebb részben német, nagyobb részben szlovák. Ezek közül a németek nyelvi alapon nem szervezkedtek, hanem vagy a szlovákokkal, kisebb részben a magyarokkal éltek együtt, vagy egyszerűen beolvadtak az Amerikában elég nagy számú német evangélikus egyházi közösségekbe. A szlovák anyanyelvű kivándorolt magyar állampolgárok többsége a Missouri Synodban talált otthont, kisebb része pedig vegyes gyülekezetet szervezett a magyarokkal együtt. A tisztán magyar nyelvű evangélikus gyülekezetek száma az Egyesült Államokban alig volt annyi, hogy

egy egyházmegyét alkothattak volna. Így aztán a General Council vagy a Federal Council gondviselése alá húzódtak, amely egyházi közületek tetemes anyagi támogatást adtak a gyengébb gyülekezetek fenntartására.

— Közvetlen az első világháború előtt, 1914. január elején azzal a megbízással utaztam Amerikába, — folytatta nyilatkozatát Raffay püspök, — hogy a magyar evangélikusokat látogassam meg, helyzetüket s az amerikai egyházakhoz és a magyarsághoz való viszonyukat tegyem vizsgálat tárgyává, s mondjak véleményt arról, hogyha a kivándoroltakat valamely magyarországi egyházkerület kebelébe szervezetileg beillesztjük, nemzeti és egyházi szempontból volna-e ennek nemcsak lehetősége, hanem eredménye is? Több hónapra terjedő amerikai utániban 6 állam evangélikus gyülekezeteit látogattam meg és vizsgáltam, hogy lehet-e belőlük a reformátusoké mintájára külön magyar esperességet szervezni? Továbbá, hogy lehet-e és tanácsos-e őket az amerikai egyházak gyámsága alól kivonni s utódaikkal együtt őket a magyar állam részére biztosítani? A General Council elnökével, Rev. Shmauck teológiai professzorral és a Philadelphióban lévő Mounth Airy teológia tanári karával 1914. február havában szerződést kötöttem, — természetesen a magyarhoni evangélikus egyházegyetem utólagos jóváhagyásának kikötésével, — melynek értelmében mint azonos hitvallási alapon álló egyetemes egyházak megállapodnak abban, hogy a nálunk képesített evangélikus lelkészeket minden feltétel nélkül elfogadják és működésüket biztosítják, s viszonzás alapján ugyanezt tesszük az ott végzett lelkészekkel. Az Amerikában töltött lelkészi szolgálatot itthon, a nálunk töltött lelkészi szolgálatot pedig Amerikában kölcsönösen beszámítják. A teológusok és lelkészek cseréjét kölcsönösen megindítjuk. E szerződés megkötésekor az a gondolat vezetett, hogy ha itthon nevelődött lelkészek állanak az amerikai egyházközösségek élén, a kivándorolt magyarság biztosabban megtartható lesz a magyar haza részére, ha pedig az ottani ifjúság itthon is megfordul, megerősödik nemzeti öntudatában.

— Amerikából való visszatérésem után már háborúban állott országunk. Az 1914. évi őszi egyetemes közgyűlés tudomásul vette ugyan jelenlésemet és elfogadta a kötött szerződést, de a magyarságmentő törekvésnek csak az első világháború után lehetett folytatása. Közben az amerikai egyház nagy változáson ment át. A 48 kisebb-nagyobb egyházi közösség egy nagy közösségbe tömörült, amelynek neve United Lutheran Church in Amerika. A Missouri Synod és az Eiowa Synod azonban nem társult. A húszas évek elején az 1914-ben kötött szerződést az amerikai egyetemes egyesült egyházzal Knubel elnök útján egyetemes egyházunk megújította.

— Arra a kérdésre, hogy az Amerikába kivándorolt magyarok megtarthatók-e nemzetünk számára, vagy nem? — csak azt felelhetjük, hogy az első nemzedék hozzánk húz és visszavágyik, az ott született gyermekek

már csak legfeljebb álmodoznak szüleik hazájáról, az unokák pedig rendszerint már vagy nem tudnak, vagy nem is akarnak beszélni magyarul. Amerika asszimilál mindent.

— Az újabb időben Kanadában és Délamerikában is alakultak magyar evangélikus egyházközségek, melyek velünk állandó összeköttetésben vannak és így azok magyarsága felett is, amennyire a viszonyok megengedik, gyakoroljuk a felügyeletet. Egyházunk a kivándorlás ügyét állandóan figyelemmel kíséri. Az 1920-as évek végén Hamburgban a kivándorlási telepen külön evangélikus lelkészeket tartottunk, akik híveinket nemcsak minden bajukban támogatták, tanácsalanságukban eligazították, hanem nemzeti hűségükben is megtartani igyekeztek. Mikor pedig a harmincas évek közepén nagyobb munkás-csapatok mentek ki Németországba, egyházunk külön evangélikus lelkészt küldött ki hozzájuk, hogy őket a lelki és hazafias kérdésekben irányítsa és erősítse. Ugyanilyen munka folyt Parisban, Strassburgban és a francia bányavidéken is.

— A megszállás ideje alatt egyházunk különös gondot fordított az elszakadásra ítélt hittestvérek mentésére. Közvetlen az összeomlás után, amikor még teljes volt a zűrzavar és senki sem tudta, hogy hová dől el a megszállt területek sorsa, a bányakerület püspöke az egyetemes egyházi főjegyző kíséretében felkereste a turóci és zólyomi esperességeket és Zólyomban, valamint Turócszentmártonban a vezető egyházi férfiakat arra igyekezett rábírní, hogy ne szakadjanak el, hanem maradjanak meg az ősi, hazai és egyházi kötelekekben. A húszas évek legelején pedig az Erdély-részi magyar evangélikus egyházak és iskolák megmentése érdekében ugyanaz a püspök leutazott Erdélybe, sőt Sinajában és Bukarestben a román minisztériumokkal, Nagyszebenben pedig a szászok vezetőivel folytatott beható tárgyalásokat a magyar evangélikus iskolák kímélése, megtartása és állami segítyezése ügyében.

— Általában a megszállás egész ideje alatt egyházunk minden lehetőt megtett az elszakított területeken élő evangélikus híveknek hazafias érzésben, a régi hűségben való megmaradásáért, — fejezte be értékes nyilatkozatát Raffay Sándor. — A délvidéki lelkészeket még 1929-ben is a bányakerületi lelkész avatta fel. A megszállott területeknek egyetlen olyan része sem volt, amellyel egyházunk állandó bensőséges lelki kapcsolatban és összeköttetésben nem maradt volna és mindent megtett, hogy a külföldre kerülő magyarságot egyházas gondolkodásában és nemzeti érzésében megszilárdítsa.

Eme felelősségteljes és nagyjelentőségű püspöki megnyilatkozás után vizsgáljuk meg, hogy miképen alakult a Magyarországi Evangélikus Egyház külföldi működésének további története. Kutatásaink és illetékes helyről kapott tájékoztatás szerint erről a következőket írhatjuk. Az

amerikai magyarság lelki megerősödését szolgálták 1928-ban azok a nagyméretű ünnepek, amelyekkel a Kossuth-szobor felállításával kapcsolatban az Egyesült Államok népe hódolt a nagy magyar lángelmének és szabadsághősnek. A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem D. Kapi Béla püspök vezetésével népes küldöttséggel képviseltette magát Kossuth szobrának leleplezésénél s egyben meglátogatták a magyar evangélikus gyülekezeteket is. Istentiszteleten, szeretetvendégségen, ünnepeken, tanácskozásokon szólott a püspök az Újvilág magyar evangélikusaihoz, tolmácsolva a régi templom és a megszentelt anyaföld üdvözlését. Németh Gyula szekszárdi lelkész az északamerikai keresztyén ifjúsági világkongresszus alkalmával az egyházegyetem megbízásából újból meglátogatta az északamerikai egyházközsegeket és Isten igéjével tolmácsolta a hazai magyar szívek üzenetét a kíváncsori magyar szíveknek.

Raffay Sándor dr. és D. Kapi Béla püspökökön kívül nagy érdemeket szerzett a külföldi magyar evangélikusok missziója terén Kaas Albert báró, aki az ökumenikus világmozgalmakban való kimagasló szerepét ifl a külföldi magyarság javára kamatoztatta. Az egyház külföldi kapcsolatait fenntartó egyházpolitikai munkát később Radvánszky Albert báró vette át, mint az evangélikus egyházegyetem felügyelője.

A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem a következő világszervezetekbe kapcsolódott be: Lutheránus Világyűlés, Protestáns Világszövetség, Nemzetközi Belmisszió és Diakónia Szövetség, Nemzetközi Jóbarátság Egyházi Világszövetség, Gyakorlati Keresztyénség Világmozgalma, Hit és Egyházszervezet, Lutherisches Einigungswerk, Vasárnapi Iskolai Szövetség, Egyházi Segélyakció Európai Központja és az egyházak Ökumenikus Tanácsa. Tevékeny részt vesz a Sonderhauseni Luther Akadémia munkájában, melynek vezetésében is értékes munkakörhöz jutott. A Magyarországi Evangélikus Gusztáv Adolf Gyámintézet állandóan munkálja a német evangélikus egyházzal való közösséget. Résztvesz ebben a munkában az Országos Evangélikus Misszióegyesület is. Kiepült a finn és svéd testvéregyházzal való kapcsolat. Az egyház belső és külső életéről állandó tájékoztatást nyújt az Ungarische Pressedienstben, mely megbecsülhetetlen szolgálattal erősíti az ökumenitás gondolatát és természetesen kialakítja a fent felsorolt világszervezetek felhasználásával is a külföldön élő magyar evangélikusság lelkigondozásához szükséges légkört.

Nézzük most, hogy Amerikán kívül, a világ többi részén milyen missziói munkát folytatott a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem. Abbáziában rendszeresen voltak magyar istentiszteletek. Bekapcsolódott ebbe a fumei szolgálat. A magyar evangélikus lelkészek testvéri egyetértésben együttműködtek az olasz waldens egyházzal. Mint jelentős

úttörő munkát, elindította a párisi, strassburgi és a francia bányavidéki missziót, melyet egy évvel később a többi egyház is buzgón követett. 1920-as években a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem megszervezte a hamburgi kikötőben a kivándorlók lelki gondozását. Amikor a magyar mezőgazdasági munkások nagy csoportokban a Németbirodalomban kerestek idénymunkát, a munkásokkal egyidejűleg lelkészt is küldött oda az Egyház, hogy az idegenben dolgozó testvéreink éveken át közvetlenül érezzék Krisztus szolgájának tanító és védelmező munkáját.

A külföldi magyarok lelkigondozására vonatkozólag és a közöltek kiegészítéseként nagyon érdekes tájékoztatást kaptunk Túróczy Zoltán evangélikus püspöktől is, aki így ír erről a kérdésről:

„A diakonissza anyaházak délkelet európai szövetsége alkalmat adott arra, hogy az elcsatolt területek diakonissza munkájával kapcsolatokat tarthassanak fenn a magyar anyaházak s vezetőikkel személyesen is találkozhassanak. Ebben a munkában a győri anyaház kapcsolódott bele legjobban. A pozsonyi diakonissza anyaházzal tartotta fenn leginkább a kapcsolatot. Egy időben még diakonissza jelöltek is tudott kiképzésre küldeni oda, később azonban már csak látogatások útján tudta fenntartani a kapcsolatot. Ezzel a munkával párhuzamosan rámutathatunk arra a tevékenységre is, amit egyházunk a finnekkel való kapcsolat ápolása révén végzett a határon túli magyarság gondozása érdekében. A Magyarországon járt finnek mind ellátogattak az elszakított területekre. Ott körutat tettek s előadásokat tartottak a magyarságnak. Ezek közül különösképen kiemelkedik az a felvidéki látogatás, amelyet Loimoranta akkori finn közoktatásügyi államtitkár, a későbbi püspök és Pesonen Mátyás tanügyi tanácsos, a finn főváros népiskoláinak igazgatója tett. A Magyarországon járt finn lelkészek inkább Erdélyt látogatták. Hogy a közöttünk járt finnek milyen felelősséget éreznek a külföldön élő magyarság iránt, arra jellemző példa az 1943. év folyamán történt eset, amelyről Ylönen Reino finn lelkész értesített. Közölte velem, hogy az ész-t-orosz határon találkozott egy, a múlt világháborúban hadifogolyként ottmaradt magyarral, akit magyar egyházi lapokkal látott el. Az idegenbeszakadt magyar 27 év óta nem látott magyar olvasnivalót.”

Amit Túróczy püspök ír, nemcsak a külföldi magyarság megmaradása szempontjából fontos, hanem a finn-magyar barátság kimélyítését is szolgálja. Mindenesetre ebből a következtetést is levonhatjuk, hogy a külföldi magyarsággal való törődés új, idegen nemzetbeli barátok szerzésére is alkalmas. Az ilyen kapcsolatok pedig megkönnyíthetik külföldi véreink helyzetét.

A magyarság-mentés munkájából áldozatos szolgálattal kivette részét Kuthy Dezső, dunáninzeni evangélikus püspök is, aki mint a magyar evangélikus egyházegyetem főtitkára, két évtizeden át tartotta kezét a

külföldi magyarság útőerén. Kuthy Dezső a külföldi evangélikus egyházakkal állandó meleg kapcsolatot tartott fenn, számtalan külföldi útján meglátogatta a külföldi magyar evangélikus telepeket és azok felkarolására a külföldi nagy evangélikus egyházakat is sorompóba tudta állítani, A külföld helyes híryanaggal való ellátására és tájékoztatására megalapította és szerkesztette az Ungarische Pressedienst c. könyvomas értesítőt.

Ha végiggondoljuk a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem hivatott vezetőinek itt vázolt munkásságát, tapasztalhatjuk, hogy a magyar evangélikusok féltő szeretettel gondolnak külföldön élő véerekre. Nemcsak terveznek és szép programokat készítenek, hanem cselekszenek is, mert ők is tudják, minden szónál szebben beszél a tett. És mi tetteket hirdetünk a világ magyarjaiért!

A Magyarok Világszövetsége rövid története és szervezete.

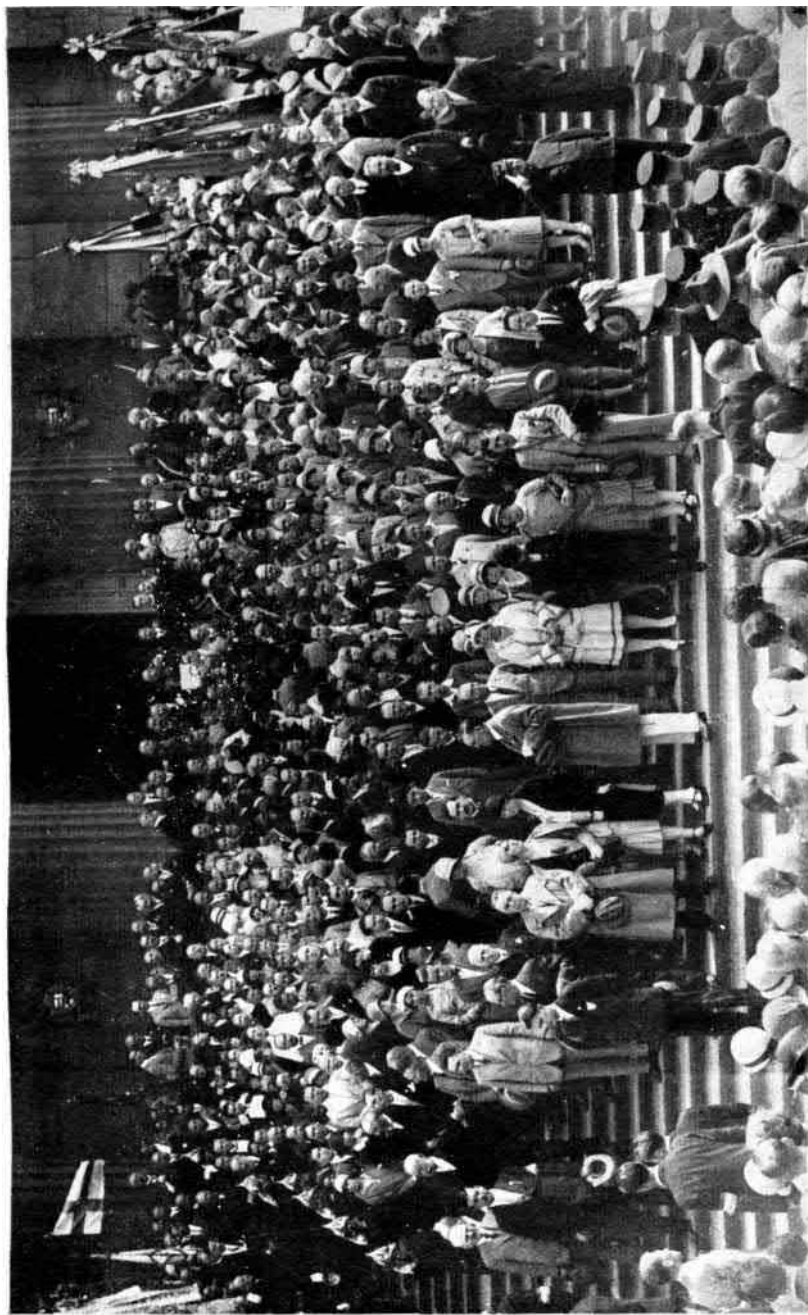
Amikor 1938-ban megalakult a Magyarok Világszövetsége, az alapszabályokban a következőképpen jelölték meg a Világszövetség célját: „A Szövetség célja támogatni minden olyan munkát, amely arra irányul, hogy a külföldön élő magyarok között a magyar nyelvet és kultúrát megőrizze és fejlessze, az összetartást ápolja, az óhaza és a külföldi magyarság között a kapcsolatokat erősítse, a külföldi magyarok életét és a külföldön elért eredményeit állandóan figyelemmel kísérje”.

A fent megjelölt célok elérésére szolgáló eszközöket így határozták meg: „A Szövetség állandóan figyelemmel kíséri a kebelébe tartozó külföldi magyar egyesületeket és általában a külföldi magyarok életét és működését. A külföldi magyar szervezeteket és intézményeket, valamint a külföldön élő magyarokat általában egymással és az anyaországgal minél szorosabban igyekszik összekapcsolni. Ebből a célból feladatának tekinti ott, ahol magyarok szervezetlenül élnek, az elnökség útján megtenni a szükséges lépéseket, hogy megteremtsék maguk között a közösséget, amely csatlakozik a Világszövetséghez. A kulturális, gazdasági és idegenforgalmi kapcsolatok kiépítése érdekében igyekszik együttműködést teremteni a külföldi magyarság szervezetei és az óhaza illetékes tényezői között. Különös gondot fordít a Szövetség a külföldön élő magyar ifjúságra és serkenti állandóan a külföldi magyar közületeket, hogy a második, harmadik generációkban igyekezzenek a magyar érzést megtartani. Ennek érdekében a Szövetség minden lehetőet elkövet, hogy a magyar ifjúság kiválóbbjai közül minél többen megismerhessék az óhazát és minél többen végezzék kiegészítő tanulmányaikat az óhazában. A Szövetség gondoskodik arról, hogy a külföldi magyar egyesületek, egyházak és egyéb intézmények minél jutányosabban jussanak az óhazái irodalom és a sajtó termékeihez; a Szövetség anyagi erejéhez képest indokolt esetekben erről ajándékozás alakjában is igyekszik gondoskodni. A külföldön élő magyarságot az óhaza való helyzetéről tájékoztatja, esetleg lap vagy

más kiadvány útján. A külföldön élő magyarokat szükség szerint felvilágosításokkal, tanáccsal is ellátja, indokolt esetben jogsegélyhez juttatja őket. Együttműködik mindazokkal az óhazái szervezetekkel, amelyek a Szövetség célkitűzéseivel párhuzamos munkát végeznek”.

Ismerjük el, hogy amit a Magyarok Világszövetsége megalakulása-kor maga elé tűzött, amit akkor meghirdetett, a magyarság szempontjából rendkívüli jelentőségű megnyilatkozás volt. Nagy feladatra vállalkozott ez a Szövetség. Olyan munkára jelentkezett, amit azelőtt senki sem végzett el. A világ magyarságának összefogására, a határainkon túl élő testvéreink istápolására. Feltesszük a kérdést: vajjon a kitűzött célokból a Magyarok Világszövetsége mit valósított meg az alapítási év és e könyv megjelenése között eltelt csekély hat esztendő alatt? Valóban rövid időszak ez ahhoz, hogy kimagasló eredményeket lehessen elérni, különösen akkor, ha meggondoljuk, hogy ezt a hat évet már nagyrészen a második világháború küzdelmei töltötték ki. Mégis, elmondhatjuk, hogy a Magyarok Világszövetsége az elmúlt 6 év alatt is eredményes munkát fejtett ki, akárcsak a Világszövetség előkészítő munkálatait végző Magyarok Világkongresszusának Állandó Szervezeti Irodája, mely 1929-ben kezdte meg áldásos működését. E könyv lapjain, — különösen az I. részben, — sokat foglalkoztunk a Magyarok Világszövetsége jelentőségével, munkásságával és jövőbeni szerepével. Célszerűnek látjuk tehát, ha az olvasóval dióhéjban megismertetjük a Világszövetség történetét és szervezetét is. Ebből a célból felkerestük a Magyarok Világszövetsége irodájában Nagy Józsefet, a Világszövetség titkárát, aki az alapítástól kezdve hűséges munkatársa a Magyarok Világszövetsége igazgatójának Nagy Károly ny. főkapitányhelyettesnek. Ők ketten együtt a leghívebb végrehajtói voltak Perényi Zsigmond báró gondolatainak, melyeknek jegyében a Világszövetség népszerű elnöke elindította a Magyarok Világszövetsége munkáját. Megkértük tehát Nagy Józsefet, hogy a hitelesség kedvéért és munkánk teljessége érdekében közölje velünk adatait és élményeit a Magyarok Világszövetségével kapcsolatban. A Világszövetség titkára a következő beszámolót juttatta el az íróhoz:

„Az első világháborút megelőző évtizedeknek egyik legjelentősebb magyar problémája a kivándorlás volt. Nem a mi feladatunk rámutatni az okokra, amelyek a XIX. század utolsó negyedében és a XX. század elején derék magyarok százezreinek kezébe adták a vándorbotot. Nem akarjuk mentesíteni azokat, akik túrték, vagy elő is segítették ezt az irtózatlan magyar vérvesztéséget, de emlékeztetnünk kell arra az ellenállhatatlan vonzásra, amely az említett évtizedek alatt a világ minden tájáról embermilliókat csábított Amerika, a „korlátlan lehetőségek földje” felé. Nem akarunk újra és újra vádat emelni a rövidlátás, közönyös magyar társadalom ellen, amely Trianon előtt alig törődött idegenbeszakadt

A Külföldi Magyarok I. Világkongresszusának résztvevői Budapesten a Nemzeti Múzeum előtt, 1929. augusztus havában.

véreink sorsával. Fájó és ma már céltalan vádemelés helyett idézzük az imádságot, amely 1929-ben, a Magyarok I. Világkongresszusán ezernyi hazasereglett külföldi magyar ajkán elhangzott:

„Mindenható Isten, ki egy ezredéven át a balsors annyi csapása között is megtartottad a Te magyar nemzetedet, midőn az új ezredév küszöbén a világ minden részéből összesereglettek fiaid az első nagy nemzeti találkozáásra, add, hogy ne csak akaratban, hanem elszánt tettekben nyilvánuljon meg a nemzeti egységben rejlő fenséges erő, amely valóra váltta azt a jobb kort, amely után oly nagyon és méltán epekedünk.”

Ez az óhajlás vezérelte azt a lelkes gárdát, amely az Úr 1928-as esztendejében céljául tűzte ki minden magyarok egyesítését és a „Maradj Mindenütt Magyar” gondolatának megvalósítását. Elévülhetetlen Perényi Zsigmond báró érdeme. Ő volt az, aki fáradhatatlan, izzó magyar lelkével, másfél évtizedes, mindenre figyelő bölcs vezetésével, szűkös anyagi lehetőségek között előkészítette és 1938-ban a világ összes magyarjainak nagy megértésével, jövőbe néző szemmel életre hívta a Magyarok Világszövetségét. Csak az utókor értékeli majd igazán, hogy mit jelentett a világban szétszórta több millió magyar lelki összefogása.

Mind az 1929. évi Magyarok T. Világkongresszusának, mind az 1938. évi Magyarok II. Világkongresszusának nyomtatott jelentése a tényeknek megfelelően s részletesen beszámolt a két kongresszus közötti időben működő központi iroda tevékenységéről és a két kongresszuson elhangzott többszáz indítvány megvalósításáról. Itt csak rövid összefoglaló képet kívánunk nyújtani azoknak, akik az említett kiadványokat nem olvasták.

A központi irodának első gondja volt felkutatni az öt világrész bármely zugában élő magyarokat. Megkereste egyesületeiket és így készült el a külföldön működő, körülbelül 2000 egyházi, társadalmi, betegsegélyező, stb. magyar egyesület címjegyzéke. Ezt követte a kérdőívek szétküldése sokezer példányban a külföldön élő magyarok egyéni címeire maguk és ismerős honfitársaik számbavétele céljából.

Amikor a központi iroda már rendelkezett ezekkel az adatokkal, megindult a külföldi magyarokkal a levelezés, ami megteremtette a szorosabb érintkezést. Ennek természetes következménye volt, hogy az óhazából érkezett testvéri szót minden magyarul érző szív kitörő örömmel fogadta.

Megindult a szervezkedés ott is, ahol az árva magyarok addig nem tudtak egyesületbe tömörülni. Most örömmel tettek eleget az ilyenirányú óhazái felhívásnak. Zászlókat, jelvényeket, könyveket, folyóiratokat, újságokat kértek s mindezt a központi iroda el is juttatta hozzájuk igen jelentős számban. De felkeresték a központi irodát sok egyéb ügyes-bajos dolgaikkal is, s az iroda minden bürokrácia megkerülésével, a lehe-

tőség keretein belül azonnal intézkedett. Megindult az óhazái és külföldi fiatalság közti levelezés mind az egyének, mind az óhazái és újhazai iskolák között is. Különös gondot fordított a központi iroda a második, sőt a harmadik generáció fiatalságára is. Pályadíjak, óhazái látogatásra hajójegy-jutalmak, stb. mind-mind előmozdította, hogy évente csoportosan tengeren innen és tengeren túlról véreink ezrei jöttek zarándokúira az ősök bölcsőjének földjére. A fiatal, második generációs csoportokhoz minden alkalommal sokszáz 30—40, sőt 50 esztendővel ezelőtt kivándorolt honfitársunk is csatlakozott. Felejthetetlen élmény marad örökre a hazaérkező csoportok fogadására minden esetben a határra utazott bizottság tagjainak az a könnyekben kitörő öröm, amely a hosszú idő után visszaérkező honfitársainkon erőt vett, amikor az ország határára érkeztek. Egyik Lengyelország felől érkező amerikai csoport Munkácsnál ért hazai földet, s mikor a csoportvezetőnek az üdvözlésre válaszolnia kellett volna, csak úgy tudta legyőzni meghatottságát, hogy lehajolt s megcsókolta a rég látott, de soha el nem felejtett hazai földet.

A kongresszusi, valamint a világszövetségi iroda is kiadványainak tízezreit küldte szét a világon szétszórt magyarságnak, de 1938. évig 19.000 magyar szépirodalmi könyvet is küldött, amivel 439 helyen vetette meg magyar vándorkönyvtárak alapját.

Az itthoni nagy magyar társadalommal, amely mindezeig nem sokat foglalkozott a külföldön élő magyarokkal, meggyőzően akartuk érzékelteni, hogy van magyar élet közöttük. E célból beszereztük a külföldi magyarok életéről, ünnepeiről, különféle összejöveteleiről készült képeket. Rohamosan gyűltek az albumok, képek százaival s valóságos múzeummá alakult a külföldön élő magyarság sokoldalú életét szemléltető gyűjtemény. Ezekből a képekből szedjük bokrétába a Láthatár és a Magyarok Világszövetsége által kiadott minden esztendei Világnaptár képanyagát s ezeket sokezer példányban küldjük szét a külföldi magyarságnak.

Számokban ki sem tudjuk fejezni, hogy mennyi okmányt, születési bizonyítványt, keresztlevelet kértek és kaptak a Magyarok Világszövetsége útján az utóbbi években külföldi honfitársaink. De nem kevés azoknak a visszatért, vagy visszatérni kényszerült honfitársaink száma sem, akiket sikerült itthon munkához, megélhetéshez s ezzel kapcsolatosan lakáshoz is juttatni. Sajnos, az utóbbinál igen nagy nehézségekkel kellett megküzdenünk a második világháborús viszonyok következtében és bizony sok esetben minden igyekezetünk mellett sem tudtunk eredményt elérni.

De nemcsak a Világszövetséggel vették fel kapcsolataikat a külföldi nagy egyesületek. Buzdításunk következtében megeremtették a külföldön működő magyar egyesületek közötti érintkezést is és így kifejlődött az egymást követő helyes utakon járó, igaz magyar munka. Ez nemcsak az

A Külföldi Magyarok II. Világkongresszusa Budapesten a Vigadó nagyszalonnában.

óhajtott összefogást erősítette, hanem egyre értékesebb megbecsülést is szerzett új hazájukban a magyaroknak. Így vált minden idegenben élő magyar óhazájának külföldi képviselőjévé és az igazságos magyar ügy buzgó szószólójává.

Itt meg kell emlékeznünk a Nagymagyarországról, a Magyarok Világszövetségének hivatalos lapjáról, amely híven közli a külföldi magyar egyesületek beszámolóit s módot nyújt arra, hogy más országok magyar egyesületeinek munkájáról is kölcsönösen értesülést szerezzenek. Természetesen a hivatalos lapban közölt közlemények mind nemzeti, mind kulturális és gazdasági szempontból az ó- és újhazai magyarság érdekeit szolgálják. Ugyancsak itt emlékezünk meg a Magyarok Világszövetségének hetenkint leadott rádió-közleményeiről. A háború előtt hozzánk befutott sok levél ékes tanúbizonyságot tesz amellett, hogy ezeket a közleményeket a külföldön élő magyarok milyen örömmel és hűséges szeretettel hallgatják.

Köztudomású, hogy mind a kongresszusi 'iroda, mind később a Magyarok Világszövetségének irodája készséggel sietett mindig a külföldi, elsősorban az amerikai magyar sajtó támogatására. Ez a támogatás természetesen csak szellemi és erkölcsi volt*

Ugyancsak itt emlékezünk meg a Franciaországból, Lengyelországból, Belgiumból, Németországból és máshonnan visszatért magyarság rendszeres összejöveteléről, melyek mind a Világszövetségben zajlanak le. Lehetővé tesszük ezeket az összejöveteleket azért is, hogy kinti tapasztalataikat, nyelvtudásukat, ha majd a háború véget ér, a magyar haladás előmozdítására hasznosíthassák. Ezekkel az összejövetellekkel mintegy folytatását akarjuk nyújtani külföldi egyesületi életüknek, amelynek keretében műkedvelősködhettek, tovább képezhették magukat, nyelvkurzusokat rendezhettek, kulturális előadásokkal művelhették magukat. Mindezt itt a Világszövetség helyiségeiben megrendezhetik, ahol meleg otthonra találtak.

Itthon is megértették és megszívték végre a Világszövetség nagy horderejű munkájának jelentőségét. Ezt bizonyítja az 1942. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján Julián barát szobránál megrendezett emlékünnepe. Ezen az emlékező ünnepen fényes tanújelét adta mély érdeklődésének a legfelsőbb állam vezetőség, valamint a társadalom minden rétege is, tanúságot téve arról, hogy a háborús nehézségek között is szeretettel, testvéri szívvel gondolunk az óhazától távol élő véreinkre.

Ha visszatekintünk a vilákkongresszus állandó szervezeti irodájának és a Magyarok Világszövetségének alig másfél évtizedes munkájára, nagy lelki örömmel és büszkeséggel kell megállapítanunk, hogy önzetlen tevékenységükért pompás jutalmat kaptak: megnyerték a külföldi magyarság feltétlen bizalmát. A béke éveiben s a háború négy esztendeje alatt

is majdnem minden külföldi magyar, amikor az óhaza földjére lépett, már az első huszonnégy órában kedves kötelességének tartotta, hogy a Géza-utcai helyiségeket felkeresse. Mindegyikük érezte, tudta, hogy ott atyai segítőkészség, testvéri szeretet várja. Jól tudta minden hazatérő magyar, hogy a Világszövetségben sohasem kérnek, mindig csak adnak. Adnak ellenszolgáltatás nélkül azt, amire kinek-kinek éppen szüksége van. Soha, sem a szervezeti iroda, sem a Magyarok Világszövetsége anyagi természetű kéréssel a külföld magyarjait nem terhelte. Nem fogadott el anyagi ellenszolgáltatást még akkor sem, ha a Géza-utcában kapott tanács, útbaigazítás, pártfogás, erkölcsi támogatás elég gyakran komoly anyagi előnyhöz, esetleg jelentős üzleti sikerhez segítette a külföldi magyart. Nem tért el s nem is tér el a Magyarok Világszövetsége eredeti céljától: ébren tartani a messzeszakadt magyarban az ősi bölcső emlékét s mindig önzetlenül szolgálni a nagy magyar összefogás szent ügyét.

A Magyarok Világszövetsége a viharban sem pihen. Töretlen hittel, szebb, jobb magyar jövőbe néző szemmel dolgozik és erős meggyőződéssel vallja, hogy nem végez hiábavaló munkát.”

Ebből a beszámolóból világosan láthatjuk, hogy a Magyarok Világszövetsége jó munkát végez a külföldi magyarság érdekében. Az alapszabályokban kitűzött célokat igyekszik maradéktalanul megvalósítani. Ami a Világszövetség szervezetét illeti, köztudomású, hogy a Magyarok Világszövetsége nagy körültekintéssel válogatja ki munkatársait és abban képviselve van a politikai, egyházi, társadalmi, irodalmi, közgazdasági és tudományos élet több jelentős személyisége. A Magyarok Világszövetsége szervezetében természetesen képviselve van az egész világ magyarsága, tehát a Világszövetség valóban a magyarok világszervezete. A Világszövetség legfőbb védnöke Magyarország Főméltóságú Kormányzója. A tiszteleti tagok a magyar élet kiválóságai. A vezetőségben szerepe van az óhazái és a külföldi magyarság kitűnőségeinek. Tehát a Magyarok Világszövetsége vezetése és irányítása jó kezekben van.

A Magyarok Világszövetsége történetének ismertetését egy gondolattal zárjuk. A Világszövetség alapítása első percétől kezdve mindig arra figyelmeztette a külföldi magyarságot, hogy azok, akik már idegen állampolgárságot szereztek, mindenkor hűséges ' polgárai legyenek új hazájuknak és az óhaza szeretete mellett tartsák meg az őket befogadó állam törvényeit. Mivel a Magyarok Világszövetségének kezdettől fogva ez volt az elve, pártatlanul, a napi élet zajlásain felülemelkedve, minden akadályon keresztül tudja betölteni nagy nemzeti misszióját.

A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda rövid története és szervezete.

A külföldre kikerülő magyarság, valamint az idegen országokból hazatérő véreink megmentése, megtartása érdekében jelentős munkát végez a Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda. Ennek rövid és hiteles történetének ismertetése céljából e sorok írója elment a Kivándorlók Otthonába, illetve a Védő Irodába és helyszíni szemlével egybekötve beszélgetést folytatott az iroda széleslátókörű, melegszívű igazgatójával, Czobor Imre dr. ny. főispánnal. Kítűnt, hogy Czobor igazgató, nagy körültekintéssel, hosszú évek kutatásai alapján megírta „A Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda 20 éves történetét”. Ennek az alapvető műnek a nyomán, módunkban áll itt a Védő Iroda rövid történetét és rohamos fejlődését ismertetni.

A kivándorlási kérdés a világháború befejeztével az előző évtizedekhez hasonlítva, hatványozottan nagyobb jelentőséghez jutott. A világ-gazdaságban beállott válság, az első nagy háború okozta elégedetlenség, — főleg Trianon — következtében két, méreteiben hatalmasnak látszó vándormozgalom indult meg. A tengerentúlra kivándorolt honfitársak egy része hazafelé törekedett, viszont mások itthon fogtak vándorbotot. E kétirányú népmozgalommal, — mint területében megcsonkított és vérében megfogyatkozott országra nézve minden tekintetben nagyjelentőségű kérdéssel szemben, — kettős feladat is került előtérbe. Egyrészt, az volt a cél, hogy a kivándorlást nemzeti érdekhői a legcsekélyebb számra redukálják; másrészt, hogy a vissza vándorlást oly irányba tereljék, a visszavándorlók oly körülmények közé kerüljenek, hogy itthonmaradásuk állandó jellegű maradjon.

A Kivándorlási Tanács már az első világháború folyamán, majd későbbi időben ismételten rámulatott arra, ami az 1909. II. t.-c. rendelkezéseinek és irányelveinek is megfelel. Ennek értelmében e feladatok megoldására társadalmi tényezők közreműködése szükséges. Továbbá a kivándorlás elleni küzdelemben és a visszavándorlási mozgalom megkö-

tésének szolgálatába be kell állítani a társadalmat, annak jelentősebb tényezőit. Közvetlen érintkezést kell létesíteni a kivándorlókkal és vitó^szavándorlókkal, mert a kivándorlás bonyolult kérdését csak így lehet megoldani és e kettős népmozgásban honpolgárainkat a sok károsodástól, csalódástól csak így lehet megóvni. A Kivándorlási Tanács elhatározta tehát, hogy kezébe veszi az ügyet és ebből a célból közreműködésre szólította a Budapesten megalakult Külföldi Magyarok Szövetségét és a Magyar Pénzügyi Szindikátust. Majd az 1921. évi április hó 8-án tartott minisztertanács, a belügyminiszter előterjesztésére hozzájárult ahhoz, hogy a Kivándorlási Tanács védnöksége alatt a belügy-, külügy-, pénzügy-, kereskedelemügy-, földművelésügy-, igazságügy, és a szükséghez képest a többi minisztériumok képviselőjéből, továbbá a Kivándorlási Biztosi Hivatal főnökéből, valamint a Külföldi Magyarok Szövetsége és a Magyar Pénzügyi Szindikátus bevonásával, a kivándorlók és visszavándorlók ügyeinek intézésére egy bizottságot alakítsanak. Továbbá ez a minisztertanács hozzájárult, hogy a Kivándorlási Tanács védnöksége alatt a Külföldi Magyarok Szövetsége és a Magyar Pénzügyi Szindikátus, — tüzetesen körülhatárolt közreműködésével, — egy altruista alapon működő irodát állítsanak fel.

A m. kir. belügyminiszter az 1921. évi május hó 30-án 44.700 B. M. sz. alatt kiadott rendeletével megszervezte a „Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Irodát” Budapest székhellyel. Egyúttal körülírta annak célját és ügykörét, majd a Kivándorlási Biztosi Hivatal állandó és közvetlen ellenőrzése alá rendelte. Az irodát Budapesten a Keleti pályudvaron felállította, ugyanott az átutazó kivándorlók részére meghalásra alkalmas helyiséget is berendezett. A rendelet kimondotta azt is, hogy az iroda ténykedéséért és tett szolgálataiért a bizottság által időközönként megállapítandó minimális díjakat szed, majd a továbbiakban így méltatja a Védő Iroda működését:

„A Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda nagyon fontos nemzeti hivatást fog betölteni. Összekötő kapocs lesz az itthon és a külföldön élő magyarság között, mert a kivándorlók és a vissza vándorlók állandóan hullámozó nagy tömegeinek érintkezési pontja lesz ez az iroda és annak esetleges külföldi szervezetei. Az Iroda minden egyes külföldre kivándorolni készülővel közvetlen érintkezést keres majd, igyekezni fogja honfitársainkat a könnyelmű kivándorlástól visszatartani. Azokat, akik mégis kivándorolni akarnak, tanáccsal, útbaigazításokkal látja el, kioktatja majd, kihez forduljanak, ki iránt lehetnek bizalommal külföldön. A külföldről hazajövő egyéneket viszont megkérdezi tapasztalataikról, meghallgatja kívánalmaikat, ügyes-bajos dolgaikban eljár, mindkét irányban utazó honpolgárainkat gyámolítani, támogatni fogja utazásukban lehetőleg egész addig, míg utazásuknak célját el nem érték. Belföl-

dön a hatóságok legmesszebbmenő támogatása folytán, külföldön pedig részben külképviseleti hatóságaink támogatása, részben pedig az eddig is létesített és a jövőben létesítendő magyar társadalmi szervezetek, egyesületek és megbízható magános egyének útján módjában lesz az Irodának a külföldre utazó és ott rövidebb-hosszabb időre megtelepedő honfitársainkat a legmesszebbmenő és leghathatósabb támogatásban részesíteni.”

A Védő Iroda fenntartása, illetőleg a saját bevételeiből nem fedezhető hiány, kizárólag a m. kir. belügyminiszter kezelése alatt lévő Kivándorlási Alapot terheli. A Védő Iroda hatóság vagy állami hivatal jellegével és hatáskörével nem rendelkezik, hanem a következő rendelkezésekben körülírt, ügykörében és céljainak megfelelően, — mint a hivatalos tényezők közé iktatott szerv, — működik közre a kivándorlók és visszavándorlók ügyeinek intézése körül és közvetlenül a m. kir. belügyminiszter rendelkezése és felügyelete alatt áll.

A Védő Iroda célja általában a kivándorlók és visszavándoroltaknak tájékoztatása, erkölcsi és anyagi érdekeinek megóvása. Ez vonatkozik az utazás előkészítésére, valamint annak tartama alatt a visszavándoroltak elhelyezésének megkönnyítésére. A ki- és visszavándorolni szándékozók részére, mind nálunk, mind külföldön előírt közigazgatási természetű formások, — melyeknek bonyolult volta miatt a vándorlók könnyen vannak károsodásnak kitéve, — egyöntetű elintézését a Védő Iroda megkönnyíti. Kivéve, ha azoknak elvégzése más szerveknek hatáskörébe tartozik, amely intézményekkel a Védő Iroda közvetlenül és állandó kapcsolatot tart fenn.

A Védő Iroda ügykörébe tartoznak különösen:

a) a kivándorolni szándékozók tájékoztatása az utazási módozatokról és a külállamok bevándorlási és letelepedési szabályairól, valamint kulturális, gazdasági, egészségügyi viszonyai felől, az illetékes szervektől nyert és a saját hatáskörében beszerzett adatok alapján;

b) a visszavándorolni szándékozók tájékoztatása az utazási módozatokról és külföldi tartózkodási helyüknek elhagyásával kapcsolatosan ott elvégzendő teendőikről, valamint a hazai viszonyok felől »tekintettel itthoni elhelyezkedésük lehetőségére;

c) a ki- és visszavándorolni szándékozók részére bel- és külföldi törvényes rendelkezések, valamint bel- és külföldi hatóságok által előírt közigazgatási, rendészeti és egyéb természetű előírások és alakszerűségek betartására való kioktatás és az azok elintézésénél való közreműködés, jelesen útlevelek láttamazásának (visum) megszerzése, beutazási engedélyek kiadása körül támasztott nehézségeknek indokolt esetekben való elhárítása, külföldön előre váltott hajójegyek (prepaid) használhatósága-

nak megítélése, illetőleg értékesítésüknél károsodástól való megóvása körül kifejtendő tevékenység;

d) a hazaérkezettek elhelyezkedésével kapcsolatos mindennemű ügynek elintézése, illetőleg az e körül való közreműködés, nevezetesen fogadás, tájékoztatás, útbaigazítás, továbbírányítás, munkaalkalom, esetleg ingatlan- és földszerzés az illetékes szervekkel való közvetlen és állandó együttműködés alapján;

e) szállóhelyek létesítése Budapesten és vidéken, a ki- és visszavándorlóknak az utazással kapcsolatban felmerülő vesztegelési időtartamára való elhelyezése céljából megbízható bel- és külföldi szállóhelyek nyilvántartása és a ki- és visszavándorlóknak oda irányítása;

f) külföldön élő magyarok, vagy itthoni hozzátartozóik családi és magánügyeivel kapcsolatos mindennemű teendők ellátása és ezekre vonatkozó felvilágosítások megadása, illetőleg az ily természetű megkereséseknek az illetékes szervekhez való továbbítása;

g) a Magyarországon átvonuló idegen ki- és visszavándorlóknak a fenti keretekben való támogatása, különös tekintettel a külállamokban már működő, vagy a jövőben létesítendő hasonló szervekkel való viszonyosságra;

h) a ki- és visszavándorlókkal, valamint a külföldön élő magyarokkal a fenti teendők ellátásával kapcsolatosan folytatott érintkezés folyamán birtokába jutott adatoknak gyűjtése és az illetékes tényezőkhöz továbbítása;

i) a kivándoroltakat itthonról megillető, vagy a kivándoroltak után külföldön maradt és az itthoniakat megillető hagyatékok lebonyolítása körüli eljárás;

j) a ki- és visszavándorlottak tartózkodási helyének megállapítása, illetőleg az ily irányú kutatásokban való eljárás;

k) a kivándorlottaknak, úgyszintén a visszavándorlottaknak az itthoniakkal, illetőleg külföldiekkel szemben támasztott és fennálló követelések vagy tartozások tisztázása és behajtása körüli közreműködés;

l) a kivándorlókat, illetve poggyászuikat az utazás tartama alatt ért mindennemű balesetből és károsodásból származó biztosítás alapján támasztható követelések, megtérítések érvényesítése;

m) a kivándorlók és visszavándorlók sérelmére elkövetett visszaélések, bűntények, lopások, csalások felderítése és azoknak megtorlása iránti intézkedések, illetőleg az azokból eredő károsodástól való megóvás;

n) a kivándorlók és visszavándorlók tévesen irányított, lemaradt és eltűnt poggyászainak felkutatása és rendeltetési helyére juttatása;

o) a betegség okából (elmebaj, tüdővész, iszákosság stb.) az U. S. A. államokból és Kanadából deportált kivándorlónak kísérere, poggyászaiknak szállítása körüli eljárás;

p) fentebb körülírt ügykörrel kapcsolatosan mindazoknak a teendőknek ellátása, amelyek a Védő Iroda ügykörébe utaltatnak.

A Védő Iroda alkalmazottai és azoknak szolgálati viszonyát illetően a Szervezeti Szabályzat olyképp intézkedik, hogy a Védő Iroda alkalmazottai lehetnek részben kirendelt tényleges állami alkalmazottak, vagy nyugdíjasok, részben pedig magánalkalmazottak.

Az alkalmazottak létszámát és illetményeit mindenkor a m. kir. belügyminiszter állapítja meg.

A Védő Iroda igazgatóját (helyettesét), pénztárosát, valamint m. kir. rendőrségi közegeit a belügyminiszter rendelvényvel bízta meg, illetőleg menti fel.

Az irodai teendők ellátására mindenkor szükséges tisztviselőket (levelező, statisztikus, gyorsíró, gépiró, kezelő, irattáros stb.) mint magánalkalmazottakat, amennyiben a belügyminiszter ezeknek alkalmazása, félfogadása iránt közvetlenül nem intézkedik, a Védő Iroda igazgatója, a belügyminisztertől esetenként, vagy általában nyert felhatalmazás alapján fogadja fel, illetőleg bocsátja el.

A Védő Irodában hivatalos órát, — az irodai alkalmazottakat illetően, — hétköznapokon d. e. 8 órától d. u. 2 óráig tartanak.

*

A világháború és az azt követő zavaros állapotok után egy szebb jövőbe vetett bizalommal kezdte meg működését a Keleti p. u. fabarackjában 1921. évi július havában a Védő Iroda. Kezdetben igen szerény viszonyok között, 3 állami hivatalnokkal, egy detektívvel és egy rendőrrel.

Az Irodának megindulásakor legfőbb gondja volt, hogy a Keleti pályaudvart és környékét a kivándorlókat fosztogató kétes egzisztenciájú egyénektől megtisztítsa. Ügynökök, alkalmi pénzváltók, hordárok s a háborús idők különféle levitézlett alakjai százával lepték el a pályaudvar előcsarnokát, valamint a Baross-teret, s annak környékét. De voltak jelentős számmal oly ügynökök is, akik távolabbi állomásokra elébe utaztak a visszavándorlóknak s már a vonaton igyekeztek az áldozatokat dollárjaiktól megszabadítani. A Védő Iroda elsősorban ezekkel a kétes elemekkel volt kénytelen foglalkozni s ezek üzelmeit igyekezett megbénítani. Rövid idő alatt sikerült elsősorban a pályaudvaron rendet teremteni, nehezebben ment azonban a tisztogatás a pályaudvar előtti térségen. Itt már az államrendőrség erélyes beavatkozására volt szükség, hogy csak némileg is tűrhető viszonyok álljanak elő.

Az Iroda nagy nehézségek után a Vöröskereszt fabarackjában berendezett egy várótermet, majd a pályaudvarral szemben levő Magyar Államvasutak bérházában két tágas szobában megnyitott egy kis 16 ágyból álló

„szálló otthont”. Így megakadályozta azt, hogy a ki- és visszavándorlók a városban elszéledjenek, s lelketlen fosztogatók kezébe kerülhessenek. Gondoskodás történt ezenkívül a vándormozgalomban résztvevők előnyös és megfelelő élelmezéséről is.

Az Iroda már működésének első napjaiban a legkülönfélébb ügyekben, — melyeket az Iroda céljaként az alapszabályokban meghatároztak — igen eredményes tevékenységet fejtett ki. Teendői csakhamar oly sokoldalúvá váltak, hogy 1921. év végére hivatalnokainak számát már a meglévők háromszorosára volt kénytelen felemelni. A Védő Iroda jelentőségét néhai Buday Barna gazd. főtanácsos, a Kivándorlási Tanács hosszú éveken át érdemes, széles látókörű helyettes elnöke jellemezte találóan, midőn így nyilatkozott: „A jogi fegyverek csörtetése helyett inkább az atyai gondoskodás és az emberszeretet intézményét kell megteremtünk vándorló véreink védelme, felvilágosítása és jóakarató irányítása érdekében. Én úgy látom, hogy jóléti intézkedésekkel szolgálhatjuk leginkább véreinket, nemzetünket is. Mindennél többet ér az, ha az elszakadt magyaroknak egy megértő, becsületes és Szeretetteljes intézmény áll rendelkezésére, melyhez bizalommal közeledhetnek és amelyen át kis nemzetünkkel őszinte vérségi köteléket tarthatnak fenn. Ebből a szempontból rendkívül nagy jelentőséget tulajdonítok a máris működésben lévő Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda kifejlesztésének és a külföldi magyarsággal való hathatós kapcsolatba hozatalának, úgy hogy a kivándorlóknak valóságos családi intézménye legyen. Az állam gondoskodásának és társadalom szívének el kell hatolnia mindenüvé oda, ahol csak magyarok élnek a földtekén. Ez a kivándorlási politika legnagyobb és legemberiesebb feladata.”

Már 1904. évtől kezdve, amikor a magyarországi tengerentúli kivándorlás nagyobb méreteket kezdett ölteni és a balkáni kivándorlás is erősebben megindult Magyarországon keresztül, a magyar kormány állandóan behatóan foglalkozott a magyar és az átvonuló kivándorlóknak a határon, valamint a vasúti gócponton Budapesten való elszállásolásának és ellátásának kérdésével. Fiumében a magyar tengeri kikötőben a kormány hatalmas Kivándorlási Szállót építtetett. Az északnyugati határkilépő állomáson, Csacán pedig gondoskodott, hogy egy szintén nagyszámú kivándorló befogadására alkalmas szállót építsen egy magánvállalkozó.

Trianon következtében Fiume kikötője és a Kivándorlási Szálló is elveszett. Az ország határainak megcsonkításával annak szüksége, hogy a határon létezzenek menhelyek, vagy szállók, — már nem állott fenn. Ellenben a háború után szüksége merült fel annak, hogy Budapesten létesüljön egy kivándorlási szálló, tekintve, hogy a Védő Irodának a Keleti pálya-

udvaron és a Magyar Államvasutak bérházában csak ideiglenesnek tekinthető elhelyezkedése a kívánalmaknak távolról sem felelt meg.

Alkalmas megoldásnak mutatkozott Kivándorlási Ház céljaira a Budapesten VIII. ker. Köztemető-út 4. sz. alatti 3 emeletes bérház megvétele. Az illetékes tényezők, — gondos előrelátással, — a Kivándorlási Alapból 1922. év december havában ezt az épületet meg is vásárolták. Az ingatlan megvételével kapcsolatban felmerült annak gondolata, hogy a szomorúan hangzó Köztemető-út elnevezés helyett más alkalmasabb nevet adjanak ennek az utcának. A Közmunkák Tanácsa a belügyminisztérium részéről felvetett gondolatot magáévá tette és 1923. február havától a Köztemető-utat teljes egészében „Fiumei-út”-nak nevezte el.

A Kivándorlók Otthonát a belügyminiszter jelenlétében adták át rendeltetésének, a Védő Iroda pedig beköltözött az épület első emeletére. A kivándorlók várható nagyobb számára való tekintettel 1923-ban az épületre egy negyedik emeletet emeltek 5 tágas teremmel és egy szobával, hogy a nagyobb csoportokban érkező kivándorlók akadálytalanul elhelyezhetők legyenek. A Kivándorlók Otthonában 225 ágyhely áll rendelkezésre, ebből 1, 2 és 3 személyes családi szobákban 45 ágyhely van. A többi pedig az úgynevezett turista kényelmet nyújtja a közös termekben, hol tiszta vaságyak, — fehér huzattal és takaróval, — rendes mosdófülkék és fürdőszobák igyekeznek a kivándorlók igényeit kielégíteni.

A Kivándorlók Otthonát a kivándorlásnak a harmincas évekbeli csökkenése folytán, a vándormozgalomban résztvevők kevésbé vették igénybe, miért is a belügyminisztérium rendelkezése értelmében annak gazdaságosabb kihasználásáról kellett gondoskodni. Az Otthon szobáit az Iroda megnyitotta a vidéki kisebb igényű és jövedelmű közszolgálati alkalmazottaknak, a turista termeket pedig a vidékről csoportosan felutazó sportegyleteknek, iskolai növendékeknek mérsékelt díjazás ellenében.

A vándormozgalomban résztvevő egyének útbaigazítása, okmányaik átvizsgálása s az utazásra való előkészítése, — ha a tisztviselők lekötöttségét is jelenti, — általánosságban sablon munkát jelent. Ezt a mindennapi munkát is azonban úgy végezte el az Iroda, hogy a vándormozgalomban résztvevők csak szeretettel gondolnak vissza a Védő Irodában eltöltött időre. Nagyobb körütekintést igényel, a Védő Iroda működési körének jelentős részét adja a tengerentúli hagyatéki ügyek rendezése, valamint a kivándoroltak és azok itthonmaradt hozzátartozói közötti vagyoni jogi kérdések rendezése s a felekkel való tárgyalások. Az ily vagyoni jogi ügyek rendezésére az Iroda különös súlyt helyez, mert az idegenben megnyíló és Magyarországra átutalandó hagyatékok gazdasági, pénzügyi jelentőségét nem lehet lebecsülni. A Védő Iroda közvetlenül érintkezvén a magyar külképviseletekkel, lüktető ütemben tud dolgozni. Mivel pedig teljesen

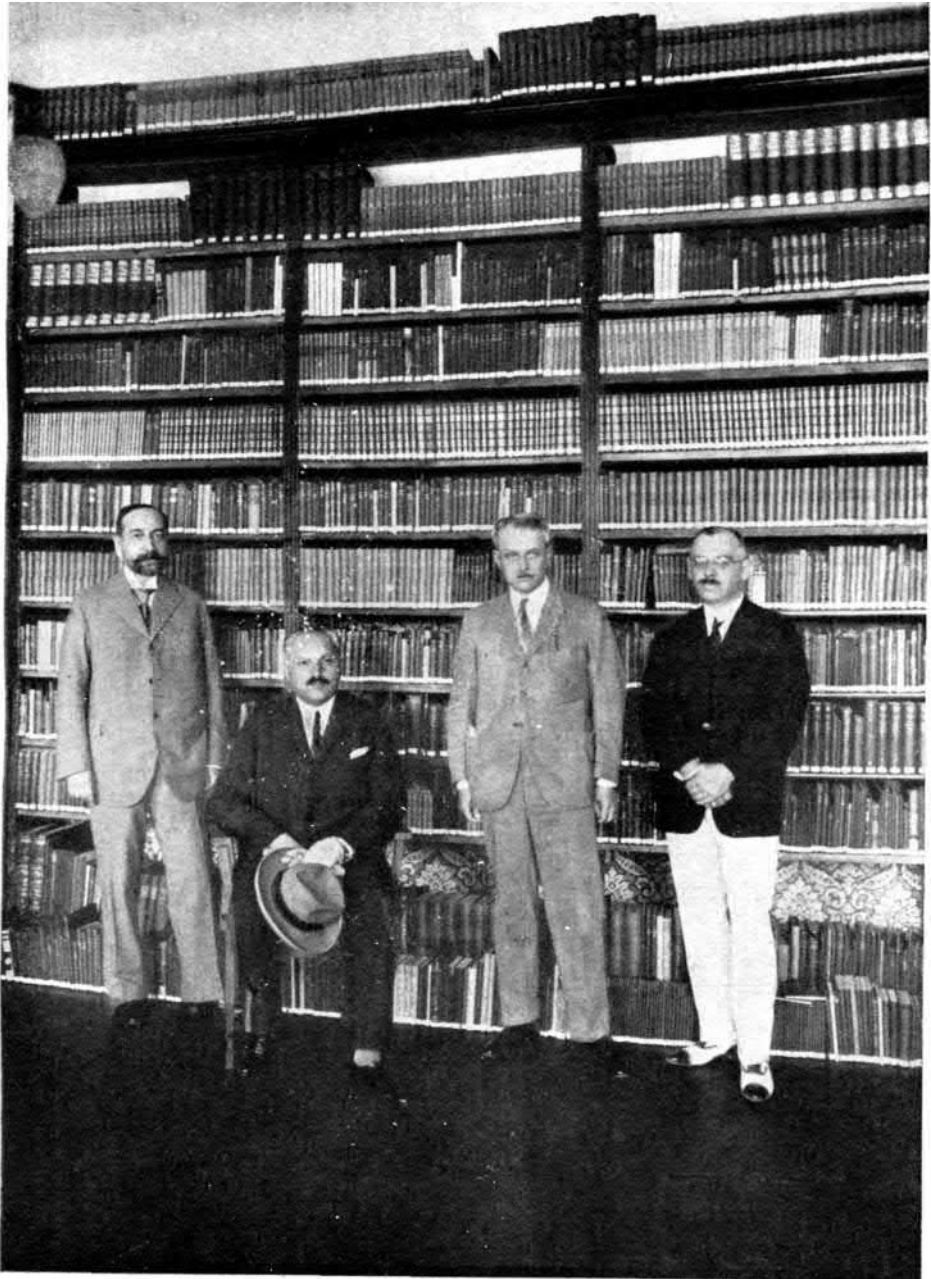
díjmentesen látja el feladatát s a legtárgyilagosabb, a legmegbízhatóbb felvilágosításokat adja, elvitathatatlan népszerűségnek és bizalomnak örvend még külföldi viszonylatban is. A külképviseleti hatóságokkal való szoros kapcsolata az Irodának lehetővé teszi azt, hogy a vándormozgalomban résztvevők védelmét minden irányban a leghivatottabban teljesíthesse. Örömmel kell venni azt a szívélyes jó viszonyt, mely a külképviseletek és a Védő Iroda között mindenkor fennállott. Ez a megértő együttműködés biztosítja legjobban a ki- és visszavándorló magyarság érdekeinek sikeres megvédését.

Az a sok levél, mely az idegenben tartózkodó honfitársak köszönetét tolmácsolja, a legjobb bizonyítéka annak, hogy a Védő Iroda mennyire szívén viselte az érdekeltek sorsát. Kötelességének tartotta mindég oly irányban működni, hogy ne csak a kivándoroltakban, hanem a visszatérőkben s különösen az utóbbiakban oly érzés, szellem fejlődjék, mely bennük, — az állam jól felfogott érdekeit szemelőtt tartva, — az együvé-tartozás gondolatát maradandóvá tegye. A visszavándorlóknak, valamint az utóbbi évtizedben az európai államokból tömegesebben érkező kiutastottaknak segítségére sietett a Védő Iroda a tekintetben is, hogy ajánló sorai alapján sikerült évenként több száz visszatérőt különböző munkakörben megélhetéshez juttatni.

A Védő Iroda a Keleti pályaudvaron kirendeltséget tart fenn, mely kirendeltség a vonatoknál fogadja a megérkező visszavándorlókat. Őket a pénzbevéltés, poggyászkiváltás, elvámolás, s egyéb ügyes-bajos dolgaikban segíti és tanáccsal látja el. A megszállni óhajtókat átviszi a Kivándorlók Otthonába, s így megakadályozza, hogy a vándormozgalomban résztvevők a városban szétszéledve, esetleg lelkiismeretlen egyének kezébe kerülhessenek. A Magyar Nemzeti Bank által engedélyezett valutabeváltást a kirendeltség végezte napi árfolyamon, s így elejét vette, hogy a valuta zúfgorgalomba kerülhessen.

A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda a tengerentúl élő magyarság kultúrigényeit is igyekezett kielégíteni. E célból, nagy áldozatokkal hatalmas könyvtárakat juttatott Argentínába, majd Braziliába. Ezzel az akciójával nagy szolgálatot tett a magyar irodalomnak is, mert a magyar remekírók munkáinak legjavát küldte ki a külföldi magyarságnak.

A Védő Irodát megalakulásától 1923. év őszéig Pichler Lajos belügyminisztériumi osztálytanácsos, volt kivándorlási biztos vezette.” Midőn Pichler Lajos önként megvált állásától, 1923. november havától Sieber Ferenc belügyminisztériumi számvevőségi főtanácsost bízták meg a vezetői teendők ellátásával. Sieber Ferenc 1930. november haváig látta el ezt a munkakört, amikor is a belügyminisztériumba visszarendelték. Ettől az időtől kezdve Czobor Imre dr. ny. főispán igazgatása mellett

A Kivándorlási Alap könyvtáradománya a braziliai magyarságnak 1927-ben.

fejti ki az Iroda az ország és kivándorlóink érdekében elismerésreméltó, áldásos tevékenységét.

Az 1931. esztendő óta a Védő Iroda ellenőrzése mellett működik Budapesten, a VIII. kerület Fiumei-út 4. sz. alatt a Nemzetközi Elhelyező Iroda, mely háztartási alkalmazottaknak külföldön, főleg Belgiumban és Franciaországban való elhelyezésével foglalkozik. Ez az iroda már néhány ezer magyar leányt juttatott külföldön keresethez azokban az években, amikor idehaza, az óhazában még a munkabíró s dolgozni akaró férfiak elhelyezése is nehézségekkel járt.

A Védő Iroda kiterjedt, áldozatos működésével mindinkább közismertebbé és népszerűbbé válik. Ennek következtében természetesen munkaköre is, évről-évre bővül. A korábbi években helyesnek talált intézkedések és eljárások az irodában fejlődésszerűen állandósultak. S ma már elmondhatjuk, hogy ez a 23 éves múltra visszatekintő közhasznú intézmény teljesen kiforrott munkakörrel és eljárási módozatokkal végzi felelősségteljes, nemzetmentő munkáját. Kivándorló és visszavándorló magyarok, mindig gondolatok meleg szeretettel és hálával a Kivándorlók Otthonára. Ez a ház mensvár a magyar főváros köréngetében és aki ide betéved, biztos lehet abban, hogy nem vész el az általa ismeretlen világ város emberhullámzásában. Áldott kezek, gondos lelkek magyaros vendégszeretettel fogadnak mindenkit, aki arra rászorul, a Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda falai között.

Szent László Társulat rövid története és szervezete.

Könyvünk első részében méltattuk a Szent László Társulat küldetését. Itt, a második részben, a teljesség kedvéért közöljük a Társulat rövid történetét és szervezetét. A Szent László Társulat szerepe a külföldi magyarság megtartása érdekében a valamennyi hasonló céllal dolgozó intézmény között talán a legrégebb eredetű. A Társulat megkapta méltó történetíróját is, Szemes József dr., pápai titkos káplán, szentszéki jegyző személyében, aki „A Szent László Társulat Története, 1861—1941.” című jelentős és hézagpótló munkájában részletesen foglalkozik a Társulat történelmi fejlődésével. Ennek a munkának a nyomán, az itt következő sorokban, kivonatban közöljük a Szent László Társulat történetét.

Minden kornak megvannak a sajátos intézményei. A nagy alkotások éppen úgy hordozói a korszellemnek, mint a kisebbnek ígérkező, de határukban annál intenzívebb kezdeményezések. Ezek közé a csekélynek látszó, de eredményeikben igen hathatós megmozdulások közé tartozik a Szent László Társulat munkája is, mely immár több mint nyolc évtizedes működésével hatásosan szolgálja a magyarság érdekeit.

A Társulatot a múlt század liberális nemtörődömsége hívta életre, ellensúlyozásául annak a sajnálatra méltó koráramlatnak, mely a kapitalizmus dédelgetésében, a szabad versenyben és a liberális polgár jogainak biztosításában merült ki. Vájjon ki törődött akkor azzal, hogy a magyar Haza testéről elszakadva százezrek élnek mostohán? Vájjon kinek jutott volna eszébe az, hogy az idők folyamán öt kontinensre szétszóródott véreinket közös szellemben összegyűjtse, vagy legalább is könyvekkel, iskolák és templomok segítségével őket magyaroknak, — elsősorban katolikus magyaroknak — megtartsa? S íme ez az egészségesebb, biztosabb nemzetmentőbb gondolat, több mint nyolcvan esztendővel ezelőtt abban az egyszerű, valamikor pálosok által épített, s napjainkban Központi Párpelvelőintézet néven ismeretes belvárosi épületben csirázott ki, mely szürkén belevegyül a milliós főváros háztömbjeinek rengetegébe. Itt bontot-

ták ki először az elszakadt magyarság összefogására, megsegítésére való törekvés zászlaját 1861 május hó 5-én.

A Szent László Társulat tulajdonképpen egészséges hajtása a mai Szent István Társulatnak, mely akkoriban még „Jó és olcsó könyvkiadó-társulat” néven magyar nemzeti szempontból pótolhatatlan szerepet töltött be. Amidőn a liberális sajtó-organumok egyházellenes, türelmetlenkedő cikkei megjelentek, ez a könyvkiadóvállalat tartotta a katolikus frontot és próbálta helyes irányban ellensúlyozni a megmételtyezett közvéleményt. Megalakulása után később még a jótékonyág gyakorlását is felvette programjába a mai Szent István Társulat elődje. E célkitűzése azonban már olyan széleskörű működést igényelt, hogy az egyre sűrűbben jelentkező igényeknek, kérelmeknek nem tudott eleget tenni. Ekkor merült fel a tehermentesítő gondolat, hogy a segélyezések ügyét külön egyesületre kellene bízni.

Röviden ez a megindulása annak a hazafias és egyúttal hitbuzgalmi egyesületnek, mely Danielik János c. prépost, egri kanonoknak, mint a Szent István Társulat alelnökének kezdeményezésére Szent László Társulat néven megalakult. Az új társulat hármast tűzött maga elé: 1. Az egyházi állam javarésztől megfosztott római pápát, 2. a hazai szégyen templomokat és 3. kiváltképen a Keletre szakadt magyarokat akarta támogatásával segélyezni. Ez utóbbiaknál főként arra törekedett, hogy őket magyarságukban és ezzel kapcsolatosan katolikus hitükben megtartsa. Jóllehet a Társulat vallásos célkitűzéssel indult, voltaképpen mégis elsősorban nemzeti célt szolgált, évek folyamán pedig, főként a múlt század utolsó évtizedeiben olyan szolgálatokat tett a külföldre szakadt magyarságnak, mely mellett lehetetlen szótlánul elhaladni.

A Társulat első elnöke Lonovics József egri érsek (1861—1866) politikai befolyásával, vezetői képességével átsegítette a Társulatot a kezdet nehézségein. Fáradhatatlan ügybuzgalmának meg is lett az eredménye, mert a Társulat érdekeit országszerte felkarolták. Legyen elég rámutatnunk csak arra, hogy a megalakulás után alig egy év alatt a tagok száma 12.000-re emelkedett. Kérdjük, hogy ma, amikor az egyesületek korszakát éljük és a közös front ereje szinte szétforgácsolódik a különböző magyar egyesületekben, vajjon nem irigylésreméltó-e ez a magas létszám? Hány mai egyesület büszke lenne ha annyi taggal rendelkeznék, mint amennyi a Társulat életében a megindulás kezdetén volt! S mindez pedig olyan zászló alatt, amelynek szellemét a liberális kor idegenül, sőt értetlenül nézte.

Az első elnököt több közismert nevű főpásztor követte. Így Peitler Antal (1866—1877), Schlauch Lőrinc dr. (1877—1893), Steiner Fülöp dr. (1893—1900), Szmrecsányi Pál (1900—1906), Radnai Farkas dr. (1907—1912) és Várady L. Árpád (1912—1923) neveit említjük, akiknek több

mint félszázados irányítása mellett a külföldre szakadt magyarok felkarolása nemzeti érdekké magasztosult. Ha csak annyit tett volna a Szent László Társulat, hogy állandó figyelmeztetésével felébresztette volna a magyar közélet vezetőségének lelkiismeretét a Haza testéről leszakadt honfitársak megmentése érdekében, már ez is elegendő lett volna ahhoz, hogy feltétlenül hálás szerepet töltsön be a múlt század liberalizmusának viharában. A Társulat azonban ennél hatványozottabban többet tett: minden gáncsoskodás és működése kezdetén felmerült vakmerő vádaskodások ellenére, a hármas cél közül mindenekelőtt a külföldi magyarság segélyezését domborítva ki, hangos önreklám helyett beállt a csendben dolgozó, de annál nagyobb eredményeket elérő munkások szürke sorába.

Soha el nem múló érdeme a Szent László Társulatnak, hogy a szomszédos Bukovina és Románia katolikus magyarjait nem hagyta eltűnni a részvétlenség homályába. Számukra papokat, tanítókat képeztetett és mindkét helyen rendszeresen megszervezte az egyházi és iskolai életet. Míg hosszú fáradozás után sikerült elérnie azt, hogy a romániai két vikariátus: a bukaresti és jassii, lelkipásztori munkában alkalmazta azokat a misszionáriusokat, akiket a Társulat számukra kiküldött, addig a bukovinai öt magyar falu: Hadikfalva, Istensegíts, Fogadjisten, József falva és Andrásfalva a századfordulón már saját embereiből nevelt tanítók útján részesültek rendszeres magyar oktatásban. A sikeres vállalkozásokat eleinte a Társulat kebelén belül 1867-ben alakult „Állandó Csángó Bizottság”, később pedig Somssich Pál által alapított „Csángó Magyar Egyesület” mozdította elő. A nyolcvanas évek elején komoly kísérletet tettek a bukovinai magyarok visszatelepítésére. Sajnos a közbejött és leküzdhetetlen akadályok miatt e törekvés megvalósítása többszöri próbálkozás ellenére is csak a közelmúltban, 1941 tavaszán válhatott valósággá a Szent László Társulat kitartó munkájának méltó gyümölcsként.

Moldvában az egyre nyomasztóbb politikai viszonyok miatt iskolák nem épülhettek. Itt azonban iparkodott a Társulat tehetségéhez mérten, főképen könyvek és kiküldött lelkipásztorok útján segíteni az ott élő magyarságot, hogy nemzeti érzésükhöz hűek maradjanak. Őszentsége közbelépésével a Társulat elérte azt, hogy az olasz papok nyelvi nehézsége miatt elhanyagolt magyar hívek, a moldvai csángók, magyar lelkipásztorok útján rendszeres oktatásban részesültek.

Az első világháború kitörése alkalmával a Társulatnak Bukarestben volt már magyar-nyelvű fiú- és leányiskolája, polgári leányiskolája, ipari tanfolyama és vegyes fiú-leányiskolája 20 tanító vezetése mellett, összesen 800 tanuló számára. A 11 iskolaépület és az ú. n. Szent Hona templom a Társulat tulajdonát képezte. Az említetteken kívül tartott fenn még iskolákat: Braila, Buscu, Krajova, Galac, Giurgiu, Pitest, Plojest és Targovisti városokban, ahol több mint 1.000 tanuló kapott magyar szellemű

oktatást az oda kiküldött 39 tanító vezetése mellett. Vájjon ezek a számok nem beszédes bizonyítékai a Szent László Társulat lelkes és magyar nemzeti szempontból felbecsülhetetlen munkájának? Ehhez járult még az a törekvés is, mely felkarolta a kontinensen túlra szakadt véreink ügyét.

Köztudomású az a tény, hogy a múlt század utolsó évtizedeiben anyyira divatos kivándorlási láz Hazánkat sem hagyta érintetlenül. Tömegesen hagyták el az országot, mert az új világrészen a remény teljesebb megélhetés széles távlatokkal kecsegtetett. A világháború előtti liberális magyar politika pedig vak egykedvűséggel és bűnös nemtörődomséggel szemlélte, hogyan szakadnak le százezrek a nemzet testéről, s helyüket mint váltják fel ugyanakkor az országba özönlő idegenek. Magukra hagyták a kivándorolt magyarokat abban a szörnyű küzdelemben, melyet idegen nyelven, teljesen idegen környezetben kellett megvívniok.

A Szent László Társulat ezt a felette súlyos problémát sem nézhette tétlenül! Munkakörét, mely megalakulása óta szigorúan csak a Keleten élő magyarság segélyezésére szorítkozott, kiszélesítette, amennyiben 1908-ban magára vállalta az országból külföldre, idegenbe szakadt bármely szertartású katolikus magyarok lelki gondozását. E szükségyszerű fordulatot követte a kikötői pasztoráció sorozatos megszervezése. Fiúmében, Hamburgban, Brémában, tehát a legfőbb kiindulási pontokon a Társulat által kiküldött lelkészek indították útnak a kivándorolni szándékozó magyar tömegeket. Majd később, amidőn New-Yorkban is sikerült a magyar lelkészség megalapozása, az Újvilágba érkező magyarokat ugyancsak a Társulat kiküldöttei irányították.

A külföldre szakadt magyarok támogatásával párhuzamosan nem feledkezett meg a Társulat arról sem, hogy idehaza is vannak kötelezettségei. Míg a megalakulás éveiben szép összegeket juttatott többek között a Budapesten épülő Lipótvárosi templom felépítésére, addig később önálló kezdeményezéssel próbálta szolgálni a főváros nagy templomhiányának gyökeres orvoslását. A Társulat fennállásának 50-ik évfordulójára megépüli a VI., Szent László-utca 26. szám alatt a „Szent László Ház” négyemeletes palotája, mely szociális rendeltetése mellett üveggel betetözött udvarával 1913-tól kezdve a környék szükségkápelnájául szolgált, s egyben bölcsője volt a húszas években megalakult Szent László-plébániának. Hasonló célt szolgált a Mezőgazdasági Múzeumhoz tartozó és portáléja után „Jaki Kápolna” néven ismeretes épületrész, melyet eredetileg könyvtárnak szántak, amely azonban a Szent László Társulat kezdeményezésére a környék egyetlen istentiszteleti helye lett. Az említett két szükségkápelnát a tervek szerint még több is követte volna, ha az első világháború, majd az összeomlás okozta válság nem akadályozta volna meg a Társulat ezirányú törekvéseit. Még szerencse, hogy a világháborút követő

idők folyamán a főváros vallási életének fellendülése lehetővé tette a a templomok egész sorának felépítését, mind a főváros belterületén, mind pedig a külvárosi munkás-negyedekben.

A második világháború sok nemes kezdeményezését csírájában fojtott el és derékba törte a Társulatnak a század eleje óta különösen érezhető lendületes munkáját. A háború kitörésekor az amerikai nagy lelkészhiány pótlására lehetett még néhány papot kiküldeni, 52 iskolát ingyen magyar tankönyvvel ellátni, de a támogatás csakhamar teljesen megszűnt, mivel az Egyesült Államokkal való közlekedés rendkívüli nehézségekbe ütközött. Hasonlóképpen a politikai feszültség miatt lehetetlen volt a moldvai, romániai, továbbá a békekötés következtében román fennhatóság alá került bukovinai magyar telepek segélyezése. A Társulat vezetősége tehetetlenül nézte eddigi virágzó munkájának szomorú sorsát. E rendkívüli nehéz, mondhatnánk sorsdöntő időben Glattfelder Gyula dr. csanádi püspök (1923—1929) kezébe volt letéve a Társulat irányítása. A püspökelnöknek a román kormánnyal való, főként katolikus iskola kérdéseket érintő gyakori összetűzései, valamint az időközben bekövetkezett temesvári kiutasítása korántsem kedvezett a társulati élet felszínrejutásának. Pedig a lendületes munka egyre sürgősebbnek mutatkozott, hiszen a megszállott részeken sýnylódó, magyarok ezrei mellett ekkor már több mint egy millióra szókótt a külföldre sodródott magyarok száma. A világháború ráknézve szerencsétlen kimenetele után ugyanis újabb tömegek hagyták el az országot és a megszállott területeket. Sokan telepedtek le Európa nagyobb városaiban és ipartelepein. Továbbá igen nagy számmal vándoroltak ki Dél-Amerikába. A harmincas évek elején a szomszédos Románián kívül, már nagyon sok magyar élt különösen Besszarábiában, Bulgáriában, Németországban, Törökországban, Boszniában, Horvát-Szlavóniában, Franciaországban, Belgiumban és Hollandiában; az új világ-részeken pedig az Egyesült Államokban, Kanadában, Braziliában, Kuba szigetén és Argentínában. Az ország határán túl élő hatalmas magyar tömegek szétszórtsága világosan igazolta, hogy a társulati élet felelevenítése nemcsak kívánatos, hanem egyszersmind elengedhetetlen sürgős és fontos feladat volt.

A fentebb említett, főképpen politikai nehézségek miatt Glattfelder püspök 1929-ben önként lemondott a Társulat vezetéséről. Az 1927. évi román konkordátum megkötésével ugyanis felvillant a reménysugár, hogy a Társulat visszaszerezheti az összeomlaskor elvesztett jelentős bukaresti ingatlanait és megkaphatja a magyar pénzen épült Szent Ilona templomot is. Helyét Shvoy Lajos székesfehérvári püspök vette át, aki mindmáig elnöke a Szent László Társulatnak.

Négy évig tartó előkészítő munka után 1933. óta számíthatjuk a Szent László Társulat működésének legújabb korszakát. Ez az időpont társulati

szemszögből nézve azért is nevezetes, mert ettől kezdve nem egyedül küzd a felette nemes célért, hanem a Julián Egyesülettel és a Magyarok Világszövetsége vezetőségével karöltve végzi a magyar-mentés felelősségteljes munkáját. Az eddig gyakorolt feladatkört kiszélesítve a külügyminiszterrel történt megállapodás értelmében Serédi Jusztinián dr. bíboros hercegprímás a külföldön élő valamennyi katolikus magyar lelkigondozásának egységes intézését a Társulatra bízta, sőt később úgy határozott, hogy a Társulat közbejötté nélkül a külföldön tartózkodó magyarok körébe sem világi, sem szerzetes pap nem küldhető. A Társulat 1933. óta ilymódon kiszélesített feladatkörét szemellett tartva, úgyszólván a világ minden tájára: a szomszédos Románián kívül Észak- és Dél-Amerikába, Németországba, Franciaországba, Belgiumba, Bulgáriába és Törökországba küldött magyar munkaerőket, papokat és szerzetesnőket. Majd 1939. tavaszán a püspöki kar megbízásából a németországba utazó mezőgazdasági, 1941-ben pedig az ipari munkások lelkigondozását vállalta magára. Ugyanakkor a Londonban élő közel 2.000 magyar háztartási alkalmazott pasztorációjának megoldása is a bíboros hercegprímás megbízásából a Szent László Társulatra várt.

Íme, nyolc évtized leforgása alatt mennyire kiszélesedett a Társulat munkaköre! A megalakuláskor elhangzott indítvány élénk visszhangra talált, s ma már el sein képzelhetjük a külföldi magyarság megmentésének megoldását a Szent László Társulat munkája nélkül. Ha kérdezzük, vajjon mi volt a rugója az elért sikereknek és eredményeknek, megkapjuk a feleletet, ha nyomon kísérjük az alapítás óta fokozatosan tapasztalható áldozatos és fáradságot nem kímélő munkát: a Társulat ugyanis nyolcvan éven át nemcsak gyűlésezett, nemcsak szónokolt, nemcsak programot adott, hanem dolgozott is! Tehetségének minden erejét összevetve alkotni próbált a magyarság érdekéért. És ezt el is érte.

A bukovinai székelyek 1941-ben történt hazatelepítése méltó elégtétel volt a Társulatnak, hogy hosszú éveken keresztül nem hiába küzdött. A magyar Haza magához Őelte elszakadva élt véreit. Bárcsak mihamarább elmondhatnánk ezt azokról a százezrekről, akik még most is a Kárpátok határain kívül élnek. Ennek megvalósítása azonban már a jövő feladata, melynek eléréséhez ismét csak önzetlen, tervszerű munkára, tömérdek anyagi áldozatra és nem utolsósorban megértő támogatókra van szükség!

Ezt a megértő Támogatást a Szent László Társulat a magyar, elsősorban a katolikus magyar társadalomtól várja. Hisszük, hogy nem hiába várja!

Eddig szól Szemes József dr. eredeti levéltári kutatásai nyomán, Veszprémben közzétett „A Szent László Társulat Története” c. műből kivonatolt történelmi ismertetés. Ezekből a távirati stílusban közölt ada-

tokból is láthatjuk, hogy a Szent László Társulat maradandót alkotott az egyetemes magyarság érdekében. Lássuk most a Szent László Társulat szervezetét.

A SZENT LÁSZLÓ TÁRSULAT TISZTIKARA.

Fővédnök: Serédi Jueztinián dr., Magyarország bíboros hercegprímása,
Esztergom.

Védnökök: a magyarországi érsekek, megyéspüspökök, a pannonhalmi
főapát.

Egyházi elnök: Shvoy Lajos püspök, Székesfehérvár.

Világi elnök: Verseghi Nagy Elek, I., Úri-u. 6.

Egyházi alelnökök: Krywald Ottó, VII., Damjanich-u. 50.

Szántay-Szémán István dr., Miskolc.

Világi alelnökök: Nagy Károly dr., XL, Szabolcska Mihály-u. 9.

Papp Antal dr., XI., Orlay-u. 4.

Titkár: Zsigovits Béla dr., IX., Ráday-u. 45.

Pénztáros: Nyéki Kálmán dr., IV., Prohászka Ottokár-u. 7.

Ellenőrök: P. Gyenis András S. J., VIII, Mária-u. 25.

Szerdahelyi László dr., I., Dániel-u. 52.

ügyész: Faluhelyi Ottó dr., VII, Damjanich-u. 36.

VÁLASZTMÁNY.

Rendes tagok:

Andrássy Mihály gr., II, Jégverem-u. 2.

Antal János S. S., Rákospalota, Szaléziánusok.

Artner Edgár dr., L, Farkasvölgyi-u. 12.

Barkóczy György, L, Dísz-tér 2.

Beresztóczy Miklós dr., V., Gr. Klebelsberg Kunó-u. 16.

Böle Kornél O. Praed., XIV., Domonkos-u. 3/c.

Egyed István dr., II., Lövház-u. 22.

Esty Miklós, L, Fortuna-u. 10.

Galla Ferenc dr., I., Dísz-tér 16.

Gévy-Wolff Nándor dr., L, Krisztina-krt. 8.

vitéz Haász Aladár dr., L, Döbrentei-u. 12.

Hamvas Endre dr., I., Laa\`i. 2.

Ijjas József dr., Szabadka, Bercsényi-u. 8.

Incze Péter dr., L, Szent György-tér 1.

Jenes Árpád dr., IV., Pázmány Péter-tér 1—3. Központi Egyetem.

Kertész István dr., XI. Szabolcska Mihály-u. 3.
 Kisvárday Gyula, Csillaghegy, Lehel-u.
 Kozma Ferenc dr., Szombathely, Szily János-u. 1.
 Köhler Ferenc C. M., XL, Nagybaldogasszony-útja 26.
 Luttor Ferenc dr., Róma.
 Mészáros János dr., Esztergom.
 Nyisztor Zoltán dr., VIII, Horánszky-u. 20.
 Pfeiffer Miklós dr., Kassa.
 Saly László dr., Győr.
 Schlachta Margit, XIV., Thököly-út 69.
 Szabó Árpád dr., Győr, Rákócziánum.
 Székelyhidy Ferenc dr., VII, Damjanich-u. 52.
 Szőke Gyula dr., IV., Veres Pálné-u. 28.
 Szukováthy Imre dr., IX., Üllői-út 7.
 Tiefenthaler József dr., XL, Horthy Miklós-út 17.
 Várkonyi Fidél dr., Zirc, apátság.
 Zimányi Mihály O. Praem., VIII, Horánszky-u. 13.

Póttagok:

Domokos Pál Péter, Kolozsvár, Eperjes-u. 25.
 Jandik József, VII, Damjanich-u. 50.
 Hohmann Antal, II., Csaba-u. 5.
 Németh Kálmán dr., Bácsjózsef falva.
 Molnár Gyula dr., IX., Ráday-u. 59. HL 3.
 Relkovic Néda dr., VII, Damjanich-u. 45.
 Rudai Rezső dr., III., Kolostor-u. 30.
 Sebestény Antal, Horthy vára, Bács-Bodrog megye.
 Súlyomváry Károly dr., L, Gömbös Gyula-út 39/a.
 Szokoly Alajos, Lenti, Zala megye.
 Tomek Vince Sch. P. dr., IV., Váci-u. 33.
 Vécsey Aurél br. dr., Kassa, Fő-u. 93.

SZÁMVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG.

Rendes tagok:

Knébel Miklós dr., L, Mészáros-u. 1.
 Szabó János dr., XL, Diana-u. 12.
 Temesy Győző dr., II, Olasz-fasor 25.

Póttagok:

Csemez Paula, XIV., Törökőr-u. 55.
 Pech Aladár, VI., Andrássy-út 86.

*A Szent László-Társulat alapító tagjai
a Társulatnak 1933-ban történt újjászervezése óta:*

Árvey Nagy Bálint,
Becker Vendel dr.,
Első Magyar Ált. Biztosító Társaság,
Esterházy Móric gróf,
Halácsy Dezső,
Hoss József dr.,
Kegyesrendi növendékpapság,
Kegyesrendi Tartományfőnökség,
Krywald Ottó,
P. Majsai Mór,
Mészáros János dr.,
Németh György dr.,
Nemzeti Hitelintézet,
Sántha Alajos,
Serédi Jusztinián dr.,
Széchenyi felsőkereskedelmi iskola, Budapest,
Vécsey J. Aurél báró,
Wünscher Frigyes dr.,
Zrínyi Miklós gimnázium, Budapest.

*Az Egyesült Államokban működő r. kat. magyar papok és
egyházközségek:*

András Jeromos, O. F. M. 1128 Fruit St., Farrell. Pa.
Bali István, 8423 South St., Detroit, Mich.
Bartók Alajos, 1904 W. 22. St. Cleveland, O.
Bartók Péter, O. F. M. 5045 S. Laflin Ave., Chicago, Ill.
Bíró Benedek, O. F. M. 838 Kings' Highway, Bridgeport, Conn.
Bíró Lőrinc, O. F. M. 854 Wilson Ave., Youngstown, O.
Biskoroványi Vilmos, 67 Polk St., Guttenberg, N. J. (P. O. West, N. Y.)
Bodnár Vince, Holy Trinity C. Church Wallingford, Conn.
Bor Sándor, 20 William St. So River, N. J.
Csáky Antal, 1321 Hickory St., Flint, Mich.
Chernitzky István, 330 Spruce St., Bridgeport, Conn.
Dávid Ferenc, 76 Locust Hill, Yonkers, N. Y.
Demkó Zoltán, 503 Plum St., Fairport Harbor, O.
Denka Ferenc, 2927 E. 116 St., Cleveland, O.
Ditelján István, 251 Belmont Ave., Newark, N. J.

Dizmacsek Pál, 4735 Chatsworth Ave., Pittsburgh, Pa.
 Dobó (Stephenson) István, St. Meinrad's Abbey, St. Meinrad, Ind.
 Egner Emil, R. D. 1, St. Joseph Convent, Elizabeth, Pa.
 Eördögh Elemér, Msgr., 1800 Genesee St., Toledo, O.
 Fehér Péter, O. F. M. 414 E. 82 St., New-York, N. Y.
 Ferenc György, 1412 E. 29 St. Lorain, O.
 Frankó Ede, 9016 Buckeye Rd., Cleveland, O.
 Galambos József, 524 Dunmore St., Throop, Pa.
 Gallorini Angelo, St. Philip Neri's Church Murray City, O.
 Gáspár János, 217 Third St., Passaic, N. J.
 Gerencsés Tarzicius, O. F. M. 414 E. 82 St., New-York, N. Y.
 Gergely Gaudenc, O. F. M. 215 Somerset St., New Brunswick, N. J.
 Gilly Ferenc, 1293 Newport Ave., Northampton, N. J.
 Gro.ss Ferenc, 688 Catharine St., Perth Amboy, N. J.
 Gyarmathy János, 1041 Chouteau Ave., St. Louis, Mo.
 Györfy Géza, 720 W. 15 Ave., Gary, Ind.
 Hajós Márk, Ö. F. M. 119 Washington Ave., Carteret, N. J.
 Hartel József, 1904 W. 22 St. Cleveland, O.
 Hegedűs István, 1417 Leahy St., Muskegon Heighto, Mich.
 Horváth Ernő, 9241 Chauencey Ave., Chicago, III.
 Horváth József, 223 Me Pherson St., 80 Rend Ind.
 Horváth Lőrinc, 697 Cortland St., Perth Amboy, N. J.
 Jakab András, 8423 South St., Detroit, Mich.
 Jászai Benvenut, O. F. M. St. Mary's Church Alpha, N. J.
 Juhász Jenő, 3443 E. 93 St. Cleveland, O.
 Kaffka Szergius, O. F. M. 900 Johnson Ave., Portage, Pa.
 Kiss Gyula, 210 Genesee St., Trenton, N. J.
 Kiss Szaléz, O. F. M. 215 Sommerset St., New Brunswick, N. J.
 Kiss Zoltán, 330 Spruce St., Bridgeport, Conn.
 Klenner Hugó, 1000 Eliot St., Detroit, Mich.
 Kocsis Imre, O. F. M. 1730 S. 16 St., Omaha, Neb.
 Koller Endre, Msgr. 2927 E. 116 St., Cleveland, O.
 Kovács Athanáz, O. F. M. 368 N. Wooster Rd., Barberton, O.
 Kukîa Tarzicius, O. F. M. 368 N. Wooster Rd. Barberton, O.
 Lányi Mátyás, 3705 Woodlawn Ave., Los Angeles, Cal.
 Lengyel Imre, 25 Cliff St., So. Norwalk, Conn.
 Lényi Vince, 150 Cherry St., Woodbridge, N. J.
 Magyar József, 2015 Augusta Blod, Chicago, HI.
 Martinovics Sándor, 612 — 9th St., Beaver Falls, Pa.
 Matty János, Lander Rd. Chagrin Falls, O.
 Medveczky Medárd, O. F. M. 205 Major Ave., Arrochar, S. I., N. Y.

Mihalik István, 1403 N. Masher St., Philadelphia, Pa.
 Molnár Antal, 306 Grant St., McAdoo, Pa.
 Mundweil János, 545 N. Bellevista Ave., Youngstown, O.
 Nagy Dezső, Msgr. 8423 South St., Detroit, Mich.
 Nagy László, 506 Union St., Allentown, Pa.
 Nyiri István, 222 Third St., Leechburg, Pa.
 Oberlaender János, 924 Troy St., Dayton, O.
 Olejnyik György, 242 N. State St. Painesville, O.
 Petrovits József, St. Mary's Church, Kulpmont, Pa.
 Pupinszky Nándor. O. Praem. 734 Grant St., Akron, O.
 Raffinszky Romuald, O. F. M. West & Knickerbocker Sts., Roebing, N. J.
 Rác József, 1880 Genesee St. Toledo, O.
 Repcsik Pál, 1293 Newport Ave., Northampton, N. J.
 Rezeterics József, 910 E. 4th St., Bethlehem, Pa.
 Réthy János, 2125 Bacon St., McKeesport, Pa.
 Rickert Ernő, 1412 E. 29th St., Lorain, O.
 Sasváry Ferenc, 416 — 6th Ave., Johnstown, Pa.
 Sipos József, 4759 W. McCook Ave., East Chicago, Ind.
 Soltész Béla, 435 E. 10th Ave., Homestead, Pa.
 Soltész István, 9228 Kimbark Ave., Chicago, Ill.
 Sütő Ákos, Little Flower Institute, Darby, Pa.
 Szabó Ferdinánd, 114 Porter Ave., Connelville, Pa.
 Szabó János, 829 W. Calvert St., So. Bend. Ind.
 Szabó N. József, St. Joseph Church, 2508 Clay Ave, Houston, Texas.
 Tanos Á. Imre, 9016 Buckeye Rd., Cleveland, O.
 Tóth Benjamin, O. F. M. 2543 E. 23 St., Cleveland, O.
 Tóth József, O. F. M. 2543 E. 23rd St., Cleveland, O.
 Ujlaky János, O. S. B. St. Vincent College, Latrobe, Pa.
 Vadas József, Our Lady of Peace Church, Fords, N. J.
 Viglász Gyula, 9016 Buckeye Rd., Cleveland, O.
 Vojnich Dezső, 461 N. Conover St., Dayton, O.
 Zákány Gyula, 986 Grant St., Buffalo, N. Y.
 Zékány Tihamér 162 Irondale St., Elyria, O.
 Zsámhoki Pál dr., 1017 N. 17th. St., Milwaukee, Wis.

*A kanadai r. kat. magyar papok és egyházközségek:
 Nyugat Kanada:*

Abbotsford, B. C. Plébános: Csáki Benjamin dr.
 Esterházy, Sask. Plébános: Horváth Jenő.
 Regina, Sask., Sacred Academy. Plébános: Vezér Mihály.
 Langton, Ont. Plébános: Tóth István.

Stockholm, Sask. Plébános: Msgr. Sántha Pál, Box 88.
 Wakaw, Sask. Plébános G. Lemaire.
 Winnipeg, Man. Plébános: Soós István, St. Joseph's Hospital,
 Winnipeg, Man.

Kelet Kanada:

Montreal, Queb. Plébános: Horváth Miklós és Iványi Kázmér, 0. M.
 Conv. 3555. Clark Street.
 Winnipeg, Man. St. Joseph's Orphanit. Plébános: Oroskovics Jenő.
 Parent and Shepherd Sty, Windsor, Ont. Plébános: Hetényi György,
 O. Cap.

A görög szert, papok és egyházközségek:

Püspök: Nagymélt. és Főtiszt. Takács Bazil. East 10th Avenue and Dixon
 Street. P. O. Box 383, Homestead, Pa.
 Titkár: Grigácssy Gyula dr., P. O. Box 383, Homestead, Pa.
 Astabula, O. Lelkész: Lukács János, Pacific Street, Box 58.
 Bridgeport, Conn. Lelkész: Gulyácssy Emil, 558 Botswick Avenue.
 Chicago, Ill. Lelkész: Bereczki László, 2433 N. Campbell Ave.
 Cleveland, O. Lelkész: Tabakovics Ödön, 2779 Ambler Avenue.
 Cleveland, O., West Side. Lelkész: Poratunszky István, 4504 Bridge
 Avenue. W. 45th Street.
 Detroit, Mich. Lelkész: Gojdics Method, 441 Harbaugh Street.
 Homestead, Pa. Lelkész: Ivancsó László, 333 Ninth Ave.
 Lorain, O. Lelkész: Petrik István, 2833 Wood Avenue.
 McKeesport Pa. Lelkész: Rácz Péter, 122 Sixth Ave.
 New Brunswick, N. J. Lelkész: Fedák Tivadar, 30 High St.
 Perth Amboy, N. J. Lelkész: Szabó Miklós, 401 Hall Ave.
 Toledo, O. Lelkész: Orosz Bálint, 2008 Valentine Street.
 Trenton, N. J. Lelkész: Artim Lajos, 968 So. Broad St.
 Youngstown, O. Lelkész: Kovaliczky Viktor, 815 Todd Avenue.

A Délamerikában működő magyar katolikus papok:

Erdei Ferenc, S. S., Santiago de Cuba, Lorraine Alta 53. Coll. Don
 Bosco, Cuba.
 Szelezcz Arnold, Jordán Emil és Hets Aurelián, O. S. B. Mosterio de
 S. Bento, Caixa de Correo 118. Sao-Paulo, Brasil.
 Vigh József, Guinkazanas, Maranhao.
 Müllner József, Mendoza, Argentína.

P. Virág Venánc O. F. M. és P. Szatmári Román, O. F. M, és fr. Szunyogh Kristóf, Buenos-Aires, Alsina y Defensa Convento de S. Francisco, Argentina.

Zöldi Miklós, Obispado de Corrientes (Argent.) ,
Wodarka Péter S. V. D. Arroyo Corto.

Más külföldön működő magyar katolikus papok:

P. Kertész Tamás, O. F. M. Berlin-Pankow, Wollanstr. 19. Németország.

Molnár Antal, 43 Rue de Moris Bruxelles; segítői König Isfrid prém. és Lakatos Ferenc. Belgium.

Szálai Jeromos dr., O. S. B. Paris XV., 9, Square de Vergennes. Franciaország.

Németh Ferenc, Tourcoing, Nord. 15 rue de Desurmont. Franciaország.

Vendel János, S. J. Ayas Pasha, Seray Arkasi 15. Istambul.

P. Derecskői János, S. J. es Fr. Ferenczi György S. J. Ankara, Jenischir, Ölcerter sokak 2.

Szekér Jenő dr., Wien, VII., Museum Str. 7.

Havas János, S. J., Shanghai.

Erdő Ferenc, S. Sal., Tokió.

Északamerikai magyar katolikus szerzetesnők és katolikus árvaházak:

Isteni Megváltó Leányai, RFD. Elizabeth, Pa. 10 házban 92 nővér.

Isteni Szeretet Leányai, Arrochar Park, Staten Island, N. Y, St. Joseph's Hill, 205 Major Ave New-York, N. Y.

227 East 72nd Str. St. Mary's Home. 19 házban 182 nővér.

Szociális Missziótársulat, Cleveland, O. 1453 East Boulevard.

Szociális Testvérek Társulata, Los Angeles, Cal. 1120 Westchester Place,
— Pasaic, N. J. 172 Market St. — Aurisville, N. Y. — Montréal (Quebeck), — Stockholm Sask., Regina Sask.

Árvaházak:

St. Elizabeth Hungarian Orphanage and Home for the Aged, Detroit, Mich. 8428 South St.

Little Flower Institute (Scott Estate) Springfield Rd. Darby, Pa.

Külföldön missziós munkára készülő magyar teológusok:

Három amerikai szül. magyar kispap Torontóban.

Pap László, Sao Luis, de Marenhao (Brazil).

Valló Vince és Fürták József, Buenos-Aires.

Nemes János, San Juan, Rawson N. 455. Sem. Metr. Argentina.

*A párisi m. kir. követség felügyelete alatt működő katolikus,
szociális hölgyek:*

Haáez Gizella, 2 rue de la Sagesse, Roubaix, Nord.
Imrich Magda, Paris. XV. 9, Square de Vergennes.
Lengyel Paula, 86 rue Olivier de la Serre, Paris XV.
Tergina Irén dr., 78, rue Biomet, Paris XV.

A belgiumi magyar szociális bizottság nőtagjai:

Bezsilla Margit (Bruxelles, Rue du Trône 125), Kuttner Erzsébet (Genck
Chaossél d'Asch 7-b), Bay Dóra és Pápai Erzsébet (Bruxelles, Rue
du Trône 125).

Egyéb helyeken működő hölgyek:

Németország: Nagy Ilona, Berlin, Markgrafenstr. 46.
Angolország: Zách Magdolna dr., London, 46. Eaton Place S. W. 1.

Már maga az a tény, hogy a Szent László Társulat ilyen világszervezetet tudott kiépíteni, elismerésreméltó teljesítmény. Gondoljuk még ehhez hozzá, vagy képzeletünkben legalább közelítsük meg azt a heroikus, önfeláldozó munkát, melyet ez a világszervezet a földgolyó minden részében kifejt hitünkért és nemzetünkért, akkor talán majd kellőleg tudjuk értékelni a Szent László Társulat keresztény és nagy magyar misszióját.

A Julián Iskola Egyesület rövid története és szervezete.

A külföldi magyarság megmentése érdekében hozott áldozatokból a Julián Iskola Egyesület oroszánrészt vállalt. A széles magyar néprétegek kevésbé vannak tájékozódva az Egyesület rendkívüli teljesítményeiről és ezért, valamint a jövő magyar érdekek további kiépítése szempontjából, szükségesnek tartjuk az olvasóval megismertetni a Julián Iskola Egyesület történetét és szervezetét. Ezt annál könnyebben megtehetjük, mert Petri Pál dr. m. kir. titkos tanácsos, az Egyesület másodelnöke megírta „A Julián Egyesület Története” c. kitűnő művét és ennek a komoly munkának a nyomán Szerdahelyi László dr. igazgató rövid kivonatot készített a Julián Egyesület 1904—1944. évi működéséről. Tehát Petri Pál dr. történelme, Szerdahelyi László dr. tanulmánya, valamint a Julián Iskola Egyesület jelentéseinek alapján a következőkben ismertetjük az Egyesület rövid történetét.

A Dráván túl élő magyarság Szerem, Verőce, Pozsega és Belovár-Kőrös vármegye területén helyezkedett el. Az itteni letelepedés három eredetre vezethető vissza. Voltak a török hódoltság előtti magyarság leszármazottai mint őslakók: az Eszék alatti magyar nyelvsziget, Kórógy, Szentlászló, Haraszi és Magyarrétfalu színtiszta magyar községekkel. Második csoportja a magyarságnak a szlavóniai beszivárgás: a bácskaival vetekedő szerémi föld, másutt pedig a földárak rendkívüli olcsósága vonzotta a gazdálkodó magyar földműveseket. A harmadik csoportot alkották a magyar földbirtokokon alkalmazott gazdasági cselédek és az ezek közül kivált önálló gazdálkodók, akik egykori szolgálati helyük közelében a nagybirtokok melletti falvakban telepedtek le. Ezeknek a Horvát-Szlavonországban élő magyaroknak művelődési, társadalmi és gazdasági gondozása végett alakult meg 1904-ben a Julián Egyesület, melynek minden törvényhatóság, minden főúr, minden főpap, minden jelentékenyebb pénzintézet alapító tagja lett.

Tekintsünk kissé vissza a történelmi múltba és a történelem tanulsága alapján vizsgáljuk meg a kérdést, hogy miért kellett annak idején oly sok derék magyarnak vándorbotot fognia és a fent felsorolt okokon kívül mi volt a lélektani alapja, indító rugója a XIX. század végi és a XX. század elejei magyar kivándorlásnak. A milleniumi ünnepek éveiben az ezeréves Magyarország nagy pompával ünnepelt és szemétkápráztató fény elhomályosította a magyarság nagy és égető bajait. A fényben sokan megvakultak, vagy akik láttak, azok sem akarták észrevenni, nem akartak megfelelni a magyarság sorskérdéseire. Ebben az időben, amikor fény és élet volt a jelszó az ezredévi ünnepek pompájában, szinte észrevétlenül, mint orozva jövő belső vérzés, a kivándorlás pusztította a nemzet életerejét. Az Amerika felé irányuló kivándorlás mellett a Dunántúl legmagyarabb vidékén föllépett egy Horvát-Szlavonország felé irányuló vándorlás. Rövid idő alatt olyan arányokat öltött, hogy a nemzet sorsával és fajtájával törődő minden politikust komoly aggodalommal töltött el. A kivándorlási korlátozások nem használtak s a kivándorlás rendszabályokkal való megakadályozását az uralkodó liberális felfogás mellett meg sem lehetett kísérelni. Átfogó gazdasági tervvel, vagy egy céltudatos földbirtokreformmal, illetve a nincstelen kivándorlók földhöz való juttatásával meg lehetett volna ezt az elvándorlást akadályozni. Erre azonban az ország akkori vezetői képtelenek voltak magukat elhatározni. Így tehát nem maradt más hátra, mint az, hogy a kivándorolt magyarokat, lelkes magyar hazafiak igyekeztek az óhazának más úton-módon megtartani. Az előrelátók Horvát-Szlavonország felé tekintettek, ahol a magyar szórványgondozás mellett a magyar befolyást és a tengerhez vezető útra vonatkozó kapcsolatokat is így vélték erősebbé tenni, illetve megszilárdítani. Ennek a horvátországi és boszniai magyarságnak a gondozására szervezték meg a Julián Egyesületet. Ebben az időben a Horvát-Szlavonországba kivándorolt magyarok száma, a honfoglalás kora óta meglévő őstelepeken élő magyarokkal együtt elérte a 200.000 főt.

Klebsberg Kunó gróf, akkori miniszterelnökségi segédtitkár hívta fel a figyelmet először hivatalos előterjesztésében ennek a horvát-szlavonországi tekintélyes magyar kisebbségnek a magyar jövő szempontjából való nagyfontosságú védelmére és megmentésére. Klebsberg gróf elgondolását Tisza István gróf miniszterelnök magáévá tette, azt konkrét alakba öntötte és megalapozta a szerves tevékenységet, amely a Julián Egyesület működésében jutott kifejezésre. Ez, a Julián Egyesület megszületésének néhány vonással felvázolt története.

A Julián nevet is Klebsberg gróf javasolta, aki mélyreható történelmi tanulmányai során fellelkedett Julián domonkosrendi szerzetes ideális vállalkozásán. Julián barát, — mint e könyv előző fejezeteiből

megtudtuk, — IV. Béla idejében, még a tatárjárás előtt felkereste az Őshazában maradt magyar testvéreinket, hogy keresztény hitre térítve hazavezesse őket az Új hazába. Klebelsberg felsőbb hatóságának tett bizalmas előterjesztésében így ír: „Julián egyike volt a fajszertet ama óriásainak, kik a világ történelmében nem is játszanak nagy szerepet, annál becsesebbek saját nemzetüknek. A tatárjárás előestéjén viszszaemenni keletre a népvándorlás még forrongó kráterébe, hogy az ősi hagyományok szerint visszamaradt véreinket felkutassa, olyan idealizmus ez, aminek átértésére korunk szinte képtelen.”

A Julián Egyesület 1904. április havában alakult meg a Nemzeti Múzeum dísztermében. Széchenyi Béla gróf koronaőr, Kollányi Ferenc jahi apát és Pékár Gyula voltak az előadók. Ezen az alakuló közgyűlésen részt vettek: Antal Gábor, Balázsovits Dezső, Balogh Jenő, Bérezik Árpád, Bezerédj Adorján, Buday László, Concha Győző, Csiky Gyula, Darányi Ignác, Eötvös Lóránd báró, Ferdinándy Bertalan, Hajdú László, Herczeg Ferenc, Kálóczy Zoltán, Klebelsberg Kunó gróf, Kováts Gyula, Kovács Alajos, Leőwey Sándor, Lónyay Sándor, Lukács Antal, Mayer Károly, Majovszky Pál, Margitai József, Mariska Vilmos, Molnár Viktor, Mosdóssy Imre, Pékár Imre, Perényi Zsigmond báró, Pirkner János, Pogány Frigyes, Romy Béla dr., Ruffy Pál, Szalay Imre, Szabóki Alajos, Szász Károly, Széchenyi Imre gróf, Szily Kálmán, Szüry Dénes, Tahy Jakab, Tarkovits József, Terbócz István, Vargha Gyula, Várady L. Árpád, Vízaknai Antal, Wlassics Gyula és Széchenyi Béla gróf.

A közgyűlés megválasztotta az első tisztikart. Az első választmány tagjai a következők lettek: Almássy Dénes gróf, Andrássy Gyula gróf, Beöthy Zsolt, Darányi Ignác, Eötvös Lóránt báró, Eszterházy Miklós herceg, Gajáry Ödön, Kováts Gyula, Majláth József gróf, Szalay Imre, Széchenyi Béla gróf, Széli Kálmán, Szmrecsányi Pál és Wlassics Gyula.

Azután a választmány a Julián Egyesület elnökéül közfelkiáltással Széchenyi Béla grótot választotta meg, az igazgatóság tagjaivá pedig Bartóky Józsefet, Halász Ferencet, Klebelsberg Kunó grótot, Kollányi Ferencet, Pékár Gyulát, Tarkovich Józsefet, Vargha Gyulát ée Vízaknai Antalt.

Az Egyesület első vezérét, a magyar felsőháznak és a magyar társadalmi életnek egyik legkiemelkedőbb tagját, Széchenyi István gróf fiát, Széchenyi Béla grótot múltja is hivatottá tette erre a munkára. Ugyanis fiatal éveiben őt is lelkesítette a Julián barátéhoz hasonló feladat. Ázsiába nagy expedíciót szervezett és értékes úti tapasztalataival nevét a tudományos világban is becsültté tette. Apja és nagyapja nyomdokában járt, mikor egy nagy magyar kulturális munkához fogott és élére állt az idegenben élő magyarság kulturális védelmében működő Julián Egyesületnek.

Az elv az volt, hogy az Egyesület csak az állammal legszorosabb egyetértésben együttműködve érhet el sikereket. Ez már az első szervezkedés alkalmával is kifejezésre jutott azáltal, hogy az Egyesület vezető tisztviselői nagyobbrészt állami funkcionáriusok voltak. Így a Julián Egyesület igazgatóságának elnöke, a miniszterelnökség akkori államtitkárja: Tarkovich József v. b. t. t., első ügyvezető igazgatója pedig Klebelsberg Kunó gróf, akkori miniszterelnöki s. titkár lett.

Az Egyesület első alapszabályait a m. kir. belügyminiszter 1904. május 4-én 44.552/III. sz. alatt hagyta jóvá, majd a harmadik alapszabálymódosítás 1913. évi ápr. 30-án kelt, 67.385/V. Á. számú belügyminiszteri rendelettel vált érvényessé.

Az Egyesület munkaterve adva volt, célját kijelölték, feladatát a kisebb agrárjellegű telepeken és falvakban élő horvát-szlavonországi magyarságnak megszervezése, kulturális, gazdasági gondozása és minden irányú védelme jelentette. A magyarság területi megoszlásáról, elhelyezkedéséről az Országos Statisztikai Hivaltól szerzett be adatokat, ami annál könnyebb volt, mert ennek vezetői, mint az egyesület igazgatóságának tagjai, vagy mint titkárai mind lelkesen vettek részt e magyarmentő munkában. E statisztikai összeállítások mégsem nyújtottak kellő támogatást, mert általánosságban a Horvát-Szlavon népszámlálási adatokra támaszkodtak, ezek pedig ugyanolyan módszerekkel készültek, mint ahogy az utódállamok a Trianonban elszakított területen intézték a népszámlálást. Az adatok szolgáltatása túlzó horvát papok és tanítók kezében volt, akik egyrészt a társországban születetteket elvileg horvátoknak írták, másrészt a nem magyar hangzású nevéket nem ismerték el magyaroknak. Néha pedig terrorizálták a vallomást, tevő magyarságot, hogy ne vallja magát magyar anyanyelvűnek. Még a horvát adatok szerint is 90.000 volt az ottani magyarok száma, azonban egyes szakemberek véleménye szerint biztos volt, hogy a 200.000-et is elérte. Ilyen körülmények között a horvát statisztikai adatok azt mutatták meg, hogy hová keli menni a magyarság felkutatására, de hogy milyen számú ott a magyarság, ennek megállapítására a Julián Egyesületnek kellett helyszínrre kiküldeni szerveit, hogy az ottlévő magyarságot összeírják és ennek alapján döntsék el, hogy hol kell először a szervezkedési munkát megindítani. Ezekre a helyszíni összeírásokra szükség volt azért is, mivel a Julián Egyesület által a Társországban szervezendő iskolák magániskolák voltak s ezeknek engedélyezéséhez szükséges volt a helyi hatóság és az iskola kérdésben érdekelt magyar lakosság támogatása is. Az iskolákat a báni kormány ugyan engedélyezte, de a véleményezés végett a helyi hatóságokhoz küldték le a kérvényeket, tehát el kellett készülni ezek ellenzésére. Ezért kellett helyi adatokkal alátámasztani az engedélyt kérő beadványokat. Ennek a munkának lebonyolítására helyi bizalmi

férfiakra volt szükség. Ilyenek azonban alig voltak találhatóak, ezért kívülről kellett a helyi viszonyokat ismerő, horvátul is tökéletesen beszélő, de magyar szempontból is feltétlenül kifogástalan bizalmi férfiakat küldeni. Ezek a megbízható munkatársak a talajt előkészítették, s a helybeli hatóságokkal és a magyarság helyi vezetőivel megbeszéléseket folytattak és így a Julián Egyesület akcióját biztos alapra helyezték.

A Julián Egyesületnek egyik legkiválóbb ilyen bizalmi férfia Margitai József, a csáktornyai tanítóképző igazgatója volt, aki magyarmentő fáradozásait: „A horvát-szlavóniai magyarság és a Julián Egyesület” című munkájában örökítette meg.

Ahol az uradalom tulajdonosa, vagy bérlője (Jankovicsék, Bésánék, Majláthék, Tüköryék és Bátor Elemér) magyar volt, ott az Egyesülettel közösen szerveztek, vagy tartottak fenn puszta iskolát. A tanítót itt is az Egyesület küldötte, fizette, a gyermekeket pedig tanszerekkel és tankönyvekkel látta el. Az iskolahelyiségeket azonban az uradalom adta és a tanítói lakásról is ő gondoskodott. Ezek az iskolák sokkal kevésbé voltak kitéve a horvát világi és egyházi hatóságok kellemetlenkedéseinek, mint az elhagyott falvakban egyedülálló, támasz nélküli Julián iskolák.

Pozsega és Belovár-Kőrös megyékben volt a magyarság számának növekedése a legnagyobb, itt a bevándorló magyarságnak valóságos vehemens előretörése volt észlelhető, mert az első világháború előtti időkben még olcsón lehetett földet vásárolni. A föld megfelelt a somogyi, baranyai, zalai föld minőségének, a megyék eléggé gyéren lakottak voltak, úgyhogy nagyobb tér nyílt a bevándorlásra. Viszont az itt élő magyarság sokkal szegényebb volt, mint Szeremben és Verőcében, ahol a hosszú ottlét alatt már gazdaságilag megerősödtek. E megyékben hegyi falu jellegű települések keletkeztek, ahol lehetetlen volt minden telepet iskolával ellátni. Ezért a Julián Egyesület iskolakörzeteket létesített. Tulajdonképpen ennek a mintájára alakították meg 20 évvel később Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszter és akkori államtitkára, Petri Pál a magyar alföldi iskolai szervezés kapcsán az ilyen tanyai iskolai centrumokat. Ezekbe a központi falvakba két-három kilométeres körzetből vonultak a magyar szó hallására, a magyar betű tanulására a kis magyarok. A fajukhoz való ragaszkodás buzdította a szülőket, mikor gyermekeiket útnak indították és ez adott a kis tanulónak is erőt, mikor úttalan utakon törlek elő minden irányból a Julián-tanító feljűk kitért karjaiba.

Ilyen viszonyok között telt el az Egyesület horvátországi akciójának első évtizede. Ezalatt az iskolák száma 71-re, a Julián-tanítók száma 109-re emelkedett és az iskolákban 7.165 volt a magyar tanulók száma. Ennek a szép eredménynek az volt az elősegítője, hogy az Egyesület

tanítóit és tanítónőit előbb a csáktornyai tanítóképzőben, majd később a bajai és szabadkai tanítóképzőben is külön nevelték erre a szolgálatra. Erős hazafias érzésen kívül tapintatra, alkalmazkodásra tanították őket, akik a horvát nyelv tudása mellett ily apostoli munkásságra külön hajlamot éreztek. E tanítói kar pedagógiai szempontból is kiváló eredményt ért el és a magyar iskolák e nagyszerű teljesítményei, ha nem is biztosították a horvát hatóságok őszinte jóindulatát, de a Julián-iskolák iránt érzett ellenszenvet letompították. Természetesen ez csak úgy volt elérhető, hogy a Julián-tanítók állandó ellenőrzés és pedagógiai útmutatás mellett végezték munkájukat. Margitai József 1911-ig, nyugalombavonulásáig állandóan látogatta ezeket az iskolákat. Később az iskolák számának növekedésével a Horvátországban működő tanítók sorából két iskolafelügyelőt választott ki az Egyesület, akik tanácsaikkal támogatták a fiatal tanítókat és eloszlatták a helyi hatóságoknál keletkezett esetleges nehézségeket. Ezzel az iskolafelügyelői intézménnyel a Julián Egyesület 30 évvel előzte meg az államot, amely csak utóbb szervezte meg, hogy a tanítók munkásságát a tanítók sorából kikerülő és aktív tanítói működést végző vérbeli pedagógus-iskolafelügyelők ellenőrizték és irányítsák. A horvát hatóságok szigorú ellenőrzésére való tekintettel, de azért is, hogy a tanítási eredményt minél jobbá tegye, az Egyesület igyekezett az iskolák felszerelését tökéletesebbé tenni. A legkorszerűbb iskolai bútorokat választották ki, a tanszerek és tankönyvek is Budapestről érkeztek és az Egyesület különösen vigyázott, hogy ezeken olyan jelvény, vagy felírás ne legyen, ami a horvát nép érzékenységét sértené. Általában az Egyesület mindent elkövetett, hogy főleg a gazdasági ügyek intézése terén a sokféle szellemi munkával amúgy is elfoglalt tanító helyzetét megkönnyítse. A tanító minden ügyben a központhoz fordulhatott, ahonnan postafordultával megkapta a választ. Az Egyesület mindig nagy súlyt helyezett arra, hogy az idegenben élő tanító, tanítónő el ne csüggedjen és elhagyatottnak ne érezze magát. S a tanítónak a magyar központtal való állandó érintkezése, ébren tartotta, növelte biztonságérzetét az idegen, ellenséges környezetben. A Julián-tanítók fizetésüket is Budapestről postatakarékpénztár útján kapták, ebben is a Julián Egyesület két évtizeddel előzte meg az állami adminisztrációt. Az Egyesület fizette a horvát nyelvoktatással és a vallásoktatással foglalkozó tanítókat és ezek a legnagyobb igyekezettel siettek a horvát plébánosok segítségére. Ingyen elvállalták a miséknél az orgonálást és az éneklést, ha kellett horvát nyelven is, mert bizony a templomokban nagyon kevesen hallhattak magyar éneket. A Julián-tanítók az Egyesület utasítására mindenütt, ahol szükség volt rá, különösen, ahol helyben nem volt plébánia, utániakat tartottak és ilyenkor magyar imádságokat olvastak és énekeltek. A harmónium minden iskolának elengedhetetlen

kelléke volt. A magyar imádság és a magyar ének erőt öntött a csüggedő magyarokba, mert amint Margitai könyvében írja, a lelkészek még a legszükségesebb lelki vigaszt is megvonták azoktól a magyaroktól, akik nem tudtak horvátul. Nem túrték, hogy az istentisztelet után a templomban magyarul imádkozzanak és énekeljenek, bár a lelkészek közül sokan tudtak magyarul, nem bocsátották őket a gyóntatószékhez. Amikor pedig Stosszmaier püspöknél azt kérték, hogy havonta legalább egyszer prédikálhasson a magyarul is tudó plébános, a püspök azt válaszolta, hogy a magyarok menjenek vissza a Bácskába. S mikor hangoztatták előtte, hogy ha nem teljesíti kérésüket, 1.200 lélek kitér, — „Nem sajnálna minket püspök úr, ha itthagynánk hitünket?” — kérdezte egy bátrabb gazda. — „Nem hát, még ha 12.000 is, ha magyar”, — válaszolta a gyakovári püspök. Másik helyen a magyarok és németek 20.000 koronát adtak templomépítésre, ezenkívül ingyen fuvar és napszámot, csak azért, hogy minden második vasárnap magyarul is énekelhessenek a nagymise alatt. Mikor a templom felépült, nem engedték meg a magyar éneklést. Az is előfordult, hogy a magyarok saját pénzükön építettek kápolnát s amikor elkészült, az ajtaját kénytelenek voltak beszegezni, s annak felszentelését a plébános megtagadta, mert a magyarok magyarul is akartak énekelni és imádkozni, nemcsak horvátul. A horvát klérusnak ez a türelmetlensége volt egy nagyarányú áttérési mozgalomnak az okozója. Amidőn a Julián Egyesület működését megkezdte, ez a mozgalom ellanyhult, mert a Julián-tanítók a lakossággal magyar anyanyelvükön érintkeztek és megnyugtatták az elkeseredett lakosságot, akik hiába áhítoztak Ielkivigasz után. A horvátországi magyarságnak kedves imakönyve volt a „Kármelhegyi rózsabimbó”. Ebből az Egyesület minden magyar házba juttatott egy-egy imakönyvet.

A Julián Egyesület minden akciójánál súlyt helyezett arra, hogy a lakosság bizalmát megnyerje, ezért sem az imakönyvekért, sem naptárakért, semmiféle anyagi ellenszolgáltatást nem kért és nem fogadott el. Naptárak útján tanította ki az Egyesület a népet, hogyan kell magyar iskolát kérni, mikép kell viselkedni a népszámlálásnál, hogy őket magyaroknak írják be a népszámláló bizottságok. A naptárak tanították meg őket a szakszerű gazdálkodásra, magyar szövetkezetek szervezésére, a horvát községi illetőség megszerzésére. Minden egyes naptárolvasó a Julián Egyesületnek lelkes hívévé, sokszor helybeli levelezőjévé vált. 1912-ben már 27.000 példányban kellett a naptárt a horvátországi magyarok számára nyomtatni.

A naptárakon kívül az Egyesület nagy súlyt helyezett arra, hogy minden egyes magyar iskolában, valamint a legkisebb telepen is, ahol magyar iskola nem volt, magyar könyvtárak létesüljenek. Ha nem volt tanító, a könyvtár kezelője valamelyik helybeli értelmes magyar iparos

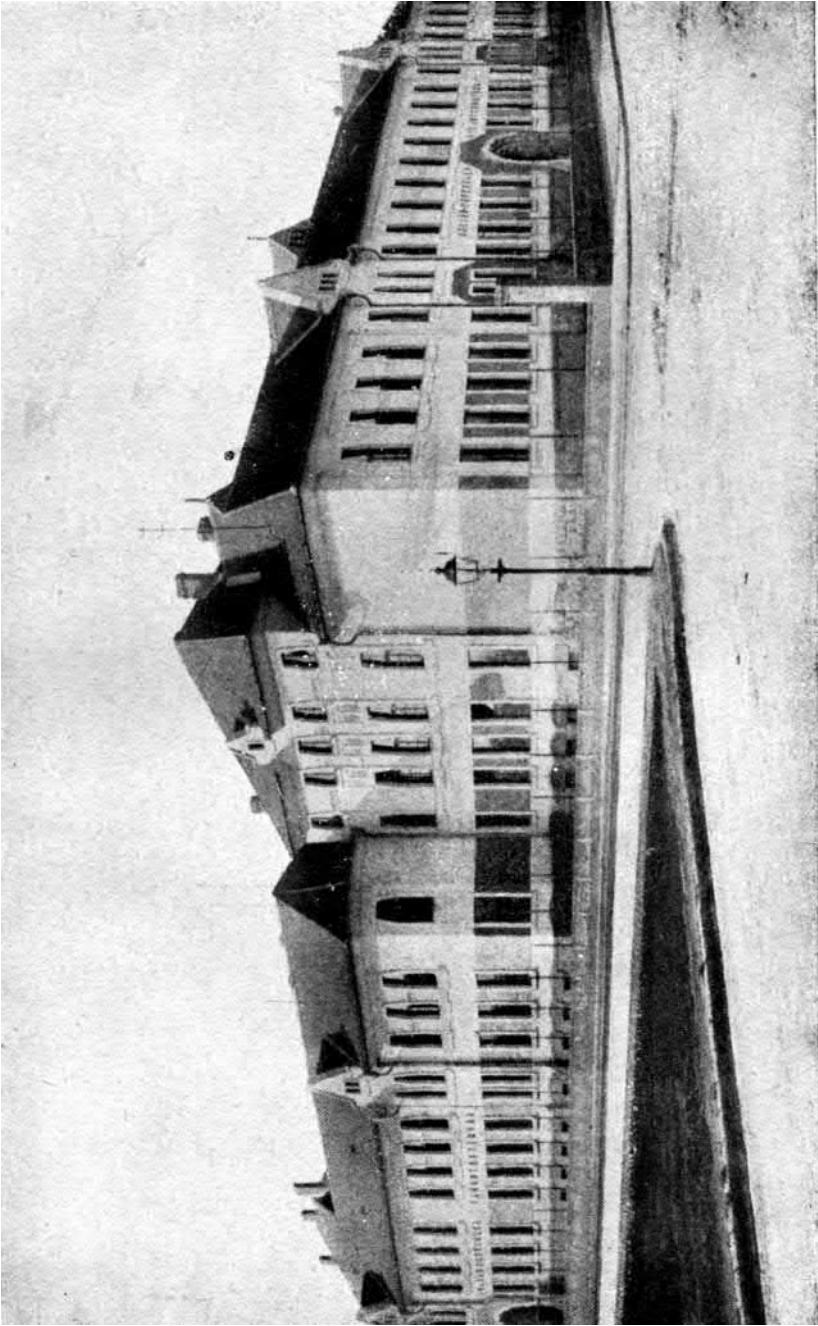
lett, A könyvtári akció gyors fejlődését igazolja, hogy 1912-ben Szlavóniában és Boszniában 175 népkönyvtára volt az Egyesületnek.

Nemcsak kulturális téren segítette az Egyesület a horvátországi magyarságot, hanem minden egyes tanítónak szigorú utasítása volt, hogy az ott élő magyarság gazdasági megerősítését is szíven viselje. Ezért a Julián-tanítók egymás után alapították meg a magyar hitelszövetkezeteket. Eme gazdasági mentsvárok felvirágoztatására ugyan az Országos Központi Hitelszövetkezet is nagy gondot fordított, mégis az Egyesületé az érdem, hogy a Dráván túl 1912-ben már 75 magyar hitelszövetkezet volt. A tanítók a nép jogi tanácsosai voltak s útmutatást adtak, milyen módon kell a községi illetőséget megszerezni, felolvasásokat tartottak vetítógépek felhasználásával, fajbaromfiak, tenyészállatok leküldésével, vetőmag és más hasonló akciókkal igyekeztek a magyarság gazdasági erejét növelni. Arra is súlyt helyeztek, hogy ha mód és lehetőség volt rá, a magyarság földvásárlási vágyát kielégítsék.

Az Egyesület a Horvátországban élő magyarságot minden irányban szervesen akarta megerősíteni, felvértezni, továbbá magasabb gazdasági kultúrát kívánt biztosítani részére a horvát és szerb népelemmel vívott faji harcában. A Julián Egyesület mindent elkövetett arra nézve, hogy középosztály hiányában magából a horvátországi magyar telepek lakosságából nevelődjének ki a magyarság vezetői. Ezek a helybeli vezetők rendszeren falusi iparosok voltak. Az Egyesület tehát emelte az iparosok kultúráját, szervesen kívánt gondoskodni a jövődő iparos nemzedékről. A tehetséges magyar fiúkat hazahozatta Magyarországra, jobb iparosoknál kiképezte, úgy küldte őket vissza falujukba, ellátva őket szerszámsegéllyel, hogy a fiatal magyar iparos gárda minden akcióban vezetője legyen a horvátországi magyar népnek.

1912-ben több mint 30 szlavóniai magyar iparosinas tanult Magyarországon. Ekkor kezdett kialakulni a Julián Egyesület pécsi központjának körvonala. Pécssett létesült az Egyesület első helyi bizottsága: Buzássy Ábelnek, a cisztercita rend ottani gimnázium igazgatójának vezetése mellett. Az ő támogatásával az iparos tanoncokon kívül 1912-ben 9 magyar ösztöndíjasa volt az Egyesületnek Pécssett, akik az ottani középiskolákban tanultak. Abból a célból, hogy ezek az ifjak megállhassák helyüket, a pécsi gimnáziumban a horvát nyelvet is bevezették, mint rendkívüli tantárgyat. Így alakult meg később a pécsi Julián tanonc-internátus.

Szlavónia után az Egyesület Boszniára is kiterjesztette gondoskodását. Itt sem az idegenek erőszakos magyarosítása, hanem a magyarság megmentése és megerősítése lebegett szemelőtt. A bosnyák tartományi kormány több jóakaratot és megértési tanúsított a Julián Egyesület akciói iránt. 1909-ben lépte át az Egyesület a Száva vonalát és terjesztette ki

A pécsi Julián-internátus és tanoncotthon.

gondoskodó kezét a Boszniában élő magyarokra. Sokan voltak ezek közül, akik közvetlenül 1878 után költöztek ki Boszniába és azóta alig hallottak magyar szót. Gyermekeik német iskolákba jártak és már alig-alig tudtak magyarul. Ezeknek magyar öntudatát, hazaszeretetét újból lánggra kellett lobbantani. A Julián Egyesület a szarajevói magyar egyesülettel karöltve 6 tanerős iskolát létesített és a középiskola 4 alsó osztályát is felállította. Majd Új-Szarajevóban és Mosztárban alapított iskolákat, de súlyt helyezett a falusi jellegű magyarság felkutatására és gondozására is. Egymásután nyíltak meg Bjelinán, Brckán és Vuoijákon a Julián-iskolák. Szarajevóban, az iskola megnyitásának első évében a beiratkozott 194 közül csak 62 tudott többé-kevésbé magyarul. Épp ezért, hogy már az elemiiskolában eredményt lehessen elérni, az Egyesület külön magyar óvodát is szervezett, ahol a gyermekek nagyszerűen megtanultak magyarul. Emellett az érdekelt szülők külön hálóját is kiérdemelte ezáltal, hogy a kisgyermekek gondos napközi felügyeletét is biztosította. A ma már annyira kedvelt és elterjedt napközitthonok közül ez volt az első. A szarajevói nagyszámú tisztviselő és más foglalkozású intelligens magyar gyermekek részére az 1913—14. esztendőben gimnáziumot létesített az Egyesület. Ezt a nagy missziót betöltő középiskolát 989 magyar gyermek látogatta s ezek között 566 volt magyar származású. Különösen a mohamedán vallásúak látogatták szívesen a Julián-iskolákat és kezdettől fogva ostromolták az Egyesületet, hogy nyújtson módot gyermekeik magasabb kiképzésére. Ezért a Julián Egyesület a pécsi akción kívül egy másik nagyszabású ösztöndíj akcióba kezdett, hogy a Boszniából Magyarországra jönni vágyó tanulóifjúság számára megfelelő elhelyezkedést biztosítson. Itt a cél az volt, hogy az anektált tartományok és Magyarország között kedvezőbb kapcsolatok létesíttessenek.

A Julián Egyesületnek horvátországi működésén kívül igen értékes tevékenysége a Duna és mellékfolyóin élő uszályhajósok gyermekeinek kulturális gondozása volt. A dunai hajósnép 90 százaléka a magyarok közül került ki. Az ősi árpádkori csajkás tradíció ma is él népünkben és illetékesek véleménye szerint a magyar hajós a legkiválóbb volt valamennyi folyami munkás között. Ezekről a hajósokról sem feledkezett meg az Egyesület, akik úgy nőttek fel, mint a folyómenti vadvirágok, mert a bajor, osztrák, szerb, bolgár partok mentén telelő magyar hajósok gyermekeiről nem történt gondoskodás. A Julián Egyesület 1909-ben a hajós gyermekek részére téli iskolai tanfolyamot szervezett. Először a Cigányszigeten, a belgrádi vasúti hídtól nem messze, ahol egy gabonaszállító uszályhajó öblös belsejét alakíttatta át tanteremmé. 1912-ben Titelen és Zimonyban nyitotta meg a hajós tanfolyamot a Julián Iskola Egyesület. Emellett Passzauban, Bécsben, Komáromban, Újpesten, Óbudán és az orsovai téli kikötőben is rendezett tanfolyamokat, összesen

216 hajós gyermek számára. A felnőtt hajósok oktatásáról sem feledkezett meg az Egyesület. Ezek részére esti tanfolyamokat, vasárnapi felolvasásokat, szabad előadásokat rendezett. Külön súlyt helyezett arra, hogy a vasárnapi istentiszteletet mindenütt bevezessék. A hajósok különleges viszonyaihoz alkalmazkodva megszervezte a mozgó magyar könyvesládát és ilyen könyvesládákkal szerelte fel az uszályhajókat. Kiolvasás után az uszályhajók egymással cserélgették ezeket a könyvesládákat és így állandóan hasznos és szórakoztató olvasmányhoz jutottak. Ennek a hajós tanfolyam akciónak jelentőségét igazolja az a tény, hogy az 1900-i népszámlálás 19.261 magyar folyami hajóst tartott nyilván, pedig ebbe a külföldi kikötőkben telelő hajók személyzete nem is volt beleszámítva.

A Julián Egyesületnek ezt a nagy és sokirányú munkával kapcsolatos adminisztrációját 1913. évben, tehát az első világháború előtti utolsó béke-költségvetés évében a központban 5 ember intézte. Ugyanakkor, amikor a tanszemélyzet száma 128-ra emelkedett.

A központi vezetőség Szécsényi Béla gróf elnök, Tarkovics József másodelnök mellett egy katolikus és református alelnökből (Várady Árpád győri megyéspüspök és Antal Gábor komáromi református püspökből) állott. Mellettük volt mint ügyvezető igazgató Klebelsberg Kunó gróf. Az igazgatóság jegyzői Coiki Gyula, Venczelly Béla dr. és Petri Pál voltak. 1914-ben pedig, mikor Klebelsberg Kunó gróf helyett Kollányi Ferencet választották meg ügyvezető igazgatónak, Petri Pál lett a második ügyvezető igazgató.

Ez a kis vezérkar irányította a Julián Egyesület komplikált és szétágazó munkásságát. Az Egyesület ügyvitelében nemcsak, hogy nem állt be zökkenő, hanem mindig példás gyorsasággal és gondossággal történt az adminisztrálás. A vezetőséget munkájában nem hiúsági szempontok vezették, csendesen, zajtalanul és eredményesen dolgozott, mint azt az egyesület 1906. és 1907. évi működéséről szóló jelentés mondja: „Rendíthetetlen hittel, fajunk erejében és jövőjében bízva haladt tovább, a tövises úton, amelyen megindult.”

A Julián Egyesületnek az első világháború kezdetén nagyobb nehézségei nem voltak, sőt néhány új iskola is megnyílt, de ennek ellenére a nagy katasztrófa, mely hazánkat érte, az Egyesület életében is mintegy előre vetette árnyékát. Az a hatalmas felfelé ívelő irányzat, amely a Julián Egyesület működésének első 10 évét jellemezte, meggyengült. Mindjárt a háború elején nagy nehézséget okozott az a körülmény, hogy az egyesület sok fiatal tanítója bevonult és helyüket csak tanítónőkkel lehetett pótolni. Ezeknek a fiatal férfi tani toknak hirtelen távozása a tanszemélyzet jellegét egyszerre megváltoztatta. A férfi tanítók számának nagymérvű csökkenése az egyes horvát és magyar falvakban a magyar

elem befolyásai gyengítette és ismét lángrollobbant a hamu alatt állandóan parázsló ellenséges indulat. A Julián-tanítók derekasan kivették részüket a háborúból. A katonai szolgálatra bevonult 76 tanító közül 12-en hősi halált haltak, 20 lett hadifogoly, egy tanító eltűnt, egy rokkanttá vált. Összegezve: a háborúba indult Julián-tanítóknak a fele a háború áldozata lett. A férfitanítók nagy számának bevonulása miatt a már engedélyezett új iskolák megszervezését és megnyitását is el kellett halasztani. A horvátországi nagyobb magyar telepek iskolával való ellátása már befejezéshez közeledett, de a megfelelő magyar intelligencia kitermelésére egy internátus felállítása vált elkerülhetetlenné. Ilyen irányban a Julián Egyesület kezdeményezésére maga a vallás- és közoktatásügyi miniszter tette meg a kezdő lépést, aki Gyékényesen állami elemi iskolai internátust létesített. A Julián Egyesület a szülők figyelmét reá irányította erre az intézetre és évről-évre nagyobb számú tanköteles gyermeket sikerült ide beküldeni. Ezenkívül az Egyesület a pécsi városi Matessa-intézetben 50 növendéket helyezett el s így a férőhelyek számát 161-re sikerült felemelni. Klebelsberg Kunó gróf kultusz-államtitkár Pécs város támogatásával megvetette egy 120—130 elemi iskolás gyermekek befogadására alkalmas elemi iskolai internátus alapját. Ez a gondolat rövid időn belül olyan népszerűvé vált, hogy még 100 iparostanonc befogadására szükséges férőhellyel bővítették ki az eredeti tervet. Így tehát 230 férőhelyet biztosítottak a horvátországi magyar gyermekek részére ebben az intézetben. Főleg a pécsi cisztercita gimnázium tanárai igyekeztek nagy buzgósággal a Julián-gondolatnak Pécs város intelligenciáját ée vezetőségét megnyerni.

Az első világháború tragikus befejezése azonban nemcsak a horvát-szlavonországi és boszniai magyar iskolákat semmisítette meg, hanem magát a Julián Egyesületet is végpusztulással fenyegette. Ugyanis a forradalmi kormányzótanács kijelentette, hogy nincsen szükség az Egyesület további működésére. Azonban, Istennek hála, a tanácsköztársaság megbukott és így az Egyesület sürgős előterjesztésére Friedrich István m. kir. miniszterelnök kész volt az Egyesület fennmaradását minden eszközzel támogatni.

Sajnos, a horvát közigazgatási hatóságok kezdettől fogva megakadályozták az ottani Julián-iskolák működését, felszólították a tanítókat az iskola átadására, a Julián-tanítókat pedig kiutasították az országból. Az Egyesület ezután abban reménykedett, hogy a pécsi internátus üzembehelyezésével a Horvátországban élő véreink gyermekeinek hazahozatalával sikerül egy új generáció nevelése és így lehetőség mutatkozik az oltani magyarság nemzeti érzésének és faji önérzetének megtartására. Azonban az első világháború utáni politikai viszonyok nem nyújtottak

módot arra, hogy egyetlen magyar ifjút is haza tudjon hozatni az Egyesület. Felmerült az a terv is, hogy egy horvátországi egyesület létesítésével meentsük meg a magyar telepeken régóta működő magyar iskolákat. Az ottani magyarságnál ugyan megvolt az áldozatkészség, azonban a Jugoszláviának odaítélt bánáti és bácskai részen régóta működő magyar iskolákat is betiltották. Így szóba sem jöhetett, hogy Horvátországban és Szlavóniában magyar iskolát állíthasson föl az Egyesület ott élő magyar lakosság részére.

Időközben változás állott be az Egyesület vezetőségében is. Széchenyi Béla gróf elhalálása után Tarkovits József belső titkos tanácsos látta el az elnöki teendőket, azonban Budapestről való eltávozása után felmentését kérte. Az Egyesület igazgatósága és közgyűlése Kollányi Ferenc jaki főapátot választotta a Julián Egyesület elnökévé, az ügyvezetői másodelnöki tisztet pedig Petri Pál dr. államtitkára ruházta.

Az új vezetőség nem tudott megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy az Egyesület működése szüneteljen. Új munkaterületet kerestek, új munkaterületet találtak. Oly helyekre igyekezett az Egyesület munkásságát kihelyezni, ahol a magyarság nagy számban élt, és ahol a nemzeti kisebbségi jogokat tiszteletben tartották. Ezért az Egyesület nyugat felé fordult s a külföldi nagy magyar gócpontokat Bécs, Berlin és Párizs magyarságát kereste föl. A m. kir. miniszterelnök jóváhagyásával az itt élő magyarság gyermekeinek kulturális gondozását vette tervbe.

1924-ben két tanerőt küldött Berlinbe s itt 50—60 magyar gyermek oktatását kezdte meg. Ugyanis a hivatalos statisztika szerint Berlinben akkor 4000 magyar élt és ezek gyermekei már-már alig tudtak magyarul.

1925. évben Bécsben egy tanító és két tanítónő vezetésével öt magyar tanfolyamot létesített az Egyesület, úgyhogy a tanulók száma rövid idő alatt 132-re emelkedett. Bár a Bécsben élő magyar eredetűek száma 20—25.000 före tehető, az ottani nyilvántartás szerint azonban 9.000 magyar állampolgár gyermekének a magyar kultúra számára való megmentéséről volt szó.

1927. évben megindította az Egyesület a franciaországi akciót és rövid idő alatt az északfranciaországi bányavidéken, Párizsban, magyar növendékek részére nyitott tanfolyamokat.

1928. szeptember havában nyílt meg a szófiai magyar iskola 20 tanulóval és a szófiai Julián-tanító irányítja a ruszcsuki magyar tanfolyamot is.

1934. október végén a legnagyobb itáliai magyar kolóniában, Milánóban szervezett az Egyesület magyar tanfolyamot.

1935. júniusában pedig a tengerentúlra, Braziliába küldte ki tanítóját, hogy Sao-Paoló államban élő 50—60 ezer magyar gyermekei számára létesítsen iskolát.

Végül 1936. telén a gráci magyar kolónia sürgetésére létesített magyar iskolát, illetve magyar tanfolyamot, ahol rövid időn belül a tanfolyamot látogató gyermekek száma 350-re emelkedett.

Az európai centrumokban szervezett magyar tanfolyamok szerves és kiegészítő része volt a tanfolyamot látogató gyermekek magyarországi nyaraltatása is a Gyermekvédő Liga nyaralóhelyein.

Az Egyesület ügyvezető másodelnökének fáradhatatlan munkássága eredményezte azt, hogy a Népszövetség, illetve az általa kijelölt vegyes döntőbíróóság elismerte a Julián Egyesület horvátországi vagyonára vonatkozó jogos követelését. Azonban hosszú kálváriát kellett megjárnia az Egyesületnek addig, amíg egységre került a sor. Kötetekre megy a Népszövetséghez és a vegyes döntő bírósághoz, a magyar minisztériumokhoz és közhatóságokhoz benyújtott előterjesztések tömege. Hát még a magánlevelek száma! Végre 1938. évi július 28-án a magyar külügyminisztériumban aláírták a magyar délszláv egyezményt, amelynek értelmében a Julián Iskola Egyesület horvátországi vagyonáért 2,300.000 dinárt, azaz 262.200 pengő kárpótlást fog kapni. Sajnos a közbejött jugoszláviai zavarok miatt a Julián Egyesület e könyv megjelenése idejéig, 1944. május haváig sem kapta meg ezt a csekély összegű kárpótlást.

Az 1933. esztendőben Kollányi Ferenc pápai prelátus a Julián Egyesület elnöke meghalt és az Egyesület közgyűlése Madarász István dr. akkori miniszteri osztályfőnököt, pápai prelátust választotta meg elnökké. Ebben az esztendőben az Országos Magyar Iskolaegyesület társult a Julián Egyesülettel és az alapszabályok módosítása után a Julián Iskola Egyesület nevet vette föl. Ettől az időtől kezdve az Egyesület vezetősége az ezeréves határokon belül élő magyar szórványokon élő véreink kulturális gondozására fordította figyelmét. Az alvó, vagy már kiháló nemzeti-ségi öntudat újraélesztésére megszervezte a Julián könyvtárakat és a legértemesebb tanítókat és a legjobb tanulókat pénzjutalomban részesítette. Így az 1934. és 1944. közötti tíz évben megjutalmazott 289 tanítót és 200 tanulót, 1.118 tanítót pedig elismerő oklevéllel tüntetett ki. Mind iekolai, mind könyvtári tevékenységénél az Egyesület súlyt helyezett arra, hogy csak ott nyújtson segítséget, ahol a szórványban élők egyedül nem voltak képesek ezt a kulturális szükségletet kielégíteni. Az Egyesület ügyelt arra, hogy tevékenysége soha ne legyen politikai irányú, és sem más állam, sem más nemzetiség érzékenységét meg nem sértette. Csendes munkája sohasem váltott ki ellenszenvet vagy reakciót.

A kir. Tanfelügyelőség felterjesztésére és javaslatára minden lakott helyen és szórványon, ahol magyar családok élnek, az Egyesület megszervezte és felállította a Julián könyvtárt. A tanítók és lelkészek százait kapcsolta be a magyarmentő munkába. Ezek a tanítók hivatali munkájukon kívül vallásos és hazafias színdarabok előadásával, ünnepélyek rende-

zésével, iskolánkülső ismeretterjesztő előadásokkal, dalárdák és Olvasókörök megszervezésével vettek részt az Egyesület munkájában. Elmondhatjuk, hogy ma már nincs az országnak olyan zuga, ahova a Julián Egyesület ne küldte volna el könyveit különféle heti és havi folyóiratait az olvasnivaló fiatalok és felnőttek számára. Úgy hogy ma, az 1944; évi állapot szerint a Julián könyvtárak száma 1032-re emelkedett, a könyvtárakban pedig 84.000 kötet van. Abból a célból, hogy e nagyszámú könyvtárigénylést az Egyesület kielégíthesse, kulturális tevékenységét az utolsó években gyorsított ütemben végezte.

A könyvtárat használó tanuló ifjúság száma egy év alatt 22.213 volt, akik az év folyamán 36.072 kötetet vettek ki a könyvtárakból. A felnőtt olvasók száma 16.441, akik 39.160 kötetet olvastak. A könyvtár olvasói részére ingyenesen járhatja a KÉVE, a Vasárnapi Könyv, az Országépítés, a Szébb Jövő, az Én Újságom, a Jópajtás, Az Ifjúsági Vöröskereszt, a Szív és a Harangszó című lapokat.

Jelenleg az Egyesület Petri Pál dr. ny. államtitkár, ügyvezető másodelnök irányítása mellett Szabó János dr., ny. számszéki tanácsos, egyesületi titkár, Szerdahelyi László dr. igazgató és Hegedűs Istvánné, Julián tanítónő központi tisztviselőkkel látja el a központi adminisztrációt és intézi az ügyeket,

Amikor a magyar tanítás Szlavóniában lehetetlenné vált és a változott hangulat megsemmisítette a horvátországi és boszniai magyar iskolákat és kiüldözték a magyar kultúrának a veszélyeztetett végekre küldött élcsapatát, a Julián mozgalom megteremtője és szervezője, Klebelsberg Kxmó gróf és munkatársa, Petri Pál dr. kultusz államtitkár a Julián Egyesületben megkezdeti munkát folytatva, más területet keres és talál a magyar faj védelmére. Az 1918-as szomorú magyar őszön ezeknek a vezetőknek a tekintete végigsimogatta a halálos némaságban várakozó; «szétszórt alföldi kis magyar tanyákat és az idegenajkú községekben nyelvüket és nemzeti érzésüket elvesztő magyar szórványokat. A dicsőséges magyar távlatokat kutató szemek befelé néztek és ekkor meglátták a magyar kultúra legárvábbját, az analfabéta tanyai magyar gyermeket. A magyar jövő fanatikus szerelmesei minden akadállyal megbirkózó teremtő munkaerővel megtalálták az új munkaterületet s talán ekkor született meg az ötezer magyar tanyai iskola felállításának a terve. Klebelsberg Kunó gróf halála után a Julián eszmék szolgálatában vele együtt küzdő és önzetlenül dolgozó munkatársai nem a múlton keseregtek, hanem a jövőbe nézve, el nem csüggedve a félreismerés, a támadás, a vádaskodás dacára tovább dolgoztak a nemzet jövő dicsőségén és az ezeréves magyar határok visszaszerzésén.

A Julián Egyesület régi vezetői közül ma már csak Petri Pál dr. ny. államtitkár, m. kir. titkos tanácsos másodelnök irányítja az Egyesület

működését; hosszú időközön keresztül munkatársai Szabó János dr. legfőbb számszéki tanácsos, egyesületi titkár és Hegedűs Istvánné sz. Gerlits Aranka, Julián tanítónő.

Az Egyesület külföldi akcióit az arra illetékes hivatalos szerveknek átadva, ma a kárpáti határokon belül a nem magyar ajkúak között élő magyar véreink kulturális gondozásával és a magyar szórványokon élő gyermekek megmentésével szolgálja a nagynevű és feledhetetlen emlékű alapítók által kitűzött célokat.

Eddig szól a legilletékesebb tényezők adatai alapján a Julián Iskola Egyesület története. Ez csak egész rövid kivonata annak a heroikus munkának, melyet az Egyesület immár negyven esztendeje kifejt a magyarság érdekében. Ha, — a könyv korlátozott terjedelme és a nagy anyag miatt, — csak néhány oldalon is tudtunk rámutatni az Egyesület négyévtizedes áldásos működésére, az olvasó mégis fogalmat alkothat magának a végzett munkáról és arról az emberfeletti küzdelemről, melyet a külföldi magyarság megmentése érdekében a Julián Egyesület példátmutatóan kifejtett. Ezt a nemzetmentő munkát folytatniok kell mindazoknak, akik erre az apostoli misszióra vállalkoztak. Különös tisztelettel tekintünk tehát minden Julián tanítóra, mert ők ezer veszéllyel szemben vállalják a legnagyobb áldozatokat is a magyarságért. Nézzük most, kik irányítják a Julián Iskola Egyesületet e könyv megjelenése idején, 1944-ben.

A JULIÁN ISKOLA EGYESÜLET VEZETŐSÉGE.

Elnökség:

Elnök: Madarász István dr. kassai megyéspüspök.

Ügyvezető másodelnök: Petri Pál dr. m. kir. titkos tanácsos,
ny. államtitkár.

Alelnökök: Pataky Tibor dr. miniszterelnökségi államtitkár,
Szűcs István dr. v. országgyűlési képviselő.

Titkár: Szabó János dr., ny. miniszteri tanácsos.

Választmány:

Bánlaky Adorján, Bárczy István dr. (államtitkár), Fülel-Szántó Endre, Huszka Ernő dr., Kertész K. Róbert dr., Kiss Károly dr., Kovács Jenő dalnoki, Kovács-Karap Ernő, Mattay Imre, vitéz Nagy Iván dr., Nuber Sándor, Papp József, Prokopy Imre, Vajdinger Gyula dr.

Igazgatóság:

Antalfia Antal dr., Balogh Andor dr., Böszörmény László dr., Jalsoviczky Károly dr., Klaniczay Gyula dr., vitéz Kovács Alajos dr., Kosa Kálmán dr., Gróf Künn István dr., Névelős Gyula dr., Oszwald György dr., Szűcs István dr., Venczelly Béla dr.

Számvizsgáló bizottság:

Romra Béla dr., vitéz Zele Ferenc dr., Jász Miklós dr.

Szeretettel, hálával és tisztelettel gondoljunk ezekre a férfiakra, mert munkásságuk, a Julián Iskola Egyesület keretén belül, nemcsak a mának szól, hanem az örökké élő magyar nemzetnek.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége rövid története és szervezete.

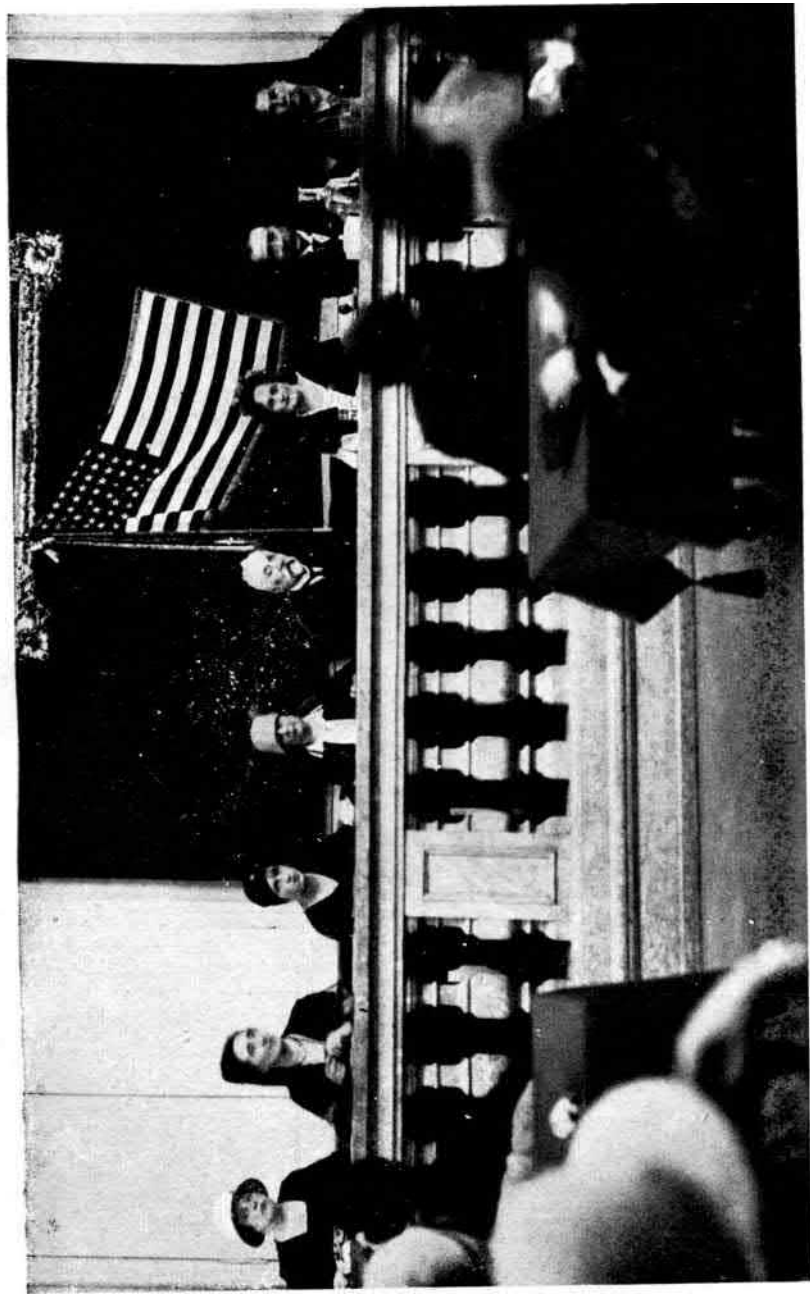
E könyv írójának, életének egyik nehéz szakaszában, csendes elvonult-«ágra volt szüksége. Szerencsésen rátalált arra a helyre, ahol elmélyedni és elmélkedni lehet. A Bükk-hegység aljában, Miskolc szomszédságában» Görömböly-Tapolcán, a kedves és meghitt Hungaria-Szálló fogadta be az író. Már akkor javában tombolt az elkeseredett harc a világon. Miskolcot és környékét szovjet repülőgépek bombázták. A kicsi tapolcai szálló kiürült. A vészes események következtében sietett mindenki haza. Otthonába. De az elvonultságot kereső író ott maradt. Még jobban a magányhan. A Gondviselés akarta így, mert valami csodálatos dologra akadunk. A magány összehozott, — tartózkodásunk és visszavonultságunk ellenére — a szálló úrnőjével. Először még a nevét sem tudtuk, mert az Ibusz utazási iroda útján utaztunk le és az volt a szándékunk, hogy senkivel sem érintkezünk. Csak a saját életünk és más életek drámáját figyeltük lelki kihatásaiban. És agyunkban már akkor szőttünk valami szép tervet. Már akkor kirajzolódott bennünkben „A világ magyarságáért” című munka egész koncepciója. Ez 1942. esztendő szeptemberében történt. Akkor kész volt már a tervünk a könyv valamennyi fejezetére. Csak azt nem tudtuk pontosan, hogy a magyar nők munkáját a világ magyarságáért milyen keretben méltassuk. Éreztük, hogy ezt méltatni kell. S íme, itt jelentkezett a Gondviselés szándéka görömbölytapolcai utunkkal. A Hungaria-szálló magányában a sors összehozott minket az egyik „legmagyarabb nagyasszonnyal”. Kitűnt, hogy a szállótulajdonos, eme bájos fészeknek az úrnője Réthey Ferencné, ny. főispán felesége, a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének alapító elnöke. Ezt csak később, a tapintatosan megindult esti beszélgetések után tudta meg az író. S amit megtudtunk, az szívenütött minket. Íme, rátaláltunk a forrásra és arra a tárgykörre, amit kerestünk és ami nélkül e könyv hiányos lenne. Kitűnő forrásnak bizonyult Réthey Ferencné a tekintetben, hogy adatokat tudjunk meg tőle a magyar asszonyok hazafias munkálkodásáról. Erre annál inkább

láttunk biztatást, mert Rétheyné élete főműve, a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége kiemelkedő szolgálatokat tett a magyar hazáért, az itthoni és külföldi magyarokért.

A felfedezést tett követte. Nem azért író az író, hogyha egyszer rátalál a keresett tárgykörre, meg ne írja. Előbb azonban kutatnunk kellett adatokért. Legilletékesebb forrásunk, amint mondtunk, a Gondviselés által felénk küldött Rétheyné volt. Előbb őt hallgattuk meg. Szerény és tartózkodó volt közléseiben, mégis eleget tudtunk meg ahhoz, hogy következtetni tudjunk. Ennek az asszonynak elbeszélésein keresztül csodálatos lélek tárult fel az író előtt. Szinte korszerűtlenül hatott, hogy ma, az elszürkült életben, egy magyar nő Zrínyi Ilonák és Dobó Katicák hitével cs lángoló lelkével, sőt bátorságával tud beszélni a magyarságról. Érdekelni kezdett minket ez az asszonyi lélek és mégjobban érdekelték az író tettei. Tehát tovább kutattunk. Régi újságokat, leveleket szedtünk elő, a fővárosban ismerősöket kérdeztünk meg, mit tudnak a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségéről és alapító elnökéről, Réthey Ferencnéről. Szükségünk volt erre már azért is, mert a jövő szempontjából fontosnak tartottuk, hogy megörökítsük a magyar asszonyok és honleányok áldásos munkásságát a külföldi magyarságért. Ezeknek a tetteknek nyomán új irányt lehet kijelölni a jövő nemzedéknek a külföldi magyarság megmaradása érdekében. A szerzett adatok alapján tehát elhatároztuk, hogy közreadjuk a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége történetét. Méltán megérdemli ez a Világszövetség, hogy munkássága szerény írói tollal megörökíttessék; de a nemzetnek is szüksége van ilyen történelmekre, okulásul, biztatásul. Íme, a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége rövid története.

A trianoni igazságtalan béke mélységes gyászt hozott a magyar nemzetre. A sötét felhők közül, mint reménysugár tört elő Rothermere lord kiáltó szózata, amelyben igazságot kíván Magyarországnak, mert hazánknak is helye van a nap alatt. Réthey Ferencné a Budapesti Hírlap 1927. július 27-i számában lelkesítő felhívást intézett a magyar nőkhöz. Eszerint a nemes angol lord iránti hálánknak adjunk kifejezést egy gyönyörű emlékalumban, mely ismertesse meg a külfölddel az egész magyar történelmet a magyar nagyasszonyok munkásságán át. Rétheyné felhívására 48 magyar nőegyesület és a magyar asszonyok ezrei csatlakoznak mellé! Megalakul a Magyar Nők Rothermere lord Emlékalumbizottsága, amely megtervezte azt a művészi albumot, amelyet 400 tagú magyarruhási hölgybizottság adott át 1928. május 19-én a Vigadóban Rothermere lord fiának, Mr. Harmsworthnak.

Az emlékalbum elgondolása és a kivitellel járó munka oroszánrészre Réthey Ferencné érdeme volt. A magyar nők, hogy iránta való hálájuknak és szeretetüknek kifejezést adjanak, megajándékozták őt egy kisebb,

"Pro Hungaria" Nők Világszűnéségének alakuló gyűlése a Várnegyvezhúzán, Budapest, 1928. augusztus 23. Balról jobbra: Radóczyiné Ruttkay Emma, Köveskúthly Jenőné, Fudák Ágoda, Kenéz Béltáiné, Rákosi Jenő, Réthely Ferencné dr.-né elnök, Perényi Zsigmond báró, Jaszenszkyne T. Irén. A szelgenezsúzó a Pittsburgi Magyar Nők Ligája ajándéka.

de díszes emlékalbumbal, amelynek lapjairól a magyar nők hálájának, nagyrabecsülésének és szeretetének ékes szavai áradnak feléje. Megható-
 ünnepség keretében adták át részére ezt az albumot és az ünnepi szónok
 arra kérte Rétheynét, ne hagyja el a Magyar Nők Rothermere lord Emlék-
 albumbizottságába tömörült nagyszámú magyar nőket, legyen továbbra is
 a vezérük. Így alakult meg 1928. augusztus 8-án Perényi Zsigmond báró
 elnöklésével a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya, amely elnökéül
 Réthey Ferencnél választotta. Trianoni megásott sírunknál, a magyar nemzet halálos aléltágának
 legelcsüggedtebb óráiban megmozdult a magyar asszonyok hazájukért
fájó szíve és Réthey Ferencné dr.-né 1928. augusztus 23-án a Magyar
 Nemzeti Szövetség Női Osztályának keretéből megalakította a „Pro
 Hungaria” Nők Világszövetségét az igazságtalan trianoni békeszerződés
 revíziójáért való küzdelemre. Ez volt az első, — rövid idő alatt itthon és
 külföldi szervezetei útján idegen országokban is igen nagyra nőtt, —
 magyar nőegyesület, amelyik kifejezetten a revízióért való küzdeésre, a
 külföld országáiban a magyar igazság ismertetésére és — a nagy célok
 érdekében — a külföldi, különösen az amerikai magyar asszonyokkal való
 szeretetteljes együttműködésre alakult. Ez volt az első magyar nőegyesü-
 let, amelyik kinyújtotta testvéri kezét a külföldön élő magyar nők felé,
 hogy lelkükben erősítse az ó-hazához való hűséges ragaszkodást és magyar-
 ságuk büszke tudatát.

A budapesti Vármegyeháza nagytermében tartott alakuló díszköz-
 gyűlésről Rákosi Jenő a Pesti Hírlap 1928. augusztus 26-i vezércikkében
 ezt írta: „A magyar nők világszövetsége alakuló gyűlése mérföldjelző
 stáció, a Revízió történetében Első számmal jelölve”.

A díszközgyűlés a „Pro Hungaria” központi elnökévé Réthey Ferenc-
 nét, alelnökké: Kenéz Bélánét, főtitkárrá: Jeszenszkyné T. Irén írónőt
 választotta. Társelnökök lettek: Horváth Ferencné (Cleveland), Reményi
 Józsefné (Cleveland), Kalassay Jánosné, Takaró Gézáné, Losonczy Ist-
 vánné (Newyork), Tóth Lajosné (Pittsburgh).

A szövetség fővédnökségét Rothermere lord vállalta el, aki a követ-
 kező levelet intézte Réthey Ferencnéhez:

„Madam,

nagy örömmel olvastam levelét, melyben közli velem, a Magyar Nők
 lord Rothermere Emlékalbumbizottságának azon szándékát, hogy meg-
 szervezni óhajtják az egész világon élő magyar nőket egy nagy szövete-
 ségbe, hogy azokat a területeket, amelyektől a trianoni szerződés igaztala-
 nul megfosztotta Önöket, segítsenek visszaszerezni.

Gyakran volt alkalmam a nyilvánosság előtt és magánkörben is, úgy
 Magyarországon, mint más országokban kifejezést adni legnagyobb csoda-

latomnak azért a szerepért, melyet a magyar nők elmúlt századokban is, hazájuk nemes hagyományainak ébrentartásánál játszottak.

Nem tudok elképzelni szervezetet, amely az egész világon nagyobb szolgálatot tehetne hazájának, mint a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségét és igen nagy örömmre szolgál, hogy kérésének eleget téve a Szövetség fővédnökségét elvállalom.

Igen boldog leszek, ha a megalakulás formaságainak befejezése után hírt hallok Önökről és kérem fogadja legőszintébb meggyőződésem kifejezését, hogy a hazaszerető nők e szövetsége által igen sok jó vár Magyarországra.

London, 1928. aug. 21.

Őszintén tisztelő híve
Rothermere.”

Rövid idő alatt nagyon sok magyar nőegyesület csatlakozott a Szövetséghez a revíziós munkára. Megindult a „Pro Hungaria”-ban a nagy tevékenység. Az elnökség, a tisztikar tagjai közül Kenéz Bélánét, Guillaume Árpádné, Köveskuty Jenőné, Fischer dr.-né, Szilágyi Ágotha dr., Zachariás Mária és Margit, Csávossy Benigna br., Fedák Ágota dr., Mók Ferencné, Sebesta Kolosné, Sz. Sólomos Bea, Tóth Emese dr., Pósa Lajosné, Raffay Sándorné, R. Ruttkay Emma, Grundböck Mária, Ádám Éva, Vadászné Joós Ágnes, Kálmán Piroska, Balázs Mária, Bartos L. Gézané, Fejéregyházy Valérné, Wladár Róbertné, Zsigmond Vilmosné, Boross Ernőné és mások lelkes munkához láttak, hogy a Szövetség kiépítse a propaganda munkájához szükséges külföldi összeköttetést.

Meghatottan emlékezünk meg a Szövetség első főtítkárának, későbbi alelnökének, majd tiszteletbeli elnökének Jeszenszkyne T. Irénnek több mint egy évtizeden át, elkövetkezett haláláig tartó áldozatos, kiemelkedő és hűséges munkájáról. Nemcsak a központban tevékenykedett fáradhatatlanul, de hóban, fagyban, forró napsütésben járta Pestkörnyékén Réthey Ferencné vei a „Pro Hungaria” szervezeteket, hogy a gyűlésekre összegyűjtött munkásasszonyok ezreinek lelkébe, — mikor arra nagy szükség volt, — ékesszólásával hazaszeretetet, magyar érzést csepegtessen. Trianoni gyászruhájában Jeszenszkyne T. Irén amerre megfordult, meguyerte a szíveket és szeretet, tisztelet kísérte. A „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének oszlopa, izzólelkű, kiváló magyar asszony és haláláig hűséges, fáradhatatlan munkatárs volt.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége megalakulása után angolnyelvű köriratot intézett Anglia és Amerika nőegyesületeihez, amelyben ismertette a Magyarországgal történt igazságtalanságot és revíziós mozgalmunkhoz csatlakozásukat kérte. Az eredmény nem maradt el. Az Elmira-college felajánlott 2 évre egy helyet egy magyar egyetemi hallgatónő részére, hogy ott a világ minden tájáról való 600 növendék előtt

League President Here

SECOND NEWS SECTION

Pittsburgh Post-Gazette

NOVEMBER
13, 1929.

PLANS LEAGUE CHAPTER HERE

Hungarian Women Leader Speaks At Institute.

Mrs. Teresita Teresita of Budapest, president of the World League for Democracy, spoke yesterday to a group of Hungarian women in an address at the institute. She was the first woman in the history of the United States to establish a branch of the league in this country. She is the first woman to be elected president of the league. Her address was in English and was well received. She is the first woman to be elected president of the league. Her address was in English and was well received. She is the first woman to be elected president of the league. Her address was in English and was well received.

Mrs. Teresita Teresita of Budapest, president of the World League for Democracy, pictured above, spoke yesterday to a group of Hungarian women in an address at the institute. She was the first woman in the history of the United States to establish a branch of the league in this country. She is the first woman to be elected president of the league. Her address was in English and was well received. She is the first woman to be elected president of the league. Her address was in English and was well received.

Pittsburgh Post-Gazette cikke 1929. nov. 13. — amelyben dr. Réthy Ferencné amerikai propagandaüggyel foglalkozik. A cikkben, "Pro Hungaria" alabul-gyűlésen nov. 11-én a fegyverreltel nap-ján, mikor Amerika ünnepeket ült, mondotta Réth-hely Ferencné: "A Önök elnöke, Mr. Hoover beside telve van szerencével, kétséssel és igazságszolgálatokkal. Magyarország mindkettőt semmit sem ér, Triá-nonban elvettek területünk 3/4 részét és lakos-ságunk 2/3 részét. Olyan államokhoz csatlakoztunk amelyek a történelem folyamán soha sem tartoztak. A "Pro Hungaria" Nők Világ Szövetsége reméli, hogy munkásságával segít bele a női világban, hogy elterjedjen a területét."

A Pittsburgh Post Gazette cikke 1929. november 13-án Réthy Ferencné dr.-né amerikai propaganda-üggyel.

ismertesse a trianoni igazságtalanságot. Ezt a feladatot Becze Anni végezte el szép sikerrel. Több külföldi nőegyesület meghívást küldött Réthey Ferencnéhez, hogy tartson Angliában, Amerikában revíziós előadásokat. Az alakuló közgyűlésen résztvett amerikai magyar asszonyok pedig hazatérésük után megalakították az amerikai testvérszervezeteket.

Az amerikai revíziós előadó-út.

Az amerikai „Pro Hungaria” szervezetek azután meghívást küldtek Réthey Ferencné dr.-nénak, hogy jöjjön ki az amerikai asszonyokhoz. Kérték, lelkesítse és szervezze be őket a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségébe, hogy hatalmas szervezetté tömörülve együtt küzdjenek Trianon revíziójáért. Réthey Ferencné 1929. október 2-án indult el a nagy útra. Első állomása Paris volt, ahol a Magyar Házban ünnepélyes külsőségek között megalakult a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége, melynek elnökévé: Papp Karola dr.-t választották. Erről Poherné Bexheft Lili a „Magyar Külpolitika.” 1929. október 19-i számában „Miről beszélünk Parisban?” címmel a következőket írja:

„Réthey Ferencné a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének elnöke világműködési útjára indult. Gyönyörű beszédet mondott Parisban, Ez a végtelenül bájos, zseniális magyar asszony olyan nagyméretű történelmi képet tárt elénk, melyben megláttuk Magyarország dicsőséges múltját, ami valóságos freskóként hatott a Magyar Ház dísztermében Dobay-Székely Andor remekbe festett magyar címeres Hungaria képe előtt. Rétheyné szép fekete magyar díszruhájában már azóta messze jár. Tengerentúl magyar testvérek között, ott keresi az igazságot.”

Londonban megalakította Rétheyné az angol-magyar barátnők szövetségét. Amerikában 31 nap alatt 47 előadást tartott magyar és angol nyelven és mindig 600—800 főnyi előkelő hallgatóság előtt ismertette Magyarország igazságtalan feldarabolását. Előadásairól a világlapok hosszú cikkeket írtak és közölték díszmagyarruhás fényképét. Az amerikai „Toledo” c. lap, mint „A revízió Nagyasszonyát” aposztrofálja, akit „as amerikai magyarság örökre szívébe zárt”.

Íme, bizonyosságul Ütő Árpádné Rétheynéhez írt leveléből idézet: „Huszonhárom év óta, mióta itt vagyunk, én még minden magyar ünnepélyen részt vettem, de még soha oly csendben nem volt a közönség, mint a te gyönyörű beszéded alatt, ahol 600 ember leste ajkadról a szót, úgyhogy lélekzenni is alig mert, hogy ne zavarjon. Most, hogy itt maradtunk, még mindig a hatásod alatt vagyunk és fel-felsőhajtunk elgondolkodva, hogy amíg Magyarországnak ilyen nagyasszonya van, addig van remény ahhoz, hogy Magyarország újra a régi lesz.”

Réthey Ferencné lelkesítő előadásai nyomán Amerikában 18 „Pro Hungaria” szervezet alakult, melyhez sok-sok ezer magyar asszony csatla-

kozott. Lord Rothermere Chicagóba Réthey Ferencnének dedikált fényképet küldött. A kísérő levélben a nemes lord többek között ezeket írja:

„Engedje meg, hogy nagyrabecsülésemet fejezzem ki azért a nemes és önfeláldozó munkáért, amelyet hazája érdekében folytat. E munka és az Ön kitűnő angol röpirata tanúsága önfeláldozó lelkének és lángoló hazaszeretetének. Cselekvései azonosak azokkal, amelyeket Magyarország Nagyasszonyai a történelem folyamán cselekedtek. Nagy örömmel látom, hogy Ön nagymértékben megvalósítja a fontos külföldi propagandát és amerikai körútja éppen olyan nagysikerű, mint munkássága a kontinensen. London, 1929. november 9. Rothermere s. k.”

Perényi Zsigmond báró 1929. november 8-i levelében Réthey Ferencnéhez ezt írta: „Fel sem becsülhető értékű működéséért fogadja Méltóságos Asszonyunk a Magyar Nemzeti Szövetség elnökségének leg-hálásabb köszönetét... stb.”

Réthey Ferencnét x\merikában tartott előadásai során kétízben a terembe hatolt kommunisták megzavarták és őt életveszélyesen fenyegették. Erről az Amerikai Magyar Népszava 1929. november 19-i száma a következő címen emlékezik meg: „A bolsevista zavargókat kiverték a „Pro Hungaria” newyorki előadásáról. Két kommunista terroristát a mentők szállítottak kórházba.”

A Szabadság (Cleveland) október 30-i száma Réthey Ferencnének a clevelandi nagygyűlésen elmondott beszédét négy hasábon közli és arról ezeket írja:

„Beszéde, nyelvezetének szépsége, ami a magyar ruha pompájával és a szóló asszonyi szépségével párosult, megbűvölve tartotta a hallgatóságot, még az amerikaiakat is. Jól esett fülünknek anyanyelvünk tiszta zengése, muzsikája. Réthey Ferencné briliáns interpretáló ja a magyar nyelv szépségének.”

Nagysikerű amerikai útjának rendkívüli visszhangja támadt a hazai újságokban is, amelyek hasáboakat írtak róla. A budapesti Vármegyeháza zsúfolt termében tartott beszámolója társadalmi esemény volt. Előadását Perényi Zsigmond báró, a Nemzeti Szövetség elnöke nyitotta meg, aki rámutatott arra, hogy milyen nagyszerű missziót vállalt magára Réthey Ferencné, amikor áthajózott az Óceánon, hogy megszervezze és a magyar ügy szolgálatába állítsa Amerika magyar asszonyait.

A clevelandi Szabadság Réthey Ferencné beszámolójáról ezt írta: „Rétheyné előadását sokszor szakította félbe zúgó taps, különösen akkor, amikor az amerikai magyarok magyarságáról, az ó-haza iránti érdeklődéséről számolt be. A hallgatóság, akik körében mindenkit ott láttunk, aki Budapest életében szerepet játszik, úgy érezte, hogy nagyszerű munkát végzett Réthey Ferencné.”

A nagyobb magyar városok sorban meghívták Réthey Ferencnél, hogy amerikai útjáról előadásokat tartson. Ezek nyomán megindult a „Pro Hungaria” magyarországi szervezkedése, illetve vidéki szervezetek alakulása.

Az „Eger” c. lap ezt írta:

„Réthey Ferencné nagyszerű útja egyedülálló vállalkozás a magyar irredenta-küzdelem történetében. Az első magyar nő volt, aki dacolva szárazon és tengeren megtett hosszú utak fáradalmaival, átkelt az Óceánon, hogy amerikai véreink között is munkatársakat szerezzon a trianoni igazságtalanság elleni küzdelemhez. Az örömkönnyek és a lelkesedés tüze fogadta mindenütt, ahol fekete díszmagyaros alakja megfordult.

Elsőnek Eger városa hívta meg amerikai útjáról szóló beszámolójára. Réthey Ferencné szava több volt mint előadás, a szent magyar tűznek, az irredentának felszítása és lángra-gyújtása volt.

Amerikába is magyar lelket ment keresni — mondotta — azt a lelket, amelyik kétfelé van darabolva; az egyik még az Óhazáé, a másik már Amerikáé. A jövő reménységét részükre a hazatérés képezi. Ez nemcsak nagy nemzeti vagyongyarapodást jelentene, de a magyar fajiség értékes tulajdonságokkal gyarapodna, mert az amerikai magyarok széles látókört nyertek és a magyar fajnál hiányzó üzleti szellemet és élelmességet megtanulták.

A Magyar Otthon 1930. április 5-i számában ezt írja:

„A magyar nemzet halálos aléltóságának legelcsüggedtebb óráiban egy forrólelkű magyar asszony acélos akarattal, kivételes tudással és szervező-képességgel megszervezte a „Pro Hungaria” Nők Világszöveteégét, amelyik hatalmas tiltakozás a trianoni halálos ítélet ellen.”

Réthey Ferencné francia és angol nyelven írt trianoni kitűnő röpirata több tízezer példányban szétosztva hirdeti külföldön Magyarország igazságtalan szétदारabolását.

A *Dunántúl* c. pécsi újság ezt írja:

„A legendás történelmi idők magyar nagyasszonyainak képe rajzolódik meg lelkünkben, amidőn a „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége elnökének, Réthey Ferencnének nemes alakját idézzük emlékezetünkbe. A XX. század magyar asszonyát látjuk, aki a kor páncéljában, szellem fegyverével száll síkra azért, amit a férfiak karja elengedett. Réthey Ferencné a ragyogó szónoki készség magyarruhás köntösében, díszmagyarjában, könnyeket fakasztva járta végig az Új-világot, hogy feltépjen minden behegedt sebet, visszahódítson minden szívet a megcsontított Ó-hazának. Erről a nagy nemzeti munkáról és a „Pro Hungaria”-nak az egész világot elárasztó tevékenységéről külön cikkben fogunk beszámolni.”

A *Veszprémi Hírlap* Réthey Ferencné előadásáról ezt írja:

„Kethey Ferencné nemes emberi egyéniségét tökéletesen megrajzolni nem is lehet. Látni és hallani kell őt. Alakja a magyar nagyasszonyok tiszteletet parancsoló nemessége. Hangjának csengése belopódzik még az elkérgesült szívekbe is. Amellett olyan nyelvtudással, szónoki és előadói készséggel ajándékozta meg a természet, amely férfiak között is ritkítja párját.”

Székesfehérvári Napló 1931. január 8.

„Csodálatos propagandaeredményeket ért el kül- és belföldön a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének elnöke, Réthey Ferencné, a történelem hősielelkű nagyasszonyainak egyenes szellemi leszármazottja, ki törhetetlen hittel, áldozattal, a tett és szó erejével küzd a haza újjáépítéséért.”

A „*Vasárnap*” című hetilap 1930. dec. 24. száma: „A magyar revízió nagyasszonya” címen hosszabb cikket ír Rétheyné munkásságáról és közli díszmagyarruhás fényképét.

„Réthey Ferencné, Réthey Ferenc ny. főispán lánglelkű hitvese, a magyar revíziós mozgalom varázsos szónoki képességű, zseniális honleánya. Az amerikai magyar nőknek rajongva szeretett vezérük, Franciaországban, Agliában, Belgiumban és idehaza is nagy szolgálatokat tett a mindinkább érni kezdő revízió szent ügyének. Fajtánknak valóban dísze, remeke Rétheyné nagyasszony.”

A „PRO HUNGÁRIA” NŐK VILÁGSZÖVETSÉGÉNEK AMERIKAI TESTVÉRSZERVEZETEI.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének alakuló közgyűlésén 1928. aug. 28-án Réthey Ferencné beszédében a Szövetség egyik nagy céljával a külföldi magyar nőkkal való testvéri összeköttetés megteremtését jelölte meg. Ezeket mondta:

„Széttépték egységes szép hazánkat, de széttépni nem tudták a lelki integritást és amíg él lelkünkben a magyar felbonthatatlanság eszméje, addig nagy és erős vagy nemzetem!

Ezt az eszmét hirdetni, testvéri, összetartó szeretettel kifejleszteni és erősíteni a magyar nők lelkében, azokéban, akiket sorsuk a hazától távol való életre predesztinált, egyik nagy célja a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének. A szeretet honmentő és honépítő munkája lesz ez. Amerikai magyar nőtestvérek! — a külföldi közvélemény megteremtése a mi igazságunk mellett a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének nagy célja. A Ti segítségetekre számítunk a szabadság hazájában, mert Amerika volt az egyetlen állam, amelyik nem írta alá az igazságtalan trianoni békeszerződést.

Louis Serre francia kereskedelemügyi miniszternek Réthy Ferencné dr.-né bemutatja a „Pro Hungaria”
Nők Világszövetségének magyar kiállítását Párisban.

Más kötelességeitek is vannak amerikai magyar asszony testvéreké. A magyar haza szeretetét belevésni azokba a zsenge gyermeklelkekbe, akik távol idegenben születtek, de magyarságukat elfelejteni és megtagadni sohasem fogják, ha gyönyörű nyelvünket megtanulják. Piciny magyar rügyek, második generáció, akik messze tengerentúl születtek, akik Magyarországról talán a dajkamesékben sem hallottatok, a Ti számotokra fogunk teremteni Magyar Otthont, ahová hazajöttök és nem jut majd eszetekbe a költő keserve: „nem leie honját a hazában.”

Hazajöttök nyári szünidőre, néhány hétre, megismerni történelmünket, történeti hagyományainkat, hazajöttök megszeretni apáitok földjét és megtanulni azt, hogy magyarok vagytok.

„Ez a harmadik fontos célja megalakuló Szövetségünknek.””

Ekkor tűnt fel először a magyar otthon megteremtésének gondolata. Az amerikai „Pro Hungaria” szervezetek a megalakulás után rövidesen munkába léptek és a nagy magyar célok érdekében számos amerikai „Pro Hungaria” szervezet még ma is igen szép eredménnyel dolgozik.

A clevelandi „Pro Hungaria” első elnökei voltak: Cserna Endréné dr.-né, a nagy tudású Horváth Ferencné, Reményi József né és Bartos Fülöpné. Később a kitűnő Ülő Árpádné. A clevelandi „Pró Hungaria”, mint Schröder Ilonka főtitkár jelentésében közölte, 50 tagú küldöttséggel jelent meg Mrs. Hoover amerikai elnök feleségénél és felhívta figyelmét az óhazával történt igazságtalanságra.

Az amerikai lapok mindjobban felfigyelnek a „Pro Hungaria” működésére és nemcsak a magyar nőegyesületek lépnek be tagul a Szövetségbe, de sok előkelő amerikai angol nő is tagja lett a „Pro Hungaria”-nak és felajánlják segítségüket a revíziós munkához.

A nagytehetségű Horváth Ferencné elnök vezetésével a clevelandi „Pró Hungaria”, de számos más amerikai „Pro Hungaria” szervezet is, — évente rendez magyar ünnepélyt március 15-e és október 6-a emlékeztére. Ezeken az ünnepélyeken az amerikai magyar asszonyok és gyermekek magyar ruhákban jelennek meg és az ott megnyilvánuló szellem, az óhazához való szerelet és ragaszkodás szelleme, mély nyomot hagy a kint született ifjúság lelkében.

Chicagóban 3 „Pro Hungaria” szervezet alakult és Chicago környékén 8 testvérszervezet, amelynek központi elnöke a kitűnő Füzy Béláné lett. Alelnöke Garay Ilona. Sajtóelőadója Lőrinczi Erzsébet.

Igen érdekes a chicagói „Pro Hungaria” szervezetek által használt levélpapír és boríték, amelyen feltüntetik a szétdarabolt Magyarországot, alatta e félírással angolul: „Igazság ez?”

A chicagói és számos más amerikai szervezet több alkalommal adta elő Réthey Ferencné által írt szöveggel az élőkép-sorozatot: „Mit tett a magyar nő ezer éven át a hazáért?” címmel. Ez propaganda szempontjából olyan hatásosnak bizonyult, hogy a clevelandi city manager, Mr. Hopkins (ma Rooseveltnél tanácsadója) ezt mondta: „vigyék végig ez élőképeket egész Amerikán és Amerika közvéleménye az Önöké lesz”. A chicagói testvérszervezet Réthey Ferencné angolnyelvű röpiratát, amelyben az ezeréves Magyarországot ismertette 8 térképpel illusztrálva, — sokezer példányban kinyomatta, és megküldte előkelő amerikai köröknek, befolyásos amerikai nőegyesületeknek, hogy felhívja figyelmüket az igazságtalan trianoni békediktátumra. Mind a chicagói, mind a newyorki és többi amerikai „Pro Hungaria” szervezet karácsonyra igen sok és értékes szeretetsomagot küldött az ó-hazába az első világháborút követő nehéz, inséges években, amelyeket a központ a szegények között osztott szét. Az ó-haza minden hazafias megmozdulásából részt kérnek azok a drága amerikai magyar asszonyok. A Madách-szobor javára a Városi Színházban rendezett nagyszabású előadás alkalmával a clevelandi, newyorki és chicagói, pittsburghi „Pro Hungaria” küldötte el dolláradományát a szoborra.

A newyorki „Pro Hungaria” testvérszervezet a nagyműveltségű és lelkes magyarszívű Takaró Gézánné elnöklésével 1939-ben tartotta megalakulásának 10 éves évfordulóját és a központ által küldött gyönyörű zászló felszentelését. A zászló néhai Leszner Alfrédné akkori központi ügyvezető alelnök művészi hímzése. A newyorki „Pro Hungaria” Szopkóné Ágh Vilma alelnök és a lelkes tisztikar közreműködésével számos magyar délutánt rendezett, hogy összetartsa az ott élő magyarságot. A kint született magyar gyermekeket vasárnapi iskolák keretében magyar nyelvre oktatják és hazafias előadásokon magyar ruhákban szavalják el és éneklük magyar költők műveit. A newyorki „Pro Hungaria” ifjúsági osztálya Szopkó Lilian elnök kezdeményezésére gyönyörű memorandumot, — amely az amerikai kinn született magyar ifjúság óhazához való szeretetének bizonyítéka, — juttatott el a Nemzetek Szövetségéhez Genfben sokezer aláírással. Ebben tiltakoztak óhazájuk feldarabolása és az igazságtalan trianoni békeszerződés ellen.

Az amerikai magyar asszonyok óhazához való szeretetének és hűségének bizonyítéka a központhoz küldött fényképük is, amelyiken a newyorki „Pro Hungaria” mintegy 80 tagja a központ által tervezett trianoni, fekete magyar ruhában van lefényképezve. Lelkes elnökük, Takaró Gézánné vezetésével nemcsak az általuk rendezett magyar ünnepélyeken, de amerikai ünnepélyeken is testületileg jelennek meg a trianoni magyar ruhában, hogy demonstrálják magyar hazájukhoz való ragaszkodásukat.

A Felvidék visszacsatolásakor az amerikai „Pro Hungaria” szervezetelek örömeinek meghatározó jelét adták. A newyorki „Pro Hungaria” gyönyörű hímezett selyemzástól küldött az akkor Pausz Béláné elnökségével megalakult kassai „Pro Hungaria”-nak.

Hammondon Dénes Jánosné, East-clútagoban Szabó Györgyné, Alliancehen Kruchió Antalné vezeték lelkesen a „Pro Hungaria”-t. Youngstownban Laky Zsigmondné, özv. Mihók Sándorné, Zsámboki Tivadarné, Ambrózy Matild alakították meg a „Pro Hungaria” testvérszervezetét. Az alakuló gyűlés előtt felhívásban fordultak az ott élő magyar nőkhöz. E felhívásban többek között ezt írták: „Mutassuk meg mi — youngstowni magyar nők is, — hogy tudunk munkálkodni Csonka-Magyarország megmentésén! Csonka-Magyarország fájdalma a mi fájdalmunk is! Egész Magyarország öröme lesz a mi örömünk is!”

Toledon a Szt. István hitközség plébániáján Amerika egyik nagy magyar főpapjának vezetésével alakult meg a „Pro Hungaria” testvérszervezete. Elnök: Kolibár Imréné lett, társelnök: Újlaki Ferencné, Farkas Gézáné dr.-né és Márk Béláné lettek.

A toledo-i magyar nők óhazához való szeretetének és ragaszkodásának bizonyítéka, hogy az iskola udvarán játszódozó gyermekek „Péter, Palkó, Jancsi, Jóska” mind magyarul beszélnek. Amikor Réthey Ferencné nekik az ellenségről beszélt, akik szétdarabolták a szép Magyarországot, a bogárszemű gyerekek nagy elhatározással vigasztalták: „ne sírjon, majd mi segítünk visszazerezni Magyarországot!”⁶⁴

Nagy lelkesedéssel alakult meg Detroitban is a „Pro Hungaria” testvérszervezete. Elnökei lettek: Kemény Györgyné, László Sándorné, Tóth Mihályné, Fodor Gyuláné, Kemény Márta és Varga Endréné, akik lelkes munkába fogtak a nagy magyar célok érdekében.

A pittsburghi magyar nők is részt kértek a Magyarországiért való munkából, hogy — mint ők írták, — méltókká tegyék magukat a magyar nemzet egykori Nagyasszonyaihoz, akiknek tettei, lángoló akaratereje követendő például szolgálhatna minden amerikai magyar nő részére”. A lelkesedéssel megtartott alakuló közgyűlésen elnökké Szécskay Györgynét, társelnökökké Karay Mihálynét, Daróczy Sándornét, Dienes Barnánét, Meleg Gyulánét, Sebestyén Endrénét, özv. Tóth Lajosnét, Varga Lajosnét, Zubriczki Dezsőné és Fiók Albertnét választották meg.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége központjának alakuló közgyűlésén Budapesten Tóth Lajosné és Fiók Albertné a pittsburghi magyar nők nevében a központ részére gyönyörű csillagos amerikai selyemzástól nyújtottak át, amelyen nemzetiszínű szalagra arany betűkkel van hímézve: „Veletek vagyunk és Veletek maradunk”.

A pittsburghi magyar asszonyok ezt az ígéretüket meg is tartották, mert immár 15 éve minden magyar agyért való lelkesedésüknek és munkakészségüknek számos jelét adták. Igen sok magyar estét rendeztek, amelynek jövedelmét a pittsburghi egyetem magyar szobájának berendezésére ajánlották fel. A kint született magyar gyermekek részére szavalóversenyeket rendeznek a helyes magyar kiejtés elsajátítására.

Érdekesek az általuk használt levélzáró propagandisztikus bélyegek, rajta a felírás angol nyelven: „Világ, ide figyelj! Igazságot Magyarországnak!”

Megható idézetet közlünk a pittsburghi „Pro Hungaria”-nak a központhoz küldött egyik leveléből: „A magyarságnak élő kincse az emlék. Mi, akik a sors parancsszavára kénytelenek voltunk hazát cserélni, mindent elkövetünk azért, hogy gyermekeink szívet ne cseréljenek. Gyermekeink ajkán magyar maradjon az imádság.”

Az amerikai „Pro Hungaria” testvérszervezetek 3 évenként nagygyűlést tartottak a clevelandi, — chicagói, — newyorki szervezetek meghívására. Ezek a nagygyűlések személyes megismerkedésre adtak alkalmat. Itt megtárgyalták a Csonka-haza érdekében végzendő egyöntetű revíziós munkát és az amerikai magyarság körében kifejtendő munkát, hogy megőrizték a magyar szellemet és a kint született generáció lelkében az érdeklődést és a szeretetet az ó-haza iránt. Ekkor születtek meg az amerikai magyarok által írt megható irredenta költemények és szindarabok.

Mikor e sorokat írjuk, a második világháború vérzivatarra elszakított minket szeretett amerikai magyar testvéreinktől. De a magyar felbonthatállanság eszméje minden sorscsapás dacára tovább él lelkünkben. Hisz-ezük, hogy a „Pro Hungaria”-ba tömörült amerikai magyar asszonyok aggódó szeretettel gondolnak reánk most is és megérik azt, hogy mi sem felejtünk. Szívünk minden dobbanásával várjuk azt a boldog órát, mikor szeretettel ölelhetjük majd keblünkre őket. Addig is folytassuk a munkát Nagymagyarországért! „Pro Hungaria!”

A KÖZPONT MŰKÖDÉSE.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének tagjai külső megjelenésükkel is ki akarták fejezni magyarságukat. A megalakulás után azonnal, 1928-ban, — minden későbbi magyarruha-mozgalmat megelőzve, — trianoni fekete magyar ruhát terveztek, amelyiket utcán is lehetett hordani. Azóta nemcsak a központ, de az amerikai szervezetek tagjai is hordják, ahogy arról számos fénykép tanúskodik.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének 1930. augusztus 14-i díszközgyűlése Réthey Ferencné nagyszerű amerikai revíziós előadójának elismeréséül örökös elnökévé választotta. Ugyanez a díszközgyűlés Perényi

Zsigmond br. iránti hálójának adott kifejezést azért a nagyértékű erkölcsi támogatásért, amelyben a „Pro Hungaria”-t részesítette és őt a Szövetség védnökéül megválasztotta. A közgyűlés Melczer Lilla országgyűlési képviselőt társelnökké választotta.

Réthey Ferencné amerikai útjára elkíserte, mint a központ kiküldötte Guillaume Árpádné alelnök, aki előkelő angol klubokban számos értékes előadást tartott Magyarországról és ezért neki a közgyűlés meleg köszönetét fejezte ki.

A Magyarországgal történt igazságtalanság külföldön való ismertetésére a „Pro Hungaria” külügyi szakosztályt létesített, amelyik Szilágyi Ágotha dr. vezetésével a külföldi nagy nőegyesületekkel állandó összeköttetésbe lépett, őket propagandaanyaggal látta el. Ezek között legnépszerűbb volt a Réthey Ferencné által írt francia- angolnyelvű röpirat. Nyolc térképpel illusztrálva mutatta be az ezeréves Magyarországot történelmének különböző korában és végül a szétdarabolt hazát. Ezt a röpiratot a külföldi magyar követségek is sok ezer példányban szétosztották. A budapesti nagy szállodákban, ahova előkelő külföldiek szoktak szállni, soha nem volt elég a röpirat, mert entente-harát fiatal emberek összeszedték és megsemmisítenék, Rétheyné pedig a csehek fekete-listájukra helyezték.

Ellynor Glyn a „Pro Hungaria”-nak meleg levélben köszönte meg a felvilágosító leveleket, iratokat és megígérte, hogy újságcikkekben és előadásokban foglalkozik a trianoni igazságtalansággal. Lagerlöf Selma is melegen érdeklődött a „Pro Hungaria” revíziós munkája iránt. Mrs. Le Grand T. Meyer, Miss Gray, Miss Owsley, Mrs. Lees a chicagói acélkirály felesége és sok más külföldi író nő megtartotta ígéretét és újságcikkekben és előadásokban foglalkoztak Magyarország igazságtalan szétdarabolásával.

A külügyi szakosztály a külföldi lapokban megjelent és Magyarországot helytelen világitásba beállító cikkekre számos esetben küldött rektifikáló cikkeket. A külföldi nagy nőegyesületekkel való kapcsolatokat sikerült annyira kiépíteni, hogy 1932-ben a Nemzetek Szövetségéhez Genfben beadott a „Pro Hungaria” egy beadványt Trianon revíziójáért, amelyen 5 millió asszonyt képviselő aláírás volt. A világ minden tájáról való Nőegyesületek aláírásával.

1929. augusztusában az eszperantó világtalálkozó alkalmával Réthey Ferencné kérték fel, hogy a magyar asszonyok nevében eszperantó nyelven üdvözlje a kongresszust. A „Pro Hungaria” a kongresszuson résztvevő 1500 külföldi részére a Margitszigeten nagyszerű magyar délutáni rendezett, ahol a külföldiek részére a magyar zenét, magyar táncot és a magyar viseletet mutatták be. Ezen az ünnepélyen Réthey Ferencné eszperantó nyelven elmondott irredenta beszédének szövegét a

vak eszperantisták elnöke elkérte és vak-technikával kinyomatták a világ összes vakjainak könyvtárai részére. Ezen az ünnepélyen résztvett Hágából Kunéry Lili is, aki a „Pro Hungaria” munkáján fellelkesedve, Hollandiában 3 fiókszervezetet alapított a magyar igazság ismertetésére.

1930. októberében előkelő bolgár vendégek tiszteletére rendezett a „Pro Hungaria” magyar délutánt a magyar-bolgár testvériség ápolására. Ezen Konstantinova Sonja felkérte az elnökséget, hogy alakítsák meg Szófiában is a „Pro Hungaria”-t.

1931-ben résztvett a „Pro Hungaria” a Népszövetségi Ligák Nemzetközi Uniójának Kongresszusán és a magyarországi női delegációba Apponyi Albertné grófné és Rosenberg Augusztia mellé Réthey Ferencné dr.-nét jelölték.

1932-ben a Szövetség Parisban magyar kiállítást rendezett, ritkaságszámba menő művészi magyar kézimunkákból, csetneki, halasi és Pannónia csipkéből, herendi porcellánból. A kiállítást Louis Serre francia kereskedelmi miniszter, számos szenátor is meglátogatta. Ez alkalommal Réthey Ferencné párisi nőegyesületek meghívására „La Hongrie millénaire et ses femmes célèbres” címen több előadást tartott a magyar történelem és a magyar kultúra ismertetésére. Ezzel kapcsolatban Réthey Ferencné „La Hongrie rempart de l'occident et clef de l'Orient” című francia nyelvű revíziós iratából több ezer darab került szétosztásra mértékadó körökben Parisban a Magyarországgal történt igazságtalanság ismertetésére.

1932-ben a trianoni magyar ifjúság elhelyezkedési lehetősége a kicsinyre zsugorodott hazában is nehézzé vált és a diplomás ifjak közül igen sokan rendkívül nehéz helyzetbe kerültek. A „Pro Hungaria” utcai gyűjtésre kapott engedélyt „Magyar Anyák Az Ifjúságért” címen. A kb. 12.000 P-t kitevő összegyűlt összegből az arra rászoruló, érdemes egyetemi hallgatók tandíját, vizsgadíját fizette be a Szövetség a questurára és így segítette tanulmányaikat befejezni. Számos, a megszállt területről való magyar ifjú is kapott tanulmányi segílyt.

Igen sok hazafias, irredenta délutánt rendezett a Szövetség, hogy az irredenta gondolatot ébrentartsa, hogy a Trianon okozta sebek be ne gyógyulhassanak. Ez ünnepélyek tiszta jövedelmét hazafias célra fordította. Sok könyvet vásárolt. Ezeket részben a külföldi magyarsághoz juttatta, másrészt karácsony előtt elküldte őket a megszállt területre magyar gyermekeknek.

A „Pro Hungaria” a Madách-szoboralap javára 1936-ban a Városi Színházban 2000 néző előtt, akiknek sorában helyet foglalt Augusztia kir. hercegnő és József kir. herceg, Anna fenséges asszony és vitéz József Ferenc kir. herceg, a kormány tagjai és a főváros társadalmának színe-

java, igen nagysikerű előadást rendezett, szép anyagi eredménnyel. Az ünnepi beszédet Herczeg Ferenc mondta, az elnöki zárósztót Réthey Ferencné tartotta. Színre került März Károly irredenta darabja „A Magyar Asszony Imája”, melynek főszerepét Széchenyi Viktorné grófné alakította, 150 előkelő műkedvelő közreműködésével. A zenekart Sonkoly István vezényelte.

A szövetség a Zeneakadémia nagytermében minden évben nagyszabású márciusi hazafias ünnepélyt rendez. A „Pro Hungaria” a magyar nők bel- és külpolitikai ismereteinek kibővítését célzó előadásokat rendez, amelyen a magyar közélet kiváló tagjai tartanak előadásokat. Az első előadó Berzeviczy Albert volt. Továbbá Pékár Gyula, Eckhardt Tibor, Réthey Ferenc, Eöttevényi Olivér, Raffay Sándor, Glatz Oszkár, Kratochwill Károly, Imre Sándor, Csekolics Iván gr., Póka-Pivni Béla, Nagy Emil dr., Zichy Ernő gr., Bornemisza Géza, vitéz galántai Glock Tivadar, Somogyváry Gyula, Gömörly Laiml László. Előadást tartott a „Pro Hungáriában” Lewellyn Jones angol képviselő, Miss H. French és Miss Starbuck amerikai ügyvédnő.

A hazafias előadásokon a magyar művészvilág színe-java szerepelt. Basilides Mária, Gyurkovics Mária, Kóréh Endre, Nagy Izabella, Cselényi József, Molnár Ferenc, Hir Sári, Muráti Lili, Szeleczky Zita, Pethes Margit, G. Márkus Lili és mások.

Három ízben megtisztelte a Szövetséget vitéz József Ferenc kir. herceg öfensége saját költeményeinek felolvasásával, — rendkívüli sikert aratva. Szózatot intézett a magyar nőkhöz Anna fenséges asszony az 1936. és 1939. évi díszközgyűlésen.

A „Pro Hungaria” 10 éves jubileumára, 1938. augusztus 23-i díszközgyűlésre az amerikai magyarság üdvözlését Amerika egyik magyar főpapja hozta el. Könnyekig megható beszédet mondott a kintélő magyarság hazaszeretetééről. Szopkóné Agh Vilma a newyorki „Pro Hungaria” érdemdús alelnöke és Jámbor Lajosné az amerikai magyar asszonyokat képviselte.

1943-ban, Zrínyi Ilona születésének 300 éves fordulóján a Szövetség nagyszabású hazafias ünnepélyt rendezett, amelyen Réthey Ferencné tanulmányszámába menő előadást tartott Zrínyi Ilonáról, koráról és hazaszeretetéről. Ekkor választotta az Országos Rákóczi Szövetség dísztagjává.

Az irredenta ünnepélyek és felolvasó ülések rendezése a kultúrszakosztály és az ifjúsági osztály lelkes munkája. A munka oroszlánrészét a Szövetségnek már 12 éve fáradhatatlan, nagytehetségű és nagyérdemű főtitkára, Hahnny Bódogné kiváló író és kitűnő szónok végzi, aki a szociális ügyeket is irányítja, ahai Koósa Tiborné, Timon Tekla a kultúrosztály jelenlegi kitűnő elnöke, Baján Ferencné lelkes alelnök, Máday Lajosné,

Héderváry Klára, kézdiszentléleki és tordai Szóts Árpádné, Venczelly Béláné, Köveskútyi Jenőné, Félegyházi Kálmánné dr.-né és sokan mások sohasem lankadó érdemdús munkatársak. A pénztárosi teendőket a Szövetség alapítása óta Zachariás Mária végzi, aki pontos és lelkiismeretes működésével nagy érdemeket szerzett.

A háborús évek szigorú teleire a Szövetség nagymennyiségű kötött holmit és többízben pénzadományt juttatott el a Vöröskereszthez fronton küzdő katonáink részére.

A Felvidék visszacsatolásakor a magyar asszonyok hálájuk jeléül gyönyörű emlékalbumot állítottak össze Mussolini részére és azt magyar ruhás küldöttség adta át a budapesti olasz követnek da Vinci grófnak, aki feleségével együtt a küldöttséget teán látta vendégül.

A finn gyermekek részére 1200 P-t juttatott a „Pro Hungaria”. Onni Tálás finn követ és felesége a Szövetség előadásain több ízben megjelent és a követné, valamint édesanyja a Lotta-szervezetről két ízben tartott előadást.

Egy újabb világégés közepén, az új világháborúban, — sajnos — hazánknak is vannak hősi halottai és maradnak hadiárvai. Ezekről gondoskodni, a felnevelésüket előmozdítani kötelessége most a magyar társadalomnak. Jelenleg a Szövetség — anyagi erejéhez képest igyekszik ezt a szép célt szolgálra.

1944. február 6-án Árpádházi Boldog Margit szentté avatásának tiszteletére a „Pro Hungaria” ünnepélyes előadóülést rendezett, amelyiken a magasszárnyalású ünnepi beszédet P. Végváry Egyed dr. O. P. mondotta.

Üchtritz-Amadé Emilné grófné, író, az Árpádházi szentek életéről tartott lélektanulmányi alapon nagyszerű előadást. Koósa Tiborné, Timon Tekla és Misik Rózsa saját költeményeikből olvastak fel.

VIDÉKI SZERVEZETEK.

Réthey Ferencné amerikai útja után megindult az itthoni, vidéki szervezkedés is.

A „Pro Hungaria” első vidéki fiókszervezete Pécssett alakult meg. Első elnöke: Fischer Béla alispán felesége, majd Cseh Józsefné lett.

A „Pro Hungaria”-nak egyik fontos célja a munkásasszonyok nemzeti irányú nevelése. Ehhez a munkához igen értékes segítséget nyújtott a „Pro Hungaria” kitűnő díszelnöke, Esterházy Móricné grófné, aki számos pestkörnyéki „Pro Hungaria” szervezet alakuló gyűlésén megjelent és szép buzdító beszédek tartott.

A megalakult pestkörnyéki szervezetek nagy feladatot vállaltak magukra. Pestkörnyéken a munkás emberek tízezrei élnek és közöttük a

nemzetköziség gondolata erősebben terjedt. A „Pro Hungaria” magyar asszonyai szeretettel közeledtek a munkásasszonyokhoz, foglalkoztak velük. Bevonták őket a „Pro Hungaria” nemzeti szellemű munkájába és a munka nyomán sokezeren szorították magukhoz a vörös zászló helyett az áldott nemzeti színű lobogót.

1929. május 7-én a sashalmi fiók alakult meg. Elnökéül: Jeszenszky T. Irént választották meg. Később Malovetz Ferencné, majd Törzs Arturné, utána Hernádszurdoki Mihalik Józsefné lett az elnök, akinek vezetésével végez a sashalmi szervezet még ma is szép és áldásdús munkát. Vigh Jánosné és Oláh Józsefné szerzett különös érdemeket. Karácsonykor 100—150 szegény családot látnak el étellel és tüzelővel.

A mátyásföldi „Pro Hungaria” 1930-ban alakult meg nagy lelkesedéssel. Első elnöke: lovag Riedl Ernőné volt. Díszelnöke: Szurmay Sándorné báróné, jelenleg: Köveskuly Jenőné elnöklésével végez szép magyar munkát. Az ottani gimnáziumnak és polgári iskolának díjakat adományoz a magyarul legszebben beszélő növendékek jutalmazására. Az országzászló terét virággal látja el és hősi sírokat gondoz. Munkásasszonyok részére tanácsadó irodát tart fenn és elintézi a hadbavonultak vagy elesettek hozzátartozóinak ügyeit. Anyagi segítséget is nyújt részükre.

A rákospalotai „Pro Hungaria” elnöke Cserba Elemérné dr.-né és ügyvezető elnöke Balázs Mária vezetésével alakult meg nagy lelkesedéssel. A rákospalotai „Pro Hungaria” alakuló közgyűlésén Esterházy Móriczné grófné, a „Pro Hungaria” díszelnöke nagyszabású beszédet mondott, amelynek szép gondolatai ma is élő és megszívlelendő valóság és ezért idézünk abból:

„Az ecsedi lápot kettészeli a trianoni határ, de ha ég a láp, akkor nincs határ és tüzet tapos a magyar csendőr és a román gránicsár, a földbirtokos és a béres, férfi, asszony, gyerek, mind... És megállítják a tüzet, körülárkolják, nem mehet tovább. Eloltani azonban csak az Úristen tudja a téli hóval! De ott, ahol égett a láp, mély seb marad, elpusztult a termőföld és hosszú évekig tart, amíg ismét használhatóvá válik.

Magyar Asszonyok! Ma sok helyen ég a föld és elhamvad rajta az élet! Fogjunk össze és ne engedjük terjedni a pusztító lángot, húzzuk eléje a szeretet árkat és bízunk abban, hogy az Isten ezt a tüzet is eloltja!”

A rákospalotai „Pro Hungaria” alakuló közgyűlése 1931. november 29-én volt. Éveken át inséges időben, a téli hónapokban heti 600 ebédet főzött és osztott ki a szegények között. A hozzávaló anyagot a rendezett gyönyörű irredenta ünnepek jövedelméből szerezte meg.

Kispesten Molnár József polgármester feleségét választották a „Pro Hungaria” elnökévé, Bráz Józsefnét, Kovácsy Zoltánét, Korényi Gézőt társelnökké.

A pestszenterzsébeti „Pro Hungaria” elnöke Chikán Béláné, társelnökei Helle Lászlóné dr.-né és Geherné Vastagh Anna.

A budafoki „Pro Hungaria” díszelnöke Törley Bálintné lett. Elnökei: Záborszky Nándorné, Czermann Antalné, Macskássy Zoltánné.

Újpesten Geduly Lajosné, Semsey Andorné és Honigberger Istvánné képviselték a „Pro Hungaria”-t.

Pestszentlőrinc, Rákosliget és Rákosszentmihály magyar asszonyai is bekapcsolódtak a honleányi munkába.

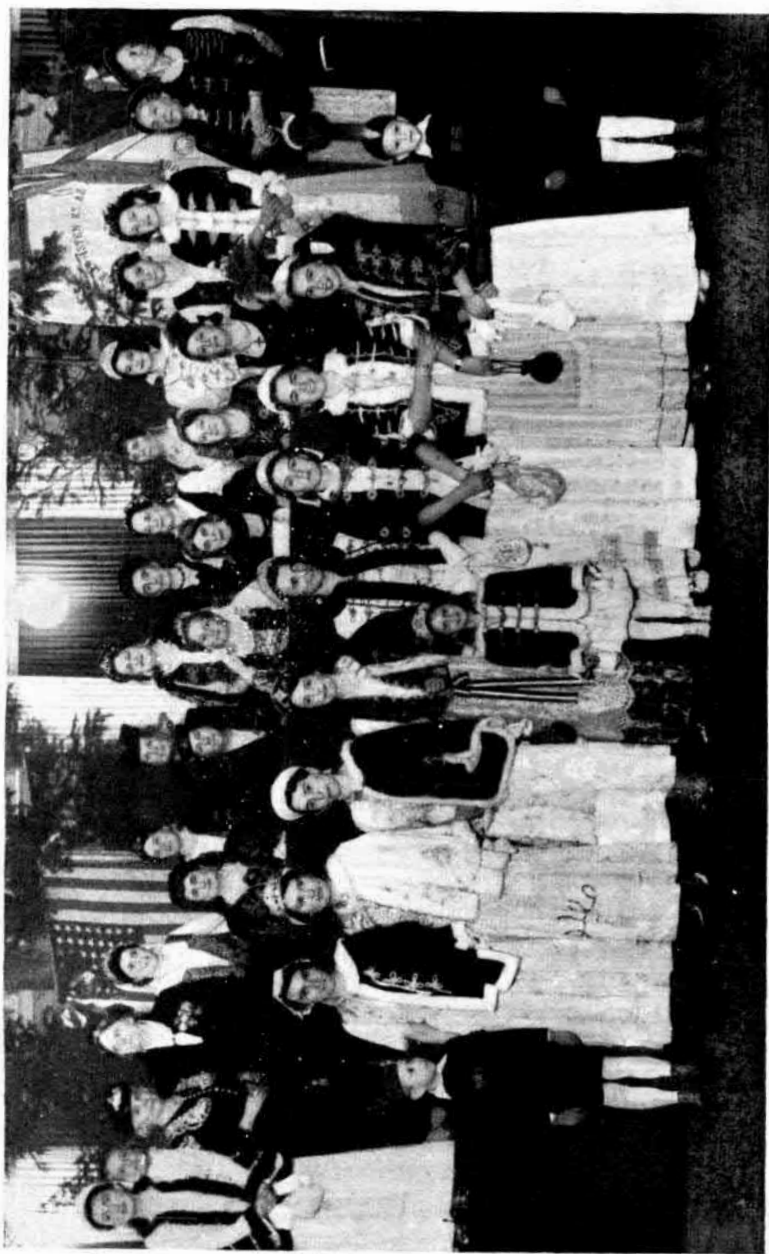
Számos pestkörnyéki szervezet már 1929-től kezdve évente megrendezte az „Anyák ünnepé”-t és a szegénysorsú anyák között azon a napon többszáz szeretetsomagot osztott ki hazafias ünnepély keretében.

Az „anyák ünnepére” Réthey Ferencné által összeállított 10 parancsot több ezer példányban szétosztották a pestkörnyéki munkások gyermekei között, hogy bennük az anyák iránti szeretetet és tiszteletet, a magyar haza szeretetét erősítsék.

1938-ban a belvederi döntés visszaadta Trianonban elrabolt területeink egy részét. Túlradó öröm és boldogság töltötte el a „Pro Hungaria” magyar asszonyainak szívét. Hiszen megérték, amiért 10 évig küzdöttek, annak egy része megvalósult.

A visszacsatolás után az ungvári nőegyesületek Kerekes Józsefnével az élén, akik a 20 éves cseh rabság alatt is tántoríthatatlan magyar lelkek maradtak, meghívást küldtek Réthey Ferencnének. Látni és hallani akarták a „revízió nagy asszonyát”. Réthey Ferencné előadást tartott az ungvári mozgóképszínházban külföldi revíziós útvjáról és a magyar asszonyok revíziós munkájáról. Előadását többször szakította félbe zúgó taps és lelkesen, kórusban követelték: „Mindent vissza, mindent vissza!”

1939. ápr. 19-én megalakult Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona városában, Kassán a „Pro Hungaria” kassai szervezete. A közgyűlés reggelén a központ kiküldöttei és a kassai magyar asszonyok díszmagyar ruhákban a Dómban ünnepélyes misét hallgattak. Réthey Ferencné zokogva imádkozott. Hiszen magyarul imádkozhatott és beszélhetett szülőföldjén, a Felvidéken, ahonnan 20 évig kitiltották a csehek. A Schalk-ház nagyterme mennyezetig érő tátrai fenyőkkel volt a „Pro Hungaria” megalakulása tiszteletére feldíszítve. Kassa város felszabadult magyar társadalma ott volt Pausz B. elánéval az élén. Ennél a névnel álljunk meg. Mikor a rádió át vártuk a pillanatot és amikor megszólaltak a kassai harangok és a Főméltóságú Kormányzó Úr fehér lován bevonult a hazatért Kassára, az első női hang Pausz Béláné volt, amit hallottunk, ő üdvözölte a Főméltóságú Párt éves szavakkal, amelyekből felcsendült a 20. éven át visszafajított, de megőrzött nagy magyar hazaszeretet. Pausz Béláné 20. éven át segítő anyala volt a kassai rászoruló magyaroknak és bizony nem egyszer csak a jó Isten óvta a cseh börtöntől.

A kassai „Pro Hungaria” alakuló közgyűlése 1939. április 19-én. Középső ülősor balról jobbra: Pausz-Béltáné, a kassai „Pro Hungaria” ügyvezető elnöke, Szombathelyi Ferencné elnök, Réthely Ferencné dr.-né országos elnök, Hatny-Bódogné központi főtitkár, Baján Ferencné központi alelnök.

A „Pro Hungaria” kassai szervezetének elnöke vitéz Szombathelyi Ferencné, hadtestparancsnok felesége lett, ügyvezető elnöke: Pausz Béláné.' Alelnök: vitéz László Árpádné, főtitkár: Dapsy Viola. Bizony megérdemelné valamennyi kassai magyar asszony, hogy nevük itt álljon, de' helyszüke miatt ez lehetetlen. Pedig ők a kassai „Pro Hungariá”-ban valamennyien nagy-nagy honleányi munkát fejtenek ki. A „Kassai Legenda”, amelyet élőképekben mutattak be a Városi Színházban, több ezer pengőt jövedelmezett a sebesült katonáknak. A kassai Fő-utcán felállították az Áldozatkészség Oltárát és rövid félév alatt annyit gyűjtöttek össze az oltárnál, hogy ez év januárjában 1000 katonát ruháztak fel téli holmival. Ezt a szép ünnepséget a Magyar Híradó minden mozgósínházban bemutalta. A visszacsatolás napján a kassai „Pro Hungaria” minden évben többszáz szegény gyermeket megebédeltet, hogy emlékeztesse őket az örömnpra, amelyiken ismét az ezeréves anyaország gyermekeivé lettek. Jenleg Lakatos Gézáné a „Pro Hungaria” díszelnöke.

Elnöke a lelkes és fáradhatatlan Fáy Barnáné és ügyvezető elnöke: Pausz Béláné.

ZÁSZLÓSZENTELÉS.

Végül megemlékezünk a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének' gyönyörű hófehér selyem zászlajáról, amelyre arany betűkkel hímezlek idézetet Szathmáry István örökértékű irredenta költeményéből. E néhány sor a „Pro Hungaria” programja, jelszava:

„Velünk az Isten és az ősi jog
Trianont ledöntjük
Zászlónk győzni fog!”

A zászló gyönyörű selyem túfestés. Hungaria alakja sötét felhőkön áll. A háttérben már virrad. A felkelő nap aransugarai szétosztatják a sötét felhőket és megvilágítják Nagy-Magyarország címerét. A „Pro Hungaria” zászlajára a világ minden részéről, ahol magyarok élnek, akiknek fáj hazájuk szétdarabolása, érkeztek adományok, de különösen az amerikai „Pro Hungaria” szervezetekbe tömörült sok-sok ezer amerikai magyar asszony küldte el hozzájárulását a revíziós zászlóra megható sorok kíséretében. Zászlóanyának a „Pro Hungaria”-nak a revízióért küzdő nagynevű alapító elnökét kérték fel. A magyar női társadalom egyetlen irredenta zászlaját Csiszárík János püspök, meghatalmazott miniszter szentelte fel a Szent István-városi Bazilikában 1931. aug. 23-án. Szem nem maradt szárazon, mikor az oltárnál térdeplő zászlóanyát, Réthey Ferencnél a püspök e szavakkal áldotta meg: „Az Isten áldja meg azért, amit Magyarorszáért tesz!” Valóban ez volt a legnagyobb jutalom, amit a

revizióért és a külföldi magyarságért küzdő Réthey Ferencné, — aki semmiféle kitüntetést el nem fogadott, — kaphatott.

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége munkássága Réthey Ferencné vezetésével messze kikerjedt a Csonkahaza határain túl. Ha fáradhatatlan munkásságát érdemül említik előtte, Rétheyné Madách gyönyörű szavaival válaszol:

„Ne vakítson el a képzet,
Hogy amit tesz, azt az Isten
Dicsőségére te végzed,
Sőt te nyertél tőle dísz, ha
Engedi, hogy légy helyette.”

Jeszenszkyé T. Irén a „Pro Hungaria” áldott emlékü főtitkára, majd tiszteletbeli elnöke, egy füzetben összegyűjtött szemelvényeket Réthey Ferencnéhez írt levelekből, újságcikkekből, a neki ajándékozott díszalbumból. A füzethez írt előszóból idézzük:

„E sorok írója hosszú, küzdelmes években hűséges munkatársa volt Réthey Ferencnének és e kis bevezető írására nemcsak a hozzáfűző tisztelet és ragaszkodás indította, de e füzetben röviden összegyűjtve, Réthey Ferencné munkássága álljon minden idők magyar asszonyai előtt, mint önzetlen, lángoló hazaszeretet, az áldozatokra kész magyar nő követendő példaképe.”

A „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének működéséről, külföldi és belföldi missziójáról röviden megemlékeztünk. Szervezetét is, íme ismer tettük.

E szemelvények beszéljenek az utókorhoz azokról a nemes erőfeszítésekről, amelyeket a trianoni szomorú Csonka-haza asszonyai lánglelkű vezérük vezetésével kifejtettek a boldog Nagy-Magyarország eljöveteleért és a világ valamennyi magyarjáért.

A „Pro Hungaria“ Nők Világszövetségének zászlószentelése 1931. augusztus 23. Középen virágcsokorral a kezében Réthely Ferencné zászlótartója.

A Magyar Nemzeti Szövetség Női osztályának rövid története és szervezete.

A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya a magyar szórvány-gyermekekért áldásos közreműködést vállalt. Ugyancsak a legnagyobb készséggel és körültekintéssel segít a Magyarok Világszövetségének ünnepélyek megrendezésében, melyek a külföldi magyarok érdekeit szolgálják. A második világháború vérvizatarában külföldről az óhazába visszatért magyar gyermekeket is gondoskodó pártfogásába vette a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya. Ennek következtében a nemes cél érdekében testvéri együttműködés fejlődött ki a Magyarok Világszövetsége és a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya között. Nemes lelkű asszonyaink összefogtak a férfiakkal a kis magyar csemeték, idegen földön kihajtott magyar palánták megmentése érdekében. Nem érdektelen tehát, ha ismerjük a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztályának történetét. Itt röviden, néhány szóval, mielőtt a Női Osztály történelmi fejlődését tárgyalnók, ismertetjük a Magyar Nemzeti Szövetség történetét is dióhéjban. Erre azért nem térünk ki részletesen, mert a Magyar Nemzeti Szövetség, — a külföldi és szórvány-magyarok kérdéseitől eltérőleg, — más fontos magyar ügyben fejt ki tevékenységet. Tehát így a Magyar Nemzeti Szövetség közhasznú munkásságának részletesebb ismertetése nem tartozik e könyv tárgykörébe. Ellenben, mivel a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya munkásságában arra a vonalra lépett, melynek céljából e könyvet is közreadtuk, foglalkozunk történetével és szervezetével.

A Magyar Nemzeti Szövetség 1919. szeptember havában alakult meg Ferényi Zsigmond báró elnöklésével, aki azóta is elnöke a Szövetségnek. A Magyar Nemzeti Szövetség célja: a nemzeti gondolat és összetartozás, nemzeti érzés, magyar kultúra és nevelés, valamint a magyar gazdasági élet kifejlesztése, továbbá a magyar állam polgárai és más államok polgárai között a megértés és barátságos kapcsolatok létesítése. E célból egyesíteni, tömöríteni és Magyarország újjáépítése érdekében testvéri munkára serkenteni s felhasználni kíván minden komoly magyar erőt, az

egyesekeket épp úgy, mint különféle szervezeteket és intézményeket. A Magyar Nemzeti Szövetség a magyarságot egybeforrasztani és benne a nemzeti öntudatot állandóan ébrentartani törekszik. Megértést és kibékülést hirdet. A keresztény erkölcsi világnézet alapján az új Magyarországot egységes, erős, dolgozó és erkölcsös nemzetként akarja fejleszteni, hogy azt hatáson önvédelemre készítse elő bárholonnan jövő zavarok vagy bénító támadások ellen. Idegen nemzetekkel pedig keresi és fenntartja az érintkezést, hogy azokkal a magyar nemzet múltját, kultúráját és törekvéseit megismertesse s náluk Magyarország iránt érdeklődést keltsen és a magyar nemzetnek barátokat szerezzen.

E célok elérése érdekében a Szövetség országos propagandát indított. Több Vidéki Kort létesített és a magyar igazság érdekében többszáz ezer példányban idegennyelvű kiadványokat hozott forgalomba. Külföldi összeköttetéseket szervezve, ezeket a kiadványokat számtalan külföldi címre eljuttatta. A Magyar Nemzeti Szövetség az elszakított részeket kisebbségi sorsban élő magyarok helyzetével állandóan foglalkozott, nyilvántartotta sérelmeiket és azok orvoslása érdekében több ízben fordult a Népszövetséghez. E propagandájának és a külföldön szerzett összeköttetéseknek révén igen sok befolyásos diplomatát és politikai vezetőszeret játszó egyént nyert meg a magyar ügynek. A Magyar Nemzeti Szövetség kezdeményezésével alakult meg a Magyarok Világszövetsége, amelynek célja a külföldön élő magyarokkal az összeköttetés fenntartása és az óhazához való ragaszkodás érzetének ébrentartása. Több száz előadást tartott Budapesten és a vidéki városokban a magyar sorskérdésekről. Olasz, bolgár, lengyel, eszperantó osztályai révén igen sok barátot szerzett Magyarországnak és ezeket az összeköttetéseket ma is állandóan fenntartja és ápolja. A Szövetség központi helyiségében állandó kiállítás van a magyar igazság érdekében kiadott különböző sajtótermékekről, plakátokról, képekről, levelezőlapokról. Ezt az állandó kiállítást igen sok külföldi is megtekintette nagy érdeklődéssel. A Szövetség újabb célkitűzései arra irányulnak, hogy a kisebbségi kérdés a változott viszonyoknak megfelelő módon oldassék meg és ennek érdekében országos propagandát indít.

A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztályának működése arra irányul, hogy a szövetség célkitűzéseit társadalmi úton mozdítsa elő. A Női Osztály 1934. március 7-én alakult meg Esterházy Mórinné grófné elnökségével. A Női Osztály főcélja a magyar lelkiség s öntudat ébrentartása és kihangsúlyozása, a magyar társadalom összefogása az asszonyokon keresztül. Továbbá az elszakított területek magyarsága életének figyelemmel kísérése, szellemi és anyagi javainak, történelmi múltjának, az elszakított vármegyéknek ismertetése. Az elszakítás óta az ottan kifejlődött lelkiség, irodalmak, kulturális intézmények állandó figyelése s az itteni magyar

társadalom előkészítése a nagy találkozóra. Ezeknek a céloknak elérésére legalkalmasabb eszköznek bizonyultak a Magyar Nemzeti Szövetség Női osztályának kultúrdélutánjai, melyeket sokrétű hazafias munkájuk szolgálatába állítottak. A Női Osztály nemes asszonyainak minden igyekezetük oda irányult, hogy a nemzeti eszme legyen munkálkodásuk vezérfonala.

A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya a magyaros öltözködési mozgalom országos bizottságának munkájában tevékenyen részt vett, azzal a gondolattal, hogy magyar ruhánkat, mint történelmi múltunk egyik szimbólumát ne engedjük veszendőbe menni.

Az 1935. esztendő őszén a délvidéki menekültek felsegélyezésében vett részt a Női Osztály. Ruhával és élelemmel siettek ezek a jószívű asszonyok szerencsétlen és kiülőzött honfitársaink segítségére. Ugyancsak 1935-ben a Női Osztály a többi nőegyesületekkel karöltve a lengyel testvériség kihangsúlyozására egyetközi értekezletet tartott, melyben az összes jelentősebb egyesületek vettek részt. 1935-ben még Liszt Ferenc emlékünnepet is rendezett a Magyar Nemzeti Szövetség Női osztálya, melyen a halhatatlan művész egyik tanítványa szerepelt. Továbbá az egyetlen magyar pilótanőt, V. Tóth Jolánt szóhoz juttatták. Majd egy 45-as honvédek még közöttünk élő utolsó két női leszármazottját felkeresték és őket pénzzel segélyezték.

A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya további áldásos és hazafias tevékenysége az évek folyamán rövid áttekintésben a következőképpen alakult:

1936-ban a Délvidékről emlékeztek meg. Ugyanez év folyamán a lengyel testvériség ápolására lengyel kultúrdélután tartottak. Ritook Emma neves írónk tiszteletére emlékünnepet rendeztek, úgyszintén Ádám Éva „Hadak útján” című háborús könyvének megjelenését megünnepelték. Rákóczi fejedelem emlékezetének méltó módon áldozott a Női Osztály díszközgyűlés keretében.

1937-ben kezdte meg tulajdonképeni célkitűzéseinek erőteljesebb megvalósítását a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya, amikor az elszakított vármegyék kulturális jelentőségét a nagy magyar közösség szempontjából ismertették. Nyitra vármegyével kezdték meg a sort, majd Arad vármegye következett. Ugyanez évben a pesti Vigadóban hangversenyt rendeztek.

1938-ban a Női Osztály bekapcsolódott a „Magyar a magyarért” mozgalomba és a hazafias gyűjtésben élénken résztvettek. Ez évben Bihar vármegye történelmi múltját ismertették, utána Pozsony, Bars és Kolozs vármegyék következtek. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a Női Osztály mindig az ismertett vármegyékből igyekezett háziasszonyokat és szereplőket felkérni és a teákból befolyt összegeket az illető megyékből tanulmányai-

kat Budapesten folytató ifjúság között szétosztották. Az 1938. esztendőben a Női Osztály a Felvidék visszatérésének ünnepeiben Kassán és egyebütt is résztvett.

1939. januárjában vendégül látták a Kassáról felrándult fiatal leányokat. Ünnepeket rendeztek számukra, egyeseket családoknál helyeztek el és örök emlékként a Magyar Nemzeti Szövetség díszes plakettjét kapták. Majd a Női Osztály ebben az évben ruszin emlékestet rendezett. A szlovenszkói magyar házak javára kultúrdélután keretében teremtették elő az anyagiakat. A Női Osztály bánsági tea-délutánjain a délvidéki írókat szólaltatták meg, előzőleg a szlovenszkói magyar irodalmat ismertették. Ebben az évben sem feledkeztek meg a lengyel menekültekről, különösen a diákokat támogatták és a magyar úriasszonyok fehérműt varrjak számukra és osztották ki közöttük. A Női Osztálynak az Urániában rendezett matinéján Erdély minden sajátosságát a fővárosba varázsolták. Erdélyi festők és iparművészek munkáiból kiállítást rendeztek.

1940-ben a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya a következő jelentősebb tevékenységet fejtette ki: „Magyar anyák a finn gyermekekért” mozgalom megszervezésében és sikerének biztosításában résztvettek. Mátyás király emlékestet rendeztek. Az Egyesült Női Tábor többnapos kongresszusán tevékenyen résztvettek és a vidéki asszonytestvéreiket egy kulturális tea keretében megvendégelték. Az árvízkarosultak felsegélyezésére rendezett műsoros teadélután egész jövedelmét erre a célra ajánlották fel. Az 1940. esztendő januárjában a Női Osztály tagjai betegápolási tanfolyamra és honvédelmi munkaszolgálatra jelentkeztek. Erdély részbeni visszacsatolásának ünnepeiből kivették részüket, díszközgyűlést rendeztek. Ez év karácsonyára a székely községekbe és a Ruszin-föld magyar gyermekei számára 500 játékbát, édességeket és egyéb játékot küldtek a Női Osztály nemeslelkű asszonyai. Varság községnek országzászlót, a Felvidékre díszes zászlószalagot s ugyancsak az Erdélyi Nők Országos Szövetségének gyönyörű himzett szalagot vittek a kolozsvári ünnepség alkalmából.

1941-ben Teleki Pál gróf tragikus haláláról, — mely az egész nemzetet mélységes gyászba borította, — a Női Osztály gyászülésem emiékelt meg. Majd Széchenyi emlékünnepélyt rendeztek. A visszatért magyar gyermekek számára sok jó magyar könyvet gyűjtöttek. A Női Osztály bekapcsolódott az Egyesült Női Tábor gyermeknyaraltatási mozgalomába is.

1942-ben a finn Luukkonen asszony, a finn lottaszervezet elnöknője a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztályát megtisztelte látogatásával, tiszteletére fényes ünnepséget rendeztek és megajándékozták. A Női Osztály a Magyarok Világszövetségével karöltve műsoros teadélután rendezett, melyen a külföldről visszatért ifjúságot szerepeltették. Majd bemu-

tatták Erdély régi keleti szőnyegeit, melyeket maga Teleki Domonkos hozott fel Erdélyi gyűjteményéből. Ez év őszén a Női Osztály minden munkáját az erdélyi szórvány-gyermekek megsegítésére állította be, műsoros tea-délutánjainak jövedelmét erre a célra fordította. Ugyancsak 1942-ben vállalta a Női Osztály egy kis finn hadiárva, Lehtonen Éva Annikki teljes évi ellátását is, akinek megsegítését továbbra is tervbe vették. A lelkes magyar asszonyok a háborús években kivették részüket a különféle honvédelmi munkából. Sok ezer cigarettát gyűjtöttek a katonák számára, csecsemőkelengyét küldöttek a hadbavonultak családjainak. A Női Osztály résztvett, mint urnavédő a Gyermekvédő Liga gyűjtésein is.

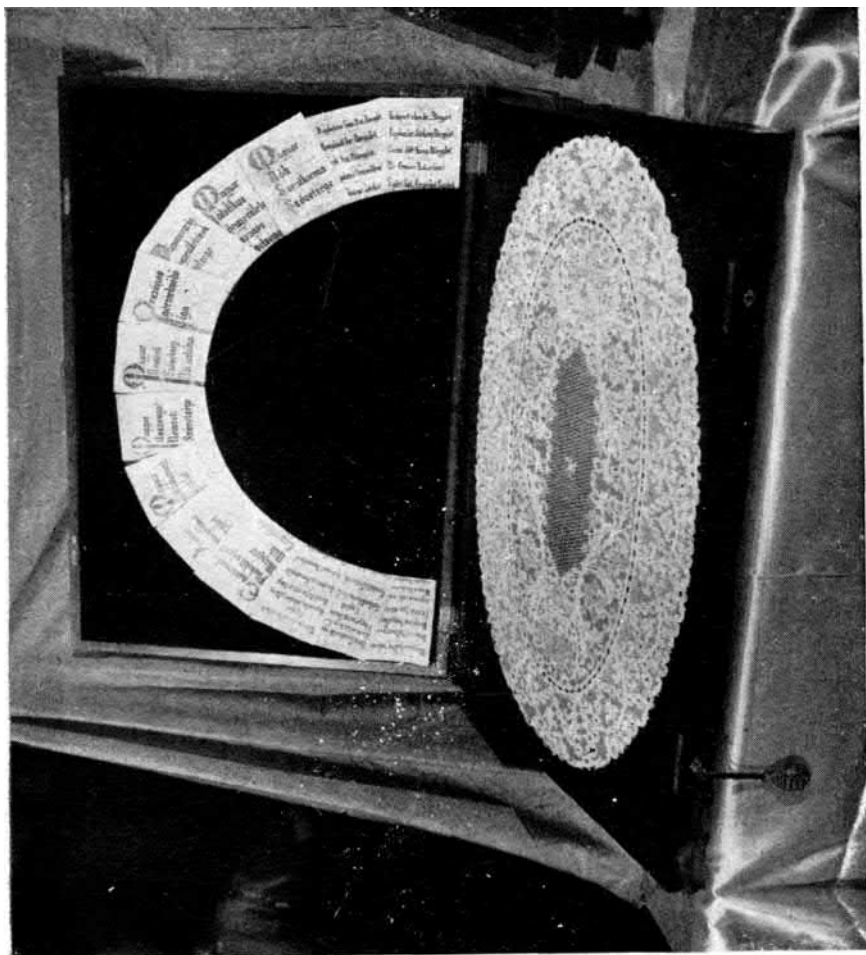
1943-ban a munkácsi Zrínyi Ilona ünnepségre zászlószalagot vittek a Női Osztály minden jó magyar ügyért lelkesedő asszonyai. Majd résztvettek a MANSz különféle országos emlékünnepein. Általában a Magyar Nemzeti Szövetség Női osztálya a jelentős nő egyesületekkel az együttműködést fenntartja. Különösen az elszakított területekről származó nők egyesületeinek szövetségével és a felvidéki egyesületek szövetségével tartanak szorosabb kapcsolatot. Minden hazafias díszgyűlésen a Női Osztály ott volt.

1944-ben Szent Margit szenté avatását hódoló tisztelettel ünnepelte meg a Női Osztály. Ebben az évben különösen a valódi magyar népi zene ismertetését tűzték ki a kulturális előadások programjába. Együttal tovább folytatták a magyar szórvány-gyermekek megsegítésének áldozatos misszióját.

A röviden felsorolt adatok tükörcépét adják annak az odaadó hazafias munkának, amelyet a Magyar Nemzeti Szövetség Női osztálya lankadatlan lelkesedéssel és szeretettel kifejt a magyar érdekek védelmében. Noha célkitűzései tisztán eszmeiek s nincsen karitatív jellegük, mégis jelentős pénzbeli segítséget juttattak különféle címen hazafias célokra. A jótékony magyar asszonyszívek segíteniakarásának adtak kifejezést.

A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztályának elnöke: Esterházy Móricné grófné, ügyvezető elnök: özv. Havel József né dr.-né, főtitkár: Zöldy Istvánné, titkár: Igmándy Aladárné dr.-né, pénztáros: Vida Anna.

A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya munkásságának és szervezetének e rövid ismertetése is meggyőz bennünket arról, hogy a Női Osztály a magyarság egyetemes nagy céljait szolgálja. Amikor Perényi Zsigmond báró akaratából és magyar nők lángoló lelkesedéséből ez a kitűnő női testület megalakult, a jövőbe néztek és számoltak az élet hétköznapi gondjaival is. Magyar gondokkal, magyar feladatokkal. Ezért áldoznak olyan öntudatos szeretettel ezek a magyar asszonyok, — a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztályának tagjai, — a külföldi magyar gyermekekért és a kis szórvány-magyarkákért.

*Juliana holland trónörököső
számára készült nászajándék
1877. január 7-i esküője alkalmából, melyet a Magyar Nemzeti
Szövetség Női Osztálya küldött
ki a többi nőgyűsülettel karöltve.*

A Gróf Teleki Pál Tudományos Intézet rövid története és szervezete

A külföldi magyarság is nyer azáltal, ha olyan előkelő intézmény, mint a Teleki Pál Tudományos Intézet tudományos alapon foglalkozik a világon szétszórt magyarság sorskérdéseivel. Komoly dolgokban a gyakorlatot mindig előzze meg a tudományos kutatás. Így biztosabb az eredmény. A külföldi magyarság égető kérdéseire pedig csak biztos kézzel szabad nyúlni. Célszerűnek tartottuk tehát, hogy a Teleki Pál Tudományos Intézetet is bevonjuk a külföldi magyarság ügyeivel foglalkozó intézmények sorába és mint ilyenek ismertessük rövid történetét és szervezetét. Felkerestük e célból az Intézet fiatal tudós igazgatóját, Kosáry Domokost, aki a külföldi magyarság ügyeinek is alapos ismerője. Személyesen járt kint közöttük, Amerikában. Az író helyszíni szemlét tartott és látogatást tett a Teleki Pál Tudományos Intézetnél és ennek eredményeképpen, Kosáry Domokossal folytatott tárgyalása alapján a következőkben számolhat be az Intézet rövid történetéről, szervezetéről és működéséről.

A tudományos kutatás fejlődésével nemcsak új szempontok és módszerek merülnek fel, hanem, ezekkel kapcsolatban szükségessé válnak olyan intézmények is, amelyek nélkül a kutatás nem tudná már feladatát kellőképpen betölteni. Amint a múlt század is életre hívta azokat a tudományos intézményeket és egyesületeket, amelyek a kutatás akkori helyzetének megfeleltek, úgy most, hosszabb idő múltán, a dolog természete következtében ki kell azokat egészítenünk, hogy az újabb kívánalmakkal lépést tarthassanak. A kérdés, hogyan lehet a részletekbe menő, erős specializálódást mégis valamilyen egységes alap gondolatnak megfelelően úgy elősegíteni, hogy harmóniát, s ne az erők elfecsérlését hozza: ma idősebb, mint tegnap. Amint a kutatási terület bővül, olyan feladatok lépnek elő, amelyekkel szemben a szervezetlen és magárahagyott egyéni kutatás már anyagi erő híján is tehetetlenül áll. Ezek általános kérdések, de talán különös jelentőségűek a kárpáti tájra nézve. Itt a történelmi fejlődést, a bonyolult népi viszonyokat, vagy akár a termelés és közlekedés

problémáit csak úgy érthetjük meg, ha nemcsak elszigetelt és elzárkózó nemzeti kutatást végzünk, hanem a nagyobb táji vagy történeti egységek távlatából nézzük az adatokat. Az újabb német élettérkutatás ezt a tanulmányt a maga részéről már hosszabb ideje alkalmazza is.

Elég itt egyetlen példát felhoznunk: 1918. előtt Magyarország statisztikai szervezete és tudományos kutatása egy változatos, de összetartozó lángra, nagyjából az egész Kárpálmedencére terjesztette ki a maga vizsgálódási körét. Az egymással szoros kölcsönhatásban alakuló, egymással összefüggő jelenségeket így ugyanazzal a módszerrel, azonos alapokon kutatták és dolgozták fel. A trianoni békeszerződés az egymással szoros kölcsönhatásban élő vidékek gazdasági és népi problémáinak tanulmányozásánál felbontotta az egységes kutatási teret és megghiúsította az azonos módszerek alkalmazását. Mivel Magyarország területének közel % részét (325.000 km²-ből 232.000 km²-t) Trianonban elvesztette, a magyar statisztikai szervezet és a magyar tudományos kutatás 1918. után csak a 93.000 km² kiterjedésű maradék területre terjeszthette ki munkáját. A magyar statisztikusok és tudósok mind tisztában voltak azzal, hogy a kárpáti tájon lejátszódó tűnemények és események a legszorosabb kölcsönhatásban vannak egymással. Ennélfogva a statisztikai megfigyeléseknek és tudományos kutatásoknak minden téren az egész területre ki kell terjedniök, ha értelmes eredményekhez akarunk jutni. A demográfiai jelenségek: szaporodási problémák, földrajzi, foglalkozási, nemzetiségi, felekezeti és egyéb vonatkozásaikban éppúgy nem tanulmányozhatók egymástól függetlenül a Kárpátmedence különböző tájain, mint ahogy nem tanulmányozhatók a feltűnő rendszerességgel és állandóan megmaradó irányokban folyó vándormozgalmak sem. A mezőgazdasági, termelési és fogyasztási kérdések, az ipari települések és nyersanyaglelőhelyek, valamint a piacok és munkaerő egymáshoz való kapcsolatai, az utak és gazdasági góccok problémái, az energiagazdálkodás kérdései, stb., stb. mind az egész terület egységes vizsgálatát teszik szükségessé.

A magyar tudományos kutatás feladatainak és szükségleteinek felismerése vezette Teleki Pál grófot egy olyan nagyobb, tudományos szervezet létesítésének gondolatára, amely az egyéni, speciális kutatásokat összefoghatná s elősegítené, s amely a földrajzi, gazdasági, etnikai vizsgálaton túl a szellemi jelenségek, az egész történeti fejlődés vizsgálatára is kiterjedne. Már nem érthette meg a gondolat megvalósulását, amely, Teleki halála után volt munkatársának, Hóman Bálint akkori vallás- és közoktatásügyi miniszternek vezetésével történt. Az új intézményt, melyet az üttörő szervezői munkát végző nagy magyar tudósról és a kárpátvidéki területi és nemzetiségi problémák egyik legkiválóbb ismerőjéről neveztek el, Hóman Bálint a Magyar Történelmi Társulat 1941. szeptember 25-i közgyűlésén jelentette be. Kegyeletes szavakkal emlékezett meg az

elhunytról, aki tudós és professzor volt s maradt mindig, de nem tért ki a gyakorlati feladatok s hivatali szerep elől sem, ha hazája érdeke úgy kívánta. A Teleki Pál Tudományos Intézet — mondotta Hóman Bálint — Teleki szellemében fog működni, „feladata lesz a magyarság s a vele együttélő nemzetiségek, valamint a szomszédos dunavölgyi népek történeti életének, állami és társadalmi berendezkedésének, gazdasági és művelődési szerepének módszeres tanulmányozása és ismertetése”. E kérdésekre vonatkozólag anyaggyűjtést végez, a gyűjtött anyagot rendszerezi és nyilvántartja. Különös figyelemmel vizsgál alapvető és állandó jellegű történeti kérdéseket. Eredményeit tudományos feldolgozásokban is közrebocsátja. Figyelemmel kíséri a Kárpátmedencét érintő külföldi eredményeket is. „Az igazságot kívánja minden vonalon felderíteni és megismertetni, legyen az kedvező, avagy lesújtó magyar népünkre.”

Az új Intézet felépítését és annak keretében az újonnan felállított, vagy részben már működő intézmények egybeszervezését szintén Hóman Bálint végezte el. Az Intézet hivatalosan 1941. december 10-én alakult meg. A Gróf Teleki Pál tudományos Intézet egyelőre 3 tagintézetből áll: az egyik a már több mint másfél évtizede, még Teleki Pál által felállított Államtudományi Intézet, (Budapest), a második az újonnan szervezett Magyar Történettudományi Intézet, a harmadik az Erdélyi Tudományos Intézet, melyet 1940 őszén, a második bécsi döntőbírósi határozattal visszatért Észak-Erdély fővárosában, Kolozsvárt szervezett meg Hóman Bálint, s melynek munkakörében a nyelvészeti és régészeti kutatások is elsőrendű helyet kaptak. Az Intézet szoros kooperációt épít ki a hasonló célkitűzésű egyetemi intézetekkel. Így a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Magyarságtudományi Intézetével, ezenkívül a Magyar Nemzeti Múzeum Intézeteivel is, de együttműködést keres a Magyar Tudományos Akadémiával, a Magyar Történelmi Társulattal, a Magyarok Világszövetségével és számos egyéb intézménnyel is.

A tagintézetek külön-külön önálló szervezettel rendelkeznek. Élükön igazgatók állanak, akik az elnök vezetésével, az elnökséget alkotják. A három intézet működését az elnök irányítja és összehangolja. A Teleki Fái Tudományos Intézet a kultuszminisztérium tárcájához tartozik, felügyeleti hatósága a miniszterelnök és a kultuszminiszter.

Az egyes tagintézetek szervezete és munkaköre a következő:

1. Az Államtudományi Intézet.

Az első világháború után felmerült a magyar tudományos életben az a törekvés, hogy olyan kiegészítő szervet teremtsenek a statisztikai hivatal és a tudományos intézetek mellett, amely ezeknek az intézményeknek kutatását kiszélesíti és összhangba hozza a Magyarországtól elszakított területeken folyó hasonló kutatások eredményeivel. A magyar tudomány-

nak kellett továbbra is ezt az áttekintő és összehangoló munkát elvégeznie, részben, mert eddig is végezte, részben pedig Budapest központi helyzete következtében. Teleki Pál gróf egyrészt a Magyar Tudományos Akadémia, másrészt a Magyar Statisztikai Társaság keretében több kiváló magyar tudós közreműködésével megszervezte a Magyar Szociográfiai Intézetet, illetve az Államtudományi Intézetet. Ezeknek az intézményeknek feladata elsősorban az utódállamok tudományos és egyéb közérdekű publikációinak nyilvántartása és a különböző államok jogalkotásának és statisztikai anyagának gyűjtése volt.

Az 1924-ben, illetve 1926-ban felállított intézmények kezdetben sok nehézséggel küszködtek és meg kellett elégedniük az elérhető anyagnak a gyűjtésével és rendszerezésével, valamint szakemberek számára hozzáférhetővé tételével. Maga az anyagbeszerzés is rendkívüli nehézségekbe ütközött, de további akadályokat jelentett a különböző módszerekkel más-más időben és eltérő csoportosításban vagy szempontok szerint felvett és publikált adatoknak egymás mellé állítása és kritikája. Rendszeres éa az egész kutatott területre kiterjedő feldolgozások, valamint publikációk nem készülhettek. Mindössze bibliográfiai kiadványok jelentek meg, valamint alkalmi összeállítások.

Az Államtudományi Intézet keretébe a Teleki Pál Tudományos Intézet megszervezésekor beleolvadt a Magyar Szociográfiai Intézet, valamint az 1940-ben felállított Országos Táj- és Népkutató Intézet. Az így megerősödött intézet feladatköre a kárpáti tájon és szomszédságában élő népek telep ülésviszonyainak, földrajzi elhelyezkedésének vizsgálata. A népesedési és vándorlási adatok gyűjtése és tanulmányozása, nemzeti-ségi és felekezeti statisztikák, térképek kidolgozása. E terület gazdasági életének problémái, a mezőgazdasági, ipari termelés adatai, a közlekedésügy, a kereskedelem irányai és volumene, a fogyasztás kutatása. A jogalkotásra és közigazgatásra vonatkozó adatok, könyvek és rendeletek gyűjtése; közigazgatási szervezet, közigazgatási beosztások változásainak nyilvántartása. A kulturális élet terén az Intézet vizsgálja az egyes országokban a különböző iskolatípusok számát és eloszlását, a tanítási nyelvi és iskolaszervezési problémákat, tanerők és tanulók számát.

E kérdésekről nemcsak külön-külön anyaggyűjtő munkát végez az Intézet, de vizsgálja a különböző kérdéseknek egymásra gyakorolt hatását, így a földrajzi, gazdasági, néprajzi és kulturális viszonyoknak egymásba bonyolódó fejlődését és alakulását a Kárpát-medencében és a környező területeken élénk figyelemmel kíséri. A nemzetiségi együttélést, egymásrahatást, vérkeveredést, asszimilációt, életmódok és gondolkodásmódok kialakulását, egymásra-hatását, változásait vizsgálja. Továbbá az egyes politikai rendszerek célkitűzéseit és eredményeit, főleg az elsőrendű közép-európai politikai problémákat: a nemzetiségi együttélést, a köz-

igazgatás és a belső államszervezés nyelvi nehézségeit, a különböző nemzetiségek földrajzi és gazdasági egymásrataltságát tanulmány tárgyára teszi.

Az Intézet elsősorban kutatómunkát végez. A feltárandó terület nagy kiterjedése és a rendkívül szétágazó problémák a rendszeres feldolgozó és publikációs munkát még nem engedik meg. Egyelőre csak egyes időszerű és fontos kérdések és különösen segédeszközök (elsősorban nemzeti-gégi és gazdasági térképek) feldolgozása és kiadása szerepel az Intézet publikációs tervei között.

//. A Magyar Történettudományi Intézet.

A Magyar Történettudományi Intézetet 1941 decemberében, újonnan állították fel s így a legfiatalabb a Teleki Pál Tudományos Intézet bárom, lagintézete közül. Egy, a Kárpátmedence történeti fejlődésére vonatkozó könyvtár kiépítése, a Teleki Intézet célkitűzéseéhez illő munkaprogramm kidolgozása és kinevezett tagjain túl külső tudományos munkatársi gárda megszervezése voltak azok a legsürgősebb feladatok, amelyeket az új Intézetnek fennállása után meg kellett oldania. Az Intézet munkakörét maga a vizsgálandó anyag bontja két főirányra. Az egyik feladat a magyarság mindenkori európai helyének, szomszédaival vagy általában más népekkel való kapcsolatainak, a magyar és idegennyelvű történetirodalmak viszonyának alapos vizsgálata. A másik teendő azokból a kérdésekből adódik, amelyek a magyarság belső fejlődésére, így népi, társadalmi vagy állami sajátosságaira vonatkozik. Ez utóbbi tekintethet főleg olyan kérdések állanak előtérben, amelyekkel az előző liberális korszak egyoldalú szemlélete mostohán bánt el. E két főcsoporton belül természetesen az egyes nagyobb kérdésekkel külön specialisták foglalkoznak. Az Intézet részben olyan gyűjtőmunkát folytat, amelynek eredménye rendszerezés után különböző szakkutatások technikai megkönnyítését szolgálja majd, « így, mint segédeszköz, nem vár publikálásra. A munkaprogrammban azonban nagyrészt olyan kérdések foglalnak helyt, amelyeknek feldolgozása megfelelő dokumentáció kíséretében, monográfiák formájában lát napvilágot. Több ilyen kiadvány előkészítése a kitűzött programnak megfelelően már munkában van s bizonyos idő múltán sorozatosan kiadásra is kerül. A tervezett kiadványok közt részben fontosabb dokumentációs közlések is lesznek. Az Intézet kutatómunkája egyébként nincs egyes korszakokra korlátozva, hanem időben az egész magyar történetet áttekinti. A kárpáti táj történeti jelenségeinek magasabb távlatát és összefoglaló vizsgálatát az egyes kutatók számára különösen az nehezítette meg, hogy a történetirodalmak soknyelvűsége nagy technikai akadályt jelentett. Ennek megfelelően nem egy nép szakirodalmában megfigyelhető volt, hogy saját történetét elszigetelten, az élettörténeti előzményeitől füg-

getlenül szemlélte, hiszen nehezen tudta a szomszéd kutatásokat figyelemmel kísérni. Az Intézet e szempontból is igyekszik a szükséges feladatoknak eleget tenni. Valamint súlyt helyez arra is, hogy a magyar történetkutatás eredményei ne pusztán az aránylag kisebb körnek szóló anyanyelven, hanem olyan formában is megjelenjenek, amely azokat az európai kutatás számára speciális nyelvismeretek nélkül is hozzáférhetővé teszi.

///. Az Erdélyi Tudományos Intézet.

Az Erdélyi Tudományos Intézet munkatervének körvonalait szélesebb keretben a következőképp rajzolhatjuk meg: Az Erdélyi Tudományos Intézet munkásságának célja Magyarország és különösképen Erdély földrajzi, néprajzi, művelődéstörténeti, régészeti, társadalomtudományi, nyelvészeti, irodalmi, embertani, élettani s egyéb népi kérdéseinek, továbbá más népekkel kimutatható kapcsolatainak tudományos tanulmányozása, adatok gyűjtése, rendszerezése, nyilvántartása, feldolgozása és kiadványok közzététele. Ez a terv, ha nem is kimondottan humanisztikus jellegű, a három testvérintézet sorában mégis elsősorban hivatott a humanisztikus, tudományok legtöbbszörének művelésére. Az Erdélyi Tudományos Intézet feladatai között kimagasló szerepet játszik esetenként megválogatott kisebb-nagyobb összefüggő tájegységek rendszeres felderítése. Ebbe a tevékenységbe nemcsak az intézet szakosztályai kapcsolódnak bele, hanem külső szakemberek is. A munkatervet már eleve úgy állították össze, hogy annak sikeres megvalósításához nagyobbszámú külső tudományművelőt lehessen és kelljen meghívni. A nem-tagokat az igazgató bízta meg a kutató és feldolgozó munkában való részvétellel s a szükséghez képest szerződéses, kiegészítő és tiszteletdíjas munkaerőket is alkalmazhat.

A helyszíni gyűjtő- és kutatómunka mellett tág tere nyílik a levéltári és könyvtári kutatómunkának is. Az utóbbi szempontból nagy jelentősége van az Erdélyi Múzeum Egyesület hatalmas levéltárának, amelynek euyagából az Erdélyi Tudományos Intézetnek is publikálnia kell a rendelkezésre álló munkaerőkhöz és a költségvetési kerethez képest. A két intézménynek együttes erővel kell feltárnia Erdély történetének ismeretlen és eddig hozzáférhetetlenül maradt forrásait. Oly sok a tennivaló ezen a téren, — már a trianoni korszakban beállott kényszerű pangás miatt is, — hogy még e két intézménynek is igen hosszú időre lesz szüksége, hogy a kiadásra váró anyagot, legalább lényeges részében közzétehesse. Az Erdélyi Tudományos Intézetnek egyébként nincsenek muzeális céljai. Néprajzi, régészeti és érmészeti anyagot nem gyűjt, hanem azt részben az Erdélyi Múzeum Egyesületnek, részben pedig a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumnak adja át letétbe.

Az Erdélyi Tudományos Intézetnek ezidőszerint tizenegy szakosztálya van: 1. földrajzi, 2. néprajzi, 3. művelődéstörténeti, 4. régészeti, 5. társadalomtudományi, 6. nyelvészeti, 7. magyar-román kapcsolatokkal foglalkozó, 8. magyar-szász kapcsolatokkal foglalkozó, 9. irodalmi, 10. ember-tani, 11. élettani. A munkaterv keretébe illeszkedő kéziratokat, melyeket az intézet tagjai és tanárai, vagy megbízásból dolgozó kutatók írtak, kiadványsorozatban teszi közzé az Intézet. Emellett évkönyv kiadását is tervbe vette, mely az évi beszámolót s a tagok rövidebb dolgozatait tartalmazza.

A tudományos munka folyamatosan halad tovább. A néprajzi szakosztály a kolozsvári Hóstátban és a Borsa-völgyben fogott részletes adatgyűjtésen alapuló kutató- és gyűjtőmunkához. A történeti szakosztály okmánytárhoz és egyes népiségtörténeti monográfiákhoz gyűjti az anyagot. A régészeti szakosztály egy honfoglaláskori temetőnek 1911-ben abbahagyott feltárását folytatta s több vidéki ásatás tervét készítette el. Gyűjti a népvándorláskori Erdély régészeti repertóriumának anyagát is. Az Intézet kiadta az „Erdély egyeteme” c. műben az erdélyi egyetemi gondolat és a kolozsvári egyetem történetét is. Kiadta ezenkívül a Torma Zsófia-gyűjtemény ismertetését, s ezzel új szakmunkával ajándékozta meg Erdély ősrégészeti irodalmát. A társadalomtudományi szakosztály elkészítette a falukutatás módszerének vázlatát, amelynek alkalmazására már ^or került a Kolozsvári Magyar Diákok Szövetségének falukutató munkatáborára keretében. A magyar nyelvészeti szakosztály népnyelvi anyagot gyűjtött s néhány vidék helynévanyagát kiadásra kész feldolgozásban tárta fel. Megjelent a „Kalotaszeg helynevei” c. munka I. adattári kötete. A magyar nyelvátlasz egyes részleteinek kidolgozása, család- és személynevek gyűjtése egészíti ki a szakosztály munkaprogramját.

A Teleki Pál Tudományos Intézet eme rövid történetének ismeretében nyugodjunk meg abban, hogy ez az Intézet az egyik legalkalmasabb szerv arra, hogy a külföldi magyarság, a magyar szórványok és a magyar kisebbségek kérdéseivel tudományos alapon foglalkozzék. Kísérjük tehát bizalommal és meleg érdeklődéssel a Teleki Pál Tudományos Intézet munkásságát.

A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetek rövid története és szervezete.

Abból a célból, hogy mindenről, — mely e könyv tárgykörébe tartozik, — teljes képet adhassunk az olvasónak, látogatást tettünk a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetében. Itt Elekes Dezső dr. c. rk. tanárral beszélgetést folytattunk és a helyszíni szemle, valamint a kapott adatok alapján a következőkben számolhatunk be a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetének rövid történetéről és szervezetéről:

A budapesti Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetének felállításával sokszor elhangzott s a Trianon által teremtett helyzetben nagyon is érthető kívánság valósult meg. A kisebbségi kutatás elmélyítése s a főiskolai ifjúságnak a nemzetiségi ismeretekben való képzése érdekében egyetemi kisebbségi intézet felállítását különösen Faluhelyi Ferenc pécsi professzor szorgalmazta, vitéz Nagy Iván javaslatot is dolgozott ki.

Az Intézet megalakítására a közvetlen lökést a Magyar Nemzeti Diákszövetség mozgalmá adta. A Diákszövetség 1935. március havában emlékiratot intézett a budapesti Tudományegyetem tanácsához, kérve, hogy az egyetemi ifjúság számára kisebbségi intézet létesítésével tegye lehetővé a kisebbségi kérdés tanulmányozását. „Kétségkívül némi szegényérzettel vagyunk kénytelenek beismerni — mondja a beadvány —, hogy nem csupán a csonkamagyarországi átlag közvélemény, de kivált mi, egyetemeken tanuló fiatalok, a tőlünk elszakított magyarság és kisebbségi tömegek életkérdéseit nem látjuk teljességgel megvilágítva. A minket elválasztó politikai határok égignyúló falakká merevültek ...”

Az ifjúságnak a „Pax Hungarica” gondolatát hangsúlyozó memorandumá illetékes helyen meghallgatásra is talált. Az Egyetemi Tanács elhatározta, hogy az emlékiratban körvonalazott feladatok szolgálatára s „A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézete” névvel az egyetem kebelében sajátos intézményt létesít.

A Tanács az intézmény szervezésének előkészítésével és az intézmény vezetésével Kenéz Bélát bízta meg.

Kenéz Béla az érdekelt főhatóságokat és szakembereket a megalakulás ügyében tanácskozára hívta össze. „Félni lehet attól, — írta a meghívottakhoz intézett tájékoztatójában, — hogy mire a revízió gondolata tetté érik: az utódállamok magyarságát az ellene minden téren folytatott irtóhadjárat megsemmisíti, vagy végzetesen megriktítja. Az első legfontosabb feladat tehát a nagy nyugati nemzetek állandó tájékoztatása — megbízható, megcáfолhatatlan adatokkal — arról, hogy az utódállamokban a magyarságot nemcsak a jogállam alapelveinek, de a szerződéses kötelezettségeknek is lábbal tiprásával és a Nemzetek Szövetsége által vállalt garancia semmibevevésével jogaiból kiforgatják és rendszeresen irtják. Ennek a föladatnak a sikeres szolgálása megvalósítását jelenti a létesítendő szervezet többi, ugyancsak fontos feladatainak is. Ébrentartjuk itthon a revízió és az elszakított magyarság jogaiért folytatott harc szükségének tudatát, e küzdelem fegyvereivel fölszereljük a társadalmat és különösen a közélet jövő munkásait és vezetőit: az egyetemi ifjúságot; végül pedig, de nem utolsó jelentőségű célkitűzésként, az elszakított magyarság felé sugározhatjuk az együttérzésnek és az érettük végzett munka tudatának reménységét. Ezzel megszilárdítjuk kitartásukat megpróbáltatásaikban és bizalmukat a jövőben ...”

A tanácskozáson két megoldás kínálkozott. Az egyik szerint a kisebbségi munka központilag, egy intézetben, a másik szerint az egyetem különböző szemináriumaiban széttagolva folyt volna. Hiszen amint Teleki Pál gróf kifejtette: a kisebbségi kérdésben van kutatnivalója és ahhoz van hozzáadni valója a nemzetközi jogásznak, a jogtörténésznek, a közjogásznak és a magán jogásznak éppúgy, mint a történésznek, gazdaságtörténésznek, a geográfusnak, az etnográfusnak, valamint a közgazdásznak, a gazdaságpolitikusnak, sőt igénybe kell venni a kérdés kimélyítésénél: az irodalom, a művészet és a művelődéstörténet művelőit is.

A kérdés megvitatása után ugyan, az előbbi megoldás került elfogadásra, azonban nem egy egyetemi kisebbségi intézet alakult, hanem csaknem egyidejűleg (1935) mindjárt négy, valamennyi hazai egyetemen. Azáltal, hogy nem egy, hanem négy egyetemi intézet állítottott fel, egészséges decentralizáció érvényesült, mindenesetre a rendelkezésre álló anyagi és személyi erők megosztása árán.

Az egymástól függetlenül működő kisebbségi intézetek együttműködését s a munka és költségek racionalizálását vannak hivatva szolgálni az intézetek vezetőinek és az érdekelt minisztériumok képviselőinek időnkinti értekezletei.

Hangsúlyozni kell az Intézet — s általában az egyetemi kisebbségi intézetek — feladatát illetően a hivatalos álláspontot: „Tekintettel az

egyetemnek tudományos tekintélyére, annak a politikai harcok felett álló méltóságára, feladatunk nem lehet egyéb, mint az egyetemi ifjúságnak szigorúan tudományos bevezetése a mai Európában élő nemzeti és nyelvi kisebbségek, mindenekelőtt pedig a magyar kisebbségek jogi és tényleges helyzetének alapos ismeretébe. Ez a feladat nem zárja ki, sőt bizonyos fokig meg is követeli azt, hogy az Intézet a maga munkájának körébe a Tudományegyetemen kívül álló szaktekintélyeket is bevonja és hogy adataival rendelkezésére álljon mindenkinek, aki a kisebbségi kérdéseket megfelelő kvalifikációval, komoly stúdium tárgyává kívánja tenni. Másfelől azonban kizárja az Intézet természete és feladata azt, hogy az a kisebbségi kérdésben bárminő politikai, propaganda vagy agitáció közvetlen eszközévé tétessék.”

A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézete a kisebbségi kérdéssel tisztán tudományosan, de minél többoldalúan, a kisebbségtudomány valamennyi ágára kiterjedően foglalkozik. Az a körülmény, hogy az Intézet a vezető professzor személye révén a etatisztikai tanszékkal közelebbi kapcsolatban van, megkönnyíti a kisebbségek demográfiai, kulturális, szociális, gazdasági, történeti viszonyainak minél többirányú kutatását. A munka a kisebbségi kérdés egészére vonatkozóan, az Intézet működési körébe tartozó tárgyköröknek kimerítő felforolása feleslegesnek látszik. Másrészt éppen a munka sokoldalúsága s szétforgácsolódásának veszélye szükségessé tette, hogy az Intézet kijelölje a kisebbségi problémakör ama részét, amellyel behatóbban foglalkozik. Az Intézet mind területi, mind tárgyi tekintetben a kisebbségi kérdés-komplexum nemzeti szempontból legfontosabb részének művelésére helyezett súlyt. Területi szempontból elsősorban a három elszakított főterület — Erdély, Felvidék, Délvidék — kisebbségi problémáival, tárgyi szempontból pedig különösképen ama kérdésekkel foglalkozott, amelyek az utódállamokhoz csatolt magyarság sorsához kapcsolódnak.

A területvisszacsatolások e célkitűzést módosították. A Kisebbségjogi Intézet eredeti programjában a faji, nyelvi és vallási kisebbségek problémáinak elméleti vizsgálatán túl a hangsúly azon volt, hogy az utódállamokba szakadt magyarság sorsát figyelemmel kísérje. Ma már más a helyzet. Az országhatárokon kívül maradt magyarság ugyan ma is gondozásra szorul s talán még fokozottabb mértékben, már csak számbeli megfogyatkozása miatt is. De igen megváltozott a helyzet a hazai kisebbségek szempontjából. Magyarország a legegységesebb nemzetiségű államok egyikéből 20 százalékgig nemzetiségi állammá vált, vagyis az ország minden ötödik lakosa kisebbségi sorsban él. Ez indokoltá tette, hogy az Intézet eredeti programja a Magyarországon lévő kisebbségek kérdéseivel való beható foglalkozással bővüljön ki.

Az Intézet kutató és nevelő munkája anyaggyűjtő, feldolgozó tevékenységben, szemináriumi gyakorlatokban, előadásokban és kiadványok publikálásában nyilvánul.

a) *Anyaggyűjtés és feldolgozás.*

Az Intézet figyelemmel kíséri és tanulmányozza a bel- és külföldi sajtótermékeket s általában a kisebbségi irodalmat s területi és tárgyi csoportosításban rendszeres anyaggyűjtést és feldolgozást végez.

A gyűjtött anyag fajai:

1. Bibliográfia.
2. Kivonatolások.
3. Kívágások.
4. Időszaki sajtótermékek. Az Intézetnek járó folyóiratok és hírlapok száma a külföldi viszonylatban bekövetkezett erős korlátozás után is megközelíti a százat.
5. Egyéb kiadványok (kisebbségi standardművek könyvtára). A könyvtár 1200 kötetet tesz ki és állandóan kiegészül a kisebbségi szakirodalom új. a rokontudományágak jelentősebb kiadványaival.

b) *Szemináriumi munka.*

Az 1937/38. tanév első félévétől kisebbségi szemináriumi gyakorlatok indultak meg. Az egyetemi ifjúságnak a szemináriumi munka iránti érdeklődése határozottan megállapítható.

c) *Egyetemi előadások.*

Az Intézet vezető tanára statisztikai előadásai keretében behatóan foglalkozik a kisebbségi problémákkal. A vezetőhelyettes pedig számos külön kollégiumban adott elő a kisebbségi kérdésről, illetve az utódállamok idevágó problémáiról.

Az Egyetem Tanácsának megbízásából az Intézet gondoskodik arról, hogy az elcsatolt területekre vonatkozó, az egyetem valamennyi kara részére hirdetendő előadások tartassanak, amelyeket az eredeti elgondolás szerint a jog- és államtudományi és bölcsészeti karnak, évente váltakozva, legalább heti 2 órában kell meghirdetnie.

d) *Közérdekű előadások.*

A közérdekű előadások sorozatában az Intézet rendezésében a nagyközönség részére is nyitvaálló előadások is tartatnak.

e) *Kiadványok.*

1938. január 1-től az Intézet Kisebbségvédelem címen kéthavonként megjelenő magyar nyelvű kisebbségi folyóiratot ad ki, amely a hazai

tudományos körök és a közönség tájékoztatását szolgálja, egyrészt tanulmányokkal, másrészt a kisebbségi magyarság sorsának ismertetésével.

A folyóirat a helyettes vezető szerkesztésében VII. évfolyamát töltötte be az 1944. évben. A lap munkatársai között — az Intézet vezetőin és tagjain kívül — szerepeltek: Ajtay József, Barsy Gyula, Csekey István, Egyed István, Flachbart Ernő, Jakabffy Elemér, Jócsik Lajos, Kardos Béla, Kászonyi Ferenc, Kovács Alajos, Lukács György, Mikó Imre, Oberding József György, ókéri Polzovics Iván, Pusttai-Popovits József, Rónai András, vitéz Ruttkay László, Thirring Lajos, Török Árpád.

Az Intézet a folyóiratokban helyet *nem* találó nagyobb tanulmányok, vagyis különleges munkálatok számára kiadványsorozatot létesített, amely Flachbart Ernő alapvető munkájának első kötetével indult meg. Az Intézet e sorozatában eddig a következő munkák jelentek meg:

1. sz. Flachbart Ernő: Das System des Internationalen Minderheitenrechtes. 1937. 484 old.

2. sz. Fall, Andreas: Ungarns Recht auf Siebenbürgen. 1940. 82 old.» 5 térképmelléklet. U. e. az Intézet kiadásában megjelent olasz nyelven is.

3. sz. ókéri Polzovics Iván: Széchenyi nemzetiségi politikája. 1942. 46 old.

4. sz. Fall, Andreas: Der Zusammenbruch Jugoslawiens. 1942. 212 old., 3 térképmelléklet.

5. sz. La Hongrie. 1942. 14 old., 3 térképmelléklet.

6. sz. Jócsik Lajos: A magyarság a cseh és szlovák néprajzi térképen. 1943. 48 oldal, 18 térképmelléklet. U. e. az Intézet kiadásában megjelent német és angol nyelven is.

Ezenkívül a Magyar Statisztikai Társasággal közös kiadásban jelent meg Elekes Dezső: Hazánk, népünk, szomszédaink c. honismertetője.

f) *Az Intézet szervezete.*

Igazgató: Kenéz Béla dr. m. kir. titkos tanácsos, ny. miniszter, a budapesti egyetemen a statisztika ny. r. tanára.

Az Intézet helyettes vezetője: Elekes Dezső dr., c. rk. tanár, min. osztálytanácsos.

Intézeti gyakornokok voltak: Garzuly József dr., jelenleg sajtó- és kulturális attasé a zágrábi magyar követségen; Gogolák Lajos dr., a Magyar Szemle munkatársa; Grandpierre Emil dr. író a Baumgarten-díj nyertese.

Az Intézet gyakornoka 1944-ben: Kari János dr., akit a budapesti Tudományegyetem sub auspiciis gubernatoris avatott a jogtudományok,

doktorává. Az Intézetben önkéntes asszisztensi minőségben Dettai Miklós jogszigorló működik.

A közöltekből láthatjuk, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézete hasznos munkát fejt ki különösen a kisebbségi magyarság érdekében. Az ismeretek birtokában elsősorban a magyar egyetemi ifjúságot kéri e könyv írója, hogy a Kisebbségjogi Intézet magyarságmentő munkája iránt fokozottabb érdeklődést tanúsítson, mert az ott kapott fegyverzettel, — a tudomány hatásos fegyvereivel, — a magyarságnak nagy szolgálatot tehet.

A Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet rövid története és szervezete.

Megalakulásától kezdve különös figyelemmel kísértük a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet újszerű munkásságát és nagyraértékeljük az intézet megalapítójának, Faluhelyi Ferenc egyetemi tanárnak nagy tettét. Valóban feljegyzésre és megörökítésre méltó, kiemelkedő alkotásnak nevezhetjük a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet életrehívását, melynek jótéteményeit a későbbi magyar nemzedékek érzik majd igazán. Utánanézünk az Intézet történetének és a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézettel folytatott közvetlen levelezés és eszmecsere alapján a következőkben számolhatunk be az Intézet történetéről és szervezetéről.

A pécsi egyetem Nemzetközi Jogi Intézetének kebelén belül az 1928. év folyamán vetődött fel a gondolat, hogy Magyarországon kisebbségi intézetet kellene létesíteni. Ebben az időben Európának majd minden országában működött már olyan intézmény, amely a világháború után akuttá vált kisebbségi kérdéssel foglalkozott. A magyar államot is közelről érintette ez a kérdés, mert a magyarságnak nagy része került idegen uralom alá s a magyar állam kebelén belül mindig voltak nemzetiségek. A világháború utáni években mégis, annak ellenére, hogy a magyarságot oly közvetlenül érintette ez a kérdés, a magyar társadalom kevésbé volt tájékozott ebben a tárgykörben. A magyar társadalom előtt homályban volt a kisebbségi magyarság politikai, kulturális, gazdasági problémájának képe és új irányú fejlődése. A felvilágosítás, oktatás és tudományos foglalkoztatás szempontjainak érvényesítése telte szükségessé megfelelő magyar intézmény felállítását.

Ezeket a szükségességeket felismerve Faluhelyi Ferenc dr. egyetemi tanár vezetése alatt álló Nemzetközi Jogi Intézet 1928. április 23-án emlékiratot intézett Suzassló Henrikhez, a Carnegie Endowment akkor Európában időző képviselőjéhez, támogatást kérve az alapítvány részéről egy kisebbségi intézet céljára. A kérésnek azonban nem volt eredménye. 1928. decemberében belső társadalmi úton próbálták e kérdést elintézni.

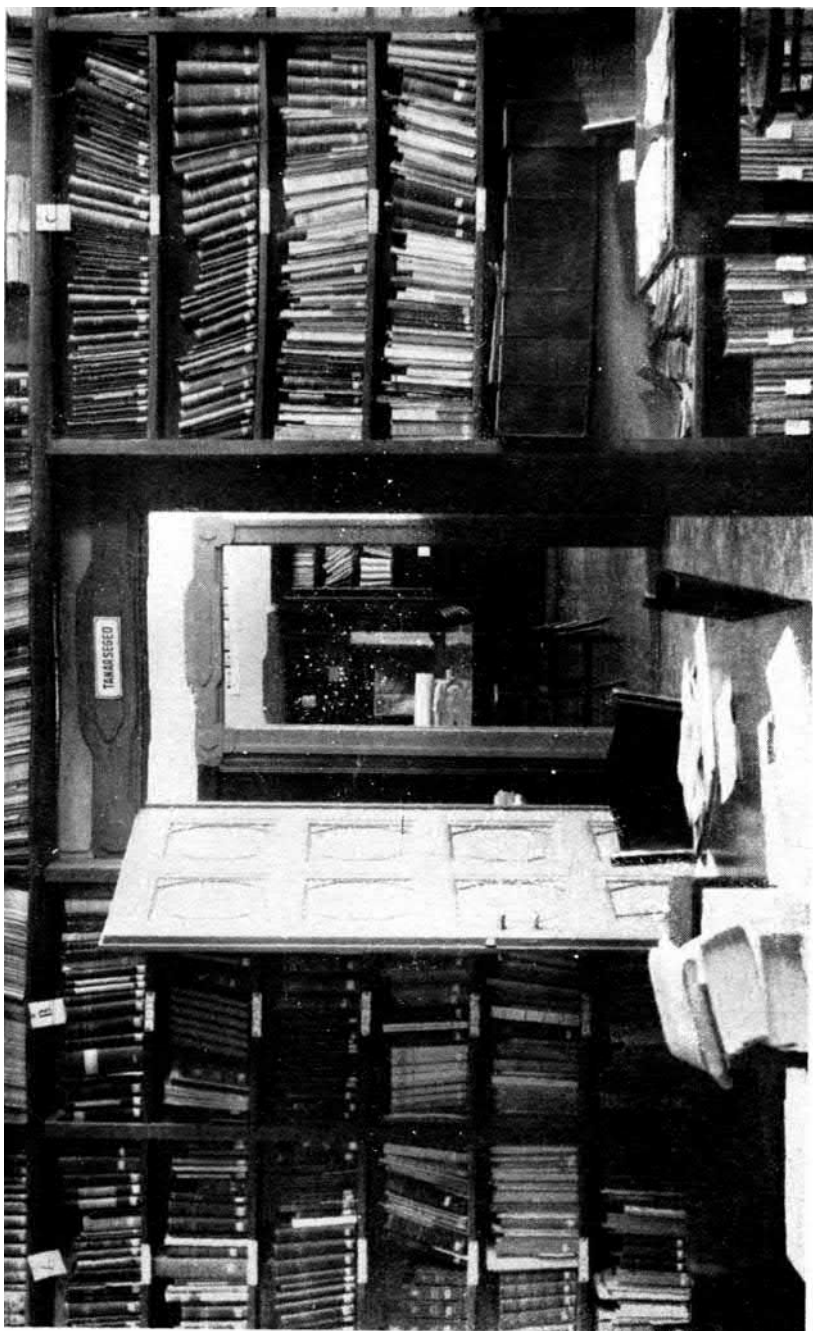
December 14-én ankétot tartottak a Magyar Külügyi Társaság helyiségében. Az ankéton Lukács György v. b. t. t. elnökölt és Apponyi Albert, valamint Teleki Pál grófok vezetésével a magyarságnak a kisebbségi kérdés iránt érdeklődő egész szellemi elitje megjelent. Az ankétnek visszhangja várakozáson felüli volt. Apponyi Albert gróf javaslatára az értekezlet felkérte a Magyar Külügyi Társaság elnöki tanácsát, hogy a pécsi kezdeményezőkkel való tárgyalásra jelöljék ki azokat, akik az intézet felállítására vonatkozó javaslatot kidolgozzák. A második szűkebb körű értekezlet Apponyi gróf meghívására 1929. január 23-án ült össze. Ezen az értekezleten beterjesztették a létesítendő intézet szervezeti szabályzatának tervezetét. Eszerint az elgondolt kisebbségi intézet valamely hazai egyetem jog- és államtudományi karán létesülne. Az intézet fenntartását úgy képzelték el, hogy annak terhe megoszlanék az illető egyetem, a közoktatásügyi kormányzat, a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisebbségi Intézet mellett annak barátiból létesítendő társadalmi egyesület között. Az értekezlet elhatározta, hogy az intézet megalapításának érdekében emlékirattal fordul a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez és a Magyar Tudományos Akadémiához. Ennek sem lett kézzelfogható eredménye.

1930. májusában a pécsi egyetemi nemzetközi jogi intézet igazgatója előterjesztést tett a m. kir. Erzsébet Tudomány Egyetem Tanácsához, hogy legye magáévá az egyetemi kisebbségi intézet Pécsen való felállításának gondolatát. Az egyetem a felterjesztést meg is tette a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Eredménytelenül. 1930-tól 1934. év végéig az intézet megszervezésének ügyében nem történt semmi. 1935-ben az egyetemi ifjúság részéről a Magyar Nemzeti Diákszövetség memorandummal fordult a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, a Pécsi Erzsébet Tudomány Egyetem jogi és államtudományi Karának előterjesztésére pedig az egyetemi tanács 1935. májusában elhatározta, hogy kéri a Pécsi Egyetem a Kisebbségi Intézet felállítását.

1935. január 12-én végre a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel megengedte, hogy az összes magyar egyetemek keretükön belül kívánságukhoz képest kisebbségi intézeteket szervezzenek meg.

Pécsen az egyetemi Nemzetközi Jogi Intézet keretén belül akkor már fél év óta folyt a munka. A Nemzetközi Jogi Intézet keretében ugyanis az 1935—36. tanév első félévében kisebbségi alosztály alakult. Ez az alosztály alakult át 1936-ban Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézetté.

Az Intézet főcélja egyetemi jellegéből kifolyólag az egyetemi ifjúságnak a kisebbségi kérdések terén tudományos alapon való oktatása. Feladata, olyan hivatása magaslatán álló generáció kiképzése, amely a nemzetkisebbségek jogi, politikai, kulturális és gazdasági helyzetét és problémáját, valamint ezzel kapcsolatban a Kárpátmedence államaiban a kisebbségi problémával összefüggő mindennemű viszonyokat és Európa

A Pécsi Egyetemi Könyvtár belső terméke.

Sa

többi kisebbségeinek jogi és tényleges helyzetét ismeri. Ezzel kapcsolatban feladata és célja továbbá a kisebbségi kérdésnek a vele összefüggő jelenségeknek tudományos alapon való vizsgálata.

Az Intézet munkája kettős, elsősorban a magyarországi nemzetiségekkel való foglalkozás, másodsor az úgynevezett utódállamok területén, valamint másutt is élő magyar kisebbségek helyzetének, valamint az egyéb európai nemzetiségek kisebbségeinek a vizsgálata.

Az Intézet megalakulásának első évében főleg belső munka folyt. Ez a munka kiterjedt a kérdésnek tudományos alapon való vizsgálatára, továbbá a kisebbségi kérdéssel kapcsolatos időszerű jellegű események megfigyelésére. A tudományos jellegű munkálkodás keretén belül történt az egyetemi ifjúság nevelése is. Ez főleg az Intézet szemináriumi üléseinek keretén belül történt és történik még a mai napig is. A körülbelül 2 órás szemináriumi ülésekre minden héten egy alkalommal kerül sor. Az 1942—43-as tanév végéig összesen 228 szeminárium keretében elhangzott 140 előadás, 208 könyvismertetés. A szemináriumi ülések egy átfogó problémakört ölelnek fel. Az Intézet működésének első három évében általános jellegű kérdéseket vizsgált. Az 1938—39. évben az előtérbe állított kérdés: „A nemzetiségi kérdés alakulása Magyarországon a világháború előtt és ennek tanulságai a jövőre vonatkozólag” volt. Az 1939. év őszén az Intézet tagjait osztályokba csoportosították, amikor is a következő években az egyes osztályoknak (cseh-szlovákiai, romániai, jugoszláviai, a német, illetve a hazai kisebbségekkel foglalkozó osztály) szűkebb problémakörébe tartozó kérdések adták a programot. Az 1943—44. tanév első felében kitűzött témakör a Kárpátmedence államaiban élő egyes népek történelmével, fejlődésével, jelen helyzetével foglalkozott; míg a második félév előadásai a Kárpátmedence egyes államaiban élő magyar kisebbségnek 1920-tól a jelenig terjedő életét vizsgálják.

Az időszerű jellegű események megismerésére szolgálnak az Intézetnek nagy számmal járó újságjai és folyóiratai. Az Intézet megalakulásától kezdve figyeli és gyűjti az érdekelt államoknak újságjait és folyóiratait. Az ezekben lévő anyag kezdetben kivágás és kartotékozás, később pedig csak kartotékozás útján kerül feldolgozásra. Az újságok és a folyóiratok száma állandóan változik, különösen a háborús évek alatt. Az 1944. évi kimutatás szerint 39 újság és 64 folyóirat jár az Intézetnek. Ezek valamennyi decimális rendszer alapján kerül kartotékolásra.

Az intézeti munka tudományos megalapozására szolgál azonfelül az Intézet könyvtára, mely 1936 óta 3875 kötetre gyarapodott. Ehhez járul még a volt szabadkai jugoszláv jogi kar szláv nyelvű könyvtára, melyet a vallás- és közoktatásügyi minisztérium teljes egészében az Intézetnek juttatott (kb. 4000 kötet). Végül az Intézet munkájához közvetlenül rendelkezésre áll az Intézettel szoros kapcsolatban álló Nemzetközi Jogi

Intézet könyvtára (3000 kötet), úgyhogy ma már kb. 11.000 kötetből álló könyvtár szolgálja közvetlenül az Intézet céljait.

Az így nyert alapon épül fel az intézetnek adatfeldolgozó tevékenysége, amely több irányú.

1936-ban adta ki az Intézet első kiadványát: vitéz Nagy Iván dr.: *Les Minorités Nationales en Hongrie*. Azóta összesen 19 kiadvány jelent meg: Móricz Miklós dr., Zathureczky Gyula, Prokopy Imre, v. Nagy Iván dr.: *Észak-Kelet-Dél és Nyugat*; Faluhelyi Ferenc dr.: *A kisebbségi kérdés eredete és jelentősége általános és magyar szempontból*; Balogh-Beéry László: *A rutén autonómia*; Temesváry Pelbárt: *Miként látják az erdélyiek Erdély kérdéseit?*; v. Nagy Iván dr.: *Les Hongrie dans le Monde*; Móricz M., Zathureczky Gy., Prokopy I., v. Nagy L.: *Pólnoc-Poludnie-Wschódi Zachód*; Balogh-Beéry László: *Problem Busi Podkarpackiej*; v. Nagy Iván dr.: *Az amerikai magyarság*; Fenczik István dr.: *A kárpát-oroszok múltja és jelene*; Oberding József György dr.: *Az óromániai magyarság*; Fenczik István dr.: *A kárpátaljai autonómia és a kisebbségi kérdés*; Kemény Gábor: *Ez a föld Magyarország*; *Si cuius: A moldvai magyarok őstelepülése, története és mai helyzete*; Pusztai-Popovits József: *Román kuitúrélet a magyar Erdélyben*; Kemény Gábor: *Bartha Miklós és a nemzetiségek*; Pusztai-Popovits József: *Román kultúrünnepek Észak-Erdélyben*; Ullein-Reviczky Antal dr.: *A trianoni szerződés területi rendelkezéseinek jogi természete*; v. Nagy Iván dr.: *A nemzeti-ségi törvény (1868. XLIX. t.-c.) létrejötte*, II. kötet.

1937-ben indult meg az Intézet folyóirata, *Kisebbségi Körlevél* címen, mégpedig előbb könyvnyomatos formában, majd egy év múlva, 1938-tól kezdve már nyomtatásban. A kéthavonként megjelenő *Kisebbségi Körlevél* hármast szolgált: bizonyítja az Intézet működését kifelé az időszerű nemzeti kisebbségi kérdésekkel kapcsolatban; szolgálja a nagyközönség felvilágosítását és végül lehetővé teszi, hogy a nemzeti kisebbségi kérdés terén az illetékes tényezők tudományos állást foglalhassanak. Az eredetileg 4—4 nyomtatott oldal terjedelemben megjelenő *Kisebbségi Körlevél* ma már számonként négy ívben, azaz 64 oldalon jelenik meg. 1943. január 1. óta a *Körlevél* nemzetiségi nyelvű mellékleteket is ad ki. A mellékletek kiadásával az Intézetnek célja a hazai nemzetiségek és a magyarság közötti együttműködés előmozdítása. A nemzetiségi nyelvű mellékletek felváltva jelennek meg szlovák, rutén, román, szerb és horvát nyelven.

1937-től kezdődőleg rendezi az Intézet évente kisebbségi kultúrnapjait Pécsen. A kultúrnapok alkalmával az elszakított magyarság képviselői, vezetői, irodalmi nagyságai tájékoztatják a hazai, elsősorban a pécsi közönséget a kisebbségi magyar életről. Ezideig 6 kultúrnap volt. A kultúrnapok általában kettős beosztásúak: a délelőtti gazdasági anketon az

utódállamok magyarságának képviselői az illető államban élő magyarság gazdasági helyzetét ismertetik; este a színházban irodalmi est keretében írók és költők szerepelnek. Az első kultúrnapon, 1937. június 3-án, különböző államok magyarságának képviselői vettek részt. 1938. májusában erdélyi kultúrnap volt. 1939. februárjában felvidéki matinét rendezett az Intézet. A negyedik kultúrnap 1940. decemberében erdélyi kultúrnap volt. 1941. júniusában délvidéki kultúrnap volt. 1943. februárjában Felvidéki Estet rendezett az Intézet.

Az 1939-es év elején indította meg az Intézet a Statisztikai Tudósító keretében megjelenő könyvomatot, a Kisebbségi Tudósítót. Ennek a hetenként egyszer megjelenő könyvomatnak a célja az egyes utódállamokban történt magyar kisebbségi vonatkozású eseményeknek, valamint más, a kisebbségi problémakört érintő jelenségeknek az ismertetése volt. Az 1943. év végével az Intézet a Kisebbségi Tudósítóban való közreműködését megszüntette és 1944. januárjától kezdődőleg Kisebbségi Értesítő címmel nemzetiségi sajtószemlét ad ki. A sajtószemlének a célja elsősorban is a Kárpátmedence államaiban megjelenő újságok és folyóiratok nemzetiségi vonatkozású cikkeinek ismertetése; de a sajtószemle figyelemmel kíséri ezeken kívül a nemzetiségi kérdés általános irányú fejlődését is.

Emellett a magyar állam nemzetiségi képét és a magyarságot érdeklő nemzetiségi körülményeket az Intézet könnyű és világos áttekintést nyújtó térképekben és grafikonokban is megrögzíti. Eddig 25 térképet dolgozott ki az Intézet. Ezek: Baranya, Tolna, Fejér, Bács-Bodrog, Szerem, Verőce, Pozsega, Temes, Torontál, Krassó-Szörény vármegyék és löbb kisebb térkép.

Fennállása alatt az Intézet időközönként tanfolyamokat és pályázatokat rendezett. Nyelvtanfolyamok megrendezésével tagjai részére lehetővé tette egyes szomszédos államok nyelvének megtanulását. Eddig 2 szerb és 1 román nyelvű tanfolyamot rendezett az Intézet. A nemzetiségi kérdés megismerésének tudományos alapon való elmélyítését szolgálta az a tanfolyam, amelyet a soproni evangélikus hittudományi kar részéről kiküldött hallgatók részére rendezett meg az Intézet. Az öt napig tartó tanfolyamon a nemzetiségi kérdés minden oldalát megvilágították az előadók. Több alkalommal írt ki az Intézet egyetemi, illetve középiskolai hallgatók részére tudományos pályatételt. Úgyszintén a hazai nemzetiségek viseletének, lakásának, településének megrögzítése és ismertetése céljából fényképpályázatot is írt ki az Intézet.

1944. január elsejével megalakult az Intézet szórványgondozó osztálya is. Az osztály célja az életképességében, gazdasági, kulturális, biológiai, vagy nemzeti létében veszélyeztetett, legtöbbször szórványmagyarság életmegnyilvánulásainak, társadalmi helyzetének tárgyilagos, tudományos

vizsgálata, szemmelkísérése és ezen fejlődésében, vagy létében veszélyeztetett magyarság hathatós gondozása. Céljából kifolyólag az osztály feladata a veszélyeztetett magyarság társadalmi viszonyainak vizsgálata, az idevonatkozó irodalom figyelése, másrészt helyszíni tanulmányozás.

SZERVEZETI SZABÁLYZAT.

1. §. Az Intézet címe: Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet.

Székhelye: Pécs.

Célja: Az egyetemi ifjúságnak a kisebbségi kérdések terén tudományos alapon való oktatása és munkáltatása az egyetemes magyarság szolgálatára.

2. §. A Kisebbségi Intézet a pécsi m. kir. Tudományegyetem jog- és államtudományi karának kebelén belül működő intézet, melynek jellege ugyanolyan, mint minden más egyetemi intézeté. A munkakörének betöltésére az Intézet a rendelkezésre álló megfelelő tudományos személyzet és anyagiak arányában igyekszik osztályait fokozatosan kiépíteni.

3. §. Az Intézet élén a jog- és államtudományi kar tanárai közül a kar által kijelölt igazgató áll.

4. §. Az Intézet adminisztratív ügyeit az igazgató irányítása és felelőssége mellett egy vagy több tanársegéd intézi.

5. §. Az egyes osztályok munkáját egyetemi tanársegéd vagy gyakornok, az irányítást pedig az illető tanszak előadó tanára végzi. Az egyes osztályok vezetésére a jog- és államtudományi kar az igazgató előterjesztésére más karbeli tanárokat is felkérhet.

6. §. Az egyes osztályok kiépítésével kapcsolatosan fokozatosan egészítendő ki az Intézet tudományos tanácsa, mely az Igazgatóból és az osztályokat irányító előadó tanárokból áll. E tanács feladata minden szemeszter előtt részletes munkatervet kidolgozni, illetve jóváhagyni az egyes osztályok és az egész Intézet számára, összeegyeztetni az osztályok helyes működését, dönteni az Intézet nyilvános előadásairól, meghívni a külső előadókat, előterjesztéseket tenni az illetékes szerveknek az egyes kisebbségi fontos problémáknak az Intézet keretein kívül való oktatására, dönteni a kiadványokról.

Az Intézet szervezeti és adminisztratív ügyei azonban nem tartoznak hatáskörébe.

7. §. Az Intézet munkaköre kettős:

1. a csonkamagyarországi kisebbségekkel való foglalkozás,
2. a szűkebb értelemben vett utódállamok területén élő (főleg magyar) kisebbségek helyzetének feltárása.

8. §. Működési területe kétféleképpen osztható fel:

I. Horizontális tagozódás:

1. A kisebbségi kérdés Magyarországon.
2. A kisebbségi kérdés jugoszláviai vonatkozásai.
3. A kisebbségi kérdés romániai vonatkozásai.
4. A kisebbségi kérdés csehszlovákiai vonatkozásai.
5. Nyugatmagyarország.
6. A diasporában élő magyarság.
7. Egyéb kisebbségek.

II. Vertikális tagozódás:

- a) jogi,
- b) statisztikai,
- c) közgazdasági,
- d) szociális (népjóléti),
- e) történelmi,
- f) földrajzi,
- g) kulturális (iskolaügyi, tudományos élet, irodalom, színpódium, stb.),
- h) sajtó- és hírszolgálat (rádió, mozgófénykép, stb.).

9. §. Az Intézet célját a következő eszközökkel igyekszik elérni:

1. adatgyűjtemények létesítése,
2. nyelvi tanfolyamok rendezése,
3. térképek, grafikonok, kimutatások készítése,
4. előadások rendezése,
5. kiadványok beszerzése.

10. §. Az Intézet fenntartásáról elsősorban az egyetem gondoskodik.

Eddigi tevékeny munkatársak:

Faluhelyi Ferenc egyetemi ny. r. tanár, az Intézet igazgatója,

Stitz János dr. országgyűlési képviselő, aki Faluhelyi professzorral együtt az Intézet alapjait rakta le,

Bédi Imre dr. intézeti tanársegéd, az Intézetnek alapításától munkatársa,

Zsolt Zsigmond dr., a szórványgondozó osztály megalapítója és vezetője.

Dinkov Vaszil, egyetemi s.-fogalmazó, volt szabadkai kari könyvtáros, szláv szakértő,

vitész Nagy Iván dr. miniszteri tanácsos, az amerikai magyarság szak-előadója,

Ákos István dr. miniszteri s.-titkár, volt tanársegéd,

Majtényi Géza dr. egyetemi s.-titkár, az Intézet volt tb. adjunktusa,

Sümeghy Mihály dr. tb. szolgabíró, volt mb. tanársegéd,

Csuka Zoltán, a Láthatár szerkesztője,

Csuka János, író,

Búzás József, jogszigorló,

Rácz István, jogszigorló, ösztöndíjasok,

Szupper Márton, jogszigorló,

Pusztai-Popovits József, hírlapíró, román szakértő,

Nyakas Sarolta dr., egyetemi könyvtáros, a kartotékosztály vezetője.

Az itt közöltek bizonyosan meggyőzik az olvasót arról, hogy a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézetben komoly és áldásos munka folyik. Csodálatraméltó pontosságot és rendszereteket látunk ennél a tudományos tevékenységénél, mely biztosítéka a sikernek. Örül az író lelke, hogy ilyenről számolhat be olvasóinak. Örömről különösen azért nagy és őszinte, mert a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet munkájában biztosítékát látjuk annak, hogy ifjúságunk a múlthoz képest sokkal előnyösebb fegyverzettel veheti fel majd a küzdelmet kisebbségeinkért, a mi sokat szenvedett véreinkért.

A Debreceni Kisebbségjogi Intézet rövid története és szervezete.

A kisebbségi kérdések és az ezzel összefüggő feladatok ma már nem teljesen újszerűek és nem látszanak megoldhatatlannak a művelt magyar nagyközönség előtt. A magyar nemzetre nézve ezek a kérdések súlyosak és fontosak, éppen ezért nem hanyagolhatók el. A kisebbségi kérdések megvitatásában, tudományos feldolgozásában, népszerűsítésében, — a budapesti és a pécsi egyetemek Kisebbségjogi Intézetei mellett, — nagy érdeme van a Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kar Kisebbségjogi Intézetének is. Nem érdektelen tehát, ha a Debrecenből közvetlenül beszerzett hiteles adatok alapján ismertetjük az Intézet rövid történetét.

Az 1919. évben a győztes nagyhatalmaknak az új, valamint területükben megnövekedett államokkal kötött kisebbségi szerződésai, továbbá a békeszerződéseknek a kisebbségek védelméről szóló fejezetei és Albániának, valamint egyes balti államoknak a Nemzetek Szövetségével szemben vállalt kisebbségjogi kötelezettségei a közép- és keleteurópai nemzetiségek helyzetét egészen új, nemzetközi jogi alapra helyezték. Ennek hatása alatt a tudományos és politikai érdeklődés az eddiginél sokkal fokozottabb mértékben fordult a nemzetiségi, vagy — amint nagyon helytelenül nevezni kezdték — a kisebbségi kérdés felé. Különböző egyetemeken, így a probléma iránt az idegen országokban élő németek miatt is erősen érdeklődő Német-Birodalomban, majd Lengyelországban a kérdést tudományos szempontból vizsgáló intézeteket szerveztek.

Magyarországnak, amelytől a trianoni békeparancs közel négy millió magyart szakított el, az elcsatolt területeken élő magyarok helyzete még sokkal fájóbb sebe volt, mint az említett államoknak és ezért hazánkban a kisebbségi kérdés tudományos kutatására még nagyobb szükség volt, mint más országokban. Az 1942. esztendőben oly túlkorán elhunyt Kovács Andornak, a debreceni Tisza István tudományegyetem büntetőjogi professzorának érdeme, hogy e téren az első kezdeményező lépést megtette.

Kováts Andor már az 1929—30. tanév óta minden évben 2 óras speciál-kollégiumot hirdetett, amelyben az utódállamokkal és különösen ezek magyarságának helyzetével foglalkozott. Ebből a kezdeményezésből nőtt ki a Tisza István Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézete. Az egyetem jog- és államtudományi kara 1935. május 15-én tartott kari ülésén elhatározta, hogy az elcsatolt területek s velük kapcsolatban az utódállamok jogviszonyainak tanulmányozására intézetet szervez és ennek vezetésével mást nem is bízhatott meg, mint Kováts Andort. A kar e határozatához a vallás- és közoktatásügyi miniszter 29.465/1935. sz. rendeletével hozzájárult, mire a kar az intézetnek a „Kisebbségjogi Intézet” elnevezést adta.

Az Intézet megalapítása után azt a feladatot tűzte maga elé, hogy a Csehszlovákiában, Romániában és Jugoszláviában, — természetesen csak de jure-érvényes — nemzetközi kisebbségvédelmi intézkedéseket és az ott hozott általánosabb érvényű, fontosabb új törvényeket és rendeleteket megismertesse a jogot tanuló ifjúsággal. Erre azért volt szükség, hogy a magyar ifjúság tudja, milyen jogszabályok alatt él az utódállamokban rekedt magyarság, r^ováts Andor azonban rájött arra, hogy előbb magukat az utódállamokat kell e tekintetben az egyetemre tájékoztatlanul felkerülni ifjúság előtt ismertetnie és ezért magukról ezekről az államokról is tartott előadásokat speciálkollégiuma keretében. Az intézet munkájába bevonta az érdeklődő hallgatókat, megalapította ennek a könyvtárát, a nagyközönség részére pedig kultúr-estéket rendezett. Mikor pedig elcsatolt területeink egy részének visszatérése megkezdődött, a mai Magyarországon lakó nemzetiségek ügyét is felkarolta. 1938. decemberében, még mielőtt Kárpátját visszacsatolták volna, a ruthénekről való gondoskodásnak, a magyar haza irántuk való szeretetének kifejezésre juttatására a debreceni vármegyeházán fényesen sikerült kultúrestét rendezett, amelyen Fenczik István országgyűlési képviselő tartott előadást a kárpátaljai helyzetről. Az estét Debrecen és Hajdú vármegye előkelőségeinek társasösszejevetele követte. Az intézet működését egyébként Kováts Andor a VI. közigazgatási továbbképző tanfolyamon nagyszabású előadásban ismertette, amely a vitéz Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter által közzétett „Közigazgatásunk nemzetközi kapcsolatai” című műben teljes terjedelmében megjelent. Onnan vettük az előbb ismertett adatoknak egy részét is. Kováts Andort 1942. február 5-én aránylag fiatalon, 57 éves korában elragadta a halál. Vele olyan férfiú szállt korán a sírba, akit átfogó műveltségén és az ifjúság iránti szeretetén kívül különösen igaz magyar lelke képesített a kitűzött feladat megoldására.

Kováts Andor halála után a Tisza István Tudományegyetem jog- és államtudományi kara Flachbarth Ernőt, mint a nemzetközi jog professzorát bízta meg az intézet vezetésével. Az intézet új igazgatója 1929-ig a fel-

vidéki magyar pártok központi irodájának volt az igazgatója, mikor menekülnie kellett a volt Csehszlovákiából és így akkori működése és személyes élményei alapján gyakorlatilag is ismeri a kisebbségi sorsot. Később a miniszterelnökség nemzetiségi ügyosztályában működött mint miniszteri osztálytanácsos és a kérdést gubernamentális részéről is megtanulta ismerni. Tudományosan hosszú esztendőök óta kutatja a nemzetiségi kérdés minden vonatkozását és habilitációját is ily tárgyú nemzetközi jogi művével, a „System des internationalen Minderheitenrechtes” című nagy könyvével szerezte meg. Flachbart Ernő, miként előde, minden évben két órás speciál-kollégiumot hirdet az elcsatolt területek jogviszonyairól és ezenkívül minden félévben kisebbségjogi szemináriumot, amelynek munkájában megfelelő számú joghallgató vesz részt nemcsak passzív, hanem előadásaival aktív módon is. Az intézet könyvtárát az új igazgató jelentékenyen gyarapította.

A Kisebbségjogi Intézet történetének egyik legkimagaslóbb eseménye a debreceni Nyári Egyetem keretében az 1942. és 1943. évi nemzetiségi előadássorozatok megrendezése volt. Az intézet igazgatóját a rendezésre Kállay Miklós miniszterelnök megbízásából a miniszterelnökség kérte fel.

Az első előadássorozat célját Flachbart Ernő egyetemi ny. r. tanár, az Intézet igazgatója az 1942. évi augusztus 1-én, a Tisza István Tudományegyetem díszudvarában nagyszámú közönség jelenlétében tartott ünnepélyes megnyitása alkalmával elhangzott beszédében akként jelölte meg, hogy az a hazai nemzetiségi kérdés politikai és jogi, egyházi és kulturális, társadalmi és gazdasági, szellemtudományi, sőt, — amennyiben erről egyáltalában szó lehet, — természettudományi vonatkozásainak és a nemzetiségekkel szemben követendő helyes magatartásnak ismertetésében áll.

Az előadássorozatot közvetlenül a Nyári Egyetem ünnepélyes megnyitása után Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter jelenlétében Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár nyitotta meg „Nemzetiségi politikánk alapjai” című előadásával. Pataky államtitkár megnyilatkozásában a magyar nemzetiségi politika alapelveire vonatkozó tételket és az ezekből folyó gyakorlati kormányzati és igazgatási teendők irányelveit fejtette ki. Rámutatott továbbá azokra a kívánalmakra is, amelyeket a nemzetiségi kérdés helyes kezelése és megoldása érdekében a társadalommal, az állam polgáiraival, — köztük a nemzetiségekhez tartozókkal szemben, — majd a tudományos kutatással, a publicisztikával, illetőleg a sajtóval szemben kell támasztani.

Pataky Tibor államtitkár bevezető előadását 24 előadás követte. Az előadók névsora és az előadások tárgya a következő volt:

Kosa Kálmán miniszteri osztályfőnök: „Nemzetiségi iskolapolitikánk és iskolaügyünk”.

Makkai Sándor egyetemi ny. r. tanár: „A nemzetiségi kérdés szabályozásának lelki feltételei”.

Kovács Alajos államtitkár, a Központi Statisztikai Hivatal nyugalmazott elnöke: „A magyarság számbeli súlya Magyarországon történelmünk folyamán és jelenleg”.

Flachbart Ernő egyetemi ny. r. tanár: „A nemzetközi kisebbségi jog legújabb fejlődése”.

Hankiss János egyetemi ny. r. tanár: „Irodalomkultúra és nemzetiségi kérdés”.

Flachbarth Ernő egyetemi ny. r. tanár: „A magyar nemzetiségi jog és politika történetének vázolata”.

Balogh Béla egyetemi magántanár: „A magyarországi nemzetiségek antropológiai szempontból”.

Szabó István egyetemi magántanár, országos levéltárnok: „A magyarországi nemzetiségek településtörténete”.

Sziklay László egyetemi szakelőadó: „A magyarországi szlovákok”.

Ilniczky Sándor apostoli protonótárius, nagyprépost, kárpátaljai főtanácsadó, a felsőház örökös tagja: „A magyarországi ruthének”.

Makkai László intézeti tanár: „A magyarországi románok”.

Ballá Pál miniszterelnökségi miniszteri tanácsos: „A visszacsatolt Délvidék nemzetiségi viszonyai”.

Deák Leó Bács-Bodrog vármegye és Zombor thj. város főispánja: „A magyarországi szerbek”.

Pukánszky Béla egyetemi ny. r. tanár: „Németek és magyarok egy hazában”.

Birkás Géza miniszteri segédtitkár: „A hazai németiség helyzete”.

Thim József történétíró: „A magyarországi vendekről, horvátokról, bnyevácokról és sokacokról”.

Pfeiffer Miklós kassai székesegyházi kanonok: „A katolikus egyház és a hazai nemzetiségek”.

Nagy Géza, a kolozsvári református teológiai akadémia tanára: „A református egyház és a nemzetiségek”.

Járosi Andor kolozsvári evangélikus esperes-lelkész: „Az evangélikus egyház és a nemzetiségek”.

Moravek Endre miniszteri osztálytanácsos: „A nemzetiségi kérdés és a magyar társadalom”.

Oszwald György miniszterelnökségi miniszteri - tanácsos: „A hazai nemzetiségek jogi helyzete”.

Bozóky Ferenc egyetemi ny. r. tanár: „A nemzetiségi kérdés gazdasági vonatkozásai”.

B oda István egyetemi c. rk. tanár, a kassai kereskedelmi főiskola tanára: „A magyarországi nemzetiségek lélektani szempontból”.

E felsorolásból is kitűnik, hogy az előadássorozat olyan széles keretben és olyan magas színvonalon ismertette meg a hallgatósággal a nemzetiségi kérdés általános és hazai hátterét, valamint a magyarországi német, szlovák, ruthén, román és délszláv nemzetiségek történeti fejlődését és mai helyzetét, amilyenre Magyarországon még nem volt példa. Értékesen egészítették ki az egyes előadásokat az azokat követő szemináriumszerű megbeszélések, amelyekben a hallgatók kérdéseire az előadók újabb előadásnak beillő választ adtak.

A miniszterelnökség és az egyes tárcák rendeletei alapján összesen 72 hallgató vett részt az előadássorozaton. Ezek között 29 volt a közigazgatási tisztviselő, 18 a tanügyi tisztviselő, 6 a pénzügyi tisztviselő, 5 a postatisztviselő, 3 csendőrtiszt, 4 bíró és 7 hírlapíró. Rajtuk kívül a Nyári Egyetem egyéb tanfolyamainak hallgatói, valamint a debreceni érdeklődők is oly szorgalmasan látogatták a magas színvonalú és érdekes előadásokat, hogy az előadóterem legtöbbször zsúfolásig megtelt és a hallgatóság egy része állva volt kénytelen végighallgatni az előadásokat. Az Intézet igazgatója és az előadók az előadásokon kívül is gyakran együtt voltak a berendelt hallgatókkal, hogy a fehér asztalnál is megbeszéljék a felmerült kérdéseket.

Az előadássorozatot Oszwald Györgynek, a miniszterelnökség képviselőjének jelenlétében Hankiss János egyetemi ny. r. tanár, a Nyári Egyetem igazgatója és Flachbarth Ernő egyetemi ny. r. tanár, az előadássorozat tanulmányi vezetője augusztus 18-án rekesztették be ünnepélyes keretek között. A hallgatóság azzal a tudattal oszlott szét, hogy látköre a nemzetiségi kérdésben tizennyolc nap alatt rendkívül kitágult. Az első debreceni nemzetiségi előadássorozat anyagát csaknem teljes terjedelmében a „Lát-határ” című kisebbségi kultúrszemle leköszölte 1942. évi októberi számában.

Míg az 1942. évi nemzetiségi előadássorozat átfogó bevezetést adott hallgatóságának a nemzetiségi kérdéstről, addig az 1943. évi előadássorozat egyes kérdések behatóbb tanulmányozását tűzte ki céljául. Egyfelől a nagy magyar államférfiak nemzetiségi politikáját kívánta megismertetni a hallgatósággal, másfelől pedig azt vizsgálta, hogy a magyar gondolat milyen hatást gyakorolt az egyes hazai nemzetiségek lelki világára és politikai magatartására.

Az előadássorozatot Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár nyitotta meg Antal István nemzetvédelmi és propaganda miniszter jelenlétében augusztus 1-én az 1943. évi debreceni Nyári Egyetemnek a Tisza István Tudományegyetem díszudvarában tartott ünnepélyes megnyitása alkalmával.

A nagy magyar államférfiak nemzetiségi politikáját a következő előadásokban ismertették:

Bozóky Ferenc egyetemi ny. r. tanár Széchenyi István gróf, Asztalos Miklós múzeumi könyvtáros, az ismertnevű író ifjabb Wesselényi Miklós báró és Kossuth Lajos, Oszwald György miniszterelnökségi miniszteri osztályfőnök Eötvös József báró és Deák Ferenc, Flachbarth Ernő egyetemi ny. r. tanár pedig Tisza István gróf nemzetiségi politikáját ismertette. Az előadásokból a hallgatóság azt a tanulságot vonhatta le, hogy a magyar nemzet legnagyobb államférfiai azóta, mióta a nemzetiségi kérdés egy évszázaddal ezelőtt felmerült, az ország nemzetiségi politikáját mindig a legemelkedettebb szellemben fogták fel és igyekeztek azt intézni.

A hungarizmusnak az egyes hazai nemzetiségekre gyakorolt hatásával az alábbi előadások foglalkoztak:

Szlovák vonatkozásban Podhorszky György, a „Slovenské Noviny” főszerkesztője, műegyetemi szakelőadó, ruthén vonatkozásban Harcsár Miklós, a Teleki Pál Intézet Történettudományi Intézetéhez beosztott középiskolai tanár, német vonatkozásban Lux Gyula tanügyi főtanácsos, tanítóképzőintézeti igazgató, román vonatkozásban Biró Sándor, a kolozsvári református teológiai akadémia magántanára, szerb vonatkozásban Hadrovics László egyetemi magántanár, bunyevác vonatkozásban Vukovich Gerő országgyűlési képviselő, vend vonatkozásban pedig Mikola Sándor akadémiai és felsőházi tag ismertette a felvetett kérdést. Az előadások tanulsága az, hogy a hazai nemzetiségek egy része teljes egészében vagy nagy többségében az első világháború előtt hazafias magatartást tanúsított (szlovákok, ruthének, németek, bunyevácok és vendek); a többieknél pedig (románok és szerbek) is mindig voltak egyes csoportok, amelyek hazafias irányban működtek, tehát általánosítani nem szabad.

A tizenegy előadásból álló előadássorozatot Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár zárta be, összegezve az előadások tanulságait. Az államtitkárnak az előadássorozat rendezősége és a hallgatóság nevében Flachbarth Ernő mondott köszönetet.

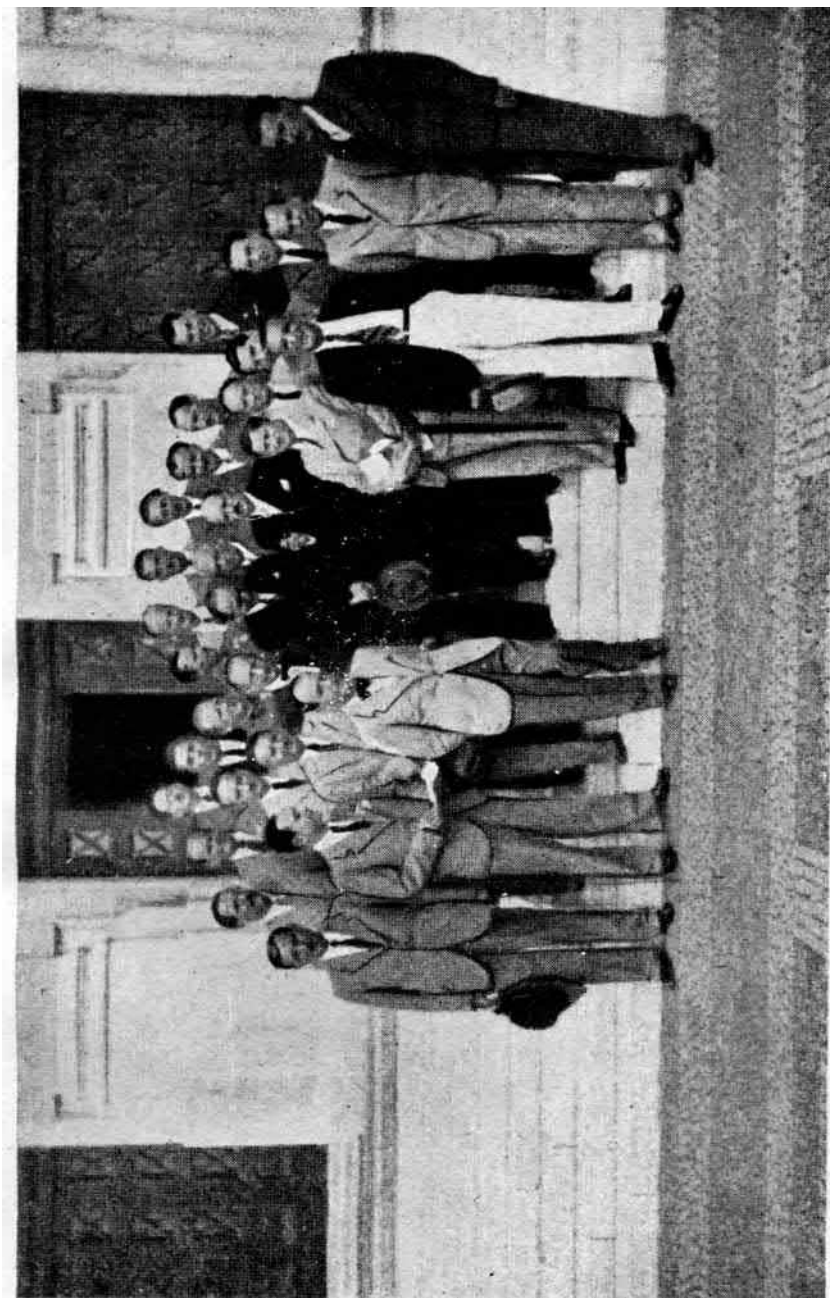
A miniszterelnökség és a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, valamint az egyházi főhatóságok támogatásával a második debreceni nemzeti-ségi előadássorozaton 26 ösztöndíjas hallgató vett részt. Míg az előző évben az ösztöndíjas hallgatók leginkább a legtágabb értelemben vett közigazgatás fogalmazási tisztviselőinek sorából kerültek ki, addig az 1943. évi előadássorozat hallgatói részben lelkészek, részben pedig tanítók voltak. Római katolikus lelkész 4, református lelkész 5, evangélikus lelkész 1, népművelési titkár 6, állami népiskolai igazgató-iskolafelügyelő 2, népiskolai igazgató-tanító 3, állami népiskolai tanító 3 és hírlapíró 1 ment el ösztöndíjjal Debrecenbe. Bár a megnehezedett gazdasági helyzet miatt az ösztöndíjasok száma csak harmada volt az előző évnek, az egyéb hallgatóság érdeklődése az eddiginél is jóval nagyobb volt, úgy-hogy ezt az előadássorozatot mindvégig a közönség lankadatlan érdeklő-

dése kísérte a legtöbbszörre most is zsúfolásig megtelt előadóteremben. Az ösztöndíjas hallgatók az őket különösen érdeklő kérdésekről az előadássorozat vezetőjétől megkapták a szükséges felvilágosításokat. E célt szolgálták a fehér asztalnál rendezett összejövetelek is.

Visszatekintve a debreceni Kisebbségjogi Intézet működésére, arra az eredményre jutunk, hogy az elmélyedő tudományos búvárkodáson kívül nemcsak az egyetemi hallgatósággal, hanem a művelt nagyközönség egyre szélesbedő rétegeivel is megismerteti kutatásainak eredményeit. Ezzel felkelti az érdeklődést a nemzetiségi kérdés iránt, amely magyar szempontból két irányban is sorsdöntő jelentőségű. Immár több mint száz esztendeje, hogy e nagy horderejű kérdés hazánkban felvetődött. Elsősorban tehát végleges és eredményes megoldásához az országnak életbevágóan fontos érdekei fűződnek. Másfelől pedig a magyarságnak százezrei még mindig idegen uralom alatt élnek a szomszédos államokban és küzdelmes helyzetük alapos megismerése kötelessége minden magyar hazafinak. A magyar társadalom és benne a jövő nemzedék figyelmének állandó felhívása a nemzetiségi kérdésre és annak, — mind csonka-magyarországi, mind elcsatolt területi vonatkozásban, — a valóságnak megfelelő ismertetése olyan feladat, melyet az elsőrendű nemzeti kötelességek közé sorolhatunk. Meggyőződésünk, hogy ezt a missziót a Debreceni Kisebbségjogi Intézet szerény anyagi eszközeivel és ma még szinte minden segéderő nélkül is becsületesen kívánja betölteni.

A Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kar Kisebbségjogi Intézetének itt vázolt rövid története mindenkit meggyőzhet arról, hogy ez az Intézet rendkívül értékes munkát fejt ki a magyarság érdekében. A Nagy-Magyar-Alföld világhírű városában, Debrecenben néhány lelkes magyar tudós olyan feladatra vállalkozott, mely jelentősnek nevezhető a magyar kultúrpolitikában és a Kisebbségjogi Intézet Debrecen város egyetemének díszére válhatik. Eggyel több értékkel gyarapodott Kossuth városa, amiért érdemes odamenni.

A Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet nemzetiségi előadássorozatán résztvevő közigazgatási tisztviselők egyik csoportja a központi egyetemi épület előtt.

Végszó.

Írta: Nagy Károly dr.,
a Magyarok Világszövetsége igazgatója.

Aki ezt a könyvet elolvasta, azzal az érzéssel teszi le, hogy írója izzó magyar szeretettel és hangyszorgalommal gyűjtögette össze a külföldi magyarságra vonatkozó adatait.

Összegyűjtötte pedig azért, hogy az itthoni magyar társadalom lelkiismeretét felrázza, figyelmét a külföldi magyarság problémáira felhívja, ti külföldi magyarokat pedig meggyőzze arról, hogy nem felejtkeztünk el róluk. S ha az óhaza teljesen tudatára ébredt kötelességeinek, a külföldi magyarság pedig érezni fogja, hogy hazulról mennyi szeretet árad feléje? ennek csak az lehet az eredménye, hogy itthon nagyobb lesz az áldozatosság, a külföldön élő magyarságban pedig az óhazához való vonzódás.

És ha semmi más eredménye nem lenne ennek a könyvnek, már akkor is elérte célját és írója nyugodtan elmondhatja magáról, hogy jó munkát végzett.

Még inkább elmondhatja azonban majd ezt magáról akkor, ha itthon, és mindenütt, ahol magyarok élnek, mindnyájunkat áthat az a tudat, hogy nem értettük meg egymást teljesen mindaddig, amíg nem tudunk kezet fogni egymással abban a házban, amelynek létesítése érdekében ez a könyv íródott.

Az író utat mutatott mindnyájunknak és az egész világ magyarsága nevében arra kérem a jó Istent, engedje meg nekünk, hogy a Külföldi Magyarok Háza minél előbb készen várja a külföldről hazaérkező magyar testvéreinket!

Tartalomjegyzék.

Előszó. Irta: Perényi Zsigmond báró.....	11
Tetteket a világ magyarjaiért! (A szerző előszava.)	13

I. RÉSZ.

Gondolatok, tervek, javaslatok a világ magyarjaiért.

Fohász a világ magyarságáért	21
Elmélkedés Julián barát budavári szobránál	23
Hány magyar él a világon?.....	27
Indítsunk nemzeti mozgalmat a világ magyarjaiért	35
Vasúti beszélgetés egy olasz hazafival az öt világrész magyarságáról	39
Hazatelepíthető-e minden külföldi magyar?	45
A külföldi magyarság és a második nemzedék.....	53
Az óhazái magyarság és a külföldön született második magyar nemzedék	59
A fiatalság és a világ magyarsága.....	69
Az északamerikai magyarság sorskérdései	73
Tekintsünk a délamerikai magyarság felé	83
Magyar nemzeti propaganda és a külföldi magyarok	95
Tiszta magyar irodalmat a külföldi magyaroknak.....	101
A hazai sajtó szerepe a külföldi magyarság életében	107
A külföldi magyarság és a külföldi magyar sajtó	111
A külföldi magyarság és a revízió	115
A „magyar napok” jelentősége Magyarországon és hatása külföldön.....	121
A világ magyarjainak karácsonya.....	123
A kisebbségi magyarság megtartása.....	127
Tiszta szívvel a menekült magyarokért.....	131

Egy a világ magyarjairól szóló interjú története.....	135
A világ magyarjainak székháza.....	141
Milyen legyen a Külföldi Magyarok Háza, a Világ Magyarjainak Otthona	147
Miért a Dunapartra építsük a Külföldi Magyarok Házát?	153
Mit értsünk a Magyarok Világszövetsége korszerű szervezetén?.....	157
Julián barát fellépésétől a Magyarok Világszövetségéig.....	167
A Magyarok Világszövetsége és a külföldi magyarságért dolgozó egyéb intézmények kapcsolata	173
A kereszténység összefogása és nemzeti munkaközössége a külföldi magyarok házában.....	177
A Szent László Társulat küldetése	183
A magyar szerzetesek munkája a külföldi magyarságért.....	189
A magyar szerzetesnők külföldi missziója a magyarságért.....	203
A Julián-Iskola-Egyesület küzdelme a külföldi magyarságért	223
A Magyarországi Református Egyház harca a külföldi magyarságért.....	229
A külföldi magyarság megtartása és a Magyarországi Evangélikus Egyház	233
A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda szerepe a külföldi magyarság érdekében.....	237
A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége a külföldi magyarságért	243
A Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya a magyarságért.....	247
Teleki Pál Tudományos Intézet hivatása a külföldi magyarságért	251
A Budapesti Kisebbségjogi Intézet, kisebbségi munkássága a magyarságáért	255
Tekintsünk a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet felé.....	261
A Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet munkájának jelentősége.....	265
A külföldi magyar intézetek jelentősége	269
A külföldi magyarság és a Magyar Rádió.....	273
Idegenforgalom és a külföldi magyarság	277
Mit tehet a Magyar Külkereskedelmi Hivatal a külföldi magyarságért?	281
Új óceánrepülést a világ magyarjainak érdekében! (Beszélgetés Magyar Sándorral)	285
Emléksorok külföldre szakadt világhíres magyarokról	289
Színes képek a külföldi magyarság életéből	293
Mit mondtak a nemzet legjobbjai a külföldi magyarságról?	349
Lelki forradalmat a világ magyarságáért!	353
Küzdelem a célért.....	355

II. RÉSZ.

*A külföldi magyarság ügyeivel foglalkozó hivatalos intézmények,
társadalmi és autonóm szervezetek ismertetése.*

Hivatalos intézmények, társadalmi és autonóm szervezetek a külföldi magyarságért	369
A magyar királyi külügyminisztérium és a külföldi magyarság.....	371
A Magyarországi Katolikus Egyház külföldi működésének összefoglalása	375
A Magyarországi Református Egyház külföldi működésének rövid története és szervezete.....	385
A Magyarországi Evangélikus Egyház külföldi missziójának rövid története és szervezete.....	399
A Magyarok Világszövetsége rövid története és szervezete.....	407
A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda rövid története és szervezete.....	413
Szent László Társulat rövid története és szervezete	423
A Julián Iskola Egyesület rövid története és szervezete.....	437
A „Pro Hungaria” Nők Világszövetsége rövid története és szervezete.....	453
A Magyar Nemzeti Szövetség Női osztályának rövid története és szervezete	473
A Gróf Teleki Pál Tudományos Intézet rövid története és szervezete.....	479
A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbség jogi Intézetek rövid története és szervezete.....	487
A Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet rövid története és szervezete.....	493
A Debreceni Kisebbségjogi Intézet rövid története és szervezete	501
Végszó. Írta: Nagy Károly dr.....	509

Képek jegyzéke.

Oldal között

I. Halácsy Dezső levele P. Ambrus Mátéhoz.....	20—21
II. P. Ambrus Máté levele Halácsy Dezsőhöz.....	22—23
III. A Magyarok Világszövetsége meghívója és Halácsy Dezső cikke a Nemzeti Újságban 1942. Szent István hetében Budapesten megtartott első Julián-émléki ünnepség alkalmából	26—27
IV. Ujságmozaik Halácsy Dezső cikkeiből, melyeket a különböző hazai és külföldi hírlapokban és folyóiratokban írt a külföldi magyarságért	28—29
V. Az öt világrész magyarsága. Színes világtérkép.....	34—35
VI. Amerikai magyar zarándoklat egyik második generációs csoportja az óhazában	58—59
VII. Budapesten tanuló amerikai magyar főiskolások egyik hálaadási ünnepsége	68—69
VIII. Az óhazái magyarok Kossuth-zarándoklata Amerikában 1928-ban	76—77
IX. Verhovay Segély Egylet	82—83
X. Braziliából Argentínába (Leguizamon) áttelepített magyar családok	88—89
XI. A buenos-airesi Magyar Segélyegylet Szent István-napi ünnepélye, 1931. augusztus 20.....	94—95

- XII. Halácsy Dezső interjúja Perényi Zsigmond báróval a világ magyarjairól a Pesti Hírlap hasábjain 1937. augusztus 27-én. A Magyarok Világszövetsége elnökének az íróval folytatott beszélgetését az itt látható amerikai lapok is átvették, hogy a felvetett kérdéseket az ottani magyarok is megismerjék..... 140—141
- XIII. Halácsy Dezső cikke a Külföldi Magyarok Házáról a Pesti Hírlapban, melyet 1938. október havában több budapesti folyóirat átvett. Perényi Zsigmond báró levélben köszöni meg az írónak cikkét..... 146—147
- XIV. Endresz György és Magyar Sándor óceánrepülők „Justice for Hungary” gépükkel diadalmas útjuk után megérkeznek a newyorki repülőtérre..... 288—289
- XV. Magyarok csoportképe az 1878-i párisi világiállításán. 1. Munkácsy Mihály. 2. Bertha Sándor zeneszerző. 3. Zichy Mihály ..... 292—293
- XVI. A berlini Nemzeti Magyarok Kultúrszövetségének zászlóavatási ünnepe 1938. február 27-én. Alsó sor: Linz Márta zászlóánya, Sztójay Döme m. kir. követ, Hochsliger János elnök és Ghyczy Jenő követségi tanácsos ..... 296—297
- XVII. vitéz nagybányai Horthy Miklósnak, Magyarország kormányzójának berlini látogatásakor tisztelegnek az ottani magyar leventék és magyarok. 1938..... 300—301
- XVIII. A párisi magyar iskola évváró ünnepélye 1943. június 27-én ..... 304—305
- XIX. 1934. évi Szent István-nap Kopenhágában. Magyar kolónia ..... 308—309
- XX. A belgiumi magyarok Szent István-napi csoportja a világiállítás magyar pavillonja előtt 1935-ben..... 312—313
- XXI. Szófia magyarok Szent István-napi csoportja 1942-ben ..... 316—317
- XXII. Az ankarai magyarok Szent István-napi ünnepe a magyar követség előtt 1941-ben ..... 348—349
- XXIII. A Magyarok Világszövetsége levele Halácsy Dezsőhöz alapító tagsága alkalmából ..... 356—357

- XXIV. Halácsy Dezsőnek a Magyarok Világszövetsége 1943. évi közgyűlésén a Külföldi Magyarok Háza felépítése érdekében tartott beszéde az Erdélyi Szemle hasábjain ..... 364—365
- XXV. A magyar sajtó visszhangjának tükörképe Halácsy Dezsőnek a Magyarok Világszövetsége 1943. évi közgyűlésén tartott beszédére, melyben bejelentette, hogy a Világszövetséggel karöltve erőteljes mozgalmat kíván indítani a Külföldi Magyarok Háza felépítése érdekében ..... 366—367
- XXVI. Kanadai római katolikus magyar templomok. Monahan reginai érsek a kaposváriak ötvenéves jubileuma alkalmából szentelt új egyházi zászló mellett ..... 376—377
- XXVII. A los-angelesi római katolikus Magyar Ház felszentelése ..... 378—379
- XXVIII. A los-angelesi Szent István római katolikus templom oltárképe ..... 382—383
- XXIX. A Magyarországi Református Egyház székháza a zsinati teremmel. Budapest, VII., Abonyi-utca 21..... 388—389
- XXX. A debreceni református Nagytemplom, amelyben Kossuth Lajos vezetésével kimondották a függetlenségi nyilatkozatot. A templom előtt, a Kossuth-szobor alatt amerikai magyarok csoportja..... 390—391
- XXXI. Amerikai magyar reformátusok gyűlése a debreceni Nagytemplomban 1938. nyarán ..... 392—393
- XXXII. Az Amerikai Magyar Református Egyesület végrehajtó bizottságának ülése 1935. június. Ligonier, Pa. U. S. A..... 396—397
- XXXIII. Az óceánon útban Amerika felé. Kapi Béla dr. evangélikus püspök, Nemes Antal római katolikus püspök és Józán Miklós unitárius püspöki vikárius ..... 402—403
- XXXIV. Kapi Béla dr. püspök amerikai lelkészek körében. Bethlehem, Pa, 1928..... 404—405

XXXV. A Külföldi Magyarok I. Világkongresszusának résztvevői Budapesten a Nemzeti Múzeum előtt, 1929. augusztus havában	408—409
XXXVI. A Külföldi Magyarok II. Világkongresszusa Budapesten a Vigadó nagytermében 1938-ban	410—411
XXXVII. A Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda székháza, Budapest, VIII., Fiumei-út 4.....	414—415
XXXVIII. A Kivándorlási Alap könyvtáradománya a brazíliai magyarságnak 1927-ben	420—421
XXXIX. A pécsi Julián-internátus és tanoncotthon.....	444—445
XL. „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének alakuló gyűlése a Vármegyeházán. Budapest, 1928. augusztus 23. Balról jobbra: Radványiné Ruttkay Emma, Köveskúthy Jenőné, Fedák Ágota, Kenéz Béláné, Rákosi Jenő, Réthey Ferencné dr.-né elnök, Perényi Zsigmond báró, Jeszenszkyne T. Irén. A selyemzászló a Pittsburghi Magyar Nők Ligája ajándéka	454—455
XLI. A Pittsburgh Post Gazette cikke 1929. november 13-án Réthey Ferencné dr.-né amerikai propaganda-útjáról.....	456—457
XLII. Louis Serre francia kereskedelemügyi miniszternek Réthey Ferencné dr.-né bemutatja a „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének magyar kiállítását Parisban	460—461
XLIII. A kassai „Pro Hungaria” alakuló közgyűlése 1939. április 19-én. Középső ülősor balról jobbra: Pausz Béláné, a kassai „Pro Hungaria” ügyvezető elnöke, Szombathelyi Ferencné elnök, Réthey Ferencné dr.-né országos elnök, Halmy Bódogné központi főtitkár, Baján Ferencné központi al-elnök	470—471
XLIV. A „Pro Hungaria” Nők Világszövetségének zászlószentelése 1931. augusztus 23. Középen virágcsokorral a kezében Réthey Ferencné zászlóánya	472—473

XLV.	Julianna holland trónörökös nő számára készült nászajándék 1937. január 7-i esküvője alkalmából, melyet a Magyar Nemzeti Szövetség Női Osztálya küldött ki a többi nőegyesülettel karöltve	478—479
XLVI. A	budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetének irodái.....	488—489
XLVII A	Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet belső termei	494—495
XLVIII. A	Debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet nemzetiségi előadássorozatán résztvett közigazgatási tisztviselők egyik csoportja a központi egyetemi épület előtt	508—509